ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

SAMEDI 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ 1er JANVIER 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10499 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.499

Շնորհաւոր Նոր Տարի

1966

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Դ.— Ո՞ՒՐ ԿԸ ՍԿՍԻ ԹԵՐԻՆ ԵՒ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻՆ

Այն օրէն ի վեր՝ երբ հայերէն բառերու կառապան մը գտաւ «թերի եւ անընդունելի» տարազը, մեծ փայլ տուաւ Սփիւռքի Իրաւունքի մտայնութիւնը : Սկսան այդ տարազով չափել ամէն հիմնարկութիւն, ամէն ընտրութիւն : Եւ ուրեմն օրինապահութիւնը այն տարիքն խօսեցաւ, իրենց շուրջ «թերի եւ անհանդուրժելի» տեսնելու մարմաջը այն տարիքն զարգացաւ դասակարգ մը մարդոց մօտ, որ այլեւս ընդմիշտ պակսեցաւ թանկագին կարողութիւն մը, ճկունութիւնը, զոր ցոյց կուտար հայերէն բառերու կառապանին վարժապետը՝ ամէն անգամ որ կը մտնէր անյաղթելի դժուարութեանց, մեր պայմաններէն ծագած :

Ճկունութիւնը ունի քոյր մը, որ կը կոչուի հանդուրժողութիւն, Օ՜, երբ այդքան իմաստութիւն չունենային անոնք՝ որ «անբարեյոյս» կը նկատուին պէֆրուանէրէն պատուցողներուն աչքին, Գարեգին Յովսէփեանց չէր կրնար կաթողիկոս մնալ Լիբանանի մէջ՝ ծայն ունենալով «սովետական փասփոս»: Երբ Աթէնակորաս, որ ամերիկեան հպատակ էր, պատրիարք դարձաւ Պոլսոյ, ընդունեցաւ թրքական հպատակութիւնը ակամայ : Երբ Վազգէն, որ ռումանական հպատակ էր, կաթողիկոս դարձաւ Էջմիածնի, ընդունեցաւ սովետական հպատակութիւնը : Իսկ Գարեգին, որ սովետական հպատակ էր, միշտ մերժեց փոխել իր հպատակութիւնը՝ ընդդէմ գերիշխանութեան այն երկրին, որու հողին վրայ, որու հպատակներուն համար պիտի գործածէր կաթողիկոսական գաւազանը: Կառավարութիւնը կը պահանջէր փոխել, ու միաժամանակ ամէն կողմէ գիտել կը տրուէր թէ «անընդունելի» է յամառութիւնը, վասնզի կառավարութիւնը կրնայ նաեւ «թերի» հռչակել իր ընտրութիւնը :

— Ախր, չէք հասկնում ...

Հասկցողներ կային անշուշտ Վեհափառին մօտը : Եւ հանդուրժողութիւն ցոյց տուին : Չհասկցաւ այն միւսը միայն, տեղեան անհանդուրժողութեան, որու թելադրութիւնը բխած էր նոյն անհանդուրժողներու ընդդիմութեան :

Օ՜, եթէ նոյն անհանդուրժողութիւնը ցոյց տրուէր անո՛նց կողմէ, որոնք չա՜տ հանդուրժողութիւն ցոյց կուտան, ժամանակին հետ յարմարելով եւ պայմաններուն հանդէպ ճկուն, այսօր «թերի եւ անընդունելի» կը հռչակուէր ոչ միայն «Հայրապետական Պատուիրակներու» որեւէ նշանակում, որ բացարձակապէս հակառակ է Սահմանադրութեան, այլեւ կարգ մը երկիրներու մէջ առաջնորդներու ընտրութիւնը, որ կը կատարուի եկեղեցիի մը շուրջ եւ միայն ա՛յդ եկեղեցիին համար կազմուած ընկերակցութեան կողմէ եւ ոչ երբեք ազգային մարմիններու՝ ըստ Սահմանադրութեան :

Օ՜, կը հասկնա՛նք, կը հասկնա՛նք : Երկրին սահմաննե՛րը: Երկրին օրէնքնե՛րը: Օ՜, չենք ուզեր քուէներու արժէքի հարց ընել եւ մեր քննադատութիւնը հասցնել մինչեւ Արխատուէլ պատմութիւնը, ոչ ալ վկայութեան կանչել Անտրէ Թատիէօն, աշակերտ Քլեմանսոյի, որ ծիծաղեցա՛ւ նոյնիսկ այս երկրին ընտրութեանց արժէքին վրայ :

Մեր խօսքը . — Վա՛յ օրինակներ ..

Ճկունութի՛ւն է միայն ինչ որ կը պահանջենք, քիչ մը ճկունութի՛ւն: Կը նշանակէ՝ հանդուրժողութիւն: Տուն կանչել խելքը, ճանչնալ Սփիւռքի պայմանները: Վերջապէս պէտք է գիտնալ թէ մեր տունին մէջ չենք գտնուիր: Մեր նաւը կ'ընթանայ ալեկոծ ծովի վրայ : Չի բաւեր Հայաստան մը ցոյց տալ հեռուն: Երբեք եւ երբեք այսքան մեծ վտանգներու առջեւ չէ գտնուած մեր պատմութիւնը :

Ժամանա՛կ է այլեւս որ թեմերու բաժանում կատարելու պատրուակով կուսակցութիւնները հասկնան թէ կը գտնուինք մեծ ողբերգութեանց դէմ յանդիման: Ի՞նչ կը նշանակէ ըսել՝ այս թեմը իմս է, այդ թեմը քուկդ է: Ծուխի համար կռուող քահանաներու վէ՛ճ դարձաւ այլեւս այս պատմութիւնը :

Մի բաժնէք մեղքն անոնց, որ հասանքէն տարուեցան՝ երբ, թեմ մը երկուքի բաժնելու համար, փողոց իջան կիները եւ գործը, այսպէս, հասաւ մինչեւ հոն ուր հա՛ւը կը խօսի աքաղաղին փոխարէն, ճախողութեան մատնելու համար կաթողիկոսին լիազօրին հաշտութեան փորձերն անգամ :

Վերջապէս պէտք է հասկնալ թէ թեմը անշարժ կալուած չէ՛, որ յաւիտենապէս մնայ կողմի մը ժառանգութիւնը : Կը փոխուին քաղաքական պայմանները եւ կը փոխուին վիճակները: Այսօր, ամէն երկիր ունի սահմանային հողամասեր, վէճի առարկայ, որոնք — հողամասե՛րն անգամ, — տէր կը փոխեն ժամանակ առ ժամանակ: Թեմ մը, որ, այսօր, կը հովուէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, վաղը կրնայ հովուել Էջմիածնի կաթողիկոսը, եւ կամ թեմ մը, որ կը հովուէ Էջմիածնի կաթողիկոսը, վաղը կրնայ հովուել Կիլիկիոյ կաթողիկոսը : Այդպէս ալ եղած է միշտ, մեր պատմութեան մէջ: Ի՞նչ թշնամանք է այս: Թեմը Թուրքի՞ն կ'անցնի՝ երբ մէկ կամ միւս կաթողիկոսին հովանաւորութեան տակ կը մտնէ :

Էջմիածին լքեց, երեսի վրայ թողուց Ամերիկայի թեմը: Երկու թեւի բաժնուելէ ետք, (մեղքերն ալ մոռնանք պահ մը), մէկ թեւը կապուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

Ի՞նչ, Հայութենէ բաժնուեցա՞ւ :

Էջմիածին չկրցաւ պահել Պարսկաստանի թեմով, — ու ո՞վ կը մեղադրէնք, այստեղ ապիկարութեան հարց չկար, կռիւ չկար : Էջմիածին չէր կրնար կապ պահել Պարսկաստանի թեմին հետ՝ կամքէ անկախ պատճառներով: Եւ թեմը կապուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

Ի՞նչ, Հայութենէ բաժնուեցա՞ւ :

Ասդին, փալիճարիա վարդապետի մը պատճառով՝ Յունաստանի գաղութը ընդվզեցաւ եւ դիմեց Էջմիածնի, որ լուռ մնաց, անտարբեր մնաց, ու գաղութը կապուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

Ի՞նչ, Հայութենէ բաժնուեցա՞ւ :

Եւ ահա մեր քթին տակ՝ Մարսիլիոյ պատմութիւնը : Ֆրանսայի Հայոց Թեմը առաջնորդ մը կ'ուզէր Էջմիածնէն, տարիներէ ի վեր: Եւ Էջմիածին ընթացք չէր տար դիմումին : Ի վերջոյ գաղութը ի՛նք կարգադրեց, ի՛նք ընտրեց իր առաջնորդը, — ա՛յս էր ճամբան. ա՛յդպէս կը թելադրէր մեր սահմանադրութիւնը, այդպէս կը ներշնչէր արդէն մեր ժողովուրդին գերիշխանութիւնը :

Պէտք չէ մոռնալ մէկ բան, ո՛ւր որ ալ գտնուինք: Մեր ժողովուրդը աստուած է մեզի համար, կաթողիկոսը՝ անոր մարգարէն: Կրնանք ընտրել, փոխել, ուրանալ մեր մարգարէն, բայց ոչ երբեք մեր աստուածը :

Ահա թէ ինչո՛ւ մեր ժողովուրդն է որ կ'ընտրէ իր կաթողիկոսը (երբեմն «թերի եւ անընդունելի» ձեւով, բայց հոգ չէ, կը հանդուրժենք), մեր ժողովուրդն է դարձեալ որ կ'ընտրէ իր առաջնորդը, իսկ կաթողիկոսը կը վաւերացնէ միայն :

Բայց երբ, մեզի հասկնալի պատճառներով, կաթողիկոս մը աւելի անհանդուրժող կը դառնայ քան ժողովուրդը, այն ատեն կ'արթննայ ժողովուրդը, կ'ընդվզի եւ «թերի եւ անընդունելի» կը հռչակէ Ժան Կուժոն փողոցի եկեղեցիին շուրջ կազմուած կրօնական ընկերակցութեան կատարած ընտրութիւնը՝ մերժելով առաջնորդ ճանչնալ Փարիզի եկեղեցիին հոգեւոր հովիւը :

Հանդուրժողութի՛ւն, ճկունութի՛ւն:

Դեռ չըսինք մեր վերջին խօսքը :

ԽՄԲ.

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (*)

Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա տօներուն
Արեւափառ,
Ա՛լ վերածէ փլատակներուն եւ փառազուրկ
Քնարըդ ա՛ռ :

Յանուն Ոյժին, յանուն Գեղին, մտիր մեհեանն
Աստուածներուն,
Ջահը ձեռքիդ՝ բագնէ բագին համասփռէ՛
Հուր ու արիւն :

Եւ բարձրացուր Անահիտի ծիծերն ի վեր
Բաժակըդ նուռ,
Յետոյ՝ զեղուղ քերթողներուն սիրտին վրայ
Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր:

Զի մենք, յանուն Սէրին, Սերմին,
Քու հին Յեղին
Մարմարէն կոյս,
Մե՛նք Զաւակներդ օգոստափառ, պիտի կերտենք
Նո՛ր Արշալոյս :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(*) Հին հայկական Ամանորը՝ Նաւասարդ կ'իյնար Օգոստոս ամսուան մէջ:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը Եռեքշաբթի, Յունուար՝ 4 :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Ճոնսընի անձնական ներկայացուցիչը, որ նաեւ Միացեալ Նահանգներու շրջուն դեսպանը կը նկատուի, Վարշաւայէն Պելկրատ անցած է ուր Ամանորի նախօրեակին, կը տեսնուէր մարէշալ Թիթոյի հետ:

Միշտ լռութիւն կը պահուի Հարիմընի բուն պաշտօնին շուրջ : Նկատի առնելով թէ Լեհաստանի վարչապետը՝ Կոմուլքա համայնավար այն ղեկավարներէն է որոնց խօսքը առանձնայատուկ կշիռ ունի, կ'ենթադրուի թէ ներկայ շփումներու մէջ, Լեհաստան կարեւոր դեր մը ունի խաղալիք : Այս առթիւ կը յիշուի թէ Լեհաստան իր քաղաքականութեան իբրեւ գերագոյն նպատակ ունեցած է միշտ խաղաղութեան վերահաստատումը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, մանաւանդ՝ Եւրոպա : Կը յիշուի նաեւ թէ վերջերս կուսակցական օրգան՝ Թրիպունա Լուտու խիստ կերպով դատապարտած է չին տեսակէտները: Գալով Հարիմընի Պելկրատի հանդիպումին, կը բացատրուի այն ձեւով որ Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն սիրաշահիլ ոչ-յանձնառու պետութիւնները, գլխաւոր նպատակ ըլլալով կղզիացնել Չինաստանը :

Միւս կողմէ ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլտպերկ Փարիզ հասած է ուր յաջորդաբար տեսնուած է արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի եւ տը Կոլի հետ :

Հանոյի կարծիքն այն է թէ Միացեալ Նահանգներու կատարած շփումները խաբէութիւն մըն են միայն, մինչ Մոսկուա թերի եւ անընդունելի կը գտնէ բանակցութեան ամերիկեան առաջարկները :

Վիէթնամի մէջ կռիւները կասեցուած են եւ Վիէթքոնկը հրադադարը երկարած է երեք մառինեն, բայց Ամերիկացիք չեն վերսկսած իրենց ռմբակոծութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ զանգուածային ցոյցեր կը շարունակուին ՄԱԿի որոշումին դէմ : Թուրքերը կ'ուզեն անպայման զօրք դրկել Կիպրոս մինչ ՄԱԿի բանաձեւը կ'արգիլէր որեւէ միջամտութիւն գերիշխան կղզիին մէջ :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը հերքէ թէ սահմանափակ թուական մը որոշուած ըլլայ տապալելու համար Ռոտեզիոյ Սմիթի վարչակարգը :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետ՝ Մօրօ, ինք ստանձնած է Արտաքին Նախարարութիւնը Ֆանֆանիի հրաժարումէն ետք:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարած է թէ այլեւս Արտաքին Նախարար պիտի չըլլայ Իսրայէլեան յաջորդ կառավարութեան մէջ, որ Քնէսէթին (իսրայէլեան խորհրդարան) պիտի ներկայանայ Երկուշաբթի :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ զինուորական շրջանի բանբերը յայտարարած է թէ յունական յառաջապահ կայանները թրքական ռազմական մեծ գործունէութիւն մը նկատած են յոյն-թրքական սահմանին վրայ :

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ պատասխանելով Պապին խաղաղութեան կոչին, կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգները պատերազմ կ'ուզեն եւ ոչ խաղաղութիւն: «Ամերիկացի աշխարհակալներու յարձակումը միակ պատճառն է Վիէթնամի պատերազմին» կը շեշտէ հիւսիսային Վիէթնամի վարչապետը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսիկները Նովրուզ կը կոչեն (բառացի՝ նոր օր) նոր տարին, որ կը սկսի Ֆերվերտէն ամսուան առաջին օրը՝ երբ արեւը կը մտնէ խոյ աստեղատան մէջ: Կը նշանակէ թէ գարնան դռները կը բացուին Նովրուզով: Բայց ամանորեան աւանդութիւնները չեն սահմանափակուիր միօրեայ հանդիսութեամբ մը, այլ կը սկսին տարւոյն վերջին Չորեքշաբթի օրը եւ կը տեւեն նովրուզէն ետք 13 օր:

Նովրուզէն մէկ շաբաթ առաջ՝ օրէնք է նոր հագուստ մը գնել: Այն Պարսիկը, որ դրամ չունի գնելու համար նոր հագուստ մը, պարտաւոր է ծախել ... ինքզինք՝ գնելու համար աւանդութեան պահանջած նոր հագուստը: Ահա թէ ինչո՛ւ ամանորը կը կոչուի նաեւ նոր հագուստի տօն:

Բայց միայն հագուստը չէ որ պէտք նորել՝ նոր տարուան առթիւ,— ջերմեռանդ ընտանիքներ կան, որոնք կը նետեն իրենց ամբողջ ամանները, առօրեայ գործածութեան յատուկ առարկաները՝ գնելու համար նորը: Այնպէս որ երկու տարիէ ի վեր նոյն գաւաթը կը գործածէ ըսել՝ կը նշանակէ յոյժ աղքատ է: Չի բաւեր նորը գնել ; այլեւ աւանդութիւն է մաքրել բնակարանները, փոխել գորգերը, ներկել պատերը, վասնզի, կ'ըսէ Զրադաշտ, մեռելներն այդ օրը կը վերադառնան իրենց բնակարանները, ուստի պատիւներով պէտք է ընդունիլ զանոնք եւ պատրաստել ախորժաբեր ու համեղ կերակուրներ՝ զօրացնելու համար անոնց հոգին:

Նովրուզէն քանի մը օր առաջ բարեկենդանային պատկեր մը կը ներկայացնեն քաղաքներու փողոցները: Տէրվիշները, աճպարարները, լարախաղացները, նուագածուները, արջ-խաղցնողները կը թափին քաղաքներէն ներս: Լարախաղացները, ճերմակ պատմուճան հագած, թեւերը երկար ու լայն, կը բարձրանան տանիքներուն վրայ եւ կը ցատկեն մէկ տանիքէն միւսը՝ մինչ հովը կ'ուռեցնէ պատմուճանը, տարօրինակ կերպարանք մը տալով իրենց: Նուագածուները, որոնց կ'ընկերանայ դեւ մը, կատուչաւոր թաղիքէ գդակ դրած, ու դիմակ՝ հիւսեալ երկար պեխերով, դուրս տնկուած խոշոր ականներով, դրօշակի պէս տնկուած ականջներով, լաւաշի պէս կախուած շրթներով, թեւերուն ու սրունքներուն վրայ փոքրիկ զանգակներ, կը պտտին փողոցէ փողոց, եւ նուագէն առաջ՝ խումբէն մէկը իրարու կը զարնէ երկու տախտակ, ճիշդ ինչպէս ծնծղայ, ու կ'ըսէ.

Եկաւ կրակ վառողը ,
Տարին կուգայ մէկ անգամ , —
Ես եմ կրակ վառողը .
Աղֆատ՝ տարին մէկ անգամ :
Աղիֆ, ֆաղիրք այց եկան ,
Եկաւ ով չէր ստեղծուած :

Բուն տօնը կը սկսի վերջին Չորեքշաբթի օրը:

Տարւոյն ամէնէն չարագուշակ օրը կը համարուի այդ օրը: Ուստի ոչ մէկ աշխատանք,— շատեր առտուն կանուխ կ'երթան, առանց բառ մը արտասանելու, մօտակայ աղբիւրէն ջուր կ'առնեն, տուն կը տանին, կը լուան կարասները՝ չարը հեռացնելու համար: Եթէ ճամբան հանդիպին ծանօթի մը, ջուր կը նետեն երեսին, այն հաւատքով թէ առաւօտուն այդ ձեւով թրջուողը երջանիկ կ'ըլլայ ամբողջ տարին: Երիտասարդներ ջուրը կը մտնեն մինչեւ իրենց ծունկերը եւ կը թրջեն ով որ կուգայ ջուր առնելու: Այլ տեղեր պառաւները կը ցատկեն առուակներուն վրայէն, կանչելով. «Ո՛վ Չորեքշաբթի, բախտս բա՛ց»: Շիրազի մէջ, սակառի մը մէջ աղ դրած ու սակառը գլխուն վրայ զետեղած՝ կը պտտին փողոցէ փողոց, աղ բաժնելով անցորդներուն, փոխարէն ստանալով դրամական նուէր մը:

Նոյն Չորեքշաբթին կը ծառայէ նաեւ բախտագուշակութեան: Երկու տիկնայք բանալի մը կը դնեն գետինը եւ ականջը պատին դրած՝ կը ջանան լսել պատկից սենեակին խօսակցութիւնը,— եթէ լսուած բառերը կը համապատասխանեն նախապէս յայտնուած ցանկութեան, ապահով՝ յաջողութիւն, այլապէս ձախողութիւն: Բախտագուշակութեան ուրիշ ձեւ մը.— Չորեքշաբթի երեկոյ տանիքին ջրորդանին տակ կը դնեն կապոյտ կարաս մը՝ բերանը Մեքքէ ուղղած, անցնողներէն իւրաքանչիւրը կարասին մէջ կը նետէ փոքրիկ առարկայ մը՝ ուխտ մը ընելով: Յաջորդ առաւօտ, արբունքի չհասած աղջիկ մը կը հանէ առարկաները, մինչ կը կարդացուի Հաֆըզի քերթուածները: Իւրաքանչիւր առարկայ կը ստանայ մեծ քերթողէն բաժին ինկած խօսքին մեկնութիւնը:

Աղջիկներու յատուկ բախտագուշակութեան խաղ: Երկու ընկոյզ կը դնեն վրայ-վրայի եւ ուժգնօրէն կը նստին ընկոյզներուն վրայ: Եթէ պոչի ոսկորով կոտրեց տակի ընկոյզը, ուխտը չի կատարուիր: Եթէ կոտրեց վրայի ընկոյզը, բաց է բախտը:

Վերջապէս տարեվերջի նոյն Չորեքշաբթին կը ծառայէ չար ոգիները հալածելու կամ վանելու: Իրիկնամուտին, բակերուն մէջ կը դիզեն ցախի երեք դէզեր, որոնց կրակ կուտան (աէրնասա) ու տնեցիները, մեծ ու պզտիկ, կը ցատկեն բոցերուն վրայէն՝ ըսելով. «Ցաւս քեզի, հոգս քեզի»: Սպահանի մէջ կ'ըսեն. «Տժգոյն երեսս քեզի, կարմիր երեսդ ինծի»:

Այս Չորեքշաբթին կը կոչուի նաեւ Կարմիր Չորեքշաբթի:

Կան դեռ սովորութիւններ, որոնք կապուած են տարեվերջի Չորեքշաբթի օրուան գործութեան՝ զաւակ ունենալու համար, էրիկ գտնելու համար եւ այլ բախտաւորութեանց համար:

Նովրուզի նախընթաց գիշերը կը կոչուի ալաֆէ (բառացի՝ բանջարեղէնի գիշեր), որովհետեւ սովորութիւն է ուտել բրինձով պատրաստուած եղինձ, որու հետ ոմանք կ'ուտեն նաեւ խորոված ձուկ:

Եւ ահա կը ծագի Նովրուզի առաւօտը:

Արեւը մտած է խոյ աստեղատան մէջ, — հին տարին աւարտած, նոր տարին սկսած:

Բախտաւոր կը համարուին անոնք, որ արեւը խոյ աստեղատունը մտած պահուն՝ կը գտնուին աղօթատան մը մէջ, — այս ուխտաւորները իրենց հետ կը տանին քաղցրեղէններ ու կարկանդակներ, զորս գետինը փռած, ծալապատիկ նստած՝ կ'ուտեն ճիշդ արեւին անցքին պահուն: Ամբողջ տարին բախտաւոր կ'անցընեն անոնք, որ բարեբաստիկ այդ ժամուն կը յաջողին «բերան անուշցնել» (դեհեն շիրին կերդէն): Ամէնէն բախտաւորները կը համարուին անոնք որ առաջուընէ պատրաստած կ'ըլլան հօթը սէ կոչուած ուտելիքները, զորս կը փռեն իրենց բնակարանին ամէնէն շքեղ սենեակին մէջ, գեղահիւս ծածկոցի մը վրայ, կեդրոնը՝ երկու աշտանակ, վրան այնքան մոմեր վառած՝ որքան զաւակ ունի տանուտէրը, մեծ հայելի մը, Գուրան մը, սենկէֆ հաց մը (տաքցուած խիճերու վրայ կ'եփուի), թաս մը ջուր, ջուրին վրայ կանանչ տերեւ մը, սրուակով վարդի ջուր, տաշտ մը եւ անուշեղէն, պնակ մը որու մէջ կը վառի փեղենայի սատ մը, նաեւ ձուկ մը ափսէի մը վրայ: Եւ ահա «եօթը սէ» կոչուած ուտելիքները, (այսպէս կոչուած՝ որովհետեւ իւրաքանչիւրին անունը սէ գիրով կը սկսի).— Սիբ (խնձոր), սիահ-դանէ (արջնդեղ), սենջեդ (բոհեմական ձիթապտուղ), սոմմաք (աղտոր), սիրքէ (քացախ), սեբզէ (կանանչեղէն), սամանու (?):

Այս եօթը ուտելիքներուն հետ կը դրուի նաեւ մաստ (մածուն), մէկ կամ երկու ներկուած հաւկիթ եւ գաւաթ մը քաղցու:

Ամբողջ ընտանիքը գեղազարդուած այս սեղանին շուրջ՝ կը սպասեն որ արեւը մտնէ գարնանային տունը, եւ մինչ մեծերը Գուրան կը քաղեն կամ տուայի նովրուզի կը կարդան, տանուտէրը կը սպասէ ձեռքին մէջ արծաթ դրամ մը, որովհետեւ արծաթը արծաթ կը բերէ եւ բարենշան է: Մէկ ցաւ ունին՝ եթէ ընտանիքի անդամներէն մին կը բացակայի այդ պահուն, որովհետեւ կը հաւատան թէ այլեւս պիտի թափառի տունէն հեռու, ամբողջ տարին:

Այսպէս կը սկսի տարին եւ ընտանիքին անդամներէն այն որ տաք խառնուածք ունի (արիւնոտ), մատով կը համտեսէ մածունը, իսկ այն որ պաղ խառնուածք ունի (աւշային), կը համտեսէ ումպ մը քաղցու, որպէսզի խառնուածքները ներդաշնակուին:

Կը հաւատան նոյնպէս որ արեւը կենդանակամար մտած պահուն՝ կանանչ տերեւը կը ծփայ ջուրին վրայ կամ հաւկիթը կը դառնայ առանցքին վրայ:

Այդ պահուն կը կատարուի համբոյրի արարողութիւն մը մեծ մաղթանքներով: Երախաները կը համբուրեն իրենց ծնողքին ոտքերը, իսկ ծնողքները՝ անոնց ճակատը: Կրտսերները՝ մեծերուն ձեռքերը: Մեծերը, տարիքով հաւասար, իրարու երեսը:

Այնուհետեւ երկրին ամբողջ բնակչութիւնը հարսնեւորի ուրախութեան մէջ: Կը լողան մեծ ու պզտիկ, այրերը կը կտրեն իրենց մազերը, կիները կը կատարեն իրենց արդուզարդը, ամէն ոք հագնի նոր զգեստ:

Ու կը սկսին ընդունելութիւնները, այցելութիւնները, նուիրատուութիւնները:

Եթէ առաջին այցելուն այր մարդ է, բարենշան է, եթէ կին է՝ հակառակն է:

Այս ամանորեան խրախճանքները կը տեւեն մինչեւ ամսուն տասներեքը:

Այդ օրը չարաբաստիկ է: Ոչ ոք կը մնայ իր տան մէջ: Ամէն մարդ կ'երթայ պարտէզները: Կը փնտռէ նուագ: Օրուան ուտելիքն է թելահայւէ աշուր: Կէս-օրէ ետք՝ հացը կը ծամեն: Երեկոյին խումբերով կը վերադառնան տուն, կիները սեւ քօղերով, ճամբաները վերածելով սեւ գետերու:

Աղջիկները աւանդութիւն մը ունին չարաբաստիկ այդ օրուան յատուկ.— դաշտէն հաւաքուած ծղօտներ ի ձեռին՝ կ'երգեն. «13ը դո՛ւրս, ամանոր է, էրիկները տո՛ւն» (սիզդէ բէդէր, սալէ դիկէր): Սպահանի մօտիկ գիւղացիներ, այդ օրը, կ'երթան կը համբուրեն Ջէհար Մահալի ժայռը, չարը խափանելու համար: Իսկ Թեհրանի մօտ երկու գիւղեր կան Ջիդեշտ եւ Փաշենդէկ, որոնք բաժնուած են հեղեղատով մը: Այս գիւղացիները նոր տարուան 13րդ օրը կ'երթան կը նստին հեղեղատին երկու շրթներուն վրայ, նախ թէյ կը խմեն, յանկարծ դէմ-դէմ լուտանք եւ հայհոյանք կը տեղան, ժամ մը անարգական խօսքեր կը փոխանակեն մրցումի ձեւով, յետոյ կը հաշտուին, եւ այս ... արարողութիւնը՝ որպէսզի հալածեն 13ը եւ տարին անցնի բարեյաջող:

Ապահովաբար հիմա յեղաշրջուած է Իրանն ալ եւ մոռցուած են այս աւանդութիւնները, որոնք քաղուած են հին գիրքերէ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1965-Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Ա.

Այս փոքր համայնապատկերը, որ կը ձգտի սեղմ գիծերով ներկայացնել Սփիւռքի անցեալ տարուան գրաւոր եւ մտաւոր հունձքը, անշուշտ կարելիութեան սահմաններուն մէջ, նկատի ունի արտահայաստանի այժմու պայմանները, մանաւանդ այն հսկայ փոփոխութիւնը, որ կատարուեցաւ վերջին տասնամեակին, սերունդի մը ստեղծական շիջումով:

Ազգային գրականութեան մը ծաղկումը պայմանաւորուած է առաւելաբար հայրենի ենթահողի մը գոյութեամբ: Տարբեր հարց, որ շատ անգամ, եղած են բացառիկ պարագաներ, երբ առանց այդ հիմնական ենթահողին ալ կարելի եղած է մշակել ազգային գրականութիւն մը: Այ-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

... Վերջապէս, մէկ խօսքով, «Թիւրքիյէ Իշթիրաքիյուն» կուսակցութիւնը իր ամբողջ գոյութեան ընթացքին միշտ ալ պահած է թէ գաղտնի եւ թէ հրապարակային գործունէութիւն ցուցաբերող համայնավար կազմակերպութիւն մը ըլլալու հանգամանքը: Եւ, այսպէս, Առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ալ իրենց ուրոյն տեղը ունեցած կ'ըլլան համայնավար հոսանքները, իրենց զոյգ ճակատներով:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻՆ

Թուրքիա ունեցած է նաեւ օրինաւոր եւ պաշտօնական իր համայնավար կուսակցութիւնը: Մեզի հասնող կանոնագրութենէն ալ կարելի է գիտնալ, թէ ի՛նչ բանէ ներշնչուած է այդ կազմակերպութիւնը եւ ինչե՞ր կը կազմէին անոր գաղափարաբանութիւնն ու գործունէութեան սկզբունքները:

Այս կանոնագրութեան համաձայն, կուսակցութեան դիրքն ու սկզբունքները կարելի պիտի ըլլար բացատրել հետեւեալ նախադասութիւններու լոյսին տակ:

«... Թուրքիոյ մէջ հիմնուած է Համայնավար, այսինքն Պոլշեւիկեան կուսակցութիւն մը, ամբողջ աշխարհի մարդկութեան երջանկութիւն եւ բարօրութիւն բերելու կոչուած համաշխարհային յեղաշրջումը վայրկեան առաջ Թուրքիոյ մէջ եւս իրականացնելու եւ ընկերվարութիւնը հաստատելու նպատակաւ:

«Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը, պայքար պիտի մղէ իր ամբողջ ուժով ու բոլոր կարելիութիւններով, աշխարհակալութեան եւ դրամատիրութեան տիրապետութեան ներքեւ տուայտող ժողովուրդներուն եւ դասակարգերուն ազատագրութեան օգնելու համար:

«Իբրեւ վարչական դրութիւն, Թուրքիոյ Պոլշեւիկները կ'ընդունին Ռուսական Խորհրդային կազմակերպութեան հիմերն ու սկզբունքները:

«Թուրքիոյ Պոլշեւիկները կը հիմնեն դիկտատորութիւն մը, որուն ղեկավար տարրը պիտի կազմեն, մինչեւ գիւղերու, գաւառներու, նահանգներու եւ կեդրոնական շրջաններու խորհուրդներուն միջոցաւ ստեղծուելիք եւ ընկերային կեանքի մէջ իսկական ժողովրդական հանրապետութիւն մը հիմնելով ընկերվարութիւնը հաստատելու կոչուած վարչակարգի մը հաստատումը, աշխատաւոր դասակարգի ներկայացուցիչներով կազմուելիք մասնաւոր խորհուրդները:

«Թուրքիոյ Պոլշեւիկները կապուած կը մնան Երրորդ Միջազգայինին:

«Թուրքիոյ Պոլշեւիկները կը մերժեն պատերազմն ու զինուորութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնցմէ ծնունդ առնելու կոչուած բոլոր անհաւասարութիւններն ու անիրաւութիւնները: Թուրքիոյ Պոլշեւիկները կը ջնջեն ու կը վերցնեն անձնական ինչքի սեփականատիրութիւնը, եւայլն, եւայլն»:

Պաշտօնական Համայնավար կուսակցութիւնը Մուսթաֆա Քեմալի ալ գիտակցութեամբ հիմնուած կուսակցութիւն մըն էր, որուն մաս կը կազմէին անոր ամենամօտիկ անձնաւորութիւններէն ոմանք, իր ընկերները, նոյնիսկ Ընդհանուր Սպայակոյտի Նախագահ Իսմէթ Փէշա (Ինէօնիւ), Ֆէվզի (Չաքմաք) Փաշան, բանակի հրամանատարները, նաեւ Կանաչ Բանակի ղեկավար տարրերէն շատեր:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱԼԻ ԳԸԼՃԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Գոյութիւն ունեցող փաստաթուղթերու համաձայն, այդ կուսակցութիւնը հիմնուած է 1920 Հոկտեմբեր 19 թուականին: Դարձեալ, նկատի ունենալով որ յիշեալ կուսակցութեան խնդրոյ առարկայ կանոնագրութիւնն ալ տպուած է 1920 Յուլիս 20 թուականին, կը նշանակէ թէ պատրաստութիւններուն իբրեւ սկզբնական թուական պէտք պիտի ըլլայ երթալ ասկէ շատ աւելի հեռու, շատ աւելի ետ, հաւանաբար (*):

Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցութեան հիմնադիրներուն միջեւ կը գտնուէր նաեւ Ալի Գըլըճ, որ իր յուշագրութիւններուն մէջ հետեւեալը կ'ըսէ այդ մասին.—

«Համայնավարական քարոզութիւնները հետզհետէ աւելի կարեւոր համեմատութիւններ եւ լուրջ բնոյթ սկսած էին առնել:

(*) «Ալի Գըլըճի յուշերը», Հրատարակչական «Սէլ», էջ 7 – 75:

(35 Շար.)

սուհանդերձ , տարիներու թաւալումը իր հետ կը տանի անդարձ՝ երկրէն բերուած հիմնական եւ կենսական տարրը, հում նիւթը , որուն վրայ յինամենակ մը դրոշմէ մշակուեցաւ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը :

Մնաց որ սերունդի մը աստիճանական անհետացումով ազգային գրականութեան մշակողներու թիւն ալ պիտի արձանագրէր իր անխուսափելի նուազումը : Իրողութիւն է սակայն, որ հայ միտքը Սփիւռքի մէջ շարունակեց ստեղծագործել գնահատելի թափով մը եւ, ինչ որ կարեւոր է, արձանագրեց շօշափելի նուաճումներ :

Իբրեւ հարկադրանքին տակ հայ մամուլը դարձեալ կը մնայ հիմնական բեմը հայ մտքի եւ գրչի ստեղծագործութեան արտայայտութեան: Չափածոյ եւ արձակ բազմաթիւ գործեր ընթերցողներու սեփականութիւնը կը դառնան շնորհիւ ամենօրեայ թերթերուն, շաբաթաթերթերուն եւ , մանաւանդ , գրական հանդէսներուն :

Արտասահմանի հայ մամուլը անցեալ տարի եւս շարունակեց առաւելագոյն չափով թարգմանը հանդիսանալ հայրենի եւ արտերկրի Հայութեան տրամադրութիւններուն, օրը օրին ներկայացնելով լուրեր՝ ազգային կեանքէ եւ յօդուածներ՝ մեր առօրեային, պատմութեան, մշակոյթին մասին: Միւս կողմէ առաւելաբար հայ մամուլին միջոցաւ է, որ հայրենի գրականութիւնը ընդհանրապէս եւ հայ մտքին կատարած նուաճումները յատկապէս լայն գիծերով փոխանցուեցան ըՍփիւռքի հայ մարդուն :

Ուրեմն, կապը, որ հաստատուած է տարիներէ ի վեր բնաշխարհի եւ Սփիւռքի Հայութեան զոյգ հատուածներուն միջեւ, շարունակուեցաւ գնահատելի նախանձախնդրութեամբ մը: Անշուշտ դեռ կարելի է ընել աւելին : Մանաւանդ կապը դարձնել երկկողմանի՝ Հայաստանէն արտասահման եւ արտասահմանէն Հայաստան :

Այս յօդուածաշարքին սահմաններէն դուրս կը մնայ մասնանշուած կապին զարգացումին միջոցներուն մասին խօսիլ :

Յամենայն դէպս, [illegible] է լրջօրէն խորհին հայրենի իշխանութիւնները :

Արժէքներու փոխադարձ ճանաչումը մեծ խթան կրնայ հանդիսանալ հայ մտքի եւ գրչի վաւերական յաւելման ուղղութեամբ :

Օրաթերթերուն առընթեր, ամսաթերթերն ու պարբերաթերթերը շարունակեցին հետապնդել իրենց առաքելութիւնները : Առաւելաբար հայագիտական նիւթեր ներկայացուցին Մխիթարեան երկու միաբանութիւններու պարբերաթերթերը՝ Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»ն եւ Վենետիկի «Բազմավէպ»ը : Վերջինը՝ նիւթերու այլազանութեամբ եւ բազմատարր առաջինին աւելի հանրամատչելի է. արդարեւ խմբագրութիւնը անցեալ տարի եւս աշխատեցաւ հեռանալ իր վաղեմի սովորութեան՝ զուտ հայագիտական նիւթերու կողքին դնելով նաեւ այլ կարգի էջեր :

Կրօնական եւ հայագիտական բովանդակութեամբ կանոնաւոր լոյս տեսան հոգեւոր կեդրոններու պաշտօնաթերթերը՝ « Հասկ » (Անթիլիաս), «Սիոն» (Երուսաղէմ): Մ. Նահանգներու մէջ լոյս տեսնող « Կոչնակ Հայաստանի»ն, «Հայաստանեայց եկեղեցի»ն, «Կիլիկիա»ն եւ ուրիշներ , որոնք ունին հոգեւոր առաքելութիւն մը, իրենց կարգին , ընթերցողներուն հրամցուցին կարգ մը շահեկան յօդուածներ, մենագրութիւններ եւ հետազօտութիւններ :

Սերունդի մը աստիճանական անհետացումին հետեւանքով «Հայրենիք» ամսագիրը, բաղդատմամբ անցեալին , վտիտ պատկեր մը կը ներկայացնէ : Յուշագրութիւններով, ազգային, քաղաքական կամ կուսակցական տեսութիւններով եւ գրական էջերով երբեմնի հարուստ եւ ինքնատիպ այս ամսագիրը տարիներէ ի վեր դադրած է Սփիւռքի Հայութեան կեդրոնական բեմը ըլլալէ : Այսուհանդերձ , ամսաթերթին էջերը միշտ կը բովանդակեն զանազան շահեկան գրութիւններ եւ հետաքրքրական յուշագրութիւններ :

Գրականութեան եւ արուեստի նուիրուած «Բագին» ամսաթերթը, որ կը հրատարակուի Պէյրութ , բոլորեց իր չորրորդ տարին: Միջին Արեւելքի հայահոծ շրջանին մէջ լոյս տեսնող ամսաթերթը շատ կարճ ժամանակուան մէջ յաջողեցաւ իր շուրջը բոլորել երէց եւ երիտասարդ գրիչներ, դառնալ երկու սերունդներ իրար զօդող հաստատուն եւ մնայուն բեմ մը: Եւ, ինչ որ յուսադրիչ է, արտասահմանի մեր գրեթէ բոլոր մտաւորականներն ու գրագէտները ժամադրուեցան այնտեղ :

« Բագին»ի 1965ի բովանդակութիւնը եղաւ ճոխ եւ այլազան: Պատմուածք , քերթուած, գրական տեսութիւն, նշմար, արուեստի քրոնիկ, իմացական շարժում: Այս բոլոր ճիւղերն ալ ունեցան շահեկան խորք :

Ամսաթերթին բաժիններէն երկուքը՝ իմացական շարժում եւ հայրենի գրականութիւն կը կարօտին ընդարձակման : Անհրաժեշտ է աւելի յաճախ եւ աւելի լայն գիծերով ներկայացնել միջազգային գրական շարժումը :

Տ. Նարդունի այս տարի եւս հրատարակ հանեց « Հայ – Բոյժ»ի երկու բացառիկ թիւեր, որոնք իրենց բժշկական , առողջապահական, պատմական հարուստ բաժիններով, ինչպէս նաեւ գրական մայէլք պատճառաւ [illegible] մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն : Պրպտող եւ հետազօտող միտքն ու գրական ճաշակը իրարու հետ [illegible] «Հայ – Բոյժ»ի էջերուն մէջ :

Բժշկական ամսաթերթ մըն է նոյնպէս « Բժիշկ»ը, որ տարիներէ ի վեր լոյս կը տեսնէ Պէյրութի մէջ: Ունի շահեկան բովանդակութիւն :

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին պաշտօնաթերթը՝ « Ս. Փրկիչ » , իր կարգին ընթերցողներուն հրամցուց հետաքրքրական բովանդակութիւն ունեցող թիւեր :

Անցնող տարեշրջանին եւս լոյս տեսան զանազան Միութիւններու եւ հայրենակցականներու պաշտօնաթերթեր , որոնք առաւելաբար արձագանգ հանդիսացան իրենց ներքին միութենական կեանքին : Առանձնապէս յիշատակութեան արժանի է « Վարագ » պարբերաթերթը, որ իրբեւ օրգան Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութեան, Մ. Նահանգներ, տեղեկատուութեան բաժիններուն կողքին պարբերաբար հրատարակեց Վանի եւ Վասպուրականի պատմական անցեալին, ժողովուրդի կենցաղին , բարբառին մասին ուսումնասիրութիւններ :

Նորահաս սերունդը եւս , յատկապէս Միջին Արեւելքի կարգ մը հայահոծ շրջաններուն մէջ, ինչպէս Լիբանան , Սուրիա եւ Իրան, ուսանողական կամ աշակերտական պարբերաթերթերուն միջոցաւ բաժնեկից դարձաւ գրաւոր եւ մտաւոր մեր ճիգին :

Ն. Փալանճեան ճեմարանի «Ջահակիր»ը, Անթիլիասի Դպրեվանքի «Գլաձոր»ը, Հայկազեան Գոլէճի «Նաւասարդը», Վիէննական Մխիթարեաններու երկրորդական վարժարանի սաներուն «Վերելքը», Բարէն – Եփփէ ճեմարանի «Ծիլեր»ը եւ դեռ ուրիշ աշակերտական կամ ուսանողական պարբերաթերթեր ներկայացուցին գրական էջեր, ուսումնասիրութիւններ՝ գիտական կամ պատմական նըկարագրով, նշմարներ եւայլն :

Երիտասարդներու կողմէ խմբագրուած այս պարբերաթերթերը անգամ մը եւս կը հաստատեն այն իրողութիւնը, թէ հայաբոյր միջավայրի մէջ հասակ առնող սերունդը տէր է ազգային առողջ գիտակցութեան եւ, մանաւանդ , իր ունեցած հետաքրքրութիւնը հայ գիրին եւ մշակոյթին հանդէպ կը մնայ միշտ գովելի աստիճանի մը վրայ :

Լիբանանի Հայ Ազգային վարժարաններու Ուսուցչական Միութիւնը շարունակեց հրատարակել իր պաշտօնաթերթը՝ «Մշակ», որ կարճ ժամանակուան մէջ դարձաւ Լիբանանի հայ մտքին վայել եւ յատկապէս Սփիւռքի մէջ ապրող Հայութեան լուսաւորութեան հետաքրքրութիւնը գոհացնող խոստմնալից ձեռնարկ մը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ ճշմարտութիւնը չես ըսեր ու լուռ կը մնաս , դրբէդ սուտ կ'ըլլաս ···

×

Իրական ղեկավարը պէտք է խուլ ըլլայ :

×

Կոյր ու կաղ էր եւ հայելի կը գնէր :

×

Առիւծը կ'ուտէ՝ գայլը չի՛ մարսեր :

×

Եթէ մեղուն չխայթէ քեզ, մեղր չես ուտեր :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐԱՏԸ

—o—

Ալեւո՛ր, անմահ, Հսկա՛յ մենաւէր ,
Աստուածութեան պէս պատուած
ամպերէն ,
Նախահայր լերանց, երկրնքի ընկեր ,
Վըկայ մեր նախնեաց փառքին հանօրէն,
Կախուած կապոյտէ՝ վրան մ'ես օդային,
Ամպ՝ հողմէն անշարժ , երկրնքի ծըմեռ ,
Ձեանըդ մէջ մեր ցաւ կը տանիս վեհին,
Գոռ Ազատութեան շունչն են քու հողմեր :
Այգուն վարդերով սառերդ կը ծաղկին ,
Կ'այրին իրկուան բոցովն անարատ ,
Բիւր արեւներու բիւրեղ հայելին՝
Յաւերժակա՛ն Արարատ :

Հեղեղի՝ ծարաւ, սիրահար՝ վըհին ,
Արծիւ ծիածանիդ կ'անցնի կամուրջէն :
Ցնցելով շղթան՝ բանտին մէջ կրանիտ՝
Հրաբուղխը աշխարհիս մա՛հ կը
մըռընչեն :
Աստըղ մ'առաջնորդ կ'ըլլան քու բոցեր ,
Փարոս՝ կարուանին, գիշերային ջահ ,
Ծաղիկներ անմեղ՝ երկնաշու կոյսեր
Կ'աճին շանթին քով , քու դժոխքին
վըրայ :
Պորփիւր կողերէդ տուիր հայ երկրին
Աղօթքի՝ տաճար, փառքերու՝ պալատ ,
Նոյն ես, մինչ քու շուրջ ազգեր կը
փոխուին ,
Յաւերժակա՛ն Արարատ :

Երբեմն ամպերէն՝ թումբեր պատռելով՝
Խուժեցին ջրվէժք, ովկիաններ ընկան ,
Ըմբոստ ամբոխի նըման ելաւ ծով՝
Կազմեց թեւաւոր շղթայ մը լերան ,
Մահուան գիշեր մ'էր, խղդուած էր
արեւ·
Կեանքն էր նաւաբեկ, Բնութիւնն՝
անարատ ·
Դու լոկ ժպտէիր կոհակաց վերեւ՝
Յաւերժակա՛ն Արարատ :

Թեւ թեւի եւ աչքն ուղղած լոյսերուդ՝
Պիտ՝ անցնին պարով սերունդներն
Հայկին ,
Նախնեա՛ց յիշատակ, տեսիլովդ անքոյթ՝
Սիրտն անոնց յոյսով պիտի ներշնչուին :
Թող մեր կեանքին դէմ դաւեն օտարներ,
Կարմի՛ր երազեն գետերդ յորդառատ·—
Ժըպտի՛ս պիտ՝ ամէն ջրհեղեղէ վեր՝
Յաւերժակա՛ն Արարատ :

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՐՑ – ԽՆՈՒՍ , գրեց Եղիշէ Յ. Մելիքեան, տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Անթիլիաս, Լիբանան , 1965 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Անծանօթը պատասխան չտուաւ :

— Գրպանները խուզարկէ , ըսաւ Գուէթ խօսքը սեւ պարագլխաւոր մարդուն ուղղելով եւ կանաչ պարագլխաւոր մարդուն կոկորդին կախելով :

Ապա խօսքը կանաչ պարագլխաւոր մարդուն ուղղելով ,սպառնական ձայնով մը ըսաւ .

— Տեղերնէդ չերերաք , պարոն, ապա թէ ոչ կը խեղդեմ ձեզի ··· :

ԽՄԲԱԳԻ՞Ր ԹԷ ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆ

Գերմանական դեսպանատունը Պէյլեա փողոցէն հազիւ երեք հարիւր մեթր հեռու էր :

Ինքնաշարժը քանի մը շրջան ընելէ ետք տիկին Տապանի տան առջեւ հասաւ :

— Պարոն, մեզի հետ վեր պիտի ելլաք, ըսաւ Գուէթ իր գերիին: Եթէ [illegible] եւ որեւէ շարժում չընէք , պատուոյ խօսք կուտամ որ ձեզի որեւէ չարիք պիտի չհասցնենք :

— Ինծմէ ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց բանտարկեալը :

— Ձեզի հետ քիչ մը պիտի խօսինք , քանի մը հարցում միայն եւ յետոյ ազատ պիտի ձգենք :

— Լաւ, կ'ընդունիմ :

Երկու մանկամարդ կիները առաջ անցան: Կանաչ պարագլխաւոր մարդը Զարթաքի եւ Գուէթի հսկողութեան տակ սանդուխներէն վեր ելաւ, իսկ սեւ պարագլխաւոր թիկնեղ մարդը անոնց ետեւէն ճամբան գոցեց :

Բանի մը վայրկեան ետքը բոլորը մէկէն տիկին Տապանի հիւրասրահը մտան:

Ամէնէն առաջ Զարթաք խօսք առնելով ըսաւ .

— Պարոն, անշուշտ միտքերնիդ չէք անցըներ որ ձեր վրայ բռնութիւն բանեցուած ըլլալնուս համար ներողութիւն պիտի խնդրենք ձեզմէ: Այնպիսի ընթացք մը բռնեցիք մեզի հանդէպ որ, մեր ալ ըլլալը ձեզի գտնելու համար ասկէ աւելի միջոց չգտանք : Բայց դեռ դերակշռութիւնը ձեր կողմն է, դուք մեզ ճանչցաք, մեր ով ըլլալը հասկցաք , իսկ մենք դեռ չենք գիտեր ձեր ով ըլլալը ··· : Ուրեմն պիտի խնդրեմ ձեզմէ որ բարեհաճիք դիմակնիդ վար առնել :

Կանաչ պարագլխաւոր մարդը ետ քաշուելով ըսաւ .

— Իսկ եթէ վար առնելու չըլլամ, ի՞նչ պիտի ընէք :

— Ընելիքնիս որոշած ենք, բռնի կերպով պիտի վերցնենք ձեր դիմակը :

Անծանօթը, վարանումով, կատաղութեան շարժում մը ըրաւ ··· :

— Մի վարանիք, պարոն, ասանկ պայքարներու մէջ իսկ մարդս եթէ ուզէ կըրնայ պատուաւոր հակառակորդ մը ըլլալ եւ փոխանակ մութին մէջ գործելու, ճակատառաջ կռուիլ ···, շարունակեց ճարտարագէտը :

Կանաչ պարագլխաւոր մարդը դիմակը հանեց եւ կնդուղը գլուխն ի վար իջեցուց :

— Ինծմէ ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց ան :

— Ձեզմէ ուզածնիս հասկնա՞լ կ'ուզէք, նախ եւ առաջ ըսէք տեսնենք ի՞նչ է ձեր անունը :

— Սեւ Արծիւ :

— Ատիկա անուն չէ, ծածկանուն է :

— Ատկէ ուրիշ անուն չունիմ ես :

— Եթէ յամառիք, ձեր յամառութիւնը կրնայ ձեզի սուղի նստիլ: Ձեզի ոստիկանութեան յանձնելով կրնանք անմիջապէս ձեր բուն անունը հասկնալ :

Սեւ մօրուքով մարդը արհամարհական ժպիտ մը ունեցաւ :

— Հիմակուհիմա ատիկա մէկ կողմ ձըգենք, վերջը դարձեալ այդ մասին կը խօսակցինք ձեր հետ , շարունակեց ճարտարագէտը : Առ այժմ միայն սա չափը գիտցէք որ Գերմանական դեսպանատան մէջ ինչ որ ըսիք այս տիկիններուն, ամէնքն ալ լսեցինք :

— Ըսել է դուք ծուղակի մէ՞ջ ձգեր էք :

— Անոր պէս բան մը :

— Ուրեմն մեր պայմանները ձեզի կըրկնելու պէտք պիտի չունենամ :

— Ատանկ պայմաններու վրայ խօսիլը բոլորովին աւելորդ է : Չենք ընդունիր :

— Զգուշացէք սակայն ··· :

— Ի՞նչ իրաւունքով այդպիսի անընդունելի պայմաններ կ'առաջարկէք մեզի, շարունակեց Լեւոն Զարթաք ուսերը ցնցելով: Կ'ըսէք թէ զօրավար Սէնթ Ֆուայէ առաջ, Սուլթան Սէլիմ առաջինի գանձերը ձեր ընկերութեան իրաւունքն էին , այնպէս չէ՞ : Ինչո՞վ կրնաք հաստատել ատիկա :

— Մենք ատանկ գանձի մը գոյութիւն ունենալը գիտէինք արդէն, պատասխանեց մօրուաւոր անծանօթը :

— Աս ի՞նչ տեսակ ցախատուք է : Գանձի մը գոյութիւն ունենալը գիտնալը անոր տէրը ըլլալ չի նշանակեր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

—*—

Նոր Տարուան Առթիւ – ՅԱՌԱՋ – ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեան Նոր Տարւոյ առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տիկին Ա. Ջիթունիի :

ԾՆՈՒՆԴ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, պատարագութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Չորեքշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ ժամը 4·30ին, Գիրքերու ընթերցում 5ին, պատարագ 5·30ին :

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին :

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, Թաղիս համայն ննջեցելոց :

×

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Շաբաթ, Կաղանդ եւ տարեմուտ, պատարագ ժամը 10ին :

ԿԻՐԱԿԻ (2 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան Պահոց, պատարագ ժամը 10ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետոյ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ – ՔԱՐՈԶ ԿԱՐՏԱՆ – ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի (2 Յունուար)

Նոր տարուան եւ Ս. Ծննդեան առիթներով, Պիվէրի Ազգ. սրահին մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Պուրժ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հովիւ՝ Գուրգէն վարդապետ : Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պուրժ. Օտտոյի եկեղեցւոյ երգչախումբը :

Շրջաններու բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին :

Ծննդեան աւանդական տնօրհնէքն ալ պիտի կատարէ Հայր Սուրբը բոլոր հայ ընտանիքներու : Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ Ջրօրհնէք : Նոյն օրը կէսօրէ վերջ Կարտանի գերեզմանատան մէջ տեղի պիտի ունենայ ընդհանուր հոգեհանգիստ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տալիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆրանք Այրի Տիկին Լիւսի Օհաննեանէ, որպ. Հրանուշ Մկրտիչեանի յիշատակին :

×

Որբ. Օննիկ Տէմիրճեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի նուիրած են .—

Տէր եւ Տիկին Մ. Ապուշարդեան 40 ֆրանք Տալիլի զպրոցին եւ տասը «Յառաջ»ին :

Այրի Տիկին Լիւսի Օհաննեան քսան Տալիլի Կապ. Խաչին : Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեան քսան Տալիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

FOLKLORE D'ARMÉNIE

Փառաւոր սալ մը

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Հայկական 12 հիանալի երգեր ու պարեր (Մառալօ, Օրօր, Օսսանա, Գարուն ա, Օրօրաթինօ, Անտունի եւայլն, եւայլն)

Սոլիսթներ՝ Օր. Օր. Նիկողոսեան, Պէնկեան, Պ. Մ. Պօղոսեան :

Disque Microsillon 33 1/2 Tours
BAM LD 415 (30 cm)
en vente chez votre disquaire et à
La Boîte à Musique
133 Bd. Raspail, Paris (6e)

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին :

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծննդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ Ջրօրհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը Բոլորովին նոր դրութեամբ

SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ալմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չօքոլա, «նուագէթ», «լոգում», «սալըր», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), իփմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ճիթապտուղ, ճէթ, «գաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաղ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :

Raki - Duze

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ եւայլն :

Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

*

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը նոր տարուան առթիւ պատկերազարդ քարթեր հրատարակ հանած է :

Դիմել Նոր Սերունդին 17 Րիւ Պլէօ, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 20·30էն 22·30 եւ «Արծիւ» ակումբը Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեանէ յիսուն ֆրանք, իրենց մօր Վառվառէի Թովմասեանի մահուան առթիւ ի նպաստ զպրոցին : Պ. Կիրակոս Ֆառայեան նուիրած է զպրոցին, Սայաթ – Նովայի գեղարուեստական նկարը շրջանակով :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ" ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Գեղարուեստական բաժին զպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գուրգէն Յարութիւնի Յակոբեան, մօր անունը Մարիամ, ծնած 1923ին Տիֆլիզան (Հայաստան), զինուորագրուած 1941ին պատերազմի գացած : Վերջին նամակը ստացուած է 1942ին :

Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Յարութիւն Արքահեանին,

48 bis, Ave. Général de Gaulle
94 MAISONS-ALFORT
FRANCE

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

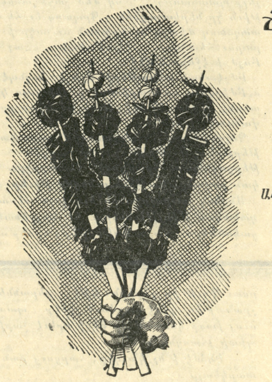
Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 4 JANVIER
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10500 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 42e ANNÉE — No 10.500

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Նախագահ տը Կոլ, իր վերընտրութենէն ի վեր, առաջին անգամ կը խօսէր ժողովուրդին, նոր տարուան առթիւ: Իր կարճ շնորհաւորականին մէջ, տը Կոլ շեշտեց ի մէջ այլոց.— «Ֆրանսայի համար, նոր տարին կրնայ եւ պէտք է ըլլայ հանդարտութեան, վստահութեան եւ եռանդի տարին: Հանդարտութեան, վասնզի, մեզի համար ներկայիս ոչ մըրձաւանջ կայ ներսը, ոչ ալ պայքարներ դուրսը: Անշուշտ, շատ կենդանի ժողովուրդ մըն ենք, յառաջդիմութեան մէջ, բայց որ ինքզինքին կը պարտադրէ, կարգապահութեամբ յառաջանալ: Ամբողջութեան մէջ դժուարութիւններ ունինք յաղթահարելիք եւ մանրամասնութեանց մէջ, փափաքներ որոնք դեռ չեն իրականացած:

«Վստահութեան տարին.— Վասնզի ինչ որ իրագործած ենք վերջերս, մեր ծանր հարցերը կարգադրելու համար, կը համոզէ մեզ որ կրնանք գլուխ հանել:

«Եռանդի տարին, վասնզի, կասկածները, խարխափումները, հրաժարումները վերջ գտած են: Գիտենք որ հիմա, մեր գլուխներուն, մեր սրտերուն եւ մեր ձեռքերուն մէջ կայ ամէն ինչ որ պէտք է որպէսզի Ֆրանսան իր յառաջդիմութեան վճռական հանգրուանին հասնի, որպէսզի տակաւին բերէ ալ աւելի արտադրութիւն իր բոլոր զաւակներուն, ազգային արտադրութեան բաշխումին մէջ, որպէսզի, ազգերու միջեւ, համակեցութեան եւ խաղաղութեան օրինակելի գործ մը տեսնէ, ինչպէս իր հանճարը կը պարտադրէ»:

Նոր տարուան առթիւ, նախագահ տը Կոլ ընդունած է դիւանագիտական մարմինի աւանդական շնորհաւորութիւնները: Զրոյցներ ալ ունեցած է Էլիզէի կայուած լրագրողներուն հետ, որոնք կ'ընդունուէին իր կողմէ:

Լրագրող մը հարցուցած է.—

— Կառավարութիւնը իր հրաժարականը պիտի՞ ներկայացնէ Յունուար ութին, ըստ աւանդութեան:

— «Ի՞նչ աւանդութիւն, կը պատասխանէ տը Կոլ: Ձեր եւ իմ կեանքին մէջ, առաջին անգամն է, որ հանրաքուէով ընտրուած նախագահ մը ինքզինքին կը յաջորդէ:

— Նախարարական փոփոխութիւն պիտի՞ ըլլայ.

= Եթէ ըլլայ, խօսք կուտամ, տեղեակ կ'ըլլաք:

— Ուրի՞շ հարցադրոյցներ պիտի կատարե՞ք հեռատեսիլէն.

= Նախագահական ընտրութիւն չկայ ամէն տարի:

— Որո՞նք են ձեր ընթերցումները տարւոյս վերջը:

= Եթէ ըսեմ թէ ի՛նչ կը կարդամ, պիտի գիտնաք թէ ինչ չեմ կարդար:

— Սահմանադրութիւնը պիտի բարեփոխէք.

= Ոչ, ներկայիս: Շատ լաւ է, հարկ չկայ զայն բարեփոխելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԷՆՍԱՆ ՕՐԻՕԼ, Հանրապետութեան նախկին նախագահ, մեռաւ ամանորի առաւօտը, փարիզեան բուժարանի մը մէջ, 81 տարեկանին, ըստ ողբացեալին փափաքին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, իր ծննդավայրը՝ Միւրէ: Վէնսան Օրիօլ ծնած էր 1884ին: Հացագործի զաւակ, իրաւաբանական ուսում կատարած էր, Փիլիսոփայութեան լիսանս ունէր եւ իրաւագիտութեան՝ տոքթորա: Լրագրող եղած է սկիզբը ապա խմբագրապետ՝ Միտի Սօսիալիսթի: Քաղաքական ասպարէզը նետուած է 1928ին: 1937էն 1938 Արդարութեան նախարար է եւ միշտ Պլումի կողքին: 1940ին կը բանտարկուի Վիշիի կառավարութեան կողմէ մերժած ըլլալով ամբողջական իրաւասութիւններ քուէարկել մարեշալ Փեթէնի: Կը յաջողի փախիլ եւ Լոնտոն կը հասնի 1943ին: Դ. Հանրապետութեան առաջին նախագահն է, ընտրուած առաջին շրջանին՝ 242ի դէմ 452 ձայնով: Տարիներէ ի վեր քաշուած կեանք մը կ'ապրէր: Երկու անգամ ինկած էր եւ ազդրը կոտրած: Վերջին արկածէն կրկին Փարիզ փոխադրուած էր, Տոքթ. Ժիւսէի բուժարանը ուր մեռաւ [illegible] առտու: Նախագահ տը Կոլ գնաց խոնարհելու իր դագաղին առջեւ, ապա մարմինը Միւրէ փոխադրուեցաւ նախագահական բառավէլով:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱԿի միջնորդը՝ Կալօ Փլազա իր հրաժարականը ներկայացուց Ու Թանի, որ ընդունեցաւ, հակառակ անոր որ բարդ կացութիւն մը կը ստեղծուի: Փլազա կ'ըսէ թէ իր տեղեկագիրը եւ թրքական կառավարութեան բացասական դիրքը իրեն հանդէպ արգելք կը հանդիսանան որ միջնորդի իր պաշտօնը կատարէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ այլեւս ծառայ կիներ պիտի չըլլան: Ասոնց նոր անունն է՝ տնական գործերու թեքնիք օժանդակներ, ըստ օրինագիծի մը, որ կ'արգիլէ նաեւ 18 տարեկանէն վար նման օժանդակներ աշխատցնել:

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ տիեզերական պատրիարքը ջնջեց Արեւմտեան Եւրոպայի ռուսական եկեղեցիներու էկզարքանը: Ասկէ ետք, այս էկզարքան կը դառնայ արքեպիսկոպոսարան մը, ինքնավար: Աթենակորասի նախորդն էր՝ Փոթիոս Բ. որ ստեղծած էր այդ էկզարքան, 1931ին, ժամանակաւոր կերպով, գաղթականութեան ռուս եկեղեցիներուն կանոնական սահմանադրութիւն մը տալու համար, վասնզի անոնք կը մերժէին ենթարկուիլ Մոսկուայի պատրիարքին, որ խորհրդային իշխանութեան ենթակայ նկատուած է: Փարիզի ռուս եկեղեցական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Աթենակորաս այդ որոշումը տուած է Մոսկուայի պատրիարքութեան ճնշումին տակ: Հաւանական չէ սակայն, որ Գէորգ արքեպիսկոպոս (Արեւ. Եւրոպայի ռուս եկեղեցիներու արքեպիսկոպոս) ուզէ Մոսկուայի ենթարկուիլ, տրուած ըլլալով որ չի հաւատար անոր անկախութեան խորհրդային վարչակարգին նկատմամբ: Այս պատճառաւ, Ռիւ Տարիւի Եկեղեցին որոշած է «անկախ ու ինքնավար» հռչակուիլ, որպէսզի կարենայ ընել ինչ որ «կարելի է եւ անհրաժեշտ շարունակելու, զարգացնելու եւ ամրապնդելու համար այդ եկեղեցիներուն ծիսական, հոգեւորական, ռաքելական եւ մշակութային աշխատանքը, հոն ուր կը գտնուին»:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ կատաղի կռիւներ կը շարունակուին իրաքեան զօրքին եւ Քիւրտերուն միջեւ Իրաքի հիւսիսը: Քիւրտերը Ամարէմ եւ Տիզէհ գիւղաքաղաքներ գրաւած են:

ՍԱԼԱՀ ՊԻԹԱՐ կազմեց Սուրիոյ նոր դահլիճը, բաղկացած 26 անդամներէ:

ՊԱՊԸ բացէ ի բաց միջամտելով Վիէթնամի հարցին մէջ, անձնական գիրեր ղրկած է Մաօ Ցէ Թունկի, Հօ Շի Մինհի, Վան Թիէօյի եւ Պոդգորնիի: Աննախընթաց դէպք է որ Ընդհանրական եկեղեցւոյ պետը նամակ գրէ Համայնավար Չինաստանի ղեկավարին:

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ Ճոնսընի յատուկ «ներկայացուցիչները հրէշներ են ու վիժուկներ, որոնք փուչիկ ամպեր կը բարձրացնեն»:

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿՐԱԿ ԿԸ ԺԱՅԹՔԵՆ

ԿԸ ՊՈՌԱՆ.— ԴԷՊԻ՛ ԿԻՊՐՈ՛Ս: ԴԷՊԻ ԱԹԷ՛ՆՔ: ԴԷՊԻ ԹՐԱԿԻԱ՛: ԳՐԻՉԸ ԹՈՂՈՒՆՔ, ՍՈՒԻՆԸ ԱՌՆԵՆՔ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇ ԿԸ ՊԱՐԶԵՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ, ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻ ԴՐԱՆ ՎՐԱՅ

Պոլսոյ թրքական թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Թուրք երիտասարդութիւնը բողոքի առաջին միթինկը գումարեց, Կիպրոսի մասին տրուած աննպաստ որոշումին առթիւ: Ճչցուած է որ ՄԱԿի մէջ, Մակարիոս եւ Եգիպտոսի նախագահ Նասր յաջողած են համոզել եւ սիրաշահիլ ափրիկեան փոքր պետութիւնները, որպէսզի իրենց տեսակէտին ի նպաստ քուէարկեն: Թուրք երիտասարդութիւնը, թարգման հանդիսանալով ամբողջ ժողովուրդին յուզման եւ բողոքին, կատարեց իր պարտականութիւնը եւ իր ցասումը յայտնեց հրապարակով: Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէի Ուս. Միութիւնը կազմակերպեց Կիպրոսի միթինկ մը, եւ տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ հաւաքուեցան Ազատութեան Հրապարակը, ուր հայրենասիրական ճառեր խօսուեցան, եւ ապա երիտասարդները գացին մինչեւ Թաքսիմ, ուր միթինկը վերջ գտաւ: Ճամբուն վրայ հազարաւոր երիտասարդներ միաբերան կը պոռային.

— Դէպի Կիպրոս, Թուրք Բանակ, Թուրք երիտասարդութիւն, դէպի Կիպրոս:

Բոլոր ճառախօսները անհրաժեշտ նկատեցին զինեալ միջամտութիւն մը Կիպրոսի մէջ: Այս առթիւ, ապահովութեան լայն միջոցներ ձեռք առնուած էին, Հելլէն եւ անգլիական հիւպատոսարանները տանող ճամբաները փակուած էին ոստիկաններով եւ զինուորներով: Հակառակ ասոր, միթինկը տեղի ունեցաւ ծայրայեղ կարգապահութեան մէջ, որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ ոչ միթինկի, ոչ ալ գնացքի պահուն:

Համալսարանի պարտէզին մէջ, առաջին ճառը խօսեցաւ վաստակաւոր գնդապետ Թահսին Ափայ, որ դատապարտեց Թուրք դատին թշնամիները եւ ըսաւ ի մէջ այլոց.

— Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան որոշումը հակառակ է ՄԱԿի Ուխտին բացորոշ տրամադրութիւններուն: Հելլէնները կը պոռչտան եւ կ'ըսեն թէ Կիպրոսը պիտի առնեն: Թող իրենց ափերը լիզեն: Թող մոռնան նաեւ սա ափրիկեան պետութիւնները, որոնք իբր պարգեւ ստացան իրենց անկախութիւնը: Իսկ մենք մեր արեան գնով կերտեցինք մեր անկախութիւնը եւ ազգային գերիշխանութիւնը: Հապա սա ապտալ Նասը՞ը (ԽՄԲ.— Թրքական բառախաղ՝ Ապտիւլ Նասըր ըսելու տեղ), իսլամ պետութեան մը գլուխը կը գտնուի, եւ սակայն արիւնարբու Փափազին փէշերուն տակ կը սողոսկի: Եւ ըսել թէ այդ մարդը իսլամ մըն է: Անգլիացիք մեզմէ փախցուցին Կիպրոսը, եւ հիմա զայն կը վերադարձնեն ոչ թէ իսկական տիրոջը, այլ ուրիշին: Այս ալ ուրիշ խարերայութիւն:

ԳՆԱՑՔԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

Այս յուզումնալից ճառերէն ետք, տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ եւ երիտասարդներ, Համալսարանի պարտէզէն ճամբայ ելան բողոքի պաստառներով, իրենց ձեռքերուն մէջ բռնած դրօշներ, Աթաթիւրքի նկարներ, վերտառութիւններ եւ Կիպրոսի քարտէսներ: Իրենց վերտառութիւններուն վրայ հետեւեալ խօսքերը գրուած էին.—

Թուրք բանակ, յառա՛ջ դէպի Կիպրոս, ամէն ինչ պիտի տանք մեր կրտսեր հայրենիքին համար, Փաշա՛ մօյկերդ հագիր, Միացեալ Ազգե՞ր թէ Միացեալ Հանդիսատեսներ, Փոլիթիքա ըսին եւ իրար կերան, Կիպրոսը տուին, մենք ետ պիտի առնենք, Թուրք բանա՛կ, յառա՛ջ դէպի Կիպրոս, մեր նպատակակէտը Աթէնքն է, Երիտասարդութիւնը քուէարկութեամբ չի տար Կիպրոսը, Յառա՛ջ դէպի Արեւմտեան Թրակիա, Գրիչը թողունք եւ սուինը առնենք: 6

Երիտասարդութիւնը անծայր թափօր մը կազմած, բողոքի ցոյցերով կ'անցնի Ճաղալօղլու, Սիրքէճի, Էմինէօնիւ, Պանքալար, Շիշհանէ ճամբաներէն, Իրանի Հիւպատոսարանին առջեւ կանգ կ'առնէ՝ փունջ մը նուիրելու համար Իրանի Հիւպատոսին, «Կեցցէ Իրան» պոռալով: Շիշհանէէն կ'անցնի Թիւնէլ եւ Խորհրդային Հիւպատոսարանին առջեւէն անցած պահուն կը պոռայ.

— Անկցի՛ քոմիւնիզմը:

Երբ երիտասարդութիւնը կը հասնի Ամերիկեան Տեղեկատու Դիւանին առջեւ, կը տեսնեն որ թրքական դրօշը պարզուած չէր շէնքին վրայ: Բողոք, աղաղակներ, պոռչտուք.

— Դրօշ պարզեցէ՛ք, թրքական դրօշ:

Պահ մը ետք երիտասարդ մը կը ճեղքէ բազմութիւնը եւ կը սլանայ դէպի շէնքը, սանդուխներէն վեր կը մագլցի եւ իր ընկերներէն թրքական դրօշ մը առնելով կը պարզէ Ամերիկեան շէնքին ձողէն:

Երիտասարդները պահ մը կանգ առին նաեւ ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ եւ պահանջեցին որ հոն ալ թրքական դրօշը պարզուի: Դեղարանէ մը ապահովուեցաւ այդ դրօշը եւ պարզուեցաւ ֆրանսական հիւպատոսարանի դրան վրայ:

Ուսանողներու թափօրը յետոյ հասաւ Թաքսիմ, ուր միացաւ Թեքնիք Համալսարանի ուսանողութեան հետ, հոն միաբերան երգեցին Անկախութեան Քայլերգը եւ ցրուեցան:

Յիսուն հազարի կը մօտենար միթինկին մասնակցող երիտասարդութեան թիւը: Բողոքարկուները պահանջեցին որ Այա Սօֆիան ալ փութով վերադարձուի իբր մզկիթ եւ կառավարութիւնը վերջ տայ «թմրած» քաղաքականութեան:

Այս միթինկին առթիւ, ոստիկանական շղթայի տակ առնուած էին նաեւ Յունաց Պատրիարքարանը, Հելլէն եւ Խորհ. հիւպատոսարանները: Բողոքի ցոյցերուն մէջ պահանջուեցաւ որ Թուրքիա այլեւս կորուստ չարձանագրէ եւ եթէ հարկ ըլլայ, քաշուի Միացեալ Ազգերէն: Ամբողջ երկրին մէջ պիտի շարունակուին այս միթինկները:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՄԱԿԱՐԻՈՍ

Միլլիյէթի թղթակիցը, Սամի Քոհէն, առաջին թուրք լրագրողն է որ կը յաջողի Կիպրոս մտնել եւ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունենալ Մակարիոսի հետ: Ստորեւ գլխաւոր մասերը.

— Կիպրոսի խնդրին մէջ,— ըսած է Մակարիոս,— Թուրքիան խօսակից չեմ նկատեր, եւ եթէ խորհրդաժողով մը գումարուի, լոկ Կիպրոսի թուրք համայնքին ներկայացուցիչները տեսնել կ'ուզեմ: Թող չկարծուի թէ Թուրքիան չենք ճանչնար, բայց Թուրքիա տեղ չունի մեր ապագայ բանակցութիւններուն մէջ: Մեզի համար սկզբունքի խնդիր մըն է այս, եւ չենք արտօներ որ օտար երկիր մը միջամուխ ըլլայ Կիպրոսի պետութեան ներքին գործերուն, Մէկ մտահոգութիւն միայն ունինք, այն ալ Թուրքիոյ միջամտութիւնն է: Չեմ գիտեր թէ Թուրքիա Կիպրոսը գրաւել պիտի ուզէ՞, թէ ոչ: Չեմ հաւատար որ ոյժով կարելի ըլլայ կարգադրել այս խնդիրը:

Մակարիոս յետոյ կատակելով կ'ըսէ.

— Եթէ Թուրքիա իսկապէս գրաւել կ'ուզէ Կիպրոսը, թող ժամ առաջ ընէ այդ բանը, մենք ալ այսքան դրամ չենք ծախսեր մեր ազգային պաշտպանութեան գործերուն:

ՍՐՏԻ ԽՑՈՒՄՈՎ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

ԽՄԲ.— Կուտանք մեր խոստացած երրորդ յօդուածը՝ ծանօթացնելու համար ՀԱՅ – ԲՈՅԺը, իրապէս ժողովրդական, հանրօգուտ եւ միշտ հետաքրքրական պարբերաթերթ մը: Վերջապէս իրատաբանութիւն մը, որ գործնական արժէք ունի, օգտակար ծառայութիւն մը կը կատարէ, հանրային եւ անհատական առողջապահութեան կը բերէ իր նպաստը: Տարեկան բաժնեգինը 15 ֆրանք :

Սաստիկ իրողութիւն է, սրտի հիւանդութիւնները այնքան յաճախադէպ դարձած են, որ վիճակագրութեանց համաձայն՝ տարեկան 200.000 հոգի կը մեռնի, Ֆրանսայի մէջ, սրտի խցումի հետեւանքով: Եւ դեռ բժիշկները կը պնդեն թէ այս թիւը ցոյց չի տար ամբողջութիւնը, — ուրեմն խլիրդի (քանսէր) զոհերուն կրկինը կը հնձէ այս զարհուրելի հիւանդութիւնը :

Կուգայ կը զարնէ յանկարծակի, դաւադրի պէս, — կուրծքին ետեւը՝ ահաւոր ցաւով մը, որ կարծես կը կտրէ շունչդ, կը գգետնէ քեզ, երբ միաժամանակ կ'իյնայ արեան ճնշումը: Ահա տագնապը, եւ այսքան: Քանի մը վայրկեանի պատմութիւն: Եթէ մահը չառաւ տարաւ քեզ, — այս առաջին տագնապը վեցի վրայ մէկ համեմատութեամբ՝ կը վերջանայ յանկարծական մահով, — բախտաւոր ես: Այն ատեն հիւանդութիւնը կ'ընթանայ դէպի ապաքինում, եթէ ենթական խիստ տանի այս դժնդակ պատահարէն ետք ու նահանջէ եւ խելօք վարուի հիւանդութեան հետ, մինչեւ որ նոր տագնապ մը...: Տոքթ. Կալլավարտէն կ'ըսէ. «Այս հիւանդութիւնը այնպէս է որ ենթական կ'առնէ կը տանի ... 15 երկվայրկեանէն կամ կը տեւէ ... մինչեւ 15 տարի »:

— Ի՞նչ է պատճառը, որ հետզհետէ կ'աւելնան մահերը սրտի խցումի հետեւանքով :

— Արդի կեանքն է մեղաւորը, ապրելու արդի եղանակները, աշխատանքի հեւասպառ ընթացքը, յոգնութիւնը միտքով եւ մարմնով, հոգեկան անձկութիւնները, ջղային պրկումը զոր գործի շուկան կը ստեղծէ կամ քաղաքական անստոյգ կացութիւնը, աւելցուցէք ինքնաշարժը, — ահա պատճառներ, որոնց վրայ կրնաք աւելցնել քաղաքակիրթ աշխարհի սննդառութեան չափազանցութիւնները: Վերջ դրէք կեանքի այս անդադրում ընթացքին, հրմշտուքին, եւ ապրեցէք խաղաղութեան մէջ, պիտի տեսնէք թէ կը նուազին սրտի տագնապներն ալ :

— Ի՞նչ է, բառ էութեան, այս սրտի խցում կոչուածը :

— Հիւանդութիւն մը, որ ինքզինք կը յայտնէ ահռելի ցաւով մը, իբրեւ հետեւանք սրտի զանգուածին վրայ որոշ շրջանի մը փճացման՝ երբ կը խցուի պսակաձեւ երակը, ուրեմն կը կասի նոյն շրջանին արեան մատակարարութիւնը :

— Որո՞շ տարիք մը կա՞յ, երբ կը պատահի սրտի խցումը :

— Ընդհանրապէս կը պատահի յիսուննոցներուն մօտ: Բայց արդի կեանքը կը հաստատէ թէ աւելի երիտասարդներն ալ, 30 – 40 տարեկան, զոհ կ'երթան, պարագայ մը որ խիստ հազուադէպ էր պատերազմէն առաջ :

— Կարելի՞ է զգուշանալ, կարելի՞ է կանխարգիլել, եւ ի՞նչ միջոցներ կան :

— Չափով մը կարելի է անշուշտ: Այսպէս, պէտք է զգուշանալ չափազանցութիւններէ, ծայրայեղութիւններէ՝ ամէն ասպարէզի մէջ (սնունդ, հաճոյք, աշխատանք): Հրաժարիլ ծխախոտէն, *ոգելից ըմպելիներէն, չափ դնել ուտելիքին: Ճոխ սեղան մը, գինիով ոռոգուած, մահուան պատարագ մըն է, գիտցած ըլլաք: Ժուժկալութիւն ամէն բանի մէջ սեղանէն մինչեւ ... անկողին: Զգուշացէք Լուկուլլոսէն եւ... Կուպիդոնի նետերէն:*

Մի՛ մոռնաք որ, սննդառութեան կողմէ՝ իւղոտ ու ճարպոտ կերակուրները ի վերջոյ կը խաթարեն արեան խողովակները: Միւս կողմէ՝ անուրանալի է վնասը զոր կը պատճառէ ծխախոտը, մանաւանդ ծոմ բերնով: Ծխելու գինովութիւնը, մինչեւ թոքերուն խորը քաշելով ծուխը՝ կարծես տաքցնելու համար կուրծքը, ի վերջոյ ծայր կուտայ սրտի տագնապներու :

— Կարելի՞ է խուսափիլ այդ տագնապներէն :

— Անշուշտ, բայց հետեւելով ժուժկալ սննդառութեան եւ չափաւոր կեանքի մը պայմաններուն, պարբերական հանգիստ եւ աշխատանքի դադար սահմանելով, վերջապէս ապրելով հանդարտութեան եւ խաղաղութեան մէջ :

— Սրտի հիւանդութեան ենթակայ մը կրնա՞յ ապրիլ այնքան երկար՝ որքան եթէ հիւանդ չըլլար :

— Սիրտը տոկուն գործարան մըն է, յամառ եւ համբերատար աշխատող, կը բաւէ որ իր ուժերու սահմանէն վեր յոգնութեան եւ նեղութեանց չենթարկէք՝ ձեզ չի լքեր: Մի մոռնաք, սակայն, թէ սրտի վերաբերեալ հարցերու մէջ՝ տագնապին կրկնութիւնը ուրիշ գործարաններու հիւանդութեան կրկնութեան չի նմանիր: Սիրտը սակարկութիւն, բանակցութիւն եւ պայմանք մտիկ չըներ, կատակ չի վերցներ: Միակ գործարանն է որ ձեր կեանքի կոչուած օրէն սկսեալ, հիւանդ ըլլաք կամ առողջ, քնացած ըլլաք թէ արթուն, հաց ուտէք թէ ջուր խմէք, խօսիք կամ շունչ առնէք, ինքը անդադար՝ կ'աշխատի անդադար, կը զարնէ թիք – թաք, թիք – թաք: Մէկ վայրկեան հանգիստ չառնած այս աշխատասէր գործարանը մի նեղացնէք, — եթէ մէկ տագնապէն բախտաւոր դուրս եկաք, մի թողուք որ կը կրկնուի: Սիրտը կատակ չի սիրեր, — յանկարծ կանգ կ'առնէ ու վերջացաւ :

— Սրտի խցումի ենթակայ այրե՞րն են շատ թէ կիները :

— Մինչեւ վերջին երկտասնեակ մը տարիները, այրերն էին որ շատ զոհ կուտային սրտի խցումի: Այն օրէն ասդին՝ երբ կիներն ալ մտան յոգնեցուցիչ աշխատանքներու ասպարէզին մէջ, կարծես բաժնելով այրերու մտահոգութիւնները, հոգեկան անձկութիւնները եւ խնջոյքը, երբ դարձան փաստաբան, բժիշկ, լրագրող, երեսփոխան, ծերակուտական, ղեկավար՝ այլազան ասպարէզներու մէջ, մանաւանդ երբ խենթի պէս սիրահար դարձան ինքնաշարժի, եւ վերջապէս երբ սկսան ծխել, խմել եւ ծախսել իրենց քունը գիշերային հաճոյքներու մէջ, կիներու մօտ եւս յաճախադէպ դարձաւ սրտի խցումը, որ առաջ այրերուն ... առանձնաշնորհն էր :

— Մեզի հե՞տ աշխարհ կուգայ սրտի հիւանդութիւնը կամ տկարութիւնը :

— Սրտի ի ծնէ կազմախօսական թերութիւններ կան, բայց ատոնք տարբեր երեւոյթներ են: Վիրաբուժութիւնը մեծ նուաճումներ կատարած է եւ այժմ կը դարմանուին նման կազմախօսական թերութիւնները :

— Նոր դեղեր կա՞ն՝ դարմանելու համար սրտի հիւանդութիւնները :

— Կան եւ քիչ մը շատ են նոյնիսկ: Երիտասարդ բժիշկները, ինչպէս գրել կուտայ Փրոֆ. Սուլիէ, քիչ մը շատ կը գործածեն այդ դեղերը, դեղագիրին երկու էջերը կը լեցնեն նոր դեղերու անուններով: Այսպէս հիւանդը դեղի կը դարձնեն դեղերու, առանց խօսելու աւելորդ ծախքերուն մասին: Հարկ է չափաւորել նման դեղերու գործածութիւնը: Սրտի խցումին ամէնէն ազդու դեղերն են ժուժկալութիւն եւ հանգիստ :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

ԳՆԴԱՊԵՏ ՕԼԵԿ ՓԱՆՔՈՎՍՔԻԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա.

Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Գաղտնի Սպասարկութեանց կեդրոն մը հրատարակած է իր գլխաւոր լրտեսներէն մէկուն տեղեկագիրներն ու յուշագրութիւնները: Նոյնպէս, առաջին անգամ ըլլալով, խորհրդային իշխանութեան մէջ իր փառքի ու տիրապետութեան օրերը ապրած դէմք մը աշխարհին առջեւ կը մերկացնէ իր երկրին գաղտնի սպասարկութեանց գործունէութեան խորհրդաւոր ծալքերը :

Արդարեւ, 1965 Նոյեմբեր ամսուն, Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուեցաւ գիրք մը որ կազմուած է 1961էն 1963 ոսոս լրտեսի մը կողմէ Ուաշինկթըն ղրկուած գաղտնի տեղեկագիրներէն: Այդ լրտեսը՝ գնդապետ Օլեկ Փանքովսքի, որ կ'աշխատէր Արեւմուտքի հաշւոյն, հրացանազարկ եղաւ Մոսկուայի մէջ 1963 Մայիս 16ին :

Ուրիշ գիրք մը, որ հրատարակուեցաւ Լոնտոնի մէջ, եւ որուն հեղինակն է խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց կարեւոր դէմքերէն մին, կը ջանայ իր կարգին, կարծես իբր փոխադարձութիւն Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուած գիրքին, մերկացնել բրիտանական գաղտնի սպասարկութեանց մութ փուլերը :

Տեսակ մը նոր պատերազմ է որ սկսած է: Պատերազմ՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի Գաղտնի Սպասարկութեանց միջեւ :

Ամէն բան սկսաւ անցեալ ձմեռ, երբ անգլիացի «գործի մարդ» մը՝ Կրեվիլ Վայն իր յուշերը հրատարակեց անգլիական շաբաթաթերթի մը մէջ: Այս վերջինը, որ մասնագէտ մըն էր առեւտրական գործերու իր երկրին եւ Խ. Միութեան միջեւ, շատ ճամբորդութիւններ էր կատարած «երկաթէ վարագոյր»էն անդին, մեծ ծառայութիւններ մատուցանելով իր երկրին :

1961ին, օր մը, Վայն, Մոսկուայի մէջ կը հանդիպի Կարմիր Բանակի հրետանիի սպայ գնդապետ Օլեկ Փանքովսքիի: Այս գնդապետը, իրականութեան մէջ, բացի իր գնդապետի հանդամանքէն, էր նաեւ խորհրդային բանակի տեղեկատուութեանց գաղտնի սպասարկութեան կարեւոր եւ պատասխանատու անդամներէն մէկը :

Իրենց առաջին իսկ հանդիպումին, Փանքովսքի կը խնդրէ Վայնէն որ այս վերջինը զինքը հաղորդակցութեան մէջ դնէ անգլիական եւ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց հետ, որովհետեւ, կը յայտնէ Փանքովսքի, ինք՝ «ընդվզած իր կառավարութեան յարձակողական քաղաքականութեան դէմ եւ ապրելով հիւլէական յարատեւ մղձաւանջի մը մէջ, կ'ուզէ օգնել Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի, փրկելու համար խաղաղութիւնը »:

Վայն կը հաղորդէ Փանքովսքիի առաջարկութիւնները: Արեւմուտքը կ'ընդունի զանոնք: Օգտուելով իրեն յանձնուած պաշտօնական առաքելութենէն եւ դէպի Լոնտոն կատարած իր ճամբորդութենէն, Փանքովսքի անկլեւսաքսոններուն կը բերէ իր անկեղծութեան ապացոյցը, յանձնելով անոնց ռուսական ծրագիրներու վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղթեր :

Այսպէսով է, որ երկու տարի շարունակ, Ամերիկան եւ Անգլիան, տեղեակ կը մնան Կրեմլի գաղտնի որոշումներուն: Այսպէսով էր որ Քենետի կրնայ դիմագրաւել 1961ին Պերլինի եւ 1962ին Քուպայի տագնապին, որոնք աշխարհը բերին հիւլէական պատերազմի մը անդունդին …

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Այս վտանգը արդէն իսկ հասած էր մեր արեւելեան սահմանները եւ կը սպառնար թափանցել անկէ ներս, հարկ էր անյապաղ միջոցառումներու դիմել, այդ թափանցումը արգիլելու համար: Հոսանքները խիստ վտանգաւոր էին :

« Մեր արտաքին քաղաքականութեան օրուան տուեալ պայմաններուն համաձայն, անյարմար պիտի ըլլար այդ հոսանքը արգիլել կամ կանխել օրինական ճամբաներով կամ բռնի ուժով: Եւ սակայն, Մուսթաֆա Քեմալ, որ դէպքերու զարգացումին կը հետեւէր մեծ ուշադրութեամբ եւ բծախնդիր կերպով, չուշացաւ նաեւ ճար մը գտնելու այս կացութեան, եւ հետեւեալ պատասխանը տուաւ այդ շարժումներուն կապակցութեամբ իրեն ուղղուած հարցումին.— « Եթէ մեր կառոյցը նկատի ունենալով, պայմանները թոյլատու գտնուին կուսակցութեան հիմնումին, մենք կրնանք հիմնել այդ կուսակցութիւնը մեր իսկ նախաձեռնութեամբ, եւ ոչ թէ արտասահմանէն կատարուելիք թելադրութեան մը անսալով » :

Այսպէս խօսեցաւ Մուսթաֆա Քեմալ եւ անկէ կարճ ժամանակամիջոց մը ետք կազմուեցաւ ձեւական ու երեւութապէս միայն համայնավար կուսակցութիւն մը, որուն մաս կը կազմէին Սաալի Փորաք (այս պատմութիւնը գրողը), ինչպէս նաեւ Հաքքը Պէհիճ պէյ, նախկին ելմտական նախարար, Իհսան պէյ, նախկին ծովային նախարար Ըէֆիք պէյ (Գորալթան), երեսփոխան Սիւրէյյա Եյիտ պէյ, եւ այսպէս հիմնուեցաւ այդ ձեւական համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական մարմինը, որուն ընդհանուր քարտուղար ալ ընտրուեցաւ Հաքքը Պէհիճ պէյ :

Կուսակցութիւնը իր գործունէութեան սկսաւ, «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ » օրաթերթին փոքրիկ մէկ սենեակին մէջ եւ Ալի Ֆուատ Փաշան ալ նշանակուեցաւ Մոսկուայի դեսպան, որուն յանձնեցինք նաեւ համայնավարական հաւատարմագիր մըն ալ, զայն մեր կողմէ ներկայացնելու համար ռուս ղեկավարներուն :

... Կազմակերպութիւնը, շրջան մը բոլորելէ եւ իր գոյութիւնը պահելէ ետք, իրմէ սպասուած պարտականութիւնը կատարեց եւ կանխորոշուած նպատակին ծառայելով, ինքզինք լուծարքի ենթարկեց» () :*

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻՆ

Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը, իր հիմնադրութեան յաջորդող օրերու ընթացքին, շրջաբերականներ ուղարկեց նաեւ բանակի հրամանատարներուն: Ասոնցմէ, Արեւմտեան բանակի հրամանատար Ալի Ֆուատ Փաշայի ուղարկուած եւ 31 Հոկտեմբեր թուակիր շրջաբերականին մէջ կը կարդանք հետեւեալ տողերը .—

« Ծածկագիր թիւ 591

Անգարա, 26 Հոկտեմբեր 1920

Արեւմտեան ճակատի հրամանատարութեան,

Սիրելի ընկեր,

Հիմնուած է Թուրք համայնավար կուսակցութիւն մը, որ ուղղակի կապուած ըլլալով Երրորդ Միջազգայինին, վաւերացուած է Ներքին նախարարութեան Ընդհանուր Ապահովութեան ճիւղէն եւ ստացած 1920 Հոկտեմբեր 18 թուակիր արտօնագիրը՝ կառավարութեան կողմէ :

Առաջին առթիւ կը ստանաք կուսակցութեան Երրորդ Միջազգայինին կապուած հիմնական կանոնագրութիւնը, ինչպէս նաեւ ներքին ծրագիր – կանոնագիրը: Անյապաղ կը պատրաստուի նաեւ աշխատանքի մանրամասն յայտագիր, որ գործադրելի պիտի ըլլայ մինչեւ կուսակցութեան Ընդհ. Ժողովը եւ որ կը ճշդէ որդեգրուելիք աշխատանքներու ձեւն ու հետեւելիք ուղին, երկրին մասնաւոր պարագաները նկատի առած :

Կը սպասենք ձեր թանկագին կարծիքին ու թելադրութիւններուն, պատրաստելի այս ծրագիր – յայտագրին մասին: Կուսակցութեան երեսուն անդամներէ բաղկացեալ ընդհանուր կեդրոնական մարմինը պիտի գործակցի այլ երեսուն անդամներէ բաղկացեալ հիմնադիր մարմնին, որ իբրեւ գործադիր ժողով, պիտի աշխատի զանազան շրջաններու մէջ գործնապէս, լիազօրուած եւ ներդաշնակ աշխատանքով մը: Յաջորդաբար պիտի ստեղծուին նաեւ Ընդհ. Կեդրոնի կազմակերպչական այլազան ճիւղերը, հողային, գիւղացիական, բանուորական, ճարտարարուեստական, զինուորական եւ քարոզչական :

(36 Շար.)

(*) «Միակ մարդը – Մուսթաֆա Քեմալ » Բ. Շէվքէթ Սիւրէյյա Այտէմիր, էջ 366 – 375 :

գին եղերքը : Որովհետեւ, շնորհիւ Փանքովսքիի տեղեկութիւններուն, Արեւմուտքի մէջ գիտցան որոշապէս թէ Խրուշչեւի բրածը պլէֆ մըն էր :

Սակայն, խաղը այդպէս չէին կրնար շարունակել : 1962 Հոկտեմբեր 22ին, Փանքովսքի կը ձերբակալուի Մոսկուայի մէջ, իսկ նոյն տարւոյն Նոյեմբեր 2ին, Վայն Պուտափեշթէն անցնելով, կը փոխադրուի Խորհ. Միութիւն : 1963ի Մայիսին, երկուքն ալ դատուելով, Փանքովսքի կը դատապարտուի մահուան եւ կը գնդակահարուի քանի մը օր ետք, իսկ Վայն՝ ութնըվեց տարուան բանտարկութեան : Աւելի ետքը, Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ կատարուած բանակցութեանց շնորհիւ, Վայն ազատ կ'արձակուի, փոխանակուելով Անգլիոյ մէջ բանտարկուած Խորհրդային լրտեսի մը հետ, որ Լոնտոնի մէջ ձերբակալուած էր ու դատապարտուած 25 տարուան բանտարկութեան, Կորտոն Լոնստալ կեղծ անունին տակ :

Ստորեւ կուտանք գնդապետ Օլեկ Փանքովսքիի յետ մահու գաղտնի յուշագրութիւնները :

×

1960 – 1961ի ձմեռը, Մոսկուայի մէջ, գիշերուան կէսին, մարդ մը կը մտնէ իր տունէն ներս՝ Մաքսիմ Կորքի քարափին եղերքը, 36րդ շէնքին 59րդ յարկաբաժինը : Կը բանայ դուռը ու կը մտնէ ներս : Երկու սենեակներ կան միայն, ուր կ'ապրի մարդը իր կնոջը, աղջկան եւ մօրը հետ :

Ակնարկ մը դէպի միւս սենեակը, մարդը նախ կ'ապահովէ թէ իրենները կը քնանան : Ոտքին ծայրերուն կոխելով, անշշուկ կը մտնէ միւս սենեակը որ կը ծառայէ իրրեւ իր գրասենեակը : Կը վառէ գրասեղանին լոյսը, ու խոր մտածումներու մէջ թաղուած կը նստի :

Մարդը միջահասակ է : Իր ետեւ նետուած չէկ մազերը, որոնք տակաւ սկսած են ձերմակ գիծեր ունենալ, կը մատնեն իր տարիքը՝ 42 քանի մը ամիսէն : Աչքերը որոնք թաքնուած են թանձր յօնքերուն ներքեւ, կը դիտեն՝ կարծես տանց տեսնելու, Մոսկովայի եղերքին շարուած կանթեղներուն աղօտ լոյսը :

Այնուհետեւ, մարդը ցնցում մը կ'ունենայ, կարծես ուզելով մէկդի նետել զինքը շարչրկող ահաւոր մղձաւանջ մը, կը քաշէ գրասեղանին ծածուկ դարակներէն մին, կ'առնէ սպիտակ թուղթ մը եւ զայն զետեղելով փոքրիկ գրամեքենայի մը մէջ, կը սկսի գրել :—

« Օլեկ Վլատիմիրովիչ Փանքովսքի կը կոչուիմ : Ծնած եմ 1919ին Կովկասի մէջ : Ազգութիւնով ռուս եմ եւ արհեստով՝ ռազմ. տեղեկատուութեանց սպասարկութեան եւ աստիճանով՝ գնդապետ : Ստացած եմ բարձրագոյն կրթութիւն եւ անդամ եմ Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 1940 թուականի Մարտէն ի վեր : Ամուսնացած եմ եւ իմ հոգատարութեանս տակ են կինս, աղջիկս ու մայրս : Ոճրային կամ քաղաքական որեւէ յանցանք չեմ գործած : Ստացած եմ տասներեք շքանշաններ :

« Գրի կ'առնեմ յուշերս, բացատրելու համար մտածումներս այն դրութեան հանդէպ՝ որուն մէջ կ'ապրիմ եւ այդ դրութեան հանդէպ ունեցած եմ ընդվզումս : Կը զգամ ծանրակշիռ հանգամանքը այս արարքիս, եւ կը խնդրեմ հաւատաք անկեղծութեանս, որովհետեւ վստահ կրնաք ըլլալ որ խորապէս կապուած եմ խաղաղութեան համար մղուած պայքարի աշխատանքին :

« Պէտք է որ աճապարանօք գրեմ, յուսալով որ օր մը բարեբաստիկ առիթը պիտի կրնամ ունենալ մանրամասնութեանց մէջ : Առայժմ այսքան միայն կրնամ ըսել, վասնզի ոչ ժամանակ ունիմ, ոչ ալ յարմար վայր մը : Երբ կը գրեմ տանս մէջ, կը խանգարեմ ընտանիքս, որովհետեւ գրամեքենայ մը շատ աղմուկ կը հանէ : Աշխատանքի ժամերուս շարունակ զբաղած եմ, կը վազեմ օտար պատուիրակութիւններէն մէկէն միւսին, զորոնք ստիպուած եմ ընդունիլ : Յետոյ, միշտ զբաղած եմ կեդրոնին մէջ Գաղտնի Սպասարկութեանց, որուն մաս կը կազմեմ :

« Իմ երեկոներս ալ գրաւուած են պաշտօնիս բերումով : Իսկ երբ գիւղ կ'երթամ, աւելի գէշ, վասնզի հոն ամէն ոք կը սկսի հարցնել թէ ինչո՞վ զբաղած եմ : Միայն տանս մէջ է որ քիչ մը ապահովութիւն ունիմ : Հոս, գրասեղանիս վրայ, գաղտնի անկիւն մըն եմ ճարած որ նոյնիսկ ընտանիքիս անդամներուն աչքերէն կրնայ վրիպիլ : Կինս, աղջիկս ու մայրս ոչինչ տեղեակ են : Այսպէս, միայնակ մարդու մը պայքարն է իմ մղածս...» :

Մարդը քանի մը վայրկեան կը դադրի գրելէ : Գիշերուան այդ պահուն անդուլ պահանջը կը զգայ իր ապագայ անծանօթ ընթերցողներուն բացատրել թէ ինք ով է, ինչ ըրած է եւ ինչո՞ւ համար ըրած է : Ինչպէս քիչ առաջ ըսուեցաւ, կ'ուզէ բացատրել թէ ինչո՞ւ ընդվզած է իր երկրին մէջ հաստատուած դրութեան դէմ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

—o—

ԼԻՈՆ, (Յատուկ) — Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբը որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ, այս օրերուս, Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքները, Ֆ. Կաղ. Խաչի կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով ու կազմակերպութեամբ, եկաւ Լիոն եւ տուաւ իր ներկայացումը, «Պէպօ»ն, Դեկտեմբեր 26ի Կիրակին, կէս օրէ վերջ, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

Անծանօթ չէր այդ թատերախումբը Ֆրանսահայութեան համար, եւ չէր մոռցուած տակաւին մամուլի գնահատական խօսքերը «Եսի մարդ»ը ներկայացման առթիւ, հետեւաբար Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղը իր կարելին փորձեց այդ ձեռնարկին յաջողութեան համար, վստահ դերակատարներու արժանիքներուն մասին, ու չխաբուեցաւ :

Տիկին Գայթմանճեան, Ֆ. Կ. Խաչի ժրաջան քարտուղարուհին, հակիրճ խօսքերով ներկայացուց ողբացեալ Գ. Սունդուկեանցի կեանքն ու գրական արժէքը, եւ Լոնտոնի Ուսանողական Միութեան գործունէութիւնը :

Առաջին արար, վարագոյրը կը բացուի, Պէպոյի տունն է, ձկնորսի խեղճուկ սենեակ մը, անպաճոյճ կարասիներով : Հանդիսականները ուշի–ուշով կը հետեւին Կեկելի եւ մօրը խօսակցութեան, լսելի է բոլորին շնորհիւ զետեղուած բարձրախօսներուն :

Շնորհալի է Պէպոյի քոյրը Կեկել, կ'ասեղնագործէ իր ապագայ երազներով ու յոյզերով տարուած, կը խօսի իր մօր Շուշանին հետ, խանդակաթ ու գորովագութ մայր մը, սիրով ու գգուանքներով գեղուն, իր մանկունակ աղջկան հանդէպ :

Կրկնութենէ խուսափելու համար պիտի չխօսիմ ներկայացման նիւթին եւ դերակատարներու այդքան յաջող ու հարազատ խաղարկութեան մասին, քանի որ աչքի առջեւ ունիմ «Յառաջ»ի արժէքաւոր քննադատ ու ծանօթ դերասան Ա. Գմրէթեանի գնահատական ու թելադրական յօդուածը : Պիտի ուզէի աւելցնել սակայն, որ ամբողջ խաղարկութիւնը անցաւ, առանց յուշարարի, բացառիկ երեւոյթ մը, եւ գրաւական մը իրենց յաջողութեան :

Ներկայացման ամբողջ տեւողութեան ունեցանք խանդաղատանքի, գութի, յուզումի եւ ցասումի, տխրութեան ու լացի նաեւ ծիծաղի պահեր :

Լիոնի Հայութիւնը, գիտցաւ գնահատել ու քաջալերել Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան եւ տեղւոյս մասնաճիւղին բրած բացառիկ զոհողութիւնը, եւ մանաւանդ այս երիտասարդ ուսանող–ուհիներուն, որոնք իրենց առօրեայ համալսարանական դասերու զուգընթաց, կը ստանձնեն նաեւ դերասանական պարտականութիւններ, հայ բեմը կանգուն եւ իր արժանի բարձրութեան վրայ պահելու համար, եւ այսպիսով ծառայելու Ազգապահպանման գործին, որովհետեւ կը հաւատան թէ հայ թատրոնն ալ իր դերը ունի համայնակուլ այդ օտարութեան մէջ :

×

Երկուշաբթի, Ապր. Տան մեծ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ խնջոյք – երեկոյթ մը

Ապա, երկու կիներուն դառնալով աւել–արտասանութիւններ, երգեր, ու պարեր, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին եւ թատերախումբի անդամներուն կողմէ : Խօսեցան նաեւ խումբի ղեկավար Ժ. Խրլոպչեան, Պ. Օհանեան եւ ընկեր Մ. Միրզէ, թելադրելով երիտասարդութեան վառ պահել ազգային գիտակցութիւնը, եւ իրենց գիտութիւնը ու անձը ի սպաս դնել, ազգին ու հայրենիքին :

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, սիրով ընդունեցաւ երիտասարդական այս խումբը, եւ ցոյց տուաւ քրոջական համակրանք ու սէր, որքան ատեն որ անոնք մնացին իրենց մօտ :

Երանի թէ կարելի ըլլար, յաճախ կազմակերպել, այսպիսի թատերական ձեռնարկներ :

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ) — Տեղւոյս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի առթիւ սարքեց իր դպրոցական հանդէսը, Դեկտեմբեր 26ին, պետական թատրոնի սրահին մէջ :

Հանդէսը հովանաւորեց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Կազմակերպիչ մարմնի անունով Յեսոն Տէր – Սարգիսեան գոհունակութեամբ դիտել տուաւ, թէ գաղութը միշտ զօրավիգ կանգնած է իրենց աշխատանքներուն եւ, ներկայիս, դպրոցը ունի 65էն 70 աշակերտ : Ուսուցիչն է Նարեկ քհնյ. Վարդանեան :

Երեկոյթին փայլը աւելցուց հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրաց դասը : Խումբ մը երկսեռ երիտասարդներ գեղեցիկ նախանձախնդրութեամբ մը կը սորվին մեր հոգեշունչ շարականներն ու երգերը : Ղեկավարն է Պ. Միրժաս :

Աշակերտները ըրին արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ ներկայացուցին պատկեր մը :

Դպրաց դասը երգեց՝ քառաձայն, «Անձրեւ եկաւ»ը, «Իմ չինարի եարը» եւ «Ով Մեծասքանչը» :

Ամէնէն վերջ եկաւ Կաղանդ Պապուկը, որ փոքրիկներուն բաժնեց նուէրներ :

Սրբազանին քարոզով եւ պահպանիչով վերջ գտաւ այս հաճելի հանդէսը :

Լ. Տ. Ս.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իտալահայ նկարչուհի Մայտա Մընտիկեան — Անտրեթթա իր վերջին գործերը կը ցուցադրէ Պէյրութի Baroque պանդոկի սրահներուն մէջ, Յունուար 10էն 26 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մենք ալ գիտենք թէ դրամատուներուն մէջ միլիոնաւոր ոսկիներ կան, բայց երբեք միտքերնուս չենք անցըներ թէ անոնց տէրն ենք : Ձեր բրածը պարզապէս լրբութիւն է ... :

— Բայց, պարոն ... :

— Է, շարունակեցէք նայինք, ըսաւ Զարտաք պաղարիւնութեամբ :

— Շարունակե՞մ. ի՞նչ շարունակեմ :

— Ասկէ ուրիշ ի՞նչ ըսելիք ունիք նայինք, բացէ ի բաց ըսէք :

— Բայց ի՞նչ իրաւունքով կը պահանջէք որ մեր գինքերը ձեր ձեռքը տամ, հարցուց անծանօթը :

— Անոր համար որ դուք մեր ընկերը իմացած ըլլալնիդ մեզի իմացնելու անխոհեմութիւնը գործեցիք, պատասխանեց Զարտաք կատարեալ պաղարիւնութեամբ :

— Շատ աղէկ, շատ աղէկ, բաց խօսինք եւ ոչ ամաչինք : Դուք ալ գանձին տեղը գիտէք, մենք ալ ... :

— Ներողութիւն, պարոն, ձեր բառերուն այդ մասին մէջ քիչ մը չափազանցութիւն դրիք, ըսաւ ճարտարապետը չոր ու ցամաք շեշտով մը : Գանձի մը գոյութիւն ունենալը գիտէք, ճիշդ է, բայց անոր տեղը չէք գիտեր, մինչդեռ մենք՝ գիտենք ... :

Լեւոն Զարտաք խորամանկ, խելացի, ճարպիկ եւ ուժեղ երիտասարդ մըն էր. անոր հետ խօսքով գլուխ ելլալը շատ դժուար էր, ան կրնար մինչեւ անգամ փաստաբան մը լաւութեան դատապարտել. բառ մը արտասանելէ առաջ լաւ մը կը մտածէր ան եւ արտասանելէ յետոյ միայն կը խօսէր եւ դիմացինը լեզուովը կը կապէր :

Մօրուաւոր անծանօթը շուարեցաւ մնաց, բայց ինքզինքը գտնելով ըսաւ .

— Գիտենք թէ Կանաչ Ադամանդը ձեր ձեռքն է, բայց զայն գործածելուն եղանակը գիտէ՞ք, ոչ... ահա գաղտնիքը հոդ է ... :

— Օհօ, բացագանչեց ուժով արեւելքցին : Ի բերանոյ քումմէ դատեցայ ... : Աս ալ ուրիշ անխոհեմութիւն մը ... : Ձեր այդ խօսքէն ան յայտնի կ'ըլլայ որ Կանաչ Ադամանդին գործածելու եղանակը բացատրող մագաղաթը ձեր ձեռքը ինկած է : Այդ մագաղաթը, որ գաղտնիքին բանալին կը սեպուի, ասկէ առաջ Կոստանդնուպոլսոյ Փրանսական հիւանդանոցին մէջ զօրավար Սէնթ Ֆուայի գլխաւնէն գողցուած էր ... : Ըսել է այդ մագաղաթը դուք գողցած էք ... :

— Մերն է, մերը, մրմնջեց անծանօթը :

— Այո, գողութեան շնորհիւ ... :

— Երկու սպանութենէ ետք գողութիւն, մրմնջեց սուր ձայն մը սենեակին միւս անկիւնէն :

Ամէնքը մէկ այն կողմը դարձան :

Եւ սեւ պարեգօտաւոր այն մարդը, որ առանց դիմակը հանելու ճօճաթոռի մը մէջ նստած լուռ ու մունջ անոնց խօսակցութիւնը մտիկ կ'ընէր, մէկէն ի մէկ բարձր հասակը ցցելով ոտքի ելաւ եւ քանի մը քայլ առնելով շարունակեց .

— Այո, այս մարդը եւ կամ իր մարդոցմէն մին է Շամպա ցեղին պետը սպանողը ... :

Ապա, երկու կիներուն դառնալով աւելցուց .

— Տիկիններ, վստահ եմ որ ձեր եղբայրը սպանող ոճրագործին դէմը կը գտնուիք :

Երկու կիները սարսափելով ոտքի ցատկեցին :

— Լեւոն, ձգէ որ ես պարոնին հետ քիչ մըն ալ ես խօսիմ, շարունակեց դիմակաւոր երկայնահասակ մարդը : Կարծեմ մենք իրարու բարեկամներ ենք, իրար շատոնց ի վեր կը ճանչնանք եւ իրարու լեզուէ կը հասկնանք ... :

— Պարոն, դիմակի մը տակ պահուըտած, իրաւունք չունիք զիս նախատելու, պոռաց մօրուաւոր անծանօթը : Դիմակնիդ վար առէք եւ ըսէք թէ ո՞վ էք դուք :

Սեւ պարեգօտաւոր մարդը քանի մը քայլ առնելով անոր մօտեցաւ եւ յանկարծական շարժումով մը դէմքի դիմակը վար առնելով կնգուղը ետին նետեց : Պարեգօտաւորին տակէն սեւ եւ փայլուն աչքերով կորովի գլուխ մը երեւան ելաւ :

Օտարականը, այսինքն մօրուաւորը դէպի ետ ոստում մը ըրաւ : Յանկարծ դէմքը դեղ դեղին կտրեցաւ :

— Գիտէի արդէն, գիտէի քու ով ըլլալդ, մրմնջեց սեւ պարեգօտաւոր մարդը արհամարհական ժպիտով մը :

Եւ անծանօթին վրայ քալելով, արագ շարժումով մը ձեռքը անոր դէմքին տարաւ եւ անոր մօրուքը անանկ մը քաշեց որ, օտարականին մօրուքն ու գլխուն մազերը ամբողջութեամբ իր ձեռքը մնացին :

Ամէնքը մէկէն զարմացական աղաղակ մը արձակեցին :

Կանաչ պարեգօտաւոր մարդուն բուն դէմքը կեղծ մօրուքին եւ կեղծամին տակէն երեւան ելաւ : Խիտ ու թանձր գանգուր խարտեաշ մազեր, ածիլուած դէմք մը եւ կապոյտ աչքեր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ամանորի առթիւ, Բանէն Պ. Տիւլեան քսան փրանք կը նուիրէ ։

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Արմենակ Դուլթեան, զաւակներն ու թոռները իր կնոջ հոգե-հանգստեան առթիւ տասնական փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ Շուարչ Մի-սաքեան սրահին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

×

Պ. Սարգիս Քէնտոյեան (էքս) յիսուն փրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին թերթիս միջոցաւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Քէօսէեանէ յիսուն Փր., փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Փա-լայեանի մահուան առթիւ ։

×

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր վարչութեան ղանձապահ Պ. Սիրուն Սիրունեանի կնոջ՝ Վանիքայի, ղառնաղէտ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Կրօն. Ընկ. վարչութեան անդամներէն 120 Փր., Պ. Արսէն Սիւղ-մէճեանէ տասը փրանք ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր տարուան առթիւ Պ. Հ. Պալեան (Վերսայլէն) յիսունական Փր. կը նուիրէ Աղքատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները երիտասարդ Սաման Տօնիկեանի կանխահաս եւ կսկծալի մահուան առթիւ ։ Պ. Տ. Տօնիկեան իր սիրելի որդւոյն Սա-մանի մահուան առթիւ Թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին կը նուիրէ 100ական Փրանք, Նօթր Տամի Թաղեցիներու կողմէ 50, Հ. Պալթաեան, Հաթիմեան ընտանիք, Ե-նովքեան Ա. քսանական, Ն. Տէր-Մի-նասեան, Անդրանիկ Խրիմեան, Ժ. Տօ-նիկեան, Ա. Քալայճեան, Խաչատուր-եան Ռօժէ, Զաթալեան Յ. տասնական Փր. եկեղեցւոյ ։ Ռ. Տօնիկեան տասը, Թաղիս դպրոցին ։ Թաղ. Խորհուրդս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ սրբացեալին ծնողաց եւ մօտաւոր պարա-գաներուն ։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը նոր տարուան առթիւ պատկերազարդ քարթեր հրապա-րակ հանած է ։

Դիմել Նոր Սերունդին 17 Րիւ Պլէօ, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 20·30էն 22·30 եւ «Արծիւ» ակումբը Շաբաթ կէս-օրէ ետք ժամը 15էն 20 ։

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կի-րակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։ Գեղարուեստական բաժին ղըպ-րոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարու-թեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի ։ Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաննե-րէն» ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նա-խաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ ։

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտա-սանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու ա-շակերտութեան կողմէ ։

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սը-րահի մէջ ներկայ փոքրիկները ։

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասա-րակութիւնը ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Լոյս Տեսաւ
FOLKLORE D'ARMÉNIE
Փառաւոր սալ մը
ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Հայկական 12 հիանալի երգեր ու պարեր (Մառալօ, Օրօր, Օսսանա, Գարուն ա, Օրօրաթինօ, Անտունի եւայլն, եւայլն)
Սոլիսթներ՝ Օր. Օր. Նիկողոսեան, Պէնկեան, Պ. Մ. Պօղոսեան ։
Disque Microsillon 33 1/2 Tours
BAM LD 415 (30 cm)
en vente chez votre disquaire et à
La Boîte à Musique
133 Bd. Raspail, Paris (6e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շա-բաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին ։

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատա-րագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժա-մերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք ։ Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կող-մէ, ղըրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մար-տիրոսեանի ։

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Չորեքշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ ժամը 4·30ին, Գիրքերու ընթերցում 5ին, պատարագ 5·30ին ։

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յի-սուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգու-թիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատա-րագ 10ին ։

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժա-մերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշ-տամունք 11·30ին, Թաղիս համայն ննջ-ցեցելոց ։

×

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մե-րոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամեր-գութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետա-կան պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի Ջըր-օրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն ։

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պա-տարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հո-գեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց ։

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն ան-ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսու-սի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին ։

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղոր-դութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին ։

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճը-րագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու ։ Սկիզբ ժամերգութեան կէս-օրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին ։

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծը-նընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արա-րողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10-ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գուրգէն Յարութիւնի Յակոբեան, մօր անունը Մարիամ, ծնած 1923ին Տիլիջան (Հայաստան), զինուորագրուած 1941ին պատերազմի դաշտ գացած ։ Վերջին նա-մակը ստացուած է 1942ին ։

Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդ-րուի տեղեկացնել Յարութիւն Արըճեանի ին,

48 bis, Ave. Général de Gaulle
94 MAISONS-ALFORT
FRANCE

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք ։
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ ։ եւ Հրանտ - Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին ։
Հատը 6 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօ-տէրնի մէջ ։ Փլաս տը լա Րէփիւպլիք ։

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչա-խումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հան-դէսը Մարտ 27ին ։

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս-նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շա-բաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ ։

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միու-թեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։

×

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշա-կերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախա-ձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30-ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մե-ծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունե-նայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ Էջ-միածին իր կատարած ուխտագնացու-թեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայ-րապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վար-դապետի աստիճան ։

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին ։

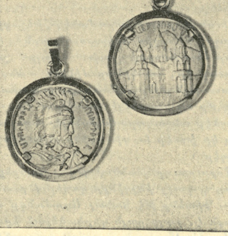
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս-նակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտաս-եան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ ։

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւո-րութիւններէն ։

Մուտքը ազատ է

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն չի-նելու համար մասնաւոր պատրաս-տուած հողեր եւ վիլլաներ, նմա-նապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)
Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահու-թեամբ.
Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ-ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա-մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար ։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա-ւանդական ընդեղէններու եւ անու-շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե-լի գիներով ։
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ
Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա-սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա ։
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ-մա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա-նիլ», չոքոլա, «նուալէթ», «լո-գում», «սուճուխ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ, «սումաք», առաջնակարգ սուրճ, (ճարավան եւ մոքա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ծիթապտուղ, ձէթ, «զաչքավալ» պուլկարական, ճեր-մակ պանիր ոչխարի կաթով ։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա-միս, ճատայիֆ, եւայլն ։
Raki - Duze
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա-ճառատուն մը, ուրուն ընտիր տե-սակի միսերը գոհացում կուտան ա-մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա-րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) ճերտա, բաքլաւա, ճատայիֆ, տե-րեւ եւայլն ։
Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
*
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 5 JANVIER
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10501 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 42e ANNÉE — Nº 10.501

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

ԿԵԴՐՈՆ - ԱՓՐԻԿԵԷՆ ԵՏՔ՝ ԲԱՐՁՐ – ՎՈԼԹԱ

Մինչ Կեդրոն - ափրիկեան Հանրապետութեան մէջ Գնդ. Պօքասա կը հրապարակէր իր կառավարութեան կազմը, անդին պետական հարուած մը տեղի կ՚ունենար Բարձր - Վոլթայի մէջ :

Նախորդ օրը արդէն պատերազմական վիճակ հռչակուած էր մայրաքաղաքին մէջ, բայց ցոյցերն ու խռովութիւնները կը շարունակուէին : Երիտասարդները « բանակը իշխանութեան գլուխ » նշանաբանով ցուցապաստակներով կը պտըտէին փողոցէ փողոց : Բազմաթիւ վիրաւորներ կան : Լուսարդել հաստատուած էր ժամը 21էն եւ կարգի ուժերը կը հսկէին նոր միջադէպերու առաջքն առնելու համար :

Կը կարծուի թէ ժողովրդային դժգոհութեան պատճառն է տնտեսական խիստ միջոցները որոնք ձեռք առնուած են :

Ուականտուկուէն հասած լուրերու համաձայն բանակը իշխանութիւնը ձեռք առած է եւ գնդ. Լամիզանա յայտարարած «մեր պատասխանատուութիւնները կը ստանձնենք » :

Վերջին լուրերու համաձայն Նախագահ Եամէոկօ յայտարարած է թէ բանակը իր համաձայնութեամբ ձեռք առած է իշխանութիւնը եւ ամէն ինչ լաւ կ՚ընթանայ :

Կեդրոն - Ափրիկեան Հանրապետութեան մէջ Գնդ. Պօքասա ներկայացուցած է իր դահլիճը ուր քաղաքայինները կը գերիշխեն : Զինուորականները տնտես. պաշտօններ առած են : Խօսելով նախորդ կառավարութեան մսխումներուն մասին, Պօքասա չեշտած է . — Անշուշտ, Ֆրանսա մեզի կ՚օգնէ, բայց պէտք չէ զայն սնանկացնել, վասնզի ինք ալ կշտացնելիք բերաններ ունի : Ամէն առթիւ, իրմէ դրամ կ՚ուզենք, բայց կը մսխենք» :

ԹՐՔ. ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

Ազգ. Ժողովին մէջ Կիպրոսի հարցին շուրջ բացուած վիճաբանութեանց մասնակցեցան 68 երեսփոխաններ : Նիստը բանալէ առաջ, Ազգ. Ժողովի նախագահ Ֆէրրուհ Պօզպէյլի ժողովականներուն չափաւորութիւն եւ խոհականութիւն յանձնարարեց, եւ թելադրեց որ զիրար չամբաստանեն Կիպրոսի վէճին առթիւ եւ անձնականութեան չտանին այս խնդիրը, որ լոկ ազգային դատ մըն է : Ճառախօսներէն շատեր քննադատեցին Ամերիկան եւ արտաքին նոր քաղաքականութիւն մը պահանջեցին կառավարութենէն : Թալէաթ Ասալ մեղադրեց Հալք կուսակցութիւնը : Նիհատ Էրիմ պահանջեց որ նախագահ Ճոնսընի ծանօթ նամակը հրապարակուի : Ուրիշներ ցաւ յայտնեցին անոր համար որ ճիշդ ատենին պէտք էր միջամտել եւ գրաւել Կիպրոսը, եւ օրուան կառավարութիւնը վարանած եւ չէր գործադրած անմիջապէս Թուրքիոյ այս օրինական իրաւունքը :

Վիճաբանութիւնները ընդհ. առմամբ խաղաղ անցան : Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, պարզելով Հալք կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, ըսաւ .

— Ամէն անգամ որ միջամտել եւ Կիպրոս զօրք հանել ուզեցինք, Ամերիկա մեր դէմ դուրս եկաւ եւ մեզի արգելք հանդիսացաւ :

Պէօլիւքպաշը ըսաւ ի միջի այլոց . — Չենք կրնար հարիւր հազար Թուրք յանձնել սպանդին :

Նիհատ Էրիմ առարկեց .— Ամերիկա մեր ճամբան խափանեց, այն Ամերիկան որ Միացեալ Ազգերուն մէջ մինչեւ ալ դաշնակիցներ կ՚ապահովէր, երբ իր «գործին գալիք » բան մը ըլլար : Կիպրոսի խնդրին մէջ ինչո՞ւ չկրցաւ ապահովել այդ դաշնակիցները :

Թալէաթ Ասալ ըսաւ .— Կիպրոսի խնդրին մէջ, Հալքեան կառավարութիւնները սխալներ գործած են եւ պատասխանատու են : Պէտք էր միջամտէին ատենին, եւ չըրին, այս արդիւնքին բերին գործը : Իսկ մենք, Ադալէթականներս, վճռած ենք անհրաժեշտ պարագային գործադրել միջամտելու իրաւունքը, ինչ որ Յունաստանի համար ազդէտ մը պիտի ըլլայ :

Մէհմէտ Ալի Այպար .— Մինչեւ այսօր ուրացաք Գ. Աշխարհին գոյութիւնը, չճանչցաք զայն եւ անջիղ արտաքին քաղաքականութեան մը հետեւեցաք : Այս պատճառով է որ ՄԱԿի մէջ կորսնցուցինք Կիպրոսի դատը :

Թալէաթ Ասալ պատասխանեց .— Անհոգ եղէք, իբրեւ ադալէթական կառավարութիւն, վճռակամ ենք եւ կազմ ու պատրաստ կը սպասենք : Ի հարկին զէնքի պիտի դիմենք եւ պիտի չթողունք որ Կիպրոսի մեր արդար իրաւունքները զոհուին խելագար Մակարիոսի մը համար :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ, ԿՂԶԻՆԵՐԸ ԵՒ ԹՐԱԿԻԱ

Ազգ. Ժողովին մէջ արտակարգ օրերու մթնոլորտ մը ստեղծուած է, եւ ունկնդիրներու օթեակները լեփ - լեցուն : Առաջին անգամ ըլլալով բեմ բարձրացաւ Օսման Պէօլիւքպաշը, որ գրեթէ հանդարտ թոնով մը խօսեցաւ, զգուշացաւ գրգռութիւններէ եւ ըսաւ .

— Մինչեւ հիմա հաշտարար ճամբաներէ քալեցինք, եւ յուսախաբ եղանք : Ոչ Յունաստան գնահատեց մեր բարեկամութիւնը, ոչ ալ ՄԱԿը մեր կողքին կանգնեցաւ : Հետեւաբար ազգովին պէտք է միաբանինք եւ Կիպրոսի վէճին դէմ միաձայն զանգուած մը կազմենք : Հերիք որքան զիջողութիւն ըրինք : Կիպրոսի խնդիրը ազգային դատ մը, գոյամարտ մըն է այլեւս : Ժամ է որ ըսենք Յունաստանի .— Կեցիր այլեւս : Հետեւաբար կ՚առաջարկեմ որ՝

Ա.— Մեր բոլոր դաշինքները վերաքննենք : Բ. — Տնտեսական եւ դիւանագիտական մեր բոլոր յարաբերութիւնները խզենք Յունաստանի հետ, որ Կիպրոսի խնդիրը փորձաքար մը կը նկատէ իր ապագայ ցանկութիւններուն համար : Գ. — Պէտք է վիճարանութեան նիւթ ընենք Երկոտասան կղզիները, Պատրիարքարանը եւ Արեւմտեան Թրակիան :

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ընկեր Հրատ - Սամուէլ, որ Նոյեմբերի սկիզբէն ի վեր Հարաւային Ամերիկա կը գտնուէր Փարիզ վերադարձաւ առջի օր : Շուտով «Յառաջ»ի ընթերցողներուն պիտի ներկայացնէ իր տպաւորութիւնները այդ գաղութներէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԿՐԻԹ ՀԻԿԻՆՍ, Ամերիկուհի լրագրողը մեռաւ առջի օր, 45 տարեկանին, յետ երկարատեւ հասարակածային հիւանդութեան մը : Ծնած էր Հոնկ – Քոնկ ամերիկացի հօրմէ եւ ֆրանսացի մօրմէ : Վկայուած էր Քալիֆորնիոյ համալսարանէն եւ աշխարհ պտըտած էր իբրեւ լրագրող Բ. աշխարհամարտի ընթացքին : 21 տարի աշխատակցած է Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւնի *: Իր խմբագրականները կը հրատարակուէին Միացեալ Նահանգներու ութսուն թերթերու մէջ :*

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարած է Տի Վելթ *անկախ թերթին թէ Ասիոյ կացութիւնը կրնայ վտանգել Եւրոպայի ապահովութիւնը :*

Օրը Օրին

ՄԵՐ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Ա.

Ճրագալոյցին իրիկունը կամ Ծնունդին առտուն, ժամուն բանկալը «Շէն եւ պայծառ մնաք»ի պնակին քով կեցած քաղաքականներէն մէկը ձեզի պիտի ծախէ գրպանի օրացոյց մը :

— Ազգային Հիւանդանոցին օրացոյցն է, անտես մի՛ առնէք ···

Պիտի գնէք օրինակ մը՝ քանի մը կուտ պնակը ձգելով՝ վրան անգամ չնայելու համար :

Յաւարտ պատարագի, տուն պիտի երթաք եւ այս փոքրիկ օրացոյցը պիտի տաք ձեր ծերուկ մամային կամ զոքանչին :

— Մամա, Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ ··· Նայէ՛ քեզի ի՛նչ եմ բերեր ···

— Ապրի՛ս, տղաս ···

Մամային համար այս օրացոյցը շատ «պէտքցու» բան է : Որովհետեւ անոր էջերուն վրայ կան Սուրբերու օրերը եւ տօներու, Տաղաւարներու թուականները : Եւ Կաթողիկոսին եւ Պատրիարքին ալ նկարները : Թանկագի՜ն գանձ :

Դուք, այս մամային զաւակը կամ փեսան, լուսաւորեա՛լ մարդ էք, ի՞նչ պէտք ունիք ասանկ «հին, հին դարուց յիշատակ» բաներու : Մամա՛ն թող ձեզի յիշեցնէ թէ Աւագ Ուրբաթը ե՛րբ է կամ Վարդավառը ո՛ր Կիրակին կուգայ :

Բայց այս տարի բացառիկ պատիւ մը ըրէք այս գրքոյկին ու վայրկեան մը կանգ առէք այն էջին վրայ, ուր կան քանի մը խելք չհասնելիք թուականներ, բառեր ու գիրեր : Աչքիս առջեւն է 1959ի օրացոյցը .

Շարժման թուին Հայոց	4451-52
— Տոմարական թուին Հայոց	1408-09
— Գիր Տարւոյ (Տարեգիր)	Ը
— Եօթներեակ (Կիրակագիր)	Դ
— Վերադիր	ԻԱ
— Ինենւտասներեակ	Գ
— Տանուտէր	Զրհոս

×

— Բան մը հասկցա՞ք, Տէ՛ր Կիրակոս, Պարոն Մարկոս ···

— Ո՛չ մէկ բան ···

Եւ սակայն այս «հանելուկ»ներուն մէջ կայ փշուր մը Հայոց պատմութիւն եւ փշուր մըն ալ հայկական աստղագիտութիւն եւ մաթեմատիկա, իբրեւ յաւելուած միջազգային աստղագիտութեան եւ մաթեմատիկայի :

Ուրեմն, կ՚արժէ որ Ծնունդի սեղանին, բաժակ մըն ալ պարպէք ի պատիւ մեր նախահայրերուն, որոնցմէ քանի մը հոգի հետաքրքրուեր են գիտական հարցերով ու պատրաստեր են — մեր Եկեղեցին համար օրացոյց մը, որ ուրիշ ազգերու օրացոյցին քովն ի վեր կը քալէ՝ առանց անոնցմէ ետ մնալու :

×

— Տէր պապա, «վերադիր» ի՞նչ ըսել է ···

— Օղորմա՛ծ, ի՛նչ գիտնամ ··· ես շուկայէն շիտակ ժամ անցայ ··· Սրբազանին հարցո՛ւր ···

— Սրբազա՛ն, «ինենւտասներեակ» ի՞նչ ըսել է ···

— Հիմա ժողով ունիմ քաղաքականներուն հետ, ուրիշ օր մը եկուր ···

×

Ենթադրենք որ ձեր չարաճճի մանչուկը մեծ մամային ննջասենեակէն թռցուց այս գրպանի օրացոյցը եւ պատռտեց զայն՝ «ողջ» ձգելով միայն այն էջը, որուն վրայ կան վերոյիշեալ «հանելուկ»ները : Այս վերապրող էջը, միս – մինակը բանի մը կը ծառայէ՞ :

Այո՛ : Անոր շնորհիւ կրնաք գտնել տարուան գլխաւոր օրերու թուականները : Ահաւասիկ քանի մը նմոյշներ .

— 1965ին Զատիկը ո՞ր օրին էր ···

— Պատասխանը տալու համար Մարտ 21ին վրայ աւելցուցէք Տարւոյ Գիրը Ռ, որուն թուական արժէքն է 28 : Արդիւնքէն հանեցէք Մարտի 31 օրերը եւ կը ստանաք ձեր ուզածը — Ապրիլ 18 :

— 1959ին Վարդավառը ե՞րբ էր ···

— Առէք Տարւոյ գիրը — Ը — , որուն թուական արժէքն է 8 : Աւելցուցէք այս վերջինը Յունիս 27ին վրայ եւ պատասխանը գտած կ՚ըլլաք — Յուլիս 5 :

— 1966ին Հոգեգալուստը ո՞ր օրուան կը հանդիպի ···

— Մայիս 9ին վրայ բարդեցէք Տարւոյ Գիրը — Ի — որուն թուական արժէքն է 20 եւ արդէն ձեր պատասխանը գտած էք — Մայիս 29 :

Ուրիշ «հանելուկ» :

— Ենթադրենք որ 1966 Փետրուար 10-ին նոր լուսինը ծագեցաւ : Յաջորդ անգամ ե՞րբ *նորէն Փետրուար 10ին* նոր լուսինը պիտի ողջունենք ···

— Պատասխան — ճիշդ 19 տարի ետք, 1985ի Փետրուար 10ին ···

Հրա՞շք : Ո՛չ, չորուցամաք գիտութիւն : Թուաբանութիւն եւ աստղագիտութիւն, որոնց մէջ ո՛չ առասպել կայ, ո՛չ բամբասանք, ո՛չ Աթոռամարտ, ո՛չ ալ աքլորամարտ :

Այսօր եւ վաղը պիտի տամ կարգ մը շատ հակիրճ տեղեկութիւններ այս ··· «հրաշք»ները բացատրելու համար, բնականաբար խուսափելով թուաբանական խրթին հաշիւներէ, որոնց տեղը օրաթերթը չէ : Հազա՜ր մեղք որ Արտասահմանի մէջ չունինք գիտական պիտանի նիւթերու յատուկ պարբերաթերթ մը որ մեր գիտուն երիտասարդութիւնը քիչ մը բան սորվեցնէր մեզի :

×

Շարժական թուական Հայոց :

Մեր ժողովուրդը ժամանակը չափելու եւ անոր կապակից հաշիւները ընելու համար մեկնակէտ կ՚ընդունի Հայկեան շրջանը եւ կուտայ որոշ թուական մը — 2492, նախ քան Քրիստոս :

Կարծեմ, Երեւանը, Վենետիկը եւ Վիէննան միասին ժողովի նստին չեն կրնար հեղինակաւոր ձայնով բացատրել թէ ինչո՞ւ եւ ի՛նչպէս ընդուներ ենք այս թուականը :

Ուրեմն, կրնանք պարզապէս ենթադրութիւն մը ընել :

Հին Կտակարանի Եօթանասունի Թարգմանիչներուն հաշիւով, աշխարհը «ծնած» էր 5425ին, նախ քան Քրիստոս : Իսկ Ջրհեղեղը պատահած էր 3163ին, երբ Նոյ Նահապետը 600 տարեկան էր, ըստ աւանդական հէքեաթին :

Հաւանաբար, մեր նախահայրերը հաշուեր են թէ այս զոյգ թուականները իրարմէ բաժնող ժամանակաշրջանին, այսինքն 671 տարուան ընթացքին, բազմաթիւ սերունդներ եկեր, գացեր են Նոյ Նահապետէն մինչեւ Հայկ Նահապետ, որ ամէնուս ալ մեծ հայրիկն է :

Այս ենթադրութիւնը ներելի է, քանի որ նախապատմական եւ Աստուածաշնչական դարերու թուականները շատ անորոշ են ու շատ ջուր կը վերցնեն : Քրիստոսի ծննդեան թուականին վրայ անգամ պէտք է բարդենք չորս տարի եւս — ծնած էր ո՛չ թէ 1966 տարի, այլ 1970 տարի առաջ :

Վերոյիշեալ հաշիւին հիման վրայ, ներկայ 1966 թուականը մեզի համար 4458–59 թուականն է :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

1965-Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Բ.

Այլազան բովանդակութեամբ ուշագրաւ հատորներ լոյս տեսան անցնող տարեշրջանին : Հրապարակ ելած գիրքերու քանակն ու որակը ցոյց կուտայ թէ հակառակ գոյութիւն ունեցող դժուար պայմաններուն եւ բազմապիսի խոչընդոտներուն, Սփիւռքի գրչի եւ մտքի հայ մշակները չարունակեցին ստեղծագործել եւ արտադրել :

Կ. Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրք»ին ծաւալով աւելի ընդարձակ այս տարուան հատորն ալ ունէր ճոխ եւ բազմազան բովանդակութիւն, օգտակարը հաճելիին խառնուած էջեր, գրական բաժին, նըշխարներու պատկառելի գլուխ եւայլն : Մեծ չահեկանութիւն կը ներկայացնէին Անգլիոյ եւ Իտալիոյ հայ գաղութներուն անցեալին ու ներկային նուիրուած բաժինները : Տարեգիրքը գաղթահայութեան կարեւորագոյն ձեռնարկներէն մէկն է :

Ծատուր Պէրպէրեան ներկայացուց իր «Հայրենի Գիւղը» : Այս հատորը զգայուն գոյներով եւ սրտամօտ շեշտով մը կը պատկերացնէր երբեմնի չէն բնավայրի մը տոհմիկ ապրումները եւ գեղջուկ կեանքը: Հայրենի միջավայրը իբրեւ փոն ունեցող գործ մը էր հրամցուածը :

Տիկին Էլիզ Մէհտէրեան «Ստուեր եւ լոյս» ընդհանուր խորագրին տակ ներկայացուց ականատեսի խօսուն վկայութեանց 15 պատմուածքներ: Կեանքը եւ երեւոյթները դիտելու, կշռելու, գտնելու անհատականութիւն մը նշմարելի էր գրեթէ բոլոր պատմուածքներուն մէջ :

Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով»ին չորրորդ հատորն ալ ունէր նախորդ երեք հատորներուն նկարագիրը : Մօտ 110 էջերու մէջ եւ իր անձնական աշխատանքներուն, հանդիպումներուն, լսած եւ կարդացածներուն ծիրին ընդմէջէն Ս. Վրացեան համայնապատկերի մը ձեւով ընթերցողին ներկայացուց 1917 – 1918 թուականները՝ կարելի մանրամասնութիւններով, դէպքերու եւ դէմքերու ներկայացումով, թիւերով եւ խորհրդածութիւններով: Գրական վայելք պարգեւող բաժին մըն էր հատորին «Խնչարայի բարձունքում» գլուխը :

«Արեւելահայ գրականութիւն»ը, որ կը բաղկանար ութ հարիւր մեծադիր էջերէ, հայ գրականութեան նուիրուած հրատարակելի հինգ հատորեակի մը առաջին ձեռնարկն էր: Հեղինակը՝ Սիմոն Սիմոնեան կը ներկայացնէր եօթանասուն տարուան ժամանակաշրջան մը՝ 1850էն մինչեւ 1920 : 42 հեղինակներ պատկերացուած էին իրենց կենսագրական գիծերով եւ հեղինակած էջերով : Մատենագիտական, բառագիտական եւ այլ բաժիններ կ'ամբողջացնէին գործը : Մէկ խօսքով պատկառելի հատափոր աշխատութիւն մը, արդիւնք՝ երկարատեւ եւ բծախնդիր աշխատանքի :

Խաղաղ զգայնութեան տէր գրիչ մըն էր Զօրայր Միրզոյեան, որուն գործերուն հատընտիր էջերը — բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներ — իր անակընկալ մահուան առիթով լոյս տեսան հատորով մը, Թեհրանի մէջ : Բանաստեղծը կը սիրէր ինքնաբուխ զգայնութիւններուն միացնել մտածումի չիթեր : Մեղմօրօր թախիծ մը միշտ նկատելի է իր քնարաշունչ էջերուն մէջ :

Զարեհ Որբունի լոյս ընծայեց ուշագրաւ գործ մը՝ «Եւ եղեւ մարդ» վէպը, որ հոգեբանութեան մը ներկայացումն էր: Գրագէտը խորհրդածական պատկերներու յաջորդական հիւսքերով կը ցուցադրէր իր հերոսին — տարագիր Հայ մը Փարիզի մէջ — ողբերգութեան ներքին ծալքերը : Հոգեկան գալարումներ, վըշտագին աղաղակներ, տառապանքի մը բովանդակ դատակնիքը պատկերացնող յաջորդական էջեր եւ այս բոլորը՝ ներկայացուած ամուր եւ ջղուտ ոճով մը :

Վահրամ Մավեան լոյս ընծայեց քսան պատմուածքներ բովանդակող հատոր մը՝ «Հայու բեկորներ» ընդհանուր խորագրին տակ : Իրականութեան մէջ պատմուածքներ չէին ներկայացուածքները, քանի որ անոնցմէ գրեթէ ոչ մէկը ունէր այդ տարազը բնորոշող յատկանիշը: Գրագէտը մշակած էր օրագրութեան եւ ակնարկին միջեւ տարուբերող սեռ մը: Զանազան առիթներով գրուած այս գրութիւնները՝ տիպարներու եւ երեւոյթներու ընդմէջէն կը պատկերացնէին արտասահմանի չորս ծագերուն տարտղնուած հայ մարդոց առօրեան՝ տարագիր բեկորներու ապրումներ, օրուան հնհնուքներ եւայլն :

Ա. Հատտէճեան ութսուն էջերէ բաղկացած «Յ. Պարոնեան մտերմութեան մէջ» աշխատասիրութեամբ կը ներկայացնէր մեծ երգիծաբանին դէմքը՝ իբրեւ մարդ, գրագէտ, թատերագիր եւ լրագրող, ինչպէս նաեւ ընկերային երեւոյթներուն եւ բարքերուն նկատմամբ գրագէտին ունեցած տեսակէտներն ու ըմբռնումները :

Հեղինակը ընտրած էր ծանօթ ձեւ մը, երգիծաբանին գործերուն մէջէն երեւան հանել գրագէտին մտածումներուն մայր երակը :

Բարգէն Վրդ. Թօփճեան իր «Կիլիկեան շրջան» աշխատասիրութեամբ կը ներկայացնէր Միջերկրականի ափին հաստատուած հայկական պետութեան 1375 – 1441 ժամանակաշրջանը : Հայ, արաբ եւ եւրոպացի պատմագիրներու հաղորդած տեղեկութիւններու հիման վրայ, հեղինակը լուսարձակի մէջ կ'առնէր Լեւոն Ե.ի կեանքը՝ կարելի մանրամասնութիւններով : Յատկապէս ցոյց կուտար գահակորոյս արքային ճիգերն ու աշխատանքները՝ կորուսած թագը վերստին ստանալու համար: Այս առիթով կը լուսաբանուէր հայ եւ լատին յարաբերութիւններուն նկարագիրը :

Համազգայինի նախաձեռնութեամբ Պէյրութի մէջ լոյս տեսաւ Արշաւիր Շիրակեանի յուշերը՝ «Կտակն էր Նահատակներու» խորագրով: Հեղինակը գրեթէ վիպական շունչով կը ներկայացնէր ահաբեկումները Սայիտ Հալիմ փաշայի, Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճէմալ Ազմիի :

Պէյրութի մէջ վերհրատարակուեցաւ հայատեաց եւ ջարդարար Ջիւանշիրը ահաբեկող Միսաք Թորլաքեանի յուշերը՝ «Օրերու հետ» :

Հեղինակը գրքին առաջին մասին մէջ կը նկարագրէր Տրապիզոնի շրջանի դէպքերը մինչեւ չարագուշակ թուականը: Երկու յուշագրութիւններն ալ կը կարօտին սեղմումի, այլ խօսքով ամփոփումի :

«Յառաջ»ի մատենաշարով լոյս տեսաւ «Կեանքը – Բոյրս» բանաստեղծութիւններու հատորը : Հեղինակը՝ Ռուբէն Գազանճեան 27 քերթուածներով նոր շունչ եւ թարմութիւն կը բերէր մեր քիչ մը միօրինակ, քիչ մը աւանդական տարազներով ընթացող չափածոյ արուեստին մէջ :

Խոհ, զգայնութիւն եւ երաժշտականութիւն համընթաց կը քալեն իր քերթուածներուն մէջ, որոնք անձնակեդրոն ապրումներու յորձանուտի մը պատկերը կուտան :

Երիտասարդ բանաստեղծը նոր մըն է ոչ միայն իր մուտքով, այլեւ իր հոգեբանութեամբ, տրամադրութիւններով եւ նոյնիսկ զգայնութիւններով :

«Հարկ – Խնուս» խորագրին տակ Եղիշէ Յ. Մելիքեան ներկայացուց հայկական բնաշխարհի մը՝ Խնուսի պատմութիւնը : Այս ստուարածաւալ հատորը ունէր տեղագրական, ազգագրական եւ բանահիւսական հարուստ էջեր : Հեղինակը կարելի բոլոր մանրամասնութիւններով տըւած էր գաւառին մշակութային եւ կենցաղային կեանքը, պատմական կարեւոր դէպքեր, ազգային եւ յեղափոխական դէմքեր, 1915ի աղէտին եւ Խնուսի դիմադրութեան ամբողջական պատկերը :

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէր բանահիւսութեան նուիրուած բաժինը :

Հայկ Աճէմեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ Միսաք Վարժապետ Տէր - Սարգսեան Տէվեանցի բանաստեղծութիւնները, գրուած՝ 1880ական թուականէն սկսեալ : Այս գործին մէջ պէտք է փնտռել ժողովրդական բանահիւսութեան մը հետքերը : Հատորը զուրկ էր գեղարուեստական որակէ :

«Պայքարը բոցավառած հոգիներու» հատորը իբրեւ միջավայր ունէր Էվէրէկ-Ֆէնէսէն: Հեղինակը՝ Գաբրիէլ Թագւորեան ճկուն լեզուով եւ մաքուր արեւմտահայերէնով կը ներկայացնէր գաւառին կեանքէն առնուած անցուդարձեր :

X

1965ի գրական հունձքը ներկայացնելու ձգտող այս համայնապատկերը, անշուշտ, հեռու է լրիւ եւ ամբողջական դիմագիծ մը ունենալէ : Անվիճելի է, որ վաւերական եւ մնայուն շատ գործեր, գրական եւ իմացական մեր վաստակին նպաստ բերող բազմաթիւ աշխատութիւններ, դուրս մնացին այս յօդուածաշարքէն: Այս ակամայ անտեսումը պէտք է վերագրել այն իրողութեան, որ մեր ձեռքին տակ չունեցանք այդ գործերուն մեծ մասը, մնաց որ նման աշխատանք մը կը կարօտի երկար եւ ձեռնհաս աշխատանքի :

Անվիճելի իրողութիւն է, որ հայ միտքը պիտի շարունակէ արձանագրել ուշագրաւ նուաճումներ՝ մշակոյթի եւ գիտութեան բոլոր մարզերուն մէջ : Յեղային այս յատկանիշը, հակառակ արտասահմանի աննպաստ եւ դժուարին պայմաններուն, միշտ շօշափելի փաստ մը եղաւ:

Ամէն նուաճում կոչուած է հարստացնելու մեր ազգային հոգեւոր գանձատունը :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳՆԴԱՊԵՏ ՕԼԵԿ ՓԱՆՔՈՎՍՔԻԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը վերսկսի գրել, պատմելու համար իր կեանքը : Ծնած է քաղաքացիական կռիւներու կրակոտ շրջանին: Չէ ճանչցած իր հայրը, սակայն վերջը իմացած է թէ ան Սպիտակ բանակին մէջ տեղակալ է եղած, որով կռուած՝ Խորհրդայիններուն դէմ : Եւ Կարմիր Բանակի գնդապետ Փանքովսքին արագօրէն կ'արձանագրէ·

«Եթէ գաղտնի ոստիկանութեանց ըսպասարկութիւնները տեղեակ եղած ըլլային այս հանգամանքին, անշուշտ բոլոր դուռները գոցուած կ'ըլլային իմ առջեւ, սպայ չէի կրնար ըլլալ, չէի կրնար մաս կազմել համայնավար կուսակցութեան, եւ երբեք չէի կրնար պաշտօն ունենալ տեղեկատուութեանց սպասարկութեան մէջ :

«Սկիզբները, երկաթեայ հաւատք մը ունեցայ դէպի խորհրդային վարչաձեւը: Վերջին պատերազմի ընթացքին սկսայ հասկնալ թէ համայնավար կուսակցութիւնը չէր որ մեզ ներշնչած էր Ստալինկրատէն դէպի Պերլին յաղթական ճամբուն վրայ, այլ պարզապէս ուրիշ բան մը կար մեր ետեւը եւ ատիկա կարճ խօսքով՝ Ռուսաստանն էր :

«Բայց, պատերազմէն աւելի, վերջին տարիներու իմ աշխատանքն էր որ բացաւ աչքերս : Որովհետեւ, այդ շրջանին ապրեցայ բարձր իշխանաւորներու եւ բարձրաստիճան սպաներու շրջանակի մը մէջ՝ ճակատագիրը ուզեց որ ամուսնանամ զօրավարի մը աղջկան հետ եւ այդպէսով խառնուեցայ խորհրդային բարձր

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Ջինուորական հարցերու վերաբերեալ ճիւղին մէջ, հպարտ ենք ձեզ տեսնելով իբրեւ մէկ անդամը Բանակի հրամանատար ընկերոջ հանգամանքով եւ վստահ ենք, թէ պիտի չզլանաք դուք եւս ձեր թանկագին կարծիքներն ու գործունէութիւնը՝ Բանակը շահագրգռող խնդիրներու շուրջ, ցուցաբերելով անգամ մըն ալ ձեր յեղաշրջական ոգին :

Կուսակցութիւնը պաշտօնապէս հիմնըւած ըլլալով, կազմակերպուած ու ձըրգուած է նաեւ իր գործունէութեան ծրագիրը : Հետեւաբար, այլեւս հարկ պիտի չմնայ, նախապէս կազմուած գաղտնի Կանաչ Բանակին ալ կուսակցութեան միացած ըլլալուն պատճառաւ, համայնավարութեան եւ այլ գաղափարաբանութեանց մասին գործունէութիւն ցուցաբերելու նպատակաւ կազմակերպութեանց կամ մարմիններու լուսանկարով անդամակցութեան քարտեր եւ արտօնագրերը կրելու, ինչպէս նաեւ, միւս կողմէ, պատահական ոեւէ մէկը պիտի չկարենայ այդ ուղղութեամբ գործունէութիւն մը ցուցաբերելու :

Պարագան հաղորդուած է ներքին նախարարութեան: Անմիջապէս որ լրանան կանոնագրին եւ յայտարարութեանց տըպագրութիւնները, կացութենէն տեղեակ պիտի պահուի նաեւ հանրային կարծիքը: Մասնաւորաբար կը խնդրենք, որ այժմէն իսկ պէտք եղած խնամքով ու բծախնդրութեամբ հարցը ուշադրութեանը յանձնուի շահագրգիռ շրջանակներուն» :

Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար

ՀԱՑԳԸ ՊԷՀԻՃ

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահ՝

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ

«ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

Այս անակնկալ շրջաբերականը, երբ կը հասնի Ալի Ֆուատ Փաշայի, կարգ մը հարցականներ կը ստեղծէ եւ կասկածներ կ'արթնցնէ անոր մտքին մէջ: Ու մինչ երբ կը ջանայ բացատրութիւններ գտնել այդ հարցումներուն եւ փարատել այն վարանումներն ու տարակոյսները, որոնք կը յայտնուէին իր մօտ, արդէն իսկ կը հասնին Մուսթաֆա Քեմալի յաւելուածական ու լրացուցիչ տեղեկութիւնները, 1920 Հոկտեմբեր 31 թուակիր նամակով մը, որուն բովանդակութիւնը եւս թարգմանաբար կը ներկայացնենք ստորեւ .

«Խիստ ստիպողական.
Ծածկագիր թիւ 638
Անգարա, 31 Հոկտեմբեր 1336,
Արեւմտեան Ճակատի Հրամանատար
Ալի Ֆուատ Փաշային .

«Կը տեսնուի թէ Համայնավարութիւնը, ոչ թէ մեր երկրէն ներս, այլ նոյնիսկ Ռուսիոյ մէջ անգամ տակաւին կարելի չէ եղած սպասուած ձեւերով արդիւնաւորել եւ դեռ համոզիչ փաստեր ու ապացոյցներ գոյութիւն չունին այդ մասին: Այսուհանդերձ, հաւանական նկատուած է, որ դուրսէն եւ ներսէն ու զանազան նկատումներով, այս հոսանքը մուտք կը գործէ նաեւ մեր երկրէն ներս եւ եթէ տրամաբանական միջոցառումներ չկատարուին անոր դէմ, կրնայ խանգարել անդորրութիւնը երկրին եւ խախտել միասնականութիւնը ժողովուրդին :

«Այնպէս որ, լաւագոյն եւ ամենատրամաբանական միջոցառում ըլլալով յարմար տեսնուեցաւ թելադրել կազմութիւնը Թուրք Համայնավար կուսակցութեան մը, բանիմաց եւ ողջախոհ ընկերներու մասնակցութեամբ եւ կառավարութեան ալ գիտակցութիւնով : Այս պարագային, կարելի պիտի ըլլար նաեւ այդ գաղափարաբանութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կարծիք եւ ըմբռնում, ինչպէս նաեւ նոյն ձգտումը ունեցող բոլոր հոսանքները մէկտեղել այդ կազմակերպութեան շուրջ : Երկրին մէջ կազմելի այս կուսակցութեան նախաձեռնարկ մարմնին եւ երեսուն անդամներէ բաղկացեալ Կեդր. վարչութեան անդամներուն միջեւ կը գտնուին մեր լաւագոյն ընկերներէն Ֆէվզի, Ալի Ֆուատ եւ Քեազըմ փաշաները, ինչպէս նաեւ Րէֆէթ եւ Իսմէթ Պէյերը : Ես, յարմար տեսայ, որ այս ընկերները գաղտնաբար անդամակցին այս կազմակերպութեան : Նման կարգադրութեան մը շնորհիւ, այս երկրին հանդէպ անվերապահ սէր մը ունեցող եւ մեր ազգային նպատակներուն հետապնդման եւ իրագործմանը հետեւող ընկերները, թէ այս կազմակերպութեան գործունէութիւնը պիտի կարենային հակակշռել եւ թէ իրենց կարծիքներով ու թելադրութիւններով պիտի կարենային մղիչ ուժը դառնալ անոր կարգ մը նախաձեռնութեանց, հոսանքը փափաքուած հունի մէջէն առաջնորդելու համար :

(37 Շար.)

ղասուն ներկայացուցիչներուն եւ դարձայ առանձնաշնորհեալ մը :

« Այդ շրջանակին մէջ էր որ հասկցայ թէ այդ մարդոց ունեցած կապը կուսակցութեան եւ համայնավար վարդապետութեան հետ երեւութական էր : Իրենց միջեւ, իրենց մտերմիկ կեանքին մէջ, անոնք չարունակ կը ստէին, կը խաբէին, կը դաւէին, կը մատնէին ու զիրար կը դաշունահարէին կռնակէն : Միշտ ջանալով հարստութեան եւ պաշտօնի բարձրացում ձեռք բերել, անոնք կը դառնային գաղտնի ոստիկանութեան տեղեկատուները ու կը մատնէին իրենց ընկերները :

« Անոնց զաւակները կ'ատէին բոլոր ինչ որ խորհրդային էր, կը նախընտրէին ամերիկեան ֆիլմեր եւ կ'արհամարհէին իրենց հասարակ համաքաղաքացիները :

« Այն համայնավարութիւնը որ մենք կառուցանեցինք 45 տարիներէ ի վեր, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ խաբերայութիւն մը : Մեր հայրերուն եւ մեր եղբայրներուն գաղափարները այլեւս դարձած են խարկանք ու երազանք : Կը ճանչնամ բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ եւ զինուորական պետեր, որոնք ինծի պէս կը մտածեն եւ սակայն կը վախնան ըմբոստական շարժումի մը մաս կազմելէ : Այսպէս, մենք կ'աշխատինք առանձնաբար եւ ամէն մարդ, հոս մինակ է...

« Ամէն օր կ'ապրիմ խորհրդային ղեկավարներու շրջանակին մէջ եւ սակայն բոլոր սրտովս կը ցանկամ անոնց բոլորին մահը : Խրուշչեւի կառավարութիւնը բախտախնդիրներու կառավարութիւն մըն է որ խաղաղասիրութեան կեղծ պատմուճանն է հագած : Ընդհակառակն, անոնք շատ լաւ տրամադրած են առաջին առթիւ իսկ պատերազմ յառաջացնելու, եթէ պայմանները նպաստաւոր նկատուին : Պէտք է ամէն ջանք թափել, այդ բանը թոյլ չտալու համար :

« Ես ամէն օր կ'ապրիմ հիւլէական պատերազմի մը մղձաւանջը : Շատ լաւ տեղեակ եմ Խորհրդային Միութեան զինուորական նոր վարդապետութեան, որ կը դաւանի թէ պէտք է առաջին հարուածողը ըլլալ միշտ : Ատոր համար ալ, լծուած եմ այս հրէշները գտնելու գործին, որովհետեւ անոնք բոլորն ալ ծանր սպառնալիք մը կը ներկայացնեն ռուս ժողովուրդին համար : Պիտի յաջողիմ գտնել զանոնք իմ նոր բարեկամներուս՝ անգլեւսաքսոններուն օժանդակութեամբ :

« Պէտք է անպայման միջոց մը գտնել որպէսզի Խորհ. Միութեան ունեցած անսահման ուժը օգտագործուի խաղաղասիրական ուղղութեամբ : Պէտք է մենք կազմակերպենք հանդիպումներ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ոչ թէ Գագաթի համաժողովներ, վասնզի Խրուշչեւ կ'ընէ ատիկա միայն ու միայն իր վարկը կրկնապատկելու նպատակով :

«Կը թախանձեմ որ հաւատաք իմ անկեղծութեանս : Այնուհետեւ պիտի ըլլամ ձեր զինուորը՝ պատրաստ գործադրելու այն բոլոր ինչ որ ինծմէ պիտի պահանջէք :

« Խրուշչեւ ամէն կողմ լուր կը տարածէ ազդարարելով թէ մենք պատրաստ ենք եւ ամէն ինչ ունինք : Ասոնք պոռոտախօսութիւններ են միայն : Ան կը հաւատէ թէ Խ. Միութիւնը կրնայ հրթիռներ արձակել մինչեւ աշխարհի միւս ծայրը, բայց գիտէ թէ իր ըսածը իրականութեան չի համապատասխաներ :

« Ճիշդ է որ մենք ունինք երկար տարածութեան մը վրայ արձակուելիք մէկ քանի հրթիռներ զորս կրնանք արձակել Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն վրայ, եւ սակայն անկարող ենք ապահովապէս բնաջնջելու հեռուները հաստատուած նշանակէտեր : Ինչպէս ինծի յայտարարեց օր մը Մարեշալ Վարենցով՝ հրթիռներու ընդհանուր հրամանատարը՝ «Մենք տակաւին շատ հեռու ենք ունենալէ այն բոլորը, զորս Խրուշչեւ կը յայտարարէ ունենալ ...» :

« Մարեշալ Վարենցով յայտարարեց նոյնպէս թէ, իրեն միշտ ալ կը պակսին մասնագէտներ, թէ արտադրութեան ծրագիրներ կատարեալ չեն, թէ արտադրանքը լաւ որակ չունի :

« Արտադրութիւնները արագացնելու ուղղութեամբ Խրուշչեւի կատարած չարունակական ճնշումներուն հետեւանքով, արկածները անպակաս են եղած : Բազմաթիւ հրթիռներ իրենց նշանակէտին հասնելէ առաջ ինկած են քաղաքներու, երկաթուղային գիծերու վրայ, ահագին վնասներ պատճառելով :

« Բազմաթիւ սփութնիքներ արձակուած են դէպի անջրպետ, որոնք կորսուած են անհետ եւ որոնց շնորհիւ զոհուած են նաեւ շատ մը տիեզերանաւորդներ :

« Մեր հրթիռներու կազմակերպութեան գլխաւոր հրամանատար մարեշալ Նետելինի մահը արդիւնքն էր հապճեպ գործունէութեան :

« Խրուշչեւ երկար ժամանակէ ի վեր մեր մասնագէտներէն կը պահանջէր որ անոնք պատրաստէին հրթիռ մը որ պիտի արձակուէր ոչ թէ մինչ այդ գոյութիւն ունեցող հասարակ վառելանիւթերով, այլ հիւլէական ուժով : Մասնագէտները գործի լծուեցան եւ ուզեցին Խրուշչեւի պահանջածը հասցնել Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 43րդ տարեդարձին համար պատրաստուած տօնակատարութեանց առթիւ :

« Մարեշալ Նետելին նոր հրթիռին արձակումին առթիւ հրաւիրած էր բազմաթիւ հիւլէական գիտականներ եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ : Եւ սակայն, հրթիռը յաջողութեամբ չկրցաւ արձակուիլ : Քսան վայրկեան ետք, Նետելին անցուդարձին տեղեկանալու համար դուրս ելաւ իր ապաստանարանէն, բոլոր հրաւիրեալներու ընկերակցութեամբ : Ճիշդ այդ րոպէին, հրթիռը պայթեցաւ սպաննելով երեք հարիւրէ աւելի անձեր : Եղան նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ, որոնք հիւանդանոց փոխադրուելէ առաջ մահացան, մեռեալներէն ոչ մէկ հետք մնացած էր : Այն արկղիկը որ ուղարկուեցաւ Մոսկուա եւ որ իբր թէ կը պարունակէր Նետելինի աճիւնները, լեցուած էր միայն հասարակ հողով :

« Պաշտօնական հաղորդագրութիւնները որոնք հրատարակուեցան «Փրաւդայի» եւ «Իզվեստիայի» մէջ, չոր ու ցամաք ոճով մը ծանուցանեցին թէ Նետելին օդանաւային արկածի մը զոհ գացած էր իր պաշտօնին կիրարկման պահուն, տալով նաեւ կարգ մը տեղեկութիւններ զոհերու թաղումին վերաբերեալ :

« Պաշտօնական սուտերու այս քաղաքականութիւնը որդեգրուած է բոլոր մարզերու մէջ : Օրինակ մը՝ երբ Կակարին անջրպետային իր առաջին թռիչքը կատարեց, իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ առաջին տիեզերանաւորդը իր խցիկին մէջ չունէր ոչ մէկ լուսանկարչական գործիք որպէսզի իր թռիչքի ընթացքին լուսանկարէր Երկիրը : Ասիկա պարզապէս սուտ էր : Կակարին իր խցիկին մէջ ունէր ոչ թէ մէկ հատ, այլ բազմաթիւ գործիքներ որոնք անընդհատ աշխատելով բազմաթիւ անգամներ եւ զանազան վայրերու մէջ լուսանկարեցին Երկիրը ... :

« Եր սակայն հրթիռներու մարզին մէջ է որ մանաւորապէս Կրեմլը սուտերը հասցուց իրենց գագաթնակէտին : Այսպէս, 1960ի սկզբնաւորութեան երբ Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը ունի արդէն «կատարեալ զէնքը»՝ հսկայ հրթիռ մը, ամբողջովին յեղաշրջող եւ ահարկու, իր մտքին մէջ ունէր միայն այն հրամանը զոր ինք արձակած էր այդ ուղղութեամբ : Իրականին մէջ, սակայն, այդ պահուն դեռ ոչինչ գոյութիւն ունէր եւ Խ. Միութիւնը շատ հեռու էր տակաւին ունենալու համար աշխարհը ահուդողի մէջ պահելու սահմանուած «զէնքը» ... :

« Այս պահուս, ճիշդ է որ մենք ունինք շատ հրթիռներ որոնք կրնան հասնիլ մինչեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, եւ սակայն ատոնք բոլորն ալ նախատիպեր են եւ շատ հեռու՝ կատարելութենէ :

« Պատասխանատու մարմինները ամէն ջանք կը թափեն կատարելագործելու համար այս զէնքերը եւ արագացնելու անոնց արտադրութիւնը : Կարելի եղած բոլոր վարկերը կը յատկացնեն կառուցանելու համար «մանկական պարտէզներ»ը (ընտանի բացատրութիւն մը որ կը նշանակէ՝ «հրթիռներու գործարան») : Ամբողջ քաղաքներ հաստատուած են բնակեցնելու համար գիտունները, մասնագէտները, գործաւորները, որոնք պիտի աշխատին հրթիռներու արտադրութեան համար :

« Բազմաթիւ ճարտարագէտներ ստացած են շքանշաններ : Անոնցմէ ոմանք մէկ քանի անգամ արժանացած են Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոս տիտղոսին եւ ուրիշներ՝ Լենինեան շքանշանին : Եւ սակայն, երբեք հրապարակուած չեն յայտարարուած «հերոս»ներուն անունները եւ երբեւիցէ անոնց նկարները չեն երեւցած որեւէ լրագրի մէջ : Այս բոլորը մնացած են միշտ խորհրդաւոր լռութեան մը թանձր քօղին ներքեւ :

« Ինչո՞ւ կուտամ այս բոլոր մանրամասնութիւնները : Անոր համար որ ես կը փափաքիմ որպէսզի Արեւմուտքը տեղեակ ըլլայ իրականութեան : Միւս կողմէ, վերեւ յիշուած Խ. Միութեան զէնքերու արտադրութեան մարզին մէջ ունեցած տկարութիւններն ու ձախողանքները պէտք չէ որ պատճառ դառնան որպէսզի Արեւմուտքը քնանայ եւ թուլցնէ իր արթուն հսկողութիւնը : Ներկայիս, Խ. Միութեան զէնքերու պահեստը շատ հեռու է կատարեալ ըլլալէ, եւ սակայն երկու կամ երեք տարիէն առ առաւելն, Կրեմլը արդէն կը հասնի իր նշանակէտին :

« Կասեցնելու համար այս խոլ արշաւը եւ արգիլելու համար Խրուշչեւը որ հանդգնի առաջին հարուածը, Արեւմուտքը պարտի եռապատկել իր ճիգերը, կատարելագործելու համար իր սեփական ուժերը :

« Այն ատեն, այն ատեն միայն Կրեմլը պիտի հասկնայ որ իր դիմաց ունի զօրաւոր եւ վճռական հակառակորդ մը ...» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՒԱՐԷՆ ԴԷՊԻ ԼՈՅՍ

Մշակոյթի տան ճաշակաւոր սրահին մէջ գրեթէ պարապ տեղ չկայ : Հայաստանի կոյրերու կազմակերպութեան անդամները լարուած ուշադրութեամբ կը լսեն վարչութեան նախագահին հաշուետուութիւնը :

Կէտ առ կէտ աչքին առջեւ կը յայտնուի կոյրերուն ստեղծագործ, հանրօգուտ աշխատանքին պատկերը :

... Կոյրերու յատկացուած աշխատանոցներուն մէջ կ'եռայ աշխատանքը : Կոյրերու ձեռքով կը պատրաստուին թուղթէ տոպրակներ, ձեռնոցներ՝ բանուորներու համար, զանազան իրեր՝ ճրագախէժէ եւ կերպընկալէ, խողովակներ, լուացքի պարան, անձեռոցներ եւայլն : Մասնագէտներ կը շինեն պայուսակներ, արկղներ եւ զամբիւղներ :

Մենք յիշատակեցինք արտադրութեան քանի մը տեսակները միայն :

Յատուկ խմբագրական մարմին մը լոյս կ'ընծայէ Պրայլեան եղանակով մշակուած տարբեր բովանդակութեամբ գիրքեր : Տարէէ տարի կոյրերուն գրադարանները կը հարստանան մասնագիտական, գեղարուեստական գրականութեամբ : Կը տպագրուին նաեւ դասագիրքեր, դպրոցներու մէջ դաստիարակութիւն ստացող կոյր երախաներուն համար :

Կոյրերը ունին շաբաթաթերթ մը՝ «Արձագանգ» եւ ամսաթերթ մը՝ «Գրական հանդէս» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Այս մարդը կամ Աւստրիացի է եւ կամ Գերմանացի, փսփսաց Տոքթ. Գութ :

Այս անգամ Սեւ Արծիւը ետ քաշուեցաւ : Սեւ պարագլխաւոր մարդը քայլ առ քայլ անոր հետեւեցաւ : Երբ Սեւ Արծիւին կռնակը պատին կռթնեցաւ, երկու մարդիկը կանգ առնելով իրարու աչքի մէջ նայեցան : Կանաչ պարագլխաւոր մարդուն աչքերուն մէջ կատաղութեան բոց մը փայլեցաւ, իսկ իր հակառակորդին սեւ աչքերուն մէջ արհամարհական նայուածք մը ծրագրուեցաւ :

— Բարեւ ձեզ, պարոն Հարֆիլտ, խօսք առաւ սեւ պարագլխաւոր մարդը : Կարծեմ այս անունով էր որ ձերբակալուեցաք Թանճէրի մէջ իբրեւ լրտես : Բարի լոյս, պարոն Պիւցոֆ, այս անունով չէ՞ր որ Քազապլանքայի մէջ կարգ մը լրտեսներու գլուխն անցած՝ միամիտ Ֆրանսացի զինուորներուն կաշառք կը կերցնէիք որպէս զի բանակէն փախչելով դասալիք ըլլան :

Անծանօթը առանց բառ մը արտասանելու բերանը բանալով գոցեց :

— Ձեզի մէջ քանի մը արբանեակներու հետ մէկ եղած Ֆրանսացի քաջարի զինուորներուն հասցէին նախատինքներ տեղացնելնուդ համար չէ՞ր որ Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ քանի մը ապտակ իջեցուցի ձեր երեսին, չարունակեց անզգամ ամբաստանիչը : Այն ատենն ալ անուննիդ փոխած էիք, բայց չեմ յիշեր թէ ինչ էր : Ըսէք տեսնենք, հիմա որ առաւելութեամբ կը զբաղիք եւ պարկեշտ մարդիկը կողոպտելու ելած էք, հիմա ի՞նչ կը կոչուիք ... :

Օտարականը ծեծ կերած գազանի մը պէս աչքը չորս կողմը պտըտցնելով փախչելու ծակ մը փնտռեց :

— Սիրելի Լեոն, աչքդ սա մարդուն վրայէն չհեռացնես, չարունակեց սեւ պարագլխաւոր մարդը խօսքը ճարտարագէտին ուղղելով : Այս մարդը գառնուկի մորթով աղուէս մըն է, փախչելու արուեստը աղէկ գիտէ :

Եւ ապա, բժիշկին դառնալով աւելցուց.

— Սիրելի Մօրիս, կը հաճի՞ք գիս տիկին Շապանի եւ տիկին Գութի ներկայացնել :

— Մաշէն, Ժանէթ, պարոնը մեր սիրելի բարեկամը Փիէր Մօպէն է :

Խմբագիրը երկու կիներուն առջեւ խոնարհութիւն մը ընելէ յետոյ, կատարեալ քաղաքավարութեամբ անոնց ձեռքը համբուրեց :

Յանկարծական շարժում մը ընելով ետին դարձաւ :

Կանաչ պարագլխաւոր մարդը առիթէն օգտուելով փախչելու փորձ մը ըրած էր, բայց Զարտաք եւ Գութ անոր ճամբան կտրելով դրան առջեւ տնկուած էին :

— Օ, պարոն, այդքան մի աճապարէք, դեռ նոր իրար ճանչցանք, ըսաւ Զարտաք հեգնական շեշտով մը ... :

— Բայց պարոն Գութ գիս ազատ ձգելու պատուոյ խօսք տուած էր, կակազեց օտարականը :

— Ճիշդ է : Բայց այս անգամ դէպքերն ու դերերը փոխուեցան, պարոն, գիտել տուաւ ճարտարագէտը :

Զարտաք եւ Գութ հիւրասրահը ներքնախուցէն բաժնող դրան առջեւ կեցած էին : Անծանօթը Զարտաքի վերջին խօսքին վրայ սուլիչի պէս տարօրինակ ձայն մը հանեց : Այս այլանդակ ճիչին վրայ, որ հաւանաբար վտանգի նշան մըն էր, հիւրասրահին ուրիշ մէկ դուռը որ ճաշարահին վրայ կը բացուէր, յանկարծ կռնակի վրայ բացուեցաւ : Օտարականը մէկ ոստումով այս դուռնէն դուրս խոյացաւ : Հազիւ թէ անհետացած, դուռը իր վրայէն գոցուեցաւ եւ ետեւէն բանալին դարձաւ :

— Ասկէ եկէք, ասկէ, գոչեց Մօպէ :

Եւ մէջտեղի մեծ դրան վրայ խոյացաւ :

Բայց այդ դուռն ալ կղպուած էր :

— Սա դուռը կոտրէ, Մօրիս, պոռաց Զարտաք :

Գութ ուսի հարուած մը իջեցուց դրան եւ դուռին տախտակներէն մին տեղէն թռաւ : Յարկարաժինին դուռը դեռ բացուած չէր :

— Սպասաւորներու սանդուխէն, գոչեց Գութ :

Ամէնքը մէկէն խոհանոցին կողմը խուժեցին : Խոհանոցին դուռն ալ միւսներուն պէս գոց էր : Երեքը մէկէն դրան վրայ իյնալով տեղէն հանեցին զայն : Սպասաւորներու սանդուխին առջեւ բացուող դուռն ալ տեղէն հանեցին : Անօգուտ եղաւ : Օտարականը աներեւոյթ եղած էր :

Երեք մարդիկը կայծակի արագութեամբ մուտքի սանդուխին կողմը խոյացան եւ երբ սանդուխներէն վար կ'իջնէին, լսեցին որ կառատունին դուռը կը գոցուէր :

Մօպէ ետ դառնալով դարձեալ հիւրասրահ մտաւ եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու պատուհանի մը քով վազեց : Երբ վարագոյրը բանալով դուրս նայեցաւ, տեսաւ որ մարդը մայթին վրայէն դէպի Սէն Ժերմէն պողոտան կը վազէր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ալմաստ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան Թ., Ալօյեան Մ. իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագիրներով կամ նուիրատուութիւններով յարգեցին Հանգուցեալ Յ. Պետրոսեանի յիշատակը եւ կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հանգուցեալ Յ. Պետրոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ :

Նոր Տարուան Առթիւ – ՅԱՌԱՋ – ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Անժէլ Պաղտասարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Ասատուր Յովակիմեանի (Մարսէյլ) :

×

Նոր Տարուան առթիւ Պ. Նորսիկեան (Պաշէնվիլէն) 40 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

Նախկին ցանկերու ընդհ. գումար	40.162
Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար իր ամուսնոյն յիշատակին	2500
Պ. Պերճ Զաքըճեան	2000
Պ. Արմենակ Գույումճեան (Օննիկ Սիմիթեանի յիշատակին)	1000
Պ. Արմենակ Աճէմեան	250
Պ. Հրանդ Սարեան (Լը Փերէօ)	250
Պ. Ա. Տապաղեան Մինասեան գերդաստաններու ննջեցելոց	200
Տ. եւ Տիկ. Յարութիւն Ժամկոչեան	200
Տէր եւ Տիկին Գ. Գարամաճեան	200
Պ. Հ. Պահճէճեան	200
Պ. Ա. Ետիգարտաշեան	100
Պ. Շմաւոնեան	100
Պ. Փ. Յովհաննէսեան	100
Պ. Վ. Ալթունեան	100
Պ. Ժ. Սապըրեան	100
Աղապէկեան եղբարք	100
Պ. Լ. Տօնիկեան	100
Պ. Շ. Պարկիրճեան	100
Պ. Թ. Տարաքճեան	100
Պ. Ն. Փափազեան	100
Պ. Ռ. Գարամաճեան	150
Տիկին Հաճի Ա. Գէորգեան	150
Պ. Ա. Տօնէլեան	150
Պ. Հրաչեան	100
Տիկին Օ. Կորկորեան	100
Պ. Տ. Սրմաքէշեան	100

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 3.30ին, պատարագ 5ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետս պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17 :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10.30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12 :

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Ս. Ծննդեան ժամերգութիւն :

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ :

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ :

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ :

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11.30 :

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11.30ին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Չորեքշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ ժամը 4.30ին, Գիրքերու ընթերցում 5ին, պատարագ 5.30ին :

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին :

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11.30ին, Թաղիս համայն ննջեցելոց :

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին :

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծննդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7.30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք

Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes

ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝

ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Բրիան, Քաշան : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան :

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ :

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն :

Մուտքը ազատ է

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝ Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՃԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՃԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 6 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10502 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.502

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՇԿԵՆԴԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՇԱՍԹՐԻ - ԱՅՈՒՊ ԽԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի ղեկավարները առաջին հանդիպում մը ունեցան Թաշքենդի մօտ, ամառանոցի մը մէջ, ի ներկայութեան վարչապետ Կոսիգինի եւ արտաքին նախարար Կրոմիքոյի եւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Մառեշալ Մալինովսքիի : Այս նախապատրաստական հանդիպումին ընթացքին, առաջին անգամ քննուած են այն հարցերը որ ժողովին օրակարգը կը կազմեն : Նախ կ'ուզեն այնպէս մթնոլորտ մը ստեղծել որ հաշտարար աշխատանքները դիւրութեամբ կարգադրուին : Արդէն իսկ Այուպ խան եւ Շասթրի ժպիտներ փոխանակած են : Այս առաջին հանդիպումէն ետք, Շասթրի եւ Այուպ Խան դիրար կը գտնէին Կոսիգինի հետ, որ չէր ծածկեր իր գոհունակութիւնը :

Ճաշէն ետք, պատուիրակութիւնները կը հաւաքուէին Ուզպեկիստանի Նախարարաց Խորհուրդին շէնքին մէջ, ուր ժողովին պաշտօնական բացումը կը կատարուէր, Կոսիգինի բարի գալուստի ճառով : Խորհրդային վարչապետը չէզոք է ի մէջ այլոց .— Թաշքենդի այս հանդիպումը դէպք մըն է որ կրնայ անկիւնադարձ մը ըլլալ Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի յարաբերութեանց մէջ եւ կը խորհինք թէ այս երկու երկիրներու ղեկավարները Թաշքենդ եկած են, այդ նպատակին հասնելու մտքով : Օրուան նիւթն ըլլալով հանդերձ, Քաշմիր բառը չէ արտասանուած, Փաքիստանի ղեկավարը չէ ուզած դէչ տրամադրել իր հընդիկ խօսակիցները, որոնց համար այդ հողամասը Հնդկաստանի հողային ամբողջականութեան մաս կը կազմէ : Հնդկաստանի վարչապետը յայտարարած է այս առթիւ .— « Նոյնիսկ եթէ անմիջական համաձայնութիւն մը ձեռք չձգենք կարգ մը հարցերու շուրջ, պէտք չէ հրաժարինք խաղաղութեան ճամբէն » : Այս ձեւով Շասթրի ոչ - յարձակողական դաշինքի մը առաջարկը կ'ընէ : Այուպ Խան պատասխանած է թէ նման դաշինք մը ի զօրու կ'ըլլայ միայն այն ատեն երբ դրական միջոցներ ձեռք առնուին կոխուները կարգադրելու համար : Ինչ որ կը նշանակէ թէ Փաքիստան հնդկական յանձնառութիւն մը կ'ուզէ Քաշմիրի շուրջ, յարաբերութեանց կանոնաւորութենէն առաջ, մինչ Հնդկաստան նախ կ'ուզէ յարաբերութիւնները բարելաւել, ապա միայն Քաշմիրի մասին խօսիլ :

Թաշքենդի ժողովին նախօրեակին, Քաշմիրի կառավարութիւնը 24 հոգի ազատ արձակած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ամէնէն արդի զտարաններէն մէկը՝ Ֆէյզէնի (Իզէռի նահանգ) քարիւղի զտարանը կրակ առաւ առջի օր : Աղէտին ծաւալը ահաւոր է եւ ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել մարդկային եւ նիւթական վնասներու աստիճանը : Աւելի քան հազար հրշէջներ, եկած բոլոր շըրջաններէն, ժամերով փորձեցին կրակը մարել : Առաջին հաշուեկշիռին համաձայն, 12 մեռեալ կայ (որոնց ութը «կըրակի զինուորներ») եւ 64 վիրաւորներ, որոնց մեծ մասը շատ ծանր վիճակի մէջ, փոխադրուած են Լիոնի հիւանդանոցը :

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ մը կատարուած է Տիկին Նինոն Ազայեանի Փարիզեան բնակարանը : 450 հազար ֆրանքի գոհարեղէն տարած են գողերը, ինչպէս նաեւ մուշտակ եւ տարադրամ :

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ 9 ուսանողներ դատապարտուած են գաղտնի թերթ մը հրատարակած ըլլալու յանցանքով : Այս երիտասարդները երկու թիւ Կոլոկոլ անուն թերթ մը հրատարակած են ի յիշատակ անցեալ դարուն վերջ, քաղաքական աքսորեալ՝ Հերցէնի հրատարակած թերթին, Լոնտոնի մէջ : Այս ազատական-յառաջդիմական մտածողին հետեւորդները կը պայքարին ոչ թէ համայնավարութեան դէմ այլ՝ սթալինականութեան ձգած հետքերուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ արտաքսուած է դաշնակցային Գերմանիոյ դեսպանատան առաջին քարտուղարը «ապօրինի գործունէութեան համար» :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, Ֆիտէլ Քասթրօ ճառ մը արտասանած է եւ յայտնած թէ «ցաւալի տարակարծութիւններ» կան Զինաստանի եւ Քուպայի միջեւ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ երեք օր է մեթրոյի եւ հանրակառքի գործադուլ կայ : Քաղաքապետը թելադրած է որ մարդիկ կամ տունը նստին կամ քալելով գործի երթան : Առաջին օրինակը ինք տուած է հինգուկէս քիլոմեթր քալելով : Քաղաքապետը ձերբակալել տուած է սենտիքաներու նախագահը, որ դրդիչն է այս գործադուլին : Հազիւ բանտարկուած, նախագահը սրտի ծանր տագնապ մը ունեցած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած : Այս միջադէպը կրնայ հոգեբանական ազդեցութիւն մը ունենալ եւ սենտիքաներու նախագահը մարտիրոսի տեղ անցնիլ :

ԱՄԵՐԻԿԱ եւ Եգիպտոս առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրած են : Ըստ այս համաձայնութեան Միացեալ Նահանգները 55 միլիոն տոլարի ուտեստեղէն պիտի ղրկեն Եգիպտոսի :

Օրէ Օրին

ԱՅՍ ԲԱՆԵՐՆ ԱԼ ՍՈՐՎԻՆՔ

Բ.

Մեր տոմարական թուականը (1966ին 1415) Քրիստոսի ընթացիկ թուականէն 551 տարի *ետ է*, ինչպէս կը տեսնէք : Ինչո՞ւ :

Ուրիշ քրիստոնեայ ազգերու հետ նամբայ ինկեր էինք ու ե՞տ մնացեր էինք : Ո՛չ, ընդհակառակն : Այս տարբերութիւնը անվիճելի փաստն է մեր յառաջդիմութեան :

Պատճառը բացատրելէ առաջ պէտք է ստում մը կատարեմ եւ նախ պատմեմ թէ ի՛նչ է *Իննեւտասներեակը* եւ ի՛նչ է *եօթներեակը* :

×

Իննեւտասներեակ :

Աթենացի աստղագէտ մը, Մետոն, Քրիստոսի թուականէն 432 տարի առաջ, մանրազնին հաշիւ մը ըրեր է եւ ստուգեր է թէ 19 տարուան մէջ լուսինը 235 անգամ մեզի այցելութեան կուգայ եւ 19րդ տարին նոր լուսինը մեզի կ'երեւայ *ճիշդ եւ ճիշդ նոյն ամսուան նոյն օրը* :

Ուրիշ խօսքով, եթէ, օրինակ, յառաջիկայ Յունուար 20ին նոր լուսինը տեսնենք, յաջորդ դանգամ *նորէն Յունուար 20ին* պիտի ողջունենք 19 տարի ետք, այսինքն 1985ի Յունուար 20ին : Ու այսպէս շարունակաբար՝ մինչեւ աշխարհի վախճանը :

Աթենացիք իրաւամբ հպարտացած այս գիւտին համար, կ'որոշեն Ամառնային Արեւադարձը հաշուել 432 (Ն. Ք.) թուականէն (մենք կը հաշուենք 430էն) եւ այս Տիրին իւրաքանչիւր տարուան թիւը ոսկիով կ'արձանագրեն Միներվայի Տաճարին վրայ :

Արեւմտեան ազգերուն համար այս թիւը կը կոչուի Ոսկեգիր, իսկ մեզի համար *Իննեւտասներեակ* :

×

Պատմական շարք մը հարցերու մասին հարեւանցի ծանօթութիւն ունեցող մարդոց խելքով մենք մեր եկեղեցական թըւականը կը հաշուենք Քրիստոսի 551րդ տարիէն սկսեալ ... որովհետեւ այդ տարին բաժնուեր ենք մնացեալ քրիստոնեայ եկեղեցիներէն եւ անկախութիւն հռչակեր ենք ...

Բոժոժաւոր սխալ մը, որուն մէջ գլխիվայր գլորած են նաեւ մեր մասին ծուռումուռ լուրեր տուող կարգ մը օտարներ : Այս թիւրիմացութիւնը ունի, անշուշտ, իր հիմնական պատճառները, բայց այս սիւնակը եկեղեցական պատմութեան դաս չէ որ պիտի տայ, այլ փորրիկ մը թուաբանութիւն՝ բանկալին պնակը նետուած քանի մը կուտին իբրեւ փոխարժէք :

Միայն, անցողակի ըսենք որ մեր Եկեղեցին անկախ է Թադէոս եւ Բարթողումէոս Առաքեալներու օրերէն ի վեր եւ 551ին չէ սպասեր՝ անկախութեան դրօշ պարզելու համար :

Թուականի այս տարբերութիւնը, կրկնեմ, արդիւնք է աստղագիտական հաշիւներու :

Քրիստոսի 351 թուականին, Բիւզանդացի Եպիսկոպոս մը կը նստի եւ կը պատրաստէ տեսակ մը Աղիւսակ, որ ցոյց կուտար թէ Զատիկը ո՛ր օրերը պիտի գար յաջորդ 200 տարիներուն : Ամէն մարդ, հիմա, գիտէ որ Զատիկը կուգայ Մարտ 21ին յաջորդող լիալուսնին յաջորդող Կիրակին : Ուրեմն, չի կրնար գալ ո՛չ Մարտ 22էն *առաջ*, ո՛չ ալ Ապրիլ 25էն *ետք* :

Բիւզանդացի եպիսկոպոսին Աղիւսակը պիտի տեւէր 200 տարի : Հետեւաբար պիտի վերջանար 551ին :

Մեր եկեղեցական Հայրերը, որոնք իբրեւ ձեռք ունէին Գրիգոր Լուսաւորիչի Տօնացոյցը, անմիջապէս կ'որդեգրեն Բիւզանդացիին հաշիւը :

Յաջորդ տարին, 552ին, Դուինի մէջ կը գումարուի ժողով մը, ուր Մովսէս Բ. կաթողիկոս, Մաթեմատիկոս Աթանաս Տարօնցիի օգնութեամբ պատրաստել կուտայ Զատկուան Տիրի Աղիւսակը 532 տարուան համար : Յետագային, այս աղիւսակը կը յարմարցնեն Աղեքսանդրիոյ Աղիւսակին եւ մերոնք կը ճշդեն վերջնական թուականը — 552 :

Երկրորդ Աղիւսակը ի զօրու էր մինչեւ 1084 : Երրորդը՝ մինչեւ 1616, իսկ չորրորդը պիտի տեւէ մինչեւ 2148 :

— Յետո՞յ ինչ պիտի ընենք ...

— Թող մտածեն ազգին աստղագէ՛տ, թուաբանագէ՛տ հոգեւորականները, եթէ մինչեւ 2148 վերջացուցած ըլլան իրենց խնամիական վէճերը, որոնք, այսօր, արդէն, շողգամի համ ունին :

×

Ընթերցողը — եթէ տակաւին քնացած չէ այս տողերը կարդալով — կրնայ հարցնել .

— Աղէ՛կ, սա 532ը՞ ինչու ընդուներ են ... կլորիկ թիւ մը չէի՞ն կրնար ճշդել — 500, 600, 700 ...

Դժբախտաբար, աստղագիտութիւնը հայկական շքե՛ղ ու անճախըրնթա՛ց հանդէս չէ որ ուզած ժամուդ սկսիս :

Ինչպէս ըսինք, լուսնային Տիրը կը տեւէ 19 տարի, այսինքն 235 ամիս : Միտք պահեցէք այս թիւը :

Արեւն ալ ունի իր Տիրը, որ կը տեւէ 28 տարի : Բազմապատկեցէք 19ը 28ով եւ կը ստանաք ձեր փնտռած պատասխանը — 532 : Այս թիւով է որ կը ճշդուի արեւին, լուսինին եւ երկրագունդին յարաբերական դիրքը՝ տուեալ շրջանի մը մէջ :

Շատ բարի — ի՞նչպէս կարելի է փաստել թէ Արեգակնային Տիրը կը տեւէ 28 տարի : Պատասխանը կուտայ *կիրակագիրը*, որ կը կոչուի նաեւ *եօթներեակ* :

Շաբթուան եօթը օրերէն իւրաքանչիւրին տուած ենք մեր այբուբենին առաջին եօթը գիրերէն մէկը — ա բ գ դ ե զ է, *հրջուած* շարքով (ուրիշ ազգերու մօտ՝ բնական շարքով) :

Իւրաքանչիւր նոր տարի կը սկսինք *անպատճառ* եօթներորդ գիրով — այսինքն էով, որուն տէրն է, անպատճառ Յունուար 1ը : Մնացեալ գիրերը մնացեալ վեց օրերուն, միշտ *հրջուած շարքով* :

Եօթը տարի Կիրակին կը սկսինք, դարձեալ այս գիրերէն մէկուն հետ, այս անգամ, սակայն *այբուբենական կարգով* : Չորս տարին անգամ մը նահանջ տարուան երկու գիր յատկացնելով, կը տեսնենք որ 28 տարին անգամ մը Կիրակին միշտ միեւնոյն գիրին կը հանդիպի : Այս ժամանակաշրջանը, որ կանոնաւորաբար կը կրկնուի, կը կոչուի Արեգակնային Տիր :

Եթէ կարելի ըլլար Աղիւսակը հրատարակել, ընթերցողը աւելի դիւրաւ պիտի հետեւէր այս դասին :

×

Վերադի՞րը ինչ է :

Վերադիր կը կոչուի 11 օրուան այն տարբերութիւնը, որ գոյութիւն ունի արեգակնային տարուան (365 օր) եւ լուսնային տարուան (354 օր) միջեւ :

Վերադիրը կը ծառայէ տուեալ տարուան մը տուեալ ամսուան որեւէ մէկ օրը ճշդելու լուսինին «տարիքը» :

Եթէ, օրինակ, լուսնային 19 տարուան Տիրին սկիզբը զուգադիպի Յունուար 1ին, տարւոյն վերջը երկու Տիրերուն տարբերութիւնն է 11 օր, յաջորդ տարին 22 օր, երրորդ տարին 33 օր : Բայց, նըկատելով որ լուսինը չի կրնար 33 օր տեւել Գ. տարուան վերադիր կ'ընդունինք 3ը : Ու այսպէս շարունակաբար, մինչեւ 19րդ տարին, երբ նորէն վերադիրը կը հաւասարի 11ի :

×

Հապա՞ տանուտէրը :

Մարդիկ երկնակամարին վրայ «կը տեսնեն» գօտի մը, որ բաժնուած է 12 իրարու հաւասար մասերու — *գօտիք*, կենդանակերպ : Իւրաքանչիւր մաս ունի կենդանիի մը կամ երեւոյթի մը անունը :

Մեր նախահայրերը կը հաւատային թէ ասոնցմէ ամէն մէկը բարիք կը բերէր տունէն ներս ու կ'ըլլար այնինչ տարուան տանուտէրը :

1966ի մեր տանուտէրն է Կոյսը :

Գտնելու համար, տարուան թիւէն պակսեցուցէք 4, արդիւնքը բաժնեցէք 12ով, աւելցուքը ցոյց կուտայ գօտիին համապատասխան անունը : Ինչո՞ւ 4 — որովհետեւ Քրիստոսի 1 թուականը սկսաւ « Աղեղնաւոր »ով, որ գօտիին 9րդ մասն է :

×

Յաւակնութիւնը չունիմ սպառած ըլլալու գիտական շատ շահեկան նիւթ մը, որ պէտք է խոստովանիլ, բաւական խրթին է եւ շատ ալ կապ չունի մեր առօրեայ ցաւերուն հետ :

Եթէ փորձուեցայ այս քանի մը հատուկտոր տեղեկութիւնները տալ, արդարացումս հետեւեալն է — հասկցնել ազգին անհաւատներուն թէ մենք ալ, իբրեւ բանիմաց ժողովուրդ, գիտութենէ բան կը հասկնանք եւ միայն հէքեաթներով չէ որ հետաքրքրուեր ենք ժամանակին :

Մեզի ցաւ կը պատճառէ միայն այն իրողութիւնը որ մեր ներկայ հոգեւորականութիւնը Ալելուիաներով ժամանակ կ'անցընէ, փոխանակ լուրջ աշխատանքներու լծուելու :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

Ա.

Բիւզանդական կայսրութիւնը հոգեվարքի մէջ էր, երբ Արեւելքէն կուգայ նոր ցեղախումբ մը, բռնակալ պետի մը առաջնորդութեամբ: 1299ին Ենիշեհիր է, երկու տարի վերջ կը հարուածէ բիւզանդական բանակը, կը գրաւէ ասպատակութեամբ, 1326ին կը հաստատուի, Պրուսա, 1352ին կ'անցնի Եւրոպա, կը տիրանայ Տարտանէլի եւ Կելլիպոլուի: Կայսրը փոքր աղջիկը, Թէոտորան, կնութեան տուած էր Օրխանի, Սերպիոյ թագաւորը Պայազիտի կին կուտայ սերպ իշխանուհի մը: Մուրատ կը գրաւէ Էտիրնէն, Բիւզանդիոն պաշարուած է: Քրիստոնեայ աշխարհը կը վրդովի, բայց Ճենովա եւ Վենետիկ կատաղի պայքար կը մղեն իրարու դէմ, նոյն դաւանանքն ունին, նոյն ծագումը, բայց տարբեր շահեր ունին Միջերկրականի մէջ: Վենետիկցին կ'ըսէր. «Նախ վենետիկցի եմ յետոյ կաթոլիկ»: Ցեղախումբը խուլամացած քրիստոնեաներու բանակով, գրաւած տեղերէն վերցուած տուրքերով կը շարունակէ առաջացումը, կը հասնի Ադրիական, կը սպառնայ Վենետիկի:

Լենկթիմուր կ'արշաւէ Արեւմուտք, դարձեալ արեւելեան կողմէն, կ'արգիլէ Բիւզանդիոնի գրաւումը, Օսմանի երկիրը կը մնայ անիշխանութեան մէջ շուրջ տասը տարի: Քրիստոնեաներ անկարող են օգտուելու անիշխանութենէն:

Մոհամմէտ Աշխարհակալ կը տիրէ Բիւզանդիոնի, կը տիրանայ նեղուցներուն, կը փակէ Սեւ Ծովը:

Ենիչերին պատերազմ եւ կողոպուտ կ'ուզէ: Վախկոտ քրիստոնեան իսլամանալով եւ զինուորական խիստ կրթութիւն ստանալով, կը դառնայ կատաղի զինուոր, քանդող, սպանող: Գահընկէց կ'ընէ Պայազիտը, որովհետեւ պատերազմ չէր ըներ, կը սիրէ Սելիմ Ա. որովհետեւ կ'արշաւէ Պարսիկներուն դէմ, կը տիրէ Հայաստանի 1513 թուին, կը դառնայ հարաւ, կը մտնէ Գահիրէ 1517ին, կ'ըլլայ խալիֆա, կը բարձրանայ վարկը, սպարապետ է, կրօնապետ է, Ալլահին ստուերն է աշխարհի վրայ, երկրին տէրն է:

Կը յաջորդէ Սիւլէյման (1494 - 1566), կը յառաջանայ մինչեւ Վիէննա: Յաջորդը, Սելիմ Բ. (1566 – 1574) կը գրաւէ Կիպրոս (1571) կը կոտորէ անխնայ, Եւրոպա կը մխիթարուի Լեբանթի յաղթութեամբ (1571 Հոկտ. 7):

Ֆրանսա կը մնար անտարբեր, Ֆրանսա Սիւլէյմանի հետ կնքած էր դաշնագիր մը 1536ին, թէեւ տարիներ առաջ, Քամպրէի ժողովին, առաջարկած էր Թուրք նահանգները բաժնել եւրոպական պետութեանց միջեւ: Արեւմտեան պետութիւններ հակամարտ էին, Յոյներ, Սերպեր, Պուլկարներ իրար կը կոտորէին: Քրիստոնեայ թագաւոր մը կը դինակցէր Թուրքին հետ՝ քրիստոնեայ կայսեր դէմ: 1543 թուին երեսուն հազար Թուրքեր Ֆրանսայի օգնութեան կուգային եւ վեց ամիս Թուլոն կը մնային:

Անգիտակ եւրոպական քաղաքականութեան, անծանօթ ֆրանքեւթուրք սերտ բարեկամութեան, անկարող տեսնելու Թուրք յաղթանակները, որոնք կը մտահոգեն եւրոպական պետութիւններէն ոմանք, որոնք կը դարպասեն Թուրքին մօտ՝ Սալմաստեցի կաթողիկոս Եւրոպա կը մեկնի օգնութիւն հայցելու ծուխերուն համար: Օտարէն սպասել օգնութիւն, առանց ներքին կազմակերպութեան, ազգային միութեան, նահապետական ընտանիքի դաստիարակութեամբ ստացուած մտայնութիւն մըն էր:

Կիլիկեան շրջանին վարիչներ Արեւմուտքէն կը սպասէին օգնութիւն, քրիստոնեայ ժողովուրդի մը համար քրիստոնեայ պետութիւններ խաչակրութիւն կատարելու էին իսլամին դէմ: Նիկողոս Դ. եւ Կղեմէս Ե. կ'ըմբռնէին Կիլիկիոյ ռազմական կարեւորութիւնը, խորհրդականներ կլիմային աննպաստ ըլլալը եւ երկրին աղքատութիւնը ցոյց կուտային:

Հեթում կը պաշտպանէր իր ժողովուրդը, կը ջանար փարատել սխալ գաղափարները, կը գծէր ռազմական ուղին խաչակիրներու համար, բայց չէր յաջողեր ջնջել Հայերու հանդէպ Արեւմուտքի նախապաշարումները:

Ճենովացիներ, Վենետիկցիներ Եգիպտոս կը տանէին քրիստոնեայ գերիներ, որոնք բանակին լաւագոյն զինուորները կը դառնային Կիլիկիա արշաւելու համար: Բիւզանդիոնի կայսեր ցորեն կը ղրկէր Եգիպտոս, Թաթարներու թագաւորն ալ կը թոյլատրէր քրիստոնեայ պետութեանց գերիներ վերցնել Եգիպտոսի վաճառելու համար: Տոմինիկեան Կիյոմ տ'Ադամ կ'ըսէր. «Նախ այս չարիքները վերցնելու է խաչակրութիւն մը հանելէ առաջ: Գերման Տոմինիկեան Պրոքար նոր ուղեգիծ մը կը գծէր խաչակրութեան, բայց կը յայտնէր, թէ Կիլիկիա աղքատ է, կլիման աննպաստ, լեռները բանակին շարժումներուն արգելք են: Փիլիպպոս Զ. (1392 - 1450) վստահութիւն չունէր Հայերուն վրայ: Վենետիկ նաւեր կը տրամադրէր, բայց տուժը հրամանատարին կը հրահանգէր լրտեսել Կիպրոսի թագաւորին շարժումները:

Կիլիկիա տոկաց 375 տարի եւ ընկճուեցաւ արտաքին դաւադրութեանց եւ ներքին պառակտումներու հետեւանքով: Պոզիրոս պատմութիւնը գրեց՝ որպէսզի ապագայ սերունդները օգտուին անցեալի դասերէն:

Պալքաններու մէջ ալ ընտանեկան կազմակերպութիւնը նահապետական էր, իւրաքանչիւր ընտանիք, վատրուկաճ, 50-էն 70 անդամէ կը բաղկանար, տնտեսական միութիւն մըն էր, տոհմային պայքարներ պակաս չէին: Օսմանցին դիւրաւ տիրացաւ թերակղզիին, բայց՝ դարձեալ բոլորը: Օրխան ստեղծեց ենիչերին, Մուրատ զարգացուց, չորս տարին անգամ մը գործակալներ կը շրջէին գիւղէ գիւղ, կը վերցնէին 6 – 9 տարեկան առողջ տղաքը, ընտանիքին հինգերորդը կ'իսլամացնէին, սուլթանին զաւակ կ'ընէին: Մանկահաւաքումը կը պատճառէր գաղթ, ընտանիքներ կը փախէին գործակալներու հասնիլը լսելով:

«Սերպ, պուլկար շրջաններու մէջ ազգային գիտակցութիւնը կը պակսէր, կազմակերպութիւն չկար, ոչ մէկ կապ ընդհանուր շահերու մասին, իւրաքանչիւր ընտանիք կ'ապրէր ինքնիրեն համար, իւրաքանչիւր անհատ ինքնիրեն համար էր: Երբեմն յանկարծ կը յայտնուէին մէկ կամ մէկէ աւելի անդամներ չեշտուած հոգեկան յատկանիշերով, կարծես ոչ մէկ կապ կայ ծնողաց հետ, թաղուն կարողութիւններ երեւան կուգան նպաստաւոր պարագաներու տակ: Ասոնք մեծ տպաւորութիւն կը ձգեն համայնքին վրայ: Ասոնք իրենց խելացի, բարի, մաքուր կենցաղով յարգանք կը պարտադրեն գիւղին եւ կը կատարեն վարիչ դեր»: (Ժովէն Սվիժիք, Լա Փենենսիւլ Պալքանիք, 1918, էջ 145):

Սերպ, պուլկար հողատէրեր կ'իսլամանան կալուածները պահելու համար, բայց կը խօսին սերպերէն եւ պուլկարերէն: Երբ Թուրքերը կը վտարուին Հունգարիայէն, կուգան Պոսնիա, կը խնամիանան իսլամ սերպերու հետ, կը խօսին սերպերէն: Բուն Թուրքերը հետզհետէ կը սպառին զինուորագրութեամբ, համաճարակով, Սերպերն ու Պուլկարները կը մնան միշտ մեծամասնութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Լիբանանի ազատ երկնակամարին տակ, 1964 տարեշրջանը խաղաղօրէն անցընելէ ետք, Լիբանահայութիւնը վայելքի եւ ուրախութեան մէջ ողջունեց 1965ի Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը:

Յունուար 12ին, Խորէն Ա. Կաթողիկոս Ատիս – Ապապա մեկնեցաւ:

Փետրուար 12ին, Վեհ. Հայրապետին հրաւէրով Անթիլիասի կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ ժողով գումարուեցաւ: Ներկայ եղան Կաթողիկէ Հայոց Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան պատրիարքը, աւետարանական Հայոց նախագահ Վեր. Յովհաննէս Ահարոնեան եւ երեւելի ազգայիններ:

Որոշուեցաւ եկեղեցական եւ ազգային գետնի վրայ փառացուք կերպով տօնակատարել Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը:

Փետրուար 22 Թուակիր հաղորդագրութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիւանը ուրախութեամբ կը ծանուցանէր, թէ Պէյրութի ծանօթ ազգայիններէն Պ. Գէորգ Զաթալպաշեան յանձն առած է կաթողիկոսարանի համար նոր եւ փառաշուք վեհարանի մը շինութիւնը: Պիտի արժէ շուրջ 300.000 լիբ. ոսկի:

Մարտ 2 Թուակիր հաղորդագրութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիւանը կը ծանուցանէր, թէ Մարտ 1ին, Էշրիֆիէի Թաղամասի մուտքին, կաթողիկոսարանի համար 345 հազար լիբ. ոսկիի գնուեցաւ եօթը յարկանի հասութաբեր նորակառոյց շէնք մը: Կոչուեցաւ «Զարեհեան կալուած»:

Ապրիլ 18, Ս. Զատիկ: Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առիթով, ի յարգանս մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, առաքելական, կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներու հոգեւոր պետերուն միաձայն որոշումով, ջնջուեցան Զատկական բոլոր ընդունելութիւններն ու շնորհաւորութիւնները:

Ապրիլ 24: Բոլոր եկեղեցիներու մէջ հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցաւ Ս. պատարագ, պաշտամունք եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, հաւատքի եւ ազգութեան համար զոհուած մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի եւ յաւէտ անմոռանալի յիշատակին, անոնց հոգիներուն խաղաղութեան համար:

Ապրիլ 25ին, Լիբանանի Հայութիւնը, միահամուռ ու սրտապնդիչ մասնակցութեամբը իր բոլոր հոսանքներուն, աւելի քան 85 հազար հոգի, օրուան մեծ խորհուրդին պահանջած մեծավայելուչ լըռութեամբ, Մարզական Աւանին մէջ ոգեկոչեց անմոռանալի յիշատակը մէկուկէս միլիոն զոհերուն:

Մայիս 23ին, «Մայրերու Օրուան» շքեղ տօնակատարութեան ընթացքին, Խորէն Ա. Կաթողիկոս, իր օրհնութեան խօսքէն ետք, յայտնեց, թէ Ամերիկահայ ազգային բարերարուհի Տիկին Սօֆիա Յակոբեան, ընդառաջելով իր առաջարկին, 90.000 տոլար կը նուիրէ՝ Պէյրութի մէջ ծերանոցի մը կառուցման համար, որ պիտի դառնայ ազնուասիրտ բարերարուհիին անունը յաւերժացնող ազգային տուն մը:

Մայիս 30ին, Անթիլիասի կաթողիկոսարանին մէջ, մեծահանդէս արարողութեամբ տեղի ունեցաւ սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւն, ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի: Ներկայ եղան աւելի քան 25 հազար հաւատացեալներ:

Յունիս 2ին, Խորէն Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ, Անթիլիասի կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ տեղի ունեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմական ազգային ընդհանուր ժողովի պաշտօնական բացումը:

Յունիս 6ին, Հոգեգալստեան տօնին առիթով, Կաթողիկոսարանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցաւ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«... Նախկին Ներքին նախարար, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Հաքքը Պէհիճ պէյի կողմէ ստորագրուած առաջին նամակը ներկայացուցի ընկերներուս, ծածկագիր եւ հաղորդագրութիւն ըլլալով:

«Կարգ մը տեղեկութիւններ գոյութիւն ունէին այդ նամակին մէջ: Բնական է, որ նկատի պիտի առնուին պայմանները եւ երկրին շահերը, ցուցաբերուելիք գործունէութիւններու ընթացքին:

«Ժողովուրդին հակումն ու համակրանքները ընկերվարական կամ համայնավարական գաղափարաբանութեան նըկատմամբ, յայտնի պիտի ըլլան յառաջիկային, ժամանակի ընթացքին, եւ մենք պիտի տեսնենք, թէ այդ վարդապետութիւնները որքան կարելի պիտի ըլլայ իւրացնել եւ մարսել մեր ներկայ ընկերային կառոյցով, նկատի ունենալով այն անդրադարձներն ու հակազդեցութիւնները, զորս հաւաքականութիւնը պիտի ցուցաբերէ Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութեան կատարելիք քարոզչութեանց դիմաց:

«Պէտք է, որ առաւելագոյն ուշադրութիւնն ու նախանձախնդրութիւնը ցուցաբերենք, որպէսզի Բանակը մնայ ամէն տեղէ աւելի կարգապահ եւ իր հրամանատարներուն անվերապահօրէն ենթակայ: Համայնավարութեան հոսանքը ի վերջոյ պէտք է մնայ բանակի գերագոյն հրամանատարներուն մօտ:

«Յարգանքներս կը մատուցանեմ:

Ազգային Մեծ Ժողովի Նախագահ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ(*)

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Հոս անգամ մը եւս հարկ կը տեսնենք շեշտել թէ Մուսթաֆա Քէմալ, դատարանի ճամբով լուծարքի ենթարկած էր այն բոլոր կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները, որոնք գործունէութիւն կը ցուցաբերէին գաղտնի կամ հրապարակային կերպով եւ որոնց անհետացումը հրամայական պահանջ կը դառնար, օրուան պայմաններուն համաձայն: Իսկ արտաքին հոսանքներու ալ հաւանական տարածումները կանխելու եւ զանոնք իր հակակշռին ներքեւ կարենալ պահելու համար ալ, հիմնել տուած էր Համայնավար կուսակցութիւն մը, որուն ղեկավարի գլխաւոր պաշտօններուն գլուխը բերած էր իր վստահելի եւ հաւատարիմ ընկերներէն մէկ քանին:

Ռուս բոլշեւիկները, բազմանդամ պատուիրակութեամբ մը, ձեռնարկած էին քարոզչութեան ընդարձակ գործունէութեան մը, Անատոլուի մէջ: Այս պարագան, յստակօրէն կարելի կ'ըլլայ ստուգել նաեւ Սպայակոյտի ընդհ. Նախագահութեան կողմէ Արեւելեան ճակատի հրամանատարութեան ուղղուած 1920 Սեպտեմբեր 2 թուակիր ծածկագիր հեռագրէն ալ, որ կոչուած է կարեւոր վաւերաթուղթ մը ըլլալով մնալու, Թուրքեւռուս յարաբերութիւններու պատմութեան ուսումնասիրութեան տեսակէտով:

Ստորեւ, նոյնութեամբ կը ներկայացնենք թարգմանութիւնը նաեւ այդ ծածկագիր հեռագրին.

«Ընդհանուր Սպայակոյտի Նախագահութիւն,

2 - 9 – 1336

Արեւելեան Ճակատի Հրամանատարութեան:

«1.— Հասնող ռուսական պատուիրակութիւնը դեսպանական պատուիրակութիւն մը չէ, այլ կը թողու այն տպաւորութիւնը, որ իբրեւ թէ կազմուած ըլլար մարմինէ մը, որուն անդամներուն պարտականութիւնն է մեր երկրին մէջ կազմակերպուիլ ու յեղաշրջումներու ճամբով իշխանութիւնը ձեռք ձգել ու կառավարել: Պայազիտի մէջ անոնց հեռագրական սարք հաստատելն ու պաշտօնեայ գետեղելը մեզի համար անըմբռնելի եւ անընդունելի կը մնայ:

«Երկիր մը կը ղեկավարուի, հաղորդակցութեան միջոցներու շնորհիւ: Թոյլատրել, որ արտաքին միջամտութիւն մը կատարուի հաղորդակցութեան սպասարկութեանց, պիտի նշանակէր կամովին հրաժարիլ ազատութիւններէ եւ անկախութենէ: Անգլիացիներն ու Գերմաններն ալ, անմիջապէս որ ոտք դրին մեր երկրի հողերուն վրայ, իրենց առաջին գործը եղաւ ձեռք գնել հաղորդակցութեանց միջոցներուն վրայ, աւելի անկախ եւ անհակակշիռ ըլլալու համար իրենց կատարելիք գործունէութիւններու ընթացքին: Այդ պատճառաւ էր որ անոնք մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին հաղորդակցութեան միջոցներուն գրաւման:

(38 Շար.)

(*) Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, — «Ազգային Ազատագրական Պայքարի Յիշատակներըս» — էջ 507 - 510:

ԽԱՖԻԷՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԱՇԸԳԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ծանր մեղադրանքներ կան Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Խորէն Աշըգեանի մասին, մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ: Թուրք մը, պատմելով իր քաղած տեղեկութիւնները Ապտիւլ Համիտի, Ժէօն Թուրքերու եւ Հայկ. Շարժման մասին գնահատական տողեր կը նուիրէ Հայոց պատրիարքին .—

«Տինեա»ի մէջ, Թէվֆիք Նեվզատ Զաղտաչ, ձեռնարկած է հրատարակութեանը յօդուածաշարքի մը, ուր կը ներկայացուի Ապտիւլ Համիտի կեանքը, պատմական փաստաթուղթերու վկայութեան ներքեւ: Իր վերջին թիւերուն մէջ, թերթը կը հրատարակէ այն փաստաթուղթերը, որոնք կը վերաբերին Հայերուն, եւ Հայկական շարժումին ու «խափանարար կոմիտէներու» գործունէութեան, որոնք կը հասնին մեզի այդ օրերէն, վաւերաթուղթերու վկայութեան շնորհիւ: Ստորեւ կը ներկայացնենք հատուածներ յօդուածաշարքէն, ուր մէջընդմէջ վկայութեան կը կանչուին օրուան «ժուռնալ»ները եւ ժամանակակիցներու յուշագրութիւնները:

«... Բռնատիրութեան օրերուն, երկու տեսակ խաֆիյէներ կային: Առաջին դասակարգը կը հետապնդէր կարեւոր անձնաւորութիւնները, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարները, վէզիրները, նախարարութեանց գլխաւոր դէմքերը, հրամանատարները, եւ անոնց առօրեայ կեանքը «ժուռնալ»ներով կը հաղորդէր ուղղակի Եըլտըզի պալատը, իրենց ամենայետին մանրամասնութիւններով: Այս խաֆիէները կը պատկանէին այն սպասարկութեան, որ ուղղակի կը ղեկավարուէր Ապտիւլ Համիտի կողմէ եւ խիստ հսկողութիւն մը ի գործ կը դնէին մանաւորաբար Սուլթան Մուրատի եւ գահաժառանգ Րէշատ էֆէնտիի, ինչպէս նաեւ եպարքոսին եւ նախարարներուն վրայ: Անոնք, առհասարակ չափազանցեալ եւ երեւակայածին «ժուռնալ»ներ կուտային եւ կը ջանային կարելի չափով գունաւոր ընծայել իրենց ներկայացուցած այդ տեղեկագիրը:

Խաֆիյէներու երկրորդ դասակարգը կը ղեկավարուէր Ներքին եւ Ոստիկանական Նախարարութեանց կողմէ եւ ունէր աւելի պաշտօնական հանգամանք, կը հետապնդէր Երիտասարդ Թուրքերու շարժումները ու կը հետեւէր թագաւորին եւ պետութեան դէմ նիւթուած գաղտնի գործունէութիւններուն, այդ ուղղութեամբ կատարուած ձեռնարկներու շրջան ընող գըրոյցներու եւ տարաձայնութեանց ստուգումները կը կատարէր, կը հետեւէր Հայկական «խափանարար կոմիտէներու շարժումներուն» եւ տեղեկագրեր կը պատրաստէր այդ շարժումին մասին, որ նոր էր սկսեր խմորուիլ՝ երկրին մէջը թէ անկէ դուրս:

Խաֆիյէներ կային նաեւ մայրաքաղաքէն դուրս, ուր եւս կը կատարէին իրենց հետապնդումները եւ իրենց «ժուռնալ»ները կ'ուղարկէին Պոլիս: Այս խաֆիյէները, ստորագրութիւն չէին գործածեր, այլ իւրաքանչիւրը ունէր իրեն յատուկ տառը կամ թուանշանը իբրեւ բնորոշիչ նշան:

Ներքին Նախարարութեան ենթակայ սպասարկութեան անդամ եւ թիւ 25 խաֆիյէն, որուն անունը յետագային յայտնի եղաւ թէ Ահմէտ էր, մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերած էր Հայկական «Խափանարար կոմիտէներու» գործունէութիւնը հետապնդելու եւ անոնց գաղտնի ծրագիրները երեւան հանելու տեսակէտով: Ստորեւ կը ներկայացնենք այդ թիւ 25 խաֆիյէ Ահմէտի երկու «ժուռնալ»ները, տրուած Հայկական կոմիտէներու գործունէութեան մասին:

«Ժուռնալ թիւ 66

«Նախապէս, 1308 Սեպտեմբեր 21 թուակիր եւ չորս համարաթիւ «ժուռնալ»ովս մանրամասնօրէն տեղեկագրած էի այն պայմանները, որոնց ներքեւ Հայոց Պատրիարքը Խրիմեան էֆէնտի, որուն կենսագրական գիծերն ալ ներկայացուցած էի, ինչպէս նաեւ իր խառնակչութեամբ թրծուն նպատակներն ու գաղափարները, — ինչպէս կաթողիկոս ընտրուեցաւ Երեւանի Էջմիածին կոչուած վայրին համար, որ Լուսաւորչական դաւանանքի տէր Հայերուն ամենաբարձր հոգեւոր կեդրոնը կը նկատուի:

Պատրիարք Խորէն Աշըգեան էֆէնտի չուզելով մնալ իր ծնած ու սնած եւ ամէն տեսակ բարիքներէն օգտուած այս երկրին դէմ դաւաճանելու եւ անոր չարիք հասցնող ապերախտի մը դերին մէջ, ցոյց տուաւ խղճմիտ ու մաքուր, իսկական եւ արժանաւոր հոգեւորականի մը կեցուածքը ամէն առիթով եւ այս իսկ պատճառաւ ալ թշնամանքի առարկան դարձաւ Հայ խառնակիչ կոմիտէներուն, ինչպէս նաեւ այդ շարժումին կողմնակիցներու: Այս պարագան արդէն տեղեկացուցած էի առենին, 1308 Հոկտեմբեր 9 թուակիր եւ 11 համարաթիւ «ժուռնալ»ով, տեղեկացնելով նաեւ ռուսական կառավարութեան ղրկած դաւերն ու սադրած մեքենայութիւնները, Հայերը իրենց շահերուն ի նպաստ օգտագործելու համար: Հոն եւս բացատրած էի, թէ Գում Գափուի դէպքը տեղի ունեցեր էր Ռուսերու գրգռութեամբ ու դրդումով: Գում Գափուի դէպքը օրին դադրած էր կառավարութեան տեղին միջոցառումներուն շնորհիւ, եկեղեցիէն ներս զինուոր ու ժանտարմ մտցնելով, իսկ եկեղեցիէն դուրս ալ ամէն տեսակ կանխազգուշական միջոց ձեռք առնելով: Իսկ այս անգամ պատրաստուած ձեռնարկը կը թուի աւելի լայն ու հաշուուած ըլլալ, աւելի ընդարձակ տարողութեամբ, որուն հետեւանքը կը կարծեմ թէ կոչուած է ըլլալ ալ աւելի լուրջ եւ աւելի ծանրակշիռ:

24 Նոյեմբ. 1308, թիւ 25»

«Ժուռնալ թիւ 67

«Առայժմ կարողացած եմ հետեւեալ տեղեկութիւնները միայն քաղել այն կոմիտէին մասին, որ կը կոչուի «Կենաց Մահու» կոմիտէ եւ որուն գործունէութեան մասս կը կազմէ արտասահման փոխադրումը Հայերուն քաղաքական յանցապարտներուն եւ չարագործներուն:

1.— Պօղեան Նշան կը կոչուի այն մարդը, որ արտասահման խոյս տալու նպատակ ունեցող կամ փախուստի հարկադրուած Հայերը կը ներկայացնէ «Կենաց Մահու» կազմակերպութեան:

2.— Նաւային գործակալութիւնները իրենց օժանդակութիւնը կը բերեն գործադրութեանը այդ ծրագիրներուն:

3.— Կարգ մը պետական պաշտօնատարներ կը գործակցին վերոյիշեալ կոմիտէին ձեռնարկներուն:

Վերջին անգամ երկրորդ տեսակցութիւնս ունեցայ Պօղեան Նշան անունով անձին հետ, որ գիս չճանչնալուն, լայն տեղեկութիւններ տուաւ ինծի, Կոմիտէին գործունէութեան եւ պայմաններուն մասին: Խոստացաւ միջնորդութիւն կատարել արտասահման փոխադրութեանը համար այն մարդուն, զոր ես պիտի բերէի իրեն եւ տասներհինգ ոսկի պահանջեց ինձմէ, այս գործին համար: Հարցուց ինծի, թէ ճամբորդը առանձի՞ն էր, թէ ընկերացող ունէր իրեն: Պատասխանեցի, թէ չեմ գիտեր եւ կը տեղեկանամ իրմէ, առաջին առթիւ որ զինքը տեսնելու ըլլամ: Ես ալ հարցուցի իրեն թէ ո՞ր պաշտօնեային շնորհիւ պիտի կարենար իրականացնել փախուստի այս ծրագիրը: Երդուընցայ եւ խոստացայ, թէ պիտի պահէմ իր տալիք գաղտնիքը ամենամեծ բծախնդրութեամբ: Այս պաշտօնեան, իբրեւ թէ նաւուն մէջ մարդ փնտռելու պատրուակով, նաւակով կուգայ եղեր իր փախցնելիք մարդուն հետ եւ նաւ կ'ելլէ եղեր, անկէ վերջ ալ կը վերադառնայ եղեր քարափ, հետը տարած մարդը հոն ձգած: Ինծի կը հարցնէ, թէ արտասահման մեկնելիք մարդը ո՞ր օրը եւ ո՞ր ժամուն ո՞ւր պիտի գտնուի եւ երաշխաւորելով, որ անկէ ուղղակի նաւ պիտի փոխադրուի, կանխիկ կը պահանջէ տասներհինգ ոսկին:

Թիւ 25»

«Այս Կենաց - Մահու Կոմիտէի անդամներուն ձերբակալմանը համար, հարկ է որ ձեր ծառային իբրեւ ընկերակից տրուի մօրուսաւոր Հայ մը եւ կամ Մալթէփէի հիւանդանոցին բժիշկներէն Հազարապետ Տօքթոր Պաղտասար էֆէնտի ծպտուի ու դիմում կատարէ վերոյիշեալ ընկերակցութեան:

«Պաղտասար էֆէնտի, նշանակուած օրը եւ որոշեալ ժամուն երբ կազմակերպութեան մարդուն հետ նաւակով նաւ կ'երթայ, անոնց ձերբակալութեան համար կատարելի միջոցառումներուն մասին գրաւոր եւ բերանացի մանաւոր տեղեկութիւններ ալ պիտի տամ եւ այդ նպատակաւ, նկատելով որ վաղը, Չորեքշաբթի ժամը երեքին ձեր մօտ պիտի գտնուիմ, պարագան ձեր ազնուութեան ուշադրութեանը կը յանձնեմ առ ի տեղեկութիւն:

Ձեր ծառան
ԱՀՄԷՏ

24 Նոյեմբեր 1308

թիւ 25

աւանդական նախագահական Ս. պատարագ: Նախագահ Շարլ Հելու ժողովրդային փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ:

Դեկտեմբեր 5ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպութեամբ, փառահեղ եւ արժանավայել շուքով տօնակատարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը:

Փառահեղ հանդիսութիւններով ոգեկոչուեցաւ նաեւ յիսնամեակը հերոսական մեր բոլոր դիւցազնամարտերուն:

Լիբանանի Հայութիւնը, 1965 տարեշրջանին, բովանդակ Լիբանանի մէջ, բարենպաստ պայմաններու տակ, եկեղեցական, կրթական, մշակութային եւ բարեսիրական բոլոր մարզերու մէջ յառաջդիմեց ու նուաճողական փայլուն տարի մը եւս արձանագրեց:

Այս վերելքին ու բարգաւաճման իրենց լայն օժանդակութիւնը բերին եկեղեցական, մշակութային, կրթական եւ բարեսիրական բոլոր հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները:

Այժմ, հրաժեշտ տալով 1965 տարուան, անգամ մը եւս կ'ամրապնդէ իր հաւատքը հանդէպ ազգային արժանիքներու եւ ազգապահպանման վսեմ գործին եւ, խաղաղութեան ու սիրոյ գործակցութեան ջերմ մթնոլորտի մէջ, նոր նուաճումներ արձանագրելու խոր հաւատքով, ուրախութեամբ կը դիմաւորէ 1966ի Նոր Տարին:

Հ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Երբ հռչակաւոր նկարիչ Մոնէ մեռաւ, անոր աչքերը փակեց իրեն բարեկամը՝ Քլեմանսօ: Մոնէի մարմինը ծածկած էին սեւ սաւանով մը:

Քլեմանսօ սեւ սաւանը վերցուց ու մէկ կողմ նետեց եւ բազմագոյն վարագոյր մը առնելով նկարիչի աշխատանոցէն՝ անոր մարմինը ծածկեց եւ ըսաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, սեւ պէտք չէ Մոնէին: Սեւը գոյն չէ՛...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Խմբագիրը ետին դառնալով պոռաց.

— Կանթեղ մը, մոմ մը, վառած բան մը բերէք:

Հոն գտնուողները, զարմացած, շուարեցան մնացին: Խմբագիրը վազելով աղին ելաւ, ջերմոցին վրայէն մոմ մը առաւ, շուտ մը վառեց եւ պատուհանին քով դառնալով, մոմը ձեռքը, անոր լոյսովը օդին մէջ խոշոր խաչի նշան մը գըծեց, նախ վերէն վար ուղղահայեաց գիծ մը եւ յետոյ քովնտի հորիզոնական գիծ մը գծելու ձեւով:

Տիկին Շապանի բնակած շէնքին դիմացի կողմէն, մութ անկիւնէ մը մարդկային շուք մը դուրս ելաւ եւ վայրկ փողոցին մէջտեղը կեցաւ: Մօպրէ ձեռքի շարժումով մը փախստականը ցոյց տուաւ այդ շուքին: Սուլումի թեթեւ ձայն մը լսուեցաւ եւ շուքը իր կարգին աներեւոյթ եղաւ:

— Ո՞վ էր ան, հարցուցին ճարտարապետն ու բժիշկը զարմացական նայուածքով մը խմբագիրին երեսը նայելով:

— ԲՋԷՁԸ, պատասխանեց Փիէր Մօպրէ թեթեւ ժպիտով մը:

— Օհօ, ուրեմն գործերնիս կարգին է, վերջացուցին ամէնքը միաբերան...:

ՀԻՆԳ – ԱՂԲԱՐԸ

Այս դէպքին յաջորդ օրը, Մօպրէ եւ Զարտաք, որոնք միասին ճաշած էին, ամբողջ օրուան դէպքին վրայ խօսելով Օփերայի հրապարակէն կ'անցնէին:

Տիկին Շապանի տան մէջ արագ հարցաքննութիւն մը կատարելով երեւան հանած էին որ սպասուհի մըն էր կանաչ պարագլխատով մարդուն փախուստը դիւրացնողը:

Այդ սպասուհը քանի մը օր առաջ տիկին Շապանի ներկայանալով գործ ուզած էր եւ տիկին Շապան սպասուհի մը պէտք ունենալով, զայն իր քովը առած էր:

Երբ երկու բարեկամները այս իրողութիւնը հաստատեցին, այլեւս առոր վըրայ երկար բարակ խորհիլը աւելորդ համարեցին:

Թէաթր Ֆրանսէզի խոշոր ծանուցումը իրենց ուշադրութիւնը գրաւեց: Քամելիազարդ Տիկինը կը ներկայացնէին: Երկու բարեկամները պահ մը իրարու երես նայելէ յետոյ, թատրոնին տոմսախուցը անցան:

Երկու կասկածելի մարդիկ, որոնք ատենէ մը ի վեր երկու բարեկամներուն ետեւէն ինկած էին, պահ մը իրարու հետ խորհրդակցելէ յետոյ, իրենք ալ անոնց ետեւէն տոմսախուցին առջեւ անցան եւ գրեթէ չորսը մէկէն երկարեցին իրենց տոմսակները տոմսերու քննիչին:

Երկու մարդոց ուսուցիկ արդուզարդը խմբագիրին ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով ընկերոջը դառնալով ցած ձայնով ըսաւ.

— Սա մարդուն երկար գլխարկը նայէ, ճերմակ չիչի մը կը նմանի:

Եւ երկու մարդիկը ցոյց տուաւ, որոնցմէ մէկուն չափէն կոճակները սովորականէն խոշոր ադամանդներէ շինուած էին:

— Անոնք Սպանացիի կը նմանին, պատասխանեց Զարտաք նմանապէս ցած ձայնով:

Լեւոն Զարտաք մանկութեան օրերուն Պոլսոյ մէջ Հրէական թաղ մը բնակած ըլլալով, դրացի հրեայ տղոցմէն ջուրի պէս սպաներէն սորված էր: Ամէն ոք գիտէ արդէն թէ Թուրքիոյ Հրեաները Սպանիայէն գաղթած են եւ աղաւաղուած ըսպաներէն մը կը խօսին:

Այս միջոցին երկու մարդիկը իրենց լեզուով խօսք մը կը փոխանակէին.

— Էզ Էլ մազ կրանտէ տէ լօզ տօզ (Սա երկու մարդոցմէն երկայնահասակը), կ'ըսէր անոնցմէ մին Մօպրէն ընկերոջը ցոյց տալով:

Բայց Զարտաք նշմարած չըլլալով որ այս խօսքը ըսողը Փիէրը ցոյց կուտար, խօսքին իմաստը չկրցաւ հասկնալ:

Վարագոյրը բարձրացաւ: Երկու բարեկամները Տիւմայորդիի ողբերգութիւնը մտիկ ընելէ եւ բաւական յուզուելէ յետոյ, երբ ներկայացումը լրացաւ, Զարտաք ընկերոջը դառնալով ըսաւ.

— Իրաւ որ Լամպէրը հրաշալի կատարեց Արման Տիւվալի դերը:

— Հապա Սարա Պէրնա՞րը:

— Զմայլելի էր:

— Վաղը թատերական բաժինը ես պիտի խմբագրեմ, այդ մասին կարծիքս «Ժուռնալը» կարդալէ ետք կը հասկնաս:

Այսպէս, խօսելով, թատրոնէն դուրս ելլելու պատրաստուեցան:

Բազմութիւնը միջանցքներուն մէջ խըռնուած էր. ամէն ոք ժամ առաջ դուրս ելլալու համար իրար կը հրմշտկէր: Դուռները քիչ կուգային, դուրս ելլող հանդիսականները պարտաւորուեցան թատրոնին մէջ պահ մը սպասել որ անցնելու կարգը իրենց գայ: Այս միջոցին, Մօպրէ տեսնելով որ իր պաշտօնակիցներէն մին օթեակներու սանդուխին վրայ կեցած ձեռքով իրեն բարեւ կուտար եւ զինքը իր քովը կը հրաւիրէր, ժամ առաջ ճամբայ բանալու համար ուսովը առջեւի մարդը մէկ կողմ հրեց:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետս պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12:

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Ս. Ծննդեան ժամերգութիւն:

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ:

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ:

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ:

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ:

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11·30:

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք: Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, ղպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, Թաղիս համայն ննջեցելոց:

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին:

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու: Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամերգութիւն եւ պատարագ: Կը պատարագէ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԻՐՃԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Կը պատարագէ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ 10·30:

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO (Ս. ՅԱԿՈԲ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պիտի մատուցուի պատարագ, իսկ Ծնունդը կը տօնուի մօտակայ Կիրակի օր:

×

ՎԱԼԱՆՍ, (Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, արարողութիւն Ծննդեան առաւօտեան ժամը 10ին, եւ Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու:

ՇԱԲԱԹ, երեկոյեան ժամը 6ին Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում Գիրքերու:

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն, Տէր Սահակ քհնյ. Պալիկեանի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 10ին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին, պատարագ 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին: Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12·30ին:

Ծննդեան տօնին առթիւ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան: Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան:

Բ.

Տիկին Ա. Գազազեան եւ զաւակունք, Օտապաշեան եւ Գազազեան ննջեցելոց յիշատակին	50
Պ. Ա. Վահունի	50
Պ. Յ. Մալեանց	50
Պ. Եաղուպեան	50
Պ. Հապեան	50
Պ. Սէմէրճեան (Թէպիւս)	50
Պ. Թարասօֆ	50
Այրի Տիկին Վ. Նուպար	50
Պ. Ժ. Գարաճեան	50
Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան	50
Տիկին Գ. Յակոբեան	50
Տէր եւ Տիկին Գ. Մոսախեան, ի յիշատակ Տոքթ. Կ. Մութաֆեանի	50
Տիկին Պալըքճեան Մաննիկ	50
Պ. Վ. Ոսկանեան	50
Պ. Յովհաննէսեան	50
Տիկին Ս. Ասլանեան	50
Պ. Ա. Սրապեան	50
Տիկին Հայթայեան	50
Տիկին Ս. Ձիլինկիրեան	50
Պ. Յ. Վէզիրեան	50

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Բաչանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Բաշան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նպաստավաճառատան մը մէջ աշխատելու համար, վաճառորդ մը կ'ուզուի, այր կամ կին միջին տարիքի: Դիմել՝

ՀՐԱՉԵԱՆ

6, Րիւ Լամարթին, Փարիզ (9):
(Մեթրօ Քատէ):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Հաճի - Սահակեան 30 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Պ. Հայկ Ստեփան, նոյն նպատակին՝ քսան ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլը (Իլ տը Ֆրանս լրատու) եւ Ֆրանսական աքթիւալիթէներ ժապաւէնի պիտի առնեն Ծննդեան արարողութիւնը, այս Հինգշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դըպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի: Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն»:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ:

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ:

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ Էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան:

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ:

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն:

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ փրանք
O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre
DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 7 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10503 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — № 10.503

ԽՈՐԻ'Ն ՑԱՒՈՎ

Խորին ցաւով հաստատեցինք, թէ Ս. Էջմիածինի հրատարակած «Օրացոյց 1966»ին մէջ, Ապրիլ 24ի դիմաց արձանագրուած է.

«Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան ընթացս Համաշխարհային առաջին պատերազմի։ Յիշատակ մեռելոց»։

Ո՛չ։

Վճռապէ՛ս՝ ոչ։ Այսպէս պէտք չէ՛ ըլլար Ցիտամեակի յայտարարութիւններէն ու հանդիսութիւններէն, պատօններէն ու սրբազան ուխտերէն ետք։

Եղծել պատմական սա կամ նա դրըուագը, աղաւաղել այս կամ այն ժամանակաշրջանի հոլովոյթին նկարագրութիւնը՝ ասիկա մէ՛կ բան է։

Սակայն, ոգիով եւ բովանդակութեամբ, տառով եւ էութեամբ տարբե՛ր է՝ եղծումի եւ աղաւաղումի ենթարկել՝ Հա՛յ 1915ը, համամարդկային պատմութեան՝ անդրանի՛կ ցեղասպանութիւնը, մեր նորագոյն պատմութեան՝ սուրբ սկզբը։

Այս մոլորակի վրայ անհնար է գտնել Հայ մը — որքա՛ն ալ եղծուած ու աղաւաղուած ըլլայ ան իբրեւ մարդ — որ վըկայէ, թէ 1915 Ապրիլ 24ին հայ ժողովուրդի բիւրաւոր նահատակները (խորքին մէջ՝ ազգը ամբո՛ղջ) «կատարեցան ընթացս Համաշխարհային Առաջին պատերազմի»։

Այս մոլորակի վրայ անհնար է գտնել քիչ թէ շատ բանիմաց եւ ընդհանուր պատմութեան ծանօթ մարդ անհատ, որ ըսէր, թէ հայ ժողովուրդը — որպէս այդպիսի — մասնակցեցաւ Առաջին Աշխարհամարտին, եւ իբրեւ պատերազմո՛ղ կողմ՝ բիւրաւոր նահատակներ ունեցաւ հայ պատերազմական ճակատներու վրայ։

Այս մոլորակի վրայ չկայ պետական կամ պատմագիտական, կրթական կամ ակադեմական հաստատութիւն, որ չգիտնայ, թէ 1915ին աշխարհ մը ամբողջ՝ տաճար առ տաճար խորտակեցաւ ու խաւարեցաւ, եւ արարչագործ ազգ մը ամբողջ՝ մանուկ առ մանուկ յօշոտուեցաւ պատմութեան անդրանի՛կ ցեղասպան՝ Թուրքին կողմէ։

Եւ հայ ժողովուրդի անսպառելի սուգին Սուրբ Սեղանը դարձաւ Ապրիլ 24ը։

Ապրիլ 24ը չէ Աւարայր, ուր մենք մեռանք ու նահատակուեցանք, սակայն իմացեալ մահով՝ անմահացա՛նք։

Ապրիլ 24ը չէ Ուրփայի Հերոսամարտ, ուր մենք կռուեցանք, նահատակուեցանք եւ վերջապէս՝ վերջնապէս պարտուեցանք, սակայն դիւցազնամարտով հայ յաւերժութեան հաղորդակի՛ց դարձանք։

Ապրիլ 24ը չէ Սարտարապատ, ուր Հայութեան վերջին մաչած, մաշմըշած ուժերը մահուան հնոցը նետուեցան ու մեռան, սակայն հայ ազատութեան արշալոյսը աւետեցին արար աշխարհին։

Ապրիլ 24ը յետին կայն ու ամենարուեստական անհչութիւնն իսկ չունի՝ ո՛չ մէկ ճակատամարտի, ո՛չ մէկ կռուի, ո՛չ մէկ պատերազմի հետ։

Ա՛յդպէս ըսինք ու կրկնեցինք մարդկութեան ու ՄԱԿին, արար աշխարհին ու անոր խիղճին՝ 1965ի ողջ տեւողութեան։

Եւ ասիկա ըրինք յատակիմաստ ու բարձրաբարբառ վկայութիւններով՝ Հայաստանի մէկն մէկ անկիւնէն մինչեւ վերջին հայ խմբաւորումը փոքրագոյն հայ տարագիր գաղութի։

Ողջ տարին եւ ամէն տեղ յայտարարեցինք, թէ 1915ին տեղի ունեցածը ցեղասպանութիւն էր, որուն նահատակները կը ներկայանային ոչ թէ ստուգելի այն «յոգնակի»ով, որ թիւ մըն է ի վերջոյ, այլ անստուգելի այն «եզակի»ով, որ ամբողջ ժողովուրդ մըն է։

Այս բոլորէն ետք, Մայր Աթոռի 1966ի Օրացոյցին մէջ, հայերէն տառերով տակաւին կը տպուի, թէ հարկաւոր է յարգել յիշատակը մեր այն նահատակներուն, որոնք ինկան «ընթացս Համաշխարհային առաջին պատերազմի»։

Ո՛չ։

Վճռապէ՛ս՝ ոչ։

Անհնար է աւելի խոր խոցել սիրտը Հայութեան։ Անկարելի է աւելի արուեստականօրէն եղծել ողբերգութիւնը Հայութեան։

Որովհետեւ —

— Սեւ շղարշով ծածկուած պիտի ըլլայ Սուրբ Սեղանը Հայ Սուրբին, ա՛յնքան ատեն, որ Մայր Աթոռը չի կրնար Ապրիլ 24ի դիմաց տպել՝ Տօն Համայն Նահատակաց։

— Սեւ շղարշով պատած պիտի ըլլայ ամէն հայ մարդու՝ հայ հոգին, ա՛յնքան ատեն, որ այս կամ այն պատրուակով, սա կամ նա բացատրութեամբ՝ Մայր Աթոռը չի կրնար ըսել այն, ինչ որ ինք անպայմանօրէն կը զգայ։

— Սեւ շղարշով պարուրուած պիտի ըլլայ հայ պատմագրութիւնը, ա՛յնքան ատեն, որ Էջմիածինը հարկադրուած է խաթարել այն, որ այլեւս սրբացած ճըշմարտութիւնն է հայ պատմութեան։

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած Ցիտամեակի սգահանդէսները երեւոյթ էին, անպայմա՛ն, եւ մենք եղանք առաջինը վկայելու, որ մեծապէս խրախուսիչ էին անոնք։

Սակայն, այդ սգահանդէսներէն ետք մանաւանդ, մէկուկէս միլիոն ծառերու տնկումէն ետք մանաւանդ, Համբարձումեաններու ու Սարեաններու յայտարարութիւններէն ետք մանաւանդ, Երեւանի մէջ բռնկած ցոյցերէն ետք մանաւա՛նդ, եւ վերջապէս՝ ոչ թէ հատ ու կենտ, այլ հարիւրներով ու հարիւրներով յօդուածներէ եւ ուսումնասիրութիւններէ ետք մանաւանդ, (բոլորն ալ տօնը համայն նահատակացը նուիրագործող) պէտք չէ՛ր հարկադրել այս եղծումը։

Ասիկա կ'ըսենք խորի՛ն ցաւով։

Վասնզի, եղծումը այժմ՝ հինէն շատ աւելի սուր ու խոր կը խոցէ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԼՈՅ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը։ Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը։ Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ։ Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար։ Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք։

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով)։ Հասցէին վրա՛յ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս․—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Կը թուի թէ Միացեալ Նահանգներու խաղաղութեան արշաւը հարկ եղած հոգեբանական արդիւնքը չէ տուած եւ կառավարութիւնը պիտի փոխէ իր առաքելութեան ձեւը։

ՄԱԿի քարտուղարին ուղղած նամակին մէջ, ամերիկացի պատուիրակը՝ Կոլտպերկ կը շեշտէ.— «Փոխադարձ նուազում մը յարձակումներու կրնայ նախատեսուիլ եւ գինադուլ մը օրակարգի Ա. հարցը դառնալ որեւէ վիճաբանութեան կամ բանակցութեան»։ Այս նամակով Միացեալ Նահանգները կը պարզեն նաեւ միւս բոլոր կէտերը զորս ամերիկեան կառավարութիւնը նշած է զանազան կառավարութեանց հետ իր շփումներուն մէջ։

— Միացեալ Նահանգները պատրաստ են առանց նախապայմանի բանակցելու 1954ի եւ 1962ի Ժընեւի համաձայնութեանց հիման վրայ։

— Միացեալ Նահանգները տրամադիր կը մնան քաշելու հարաւային Վիէթնամի իրենց ուժերը «անմիջապէս որ հարաւային Վիէթնամ ի վիճակի ըլլայ իր ապագան ճշդելու առանց արտաքին միջամըտութեան»։

— Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր շարունակել կայաններու կամ զինուորական ուժի մը ներկայութիւնը Վիէթնամի մէջ։

— Հարաւային Վիէթնամի քաղաքական ապագայ դիմագիծը պէտք է ճշդուի հարաւային Վիէթնամցի ժողովուրդին կողմէ, ժողովրդավար ձեւով։

Երկու Վիէթնամներու վերամիացման հարցը պէտք է երկու ժողովուրդներուն ազատ որոշման արդիւնքն ըլլայ։

Նամակը կը ճշդէ նաեւ թէ «խաղաղութեան արշաւը» մասամբ արդիւնք է այն կոչերուն զորս Պապը եւ Ու Թան ըրած են։

Այս նամակով, Կոլտպերկ կոչ կ'ընէ նաեւ ՄԱԿի բոլոր կազմերուն, որ մտածեն թէ ի՞նչ կարելի է ընել Վիէթնամի խաղաղութեան համար եւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդի անդամները, ծանօթանալով նամակին բովանդակութեան յիշեն թէ Յուլիս 28ին, նախագահ Ճոնսըն կոչ մը ըրած էր բոլոր անդամներուն անհատական կամ հաւաքական ճիգերուն ի նպաստ, բանակցուած կարգադրութեան մը համար։

Ասկէ զատ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Կոլտպերկ չեշտած է թէ Ու Թան միջազգային առաջին անձնաւորութիւնն էր որու մօտ նախագահ Ճոնսըն բանագնաց մը ղրկեց լուծում մը գտնելու համար Վիէթնամի տագնապին։ Աւելցուցած է որ Միացեալ Նահանգները ուրախ կ'ըլլան եթէ Ու Թան կրկին թափէ այն ճիգերը զորս թափած էր անցեալ տարուան սկիզբը կարգադրութեան մը յանգելու համար։ «Ամերիկեան խաղաղութեան արշաւը երբեք քարոզչական նպատակ չէ ունեցած» ըսած է նաեւ Կոլտպերկ։

1965ի ընթացքին, Վիէթնամի մէջ, ամերիկեան կորուստները եղած են․— 1365 մեռեալ եւ 5969 վիրաւոր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Թագաւորին քաղաքական խորհրդատուն հրաժարած է եւ փոխարինուած Տիմիթրիոս Պիցիոսի կողմէ որ ՄԱԿի նախկին յոյն պատուիրակն էր։

ՊԵԼԺԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սփաք պաշտօնական այցելութեան կ'երթայ Մոսկուա Փետրուար 10ին։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլը կը շարունակուի աղետալի կացութիւն մը ստեղծելով։ Թագաւորութիւնը օրական մէկ միլիոն տոլար կը կորսնցնէ, իսկ առեւտրականները՝ հարիւր միլիոն։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ հանրապետութեան վարչապետը՝ Էրհարտ տարակարծիք է նախագահ Լիւպքէի հետ կառավարութեան կազմութեան մասին։ Վարչապետը չեշտած է սակայն.— «Համախմբումը կը մնայ ինչ որ է կամ այն է որ կ'ուզեն գիս իշխանութենէն հեռացնել։

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ԿԻՊՐՈՍ

Կիպրոսի արտաքին նախարար Սփիրոս Քիփրիանու, Ուրբաթ, 24 Դեկտեմբերին վերադարձաւ Նիկոսիա Նիւ Եորքէն, ուր գացած էր Կիպրոսի դատը պաշտպանելու Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ։

Ինչպէս ծանօթ է, Միացեալ Ազգերու Ընդհանուր Ժողովը աւարտեց Կիպրոսի վերաբերեալ իր վիճաբանութիւնները, որդեգրելով վճիռ մը, որ կը ցոլացնէ կիպրական եւ յունական կառավարութեանց տեսակէտները։

Որդեգրած բանաձեւը շեշտը կը դնէ այն իրողութեան վրայ, որ կղզին պէտք է վայելէ կատարեալ գերիշխանութիւն, առանց օտար միջամտութեան, եւ Ընդհանուր Ժողովին կողմէ վաւերացնել կուտայ Կիպրոսի կառավարութեան այն յայտարարութիւնը, թէ պիտի յարգէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

Հիւպատոսներու մեծ բազմութիւն մը ներկայ էր Նիկոսիոյ օդանաւակայանը, դիմաւորելու համար Քիփրիանուն։ Ներկաներու մէջ էին նախարարներ, կառավարական երեսփոխաններ եւ օտար բոլոր դեսպանները։ Ներկայ էր նաեւ հայ պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ տեղւոյս կաթողիկոսական փոխանորդ Երուանդ Ծ. վրդ. Աբէլեանի եւ մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Մաթոսեանի, Ա. Մահտէսեանի, Յ. Գույումճեանի, Վ. Սինանեանի եւ Մ. Կէօշէրեանի։ Պ. Քիփրիանու, խորապէս ազդուած իրեն ի պատիւ եղած ջերմ ընդունելութենէն, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ հայ պատուիրակութեան հետ սիրալիր խօսակցութիւն մը ունեցաւ, անդրադառնալով մասնաւորաբար ամերիկահայ մեր գաղութի իրեն հանդէպ ցոյց տուած ջերմ վերաբերումին համար։

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԸ

Այս տարի եւս մեր գաղութը կը տօնէ Նոր Տարին եւ Ծնունդը դժուարին պայմաններու մէջ։ Նկատելով որ մեր եկեղեցին եւս կը գտնուի թրքական գօտիին մէջ, Նոր Տարուան եւ Ծննդեան եկեղեցական արարողութիւնները տեղի կ'ունենան Նիկոսիոյ Սէնթ - Փօլզ Անկլիքան եկեղեցիին մէջ։

Կիպրոսի խռովութիւններուն պատճառաւ եւ տիրող անորոշութեան իբրեւ հետեւանք, հարիւրաւոր հայրենակիցներ լքած են կղզին, հաստատուելով Անգլիա, Հայաստանկամ այլուր։ Արտագաղթը մեծ համեմատութիւն ստացած է վերջերս տիրող անստոյգ կացութեան պատճառաւ։ Գնահատելի է տեղւոյս Ազգային Իշխանութեանց տարած անձնուէր աշխատանքը՝ վառ պահելու համար մեր հայրենակիցներու տրամադրութիւնները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԽՕՍՔԸ

—*—

ԽՄԲ.— Դեկտ. 22ին, Պուէնոս – Այրէսի «Երիտասարդութեան Ձայնը» ձայնասփիւռի ժամէն, ընկեր Հրանտ – Սամուէլ հետեւեալ խօսքը արտասանած է .

Արժանթինի սիրելի եւ թանկագին հայրենակիցներ ,

Ձեզի կը բերեմ Ֆրանսայի եւ լոյս – քաղաքի մեր հայրենակիցներուն եղբայրական, սրտագին ողջոյնները:

Մէկուկէս ամիս առաջ մեկնեցայ Փարիզէն , մօտէն տեսնելու համար Ատլանտեանի արեւմտեան ափերուն, Լատինական Ամերիկայի երկիրներուն մէջ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր ապաստանած Հայերը, ջարդերէն ու տարագրութենէն ազատուած մեր բեկորները : Շըրջապտոյտս սկսայ Սան Փաւլոյէն, ուր մնացի քանի օր, 18 օր ապրեցայ Մոնթէվիտէոյի մէջ եւ ահա ինը օրէ ի վեր կը գտնուիմ ձեր մէջ :

Ամէն տեղ առիթ ունեցայ շփման մէջ մտնելու մեր հայրենակիցներուն հետ, այցելեցի դպրոցները, եկեղեցիներն ու ակումբները եւ ուրախութեամբ, կրնամ ըսել նոյնիսկ արդար հպարտութեամբ հաստատեցի, որ այս՝ երեք երկիրներուն մէջ ալ երէկուան անտէր, անպաշտպան, տեղական լեզուին, օրէնքներուն, բարքերուն ու կենցաղին անտեղեակ գաղթական Հայերը այսօր դարձած են ոչ միայն ինքնաբաւ, այլ հասած են նախանձելի դիրքերու, շնորհիւ իրենց չարքաշ աշխատանքին, անսասան հաւատքին, տոկալու, դիմագրելու, դժուարութեանց ու արգելքներու յաղթահարելու աննկուն կամքին եւ անսահման համբերատարութեան: Շնորհիւ այս բոլոր առաքինութեանց, անոնք այսօր պատիւ կը բերեն Հայութեան եւ իրենց երկրորդ հայրենիքներուն :

Սրտանց կը շնորհաւորեմ բոլորդ, որ այս օտար, հիւրընկալ աստղերուն տակ, ձեր նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններով մեծապէս սատարած էք ազգապահպանման նուիրական գործին: Կանգնած էք եկեղեցիներ, որոնց շնորհիւ տարագիր բազմութիւնները կապած էք մեր նախահայրերու կրօնքին ու սրբազան աւանդութեանց հետ : Կառուցած էք դպրոցներ, ուրկէ մեր մեսրոպեան ոսկեղէնիկ լեզուն, մեր դարաւոր գրականութիւնն ու մշակոյթը եւ մեր փառաւոր պատմութիւնը ուսուցանէք նոր սերունդին:

Հեռաւոր Ֆրանսայի մէջ մենք այստեղ արձագանգները միայն կը լսէինք ձեր կատարած աշխատանքներուն: Այժմ եկայ եւ աչքովս տեսայ ձեր ձեռք բերած նուաճումները հայապահպանման մարզին մէջ :

Պրազիլիոյ 12 - 15.000 հասնող Հայութիւնը իր կրթական ու եկեղեցական հիմնարկութիւններով, աւելի քան քսան ազգային, քաղաքական, հայրենակցական, մշակութային ու երիտասարդական կազմակերպութիւններով, յաջողած է բարձր պահել Հայութեան անունը այդ մեծ երկրին մէջ: 1925 - 1928 Թուականներուն Ատլանտեանի հիւրընկալ ափերուն վրայ ապաստանած բազմաթիւ Հայեր, որոնք իբրեւ դրամագլուխ ունէին միայն գաղթականի ցուպը, շնորհիւ իրենց նախաձեռնութեան ոգիին ու պարկեշտ եւ չարաչար աշխատանքին, այսօր նախանձելի դիրքեր են գրաւած ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի ճիւղերուն մէջ: Կան որ դրամատուն են հիմնած : Խորհրդարանին մէջ աթոռ են գրաւած: Կան Հայեր ալ, որ նահանգապետի եւ կառավարիչի բարձր պաշտօններու են տիրացած : Տեսայ այս բոլորը մեծ յուզումով եւ հոգիս լեցուեցաւ հպարտութեամբ :

Ուրուկուայի մէջ նոյնպէս կարեւոր նուաճումներ են արձանագրած մեր հայրենակիցները, վայելելով պաշտպանութիւնը այդ ազատ երկրի կառավարութեան, որուն հաւատարիմ քաղաքացիներն են դարձած : Աթոռ ունին նահանգային խորհուրդին մէջ : Հայկական հինգ ռատիոկայաններ ամէն օր երեք - չորս ժամ անընդհատ լսելի կ'ընեն մեր մայրենի լեզուն եւ ազգային երգերը Ուրուկուայի մայրաքաղաքին մէջ: Ունին իրենց եկեղեցին ու դպրոցները, միութիւններն ու ակումբները եւ կարելին կ'ընեն նոր սերունդը կորուստէ փրկելու համար : Կապ կը պահեն պետական շրջանակներու հետ, որոնց անվերապահ վստահութիւնը կը վայելեն :

Սիրելի արժանթինահայեր ,

Մասնաւոր գնահատանքի եւ շնորհաւորութեան խօսք ունիմ ձեզի համար : Խորապէս տպաւորուեցայ այն մեծ յաջողութիւններով զորս ձեռք բերած էք այս երկրի մայրաքաղաքին մէջ : Ուրախ եմ արձանագրելու , որ ձեր այդ յաջողութիւններուն մէջ կարեւոր բաժին մը կ'իյնայ Արժանթինի ազատամիտ կառավարութեան եւ ազնիւ ժողովուրդին, անոնց բարեացակամ վերաբերումին, թոյլատուութեան ու քաջալերանքին: Սփիւռքի արեւմտեան հայկական գաղութներէն ոչ մէկը,— ոչ իսկ Հիւս. Ամերիկան ու Ֆրանսան,— ձերինին չափ հայկական դպրոցներ ունի :

Կիրակի առաւօտ բացառիկ բախտ ունեցայ ներկայ ըլլալու Խրիմեան վարժարանի ՀՕՄ.ի «Զարուհի Տիարպէքիրեան» Մանկապարտէզի նոր շէնքի հիմնարկէքի արարողութեան ու հանդէսին : Այնտեղ հաճոյքով տեսայ հայրենասէր բարերարներ, որոնք իրենց սիրայօժար նիւթական կարեւոր աջակցութեամբ հնարաւորութիւն էին ընծայած Պուէնոս Այրէսի մէջ կառուցանելու կրթական հիմնարկութիւններ, սատարելով օտար աստղերու տակ ծնած ու հասակ նետած մեր նոր սերունդի տղոց ու աղջիկներուն հայեցի ու առողջ դաստիարակութեան : Բախտաւոր էք դուք, որ ձեր մէջ ունիք նման մեծ բարերարներ :

Արեւմուտքի բարձր մշակոյթով օժտուած այս երկիրները իրենց քաղաքացիներուն շնորհած անսահման ազատութիւններով կը նմանին համայնակուլ ովկիանոսի մը , որուն ալիքներուն մէջ յաւէտ կորսուելու վտանգը կը սպառնայ մեզի ամէն վայրկեան: Այդ վտանգին դիմակալելու եւ մեր փոքրիկ նաւը ալեկոծութեան չենթարկելու համար բոլորս մէկ սիրտ, մէկ հոգի, ձեռք ձեռքի տուած համերաշխութեամբ պէտք է համադրենք մեր ճիգերը , առանց դաւանանքի, տարիքի ու սեռի խտրութեան եւ միացեալ ուժերով նուիրուինք ինքնապաշտպանութեան , Հայութիւնը անեղծ պահելու եւ յաւերժացնելու սրբազան գործին :

Սփիւռքի մեր գաղութները ժամանակաւոր հանգրուաններ են դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ : Գիտնանք տոկալ ու դիմանալ, պահպանել մեր հայկական դիմագիծը , մանաւանդ հայ մեծցնել նոր սերունդը, որպէսզի երբ վաղը ժամը հնչէ , — եւ ջերմօրէն հաւատացած եմ որ պիտի հնչէ ,— բոլորս ձեռք ձեռքի տուած երթանք շէնցնելու մեր ազատ ու միացեալ հայրենիքը :

Վերջացնելով խօսքս, կրկին սրտանց կը շնորհաւորեմ բոլորը, ձեր կատարած հայրենասիրական արդիւնաւէտ աշխատանքներուն եւ ձեռք բերած յաջողութեանց համար :

Սրտագին շնորհակալութիւններ Արժանթինի մեծ ժողովուրդին եւ արդարամիտ կառավարութեան, որոնց հովանաւորութեան եւ պաշտպանութեան շնորհիւ հասած էք նախանձելի վիճակի մը՝ նիւթական, մշակութային ու կրթական մարզերու մէջ : Ցարատեւ վերելք եւ նորանոր նուաճումներ կը մաղթեմ ձեզի :

Կեցցէ՛ արժանթինեան մեծ ու ազնիւ ազգը :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը :

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

Բ.

Թուրք տիրապետութիւնը կը խաթարէ հպատակներուն նկարագիրը , կ'անբարոյացնէ. «Կը նուաստացնեն մեծին առջեւ, ապրելու համար, բռնութենէն ազատ ըլլալու համար կեղծելու են : Թուրք ճընշումը, պուլկար վաչխառուներու (չորպաճիներու) ճնշումը եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլար բոլոյին բարոյական անկումին, կային մատնիչներ, Թուրքին կը տեղեկացնէին ամէն շարժումի մասին: Կար դասակարգ մը , որ առանց խղճահարութեան կը շահագործէր մարդկային տկարութիւնը, տիրոջին հետ միացած իր շահուն եւ տիրոջ շահուն համար »:

Նման ընկերային երեւոյթներ կը տեսնուին արեւելեան գաւառներու մէջ , երբ կը տարածուի օսմանեան տիրապետութիւնը : Պայքարը կը փոխադրուի երբեմն Արեւելք, երբեմն Արեւմուտք, Շահ Թահմազ 1555ին Ամասիոյ դաշնագրով սուլթանին կը ձգէ Մուսուլի եւ Պաղտատի նահանգները : Շահ Աբբաս 1623ին կը գրաւէ Պաղտատը: Անգլիացիներ Անթոնի եւ Րոպերթ Շիրլի կուգան Շահին բանակը կազմակերպելու : Հինգ հազար Հայեր, երախտագիտութիւն յայտնելով բռնի տարագրութեան համար, կը դարգացնեն երկրին առեւտուրը :

Օսմանի կայսրութիւնը գագաթնակէտին կը հասնի 1578ին, դեռ կ'ուզէ ծաւալիլ, պատերազմը զինուորին համար արհեստ մըն է: Տարածութիւնն է ութ միլիոն քառ. քմ. գիւղական ընդարձակածաւալ կայսրութիւն մը, կը պարունակէ կիս միլիոն գիւղ : Մեծ հողատէրեր, փաշաներ կը շահագործեն թշուառ գանդըւածներ : Փաշա կայ որ յիսուն հազար տուպաթէ աւելի եկամուտ ունի, մեծ վեզիրները միլիոնէն աւելի: Մոհամմէտ Դ. յիսուն միլիոն ժառանգութիւն կը ձգէ : Քրիստոնեայ վաճառականներ ալ Պաղտատի, Տրապիզոնի, Թոգաթի, Հալէպի մէջ, մանաւանդ Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ մեծ հարստութիւններ կը դիզեն :

Արեւելեան Հարցի առաջին փուլն է ասիկա, Եւրոպա կը մտածէ ի՞նչպէս պաշտպանուիլ Թուրքին դէմ :

Ապականութիւնը կը սկսի բանակին մէջ, նահանգներու մէջ, ըմբոստութիւն Խրիմի մէջ (1583): Ենիչերիներ իրենց մարդը կը դնեն Մոլտաւիոյ մէջ (1591), Տիւրզիներու մօտ (1593 Թուին), Մոլտաւ-Վալաքիոյ մէջ: Թուրքը պիտի ջանայ պահպանել գրաւած վայրերը : Պիտի ըսկըսի նահանջել , եւ պիտի դառնայ, պիտի գայ մեկնակէտին : Պիտի սկսի երկրորդ փուլը՝ ի՞նչպէս բաժնել կայսրութիւնը :

Կայսրութիւնը պիտի ընկրկի հետզհետէ, բայց պիտի տեւէ : Մոնթեսքիէոյ կը գրէր. «Օսմանեան կայսրութիւնը տկարացած է Բիւզանդական կայսրութեան նման , բայց եթէ պետութիւն մը փորձէ տապալել , միւս պետութիւնները պաշտպան պիտի կենան անոր » : Բիւզանդիոն տեւեց , որովհետեւ հաստատուած էր աշխարհի կարեւորագոյն հողամասին վրայ: Դարեր առաջ յոյն պատմաբան Պոլիբոս կը շեշտէր Բիւզանդիոնի տնտեսական եւ քաղաքական առաջնակարգ կարեւորու-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

« Արեւելեան Ճակատը, իսկոյն տեղեկութիւն պիտի տայ ռուսական պատուիրակութեան այս կարգի յարձակողական գործունէութիւններուն մասին եւ արդելք հանդիսանալով գետեղուած հաղորդակցական սարքերու օդապարծման ու պաշտօնեաներու ցուցաբերելիք գործունէութեան, արդիւնքը պէտք է հաղորդէ Սպայակոյտի Ընդհ. Նախագահութեան :

« 2.— Ինչպէս որ նկատելի պիտի ըլլայ նաեւ Նախարարաց Խորհուրդի Սեպտեմբեր երկու Թուականին հրապարակած որոշմնագրէն, երկրէն ներս գոյութիւն ունի շարժում մը, որ կը ձգտի համայնավարական յեղաշրջումի ճամբով Թուրքիան առանց պայմանի ենթարկել Խորհ. Միութեան, վաճառման ապրանքի մը նման :

« Որոշուած է արգիլել այն բոլոր յեղաշրջութեան գործունէութիւններն ու փորձերը , որոնք կը կատարուին առանց կառավարութեան միջնորդութեան : Նըման գործունէութիւններ խստիւ արգիլուած են եւ այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ հրահանգները տրուած են բանակներու հրամանատարութեանց : Ոչ մէկ տարակոյս, որ այդ շարժումին գլխաւոր թիրախն ու նպատակը պիտի հանդիսանան Արեւելեան բանակները: Այս պատճառաւ ալ, պէտք է լուրջ ուշադրութիւնը գրաւել մասնաւորաբար Արեւելեան Բանակներու հրամանատարներուն :

« Մեր ազատագրութիւնը կախեալ է Խորհ. Ռուսիոյ հետ փոխադարձ շահերու սկզբունքին վրայ հիմնուած դաշնագրի մը ստորագրութենէն միայն: Այլապէս, եթէ Համայնավարական յեղաշրջումի դիմակին տակ երկիրը բոլշեւիկեան գերութեան ենթարկես, այդ աղէտ մը պիտի ըլլար քեզի համար: Հետեւաբար ջանայ որ այդ գաղափարաբանութիւնը մուտք չգործէ բանակային տարրերէն ներս եւ ամէն միջոց ի գործ դիր, որպէսզի արգիլես այդ բանը եւ պէտք է հարկեղած կարեւորութեամբ պարզապես բացատրուի նաեւ բոլոր չհաշտրդիններուն»:

Սպայակոյտի Ընդհանուր Նախագահ Իսմէթ(*) :

Ռուսական քարոզչութեանց եւ միջամտութեան դէմ Սպայակոյտի Ընդհ. Նախագահութեան կողմէ կատարուած այս խիստ ու կտրուկ զինուորական միջոցառումներուն մասին զեկուցում կատարուած էր 1920ի Սեպտեմբեր ամսուն, որ կը հանդիսանայ ամէնէն տագնապալի եւ բախտորոշ ամիսներէն մէկը , Թուրքիոյ մղած Անկախութեան Պայքարին :

Արդարեւ, երկրորդ Զիլէի եւ Էրպաայի ըմբոստութիւնները կը զուգադիպին Սեպտեմբերի օրերուն, որ լման երեք ամիս , իսկական տագնապ մը հանդիսացած է Անկախութեան եւ Ազգային Ազատագրական Պայքարին ղեկավարներուն համար : Հայերը յարձակած էին Պարտէզի ճակատին վրայ, իսկ Վիրանշէհիրն ալ գրաւուած էր ըմբոստներուն կողմէ, դարձեալ Սեպտեմբերի ընթացքին :

Հակառակ անոր, որ ղեկավարները մատնուած էին այսքան լուրջ ու փափուկ կացութեան մը եւ խստիւ պէտք ունէին ռուսական օժանդակութեան , մանաւանդ ուշագրաւ է այն պարագան, որ անոնք կը ցուցաբերէին առաւելագոյն նախանձախնդրութիւնը, երկրին անկախութիւնը չազդարարելու եւ որեւէ ձեւով չվտանգելու համար :

(*) Բեհզատ Գարապէքիր, «Մեր Անկախութեան Պատերազմը» էջ 871-872:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

Քիչ մը դէպի ետ երթանք, հասնելու համար 1920 Օգոստոս 14 Թուականը ...

Օրն է Շաբաթ :

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը դարձեալ կ'ապրի իր պատմական օրերէն մին:

Ժողովին կը նախագահէ, երկրորդ նախագահը , Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ :

Մուսթաֆա Քեմալ փաշան ալ ներկայ է ժողովի նիստին: Նստած է նախագահական ամպիոնին մօտ տեղ մը , առաջին կարգի վրայ, ուրկէ ուշի ուշով կը հետեւի կատարուած խօսակցութեանց :

Աւելի առաջ, 1920 Օգոստոս 2 Թուականին, հարցագիր մը տրուած է Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահութեան : Էրզրումի երեսփոխան Հիւսէյին Աւնի – Ուլաշ եւ ընկերները ստորագրած են այս հարցագիրը եւ տեղեկացնելէ ետք, թէ « Հայերն ու Վրացիները յարձակումներ գործած են Թրքական սահմաններուն վրայ», կը հարցնեն, թէ Արեւելեան Ճակատի Հրամանատարութիւնը ինչո՞ւ չի դիմեր հակադարձութեան եւ չանցնիր փոխադարձ յարձակողականի ու կ'ուզեն գիտնալ, թէ իրենց անծանօթ քաղաքական պատճառ մը գոյութիւն ունի արդեօք :

(39 Շար.)

թիւնը ։ Ցոյց տալէ յետոյ Սեւ Ծովու եւ յունական քաղաքներու միջեւ առեւտրական փոխանակութեանց արժէքը, կը դրէր թէ ոչ մէկ նաւ կրնայ անցնիլ նեղուցներէն Բիւզանդիոնի բնակչութեան կամքին հակառակ, ուստի Բիւզանդացիներուն ձեռքը կը գտնուի մարդկութեան անհրաժեշտ արտադրութեանց առեւտուրը ։ (Պոլիբոս, Դ., 38 եւ 44) ։

Թիլսիդի մէջ Նաբոլէոն եւ Աղեքսանդր Ա. չկրցան համաձայնիլ Պոլսոյ շուրջ, նեղուցները փրկեցին Թուրքիան բաժանումէ ։

Կայսրութեան օրինագիրքը Գուրանն էր ։ Կրօնական օրէնքը չէր պատշաճէր քրիստոնեայ ժողովուրդներու, ուստի պետութիւնը պահեց քրիստոնեայ համայնքները կրօնապետներու իշխանութեան տակ դաւանանքներու համաձայն ։ Սերպ, պուլկար, յոյն ենթակայ կ'ըլլային Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքութեան, Ասորի, Ղպտի, Նեստորական ենթակայ կը մնային Հայ Պատրիարքութեան ։ Թուրք ամէն յաղթանակ, ամէն գրաւում իրականութեան մէջ քայքայման ազդակ մը կը պատրաստէր ։ Հանոթոյ կը գրէր. «Պերաթը պահեց կրօնական համայնքներ, որոնք օր մը պիտի կազմէին առանձին ազգութիւններ եւ պիտի քայքայէին կայսրութիւնը» ։ Ծեվտէթ փաշա եւ ուրիշներ կը ցաւին որ քրիստոնեաները ջարդուած չեն տնտեսական նկատումներով կամ իսլամացուած չեն՝ երբ ժամանակը թոյլատու էր ։

Կայսրութիւնը քրիստոնեաներու կը պարտի իր յաջողութիւնները, աւելի ատելութիւն ունէին իրարու հանդէպ քան Թուրքին հանդէպ ։ Քրիստոնեայ մասնագէտներ ձուլեցին թնդանօթները ։ Իսլամացած քրիստոնեայ տղաք կատարեալ կարգապահութեամբ պատերազմի կ'երթային, բանակին մէջ շշուկ չէր լսուեր բանակումի ատեն, յարձակումի ատեն կատաղի ամբոխ մըն էին ։ Քրիստոնեաները շինեցին ռազմանաւեր, ծովային կեանքի անվարժ Թուրքը քրիստոնեայ վարիչներ գտաւ նաւատորմին համար ։

Քրիստոնեայ վարիչներ կառավարեցին կայսրութիւնը ։ 48 մեծ վեզիրներէն (1453 - 1623) հինգը միայն Թուրք են, 33ը հաւատուրացներ, որոնցմէ տասը յոյն, տասը սլաւ, մէկ իտալացի, մէկ հայ եւ մէկ վրացի ։

Քրիստոնեան կը վճարէ գլխահարկ, 1470ին 29.000 քրիստոնեայ եւ հրեայ ընտանիք ենթակայ էին, 1520ին երեք միլիոն հոգի կը վճարէին անձգլուխ 1 ոսկի տուգաթ ։

Բիւզանդիոնի մէջ վարչութիւնը խիստ կեդրոնացած էր, կայսրը կ'ընտրէր կառավարիչը, կը հրաժարեցնէր ։ Պաշտօնները կը վաճառուէին աճուրդով ։ Սուլթանը պահեց սովորութիւնը, փաշան կը գնէր պաշտօնը, կը մեկնէր գաւառ բիւզանդական կառավարչին նման տեղացին կեղեքելու ։ Սուլթանն ալ կը կողոպտէր փաշան ։ Ամէն աստիճանի վրայ կը գտնուի կաշառակերութիւն, ստորադաս պաշտօնեան նուէրներ կուտայ վերադասին. պաշտօնը պահելու համար, ժողովուրդը կաշառք կուտայ գործ մը յաջողցնելու համար ։ Մուհամմէտ Սոքոլի հսկայ գումարներ կը ստանայ, որ Բակուզայի 18 տարեկան անծանօթ տղայ մըն էր ։ Արտակարգ հարստութեան կը տիրանայ սեղանաւոր Քանթաքուզէն ։ Սուլթանը կը հրամայէ կախել Սոքոլիի պաշտպանեալը (13 Մարտ 1578) Սոքոլի ալ կը սպաննուի 1579ին ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶԸ ԿԸ ՀԵԽԱՅ

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, Ֆրանսահայ գաղութին խանդավառ ոստանը, Փարիզ, բացայայտ թմրութեան շրջան մը կ'անցընէ ժամանակէ մը ի վեր ։ Շատ մօտաւոր անցեալին մէջ, մշակութային, գեղարուեստական կամ թատերական հանդէսները իրարու կը յաջորդէին գրեթէ ամէն շաբաթ ։ Իսկ այսօ՞ր ։ Այս տժգոյն իրողութիւնը հաստատելու համար, կը բաւէ լոկ ակնարկ մը նետել երէկի եւ այսօրուան «Յառաջ»ի չորրորդ էջերուն, տեսնելու համար զգալի տարբերութիւնը ։ Նախկին հանդիսութիւններու ճոխ յայտարարութեանց եւ ներկայ օրերու ցամաքութեան ։ Քանի մը խնջոյքներ հոս ու հոն, կամ պարահանդէսներ, որոնք ընտանեկան բնոյթ կը կրեն աւելի ։ Եթէ պատկերը այսքան մռայլ է մայրաքաղաքին մէջ, կարելի է հետեւցնել թէ ոչ աւելի նախանձելի է գաւառի մէջ ։ Անտարակոյս հայկական հաւաքական հանդէսները, որքան ալ վաղանցուկ իրենց տեւողութեամբ, վառ կայծեր են հայ կեանքի կենդանութեան, մանաւանդ այս օտար ցամաքներուն վրայ ,

Այս երեւոյթը, որքան ալ տհաճութիւն կամ դառնութիւն պատճառէ մեզի, հարկադրուած ենք ընդունելու թէ բնական հետեւանքն է տարիներու շարունակական թաւալումին ։ Ցաւակօրէն կը թուի թէ Փարիզ սկսած է յոգնիլ, Ֆրանսահայ գաղութը ամբողջութեամբ ։ Եթէ փորձենք հակիրճ վերլուծում մը կատարել, յետադարձ ոստում մը ընելով դէպի արտագաղթի սկզբնական շրջանները, այսինքն մինչեւ 1923 - 1926, ստուգմամբ պիտի գտնենք այսօր, Հայկաչէն զանգուածէն, երկու ամբողջական սերունդներ, այժմ անհետացած են գրեթէ բոլորովին ։ Անոնց մէջ՝ կարեւոր թիւ մը անուանի մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու, որոնք, իրենց կենդանութեան շրջանին, պիտանի տարրերն էին հայ կեանքի բոցը արծարծուն պահելու համար, արտասահմանեան այս հորիզոններուն տակ ։

Իսկ այն ատենուան երիտասարդութիւնը կամ պատանեկութիւնը հասած է կամ հետզհետէ կը մօտենայ ծերութեան դռները ։

Այս տողերով չենք փորձեր ողբերգական յոռետեսութիւն մը պարզել, եւ չենք ալ յայտներ թէ հայկական կեանքը հասած է ճակատագրական հանգրուանի մը ։ Վախ մը չունինք տակաւին այսօրին կամ անմիջական վաղուան համար ։ Բայց ժամանակի արագընթաց վազքը դաւադրաբար կրնայ բացարձակ ամլութեան մատնել ազգային կեանքը, եթէ նոր սերունդները, իրենց ճակտին եւ սրտին մէջ, չկրեն հայկեան դրոշմը եւ ոգին ։ Հեռաւոր վաղը, քսան կամ քառասուն տարիներ ետք աւերը պիտի գործէ, թողլով հայ անունը միայն Եւրոպայի սրտին պատկառելի այս համրանքին, կամ խլեակ մը՝ աւերակ, իբրեւ հայ ոգի եւ սիրտ ։ Անգամ մը եւս կը կրկնենք, թէ ամէնէն աւելի ծնողքներու ուսերուն կ'իյնայ, այս դժուարին — օրհնուած հայ պայքարէն ետք, — բայց թանկագին բեռը, պարտականութիւնը, ի սէր ցեղին ձայնին, իրենց որդիները տողորելով հայ զգացումներով, հայ գաղափարներով ։ Իսկ ազգային գետնի վրայ՝ աւելի զարկ տալ հայերէնի դասընթացքներուն եւ զանոնք աւելի գրաւիչ դարձնելու համար, յաւելցնելով մրցանակներ յաջող կամ յարատեւող աշակերտութեան ։ Հիմնել նաեւ երիտասարդական ակումբներ, ինչպէս Փարիզի քանի մը թաղամասերուն, նոյնպէս արուարձաններու եւ գաւառի մէջ, ուրկէ, այդ ջերմիկ մթնոլորտով եւ հայկականութեամբ թրծուին անոնք ։

Մէկ խօսքով, անհրաժեշտ է հայրենական ճիգն ու կորովը, պատրաստելու համար այսպէս ըսենք, պահեստի ուժեր, ուրկէ անխուսափելի եւ փորձալից ապագային, անոնք խիզախօրէն տէր կանգնին ազգապահպանումի, վանելով միանգամընդմիշտ կարապի երգը՝ գաղութիս գլխէն ։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1820ին պատրաստուեցաւ երկրագունդի օդերեւութաբանական քարտէսը ։ Ներկայիս, ամբողջ երկրագունդին վրայ հարիւրաւոր օդերեւութաբանական կայաններ կանոնաւորաբար կը հետազօտեն եղանակներու կացութիւնը, կը չափեն օդին ջերմաստիճանը, ճնշումը, խոնաւութիւնը, կը ճշդեն ամպամածութիւնը, անձրեւներն ու փոթորիկները ։ Հարցը սակայն ոչ միայն օրուան կացութեան հաստատումի պարագան է, այլեւ եղանակային փոփոխութիւններուն նախատեսութիւնը ։ Ատոր համար պէտք է հետազօտել աւելի ընդարձակ տարածութիւններու վրայ, իւրաքանչիւր երկրի սահմաններէն ալ անդին ։ Այս աշխատանքը դիւրին պիտի ըլլար, եթէ եղանակի կացութիւնը հետազօտուէր միայն ցամաքամասերու վրայ, սակայն, աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի եղանակի ուսումնասիրութիւնը ծովերու եւ ովկիանոսներու վրայ, ինչպէս եւ մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ ։ Այս պատճառով ովկիանոսներու վրայ եւս գոյութիւն ունին օդերեւութաբանական կայաններ —նաւեր, որոնք հաղորդակցութեան մէջ կը գտնուին ցամաքային կայաններուն հետ ։

Մթնոլորտին բարձրագոյն խաւերը ուսումնասիրելու համար օդապարիկներ կը չափեն օդին ջերմութիւնը, հովերու ուղղութիւնը, ուժը եւայլն ։ Այժմ եղանակային նախատեսութիւններու ասպարէզին մէջ մեծ հեռանկարներ կը բանան օդերեւութաբանական արուեստական արբանեակները, որոնք արագօրէն դառնալով երկրագունդին շուրջ, կը նկարեն ամպերու եւ փոթորիկներու տեղաշարժումը ամբողջ մթնոլորտին մէջ ։ Այս տուեալները բաղդատելով երկրագունդի վրայի կայաններէն ստացուած տուեալներուն հետ, աւելի ճշգրտօրէն կարելի է նախատեսել յետագայ քանի մը օրերու (սովորաբար երեք օրերու) եղանակը ։ Աւելի երկար ժամանակաշրջանի մը համար նախատեսութիւններ կ'ըլլան վիճակագրական տուեալներու հիման վրայ այսպէս նկատի կ'առնուին վերջին 30 տարիներու նմանութիւնները ։ Եթէ օրինակ այս տարուան 11 ամիսներու եղանակը եղած է 1926ի տարուան նման, կը նախատեսուի, որ 12րդ ամսուան (Դեկտեմբեր) եղանակն ալ նմանի 1926ի Դեկտեմբերին ։

Ապագային համար կը նախատեսուի ոչ միայն արձանագրել եղանակային վիճակը եւ նախատեսութիւններ ընել, այլ նաեւ եղանակը փոխել ։

Պարսից արքայ Քսերքսես՝ 2500 տարի առաջ փորձած էր բնութիւնը ենթարկել իրեն, հրամայելով որ փոթորկալի ծովը ծեծուի շղթաներով ։ Ծովը, անշուշտ, այս ծեծէն չազդուեցաւ ։ Ներկայիս, սակայն, մարդկութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի թեքնիք աւելի ազդու միջոցներ ։

Թ. Ա. Թ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի վրայ ամէնէն քիչ արժէք ունեցող չորս բաներ կան, — անբերրի հողին՝ անձրեւը, արեւուն տակ վառած լամբը, կոյրի մը հետ ամուսնացած գեղեցիկ կինը եւ ապերախտ մարդու մը եղած բարիքը ։

×

Ո՛չ եզ ունիմ, ոչ արօր,
Ոչ ալ կանուխ կ'արթննամ ։

×

Գերեզմանի բնակիչներուն մի՛ խօսիր ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Խմբագրին ուսի հարուածը ուտող մարդը բարկութեամբ ետին դարձաւ ։

Երկար գլխարկով Սպանացին էր ան, որ Մօպրէի ուղղելով խօսքը, կոշտ ու կծու շեշտով մը ըսաւ .

— Առջեւդ չնայի՞ս ։

— Ետեւէս զիս հրեցին, Պարոն, ես ալ պարտաւորուեցայ ձեզի հրել, պատասխանեց խմբագիրը ։ Ասանկ տեղեր ասանկ բաներ կը պատահին ։

— Ֆրանսացիներուն մէջ ալ կոպիտ մարդիկներ կան եղեր, ըսաւ Սպանացին ձայնը բարձրացնելով ։

— Ինծի՞ էք, մռլտաց Մօպրէ զայրացած ։

Օտարականը յանդիմանական այդ խօսքը ըսելէ յետոյ կռնակը դարձնելով իր ճամբան շարունակեց ։ Մօպրէ բարկութենէն դեղի դեղին կտրած, ետեւէն ունենալով Զարտաքը, մինչեւ թատրոնին դուռը Սպանացին հետեւեցաւ ։

Երկու օտարականները երբ թատրոնին դուռնէն դուրս ելան, հանդարտօրէն բազմութենէն զատուելով, առանց ետեւնին նայելու, փողոցին միւս կողմը անցան եւ հոնկէ ալ Օփերայի հրապարակը ուղղուեցան ։ Ճարտարապէտն ու խմբագիրն ալ նոյն ճամբան բռնեցին ։

Երբ Մօպրէ Քոմէտի Ֆրանսէզի դիմացը գտնուող ընդարձակ հրապարակը հասաւ, քայլերը արագացնելով զինքը նախատող Սպանացիին մօտեցաւ եւ ձեռքը անոր ուսին դնելով ըսաւ .

— Պարոն, պահ մը առաջ ակամայ ձեզի առաջ հրած ըլլալուս համար ներողութիւն կը խնդրեմ ։

Սպանացին եւ իր ընկերը անակնկալի եկած ըլլալով իրարու երես նայեցան ։ Նախատող օտարականը արհամարհական շարժում մը ըրաւ ։

Մօպրէ ժպտեցաւ, բայց Զարտաք որ իր ընկերը շատ լաւ կը ճանչնար, այդ սպառնական ժպիտին իմաստը հասկցաւ ։

— Պարոն, դուք ալ ձեր կարգին ներողութիւն պիտի խնդրէք, շարունակեց խմբագիրը ։ Մի մոռնաք որ նախատական բառ մը գործածեցիք ։

— Պարոն, ես կեանքիս մէջ մարդէ ներողութիւն խնդրած չեմ, ձեզմէ՞ պիտի խնդրեմ, պատասխանեց օտարականը արհամարհական շեշտով մը ։

— Պարոն, կոպիտ ըսիք ինծի եւ խօսքերնիդ ետ առնելու էք, ըսաւ Մօպրէ յամառօրէն ։

— Ատանկ բառ մը գործածած ըլլալս չեմ մոռցած, պատասխանեց օտարականը ։

— Հը, չէ՞ք մոռցած, լաւ. բայց պատասխանը չառիք ։

— Տուէք տեսնեմ այդ պատասխանը ։

— Ահաւասիկ ատոր պատասխանը աս է, գոչեց խմբագիրը ։

Եւ ձեռքը վեր վերցնելով անանկ զօրաւոր ապտակ մը իջեցուց օտարականին քիթին բերնին, որ, շիշի նմանող գլխարկը գլուխէն թռելով տասը քայլ անդին գլտորեցաւ ։

Զարտաք եւ միւս Սպանացին միջամտեցին ։ Անծանօթը կատղելով իր հակառակորդին վրայ նետուիլ ուզեց, բայց ընկերը քանի մը ազդու բառով հանդարտեցուց զայն ։ Երկու հակառակորդները անմիջապէս իրենց այցետոմսերը փոխանակեցին եւ երկու օտարականները արագօրէն հեռացան ։

Մօպրէ Զարտաքի ակմն անցնելով քրքիջ մըն էր թող տուաւ, բայց տեսնելով որ ճարտարապէտը մտահոգութիւն ցոյց կուտար, շատ զարմացաւ ։

— Սա այցետոմսը ինծի տուր, ըսաւ Զարտաք ։

Եւ ընկերոջը ձեռքէն այցետոմսը առնելով հետեւեալը կարդաց .

— Բափլօ Հիւէրթաս, Մեծ Պանդոկ ։

Ապա զարմացական շեշտով մը ըսաւ .

— Այս մարդը ո՞վ է ։

— Սպանացի մը, պատասխանեց խմբագիրը ։

— Գէշ գործ, դիտել տուաւ Զարտաք լրջօրէն ։

— Ինչո՞ւ գէշ գործ ըլլայ, բացագանչեց Մօպրէ ։ Մենամարտ մը աւելի կամ պակաս է եղեր, բնաւ տարբերութիւն չըներ ։

— Այո, ճիշդ է, բայց հիմա բնաւ ատենը չէր, դեռ գործի չսկսած՝ ի՞նչ տեղը կար որ մորթերնիս վտանգի տակ դնէինք ։

— Նախատեց զիս, կրնայի՞ կուլ տալ ։

— Իրաւունք ունիս, բայց ...

— Այս իրիկուն հինգ - ապարը կերաւ, վաղն ալ սուրի հարուածը կը ճաշակէ ... ։

— Այո, բայց չենք գիտեր թէ ...

— Հոգ մի ըներ, մէջէն կ'ելլենք ... ։

Վերջացուց Մօպրէ անփութօրէն ուսերը ցնցելով ։

Եւ երկու բարեկամները երբ Օփերայի առջեւ հասան, իրարմէ բաժնուելու համար ձեռքերնին իրարու երկարեցին ։

— Վաղը առտու կանուխ ինծի եկուր որ սուսերամարտի փորձ մը ընենք, ըսաւ Զարտաք ընկերոջմէն բաժնուելէ առաջ ։

— Շատ լաւ, պատասխանեց Մօպրէ ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17 :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12 :

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ :

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ :

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ :

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11·30 :

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, գլխաւորութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, Թաղիս համայն ննջեցելոց :

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծնընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԻՐՃԱՆԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան 17 :

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան : Կը պատարագէ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ 10·30 :

×

ՎԱԼԱՆՍ, (Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ)

ՇԱԲԱԹ, երեկոյեան ժամը 6ին Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում Գիրքերու :

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն, Տէր Սահակ քհնյ. Պալիկեանի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 10ին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին, պատարագ 17ին :

ԿԻՐԱԿԻ : Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին : Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12·30ին :

Ծննդեան տօնին առթիւ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան : Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO (Ս. ՅԱԿՈԲ)

Ծնունդը կը տօնուի այս Կիրակի օր :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Սարաֆեան ընտանիք (Մարսէյլ) կը նուիրէ քսան ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, պր. Արտաշէս Մալեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

Գ.

Պ. Լ. Խուպէսէրեան	30
Պ. Թ. Երամեան	30
Տիկին Հ. Տէր - Յովսէփեան	30
Պ. Ժ. Յակոբեան	30
Պ. Պ. Ճէզվէճի	25
Պ. Յ. Գասապեան	20
Ժամկոչեան	20
Պ. Գ. Ֆէսճեան	20
Պ. Անտոնեան	20
Տէր եւ Տիկին Ս. Խաչատուրեան	20
Պ. Շ. Վահանեան	20
Պ. Հ. Քիրազեան	20
Պ. Ս. Աւետիսեան	20
Օր. Հ. Գունտաքճեան	20
Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան	20
Օր. Եօլանտ Քէչիչեան	15
Տոքթ. Ագաճանեան	15
Պ. Սէտէֆ	15
Պ. Շահվէրտեան	15
Տիկին Արմենուհի Ճիզմէճեան	50
Պ. Ա. Էլմասեան	50
Օր. Միշէլ Ճէնտէրէճեան	50
Տիկին Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկին Փափազեան	50
Պ. Փիէռ Պաէեան	50
Պ. Ա. Պայրամեան	50

Պ. Նշան Քէօսէեան, Տիկին Աթալլահ, Տիկին Առաքելեան, Պ. Համբարձում Թապիպեան, Պ. Տէօվլէթ Պուզուրլեան, Ս. Պէրպէրեան, Պ. Փիէռ Եսայեան, Տիկին Գարայեան, Պ. Գալուստեան, Տիկին Երանուհի Գամպուրեան, Պ. Կարապետեան, Տիկին Գույումճեան, Տիկին Զաքարեան, Տիկին Վ. Ազարեան, Տիկին Եարտըմեան, Պ. Տիրան Տիչլիեան, Պ. Հոլասեան, Պ. Ռընէ Ճիտէճեան, Պ. Կ. Քիլիճեան, Օր. Մարի Ապէլ, Պ. Բ. Տօնիկեան, Պ. Զ. Սազայեան, Տ. Հէրմօն Թաշճեան տասնական ֆրանք, Պ. Ապաճեան հինգ ֆրանք :

Ընդհ. գումար 50·537 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պամաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Բրիան, Քաշան : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Գեղարուեստական բաժին դըպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ — Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան :

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ :

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն :

Մուտքը ազատ է

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE — Fonds de commerce, tailleur sur mesure à CANNES, Rue d'Antibes, rez-de-chaussée, enseigne et petite vitrine sur rue. Magasin-atelier 40 m2. Possibilité confection, chemiserie et accessoires. Ecrire :

DUZIAN
48, Rue d'Antibes — 06 CANNES.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ –
ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 8 JANVIER

1966

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.	LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10504

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.504

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Ե.— ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՎԷՃԸ

Մարսիլիոյ վէճին մէջ, ապիկարութեան եւ խափանարարութեան վկայութիւններէն անկախ, որոնք ծանօթ են մեզի եւ անշուշտ, օր մը, պիտի գրուին այստեղ՝ նիւթ հայթայթելու համար մեր պատմութեան, այսօր քննութեան կ'առնենք միայն երկու պարագայ.

1.— Առաջնորդական ընտրութիւն Մարսիլիոյ մէջ :

Այս ընտրութեան դէմ բողոքներ լըուեցան : Բայց ծանօ՞թ են բողոքարկուները, իրենց չափիկով ու գլխարկով, ու գիտենք թէ անոնք պիտի բողոքե՞ն, ամէ՛ն առթիւ եւ ա՛յնքան ատեն, որ բողոքի որդը կը բանի իրենց ներսը :

Աշխարհ գիտէ թէ ամէն ընտրութիւն դժգոհներ կը ձգէ իր ետին,— Քենըտիի ընտրութիւնն ալ ունեցաւ դժգոհներ, եղան բողոքողներ, ընտրութեանց թերութեան մասին ճառողներ : Կ'ը՞լլա՛ն նման դժգոհներ, ամէն ժամանակ, կատարեալ չէ՛ աշխարհը, զոր ստեղծողը մաքուրին քով դրեր է անմաքուրը, առողջին քով հիւանդը (միտքով կամ մարմնով) : Վերջապէս կ'ըլլա՛ն քննադատութիւններ, արդար երբեմն անարդար : Մեր մէջ, սակայն, քննադատութիւնը կամ դըժգոհութիւնը որդի մը գործն է, աղտո՛տ որդի մը գործը :

Թերեւս գործուած են թերութիւններ : Որդ ունեցողնե՞րն են որ անթե՛րի, ընդունելի՛ պիտի կատարէին ընտրութիւնները :

Բայց սա ընտրութիւնը տաճկնալու որոշում մը տալ չէր անշուշտ : Զորս տարի ետք կը կատարուի նոր ընտրութիւնը եւ որդ ունեցողները թերեւս կը յաջողին թափել իրենց որդերը,— ինչո՞ւ չեն սպասեր :

Փարիզի եկեղեցիին շուրջ եւս կատարուեցան ընտրութիւններ, տարիներ առաջ,— միթէ չա՞տ օրինական էին, միթէ չա՞տ անթերի էին, միթէ բոլորովին ընդունելի՞ էին բոլորին համար : Յաջողեցաւ այն կողմը որ աւելի ճարպիկ էր, այսինքն քուէները լեպլեպիի պէս թափեցին ո՛ր ծակէն որ պէտք էր թափել, ո՛ւր որ պէտք էր թափել :

Պարտուող կողմը համակերպեցաւ : Ընդունեցաւ որ ինք նուազ ճարպիկ ելաւ եւ ուրեմն որոշեց սպասել յաջորդ ընտրութեան կամ բնաւ չներկայանալ այլեւս նըման ընտրութեան :

Ի՞նչ ընէր պարտուողը, նոր եկեղեցի՞ մը բանար, նոր եպիսկոպո՞ս մը բերէր :

Այո՛, պարտուող կողմը համակերպեցաւ Փարիզի մէջ, իսկ Մարսէյլ մերժեց համակերպիլ, որովհետեւ Դաշնակցական մը փառասէր եկեղեցի մը ժառանգ թողած է յայթայթա՛նծ կողմին, որ պիտի մերժէր անշուշտ առանձնել նոր եկեղեցի մը հիմնելու ծախքերը՝ եթէ չըլլար պատրաստ եկեղեցին : Իսկ եպիսկոպոս մը կարելի է բերել միշտ, առոր համար ոչ հարկ կայ ժողովուրդին կամքը հարցնելու, ոչ ալ քուէն :

Օրինակը աչքաւսիկ :

Լա՛ւ, արձանագրենք՝ ճշդելու համար պատասխանատուութիւնները յանուն պատմութեան եւ անցնի՛նք առայժմ :

2.— Ընտրուած առաջնորդը կը սպառկանի Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական արեւմտեան աթոռին :

Առաջին անգամ չէ որ կը ներկայանայ նման պարագայ մը : Երեւակայեցէք, առաջին տիեզերական ժողովին մէջ, որ գումարուած է ի Նիկիա, ծեծուա՛ծ է այս հարցը : Ի՛նչ կանուխ արթնցեր են քրիստոնեաները : Ուրեմն, աւելի քան 15 դար առաջ, երբ քրիստոնէութիւնը դեռ նոր կ'աղատէր Սարսափէն, (պատմութիւն կարդացողը գիտէ թէ ի՛նչ սարսափի մասին է խօսքը), արդէն ժողովին կը ներկայացուէին աթոռի պայքարներ, թեմ «յափշտակելու» պատմութիւններ,— չակերտուած բառը գործածուած է Նիկիոյ ժողովին արձանագրութեանց մէջ : Եւ այդ առթիւ որոշումներ կը տրուին եպիսկոպոսներու «թեմի թրանսլասիոններու» մասին :

Եպիսկոպոսի մը թեմ փոխելու, նուիրապետական աթոռի իր հպատակութիւնը փոխելու հարցը չի յուզեր մեզ : Մէկ է Հայոց Եկեղեցին :

Այնպէս որ երբ եպիսկոպոս մը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ենթակայ, կուգայ Անթիլիասէն Փարիզ, ու կարծես դարձած էջմիածնայ կաթողիկոսութեան ենթակայ, կը պատարագէ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, եւ ծանօթ յիշատակութեանց պահուն՝ կուտայ Վազգէն կաթողիկոսի անունը եւ ոչ թէ Խորէն կաթողիկոսի անունը,— հարցուցէք Սերովբէ արքեպիսկոպոսին,— կը կարծենք թէ ոչինչ կատարած է որ խոցէր Հայոց Եկեղեցիին ղաւանաբանութիւնը :

Ու նոյնպէս, երբ Արտաւազդ եպիսկոպոս, առաջնորդ ընտրուելէ ետք Ֆրանսայի Հարաւ. թեմին, արտնօութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին՝ կը թողու իր հպատակութիւնը ինքզինք դնելու համար էջմիածնի կաթողիկոսին հպատակութեան տակ, ոչինչ կը գտնենք անրնական, ոչինչ կը գտնենք հակառակ Հայոց Եկեղեցիին :

Երկու եղբայրներ են երկու աթոռակալները : Թշնամի չեն իրարու : Մեր պատմութիւնն է ստեղծեր այդ աթոռները, մեր պատմութեան մեծագոյն եւ իմաստնագոյն տնօրինութիւնը՝ եթէ Հայոց պատմութիւն գիտէք :

Մէկ եղբօրը տունէն միւս եղբօր տունը անցքին մէջ ոչ «յափշտակութեան» խընդիր կայ, ոչ ալ թշնամութեան : Անոնք որ «յափշտակութեան» խնդիր կը դնեն, ուրեմն կը զատեն, կը բաժնեն, կ'երկճղեն Հայոց Եկեղեցին :

Բայց, խոշո՛ր Բայց մը կայ այստեղ :

Կան մարդիկ, որոնք ոչ Հայոց ազգային պատմութիւն գիտեն, ոչ ալ Հայոց եկեղեցական պատմութիւն, վերջապէս կան մարդիկ, որոնք ոչ տաղանդ ունին, ոչ ալ արժանիք մտնելու համար Հայոց պատմութենէն ներս, բայց կ'ուզեն ծանրութիւն տալ իրենց պակաս կշիռքին՝ փորձելով նշանաւորնալ Հայրապետին փոքրաւորութիւն ընելով, կաթողիկոսին աջ - համբոյրի վազելով, «Վեհափառը մեր տունը ճաշի տարի» ըսելով եւ միաժամանակ իրենց տիկնոջ շնորհել այսպէսով «թաղականի կնիկ» տիտղոսը : Այո՛, ունին - չունին առանց ճամբաներ ունին՝ դասարան փոխելու համար մինչեւ հող : Եւ բանէ - բամպակէ հասկցող, գիտուն, խելացի, ազգային գործերու ծանօթ երեւնալու համար չարունակ կը կրկնեն իրենց սա յանկերգը.

— «Դաշնակցականները կ'ուզեն Ֆրանսայի Հարաւ. թեմը կապել Անթիլիասի :

Ոճրագործը կրնայ մտածել միայն ոճրագործութեան մասին : Ըսողները օրինակ :

— Ո՛չ, պարոն անծեղներ, ո՛չ, պարոն կաչաղակներ, մէ՛կ է Հայոց եկեղեցին, էջմիածնի անունով կոչուի թէ Անթիլիասի : Ծուխի համար կռուող տէրտէրի վէճի մասին մտածէք դուք, միայն դուք,— առեւտրական վէճերու համար չէ կռուած այն կուսակցութիւնը, որ հերոսներ է տուած, երիտասարդութիւն է զոհած, ազգին պարծանք մտաւորականներ է ըստեղծած : Ու վստահ եղէք, նոյն կուսակցութիւնը պատրաստ է իր արիւնով պաշտպանելու էջմիածինը՝ երբ տեսնէ թէ վտանգուած է պատմական այդ աթոռը : Նման վտանգներու պարագային մեզի ծանօթ է ձեր դիրքը,— չխօսինք աւելին :

Բայց թոյլ տուէք յայտարարել.

— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը երբեք «թեմ չէ յափշտակած» եւ «յափշտակելու» ալ միտք չունի, չի կրնար ունենալ,— եթէ առով կ'ուզէք հասկնալ թէ կը փորձուի զօրացնել մէկ աթոռը ի հեճուկս միւս աթոռին, լայն բացէք ականջները, ահա վճռական խօսք, պատուաւոր մարդու խօսք : Բայց երբ անտէր մնացած է թեմը, (էջմիածին խուլ մնացած է, մունջ մնացած է, վերջապէս անտարբեր մնացած է հանդէպ թեմին պահանջներուն՝ կամքէ անկախ պատճառներով, արտաքին ճնշումով կամ խափանարարներու սադրանքներուն հետեւանքով), այն ատեն թեմը ի՛նքը, ինքնաբերաբար եւ հարկադրաբար դիմած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

Այս ձեւով յարգուած է աւանդական խօսքը.— Հոն ուր չի կրնար հասնիլ էջմիածնի կաթողիկոսը, կը հասնի Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, եւ հոն որ չի կրնար հասնիլ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, կը հասնի էջմիածնի կաթողիկոսը :

Այսպէս որ է աթոռակալները կը կոչուին «եղբայր ի Քրիստոս» :

Մեծն Գրիգոր Օտեան եւ իր սերունդը կանո՛ւխ յայտարարած են այդ իմաստութիւնը : Եւ վստա՛հ եղէք, եթէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն չունենայինք, չէինք ունենար էջմիածնի կաթողիկոսութիւն, ինչպէս պարսկական Հայաստանով է որ յունական Հայաստան ունեցած ենք եւ յունական Հայաստանով՝ պարսկական Հայաստան :

Եթէ մէկ ըլլար Հայուն գլուխը, վրան թագ դրուած ըլլար թէ չաթալ - թագ, թշնամին կը կտրէր այդ գլուխը սուրի մէկ հարուածով :

Այսպէս, երկրորդ, կը յայտարարենք թէ պատմական պահանջ է երկու կաթողիկոսութիւն ունենալը : Իրարու դէմ մի հանէք այդ կաթողիկոսութիւնները, թեմի խնդիրը առեւտրականի ոգի կը մատնէ եւ վաճառական մի՛ դարձնէք կաթողիկոսները :

Իմ թեմս ըսել, քու թեմդ ըսել, եկեղեցական ըլլայ ըսողը թէ թաղական, ամօ՛թ է, հազար անգամ ամօթ : Եւ այդ պարագան է որ ցոյց պիտի տանք յաջորդաբար՝ քննութեան առնելով այն երկու յօդուածները, որոնց շուրջ ազմուկ յարուցանելով՝ նշան կը տրուի կռիւի :

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն ջանք կը թափուէր որպէսզի նախատեսուած փոփոխութիւնները առանց աղմուկի կատարուին, բայց կը թուի թէ Ե. Հանրապետութեան մէջ ալ նախարարական պաշտօններու բաշխումը դիւրին գործ չէ :

Վերջերս շատ կը կրկնուէին շարք մը անուններ ինչպէս՝ Տըպրէ, Տ'Աստիէ տը լա Վիժըրի, Էտկար Ֆօռ, Մորիս Շուման եւն. իբրեւ նոր դէմքեր որոնք մաս պիտի կազմեն կառավարութեան : Գլխաւոր դժուարութիւնը ծնած է Միշէլ Տըպրէի մասնակցութեան պատճառով : Արդարեւ Միշէլ Տըպրէի առաջարկուած է «գերնախարարութիւն մը» որ ի մի համախմբէ ելմտական, տնտեսական եւ ընկերային գործերը, այս պայմաններու մէջ Ելմըտական նախարար՝ Վալերի Ժիսքառ տ'Էսթէն մերժած է որեւէ նախարարութիւն :

Ելմտական նախարարի այս դիրքը լուրջ դժուարութիւններ կրնայ ստեղծել խորհրդարանական մեծամասնութեան մէջ, վասնզի Ժիսքառ Հանրապետական անկախներու առաջնորդն է : Արդէն, 33 երեսփոխան ունին որոնք միշտ կը քուէարկեն Իւ. Էն. Էռին հետ, ապահովելով խորհրդարանական մեծամասնութիւնը : Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ մեծամասնութիւնը եթէ անկախները բաժնեն իրենց նախարարին դառնութիւնը :

Իրաց այս կացութեան մէջ, յոյս կը դրուի Էտկար Ֆօռի բերելիք ձայներուն վրայ, բայց չէ ճշդուած թէ ի՞նչ նախարարութիւն պիտի յանձնուի այս վերջինին :

Կայ տակաւին տ'Աստիէ տը լա Վիժըրիի պարագան, Լիպերասիոնի նախկին տնօրէնը :

Հաւանաբար ամէն բան պարզուի այսօր Շաբաթ երբ տը Կոլ յաջորդէ նախագահ տը Կոլի, պաշտօնապէս, նոր եօթնամեակի մը համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Հանրապետութեան վարչապետը՝ Էրհարտ տարակարծիք է նախագահ Լիւպքէի հետ կառավարութեան կազմութեան մասին : Վարչապետը չէշտած է սակայն.— «Համախմբումը կը մնայ ինչ որ է կամ այն է որ կ'ուզեն գիս իշխանութենէն հեռացնել :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ մեռած է Տինօ Ալֆիէրի, 79 տարեկանին : Քարոզչութեան նախարար եղած էր Մուսոլինիի օրով եւ դեսպան հիթլերական Գերմանիոյ կառավարութեան մօտ :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ, օրթոտոքս եւ բողոքական հասարակաց մէկ «Հայր Մեր» պիտի ունենան ասկէ ետք, ֆրանսերէն լեզուով : Նախ պիտի օգտագործուի Յունուար 18էն 25 եւ պարտադիր դառնայ Զատիկէն ըսկըսեալ : Կաթողիկէներու համար գլխաւոր փոփոխութիւնն այն է որ այլեւս յոգնակի չի խօսուիր Աստուծոյ հետ այլ՝ եզակի :

ԺԱՆ ԼԻՒՐՍԱ, ֆրանսական արուեստի մեծագոյն դէմքերէն մէկը, մեռաւ առջի օր Սէն Փօլ տը Վանսի մէջ, զոհ սրտի տագնապի մը : Որմնանկարչութեան վերանորոգողը կը նկատուէր եւ մեծ վարկ կը վայելէր :

ՇԵԼԵՓԻՆ, խորհրդային պետութական եւ քաղաքային պատուիրակութեան մը գլուխը Հանոյ հասաւ առջի օր : Շելեփին ծանօթ է իբրեւ մասնագէտ փափուկ պաշտօններու :

ՓԻՐԷԻ մէջ Աստուածայայտնութեան տօնը ցոյցի մը վերածուած է որու ընթացքին 11 հոգի վիրաւորուած են : Ցոյցը հետեւանքը կը նկատուի թագաւորին խորհրդատուին հրաժարման :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գործադուլը կը շարունակուի անել կացութիւն մը ստեղծելով : Բժշկական խրատներ կը տրուին անոնց որոնք քալելով գործի կ'երթան : Ըստ Ամերիկացիներուն քննեաքը, չամփաներ եւ սափիրները շատ օգտակար են : Առեւտրական շրջանակները կ'ուզեն որ ձոնըսն միջամտէ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ փրոֆէսոր մը՝ Նիքոլայի Մալասկովիչ որու հետքը կորսուած էր Դեկտեմբեր 17էն ի վեր, զբօսաշրջիկներու ճամբորդութեան մը ընթացքին, Յունաստան, քաղաքական ապաստան ուզած է ամերիկեան իշխանութիւններէն :

ԿԵԴՐՈՆ - ԱՓՐԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան նոր ղեկավարութիւնը խզած է Փեքինի հետ եւ երկրէն արտաքսած բոլոր Չինացիները, երեւան հանելէ ետք զէնքի պահեստ մը եւ ժողովրդական բանակի մը կազմութեան փորձերը :

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌԻ Թունուզեան ճամբորդութիւնը վերջ գտաւ առջի օր : Տը Կոլի շըրջուն դեսպանը չէշտած է թէ այս ճամբորդութիւնը զուտ բարեկամական բնոյթ ունէր :

ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԻ ԲԱՌԱԿԵՐՏՈՒՄԸ

— Հայ բանաստեղծութեան մէջ Սիամանթօ բացառիկ տեղ կը գրաւէ իր բանաստեղծական լեզուին ճոխ բառապաշարով եւ յատկապէս նորակերտ բառերով : Նոր բառեր կերտելու մեծ վարպետ է · արեւմտահայ այն բանաստեղծներէն է, որոնք շատ կը սիրեն լեզուի եւ ոճի նորութիւնները, եւ այս բնական է, որովհետեւ անոնց համար լեզուն ազգային արժէքներու, հայ ոգին պահպանելու միակ զօրեղ զրահականն է», կ'ըսէ Հր· Աճառեան :

Հայոց լեզուն իր բառակազմական անսահման ճկունութեամբ հնարաւորութիւն կուտայ հայ բանաստեղծներուն ստեղծելու նորանոր բառեր եւ հարստացնելու բանաստեղծական լեզուն: Սիամանթօյի բառակերտման հիմնական գործօնը Հայոց լեզուի բառակազմական այդ ճկունութիւնն է: Օգտուելով Հայոց լեզուի բառակերտման լայն հնարաւորութիւններէն, բանաստեղծը գոյութիւն ունեցող բառերէն եւ արմատներէն կը ստեղծէ նոր բառեր, որոնք օժտուած են խոր յուզականութեամբ եւ արտայայտչականութեամբ եւ կը համարուին լաւագոյն ձեւեր բանաստեղծին գաղափարները եւ ապրումները արտայայտելու համար: Սիամանթօյի բառակերտումը ամբողջովին հիմնուած է Հայոց լեզուին վրայ եւ հարազատ է անոր ոգիին : Սիամանթօ վարպետ ձեւով կ'օգտագործէ նաեւ հայ քնարերգութեան բառակերտման հարուստ ժառանգութեան լաւագոյն աւանդութիւնները՝ սկսեալ Նարեկացիէն, միջնադարեան տաղերգուներէն մինչեւ իր նախորդները :

Անոր բառապաշարը, որ շատ հարուստ է նորակերտ բառերով, չափազանց ինքնատիպ է: Ոճի առանձնայատկութիւններով ուրոյն տեղ կը գրաւէ հայ բանաստեղծութեան մէջ եւ մեծ դեր կը կատարէ մեր լեզուին զարգացման եւ հարստացման գործին մէջ:

Բանաստեղծին բառակերտումը պայմանաւորուած է անոր վառ զգացումներով, հոգեկան ապրումներու փոթորկումով: Այս բոլորը արտայայտելու համար անհրաժեշտ էր ցասմնալից լեզու, ոճի թարմ միջոցներ, ասկէ ալ՝ նոր բառեր կերտելու պահանջը :

Արիւնարբու բռնակալներու արարքները գեղարուեստօրէն պատկերացնելու համար լեզուին սովորական ձեւերը չէին գոհացներ բանաստեղծին· իր խօսքը յուզիչ եւ արտայայտիչ դարձնելու համար կը կերտէր կամ կ'ընտրէր համապատասխան բառեր, հրէշածին, սարսափածին, նախճիրակիր, ժանտատեսիլ, սոսկատեսիլ, չարագոր, անասնադէմ, անասնակերպ եւայլն: Այն պատուհանը, ուրկէ կը տեսնէր դահիճներուն անասելի ոճրագործութիւնները կը բնութագրուի դեհենագիր եւ դժոխահայեաց մակդիրներով, որոնք բանաստեղծին խռովայոյզ հոգիէն են ծնած : Գիշերասարսափ, բազկահարուած, մահազանգել, պատանքուիլ, մոխրացնել, մորթազերծել, մեռելատուեր, դերեզմանուիլ եւայլն սովորական գործածութեան բառեր չեն: Այս ձեւի բառակերտումներով Սիամանթօ ստեղծած է ինքնատիպ ոճ մը՝ յուզիչ եւ պատկերաւոր :

Կեանքէն դատապարտեալ ու
մեռելաստուեր որբեր
խելայեղօրէն գերեզմանուած մայրեր կը
փնտռեն :

Կրած տառապանքը արտայայտելու համար բանաստեղծը ընտրած կամ կերտած է համապատասխան բառեր, խէժատանջ, ցամակոծ, զգայախաբ, հայրենացաւ եւայլն : Խորունկ ապրումներէն ծնունդ առած են խորունկ բովանդակութեան եւ ուժեղ ցասումին ներդաշնակող բառեր, ինչպէս, օրինակ, ահեղատրոփ, կայծակարձակ, լուսաթռիչ, փոթորկաբաշ, ահեղալալ, չանթամարտ, վրիժածարաւ, վրիժաձայն, ճշմարտավճիռ են:

Սիամանթօ այն բանաստեղծներէն է, որոնք յանգի կամ վանկի համար արուեստական բառեր չեն ստեղծեր : Անոր ընտրած կամ յօրինած ամէն մէկ բառը կ'արտայայտէ հեղինակին միտքն ու ըղձացումը : Ինչպէս կ'ըսէ Վարուժան · « Խնդիրը բառերը գործածելուն մէջ չէ միայն՝ այլ անոնց նրբութիւնները, պատկերները, զգայութիւնները իրարու հետ պատշաճեցնելու մէջ»: Սիամանթօյի խօսքին վարպետութիւնն ալ այդ է արդէն: Անոր նորակերտ բառերը միայն « բանաստեղծական» չեն, այսինքն արտաքին տպաւորութիւն ձգող, չափի եւ յանգի համար ստեղծուած, այլ միաձուլուելով գրական լեզուի միւս տարրերուն հետ, կը ստեղծեն ամբողջութիւն մը : Նարեկացին, Մեծարենցի խօսքով, «Գիտէր ծովաձայն հնչեցնել բառերը » : Սիամանթօն ալ գիտէր ոչ միայն նոր բառեր ստեղծելու արուեստը, այլեւ այդ բառերը ամէնէն նպատակայարմար ձեւով, իրենց համապատասխան ոճին երանգով գործածել: Երբ անհրաժեշտ եղած է խօսքը դարձնել մարտաշունչ, բանաստեղծը ստեղծած է դիւցազնական ոգին բացայայտող բառեր : Սիամանթօն ունի հերոսաշունչ ոճ, ոչ մէկ բառ ու արտայայտութիւն չկայ այդ ոճին մէջ, որ ցոյց տայ աղերսանք, խեղճութիւն եւ տկարութիւն : Անոր վեհ հոգիէն բխած բառակերտումներէն են՝ ոսկերգել, ըղձանուիլ, դիւցազներգել, շեփորել, աղեղել, զարբնել, կռանել, հրադինուիլ, դրահել, կայծագրել եւայլն :

Գոյականէն բայ կազմելը Հայոց լեզուին բառակազմական ամէնէն ճկուն կողմն է : Մրրիկ բառը Սիամանթօյի ոճին հարազատ է · այդ բառով ստեղծած է հոյակապ պատկերներ, կերտած է նոր բառեր : Մերթ այդ բառով կազմած է մրրկաթեւ, մերթ ալ բայ՝ մրրկել: Սիամանթօյի՝ գոյականէն կազմած բայերը այնքան հարազատ են մեր լեզուին, որ եթէ այդ բայերը անջատենք անոնց բանաստեղծական հիւսուածքէն, դարձեալ անոնք կը մնան բովանդակալից եւ պատկերաւոր, արտայայտիչ եւ յուզիչ: Այդպիսի բառերէն են, օրինակ, ոսկերգել, պատանքուիլ, ամբոխուիլ, դերեզմանուիլ, նիզակուիլ, երկաթել, աղեղել, զարբնել, դրահել, լուսազարդել, աշտարակուել եւայլն: Պատկերաւոր է «պատանքը առագաստել» կամ՝ թշնամի հորդաները բնութագրելու համար կազմած ալեծփել, անտառուել եւ այլ բայերը ··· « ծովուն պէս զմեզ կ'ալեծփեն», « Սեւ խուժանն անտառուեցաւ» :

Բանաստեղծին լեզուական նորութիւնները մեծապէս գնահատուած են ժամանակակից եւ յետագայ շրջանի գրողներու կողմէ :

« Եարճանեանը կարծես հրաշէկ երկաթով մարմարինի վրայ պատկերներ կը դրոշմէ՝ իր մի տողին, մէն մի բարդ բառին մէջ՝ որ ստէպ ինքը կը յօրինէ» (Դ· Վարուժան) :

Սիամանթօ օգտուած է Հայոց լեզուի ոճին բոլոր աղբիւրներէն, առած է լաւագոյնը եւ, ձուլելով սեփականին հետ, ստեղծած ամբողջական ներդաշնակութիւն մը: Այսուհանդերձ, դժգոհած է, որ իր տեսածն ու ապրածը վերարտադրելու համար ի վիճակի չէ մարդկային լեզուին մէջ գտնել համապատասխան բառեր, բառային կապակցութիւններ ·

Ի՞նչ բառերով եւ ինչ մուրճերով ատելութեանցս ու սիրոյս աշտարակները կռանել :

Հայ ժողովուրդին տառապանքը պատկերացնելու համար կ'ընտրէ կամ կը ստեղծէ ճոխ բառապաշար մը, ոճի հարուստ եւ բազմազան միջոցներ: Եղեռն բառը Սիամանթօյի բանաստեղծական բառապաշարին հիմնական բառերէն մէկն է: Եղեռնական, եղեռնականօրէն, եղեռնագործ, եղեռնաբար, եղեռնօրէն, եղերերգ, եղերերգել եւայլն: Սիամանթօյի բանաստեղծական բառապաշարին ճոխութիւնը ցոյց տալու համար կարելի է առնել մահ արմատով կազմուած բազմաթիւ բառերէն քանի մը հատը, որոնք մտած են անոր լեզուին մէջ, մահերգել, մահապարտ, մահազանգել, մահաբոյժ, մահատարուտ, մահակիր, մահածփել, մահաբաղձ, մահաջերմ, մահազանգ, մահացեալ, մահացնոր, մահատեսիլ, մահաբոյր եւայլն: Շատ բառեր կերտած է նաեւ կմախք, մեռնիլ բառերով (կմախատեսիլ, մեռելաստուեր):

Յատուկ ուսումնասիրութեան արժանի է ոչ միայն Սիամանթօյի բառակերտումը, այլեւ լեզուական պատկերներու համակարգը : Այս երկու կարեւոր հարցերը մանրամասնօրէն հետազօտելէ ետք միայն կարելի է ձեռնարկել Սիամանթօյի ընդհանուր ոճին, բանաստեղծական լեզուին ուսումնասիրութեան: Այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ յայտնաբերել անոր լեզուական ժառանգութիւնը եւ դարձնել ժամանակակից սերունդին սեփականութիւնը :

Գ· ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԷՆ
(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Անցեալ տարի Յուլիսի վերջին օրը, առաւօտուն, Ֆրանսայէն հայ զբօսաշրջիկներու խումբ մը, 28 հոգի, որոնց մէջ ստորագրողս, կը հասնինք Էնվալլիտի օդանաւային կայանը:

Կռունկներ ենք, որ պիտի թռինք երթանք Հայաստան, ափսո՜ս, ոչ մնալու համար ընդմիշտ մեր հայրենի աշխարհը:

Մեզի հետ էր նաեւ Արշամ Խոնդկարեան: Իրեն կ'ընկերանար Պ· Մալխասեան: Չէի ճանչնար զինք: Մեր մէջ ամէնէն տարեցներէն էին երկուքը: Մօտեցայ, բարեւեցի եւ ուզեցի ծանօթանալ :

— Ներողութիւն, հայրիկ, ըսի, դուք Ատափազարցի՞ էք :

— Ոչ, ըսաւ ժպիտը շրթներուն :

— Դուք Վիէննէ՞ն կուգաք :

— Ո՛չ, ըսաւ եւ այս անգամ աւելցուց, ես Պարիսից եմ, բնիկ Կովկասահայ :

Աւելորդ համարեցայ հարցումներս շարունակել : Առողջութիւնը ինծի այն տպաւորութիւնը տուաւ թէ բնիկ Հայաստանցի է եւ կը վերադառնայ Հայաստան :

Էնվալլիտէն մեզ փոխադրեցին Պուրժէ: Մտանք օդանաւ: Եւ կռունկի նման թռանք նախ դէպի Մոսկուա: Ուղեւորներս, 15էն 81 տարեկան, բոլորս օդանաւին աթոռներուն կպած, գրեթէ անշարժ, կը ցանկանք որ վայրկեան մը առաջ վերջ գտնէ այս ճամբորդութիւնը :

Մեր մէջ ամէնէն տարեցը, Խոնդկարեան, 81 տարեկան, կապարտինէ վերարկուն ուսերուն ձգած, թեթեւ եւ բարձրահասակ, վստահ քայլերով կը չափէր օդանաւին միջանցքը մէկ ծայրէն միւսը, կանգ առնելով զբաղարանին առջեւ, ակնոցները հանելով գրպանէն, փնտռելով պատկերազարդ պարբերականներ ու գիրքեր: Երկար քննութիւններէ ետք՝ ընտրեց գիրք մը եւ վերադարձաւ իր տեղը : Մօտէս անցած պահուն նշմարեցի որ ընտրած գիրքին խորագիրը Ֆրանսերէն չէր, ոչ ալ հայերէն: Ընկերոջս ականջին փսփսացի թէ ·

— Այս մարդը մեր մեծ գլուխներէն է,

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Նկատի ունենալով հարցումին բնոյթը և առընչակցութիւնը, Մուսթաֆա Քեմալն էր որ կը մնար պատասխանել անոր, անձնապէս :

Եւ որովհետեւ Մուսթաֆա Քեմալ շրջապտոյտի մէջ կը գտնուէր այդ օրերուն, յարմար տեսնուած էր հարցապնդումը սպասցնել քանի մը օր, մինչեւ անոր վերադարձը, այսինքն մինչեւ 14 Օգոստոս թուականը:

Ուրեմն, տրուած ըլլալով որ Մուսթաֆա Քեմալ վերադարձած էր շրջապտոյտէն, հիմա ինքն էր որ պիտի պատասխանէր այդ հարցումին :

«Ո՞ՒՐԿԷ ՆԵՐՇՆՉՈՒԵՑԱՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ»

Ժողովի փոխ–նախագահ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ ամպիոն կը հրաւիրէ Մուսթաֆա Քեմալը, ըսելով ·

— Հրամմեցէք, Փաշաս ··· :

Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահ եւ կառավարութեան պետը, ճկուն ոստումով մը ամպիոն կը բարձրանայ: Բոլոր ակնարկները ուղղուած են իրեն եւ ականջները լարուած :

Հիմա, Մուսթաֆա Քեմալ փաշան է որ կը խօսի ·

« — Երբ մենք կը բացակայէինք շրջապտոյտի մը պատճառաւ, մեր կարգ մը յարգելի ընկերները հարցապնդում մը տուեր են Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահութեան, փափաքելով մանրամասնեալ տեղեկութիւններ ունենալ, Արեւելեան ճակատի կացութեան մասին » :

Այս խօսքերով իր նիւթն սկսելէ ետք, Մուսթաֆա Քեմալ բացատրութիւններ կուտայ կացութեան մասին, հաղորդելով նախ Արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի կատարած դիմումը Սարըղամիշը եւ շրջակայքը գրաւելու համար· ապա անդրադառնալով այդ շարժումին համար Գարապէքիրի պահանջած լիազօրութեան, աւելի ետքը կը խօսի Թուրքեւռուսական յարաբերութիւններու մասին :

— « Ընկերներ, կ'ըսէ բոլորին ծանօթ է, թէ Համաշխարհային Պատերազմի վերջին տարիներուն, Ռուսիոյ մէջ պայթեցաւ յեղաշրջում մը, որ հրապարակեց հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող ընկերվարութեան իսկական նպատակն ու ձգտումները : Ատիկա հիմնուած է մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կազմող աղքատ ժողովուրդին եւ մանաւորաբար այս ժողովուրդի ամէնէն աւելի զրկանք ու տառապանք կրող հատուածին, այսինքն բանուոր դասակարգին մէջ գոյութիւն ունեցող գաղափարաբանութենէն : Եւ ան իրեն նպատակ ու թիրախ ընտրեց պայքարը աշխարհակալութեան ու դրամատիրութեան դէմ, բովանդակ մարդկութիւնը ազատագրելու եւ փրկելու համար անոնց դաժան ու անողորմ տիրապետութենէն :

« Ան, այս նպատակին կարենալ հասնելու համար ալ, իբրեւ հիմնական միջոց ու դարման, ընտրեց պայքարի ճամբան: Իսկ իր վերջին ձեռնարկը կը կայանայ այդ գործելակերպին մէջ, որ կը ձգտի ամբողջ աշխարհի տարրերը մասնակից դարձնել իր շղթայազերծած այդ պայքարին: Ռուսերու մէջ, այս զգացումը զօրացած է մեծապէս, մանաւորաբար ցարական բռնակալ վարչակարգին եւ Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին ալ աւելի շեշտուած կերպով յայտնուող թշուառութեան եւ անվերջ զրկանքներու հետեւանքով :

« Անոնք, նկատի ունենալով իրենց երկրին անսահման տարածութիւնը եւ տիրող բազմապիսի կլիմայական պայմաններու ընձեռած առաւելութիւնները, զանոնք օգտագործեցին իբրեւ նպաստաւոր ազդակներ եւ չվարանեցան պատերազմ հռչակելու բովանդակ աշխարհի աշխարհակալութեան դէմ, թշնամանքի եւ ատելութեան սերմեր ցանելով սրտերու մէջ, անոնց հանդէպ :

«ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ Է »

« ··· Հակառակ անոր, որ Արեւմտեան երկիրները իրենց ամբողջ ուժն ու բովանդակ միջոցներն ու կարելիութիւնները զօրաշարժի ենթարկեցին անոնց դէմ, Ռուսերը նորէն ալ կարողացան ապրեցնել իրենց ստեղծած յեղաշրջումը եւ զարգացնել զայն :

« Բոլշեւիկներուն, մանաւորաբար Լեհաստանի մէջ արձանագրած յաջողութիւնները շատ փայլուն ու խոստմնալից նախանշաններ ըլլալ կը թուին, յեղափոխութեան ապագային համար :

(40 Շար·)

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

Գ.

Օսմ. կայսրութեան սահմաններու ընդլայնումին հետ կը ծաւալի հայ գաղթականութիւնը: Արեւելքէն դէպի Արեւմուտք կը դիմեն գանգուածներ, կը տարածուին կայսրութեան երկայնքին եւ լայնքին, մինչեւ Մոլտաւիա եւ Վալաքիա: Մեծ մասով չրջուն առեւտրականներ են Հնդկաց Ովկիանէն մինչեւ Տանցիկ: Վենետիկէն, Նիւրէնպէրկէն կը բերեն ապրանքներ հայելի, մատանի, մարգարիտ, ուլունք եւ յետոյ կը վերադառնան Ջուղա, կ'այրեն չուալ, կը պծնեն իրենց կիները: Հայ նաւ մը, «վաճառական հայը» ցորեն կը բերէ Լիվոռնոյ: Հայերը նաւեր ունին Հնդկաց Ովկիանոսին վրայ»: (Թաւերնիէ, ՎՈՒԱ-յաժ, Ա., 380):

Ամէնուրեք հայ առեւտրականը կը վայելէ պաշտպանութիւն: Մխիթարներ հայկական տարազով կը շրջին մոնկոլական աշխարհին մէջ, կ'երթան մինչեւ Չինաստան: Ժան — Ժագ Ռուսօ Ժընեւ Ցերիոյ Նէօշաթէլ քաղաքին մէջ կը հանդիպի հայ առեւտրականի մը, կը նախընտրէ շալվարը տարազէն: Հայեր քալելով Լայփցիկի տօնավաճառին կ'երթան: Լեռնարնակ ժողովուրդ մը ծովարնակ ժողովուրդ մը չի կրնար դառնալ դիւրութեամբ: Կը նուաղի հետզհետէ:

Գաղթողը հետը կը տանի լեզու եւ դաւանանք: Լեզուն կը մոռնայ շուտով, դաւանանքը կը մնայ ժամանակ մը, կ'ըլլայ դաւանափոխ քրիստոնեայ միջավայրի մէջ, կը կորսնցնէ աւանդութիւնները: Մոլտաւիոյ մէջ տաճկերէն կը խօսէին, Ղրիմի մէջ թաթարերէն:

Հայերը բացառիկ դիրքեր կը գրաւեն ամէնուրեք, բայց իրենց հակամարտութիւնները պատճառ կ'ըլլան գաղութներու քայքայումին: Ղրիմի Թերակղզին մէջ կը հիմնեն բարգաւաճ գաղութ մը, կը շինեն 45 եկեղեցի, կը սկսին դաւանական պայքարներու: Ճենովացիներուն բարձր տուրքեր կը վճարեն: Հայ հարուստները կը սկսին փախստութեամբ գրաւել, աղքատները կը դառնան ստրուկ: Երկու հարիւր հազար Հայութիւն կ'ենթարկուի փոքրամթիւ Ճենովացիներուն:

Մասնաւոր արտօնութիւններ կը վայելեն Լեհաստանի մէջ, կը կազմուին դասակարգեր, աշխատաւոր դասակարգը, արհեստաւոր, երկրագործ, առեւտրական, կ'ըմբոստանան բարձր դասակարգի դէմ, կառավարութիւնը կը միջամտէ, կը բանտարկէ ըմբոստները: Հայ կալուածատէրեր հայ ճորտեր ունին, արհեստակցական միութիւններ կը կազմեն: Լեհաստանի Հայերուն թիւն ալ Մորկանի համաձայն երկու հարիւր հազար եղած է:

Ռումանիոյ ամէն կողմ Հայեր կան, որոնք հետզհետէ պիտի նուաղին եւ անհետանան:

Ղրիմէն կը գաղթեն Հունգարիա, կը դառնան Հունգար, կը հիմնեն առեւտրական տուներ, կը տեւեն ընտանիքները նոր եկուորներու շնորհիւ: 1848ին Պուտափէշտի խորհրդարանին մէջ ինը երեսփոխան ունէին: Կը մասնակցին յեղափոխութեան, կը զոհուին նոր հայրենիքի անկախութեան համար: («Հանդէս Ամսօրեայ», 1892, էջ 108):

Արտագաղթը կը փոխէ ընկերային տիպարը, նահապետական ընտանիքը կը մընայ մայր երկրին մէջ, բնագաւառէն դուրս ընտանիքը կը մնայ անհաստատ, որովհետեւ հողային բաժանման խնդիր չկայ, անդրանկութեան իրաւունք չկայ: Գաղթողը կը լքէ արօրը, ամէնուրեք արհեստաւոր եւ առեւտրական է: Արեւելքի մէջ կը մնայ հողին կապուած եւ կը տեւէ, հողը լքողը կ'անճիտանի շուտով:

Ընդարձակ տարածութեան վրայ գաղութները կը տարբերին ընկերային հոլովոյթով: Կլիման, կենցաղը, միջավայրը կը փոխեն գաղթականին մտայնութիւնը, կը խզուին ազգային եւ բարոյական կապերը մղումներով իրարմէ հեռու խումբերուն:

Պատրիարքը հայ համայնքին կրօնապետն էր, պատասխանատու էր պետութեան առջեւ իր հօտին համար, իրաւունք ունէր մեղանչողները պատժելու, ամուսնական խնդիրները կարգադրելու, ունէր քաղաքային եւ կրօնական բացարձակ իշխանութիւն:

Գաւառէն կուգան գունդ առ գունդ, ոմանք ստորին պաշտօններ կը վարեն, ուրիշներ կը հարստանան, կը ստանան չելեպի, ամիրա տիտղոսներ, որոնք ժառանգական չեն, հարստացողը չելեպի, ամիրա է, աղքատացողը կը կորսնցնէ տիտղոսը:

Բիւզանդական չրջանի վէճերը կը շարունակուին, նախապէս հաստատուողները հակառակ են նորեկներուն, որոնք կը պահանջեն ձայն ունենալ պատրիարքական գործերու մատակարարութեան: Զանազան գաւառներէ եկողներ տարբեր մտայնութիւն ունին, բայց ամէնն ալ աթոռի սիրահար են: Եկեղեցականը համեստ դասակարգէ կուգայ, պատրիարքական աթոռը գրաւելու համար սուլթանին նուէր տալու է, եկեղեցականին տալիք գումարը կը հայթայթէ չելեպին կամ ամիրան: Զօրաւոր ամիրան կ'ուզէ իր մարդը գետեղել աթոռին վրայ, ինչպէս երբեմն զօրաւոր նախարարը, որ իր մարդը կը դնէր լուսաւորչի Աթոռին վրայ: Չելեպիներ չեն համաձայնիր ընտրութեան շուրջ, տեղակալներ կը վարեն պատրիարքական պաշտօնը 1641 - 50, 55 տարուան մէջ կը փոխեն 34 պատրիարքներ, կարեւոր գումարներ վճարելով փաշաներուն: Պետութիւնը կ'ընդունի աշխարհականներու վարչութիւնը: Տիվրիկցի Իպրահիմ էֆ. պատրիարք կը նշանակէ Տիվրիկցի Ղազար վրդ.ը:

Եկեղեցականներ կը դարպասեն ամիրաներուն, էջմիածնի նուիրակներ դրամ կը հաւաքեն գաւառի հաւատացեալներէն, Պոլիս կուգան եւ պատրիարքական աթոռը կը գնեն:

1641ին Պրուսայի մէջ կը քանդեն հայ եկեղեցին, կը հալածեն Հայերը, Մեծ Վեզիր Գարա - Մուսթաֆա սուլթան Իպրահիմի հրամանով կը փնտռէ քաղաքապետը, չինել կուտայ եկեղեցին, կը բացատրէ պետութեան քաղաքականութիւնը. «Սուլթանը չի փափաքիր որ Հայերը հալածուին, օտար երկիր գաղթեն, ուստի կ'արգիլէ ոեւէ հալածանք Հայերու հանդէպ: Սուլթան Իպրահիմ կը հրամայէ նաեւ Գում Գափուի եկեղեցին շինել»: («Փորձ», Ա. տարի, Թիւ 1, 1876 էջ 368 — Գափամաճեան, Պատմ. Հայոց, 1880, Պոլիս, էջ 194):

Սիւլէյման Բ.ի օրով կը հալածուին Հայերը, գրգռողները Հայեր էին, Թլթլեան կուսակցութեան պատկանողներ: 1662 Թուին Աճեմ փաշա կը քանդէ Պոլսոյ մէջ հայ եւ յոյն եկեղեցիները, Թուրքերը նոյնը կ'ընեն Կարսի, Երզրումի, Ակնի մէջ: 1659ին հաւատացեալներ կը մերժեն եկեղեցիին մէջ կարդալ սուլթանին մէկ հրովարտակը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

օտար լեզու ալ գիտէ:

Երբ հասանք Մոսկուա, աչքս եաւելէն է: Ճաշարանին մէջ սպասարկողները յարգանքով կը խօսէին իրեն հետ, եւ ականջներս լարած հաստատեցի որ ռուսերէն կը խօսէր սահուն կերպով, առանց կակազելու: Սպասարկողները յարգանքով ընթացք կուտային իր բոլոր պահանջներուն, որքան ալ դժուարահաճութիւն ցոյց կուտար. — Աս չեմ ուտեր, աս չեմ խըմեր:

Յետոյ մեր օդանաւը բարձրացաւ երկինք, ու շուտով հասանք Հայաստանի վերեւ: Բարձրախօսը յայտարարեց. — Հինգ վայրկեանէն կ'իջնենք էջմիածնի օդակայանը:

Խոնդկարեան ոտքի էր: Մեղմ ուղղելով իր խօսքը՝ կուռ ու կարճ ճառ մը խօսեցաւ: Յուզուած էր: Ըսաւ թէ բոլորս պարտաւոր ենք, առանց բացակայելու, այց մը կատարել անծանօթ զինուորին շիրիմին, ի յարգանս մեր հերոսական հայրենիքին նահատակ զինուորներուն:

Հայաստանի մէջ օր մըն ալ այցելեցինք Մշակութային Տունը, Պ. Համազասպեանի: Օրուան կարգ ու սարքին, Հայաստանի վերաշինութեան մասին տրուած ծանօթութեանց հետ, Պ. Համազասպեան մեղմ յայտնեց թէ ձեր խումբին մէջ կը գտնուի Հայաստանի առաջին հանրապետութեան օրերուն, Դաշնակցական կառավարութեան անդամ, դատական նախարար Պ. Արշամ Խոնդկարեանը, որ անհատական:

Այսպէս էր որ ճանչցայ Խոնդկարեանը Ուրեմն մեր խումբին մէջ գտնուած ամէնէն տարեց, ընդհանրապէս մռայլ, պարթեւահասակ անձը, ոչ միայն մեծ մտաւորական մըն է եղեր, այլ եւ նախարար:

Ուշ ճանչցանք:

Յիշատակը թող մնայ անմահ:

ԶԱՏԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ). — «Պէպօ»ի ներկայացումը աննախընթաց խանդավառութիւն ստեղծեց գաղութին մէջ: Դեկտեմբեր 30ին, ժամը 14ին, Լիոնոնի հայ երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբի անդամները գիմաւորեցին Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, Կապոյտ Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչները:

Նոյն օրը, ժամը 20ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան բեմադրուեցաւ Սունդուկեանցի այս գլուխ — գործոցը: Ժողովուրդը, որ կարօտն ունի նման ներկայացումներու եւ, միեւնոյն ատեն, գիտէ գնահատել բոտ արժանւոյն ճաշակով հանրութեան հրամցուած թատերգութիւններ, ծափերով եւ «կեցցէ»ներով ողջունեց դերակատարներուն եսոյթները:

Կազմակերպիչ մարմնի անունով Տիկին Պ. Մաղաքեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, իրենց ցոյց տուած անվերապահ քաջալերանքին համար:

Երէց եւ երիտասարդ ամէն ջանք թափած էին, որպէսզի ձեռնարկը անցնի յաջող:

Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—*—

Բարի մարդը ա՛ն է, որ ուրիշներուն բարիք կ'ընէ:

ԼԱ ՊՐԻՒՅԷՌ

×

Ոչ մէկ մեծ ու մնայուն բան կ'ըլլայ առանց աճդուլ ճիգի եւ առանց ժամանակի նպաստին:

ՇԱՐԼ ՊՕՏԼԷՌ

×

Մենք քիչ ենք եւ քիչ երջանիկ ենք. ըլլանք եղբայր:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Շատ լաւ, պատասխանեց Մօպրէ:

— Լա Փրէ՛ս, Լա Փրէ՛ս, նոր լուրեր, դեռ հիմա հրապարակ ելաւ, պոռաց այդ միջոցին լրագրավաճառ մը: Հատ մը առէք, սիրելի պարոն, նոր լուրեր կան:

Երկու մարդիկը եաւեւին դառնալով տեսան որ երիտասարդ լրագրավաճառ մը լրագիր մը կ'երկարէր իրենց: Զարտաք լրագիրը առնելով մէկ փրանքնոց մը վըճարեց, բայց այն միջոցին երբ լրագրավաճառը երկու մարդոց մէջտեղը մտնելով դրամին մնացորդը պիտի տար, Մօպրէ անոր մօտենալով ըսաւ.

— Դո՞ւն ես եղեր:

— Այո, վարպետ, պատասխանեց ուչիմ լրագրավաճառը:

— Ի՞նչ լուր:

— Տեղը սորվեցայ, վարպետ, պատասխանեց լրագրավաճառը:

— Շատ լաւ, ի՞նչպէս եղաւ.

— Պէլշաս փողոցին անկիւնը հասնելուն պէս, մեր մարդուկը վարձու ինքնաշարժ մը ցատկեց, ես ալ ինքնաշարժին ետեւի գաղանակներուն վրայ ցատկեցի:

Շօֆէօր, Սէն Լազարի կայարանը, պոռաց մեր մարդուկը: Հոն հասնելնուս պէս, մեր պուէսը սպասման սրահը մտնելով պեխաւոր ու մօրուսաւոր երկու մարդոց մօտեցաւ: Բայց այդ երկու մարդոցմէն միայն մէկը խօսեցաւ իմ հետապնդած մարդուս հետ: Այդ մարդուն ով ըլլալը հասկնալու համար աղէկ մը աչքէ անցուցի, բայց գլուխը չճանչցայ, միայն տեսայ որ ձախ աչքին վրայ վէրքի կարմիր նշան մը ունէր:

— Ի՞րա՞ւ կ'ըսես, բացագանչեց Զարտաք:

— Շարունակէ, շարունակէ, խօսածնին լսեցի՞ր, հարցուց Մօպրէ:

— Առիթը չկրցայ ընել, երրորդ մարդը քովերնին տնկուած կեցած էր եւ չորս կողմը աչքէ կ'անցընէր, այնպէս որ, չկրցայ քովերնին մօտենալ...: Հոն քանի մը բառ փոխանակելէ յետոյ կայարանէն դուրս ելան...: Ետեւնուն ինկայ: Երեքն ալ Մեծ պանդոկը գացին:

— Վստա՞հ ես որ Մեծ պանդոկը գացին, հարցուց Զարտաք ափ ի բերան մընացած:

— Աչքովս տեսայ...

— Ուրի՞շ, հարցուց Մօպրէ:

— Հիմակուհիմա այսչափ..., պատասխանեց լրագրավաճառը:

— Ապրիս, քաջ Բղէզս, այս անգամ աչքս մտար, ըսաւ Մօպրէ: Բայց այս լըրագիրները ի՞նչ են, նոր արհեստի՞ սկըսար:

— Անոնց մօտենալու համար աւելէ ուրիչ արհեստ չգտայ, վարպետ, պատասխանեց խելացի երիտասարդը:

— Աղէկ ըրեր ես, աղէկ ըրեր ես: Վաղը առտու եկուր գիս գտիր:

— Պարոն Լեւոն, աս դրամները առէք, ըսաւ Բղէզ Զարտաքի տուած դրամը իրեն վերադարձնելով:

Եւ ապա, բոլոր ուժովը վազել սկսելով, սկսաւ պոռալ.

— Լա Փրէ՛ս, Լա Փրէ՛ս..., էնթրանսիժան...:

ՄԵՆԱՄԱ՞ՐՏ ԹԷ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լեւոն Զարտաք ոչ միայն խելացի, ուշիմ եւ խորամանկ արեւելցի մըն էր, այլ նաեւ դէպքերն ու իրերը վերլուծող հետաքննական ու հասուն միտք մը: Ան բոլոր աննշան դէպքերը ի մի կը հաւաքէր, իրարու քով կը բերէր, կը վերլուծէր զանոնք, կը բաղդատէր իրարու հետ եւ անոնցմէ եզրակացութիւններ կը հանէր եւ այդ եզրակացութիւնները, իբրեւ իրողութիւն, բնաւ չէին խաբեր զինքը: Պատահելիք դէպքերը գրեթէ կը գուշակէր ան եւ տարի մը վերջը ըլլալիքը տարի մը առաջ կը գիտնար:

Յաճախ բարեկամ դիւանագէտներ եւ կամ ելեւմտագէտներ իր յստակատեսութեան դիմելով իրենց գործերուն շուրջ խորհուրդ կը հարցնէին իրեն: Իր բարեկամները «Մեծ յստակատեսը» դրած էին անոր անունը:

Այն օրը Զարտաք մտահոգութեան մէջ էր: Առջի իրիկուան Ֆրանսական Թատրոնին մէջ տեղի ունեցող միջադէպին մէջ առեղծուածային ու կասկածելի բան մը նշմարած էր Զարտաք:

Ինչո՞ւ արդեօք այդ անծանօթը Թատրոնին մէջ ամէն առթիւ Փիէր Մօպրէի առջեւը անկուիլ ջանացած էր, ինչո՞ւ այդպէս բիրտ վերաբերմունք մը ցոյց տուած էր, ինչո՞ւ Թատրոնէն դուրս ելլելէ յետոյ այդ երկու մարդիկը նշանակալից նայուածքով մը իրարու նայած էին Փիէրի իրենց մօտենալը նշմարելնուն պէս, ինչո՞ւ վերջապէս այդ անծանօթը չէր ուզած ներողութիւն խնդրել Փիէրէ եւ նախապատիւ համարած էր մենամարտիլ անոր հետ...:

Հապա Բղէզի բերած տեղեկութիւննե՞րը...: Բացայայտ էր, բացայայտ. կանաչ պարագլխաւոր մարդը Սէն Լազարի կայարանին մէջ ժամադրութիւն տուած էր այդ երկու օտարականներուն...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին։

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17։

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12։

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ։

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ։

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ։

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ։

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11·30։

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան։ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) *կէսօրէ ետք ժամը 5ին։*

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք։ Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի։

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (Յունուար 9) *առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, Թաղիս համայն ննջեցելոց։*

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու։ Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին։

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծննդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն։

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամերգութիւն եւ պատարագ։ Կը պատարագէ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԻՐՃԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 17։

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Կը պատարագէ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ 10·30։

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO (Ս. ՅԱԿՈԲ)

Ծնունդը կը տօնուի այս Կիրակի օր։

×

ՎԱԼԱՆՍ, (Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ)

ՇԱԲԱԹ, երեկոյեան ժամը 6ին Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում Գիրքերու։

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին։ Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն, Տէր Սահակ քհնյ. Պալիկեանի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 10ին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց։

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին, պատարագ 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ։ Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին։ Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12·30ին։

Ծննդեան տօնին առթիւ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան։ Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի։

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Գեղարուեստական բաժին դըպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի։ Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաննե-րէն»։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ։

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ։

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները։

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ. Յարութիւն Թիւթիւնճեան իր ապաքինման առթիւ եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրէ 25 ֆրանք։ Ողբ. Տիկին Սօֆիկ Գազանճեանի (ծնեալ Պէտոյեան) յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկի կը նուիրեն Մակակեան եղբարք երեսուն, Պ. Գույումճեան տասը, Մ. Կէօվէճեան տասը եկեղեցիին, Յ. Թօլեան քսան ֆր. Աղքատախնամին եւ Ծերուկեան ընտանիք քսան Առաջնորդարանին։ Ողբ. Սարգիս Մելիքեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Այրի Տիկին Մարի Մելիքեան կը նուիրէ քսան ֆր. եկեղեցիին, Պ. Օ. Պօղոսեան տասը Աղքատախնամին։

Ողբ. Առաքելեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ալօեան կը նուիրեն քսան եկեղեցիին։ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն։

(Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութիւննէն)։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Աղատ Պալեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Թագուհի Պալեանի (Վիէն)։

×

Նորածին Արմենուհի Վարդապետեան - Լուլէճեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր եւ մեծ հօր։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Վարդավառ Գամպէրեան (Պուք Պէլ էռ) Կարպիս Պօղուքլըեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն քսան ֆրանք Լիոնի Յ. Կապ. Խաչին, քսանական ֆրանք «Յառաջ»ին եւ «Հայաստան»ին։ («Հայաստան»ի գումարը ստանալ Յառաջէն)։

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Էլիզա Եաղչիպէկեանէ քսան ֆրանք, իր սիրեցեալ եղբօր եւ հարսին՝ Հրանդ եւ Մելանի Շէօհլաեանի *կսկծալի մահերուն առթիւ։*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ։

×

*Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօրէլ Մո*տէռնի *մէջ։* Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք։

×

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին։

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ։

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին։

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը։

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին։

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը։

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ավերական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, *Քաշան։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը։ Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը։ Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ։ Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար։ Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք։

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 Նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հասցէով, (մի գործածէք* Յառաջի *չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով)։ Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30,* Սալ տը լա Շիմի։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ։

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 9 JANVIER
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10505

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.505

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Զ.— ՎՏԱՆԳԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

ԱՌ Ի ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Երբ կարդացինք Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին «Հայտարարութիւնը», որ սահմանուած էր խանձափայտի (թիզոն) դեր կատարելու՝ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմին մէջ, չէինք կրծեր թէ կը հետապնդուի ուրիշ նպատակ մըն ալ, ծածկել ապօրինութիւն մը :

Սուեղծուած խուճապին մէջ մոռցնել թէ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմը ունի երկ-րորդ եպիսկոպոս մըն ալ, — այս մէկը, «արտատպման խնդրանքով» մեզի ղըրկուած մեքենագիր հրաւիրագրի մը համաձայն, կը կոչուի «Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետին կողմէ նշանակուած, Մարսիլիոյ շրջանի համար հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ եւ լիազոր ներկայացուցիչ», կամ դարձեալ «արտատպման խնդրանօք» մեզի ղրկուած մեքենագիր ժամանակացոյցի մը համաձայն՝ կը կոչուի «Հարաւ. Ֆրանսայի Հայրապետական պատուիրակի լիազօր ներկայացուցիչ եւ փոխանորդ» :

Կարդալով այս գրութիւնները, կը կարծենք թէ եպիսկոպոսը եկած է, բայց դեռ եղրակացութեան չենք եկած տիտղոսին վերջնական ձեւին կամ պաշտօնին մասին, — Հարաւ. Ֆրանսան հայրապետական պատուիրա՞կ մըն ալ ունի, հայրապետական պատուիրակ մըն ալ Մարսիլիոյ շրջա՞նը ունի, այդ երկու պատուիրակներո՞ւն թէ մէկուն ներկայացուցիչն է լիազօրը : Միաժամանակ փոխանո՞րդ : Եթէ տիտղոսներու ցուցահանդէս սարքելու ձեւ մըն է այս յիշատակութիւնը, աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար աւելցնել նորաստեղծ տիտղոս մըն ալ ստեղծել, աւելի չուք կուտար, — հարո՛ւստ է հայ լեզուն, աղքատութիւնը՝ ասպարէզի մէջ է միայն :

Բայց տիտղոսի հարցը շատ քիչ կը հետաքրքրէ մեզ, — նման տիտղոսներ շնորհելու հարցի մը նուիրուած՝ Ֆրանսական գրականութեան մէջ ծանօթ է Թատերախաղ մը, որուն հերոսը, տիտղոսներու տեղատարափի մը առթիւ, «Հատ մըն ալ փեսայիս տուէք՝ կ'ուրախանայ» կ'ըսէ խոր հեգնանքով :

Մեզ կը հետաքրքրէ սակայն սա պարագան թէ ժողովուրդին քուէով ընտրուած, ժողովուրդին կամքով աթոռ բարձրացած դահակալ մը (կաթողիկոս) կրնա՞յ եպիսկոպոս մը դնել հոն՝ ուր եպիսկոպոսը նոյն ժողովուրդին քուէով ու կամքով միայն կը ստանայ հովուական պաշտօնի իրաւունք :

Արդ, մեր վեհափառ եւ գերիշխան Ազգ. Սահմանադրութիւնը չէ որ ընտրած է այս մէկը իբրեւ լիազօր կամ փոխանորդ (որո՞ւ՝ դեռ ճշդուած չէ), իբրեւ առաջնորդ դեռ ըսուած չէ), վերջապէս «Մարսիլիոյ շրջանի՞ն» թէ «Հարաւ. Ֆրանսայի» Հայութիւնն է որ հրաւիրած է, — դեռ հասկցուած չէ, (ուշադրութիւն ըրէ՞ք, «Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմ» չըսինք՝ հաճոյք պատճառելու համար առ որ անկ է : Այլ որոշ է թէ «Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետին» կամքով նշանակուած եպիսկոպոս է :

Եւ հիմա դուք դատեցէք, ժողովուրդ Հայոց Մարսիլիոյ շրջանի կամ Հարաւ. Ֆրանսայի, ի՞նչ անուն կուտաք այս կարգադրութեան : Թեմի «յափշտակութեան» խնդիր չկայ, նուիրագործուած Թեմը չճանչնալու դրչական խաղերուն մասին ալ չենք ուզեր անդրադառնալ (հեռաւոր կամ ծածուկ նպատակը թէեւ ծանօթ է մեզի), այլ աւելի ծանր ապօրինութեան մը, ազգավնաս սանձարձակութեան մը հարցն է որ կը դնենք հրապարակ :

Տանք անունը, — ժողովրդային իրաւունքներու ԶԱՎԹՈՒՄ, ինչպէս պիտի ըսէին Հայաստանցիք : Ժողովուրդ մը, որ կաթողիկոս ընտրելու իրաւունք ունի՝ ըստ գերիշխան Ազգ. Սահմանադրութեան, կը զրկուի առաջնորդ ընտրելու իրաւունքէն, — կաթողիկոսը կ'իւրացնէ այդ իրաւունքը, այս անգամ ԸՆՏՐԵԱԼԸ կը յափշտակէ ԸՆՏՐՈՂԻՆ իրաւունքը :

Ուրեմն, այլեւս Թեմի մը յափշտակութիւն չէ, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը ամէնէն նուիրական իրաւունքը, ինքնիշխանութեան իրաւունքը յափշտակելու կամ անհետ սրբելու ծանրագոյն յանցանք մըն է որ կը ներկայացնենք հանրային դատաստանին :

Ժողովուրդի մը կամքը բռնաբարելը գիտենք թէ սովորական բան է երկրի մը մէջ, որ ծանօթ է ձեզի : Բայց թէեւ երկարել մինչեւ Մարսէյլ եւ ճաշակ դարձնել Ազգ. Սահմանադրութիւն մը, կը համարենք ազգային դատաստանի առարկայ :

Նոյնիսկ կը նախընտրենք «թերի եւ անընդունելի» որեւէ ընտրութիւն (Փարիզը օրինակ), սրբագրելի բաներ են անոնք, բայց երբեք եւ երբեք չենք կրնար ընդունիլ ընտրութեան իրաւունքի ամբողջական զանցառութիւն, ամբողջական ուրացում : Եւ Մարսիլիոյ Հայութիւնը պիտի դատապարտենք պատմութեան առջեւ, երբ նուիրագործէ նման որեւէ կարգադրութիւն :

Անոնք որ տեղեակ են մեր պատմութեան ելեւէջներուն, թող լաւ խորհին թէ դեռ մինչեւ ո՛ւր կրնայ հասնիլ ժողովուրդը իրաւազրկելու այս մեղաւոր աղատութիւնը : Երբ կաթողիկոս մը իր ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնէ ամէն իրաւունք՝ յանուն ժողովուրդին, վաղը կաթողիկոսախեղդողները կաթողիկոս մը եւս կը խեղդեն՝ երբ կաթողիկոսէն պահանջեն մեծ պետութեան մը շահերուն անհրաժեշտ ծառայութիւն մը կամ դաւաճանութիւն մը, զոր պիտի չկարենայ տալ անշուշտ : Այս պարագան, կը կրկնենք, շատ լաւ գիտէր Օրմանեան պատրիարք, որ տեսնելով թէ խիստ ճնշումներու կ'ենթարկուի պատրիարքարանին կապուած իր Թեմերուն մէջ գործող յեղափոխականներուն պատճառով, նետեց արեւմտահայ Թեմերը Էջմիածնի կաթողիկոսութեան ձեռքը, ազատելով իր օձիքը :

Այս ծանր հարցին լուսանցքին վրայ՝ հանրային ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալը .

— Ի՞նչ կը նշանակէ Հայրապետական պատուիրակ, տանկ տիտղոս կամ տարազ գոյութիւն ունի՞ Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ եւ ի՞նչ իրաւասութիւններ ունի նման տիտղոսով որեւէ անձ :

Զէր բաւեր կարծես Ազգ. Սահմանադրութիւն ուրանալ՝ նման տիտղոսներու գործածութեամբ, ահա ստեղծուած են նոր տիտղոսներ եւ տարազներ, — Հայրապետական պատուիրակի լիազօր, հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ, ու թերեւս վաղն ալ՝ հայրապետական պատուիրակի օգնական, հայրապետական պատուիրակի ներկայացուցիչ : Եւ այսպէս հայ ժողովուրդը կը դառնայ հայրապետական պատուիրակի բազմութիւն կամ զանգուած :

Այս կացութեան դէմ յանդիման՝ Յառաջ, պաշտպան Ազգ. Սահմանադրութեան եւ ժողովրդային իրաւունքներու, կը յայտարարէ թէ, վերջ դնելու համար այս «յափշտակութեանց» եւ օրինազանցութեանց, չքաջալերելու համար ինքնիշխանութիւնները, որ ծայր տալ սկսան կասկածելի ձեւով, այսուհետեւ պիտի ջնջէ «հայրապետական պատուիրակ» տիտղոսը, ըլլայ Փարիզի յատուկ յայտարարութեանց մէջ, ըլլայ Մարսէյլի կամ այլ գաղութներու, ո՛ր կաթողիկոսութեան կողմէ ալ գործածուի :

Եւ հրապարակաւ հարց կուտանք հայ մամուլին, ըլլայ Դաշնակցական, ըլլայ ռամկավար, ըլլայ հնչակեան կամ այլ անուն, թէ կ'ընդունի՞ն Ազգ. Սահմանադրութեան հասցուած այդ ծանր հարուածը : Թող արտայայտուին կամ թող լռեն, — պատմութիւնը ըստ այնմ պիտի արձանագրէ իրաքանչիւրին պատասխանատուութիւնը :

Ամէն պարագայի, ՅԱՌԱՋ այն օրաթերթն է որ երբեք պիտի չհանդուրժէ ժողովուրդին իրաւունքը կղերին տալու մեղապարտ նահանջին, — կը դաւանի թէ Հայոց պատմութիւնը եկեղեցական պատմութիւն չէ, վասնզի պատիւ ունինք յայտարարելու թէ կրօնական համայնք չենք, այլ ազգ ենք՝ ամբողջական հաւատութեամբ, քաղաքական միաւոր ենք՝ այլ ազգերու պետական իրաւունքով եւ յաւակնութեամբ :

Այս վարդապետութենէն կը բխի մեր քննութիւնը Էջմիածնի կողմէ մատնանըշուած յօդուածներուն, որոնք հրապարակ նետուեցան Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին կողմէ իբրեւ խանձողափայտ :

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՏԸՊՐԷ ԵՒ ԷՏԿԱՐ ՖՈՐ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ Կ'ԱՌՆԵՆ

Ե. Հանրապետութեան Բ. եօթնամեակի առաջին դահլիճը կազմուեցաւ : Ինչպէս կը սպասուէր երկու կարեւոր «մուտք» կայ այս կառավարութեան մէջ յանձինս Միշէլ Տըպրէի եւ Էտկար Ֆօրի : Մինչ առաջինը, ինչպէս գրած էինք տեսակ մը գեր-նախարարութիւն կը ստանձնէ իր ձեռքն առնելով ելմտական եւ տնտեսական հարցերը, Էտկար Ֆօրի կը վիճակի երկրագործութեան նախարարութիւնը :

Նախկին դահլիճը ունէր քսան նախարար եւ վեց «պետական քարտուղար» : Նորակազմ դահլիճը ունի 27 նախարար եւ 11 «պետական քարտուղար» :

Կարգ մը նախարարներ կը փոխեն իրենց պաշտօնը մինչ կարգ մը ուրիշներ կը հեռանան կառավարութենէն : Հեռացողներն են .— Ժիսքառ տ'Էսթէն (ելմտական), Ժաքինօ (Անդրծովեան հողամաս), Ժաքէ (Փոխադրութիւն), Կոանվալ (Աշխատանք), Մօրիս - Պօքանովսքի (Ճար-տարարուեստ), Սէնթըրնի (Նախկին Ռազմիկ), Մարսէլ (Շինարարութիւն), Թրիպուլէ (Համագործակցութիւն), Հերցոկ (Երիտասարդութիւն եւ Մարզական) :

Նորերով եւ փոփոխութիւններով կառավարութիւնը կը ստանայ հետեւեալ դիմագիծը .—

Նախարարապետ.— Փոմփիտու : Ելմտական եւ տնտեսական.— Տըպրէ : Բանակներ .— Մեսմէռ (չէ փոխուած) : Ներքին.— Ֆրէ (չէ փոխուած) : Արտաքին.— Քուվ տը Միւրվիլ (անփոփոխ) : Արդարութիւն.— Ֆուայէ (անփոփոխ) : Լուսաւորութիւն .— Ֆուշէ (անփոփոխ) : Երկրագործութիւն .— Ֆօռ (նախապէս փիզանի) : Հանրային Աշխատանք եւ Շինարարութիւն .— Փիզանի : Հանրային Առողջապահութիւն .— Ժանընէ : Ճարտարարուեստ .— Մարսըլէն (Պօքանովսքի) :

Թղթատար .— Մառէթ (անփոփոխ) : Գիտական Հետազօտութիւն .— Փէյրըֆիթ (նախապէս նախարարութիւն չէր) : Տեղեկատուութիւն .— Գուրժ (Փէյրըֆիթ) :

Երիտասարդութիւն եւ Մարզական.— Միսօֆ (Հերցոկ) :

Նախկին Ռազմիկ .— Սանկինեթթի (Սէնթըրնի) :

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ազգ. ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ եղան Կիպրոսի հարցին շուրջ : Կուտանք այդ վիճաբանութեանց շարունակութիւնը :

Ալփասլան Թիւրքէշ իր ճառին մէջ ըսաւ ի մէջ այլոց . — Հին եւ նոր կառավարութիւնները քննադատելի են Կիպրոսի հարցին մէջ, որ առանձինն խնդիր մը չէ, այլ ազգային միաբանութեան եւ ամբողջութեան դատ մըն է : Անհրաժեշտ է որ ժամ առաջ զօրք հանենք Կիպրոս : Կառավարութիւնը մինչեւ այսօր հարկ եղած միջոցները ձեռք չէ առած դժբախտաբար : Ոչ միայն խնդրոյ առարկայ է Կիպրոսի 120 հազար Թուրքերուն կեանքն ու գոյութիւնը, այլեւ Թուրքիոյ հայրենական մէկ դատը : Պէտք է բարեկարգել նաեւ մեր միջազգային յարաբերութիւնները օրուան նորութիւններուն համաձայն, պէտք չէ անտեսենք փոքր պետութիւններու խմբակցութիւնը : Սխալ էր նաեւ «մօյկեր չունիմ, բայց խելք ունիմ»ի մտայնութիւնը, որ այս վիճակին բերաւ գործը : Պէտք էր Կիպրոսի սահմաններուն մէջ փակել վէճը : Կրնայինք անմիջապէս զօրք հանել Կիպրոս, առանց սպասելու Ամերիկայի միջամտութեան : Այսօր ալ կրնանք ընել նոյն բանը, զինուորական միջամտութեամբ կարելի է ամէն վայրկեան արդիւնք մը ձեռք բերել : Կիպրոս կորսուած չէ տակաւին, լաւ գիտցէք այս պարագան : Պէտք է փութով զօրք հանենք, ուրիշ ճամբայ չունինք : Այն օրերուն ուր Յունաստան զէնք եւ զօրք կը ղրկէր Կիպրոս, օրուան Թուրք կառավարութիւնը ի՞նչ կը բանէր արդեօք : Սթափինք եւ ազգային քաղաքականութիւն մը որդեգրենք : ՆԱԹՕի տրուած զէնքերը ամէն բանէ առաջ Թուրքիոյ կը պատկանին : Եզրակացնելով, պէտք է ըսեմ թէ պարտաւոր ենք համաշխարհային քարոզութեան մը ձեռնարկել Կիպրոսի համար, զինուոր հանենք եւ աւելի վճռական ըլլանք Յունաստանի հանդէպ :

Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ յանուն Հալք կուսակցութեան, երկարատեւ ճառ մը խօսեցաւ եւ նախ պաշտպանեց Ինէնիւի քաղաքականութիւնը եւ պատասխանեց այս առթիւ եղած քննադատութիւններուն, այսօրուան արդիւնքը «անխոհեմութիւն» մը նկատեց օրուան կառավարութեան համար, նորէն անդրադարձաւ Ճոնսընի նամակին եւ պահանջեց որ երեսուն միլիոն Թուրք վերահաստ ըլլայ այդ նամակին բովանդակութեան : Նիհատ Էրիմ ըսաւ այս առթիւ .

— Ամերիկա աչք գոցեց եւ արտօնեց որ Յունաստան գրաւէ Կիպրոսը, ահա թէ ինչու կը պահանջենք որ նախագահ Ճոնսընի նամակը կարդացուի եւ ամէն ոք գիտնայ թէ ինչպէս արգելք եղաւ ան մեր զօրահանումին :

ՉԱՂԼԱՅԱՆԿԻԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Արտաքին նախարար Իհսան Սապրի Չաղլայանկիլ, որ պատասխանեց կառավարութեան դէմ եղած քննադատութիւններուն, յիշեց քաղաքական եւ օրինական բազմաթիւ տուեալներ եւ պարզեց ՄԱԿի ժողովներուն մանրամասնութիւնները, շեշտեց թէ Թուրքիոյ ի նպաստ հոսանք մըն ալ կար եւ Իրաք - Աֆղան բանաձեւը մասնաւորաբար կը համապատասխանէր Թրքական տեսակէտին : Պատմական դէպքերը պէտք չէ ուրանալ, Թուրքիա Լօզանի դաշնագրով կորսնցուցած է Կիպրոսը, — ինչպէս ըսաւ արդէն Ցիրիմօղլու, — հակառակ ասոր, Ցիւրիխի եւ Լօզանի համաձայնութիւններով շահեցանք Կիպրոսը : Եւ աւարկեց թէ շատ սխալ եւ անտեղի պիտի ըլլար կարդալ Ճոնսընի նամակը, որ անցեալին կը պատկանի եւ Հալքեան կառավարութեան ուղղուած փաստաթուղթ մըն է :

Յետոյ փակուեցան վիճաբանութիւնները հակառակ բազմաթիւ բողոքներու :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՀԵՏ

— Վերջը՛ւ եւ կարգա՛, ամենի գիրք է …

Զարենցն էր, բոլոր «ամենի», անգամ ոչ ամենի գրքերի առաջին ընթերցողը։ Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ն էր գիրքը։

— Զուշացնես։ Վաղը պիտի վերադարձնեմ մեծ վանեցուն։ Նա էլ շատ է հաւանել …

Մեծ Վանեցին Ազատի Խանջեանն էր։

Երեսունհինգ տարի է անցել այդ օրից։ Շատ գրքեր են լոյս տեսել այդ ժամանակամիջոցում, եւ նրանցից շատ շատերը մոռացուել են։ Շահան Շահնուրի ստեղծագործութիւնները սակայն դիմացան ամենի ժամանակի քննութեանը։ Կախարդական հմայքով եւ ուժով օժտուած նրա գրիչը գործել է «չինական մելանով», նրա ստեղծած գոյները խունացման ու գունաթափման ենթակայ չեն։

×

Շահան Շահնուր։ 1915 Թուականին, երբ օսմանական կեռ եաթաղանը հնձում էր աջ ու ձախ, երբ գոհուեց Զօհրապն իր ընկերներով, երբ մԹագնեց Կոմիտասարեւը, Շահան Շահնուրը տասներկու տարեկան էր։ Եւս 15 տարի, եւ Փարիզի հորիզոնում բարձրացաւ նրա անունը, տեսանելի հորիզոնում Հայկական Սփիւռքին համաշխարհային բոլոր ծագերից։ Սկսնակի նախակրԹարան չանցաւ Շահան Շահնուրը, մեր այսօրուայ «յոյսեր ներշնչող» սկսնակների տարիքում նա շուքով եւ խիկական արուեստագէտի լուսապսակով մտաւ գրականութեան դռներից ներս իր «Նահանջ»ով։ Ըստ էութեան, որպէս գրական գործ «Նահանջը առանց երգի»ն մի փայլուն գրոհ էր, գրոհ՝ յաղթական երգով, որով եւ նա նուաճեց մնայուն անուն ու փառք։ Փորձենք լրագրական յօդուածի նեղ սահմաններում տալ Միջերկրականի ափին նստած Սէն Ռաֆայէլ կոչուած առողջարան քաղաքի հայկական հանգստեան տանն ապրող եւ ստեղծագործող այս խիկական արուեստագէտի մի քանի գրական առանձնայատկութիւնները։

… Շահան Շահնուրը չի պատկանում այն գրողների Թուին, որոնք կամաց-կամաց «բռնում են» ընթերցողին եւ չոյելով, նախապատրաստուած գրական զանազան միջոցներով ենԹարկում իրենց, ո՛չ։ Հէնց առաջին տողերից նա բռնում է ընթերցողի կոկորդից եւ բաց Թողնում, հիմա ընթերցողն ինքը, կարծես մագնիսացուած՝ գնում է նրա ետեւից, հլու եւ հնազանդ … Ասուած խօսքերից աւելի Շահնուրը գիտէ չասուած խօսքերի գինը. այս այն հեղինակն է, որ յաճախ չի խօսում, չրԹունքներն է միայն շարժում, եւ ընթերցողը ներքին սարսուռով հասկանում է նրա ասածը, ա՜յս այն հեղինակն է, որ շրԹունքներն անգամ երբեմն չի շարժում, բայց ընթերցողը հասկանում է նրա լռութեան լեզուն, այս այն գրողն է վերջապէս, որ գիտէ անհետանալ եւ քեզ Թողնել ոչ Թէ գրքի, այլ մի ամբողջ աշխարհի դէմ, ուր տառապում է «Լուսանկարիչ Պետրոսը» Փարիզի անկիւններում, ուր ինքնաշարժիչ կոնատ, նախկին գեղեցկուհի Նենէթը քաշում է վատուժ ուսերով մարդկային մի ահաւոր ողբերգութիւն …

Զգիտես ինչու, մինչեւ հիմա եւ տասնամեակներ շարունակ, Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ն համարուել է Փարիզ ընկած յետպատերազմեան հայ խլեակների այլասերման, ուծացման մի ահազանգ։ Ընթերցողի ուշադիր աչքից չի կարող վրիպել սակայն այն փաստը, որ այստեղ նահանջում են ոչ միայն Պետրոսն ու իր ընկերները, այլեւ Նենէթը, որի կենսագրութիւնը մի ողբերգական նահանջ է փարիզեան սայթաքուն մայթերում, նահանջում է լուսանկարչատան ծառան՝ անձնուէր Կոստանը, նա, որը երբ երիտասարդ էր, սպասուհիները նրա դրանը հերթի էին կանգնում, անընդհատ նահանջի մէջ է մրսիօ Լեաքիւ-ն՝ բարոյականութեան գիրքերից մին չեւ իր արկածային մահը, այո՛ ցաւագնօրէն նահանջում է չինական մութ Թաղերի ուրուական, ցաւատանջ «լոխումը», նահանջում է անգամ փոքրիկ Լիզն իր մաքուր, աղջկան, անտեղիտալի սիրով, որ տանում է նրան գերեզման, ու դեռ նահանջում է մի ամբողջ յետպատերազմեան Փարիզ … Շահան Շահնուրի այս գիրքը չի սահմանափակւում միայն հայկական «սպիտակ ջարդի» ողբերգութեամբ, աւելի լայն են նրա շրջանակները, եւ ազնիւ հայ «լուսանկարիչ» Պետրոս-Փիէրոյի հոգեկան ողորումները դուրս են գալիս ազգային շրջանակներից եւ ստանում համամարդկային հնչեղութիւն։

… Ի՞նչ է վերջի վերջոյ «Նահանջ»ը, մի սովորական, մանաւանդ ֆրանսական գրականութեան համար շատ սովորական սիրավէպ, իր աւանդական եռանկիւնով (Լեաքիւ - Նենէթ - Պետրոս) ու դեռ նոյնքան աւանդական՝ երեքից մէկի ինքնասպանութեամբ։ Լուսանկարիչ Պետրոսը սիրում է լուսանկարչատան տիրուհուն՝ Նենէթին։ Վերջինս մութ կապերով կապուած է լուսանկարչատան տնօրէնի՝ Լեաքիւի հետ։ Պետրոսը՝ հայ եւ արեւելցի, խանդում է, տանջւում, սիրում։ Հասարակական վայրում նա վիրաւորում է Նենէթին ծանր խօսքով։ Լեաքիւը նրան ապտակում է։ Պետրոսը բոլորովին պատահարար գտնում է Լեաքիւի գաղտնարանը։ Լուսանկարչական գործածուած ապակիներ, օրէնքով արգիլուած մերկութիւններ՝ երկու սեռից։ Լեաքիւը Պետրոսի ձեռքին է, Պետրոսը կարող է նրան խորտակել հիմնովին, մատնել նրան իշխանութիւններին։ Պետրոսը սակայն մեծ է ու ազնիւ, նա Թքում է եւ հեռանում՝ Թողնելով ոճրագործ զոյգին իրենց մութ գործարքների հետ։

Նա գործարան է մտնում, աշխատում է որպէս խառատ եւ աշխատում մոռանալ Նենէթին եւ ապրել մի նոր կեանքով։ Եւ ահա մի օր, անսպասելի՝ գալիս է գունատ, տանջուած, մի ձեռքը կորցրած Նենէթը։ Տեղի է ունեցել ինքնաշարժի արկած։ Նենէթը կորցրել է Լեաքիւին (այդ չէ ցաւը …), կորցրել է մի Թեւը։ Ու նա յիշել է իր հայ մտերմին, որի ազնիւ սիրոյ եւ ազնուութեան մասին նա երբեք չի կասկածել։ Նրանք միանում են։ Պետրոսը ներում է Նենէթին … Կարճ է տեւում նրանց համատեղ, կարկատանուած երջանկութիւնը։ Նրանք գիւղից բերում են Նենէթի հարազատ երախային, հարազատ, բայց ապօրինի … «ապրում են»։ Պետրոսը Փարիզ է մեկնում (նրանք հաստատուել են Փարիզից դուրս…) իր ընկերոջ Հրաչի հարսանիքին։ Նամակ՝ Կոստանից։ Հաւատարիմ մարդը խնդրում է Պետրոսին անմիջապէս վերադառնալ։ Նենէթը որոշել է հեռանալ երեխայի հետ անյայտ ուղղութեամբ։ Պետրոսն առաջին խիկ գնացքով տուն է ըշտապում եւ … Նենէթն ինքնասպան։ «Ապօրինի» կարծուած երեխայի օրինական հայրը տարել է Պիպին։ Նենէթ՝ ինքնասպան։

Այս է ընդամէնը Շահան Շահնուրի «Նահանջ»ին «մաքեթ»ը։ Բայց ուրիշ բան է մաքեթը, ուրիշ՝ նրա իրականացումը։ Յաճախ են լինում հարուստ, խոստմնալից մաքեթներ, անգոյն, աղքատացած իրացումով … Շահան-Շահնուրը կարողացել է այս հասարակ, սովորական մաքեթը դարձնել մի հոյակապ գրական-ստեղծագործական կառոյց։

Երկու հարիւր էջի չհասնող Շահնուրի այս վէպը յագեցած է Փարիզով, Փարիզ՝ դիտուած նորեկի աչքով, Փարիզ՝ Փարիզցու տխրութեան, ատելութեան, սիրոյ, հիացմունքի աչքերով։ Շահան Շահնուրի գրքում Փարիզը ներծծուած է հեւքոտ նախադասութիւնների, մարդկանց հոգեվիճակների եւ անշունչ իրերի մէջ… «անծանօթ ձեռք մը անդադար փեղկը դարձուց մեծ գրքի մը էջին պէս, բացաւ, գոցեց, անոր երկու երեսին վրայ ալ կարդալու համար։ Եւ երբ հասկցաւ, մէկէն տերեւ մը բերաւ, փակցուց պատուհանին Թաց ապակիին վրայ, դրոշմաԹուղԹի մը պէս — Դուն, ես, դուն, ես, դուն, ես»։

Ահա Փարիզի պերճանքներից մէկի «ամենաչաայլ» նկարագրութիւնը. «Ռեսթորան Վոլթեր»։ Պալզակի փողոցի անկիւնը, պզտիկ խափշիկ, հսկայ հովանոց, մարաջախտ ղռնապան… Հայելիներ ամէն կողմ, լոյսեր՝ հայելիներուն, առաստաղին ու սեղաններուն վրայ։ Ջերմաջահ եւ լուսարձակ։ Նուագախմբի կազմ ունեցող երկու ազմկախումբ, մէկը Փարիզեան, միւսը՝ արժանԹիննեան։ Սրունքներու մէջ սրունքներ, աչքերի մէջ խոնաւութիւն, մերկ կարելիութիւններ … Զարլսթոն …»։

… Հոգեկան մեծ յուզումների նկարագրութեան արտակարգ վարպետ է Շահնուրը։ Պետրոսը Թողնում է արհեստանոցը։ Հրաժեշտ Նենէթին։ Վերջ։ Ու հիմա նա սենեակում մենակ է իր անդարձ վճռի հետ. «… Մեծցաւ, մեծցաւ, ծանրացաւ, մտալլկումը պաշարեց գինքը, սիկարէթը նետեց բազմաթիւ անգամներ, ուզեց չխորհիլ, չկրցաւ, ուզեց պառկիլ, չկրցաւ, ուզեց գրել, նորէն չկրցաւ … Ինչպէս չկրնալ առանց դիշերներու վանել տառապեցնող մտածումը — Նենէթ — ինչպէս չկարենալ ցածցող տատասպղին տակ — Նենէթ — ջնջել ժպտացող նոյն դիմագիծը - Նենէթ – չկարենալ - Նենէթ առել ինքզինքին — Նենէթ, Նենէթ, Նենէթ …»։

Այսպէս է Շահան Շահնուրը։ Հոգեբանական վիճակները նկարագրելու անկնկալ ձեւեր, հնարանքներ ունի նա, որոնք աննախադէպ են մեր արձակագրութեան մէջ, եւ որոնք միայն շահնուրական են։

Նա կարող է ահաւոր, ծանր դրութիւններ նկարագրելիս իրեն օգնութեան կանչել … մուկը, այն էլ՝ «պզտիկ մկընիկ մը …»։ Ինքներդ դատեցէք։

— Հաշմանդուած, սպառած Նենէթը վերադառնում է Պետրոսի մօտ։

«… Խօսքերը սպառեցան։ — Գրում է այս «ահաւոր» Շահնուրը, — ան եղաւ միայն կին, Ֆրանսացի կին, եւ գլուխը քիչ մը ծռելով լսաւ.

— Գիտե՞ս, Փիէրօ, մարմնիս վրայ բան մը չունիմ … բան մը չունիմ …»։

Պետրոսը լուռ է. «մեծ արցունք մը սահեցաւ կնոջ այտին վրայէն»։ Աւելի դժնդակը, «Նենէթ ուզեց պայուսակը բանալ» մէկ ձեռքով նա չի կարողանում, պայուսակն ընկնում է յատակին … «Տըղան չչարժեցաւ բնաւ» — դանակն աւելի խորն է խրում Շահնուրը, նրանք մնում են կանգնած գլխիկոր, «ծանր ու լուռ»։

— Ու յանկարծ … Ի՞նչ գործ կարող է այստեղ ունենալ … մուկը, մի՞Թէ հնարաւոր է, որ այս դաժան կացութեան մէջ հեղինակը կարողանայ յիշել ոչ այլ ինչ, քան «պզտիկ մկնիկ մը…»։ Պարզւում է, որ հրաշագործ արուեստագէտի մօտ ամէն բան հնարաւոր է։ Ահա. «ճիշդ այդ պահուն է (ճիշդ այդ պահուն, զարմանալի … Գ. Մ.) որ պզտիկ մկնիկ մը եկաւ իրենց ճիշդ դէմը, սենեակին մէջտեղ, վարդագոյն ականջները ցցած՝ զարմացումով նայեցաւ այդ երկու անշարժ էակներուն եւ յետոյ, կարծես յանկարծ խիստ կարեւոր ժամադրութիւն մը վերյիշելով, մեկնեցաւ նետի մը պէս։

Մեծ արցունքը ինկաւ, կորսուեցաւ»։

Սրանով էլ վերջանում է «Նահանջ»ի երկրորդ մասը։

Շահնուրի համար ձախ ձեռքի գործ է այնպէս նկարագրել Լեաքիւի այլայլումը, որ ընթերցողը երբեք չմոռանայ. «Տարօրինակ գոյն մը ստացած էր դէմքը, եւ գլխուն վրայի քառասունեօթը մազերէն ոմանք ոտքի կանգնած կը նայէին»։ Պետրոսի մտածումների հետ խօսում

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Բոլշեւիզմը, որ Մահմետականութեան ամենահիմնական սկզբունքներն ու կանոնները կը բովանդակէ իր կազմութեանը մէջ, մեծ ու փայլուն յաղթանակ մը տարած է Թշնամիին դէմ, այն Թշնամիին, որ կը սպառնար նաեւ մեր գոյութեան եւ անոր տարած այդ փառաւոր յաղթանակը հասարակաց Թշնամիին վրայ, երախտապարտ կը Թողու մեզ իբրեւ ուրախառիթ արդիւնք։

«Պարոններ, բոլորս ալ շատ լաւ ըմբռնած ենք, Թէ Համաձայնական պետութիւններուն գլխաւոր Թիրախն ու նպատակն էր ամէն գնով տիրանալ Արեւելեան աշխարհի, առանց որեւէ պայմանի։ Եւ այդ մտայնութեան գոյատեւումը կամ մահացումը կախում ունի այդ ձգտումներուն ու յարձակումներուն յաջողութիւններէն միայն։

«Հետեւաբար, այդ նպատակին իրագործման համար, Անգլիոյ գլխաւորութեամբ եւ Համաձայնական բոլոր պետութիւններու մասնակցութեամբ, անոնք օգտագործեցին իրենց ունեցած ամէն միջոց ու կարելիութիւն, Թուրքիան ճզմելու, բնաջնջելու համար։ Եւ ահա, այդպիսի տխուր օրերուն, երեւան կուգայ Բոլշեւիզմը, որ կը ձգտի ազատագրել բոլոր ճզմուած ու տառապած, անիրաւուած ժողովուրդները, փրկել բովանդակ մարդկութիւնը եւ այդ առիԹով օգնութեան ձեռք կ'երկարէ նաեւ մեր չարչարուած ժողովուրդին, իսկ Համաձայնականները կ'օգտագործեն նաեւ իրենց ամբողջ ուժը եւ կարելիութիւնները, կը ծախսեն հսկայական գումարներ եւ կը նիւԹեն ամէն տեսակ մեքենայութիւններ, արգիլելու համար այն օժանդակութիւնները, որոնք պիտի գան օգտակար հանդիսանալու մեր երկրին, ուժ տալու համար անոր իր ազատագրական պայքարին մէջ։

«Եւ սակայն, Բոլշեւիկեան Հանրապետութիւնը, Թէ իր գոյութիւնը կարենալ պահպանելու եւ միւս կողմէ հեղինակաւոր դիրք մը գրաւելու, իսկ Համաձայնականներու ճիրաններէն ազատուելիք երկիրներուն ալ մասնակցութեամբ, համաշխարհային չափանիշով յեղաշրջում մը հաստատելու համար, շարժման անցած է գործնապէս Թուրքիոյ բարեկամական ձեռքը բռնելու, համոզուած ըլլալով որ ան կոչուած է մեծագոյն օգնականի դերը կատարելու իրեն, այդ ծրագրին իրագործման ճամբուն մէջ»։

ՊԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

«… Իր այս ձեռնարկներուն դծով, Բոլշեւիկեան Հանրապետութիւնը Տասներորդ եւ Տասնըմէկերորդ զօրաբանակները ուղղակի մղեց Կովկասի վրայ, զայս տըրամադրեց Արեւելեան Ճակատին։ Այս բանակները, մեր միջնորդութեամբ, մեր ազդեցութեան եւ օժանդակութեան շնորհիւ, դիւրութեամբ կարողացան մուտք գործել Ատրպէյճանական հողամաս, Հիւսիսային Կովկասէն անցնելով։

«Պարոններ, կը տեսնէք, Թէ հոս գտնուող խոլամական ընկերակցութեան քաղաքային ուժերը բնականաբար տկար են։ Եւ մենք, այդ ուժերուն, անցեալին մէջ չկարողացանք օժանդակել նիւԹապէս եւ այսօր ալ չենք օժանդակեր, ուղղակի։ Այս կացութեան պատճառը յստակ է ու բացորոշ։ ԵԹէ առնելու ըլլանք քարտէսը պարզելով մեր աչքերուն առջեւ, կը տեսնենք Թէ ուր եւ որքան ուժ պէտք է տրամադրել մեր զինուորական միութիւններէն, պիտի նկատենք, Թէ ճիշդ է որ զօրք փոխադրելու պարագային այդ ճակատին վրայ, կարելի պիտի ըլլար փափխութիւն մը յառաջ բերել, բայց միւս կողմէ այդ ձեւով տկարացուցած պիտի ըլլայինք մեր այն հիմնական ուժերը, որոնք պիտի օգտագործուէին վերջնական եւ վճռական հարուածը տալու ժամանակ։ Այդ պատճառաւ, զինուորական նկատումներ մեզ կ'արգիլեն զօրք ուղարկել դէպի այդ շրջանները»։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Գալով երկրորդ պարագային. —

«Գոյութիւն ունի նաեւ քաղաքական պատճառ մը։ Իսկ գալով քաղաքական պատճառին ամենակարեւոր ու կենսական կէտին, այդ ալ կը կեդրոնանայ հետեւեալ պարագային վրայ. — Ինչպէս ծանօթ է ձեզի, Ռուսական Բոլշեւիկեան Հանրապետութիւնը հաղորդած է, Թէ «ՊաԹումի եւ շրջակայից ճակատագիրը կախում ունի ՊաԹումի եւ շրջակայի բընակչութեան որդեգրելիք դիրքէն, կապուած է այդ շրջանի բնակիչներուն քուէին։ Անոնք են որ պիտի որոշեն ու գնահատեն կացութիւնը, իրենց յարմար տեսած ձեւով»։

(41 Շար.)

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

(Դ. եւ վերջին մաս)

1704ին գաւառական պայքարները կը սկսին : Պետութիւնը կը միջամտէ, հալածանքը կը սկսի մէկ հատուածին եւ միւսին հանդէպ : 1660էն սկսած Պոլսոյ իշխանութիւնները դուրս կը հանեն գաւառէն եկողները : «Տասը տարի Պոլիս բնակող անկողին կրող Հայերը պէտք է մեկնին գաւառները» :

Սուլթանը տէրն էր անձերու եւ ինչքերու, կը գրաւէր հայ հարուստին ինչքը, շատեր զոհ գացած են այս անգութ սովորութեան : Ամիրան փաշայի մը պաշտպանութիւնը կը վայելէր, որուն սեղանաւորն էր, երբ փաշան պաշտօնանկ ըլլար, սեղանաւորն ալ կ'աքսորուէր կամ մահուան կը դատապարտուէր :

Ամիրաները տուժեցին, երբ Սուլթան Մահմուտ պաշտօնը գնելը վերցուց :

Գաւառի մէջ գաւառացին չորպաճիին հետ կը խօսէր բարեւի կեցած : Կուսակալին բարեկամ Հայը բարեկամ եկեղեցականը առաջնորդ կը նշանակէր, եկեղեցիին եւ վանքին կալուածները կը մատակարարէր : Աւելի բռնակալ քան նախարարը, չորպաճին կը կատարէր աւատապետի գործը՝ առանց ազնուական ծագում ունենալու : Փաշան կը կեղեքէր, պաշտօնեան կը կողոպտէր, քիւրտ պեկը տուրք կը պահանջէր :

Դժոխային պայմաններէ խուսափելու համար գիւղացին կը գաղթէ, կը փախի գաւառէն անվերադարձ : Բնակչութիւնը կը նուազի, կը թմրի, խոր աղքատութեան մէջ կը թաղուի, շատերն ալ կը յուսան հանգիստ գտնել իսլամանալով, բայց իրենց վիճակը չի բարւոքիր : «Հայ մահմետականներու վիճակը բարելաւուած չէ, աղքատ եւ ստրուկ է ինքնակոչ պեկերու : Լազ պեկերն այն դերն ունին, ինչ դեր որ ունին քիւրտ պեկերը այլուր : Մրգաւէտ երկրի պարտէզները պեկերու ձեռքն են, գիւղացին անոնցմէ կը գնէ պտուղ, կարին տանելու եւ վաճառելու համար» : Հ. Ինճիճեան կը յիշէ բազմաթիւ գիւղեր, որոնք 1707էն առաջ Հայ էին եւ այդ թուականէն ետք հետզհետէ իսլամացած են եւ Հայութեան թիւը հետզհետէ նուազած է :

«Այսօր ալ Հայաստանը անընդհատ կը դատարկուի : Գաղթողները մնացողներէն աւելի են : Հողաւաղէպ պարագաներու միայն համախմբուած գործ կը կատարէ գիւղացին : Ծաղղաւաէր ժողովուրդներու բոլոր առաւելութիւններն ու թերութիւններն ունի : Այս բարեբեր երկիրը, ուր այնքան խիտ բնակչութիւն մը ապրելու կարող էր, ցանցառ է : Հակառակ կլիմայի առողջութեան, ժանտատենդը, սիֆիլիզը կ'ոչնչացնէ այս բազմածին ժողովուրդը, միւս կողմէ գուեւլիօրէն կեղտոտ է, ձինի մաքուր ջուրը փտած փայտերու միջոցով քաղաք կը բերէ, այս շարունակուած է դարեր» :

Զոյգ հեղինակները նկատի չեն առած գիւղացիին ընկերային կազմութիւնը, տնտեսական պայմանները, ապահովութեան պակասը կեղեքումները : Աւելին ըլլալով կը գրեն . «Հայերը իրաւունք չունին շարունակ եւ ամէնէն գանգատելու : Թուրքերն այնպիսի արտօնութիւններ տուած են իրենց, որ ոչ մէկ տէրութիւն կարող էր աւելին տալու : Հայերը հետեւելու էին Յոյներուն, որոնք անընդհատ ջանքեր թափելով կրցան տէր դառնալ տնտեսական եւ ընկերային դիրքերու» : «Տոլենա եւ Խաչատուրեան, Պատմութիւն Հին Հայերու, Բ., էջ 67) :

Արեւելքի մէջ նստակեաց ժողովուրդին պատուհասը թափառական ցեղախումբերն են : Վաչկատունը միշտ հարստահարած է նստակեացը, որ յարձակած է վաչկատունին վրայ փոխվրէժի համար : Ստրաբոն կը յիշէ, թէ Փոքր Ասիոյ մէջ աւազակութիւնը տեղական եւ տեւական է : Վաչկատունը կը յարձակի՝ երբ արօտավայրը կը պակսի եւ աւարը կը սպառի : Նստակեացը կը ստիպուի հարկ մը վճարելու վաչկատունին աւարառութենէ զերծ մնալու համար : Կը թոյլատրէ հօտերուն արածումը, ստրկանութիւնը կը յանձնէ վաչկատունին, ուրիշներու դէմ պաշտպանուելու համար, ճամբաներու ապահովութեան հսկելու համար : Ստրաբոն կը վկայէ, թէ նման համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունէր : (Մորէ, Խաբուար տը Լ'Օրիան, էջ 302) :

Հերոդոտոս ապահով կը գտնէր Շօշատանի ճամբան, որովհետեւ հսկողութեան տակ էր : Առանց տուր արքունի սուրհանդակը չէր կրնար ճամբորդել եւ կարելի չէր ըլլար առեւտուր կատարել : Դարեր յետոյ քիւրտ պեկերը տուրք պիտի գանձեն ճամբորդներէն : Սուլթանն ու շահը տուրք պիտի վճարեն Պիթլիսի ամենազօր քիւրտ պեկին՝ ճամբան ապահովելու համար :

Վաչկատունը հովիւ է, իւրաքանչիւր տարի տաքերը սկսելուն հօտերով պիտի բարձրանայ զովասուն լեռները, պիտի գրաւէ նստակեացին արօտավայրը, ճամբան աւազակութիւն պիտի ընէ : Թաւերնիէ կը խօսի այն ժամանակուայ գաղթերու մասին : Երեւանէն չորս ժամ հեռու հովիւները լեռները կը բարձրանան մինչեւ քսան հազար վրանով :

Պոլսոյ մէջ ամիրաներ իրար կ'ոտնահարեն, փաշաները ամիրաներուն ձեռքը կը նային, գաւառը կը կողոպտեն իրենց համար եւ ամիրաները հարստացնելու համար : Եկեղեցականներ աթոռի սնափառութիւնն ունին, գաւառացիներու վիճակին մտահոգութիւնը չ'ունին, թէեւ գաւառէն կուգան եւ համեստ ընտանիքներէ : Անցեալ դարուն ամիրաներ կը ստանձնեն կայսրութեան ելեւմուտքը, հրեայ մըն ալ ընկեր առնելով, սակայն քիչ տեւէն կը կազմալուծուի ընկերութիւնը :

Գիւղական համայնքը, կղզիացած ինքնիր մէջ, ոչ առաջնորդող ունի, ոչ դրամագլուխ, ոչ միաբանութիւն : Դարեր ճնշուեր է աւատապետին, չորպաճիին, պաշտօնեային կողմէ եւ մնացեր է ընդարմացած : Հողին կապուած մնալը բաւական չէ տոկուն քաղաքական միութիւն մը կազմելու համար, հարկ է որ խմբաւորումը գիւղակի սահմանէն վեր բարձրանայ : Նստակեաց խումբերը ցրուած են, ապակեդրոնացած, քաղաքական ուժեղ կապ չկայ իրենց միջեւ : Հարկ է միութեան կամք եւ մտածում միջավայրին մէջ միասնաբար ապրելու, միասնաբար փոխադարձ շահեր պաշտպանելու մտածումը :

Գիւղացին կը մնայ տգէտ, դիւրաւ կը կորսնցնէ լեզուն : Մոլթքէ 1835ին կ'այցելէ Փոքր Ասիա եւ քրիստոնեայ թուրքեր կը գտնէ :

Պոլսոյ մէջ ամիրաներն ու առեւտրականները կ'անճխտուին երկու սերունդէն : Գաւառի մէջ բնակչութիւնը կը նուազի հետզհետէ : Հայրենիքէն դուրս ալ արագօրէն կը ձուլուին եւ կ'անճխտուին :

Ժողովուրդի մը համար անհրաժեշտ է ընտրանի դասակարգ մը . «Պատմութիւնը կը վկայէ որ ընկերութեանց եւ ժողովուրդներու յառաջդիմութիւնը բնորոշող ազդակը կախում ունի ընտրանիին արժէքէն : Ընտրանին չի սահմանուիր միայն իր զարգացումին եւ ծանօթութեանց մակարդակով, նկարագրի մակարդակով եւ պարտականութեան գիտակցութեամբ : Իրապէս ընտրանի մը գոյութիւն ունի հոն, ուր երկրին լաւագոյն տարրերը ձեռնհասութեան կը միացնեն ազգին ընդհանուր շահերուն մտահոգութիւնը» :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԻՆՉՈ՞Ի ՓԵՍԱՆ ՍՈՒՐ ԿԸ ԿՐԷ

Տ. Գաբրիէլ Պատկանեան կը գրէ 1850ին.— «Լանկթամուր Հայաստանը քանդելու ժամանակը՝ մէկ Հայ երիտասարդի ձեռօք մահուանէն փրկուեցաւ . էնտուր համար այս երիտասարդին շատ սիրեց ... Այս երիտասարդը մէկ օր Լանկթամուրի հետ երկրէ երկիր ման գալու ժամանակն, տեսաւ մէկ Ասորի աղջիկ, հաւնեցաւ, կամում էր պսակուել, բայց ծնողքը չկամեցան աղջիկը տալ, մինչեւ որ դարտէն երիտասարդը հիւանդացաւ : Լանկթամուր մէկ քանի օր տեսաւ որ երիտասարդը չի երեւում . հարցուց թէ ո՞ւր է . պատասխան տուեին թէ հիւանդ է : Լանկթամուր ինքը գնաց երիտասարդին տեսնելու : Խօսակցութեան մէջ Լանկթամուր վարավուրդ արաւ որ երիտասարդի հիւանդութիւնն հոգւոյ տկարութիւն է : Սկսաւ յանագներով բան հարցնել, մինչեւ որ երիտասարդն համարձակեցաւ եւ թագաւորին յայտնեց իր դարտն ... իսկոյն Լանկթամուր հանեց իր թուրն, տուեց իր մէկ զօրապետին եւ ասաց որ այն երիտասարդի առջեւէն բազմութեամբ զօրաց երթայ այն ասորիի տունն եւ ցոյց տայ այս թուրն եւ ասէ որ թագաւորի կամքն է որ այն աղջիկը Հայ երիտասարդին պիտի տայ : Երբոր զօրապետը թուրը ձեռքն երիտասարդի առջեւէն բազմութեամբ զօրաց եկաւ եւ մտաւ այն ասորւոյ տունն, իսկոյն ասորին իր աղջիկն բերեց եւ իւր ձեռօքն տուեց Հային : Լանկթամուրն այս բանին վրայ ուրախանալով, ասաց որ թուրն պահեն իւրեանց մէջն եւ եթէ այլ ժամանակ եւս պատահի որ ասորին Հայուն աղջիկ չըտայ, այն թուրով վախեցնեն : Այս աւանդութիւնն մնաց Հայոց մէջն եւ այն թուրի յիշատակն է որ մինչեւ այժմ կատարւում է(*) : Ղրիմու երկիրումն եւ մանաւանդ Նախիջեւան այս բանին համար մէկ պատուական երգ եւս կայ հարսի բերնէն ասած փեսին .

Կոյս անարատ՝ կուգամ քեզի,
Աստուած սիրով պահէ մեզի,
Սիրական քուրիկներ՝ տառօր ձեզի,
Թագաւորն զօրեղ՝ կուգայ թուրով,
Մարդը շատ է, կ'առնու զօռով ...» :

Հ. Ե. Պ.

(Արարատ, Տփխիս 1840, էջ 45) :

(*) Մեր նոր ուսումնասիրութեան մէջ, «Հնդկական Հարսնիքը» պիտի ապացուցանենք թէ հայկական հնադարեան սովորոյթ է այդ :

է գնացքի անիւների աղմուկը . «Չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի ...», Պետրոսին հրաւիրում են մի գիւղ՝ գիւղական հարսանքաւորներին լուսանկարելու համար . «Իրենց ժամանումը մեծ իրարանցում պատճառեց, — գրում է Շահնուրը, — խոզեր եւ հաւեզէններ փախան, իսկ փեսային վերջին գաւաթը մոլոր գնաց ... փեսան զօրագնդի մը պէս երկար էր, իսկ հարսը՝ գունդի պէս կլոր : Փեսան նոյն առաւօտեան ածիլուած էր, իսկ հարսը՝ ոչ», շարունակում է Շահնուրն առանց նայելու ընթերցողի դէմքի արտայայտութեանը ...

... Ու երրորդ անգամ, այս անգամ որպէս վերջաբան, կրկներգում է Շահնուրը, նրան՝ Պետրոսին, թւում է . «Թէ մօտաւոր բակէն ջութակ մը բարձրացաւ ... Ցամենալով յարկերուն մէջտեղ, որ կ'ուզէր աւելի երկրորդէնը յուզել, քան չորրորդ յարկինը, որ ալ պարտասած՝ երբեմն կը կառչէր ջուրի խողովակներուն, բայց որ կ'ելլէր, բայց որ կ'ելլէր մինչեւ հոս, այդ հին, շատ հին մեղեդին բոլորին ծանօթ» :

Այս, հին, բոլորին ծանօթ մեղեդի է Շահնուրի երգածը, բայց եւ նոր է ու տեւական, իր շլացուցիչ ստեղծագործական գաղտնարաններով, բարձր արուեստի իր վսեմ կատարմամբ : Եւ այս, Շահնուրը ներկայումս գրում է ֆրանսերէն, բայց կարդալով այս «Նահանջ»ը եւ նրա միւս ոչ լրիւ ներկայացուած պատմուածքները չես կարող չհաւատալ, որ Շահնուրին սպասում է մի նոր, յաղթական «Նահանջ» եւս :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Ուշագրաւ պարագայ մը եւս կար ..., այդ երեք մարդիկն ալ միեւնոյն պանդոկը բնակէին ... :

Ճարտարապետը այդ դէպքերն ու պատահարները քով քով շարելէ ու դասաւորելէ ետք իր համոզումը գոյացուց ... : Առանց ամէնքն ալ կանխաւ մտածուած եւ ծրագրուած էին ... եւ ոչ թէ գիպուածական դէպքեր ... :

Եւ առտուն մութն ու լուսուն հետեւեալ երկտողը գրեց Մօրիսի .

«Փիէր պիտի մենամարտի . շուտ գիս գտիր . քեզի կարեւոր ըսելիքներ ունիմ» :

ՊՈԼՍԵՅԻ »

Թուշը ձախ ուսին մէջ բանտարկած, Զարտաք խոր մտածմունքի մէջ, իր տան փոքրիկ պարտէզին մէջ կը պտըտէր :

— Այսօր իսկ հասկնալու եմ թէ ո՞վ է սա Բալլօ Հիւէրթասը, կ'ըսէր ան իրովի : Բնաւ կասկած չկայ որ Սեւ Արծիւն է : Այս, Սեւ Արծիւները Փիէրը մէջտեղէն վերցնել դրած են միտքերնին, ոչ միայն Փիէրը, այլ նաեւ զիս եւ Մօրիսը, բացայայտ է ... : Փիէրով պիտի սկսին, զայն անշարժութեան պիտի մատնեն ... : Արդեօք պիտի սպաննե՞ն զայն ... : Հաւանաբար ... :

Այս չարաշուք խորհուրդը առաջին անգամն էր որ իր միտքը կ'իյնար ... :

Երբ Փիէրի սպանութեան շուրջ մտածեց, դէմքը մեռելի պէս կաս կապոյտ եղաւ : Հոնդալով շունչ մը առաւ եւ ինքզինքին հանդարտութիւն պարտադրեց, ապա, սպառնական ժպիտով մը ժպտեցաւ :

— Բարի լոյս, Լեւոն, հօս ի՞նչ կ'ընես կոր, լսաւ ձայն մը պարտէզին գետեղերքի կողմէն :

Եւ Մօրիս Գութ գետեղերքին վրայ բացուող պարտէզին վանդակապատ դուռը հրելով ներս մտաւ :

— Ինչ պիտի ընեմ, մեր Տարդանեանին վրայ կը մտածեմ կոր, պատասխանեց Զարտաք բարեկամին բարեւը առնելէ յետոյ : Խենթը նորէն փորձանք բացաւ գլխնուս :

— Ի՞նչ պատահեցաւ, պատմէ տեսնենք :

— Երէկ գիշեր ֆրանսական Թատրոնին առջեւ մէկը ապտակեց :

— Ինչ կ'ըսես :

— Սօպրէեան հինգ աղբարով մը :

— Դուն ալ հո՞ն էիր :

— Այս ... :

— Պատմէ տեսնենք, ի՞նչպէս եղաւ :

Ճարտարապետը երկու խօսքով եղելութիւնը պատմեց ... :

— Բայց քեզի բան մը ըսե՞մ, ընդմիջեց Գութ : Ես այս գործին չեմ հաւնիր կոր :

— Դեռ ամէնքը չլսեցիր, եթէ խօսքս լմնցնեմ, դուն ալ ինծի պէս պիտի համոզուիս :

Զարտաք, այս ըսելով, Բղէզի բերած տեղեկութիւնները դասաւորելով պատմեց :

— Ուրեմն ձգելու չենք որ Փիէր մենամարտի, գոչեց տուաւ Գութ : Երթանք անմիջապէս ձերբակալել տանք այդ սպանացին :

— Անկարելի է : Փիէր մեզի մտիկ պիտի չընէ եւ պիտի մենամարտի : Փիէրի ծանօթներէն տասը քան հոգի անոր նախատուիլը լսեցին : Փիէր չի կրնար անտեսել այս նախատինքը : Այս առտուան բոլոր թերթերը այդ մենամարտին վրայ յօդուածներ գրած էին ... :

— Իրա՞ւ :

— Եթէ այդ Սպանացին ձերբակալել տանք, պիտի պարտաւորուինք հրապարակը աղմկել եւ գաղտնիքը երեւան հանել, ինչ որ վնասակար պիտի ըլլայ մեզի, մեր շահերը պիտի վտանգուին :

— Խերը անիծածս, անելը մտանք :

— Ձեռքերնուս եկածը ընելու ենք ... : Փիէրն ալ իմ միտքիս է :

— Կասկածներդ պիտի իմացնե՞ս իրեն :

— Մենամարտելէն առաջ տաանկ բան չեմ կրնար ըսել իրեն . գիտես արդէն, ջղային է եւ պաղարիւնութիւնը կը կորսնցնէ, ինչ որ կրնայ իրեն համար աննպաստ վախճան մը ունենալ : Մենամարտի միջոցին պաղարիւնութիւնը մեծ դեր կը կատարէ :

— Բայց չըլլա՞յ տա սրիկան զայն ըսպաննէ :

— Եթէ տաանկ բան մը պատահի, մեծ դժբախտութիւն մը եղած պիտի ըլլայ :

Այս խօսքին վրայ, երկու բարեկամները սպառնական նայուածքով մը իրարու աչքի մէջ նայեցան :

— Բայց պարապ տեղը իրար կ'անցնէնք կոր, գիտե՞ս, Լեւոն, խօսք առաւ Մօրիս իր սովորական ժպիտովը ակռաները ցոյց տալով, Փիէրը Համլէթի մենամարտիկներուն պէս սուր կը շարժէ : Մինչեւ մենամարտին օրը դուն ալ դէմդ կ'առնես եւ քիչ մը կը պատրաստես զինքը ... :

— Արդէն փորձի սկսելու համար հիմա հոս պիտի գայ :

— Բայց պարագայ մը կայ : Քանի որ նախատուողը Սպանացին էր, ան պիտի ընտրէ զէնքը, այնպէս չէ՞ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Պ. Սարգիս Մարգարեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մօրաք - րոջ՝ Զարուհի Կկղեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա - ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Սահակ Նաճարեանէ տասը ֆրանք, Պ. Վարուժան Սարգիսեանէ 14, երկու բարեսէր ազգայիններէ յիսուն, 30 ֆրանք Տիկին Մակէսեանէ, երկուքուկէս քիլօ փափիյօթ, *«Մանուկներու Օր»ուան համար :*

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեանէ հարիւր ֆրանք իրենց մօր ողբացեալ Վասիլուհի Թովմասեանի մահուան առթիւ, ու կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները անոնց եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Մանիշակեան ընտանիքը իր ննջեցեալ - ներուն հոգւոյն յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մանիշակեան ընտանիքի նուէրը բերող Տիկինէն կը խնդրուի իր անունն ու հաս - ցէն հաղորդել Թերթիս վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ — Քաշանի մասնա-ճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փե - տրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօ - տէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին :

×

Վիէն.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչա - խումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր - Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագը - րութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սա - մուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յա- ռաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկ. Սարգիս Յովհաննէսեանէ (Վա - լանս) քսան ֆրանք :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Տիկին Լուիզ Գույումճեան, Նոր Տարուան առթիւ 35 ֆրանք կը նուի- րէ «Յառաջ»ին :

×

Ընկեր Սարգիս Յովհաննէսեան 10 Ֆր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տար- ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէ- նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 *Նոր ֆրանք*

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հաս - ցէով, (մի գործածէք* Յառաջի *չէք- փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար - թով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Յառաջ, այսպէս.—
CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն չի - նելու համար մասնաւոր պատրաս - տուած հողեր եւ վիլլաներ, *նմա - նապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր* (industriels) *Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահու - թեամբ .*

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն ան - ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսու - սի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսա - ւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :
Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութ - ներու ազգային մշակութային եւ քաղա - քական կեանքի մասին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժա- մը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ: *Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում- բի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30- ին Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էն 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն »

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միու - թեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միու - թիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱ - ՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս- նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շա- բաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յուն - ուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հան - դէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թա- տերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ* 6, *կէսօրէ ետք ժամը* 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը- րանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղե - րու վարչութեանց :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշանակուած ծաւալով ազ - դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է՞

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 11 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10506

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — № 10.506

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Օրը օրին կը հետեւինք այն շարժումներուն, որոնք կը կատարուին յանուն Հայոց Եկեղեցիին: Ու կը տեսնենք թէ հետզհետէ խորք նկարագիր մը կըստանան այդ շարժումները: Նոր չէ երեւոյթը, — ահաւասիկ մեր ողբացեալ խմբագրապետին խօսքը, տասը տարի առաջ գրի առնուած, միշտ նո՛յն մտահոգութեամբ, որ կը յուզէ մեզ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ժամանումէն ի վեր, շատ կը խօսուի եպիսկոպոսական ժողովի մը մասին, որ պիտի գումարուի Երուսաղէմի մէջ:

Զանազան լուրերու համաձայն, պիտի քննեն եկեղեցական կանոններու վերաբերեալ խնդիրներ: Կը խօսուի նաեւ կուսակրօնութեան հարցի մասին:

Սպասելով ժողովին պաշտօնական յայտարարութեան, կ'ուզէինք մեր տեսակէտները յայտնել բացառիկ երեւոյթի մը մասին:

Ի՞նչ կը նշանակէ եպիսկոպոսական ժողով: Հայ. Եկեղեցին, որ ժողովրդական է եւ ժողովրդավար, կ'ընդունի՞ այդպիսի ժողով: Կրնա՞յ օրինաւոր համարիլ զայն, եթէ նոյնիսկ միայն կրօնական խնդիրներով զբաղի:

Հռոմէական եկեղեցին ունի կարդինալներու ժողով մը: Անոր մէկ պատճէ՞նը պիտի ներկայացնէ Երուսաղէմի եպիսկոպոսական ժողովը:

Անունէն կը հետեւի թէ միայն եպիսկոպոսներ պիտի մասնակցին:

Եթէ քանի մը վարդապետներ կամ քահանաներ ալ հրաւիրուին, ժողովը օրինաւո՞ր կը դառնայ:

Այս հարցումները կ'ուղղենք անոր համար որ, ինկայէս լուսաբանութեան կը կարօտի ծրագրուած ժողովը:

Որքան գիտենք, Հայ. Եկեղեցին միշտ ալ անհրաժեշտ համարած է աշխարհական տարրին մասնակցութիւնը, որեւէ խորհրդակցութեան, ժողովի կամ համագումարի առեն:

Կարելի՞ է խախտել այս կանոնը, եթէ նոյնիսկ շատ սահմանափակ օրակարգ մը ունենայ Երուսաղէմի եպիսկոպոսական ժողովը:

Այս թերթին մէջ յաճախ կը գործածուին երկու բառեր, — եպիսկոպոսապետութիւն, կղերապետութիւն:

Երուսաղէմի ժողովն ալ այդ երկու երեւոյթներէն մէկը չի՞ մատներ, որքան ալ բարեմտօրէն ծրագրուած ըլլայ:

Ցատկանշական իրողութիւն մը պարզուեցաւ, երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, — կարելի եղածին չափ շատ եպիսկոպոս ձեռնադրել:

Այսպէս 1945ին Էջմիածնի մէջ ձեռնադրուեցան տասը եպիսկոպոսներ: Մինչեւ՝ երեք - չորս հոգի եւս: Իսկ 1955ին, նոր կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, տասը նորեր ալ:

Այսքանը արդէն պատկառելի թիւ մը կը կազմէ, առանց հաշուելու եղածները:

Բաւական չհամարելով եպիսկոպոսներու գերարտադրութիւնը, Էջմիածին եւ Անթիլիաս (Գարեգին կաթողիկոս) նորութիւն մը եւս հաստատեցին. — կաթողիկոսական պատուիրակներ կամ փոխանորդներ նշանակել թեմերու վրայ:

Ուրիշ խօսքով՝ կեդրոնացում, որ նոյնպէս չի համապատասխաներ Հայ Եկեղեցւոյ աւանդութեանց:

Իբրեւ հետեւանք, նշանակուած պատուիրակները դարձան տեսակ մը արտակարգ դեսպան, յաճախ ամուլ յաւակնութիւններով:

Այսպէս, բարեմիտ եւ իրենց դերին գիտակից տիպարներու հետ, ունեցանք « իշխաններ » կամ «իշխանուորներ» որոնք վերէն կը նայէին օրինական ժողովներու, նոյնիսկ Սահմանադրութեան վրայ:

Միւս կողմէ, զանցառելի քանակութիւն մը դարձաւ հայ տէրտէրը — կղերին պրոլետար *դասը որ անմիջական կապ ունի ժողովուրդին հետ: Զանցառելի՝ ո՛չ միայն քանակով, այլեւ որակով:*

Կը վախնանք որ ծրագրուած եպիսկոպոսական ժողովը աւելի զօրաւորէ այս խորթ բարքերը, զարկ տալով եպիսկոպոսապետութեան:

Շ.

24 Փետրուար, 1956

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՕԹՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Վերընտրեալ նախագահին երկրորդ եօթնամեակի պաշտօնական շրջանը սկսաւ Շաբաթ օր, կարճ արարողութեամբ մը: Այս առթիւ, նախագահ Կասթոն Փալեվսկիի քանի մը խօսք արտասանեց եւ շեշտեց. — «Եօթը տարիէ, օրը օրին որ սահմանադրական ատեանեայ յանձնախումբը, ի տես 1958 Դեկտեմբեր 21ի ընտրական արդիւնքներուն, 1959 Յունուար ութին հռչակեց ձեր ընտրութիւնը: Ըստ Սահմանադրութեան 6րդ յօդուածին որ կ'ըսէ թէ «Հանրապետութեան նախագահը ընտրուած է եօթը տարուան համար» այդ առաջին շրջանը կը լրանայ այսօր իսկ, 1966 Յունուար 8: Այս օրուընէ եւ եօթը տարուան համար, այսինքն մինչեւ 1973 Յունուար 8, սահմանադրական այդ նոյն յօդուածին համաձայն, ծնունդ կ'առնեն այն իրաւասութիւնները, որոնք ձեզի տրուած են այս նոր ընտրութիւնով: Ի՞նչպէս, ան որ ձեզի կը խօսի հիմա իր անունով, կրնայ չարտայայտել ձեզի իր ուրախութիւնը, ձեր մէջ ողջունելով Պետութեան ղեկավարը, երբ աւելի քան քսանեհինգ տարիէ, պատիւն ունեցաւ ձեզ նոյնացնելու երկրին եւ Հանրապետութեան փրկութեան հետ, որու առաջին եւ ամէնէն փառաւոր ծառան էք»: Ապա, Սահմանադրական Խորհուրդին նախագահը Զօր. տը Կոլի կը յանձնէ ընտրութեան հռչակման բնագրին օրինակը:

Հանրապետութեան նախագահը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ. — «Նախագահական ընտրութեան արդիւնքները, այն ձեւով որ քննուեցան եւ հռչակուեցան սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ գիս կ'առաջնորդեն ստանձնելու, այսօր ի կըրկին Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը: Վստահ եղէք, Պ. նախագահ, որ խորապէս ազդուած եմ այն զգացումներէն զորս արտայայտեցիք այս առթիւ: Իբրեւ երաշխաւորը Սահմանադրութեան, զոր Ֆրանսայի ժողովուրդը որդեգրեց 1958ին եւ իր կողմէ ամբողջացաւ 1962ին, կը նկատեմ որ անիկա գործադրուեցաւ եւ կը շարունակէ գործադրուիլ իր ոգիին եւ տառին մէջ: Նոյնը պիտի ըլլայ այս եօթնամեակին ընթացքին, որպէսզի ապահովուին Հանրապետութեան շարունակութիւնը եւ Ֆրանսայի ծառայութիւնը»:

Ամբողջ արարողութիւնը տեւած էր ճիշդ վեց վայրկեան:

Նոյն օրը կը հաստատուէր նաեւ բարեփոխուած դահլիճին կազմը, զոր տուած էինք առջի օր: Ժիսքառ տ'Էսթէնի հեռացման առթիւ, նախագահ տը Կոլ նամակ մը ղրկած է Ելմտական Նախկին Նախարարին որու մէջ կը շեշտէ. — « Այն պահուն երբ կը թողուք ձեր պաշտօնը, պարտք կը համարիմ յայտնել ձեզի թէ ի՛նչ գնահատանք ունիմ ձեզի հանդէպ եւ ի՛նչ գին կուտամ այն գործին զոր կատարեցիք եօթը տարիէ ի վեր, նախ իբրեւ փոխ - Նախարար Պինէձի ապա իբրեւ Նախարար Ելմտական եւ տնտեսական գործերու »:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՊՈՆ. — Գերմանացիները մտահոգ են Ֆրանքին ապագային մասին: Քաղաքական շրջանակները չուզելով հանդերձ մեկնութիւններ ընել, չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը Միշէլ Տըպրէի ներկայութեան առթիւ: Նախկին վարչապետը, Պոնի մէջ «ազգայնականի» համբաւ ունի եւ ընդդիմադիր կը նկատուի Եւրոպայի: Գերմանացիք զարմացած են նաեւ Փիզանիի փոփոխութենէն: Կը խորհին սակայն թէ Էտկար Ֆօռի յանձնելով երկրագործական նախարարութիւնը տը Կոլ նկատի չէ առած այնքան արտաքին քաղաքականութիւնը այլ ուզած է, ներքին ճակատի վըրայ, ապահովել ձախերու ձայները:

ՀՌՈՄ. — Իտալացիներուն համար եւ մանաւանդ Քորիէռէ Տէլլա Սեռայի, *դահլիճի փոփոխութիւնը իշխանութեան տեսակ մը բաժանում է Փոմփիտուի եւ Տըպրէի միջեւ: Ազատական օրաթերթը կը գրէ նոյնիսկ. — Զօր. տը Կոլ միտք չունի նախագահութեան գլուխ մնալ մինչեւ եօթնամեակին վերջը եւ կը փափաքի պատրաստել Փոմփիտուն Էլիզէի յաջորդութեան եւ այդ պարագային Տըպրէ վարչապետ կը դառնայ »:*

ՊՐԻՒՍԷԼ. — Երկրագործական նախարարին փոփոխութիւնը կարծել կուտայ թէ Էտկար Ֆօռ եւրոպական կարեւոր դեր մը պիտի ունենայ:

ՄՈՍԿՈՒԱ. — Թաս գործակալութիւնը պարզապէս հաղորդած է նոր նախարարներու պաշտօնները եւ յայտնած միայն թէ «տեղական դէմքերը» Ֆրանսական քաղաքականութեան ոչ մէկ փոփոխութիւն կը նախատեսեն:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ. — Ամերիկացիներուն համար, ելմտական գետնի վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի ըլլայ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մէջ:

ԼՈՆՏՈՆ. — Անգլիա գոհ է որ Արտաքին նախարարը չէ փոխուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ միացուած կուսակցութիւնը (Փէ ԷՍ Իւ) որու քաղաքական Բիւրօն նիստ գումարած էր Շաբաթ եւ Կիրակի, զեկոյց մը հրատարակած է ուր կ'ըսէ թէ Փէ ԷՍ Իւն կ'աշխատի ծրագիրներ պատրաստել եւ սահմանել գործունէութեան միջոցները ձախ քաղաքականութեան մը: Այս առթիւ Էտուառ Տէփըռօ յայտարարած է կուսակցութիւնը աւելի քան երբեք պիտի գործակցի հասարակաց ծրագրի մը պատրաստութեան:

ՊՈՒԼԷՆ Ժիռոնտի երեսփոխան ընտրուեցաւ: Իւ ԷՆ ԷՌ երեսփոխանը կառավարութեան անդամ ըլլալով, իր փոխանորդն է որ պիտի մասնակցի Ազգ. Ժողովի նիստերուն:

ՀԱՆՈՅԻ մէջ, Շելեփին նոր ճառ մը արտասանած է, որու գլխաւոր կէտերն են. — Ա) Ընկերվարական երկիրները պէտք է միանան կարելի ամբողջ օժանդակութիւնը բերելու համար Վիէթնամի: Նուիրական պարտականութիւն է: Բ) Ամերիկացի աշխարհակալները աւելի զարկ տուած են համաշխարհային պատերազմի մը վտանգին: Գ) Դաշնակցային Գերմանիան ռազմապաշտ է: Դ) Խաղաղ համակեցութիւն բացատրութիւնը չէ գործածուած եւ Չինաստանի անունը չէ տրուած:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ամբակոծութիւնները չեն վերսկսած եւ պիտի չվերսկսին յորչափ ամերիկեան խաղաղութեան արշաւը եղրակացութեան մը յանգելու որեւէ յոյս կայ:

ԹԱՇԿԵՆՏԻ հանդիպումը ճախողած կը թուի ըլլալ հակառակ Կոսիգինի թափած ջանքերուն: Շասթրի եւ Այուպ Խան նոյնքան տարակարծիք կը մնան գլխաւոր հարցին շուրջ՝ Քաշմիր: Հնդկաստանի համար բազմաթիւ բանակցութիւններ հարկաւոր են բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծելէ առաջ երկու երկիրներու միջեւ: Դիրքերու «կարծրացումը» արդիւնք է նաեւ Չինաստանի մէկ խիստ ազդարարութեան Հնդկաստանի:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլը իր երկրորդ շաբաթը սկսաւ: Կացութիւնը ողբերգական բնոյթ ստացած է: Սենտիքաներու նախագահը, որ բանտէն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ սրտի տագնապի մը հետեւանքով, 32 ժամ շաբաթական աշխատանք կը պահանջէ չորս օրուան վրայ եւ վեց շաբաթ արձակուրդ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք համայնքին պարագլուխը՝ Քիւչիւք, կլոր սեղանի շուրջ ժողով մը կ'առաջարկէ, առանց նախապայմանի, Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար: Այս նպատակով հրատարակած զեկոյցը կ'ըսէ թէ նման ժողովի մը մերժումը աղէտի կրնայ առաջնորդել շահակից կողմերը:

ԼԱԳՈՍԻ մէջ կը բացուի բրիտանական Հասարակապետութեան համագումարը: Օրակարգի գլխաւոր եւ բարդ հարցն է՝ Ռոտեզիա:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ծանր տագնապ մը ծագած է Եկեղեցւոյ եւ լեհ պետութեան միջեւ: Վարշաւայի իշխանութիւնները մերժած են ելքի արտօնութիւն տալ կարդինալ Վիշինսկիի որպէսզի Հռոմ երթայ: Իբրեւ պատճառաբանութիւն կ'ըսուի թէ յարդ արտօնութիւն կը տրուէր կարդինալին որպէսզի ճամբորդէ, զուտ կրօնական նպատակներով, բայց նկատի առնուած է որ վերջին անգամ երբ Հռոմ էր կարդինալը քաղաքական դիմումներ ըրած է « որոնք վնասակար են ժողովրդական լեհ Հանրապետութեան »: Հռոմի մէջ, շատ ազդուած են, տրուած ըլլալով որ կը սպասուէր կարդինալին որպէսզի նախագահէ Լեհաստանի քրիստոնէացման հազարամեակի հանդիսութեանց որոնք տեղի պիտի ունենան Յունուար 13ին: Այս պայմաններու տակ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ նաեւ Պապին ճամբորդութիւնը՝ Լեհաստան:

ԻՍՐԱՅԷԼ կը հերքէ թէ գաղտնի համաձայնութիւն մը ըլլայ Ֆրանսայի հետ ըստ որուն այս վերջինը Սոլ - Սոլ *հրթիռները պիտի տար Իսրայէլի:*

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Արտաքին նախարարը շատ հաւատք չունի որ Լիւքսանպուրի ժողովը կրնայ յաջողութեամբ պսակուիլ: Լընս կը խորհի թէ տակաւին իրարմէ շատ հեռու են Ֆրանսայի եւ իր ընկերներուն տեսակէտները Հասարակաց Շուկային նկատմամբ: Երկու կարեւոր հարցերն են. — Պարզ մեծամասնութեան հարցը եւ Հասարակաց Շուկայի իրաւասութեանց ընդլայնումին հարցը: «Ինչ կը վերաբերի Ա. հարցին շեշտած է Հոլանտայի Արտաքին նախարարը, հոլանտական կառավարութիւնը տեղի տալու միտք չունի: Ինչ կը վերաբերի իրաւասութեանց, պիտի ընդդիմանայ որեւէ զիջումի Ֆրանսական տեսակէտին:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15-ԻՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ Յունուար 15ին, պիտի դադրեցնենք թերթի առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ ···

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

1964 Յունիս 13, Շաբաթ·

Ս· Կարապետի շրջակայքը պեղումներ կատարելու համար, երիտասարդներ աշխոյժ խանդավառութեամբ պատրաստութիւններ կը տեսնեն : Քաղաքին հին գրօսավայրերը այսօր ամայի ու լքուած են : Ջրամէջը, կապերտներու վրայ բազմած, հին օրերու փառքը կը վերապրեցնենք :

Մուշի հին էշրաֆներէն «Երեւելի» Հաճը Էսատի եղբօր Տէրվիշի որդիները Ատիլ եւ Արիֆ պէյերը, «մեռած», հին սերունդին ներկայացուցիչը Զաքիր Էֆէնտի քովէս չի բաժնուիր : Ան ինծի շատ ընկերներ ունի : Զաքիր Էֆէնտի անցեալը երախտագիտութեամբ եւ կարօտով կը վերյիշէ : Կ'ապրի պահ մը երանութեան պահեր եւ մեզի ալ կը վերացընէ :

Արունք գիւղացի Մխե - Մանուշակի որդիները՝ Արմօն ու Սարգիսը :

Խարապա - Խարզոս գիւղացի Տիգրանը, Սմբատը, Յովհաննէսը, Արշակը, Ոսկեանը եւ Համօն, ա՜խ, ո՜րքան կ'ուզէ գրկել ու համբուրել :

Զաքիր Էֆէնտի մեր դիմացի սարերու այգիները դիտելով կը վերանայ, եւ երիտասարդական խանդավառութիւնով կը սկսի երգել·

«Նուշօ էլի երթանք էգի ,
Բաղեմ խաղող դնեմ գօգը·
Մառալ Նուշօ, ճէյրան Նուշօ ···
Նուշօ էլի երթանք կանկար ,
Ծամերդ հիւսեմ խանդալ – խանդալ ,
Նուշոյիս առնեմ ոսկի կամար ,
Եթէ ըլլայ ան ինծի եար ·
Մառալ Նուշօ, ճէյրան Նուշօ ···
Նուշոյին ջուխտակ ախբրներ կայ ,
Երթամ Ս· Կարապետ մուրատս տայ ·
Մառալ Նուշօ, ճէյրան Նուշօ ··· :

Զաքիր Էֆէնտի այս երգը հարազատ հայերէնով, եւ երիտասարդ սիրահարի մը պէս կ'երգէր : Ան ոգեւորուած է ու կը շարունակէ երգել ·

«Աղջի Հայկօ - Հայկօ ,
Տէօշդ մի բանա·
Էլի երթանք աղօրարան ·
Սիրտս կը դողայ ···
Մայրիկ մայրիկ, քորանաս քոյրիկ ·
Ջինուոր իմ կ'երթամ··· :

Զաքիր Էֆէնտի, Լաթիֆ աղա, մասլահաթ Մէհմէտ, անվերջանալի պատմութիւններ կը պատմեն ·

— Սա դիմացի այգին, Արե Մօսօ «Մովսէսեան»ի այգին է :

— Վերի սարահարթի բարձունքի աւերակները, Մուշեղ Մամիկոնեանի բերդըն է :

— Անոր դիմացի միակտուր մեծ ժայռը, «Աղջկանց քարն» է : Աւանդութեան մը համաձայն, օր մը երբ Մուշեղի բերդը թշնամիներու յարձակումին կ'ենթարկուի, Մամիկոնեան տունէն կոյս աղջիկ մը խոյս կուտայ : Այս ժայռը կը ճեղքուի եւ աղջիկը կը մտնէ : Անգամ մըն ալ դուրս չելլեր ··· :

— Սէօյլէմէզ ընտանիքը, «Չխօսող ընտանիքը» : Մինչեւ այսօր այս անունով ընտանիք մը կայ Մուշի մէջ : Մամիկոնեան տունէն աղջիկ մը բռնութեամբ իսլամի մը հետ ամուսնացուցած են : Այս աղջիկը որպէս բողոքի նշան, մինչեւ մահ մունջ պահած է : Այս պատճառով անոր զաւակները այս մականունը առած են :

Արեգակը հրաժեշտ առած է : Լուսինը մեզ կ'ողջունէ : Տեսարանը չքնաղ է, ծառերն ու ջուրերը տարազ փոխած, իրենց սրտի մորմոքը կ'աղերսեն, հին հէքեաթներու ունկնդիր : Ու ես կ'երթամ ··· :

Երիտասարդներ, մեծերու հրահանգներով կ'երթան ու կուգան եւ գետնին վրայ չոկուած մեր սեղանին կը սպասարկեն : Տեղական գինին մեզ տարաշխարհ կը տանի : Գետակը իր հին մեղեդին կը վերաձայնէ : Լուսինը կը սահի ու կը հեռանայ : Ես ալ հին խորհուրդներու հետ պսակուելու համար ձօրը կ'իջնեմ :

Օդը պայծառ է, լուսինը չարաճճի խնդուքով երկնակամարին վրայ կը թառելի, գետակին երգը սարերն ի վեր կ'արձագանգեն : Այս համանուագին մէջ, նախնեաց մտերմութեան մէջ, ու ես կ'երթամ ··· :

Անոնք հին, ես պանդուխտ· ֆրծ մեծաղիկ (մեզմէ աղէկները) մեր շուրջը կը պարեն : Ցաւերժահարսերու բաժակներէն կ'արբենամ : Լուսնակ գիշերին վազող ջուրերուն նուագով՝ հայրենական պար մըն ալ պարելով, ու ես կ'երթամ ··· :

Այս ձօրերուն մէջ, շատ երգեր երգուեր, ուրախութիւններ տեղի ունեցեր են : Այսօր այս բոլորին փոխարէն, այս բոլորին դերակատար՝ ես միայն կամ ···

Կէս գիշերը անցեր է : Շեփորներ կը հնչեն : Ձիերը քառասմբակ կ'արշաւեն : Ցառաջապահ սպիտակ ձիաւորը գլուխ կը բարեւէ : Այս գիշեր՝ տանուտէր, մեծ սպարապետին հիւրընկալ : Ու ես կ'երթամ ··· :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ· ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան բաժնի անդամ՝ Է· Պետրոսեան, « Սով· Հայաստան »ի Դեկտեմբեր 30ի թիւին մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Ամանորի հետ կապուած աւանդութիւններու մասին :

Նոր տարին երախաներուն եւ մեծերուն սիրելի տօներէն մէկն է : Մենք նոր տարին կը տօնենք ձմեռը՝ Յունուարի առաջին օրը : Բայց միշտ չէ, որ նոր տարին սկսած է այդ օրը :

Հեթանոսական շրջանին մարդը, հետեւելով եղանակներու փոփոխութեան, յանգած է այն եզրակացութեան, թէ բնութիւնը աշնան աստիճանաբար կը մեռնի, իսկ գարնան կը կենդանանայ, որով, նոր տարին պէտք է սկսի գարնան, երբ կը բողբոջեն ծառերը, կը կանաչնան դաշտերը, կը վերադառնան թռչունները : Երկար ժամանակ Անգլիոյ, Ռուսիոյ մէջ նոր տարին տօնած են գարնան, իսկ Պարսիկները մինչեւ այսօր ալ կը նշեն Մարտին (Նովրուզ) :

Մարդը աստիճանաբար սորվեցաւ մշակել իր հողը, տարին երկու անգամ կը ցանէր՝ գարնան եւ աշնան : Կեանքը ցոյց տուաւ, որ աշունը կարեւոր տեղ ունի · Կ'աւարտի այգեքաղը, կը սկսի աշնանացանը : Աշունը կ'եզրափակէ մարդուն գիւղատնտեսական տարին եւ կը դառնայ հողագործին հին տարուան վերջը եւ նորին սկիզբը : Յայտնի է, որ Յունաստանի մէջ մեծ Դիոնիսները կատարուած են աշնան : Հայ պատմաբաններու տեղեկութեանց համաձայն տարուան աշխին ամիսը՝ Նաւասարդը կապուած էր Անահիտ դիցուհիի տօնակատարութեան հետ : Ինչպէս պարզուած է, այդ տօնը յարմարեցուած է խնձորի, խաղողի, նուռի եւ դեղձի բերքահաւաքին հետ : Այդ պտուղները նկատուած են սրբազան եւ խորհրդանշան՝ բերրիութեան :

Հողագործութեան զարգացումին հետեւանքով անհրաժեշտութիւն դարձաւ հետազօտութիւնը ոռոգող ջուրերու մակարդակին փոփոխութեան : Ասկէ նաեւ պահանջը՝ ուսումնասիրել Արեգակի տարեկան շրջանը : Հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ տարուան մէջ երկու անգամ՝ գարնան եւ աշնան, տեղի կ'ունենայ օրուան եւ գիշերուան հաւասարում, իսկ Դեկտեմբեր 22ի գիշերը ամէնէն երկարն է : Այդ օրէն կը սկսի Արեգակին աստիճանական յաղթանակը խաւարին նկատմամբ : Եւ ահա Փոքր Ասիոյ եւ Մերձաւոր Արեւելքի բազմաթիւ ժողովուրդներուն համար Դեկտեմբեր 25ը դարձաւ Արեգակին ծննդեան օրը : Այդ օրուան յարմարեցուցին Արեգակը եւ պտղաբերութիւնը մարմնացնող աստուածներուն, Սուրիոյ մէջ՝ Թամուզին, Եգիպտոսի մէջ՝ Ոսիրիսի, Յունաստանի եւ Կիպրոսի մէջ՝ Ադոնիսի, Թրակիայի մէջ՝ Աթիսի մահն ու յարութիւնը :

Տարուան ամէնէն երկար գիշերէն ետք տեղի ունեցող արեւածագը առիթ դարձաւ ընդհանուր խրախճանքի : Զանազան ժողովուրդներ այդ օրը խարոյկներ կը վառէին, որպէսզի Արեգակը, այդ խարոյկին շնորհիւ աւելի ցայտուն դառնայ : Ծառեր կը կտրէին, զանոնք կը զարդարէին պտուղներով, ծաղիկներով, որպէսզի իրենց պարտէզներուն ծառերն ալ պտղաբեր եւ զարդարուն ըլլան :

Նոր տարուան տօնակատարութիւնը Յուլիոս Կեսար սահմանեց Յունուար 1ին, Ք· Ա· 46 թուականին : Այդ օրացոյցը կոչուեցաւ յուլեան : Սակայն յետագային Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ նոր տարին սկսան տօնել Մարտին : Յուլեան օրացոյցը կատարեալ չէր : Ուստի, Գրիգոր ԺԳ· պապը քիչ մը վերափոխեց զայն, որմէ ետք օրացոյցը կոչուեցաւ Գրիգորեան : 1582էն սկսեալ Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները աստիճանաբար սկսան ընդունիլ նոր օրացոյցը : Կաթոլիկ Հայերը Գրիգորեան օրացոյցը ընդունեցան 1892ին, իսկ քրիստոնէական եկեղեցին երկար ատեն չճանչցաւ այդ օրացոյցը :

Երկար ժամանակ եւրոպական եւ ռուսական օրացոյցները իրարմէ կը տարբերէին : 1918էն ի վեր Յունուար մէկը Ռուսիոյ մէջ նկատուեցաւ նոր տարուան ըսկիզբը :

Հայերը դարեր շարունակ նոր տարուան տօնակատարութեան իրենց աւանդութիւնները պահպանած են : Անոնցմէ շատերը նաեւ մինչեւ այսօր : Այսպէս, մարդիկ նոր տարուան առաջին օրը առաւօտուն կը վառէին հաստ եւ մեծ գերան մը, որ կը կոչուէր տան քոթուկ : Անոր կրակը կը խորհրդանշէր ընտանեկան օճախին անմահութիւնը : Այդ օրը ընտանիքին անդամներէն ոչ մէկը իրաւունք ունէր կրակ եւ ջուր տալու դրացիներուն : Այն կարծիքը կար, թէ անոնց հետ տունէն դուրս կ'ելլէր երջանկութիւնը : Նոր տարուան գիշերը ամբողջ ամանները կը լեցուէին ջուրով, որպէսզի տան մէջ պարապ բան չմնար :

Հայ գիւղացին նոր տարին կը սկսէր առաւօտ կանուխէն : Մարդիկը կը կարծէին, թէ այդ օրուան պէս պիտի անցնի ամբողջ տարին : Ամէնէն առաջ տանտիրուհին կ'երթար գոմ, անասուններուն եղջիւրներուն կը կապէր կարմիր եւ կանաչ թելեր, իսկ տան մուտքին մօտ կը կախէր կարմիր կերպասի կտոր մը, որովհետեւ կարմիր գոյնը կը նկատուէր պտղաբերութեան եւ կեանքի, իսկ կանաչը աճումի, ծաղկումի խորհրդանշան : Ըստ հաւատքի, այդ թելերը եւ լաթերը պէտք է բարեկեցիկ կեանք մը ապահովէին ամբողջ տարին : Հետաքրքրական է, որ նոր տարուան առաջին օրը ընտանի կենդանիներուն հետ յատկապէս խնամքով կը վարուէին, զանոնք կը նկատէին

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

« Հետեւաբար, կը շարունակէ Մուստաֆա Քեմալ, եթէ այսօր նոյնիսկ Պաթումն անցնի Վրացիներու ձեռքը եւ մտնէ անոնց տիրապետութեան ներքեւ, բոլորիս ալ ծանօթ է, թէ ատիկա պիտի ըլլայ ժամանակաւոր բան մը, առժամեայ կացութիւն մը միայն : Հետեւաբար, հարկ չտեսանք փոփոխութեան ենթարկել մեր այն զինուորական ծրագիրները, որոնք մեզ աւելի զօրաւոր դարձնելու են կոչուած, մինչդեռ ստեղծուած այդ կացութիւնը մեզ չէր ստիպեր հրաժարելէ, պատրաստ գտնուելու ամէն տեսակ հաւանականութեան առջեւ, որոնք կրնային կարեւոր եւ բախտորոշ ըլլալ մեզի համար :

« Ահա այսպիսի պատճառներու բերումով է որ Պաթումի եւ շրջակայից Մահմետական Ընկերակցութեան (Ճէմիյէթը Իսլամիյէ) քաղաքային ուժերը, որոնք գրկուած էին մեր կողմէ կատարելի օժանդակութիւններէ, երբ Ճորոխ գետին հարաւը իջան, Վրացիները, որոնք գրաւած էին Պաթումը, շարունակեցին իրենց զինուորական գործողութիւնները եւ 25 Յուլիսին, փոքր գումարտակով մը գրաւեցին Արդուինը եւ հոն, մեր մէկ գումարտակին դիմաց, դիրք գրաւեցին երկու հարիւր հոգինոց ուժով մը, իբրեւ յառաջապահ սահմանային կայաններ » :

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ ԱԼ ԴԱՒԱՃԱՆԵՑԻՆ

« ··· Հետեւաբար, հոս, չեմ ուզեր պատասխանել հարցադրումին ուրիշ մէկ կէտին, ուր «Վրացիները Էրզրումի հիւսիսը հասան եւ յարձակումի անցան»ի պէս խօսքեր կան : Վրացիներու հասած վերջին գիծերը կը գտնուին Արդուինի շրջանին մէջ, Եւ իրենց ըրածն ալ, ոչ թէ յարձակումներ ի գործ դնել է, այլ պարզապէս դիրք բռնել, մեր սահմանային պահականոցներուն դիմաց :

« Պարոններ, եթէ պէտք ըլլայ տրուած այս բոլոր մանրամասնութիւնները անգամ մը եւս ամփոփել եւ համառօտել, պիտի ծանրանամ հետեւեալ քանի մը կէտերուն վրայ միայն · — Յայտնի կ'ըլլայ, թէ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ուղղակի ձեռնարկ կատարած է, մեզի հետ համագործակցութիւն եւ շփում հաստատելու համար : Բանակ ուղարկած է : Երկրորդ, կացութեան երկու ամիսէ ի վեր Արեւելքի մէջ անտեսուած, լքուած եւ երկրորդական աստիճանի ձգուած ըլլալուն պատճառը այն է, որ մինչ երբ մէկ կողմէ զօրք ղրկուած է Լեհաստանի ճակատը, միւս կողմէ Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ տեղացի տարրերուն դիմադրական շարժումներն ալ պատճառ հանդիսացած են, որ ուժ պահուի նաեւ այդ շրջաններուն մէջ : Երրորդ, հակառակ այս բոլորին, հակառակ հոս մնացող Կարմիր Բանակի միաւորներու տկարութեան եւ հակառակ Ազերիներուն, Վրացիներուն եւ Հայերուն դիմադրութեան ու յարձակումներուն, Կարմիր Բանակը նորէն ալ կը կարողանայ ճամբայ, միջոց ու կարելիութիւն գտնել, իր գործողութիւնները շարունակելու համար :

« Այս երեք պարագաները, կարելի է հաւատքի եւ համոզումի յուսադրիչ նշանները նկատել այն մասին, թէ ապագային եւս փափաքուած ձեւով պիտի ընթանան փոխյարաբերութիւնները ճակատագրակից երկու երկիրներու եւ երկու ժողովուրդներու միջեւ, որոնք վճռած են ի գին ամէն բանի ջախջախել իրենց հասարակաց թշնամին :

« Ուրիշ եւ մանաւորաբար ուշագրաւ պարագայ մըն ալ այն է, որ կասեցուցած ենք Հայերու բոլոր յարձակումներն ալ եւ միշտ ալ կը գտնուինք վերահսկիչ դիրքի մը վրայ :

« Նոյնպէս, Վրացիներու շարժումն ալ չունի այն բնոյթն ու տարողութիւնը, որ սպառնայ վտանգել կամ ցնցել մեր կացութիւնը, ուժը եւ պատրաստուած ծրագիրները : Կայ միայն զգացական եւ խղճի դպող ազդեցութիւն մը, որ է Պաթումի մեր ցեղակիցներուն ու կրօնակիցներուն ճնշումներու եւ խժդժութեանց առարկայ դառնալը : Եւ ամէնէն կարեւոր կէտն ալ այդ կրնայ նկատուիլ, ներկայիս ստեղծուած կացութիւններուն մէջ :

« Պարոններ, Բոլշեւիկները քաղաքական եւ նոյնիսկ ընկերային տեսանկիւններէ ալ, ինչպէս դուք եւս տեղեակ էք, Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի բանուոր դասակարգին Հայերը ծանօթացուցած են որպէսզի անիրաւուած, իրաւազրկեալ ժողովուրդ :

Անոնք մեծ կարեւորութիւն ընծայած են Հայերուն : Ցոյց տուած են այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որ իբրեւ թէ պաշտպանները եղած ըլլային անոնց : Բայց այսօր, այդ Հայերը ապերախտ գտնուած են նաեւ անոնց հանդէպ : Նոյնիսկ, գործնապէս յարձակած են անոնց վրայ եւ ուժ գործած : («Անկցի՜ն » կը գոռան ներկաները) :

(42 Շար·)

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԲԱՆԱԳԷՏԸ

—o—

Հայ մշակոյթի անխոնջ մշակներէն է Գարեգին Սրուանձտեանց, որ ծնած է 1840 Դեկտեմբեր 25ին, Վան: Ուշիմ եւ խոհուն Սանդենց Օհաննէս (իր մկրտութեան անունը) չի գոհանար տեղական վարժարանին մէջ իր ստացած կրթական պաշարով եւ կը մեկնի Վարագ, ժառանգաւորաց վարժարան, որ կը ղեկավարուէր Մկրտիչ Խրիմեանի (Հայրիկ) կողմէ: Հոս կը ստանայ ազգային դաստիարակութիւն, կը փոխէ իր անունը եւ կ՚որդեգրէ Վարդանանց պատերազմի քաջերէն մէկուն՝ Գարեգին Սրուանձտեանցի անունը: Շատ չանցած կը դառնայ Խրիմեանի օգնականը եւ «Արծուի Վասպուրականի» պարբերաթերթի փոխ խմբագիրը:

Խրիմեանի հետ միասին կը մեկնի Անդրկովկաս, կ՚այցելէ Էջմիածին, կը ծանօթանայ արեւելահայ մշակութային կեանքին: Վերադարձին մեծ եռանդով կը նուիրուի կրթական եւ հովեւոր աշխատանքներու նախ Տարօնի, ապա իր ծննդավայր Վանի մէջ, ուր կը դիմաւորուի մեծ շուքով: 1868ին Կարինի բնակչութեան խնդրանքով եւ հրաւէրով կը նշանակուի Կարնոյ ուսումնարաններու լիազօր-տեսուչ, բարեփոխումներ կը մտցնէ ուսումնական ծրագիրներուն եւ ուսուցման եղանակներուն մէջ: Իր յետագայ մանկավարժական գործունէութեան ընթացքին Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտայ մայրենի լեզուին դասաւանդութեան: Այդ նպատակով կը կազմէ եւ կը հրատարակէ դպրոցներուն համար նոր դասագիրք մը՝ «Ընթերցարան»:

1878ին Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանը Գ. Սրուանձտեանցի կը յանձնարարէ տեսչական այցելութիւններ տալ գաւառները: Ցաջորդաբար կ՚այցելէ Տիգրանակերտ, Բիթլիս, Սեբաստիա, Խարբերդ, Ակն եւայլն: Ամէն տեղ ուշադրութեամբ կը դնէ եւ հաշուի կ՚առնէ գաւառացի հայ ժողովուրդին վիճակը, անոնց պահանջները եւ հարցերը: Այդ բոլորին հետ անոր քննախոյզ աչքէն չեն վրիպիր ժողովրդական առտնին կեանքին պատկերները, կենցաղն ու սովորութիւնները, ժողովրդական զրոյցները եւ աւանդութիւնները, պատմական յուշարձանները եւ հնութիւնները:

Ցետագէմ տարրեր, անշուշտ, հաշտ աչքով չեն նայիր հայրենասէր եւ ժողովրդասէր հոգեւորականին աշխատանքներուն: Կը կանչուի Կ. Պոլիս, ուր ծանր հիւանդութենէ մը ետք 1892 Դեկտեմբեր 30ին, 52 տարեկան հասակին կը վախճանի: Հայրենասէր գործիչը դեռ մահուընէ առաջ կտակած էր՝ իր համեստ խնայողութիւնները գործածել ազգօգուտ նպատակներու՝ իր ծննդավայրին մէջ հիւանդանոց մը շինել եւ Ոստան գաւառի Ս. Նշան եկեղեցիին մէջ թաղուած Եղիշէի գերեզմանը օժտել շիրմաքարով մը:

Մեծ վաստակ ունի ականաւոր գործիչը յատկապէս հայ ժողովրդական բանահիւսութեան եւ ազգագրութեան ասպարէզին մէջ: Մինչեւ Սրուանձտեանց բանահիւսութեան եւ ազգագրութեան նիւթերու հաւաքումը պատահական բնոյթ կը կրէր: Վաստակաւոր մշակը առաջինն եղաւ, որ մեծապէս գնահատելով ժողովուրդին մշակոյթին վերոյիշեալ ճիւղերուն գիտական արժէքն ու նշանակութիւնը, զբաղեցաւ այդ նիւթերուն հաւաքումի եւ մեկնաբանումի աշխատանքով: Երկարամեայ աշխատանքին արդիւնքները ամփոփուած են անոր ծանօթ հինգ հաւաքածոներուն մէջ: Կան հայ ժողովրդական բանահիւսութեան գրեթէ բոլոր սեռերը եւ տեսակները ցոյց տուող նմոյշներ: Այդ հատորներուն մէջ կարելի է գտնել հրաշապատում, իրապատում, արկածային եւ կենցաղային հէքեաթներ, առակներ եւ կենդանական վէպիկներ, առած-ասացուածքներ, հանելուկներ, աղօթքներ, երդումներ, անէծքներ: Բազմազան եւ հարուստ պատկեր մը կը ներկայացնէ ժողովրդական քնարերգութիւնը՝ բնութեան, սիրոյ, պանդխտութեան, երգիծական երգեր, վիճակի, օրօրոցի, հարսանեկան, թաղման եւ ծիսական երգեր: Պատմական-դիւցազներգական մեծարժէք կը ներկայացնեն անոր ժողված աւանդութիւններն ու առասպելները: Սիփանի, Մասիսի, Ծիրինի եւ Ալնաւուրի, Կռունկի վանքի, Ծամքարի, Շամիրամի, Բէլի, Հրաշագործ էակներու եւ բնութեան տարերային ուժերու մասին: Գ. Սրուանձտեանցին կը պատկանի «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպին առաջին պատումը և յա-ու առաջնութիւնը: 1873ին Մշոյ դաշտի Առնիստ գիւղացի Կրպոյէն գրի առաւ դիւցազնավէպին առաջին ոստումը եւ յաջորդ տարին հրատարակեց «Գրոց ու բրոց» հաւաքածոյին մէջ, հիմը դնելով հայ դիւցաբանութեան:

Բանահիւսութեան զուգընթաց մեծ գործ կատարած է հայ ազգագրութեան ասպարէզին մէջ, ներկայացնելով Մուշ-Տարօնի, Վասպուրականի, Ակնի եւ այլ գաւառներու տեղագրութիւնը, ժողովրդական առտնին կեանքին ու կենցաղին, ընտանեկան բարքերուն, սովորոյթներուն, ծէսերուն, հաւատալիքներուն մանրամասն նկարագիրը: Սրուանձտեանց յաճախ կ՚անդրադառնար ժողովրդական լեզուին, երաժշտութեան, հնագիտութեան եւ հնագրութեան հարցերուն:

Իր ժամանակին Ղ. Ալիշան, Մ. Էմին, Ս. Պալասանեան, Գր. Խալաթեան, Րաֆֆի եւ ուրիշներ ըստ արժանւոյն գնահատած են Գ. Սրուանձտեանցի ծառայութիւնները: Յ. Թումանեան օգտագործելով անոր բանահիւսական նիւթերը, հարստացուցած է հայ գրականութիւնը գեղարուեստական կատարեալ գործերով:

Ա. ՆԱԶԻՆԵԱՆ

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ժամացոյցի պատմութիւնը կը սկսի շատ դարեր առաջ: Մեր թուագրութենէն մօտաւորապէս հինգ հազար տարի առաջ Բաբելոնի մէջ արդէն գոյութիւն ունէր արեւային թուացոյցը: Օրը եւ գիշերը բաժնուած էին 12 մասերու: «Ժամերը» չափուած էին՝ ցերեկը ըստ երկարութեան եւ ուղղութեան այն ստուերին, զոր ցոյց կուտար հողի մէջ խրած փայտէ ձողը, գիշերը կ՚օգտագործուէր ջուրով ժամացոյց մը: Բաբելոնացիներէն ժամացոյցը փոխ առին Յոյները: Անցան հազարաւոր տարիներ, մինչեւ որ հնարուեցաւ աւազով ժամացոյցը:

Ատամնաւոր փոքրիկ անիւներով մեքենական առաջին ժամացոյցը երեւան եկաւ Եւրոպայի մէջ ԺԳ. դարուն: Ան նախապէս ունէր մէկ ասեղ, որ ցոյց կուտար ժամերը: Ինչ կը վերաբերի վայրկեաններուն, այդ՝ կը հետաքրքրէր միայն աստղագէտները: ԺԶ. դարու սկիզբները երեւան եկաւ աղեղով ժամացոյցը, դարձեալ մէկ սլաքով: Հազիւ կէս դար ետք, գտնուեցաւ վայրկեանները ցոյց տուող սլաքը: Արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի զարգացումը, միջնադարեան կենցաղի վերափոխումը անհրաժեշտ դարձուցին ժամանակը ալ աւելի ճշգրիտ չափելու գործիքը: ԺԸ. դարուն շինուեցան առաջին ժամանակաչափերը, որոնք նախապէս օգտագործուեցան ծովագնացութեան մէջ: 1760էն սկսեալ, օժտուեցան երրորդ ասեղով մը — երկվայրկեանը ցոյց տուող սլաքը:

Ժամացոյցներու արդիւնաբերական արտադրութիւնը սկսաւ Ֆրանսայի մէջ, ժամագործներու համքարութիւնը հիմնըւած ըլլալով 1453ին: Շուտով այս արդիւնաբերութիւնը ուժեղ թափով զարգացաւ Զուիցերիոյ մէջ, ուր կը գործեն ներկայիս աւելի քան հազար մեծ ու փոքր գործարաններ:

Ճիշդ ժամը ցոյց չէ տրուած արեւի հետեւողութեամբ, որովհետեւ Երկիրը անոր շուրջը կը դառնայ փոփոխական արագութեամբ: Մեր մոլորակին կողմէ իր առանցքին շուրջ կատարուող շրջապտոյտին ժամանակաշրջանը, նոյնպէս, կը տարբերի օրէ օր: Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ դարձաւ աստղագէտներու երեւակայած պայմանական արեւը, որ ցոյց տայ միջին արեւային ժամանակը: Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր միջօրէական ունի իր ժամը, գոյութիւն առին բազմաթիւ տեղական ժամեր, որոնք կը ստեղծէին բազմաթիւ դժուարութիւններ: Անհրաժեշտ դարձաւ գտնել լուծում մը, որ կարգ ու կանոն դնէ այդ խառնաշփոթութեան մէջ: 1884ին կազմակերպուեցաւ միջազգային խորհրդաժողով մը, որ երկար քննարկումներէ ետք ընդունեցաւ քանատացի ճարտարագէտ Սանտֆորտ Ֆլեմինկի առաջարկը՝ հաստատել ժամային գօտիներ:

Ըստ Ֆլեմինկի, մէկ օրուան ու մէկ գիշերուան ժամերու թիւին համեմատ երկրագունդի տարածութիւնը բաժնուեցաւ 24 գօտիներու 15 աստիճան երկարութեամբ իրարմէ հեռու գտնուող միջօրէականներով: Իւրաքանչիւր գօտիէն ներս հաստատուեցաւ միակ ժամանակ մը, ըստ այն միջօրէականին, որ կ՚անցնի անոր կեդրոնէն: Լոնտոնի մօտ գտնուող Կրինիչի դիտարանէն անցնող միջօրէականի գօտին նշած ժամանակը նկատուած է համաշխարհային ժամանակ:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

—*—

Ալպանիոյ ելեկտրականութեան նախարարը, Թիրանայի մէջ տեղեկագիր մը կը պատրաստէ ելեկտրականացման մարզին մէջ իր երկրի արձանագրած յառաջդիմութեան մասին ու կը գրէ՝ թէ 1963ին հոսանքի արտադրութիւնը աւելցած է հարիւրին հարիւր հինգ համեմատութեամբ, 1964ին, հարիւրին հարիւր յիսուն համեմատութեամբ, 1965ին...

Ցանկարծ կը կենայ եւ քարտուղարին կ՚ըսէ.

— Մոմ մը բեր: Շատ մութ է այստեղ:

իբրեւ ընտանիքի անդամներ; կերակրողներ, կ՚աշխատէին սիրաշահիլ: Առաւօտուն, երբ կը կտրէին նոր տարուան հացը, որուն մէջ զետեղուած էր դրամ, կը բաժնէին ընտանիքի անդամներուն եւ անասուններուն թիւին համաձայն: Որուն որ բաժին կ՚իյնար դրամը, անոր գործը ամբողջ տարին յաջող կ՚ըլլար՝ համաձայն աւանդութեան:

Մեծ կարեւորութիւն կուտային հիւրասիրութեան: Այդ օրը կը համարուէր պաս, եւ միսէ ճաշեր չէին ուտեր, բայց միւս կողմէ տան մէջ կ՚ըլլար թխուածքներ, լորի, ձուկ, պտուղ, ընկոյզ, որոնք պէտք է գիւղացիին ապահովէին հանգիստ կեանք, առատութիւն:

Նոր տարուան օրը մարդիկ իրարու հիւր կ՚երթային, կը շնորհաւորէին տօնը: Իբրեւ կանոն, բարեմաղթութիւնները կ՚ընէին երիտասարդները: Ամէնէն առաջ կ՚երթային տոհմին ամէնէն աւագին մօտ, իրենց հետ տանելով օղի, խնձոր եւ ընկոյզ: Կ՚ուտէին, կը խմէին, կ՚ուրախանային: Հայերը տօնածառ զարդարելու սովորութիւն չունէին:

Հայաստանի զանազան շրջաններ ունէին իրենց սովորութիւնները, որոնք կուգային հին անցեալէն՝ նախադարեան համայնական կարգերէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

— Անշուշտ:

— Եթէ ատրճանակով մենամարտիլ ուզէ, յայտնի պիտի ըլլայ որ զայն մեռցնել է միտքը:

— Մէկ մէկ ալ երկուք:

— Իր վկաները ընտրե՞ց:

— Ոչ:

— Ո՞վ են արդեօք:

Չեմ գիտեր: Անոնք ալ այս առտու հոս պիտի գան: Փիէրը իմ հասցէս տուաւ:

Այս միջոցին զանգը զարնուեցաւ:

— Կարծեմ անոնք են, ըսաւ ճարտարապետը:

Եկողը Մօպրէն էր, որ ուրախ զուարթ ներս մտնելով հարցուց.

— Վկաները եկա՞ն...: Ի՞նչ իւղով պիտի տապկուիմ, որոշուեցա՞ւ:

Բայց ահա այս միջոցին սպասաւոր մը ներս մտնելով երկու այցետոմս երկարեց:

Զարտաք այցետոմսերը առնելով հետեւեալ անունները կարդաց.

— Մարքիզ Կ՚ասթէ եւ դերկոմս Հօտէք:

Երեք բարեկամները զարմացական բացականչութիւն մը արձակեցին:

Սպանացիին ընտրած վկաները հանրածանօթ պարկեշտ ու պատուաւոր մարդիկ էին: Ոչ ոք կրնար անոնց վարք ու բարքին վրայ կասկածիլ:

— Ներս հրամցուր, ըսաւ ճարտարապետը ծառային:

Մօպրէ մէկ կողմ քաշուեցաւ:

Վկաներուն հետ պաշտօնական տեսակցութիւնը կարճ տեւեց: Մենամարտի օրը որոշուեցաւ, երկու օր վերջը, առտուան ժամը տասնըմէկին Կրանտ-Ռու կոչուած մենամարտի վայրը: Ընտրուած զէնքն էր մենամարտի սուրը:

Բանակցութեանց աւարտէն յետոյ, չորս մարդիկը, որոնք իրար երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնային, բարեկամական քանի մը խօսք փոխանակեցին:

Մօրիս, Կասթէ մարքիզը մէկ կողմ քաշելով ըսաւ.

— Սիրելի մարքիզ, կը փափաքիմ ձեզի հարցում մը ընել, բայց եթէ այդ հարցումիս պատասխան մը տալով անգաղտնապահութիւն մը ըրած պիտի ըլլաք, մնաս չունի, մի պատասխանէք:

— Հարցուցէք, սիրելի տոքթօր:

— Այն մարդը որուն վկան եղած էք, աղէկ կը ճանչնա՞ք:

— Ասոր մէջ անգաղտնապահութեան ի՞նչ կայ, սիրելի տոքթօր: Պարոն Բավլօ Հիւէրթասը Սպանական դեսպանատան կողմէ յանձնարարուած է ինծի: Ես միշտ յարաբերութեան մէջ եմ այդ դեսպանատան հետ: Պարոն Հիւէրթաս իբրեւ օտարական, առժամեայ կերպով մեր ակումբը ընդունուած էր, հոն ճանչցայ զինքը...:

Դերկոմս Հօտէքն ալ հոն ճանչցաւ զայն...: Այս առտու գալով զիս գտաւ եւ պարոն Մօպրէի հետ ունեցած միջադէպը պատմեց...: Ըսաւ վերջ նաեւ որ Փարիզի մէջ ոչ բարեկամ ունէր եւ ոչ ալ ծանօթ, ձեւով մը հասկցուց ինծի որ իր վկան ըլլամ: Տեսնելով որ դերկոմս Հօտէք իր առաջարկը ընդունեցաւ ես ալ չկրցայ մերժել:

— Այո, մերժելը դժուար պիտի ըլլար, իրաւունք ունիք, բայց սա ալ ես ձեզի ըսեմ թէ ձեր բարեկամը իրականութիւնը պահած է ձենէ, գիտել տուաւ Մօրիս խոնարհութիւն մը ընելով: Ես լաւ գիտեմ որ ան Փարիզի մէջ բարեկամներ ունի:

— Իրա՞ւ կ՚ըսէք:

— Եւ մինչեւ իսկ երէկ գիշեր բարեկամի մը հետ թատրոն գացած է..., իր հայրենակիցներէն մէկուն հետ:

— Բնաւ լուր չունիմ ատկէ...:

— Այո, իրեն նմանող տափակ դէմքով մարդ մը, փայլուն աչքերով, ձախ աչքին վրայ ալ վէրքի կարմիր սպի մը:

— Ատանկ մէկը բնաւ չեմ տեսած իրեն հետ...:

— Ըսել է զայն ակումբին մէ՞ջ ճանչնաք, ատկէ առաջ չէի՞ք ճանչնար: Հարցուց Մօրիս պահ մը մտածելէ ետք:

— Ոչ, առաջին անգամ ըլլալով հոն հանդիպեցանք իրարու:

Այս վճռական խօսքին վրայ, Մօրիս ալ չպնդեց:

ՄԵՌՆԻ՞Լ ԹԷ ՄԵՌՑՆԵԼ

Երկու օր վերջը, առտուան ժամը տասն ու կէսին, Գուլթի ընդարձակ ինքնաշարժը երեք բարեկամները առած դէպի մենամարտին վայրը կը սուրար:

Մօպրէ խանդավառ էր եւ բարեկամները զինքը շնորհաւորեցին:

— Երէկ գիշեր մառեշալ Ռիշլիէօյին պէս մինչեւ լոյս կոնակիս վրայ քնացայ, ըսաւ Մօպրէ իր բարեկամներուն շնորհաւորութիւններուն պատասխանելով:

— Կինս եւ քենիս ճաշի մեզի պիտի սպասեն, ըսաւ Մօրիս: Մեզի պիտի ճաշենք այսօր... աչքդ չորս բանալու ես որ քիթդ բերանդ կապուած մեր ձիւնափայլ սփռոցներուն առջեւ չելլաս:

— Մենամարտէն լուր ունի՞ն, հարցուց Փիէր:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տէր եւ Տիկին Խ. Խաչիկեան (Փարիզ) 50 Ֆր. , Տիկին Ժըննեւ Լալայեանի քառասունքին առիթով : Յ. Աւետիքեան քսան , Վ. Գամպէռեան յիսուն , Գ. Նաճարեան քսան , Յ. Ասլանեան տասը , Ա. Դաւիթեան տասը , Յ. Յակոբեան 30 , Գ. Թիւթէլեան տասը , Ա. Տէրտէրեան տասը , Ա. Գաբրիէլեան 20 :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին , Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ , 295, Րիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան , երգ , տրամախօսութիւն , արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան » նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին , Շաբաթ իրիկուն , Պանեօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին , Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան , Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին , Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ԻՐ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՎ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐ ՁՄՐԱՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՎ

— * —

Անմոռանալի արձակուրդ

— * —

ՔԱՆԹԷՐՄԹԷԿ , միջազգային ճամբուն վրայ Փարիզէն ուղղակի կառախումբ :

Մեկնում Ուրբաթ , Յունուար 28 ,

վերադարձ Փետրուար 7

Քանթէրսթէկի մէջ (1200 մեթր) հովերէն պաշտպանուած , առողջ օր , դահուկի (սքի) ղպրոցը , ռըմոնթ-փանթեւայլն :

Հօթէլ Ալփրնող , առաջնակարգ , տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ , տուշ , խընամուած ճաշ , հաճելի մթնոլորտ , պառ , տանսինկ :

Մասնակցութիւն 375 ֆրանք , մէջն ըլլալով ճամբորդութիւնը , պանդոկը , արկածի ապահովութիւնը :

Սահմանափակ տեղեր :

Գործօն անդամի տարեկան անդամավըճար՝ 10 ֆրանք :

Կանխավճար՝ 100 ֆրանք , մնացեալը Յունուար 24ին :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, RUE DE TREVISE
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք , մաքուր տպագրութիւն , պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը , եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Travaux de Peinture et de Décoration de tous Styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՕՍԵԱՆ
22, Rue Stendhal, PARIS (20e)
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք , ընտիր ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար) , Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի , պատարագ ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար) .— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ , կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին , քարոզ 11·30ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ , Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի , սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30 , պատարագ ժամը 10ին : Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ , ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթինի եւ Կարապետ Զամպագճեանի կտակին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

Լ ՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը , փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն , լոյս նուիրեցէք , լոյս տարածեցէք , Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով , (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը , վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ , այսպէս .—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր - ընկերուհիներուն համար , որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18 , եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ , Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20ին , Մշակոյթի Տան մէջ , 17, Րիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին , Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները , այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին , Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ , սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYsées 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք , Ուսանողներու կէս գին

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են , չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 12 JANVIER

1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10507 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — № 10.507

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Է.— «ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ» ԵՐԿՈՒ ՑՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կանոնագրութիւն մը հրատարակեց իր պաշտօնաթերթին մէջ (Հասկ, Օգոստոս - Սեպտեմբեր, 1965) : Այդ կանոնագրութեան սկիզբը, իբրեւ առաջին յօդուած, կը կարդանք .

« Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հիմնական կանոնագրութիւնը Ազգային Սահմանադրութիւնն է, որ ճանչցուած է իբրեւ օրէնք եւ կը գործադրուի արդէն 1863էն ի վեր» :

Ընթերցո՛ղ, կարդա՛, անգամ մըն ալ կարդա այս յօդուածը :

Ազգ. Սահմանադրութիւն կոչուածը այն թանկագին դոկումենտն է,— այս բառը ի պէտս Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին,— որ մեզի կուտար ոչ միայն ազգային հասունութեան վկայութիւն, այլեւ գրեթէ ազգային պետութեան մը իրաւունքները օտար պետութեան մը ծոցին մէջ : Այդ դոկումենտը երկինքէն չինկաւ մեր ծոցը, առոր - անոր չնորհեալ կոնդակներուն պէս՝ փոստը չբերաւ մեզի, ոչ հայրապետական օղջոյն էր Ծննդեան առթիւ, ոչ ալ ճառ՝ կաթողիկոսական ճիւ-լիւսի առթիւ : Այդ դոկումենտը անհուն տառապանքներով գնուած իրաւունք մըն էր, արիւնով գնուած օրէնք մըն էր, մեր ազգային կեանքը ապահովագրող պաշտօնաթուղթ մըն էր, մեր պատմական առաջելութեան ճամբան լուսաւորող ճրագ մըն էր, վերջապէս այնպիսի մեծ եղելութեան մը վկայութիւնն էր, որ Հայերը, տարիներ ու տարիներ, ազգային տօնի վերածեր էին անոր հրատարակութեան տարեդարձը եւ կը տօնէին ամէն տարի, Մայիս ամսուն, գարնանային շունչով եւ խանդավառութեամբ, Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին պարտէզներուն մէջ :Կարգ մը հայաշատ քաղաքներու մէջ փակ կը մնային դպրոցները՝ այդ օրը : Վանքի Օրացոյցի մէջ մեր ազգային տօներուն կարգը անցած էր Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձը :

Վերջին պատերազմէն առաջ, Յառաջ ծրագրեց պատրաստել բացառիկ, իրապէս բացառիկ թիւ մը՝ ներկայացնելու համար Ազգ. Սահմանադրութեան պատմութիւնը, էութիւնը, արժէքը՝ խորագոյն վերլուծումներով եւ մեկնութիւններով :

Ափսո՛ս, ամէն բան առաւ տարաւ պատերազմը, որ մեզի բան չբերաւ երբեք՝ ինչպէս ամէն անգամ :

Ահա այդ Ազգ. Սահմանադրութիւնն է, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կը համարի իր «հիմնական կանոնագրութիւնը» :

Ցաւալի է յայտարարութիւնը,— Պօղոսն ալ կը հասկնայ, Ապօղոսն ալ : Չըհասկցողին՝ քարը գլխին (Թարգմանաբար՝ քաՑ փի, ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսացին) :

Արդ, «նկատելով որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսի ընտրութեան կանոնները եւ անոր վարչական իրաւասութիւնները չէին նախատեսուած Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ, 1941ին (ուշադրութի՛ւն, հազար ինը հարիւր քառասուն եւ մէկին, հասկանո՞ւմ էք), Կիլիկեան Թեմերու Պատգ. Ժողովը կը մշակէ յատուկ կանոնագրութիւն մը, հարկ եղած լրացումները եւ պատշաճեցումները կատարելով, համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան ընդհանուր ոգիին» :

Այս վերամշակուած կանոնագրութիւնը կ'ընդունէր Հայաստանեան երկու պատգամաւորներու մասնակցութիւնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեանց : 1941 Դեկտեմբերին կը հասնէին Հայաստանեան երկու պատգամաւորները, որոնք պատճառ կը դառնան կաթողիկոսական ընտրութեան ... խափանումին :

Ի՛նչ ձեւով որ կ'ուզէք՝ դուք տուէք Մայր Աթոռին այս «մայրախնամ» միջամտութեան մեկնութիւնը : Դիտել կուտանք միայն թէ կան մայրութիւններ, որոց միջամտութեան պատճառները վերլուծելը չա՛տ հեռու կը տանի մեզ, եւ դժուար է առոնք բացատրել Պօղոսին ու Ապօղոսին :

Բայց 1943ին, նոյն կանոնագրութեամբ կը կատարուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութիւնը,— կ'ընտրուի Գարեգինը, միաբան էջմիածնի : Երկու տարի առաջ՝ նոյնը չէր թեկնածուն :

Երուսաղէմ երբեմն կ'ըմբոստանար՝ երբ իրենց գլխուն վրայ պատրիարք կ'ընտրուէր «դուրսէն» մէկը : Կիլիկեան աթոռը չըմբոստացաւ, սակայն : Էջմիածնականը բազմեցաւ Կիլիկեան աթոռին վրայ : Եւ երբեք չդաւաճանեց արեւմըտեան աթոռին՝ յօգուտ արեւելեանին : Կրնար աթոռակից մը նշանակել՝ հակումով մը արեւելեանին,— չըրաւ : Թելադրեցին,— չըրաւ : Գարեգին դէմ էր երկու աթոռներու միացման կամ մէկը միւսին թեւէն կախելուն : Չհրաժարեցաւ իր միաբանութենէն, եւ մնալով էջմիածնական միաբան՝ մնաց Կիլիկեան կաթողիկոս : Վանքի պատմութի՛ւն գիտէր մարդը եւ հակառակ արեւելեան եւ արեւմըտեան նուիրապետական երկու անկախ աթոռներու գոյութեան, ոչ մէկ պատճառ կամ վախ կը տեսնէր երկփեղկումի) : Այս վերջին բառը, Օրմանեանէն առնելով, Օրմանեանին աշակերտը չգործածեց ընաւ՝ երբ ինք էր կաթողիկոսութեան թեկնածուն, բայց գործածեց յետագային՝ երբ ուրիշն էր թեկնածուն) :

Գարեգին գիտէր թէ կաթողիկոսներով չի փեռեկտիր մեր Եկեղեցին (ունեցած ենք, երբեմն, չորս կաթողիկոս միաժամանակ) : Ուրի՛շ էր իր վախը,— մենք լսած ենք ի'ր բերնէն :

Երկփեղկումի վախը արուեստական է, օտար ներշընչում, հիմնական մէկ նպատակով,— ջնջել արեւմտեան նուիրապետական աթոռը կամ զայն ենթարկել արեւելեան աթոռին :

Այդ վախը խրտուիլակի դեր կը կատարէ կարգ մը շրջանակներու մէջ, երբեմն ալ խանձափայտի դեր կը ստանայ առոր կամ անոր ձեռքին մէջ՝ հրդեհ ձգելու համար Սփիւռքի Հայութեան ծոցը :

Ահա օրինակը :

1941ի կանոնագրութեան մէջ, առանց երբեք հպելու Ազգ. Սահմանադրութեան ոգիին եւ սկզբունքներուն, յաւելումներ կատարուեցան անցեալ ամառ : Ի՞նչ են այդ յաւելումները :

1965 Յունիսի սկիզբը Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին մէջ կը գումարուի Ազգ. Ընդհ. Ժողովը, որ նկատելով թէ աճած է արեւմտեան աթոռին թեմերուն թիւը, կանոնագրութեան 32րդ յօդուածով կը թուէ զանոնք .—

«1.— Բերիոյ թեմ : 2.— Դամասկոսի թեմ : 3.— Լիբանանի թեմ : 4.— Կիպրոսի թեմ : 5.— Հիւս. Ամերիկայի թեմ : 6.— Յունաստանի թեմ : 7.— Թեհրանի թեմ : 8.— Ատրպատականի թեմ : 9.— Իրան եւ Հնդկաստանի թեմ » :

Յետոյ իբրեւ լրացում, կ'աւելցնէ 33րդ յօդուածը .—

« Այլ թեմեր եւս կրնան կազմուիլ կամ միանալ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական աթոռին, իրենց ազգային - եկեղեցական պատասխանատու մարմիններու դրաւոր դիմումին վրայ, ուղղուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ կաթողիկոսին :

« Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Խառն Ժողովը ընդունելէ ետք կատարուած դիմումը, որոշումը կը հաղորդէ թեմին : Դիմումնագիրը կը ներկայացուի Ազգ. Ընդհ. Ժողովին՝ առ ի հաստատումն, որմէ ետք Վեհափառ Կաթողիկոսը կոնդակով մը կը հռչակէ զայն Մեծն Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմ » :

Եւ ահա իշխանական հրաման մը էջմիածնայ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդէն :

— Ջնջեցէք այդ երկու յօդուածները :

Այսինքն թողէք այդ թեմերը եւ չըլլա՛յ թէ նոր թեմ առնէք :

Բաղդատեցէք յօդուածներուն անմեղութիւնը եւ հրամանին աՀեղութիւնը :

Այս մարդիկը կարդացա՞ծ են Խորհ. Միութեան Սահմանադրութիւնը, մասնաւորաբար այն յօդուածը, որ կ'ըսէ թէ Միութեան սոցիալիստական սովետական իւրաքանչիւր Հանրապետութեան ազատօրէն կրնայ անջատուիլ Միութենէն : Այս յօդուածը կը կոչուի «կոյր - դուռ» ,— տարազը թէեւ ճարտարապետական, հազուադէպ չէ նաեւ Սահմանադրութեանց խմբագրութեան մէջ : Նշանակութիւնը՝ դուռ մը որ չի գործածուիր : Իրականին մէջ, Խորհ. Սահմանադրութեամբ կապուած որեւէ Հանրապետութիւն չի գործածեր այդ դուռը՝ նոյնիսկ եթէ տրամադրելի ըլլայ, վասնզի հրաւէր չէ այդ յօդուածը, այլ միայն զարդ է, ինչպէս կ'ըլլան կոյր - դուռները շէնքերու վրայ :

Առաւել եւս, հրաւէր մը չէ Անթիլիասի կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան 33րդ յօդուածը, այլ... ապաստանի դուռ մըն է անոնց համար՝ որոնք անտէր կը մնան, անգլուխ կը մնան , լքուած թեմեր կը դառնան :

Ի՛նչ ազուոր առիթ, սակայն, հրձիգներուն համար, պոռալու համար, աղմըկելու համար .

— Թե՛մ կը յափշտակեն, մեր թեմերը կ'առնեն :

Ի՞նչպէս չըսել.— Եղբարք պատուականք, թոյլ մի՛ տաք որ թեմերը փախչին, մի լքէք որ այլ տեղ ապաստանին, սիրաշահեցէք, գոհացուցէք, փոխանակ պոռալու պէֆրուաններու կատարէն :

Բայց ո՞վ են այս մարդիկը, ի՞նչ հանգամանք ունին եւ ի՞նչ իրաւասութիւն,— պակաս մը չե՞ն նշմարեր արդեօք իրենց շուրջը, աշխարհական խորհրդականներու բացակայութիւնը չի՞ թելադրեր իրենց որ խօսին ոչ այնպէս՝ ինչպէս եթէ ազգը բաղկանար բանկալը մոմ վառողներէ միայն : Վերջապէս հասկըցա՞նք,— եպիսկոպոսական ժողովները հասան մինչեւ հոն՝ ուր իրենց չաթալթաղով կ'ուզեն ազգը վերածել չաթալազգի՞, կամ ոչ իսկ թաղ ունեցող ազգի՞, դուք ըսէք՝ ինչի՞ :

Տարիներ ու տարիներ մերժեցին ճանչնալ Ամերիկայի Հայութիւնը իբրեւ էջմիածնական թեմ, եւ երբ նոյն գաղութը չաթալ դարձաւ չաթալ - թաղ կրող այս ժողովականներուն անտարբերութեան, անհոգութեան եւ ապիկարութեան հետեւանքով, կ'ելլեն կը պոռան .

— Զգեցէք, մի՛ առնէք, մի՛ յափշտակէք : Թեմերը անգլուխ, անտէր ձգելուն մէջ այնքան բարձր իմաստութի՞ւն մը կայ արդեօք, որ միայն «ի ձուոյ» եպիսկոպոսը կը հասկնայ, բայց ոչ երբեք Պօղոսը, ոչ ալ նոյնիսկ Ապօղոսը :

Զբացատրէ՞ք, եղբարք իմաստունք, ազգը միայն հրաման ստանալով չէ որ ազգ կը դառնայ, այլեւ բաժին ստանալով ձեր իմաստութենէն : Երբ անգլուխ կ'ուզէք թողուլ թեմ մը, գայն պատժելո՞ւ համար է (ո՞ր մեղքին պատճառով) թէ այն միտքով որ չա՛տ կարօտնայ ձեզ : Պատճառ մը պիտի ունենաք հարկաւ, բայց լաւ կ'ըլլայ որ մենք ալ գիտնանք :

Այսուհանդերձ կը դատապարտենք ձեզ այն կոչերուն համար, զորս կը կատարէք հրձիգի ձեւով, «ազգավնաս», «եկեղեցաքանդ» բառերու տարափով, երբ թէ անգլուխ կը թողուք թեմը եւ թէ թոյլ չէք տար որ լքուած թեմ մը ապաստան փնտռէ այլուր, առանց հեռանալու հայ եկեղեցիէն :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՍԹՐԻ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

ԹԱՇԿԵՆՏԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵՆԷՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ԵՏՔ, ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՌԱՒ

Մինչ Թաշկենդի մէջ որոշ գոհունակութիւն մը կար, տրուած ըլլալով որ Հնդկաստան եւ Փաքիստան համաձայնութեան եկած էին, քանի մը ժամ ետք վարչապետ Շասթրիի յանկարծական մահը սեւ քօղ մը պիտի իջեցնէր ուրախութեան վրայ :

Երկուշաբթի իրիկուն հակառակ բոլոր յոռետես նախատեսութեանց, Շասթրի եւ Այուպ Խան կը ստորագրէին պատմական համաձայնութիւն մը, որ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի խորհրդային դիւանագիտութեան համար :

Այս համաձայնութիւնը որ կը ստորագրուէր վարչապետ Կոսիգինի ներկայութեան, ինը կէտերէ կազմուած է.— Ա) երկու կողմերը ամէն ճիգ պիտի թափեն բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ մշակելու համար : Բ) Երկու երկիրներու զօրքերը մինչեւ Փետրուար 25 պիտի քաշուին եւ դրաւեն այն դիրքերը զորս ունէին անցեալ Օգոստոս 5ին : Պիտի յարգեն զինադուլը : Գ) Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները պիտի հիմնուին ոչ-միջամտութեան փոխադարձ սկզբունքին վրայ : 7) Թշնամական քարոզչութիւնը պիտի դադրի : Ե) Փաքիստան գտնուող Հնդիկ մարզպանը եւ Հնդկաստան գտնուող փաքիստանցի մարզպանը իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի վերադառնան եւ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին : Զ) Հնդկաստան եւ Փաքիստան պիտի քննեն հարկ եղած միջոցները վերահաստատելու համար տնտեսական, առեւտրական եւ մշակութային յարաբերութիւնները : Է) Հրահանգներ պիտի տրուին պատերազմական գերիներու ներդարձին համար : Ը) Հնդկաստան եւ Փաքիստան պիտի շարունակեն ուսումնասիրել գաղթականներու եւ կալուածներու գրաւման վերաբերեալ հարցերը : Թ) Երկու կողմերը համաձայն են շարունակելու համար ժողովները ղեկավարներու աստիճանին վրայ եւ անհրաժեշտ կը գտնեն հնդիկ - փաքիստանեան կազմակերպութիւններ հաստատել, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ տեղեկագիրներ տալ իրենց կառավարութեանց յաւելեալ միջոցներու մասին զորս պէտք է առնել :

Երկու ղեկավարները շնորհակալութիւն կը յայտնէին Խորհ. Միութեան իր չինաբար օժանդակութեան համար : Կոսիգին հրաժեշտի կոչունք մը կուտար այս առթիւ : Ճաշէն ետք ամէն մարդ կը քաշուէր եւ քիչ ետք կը լսուէր անսպասելի լուրը .— Շասթրի սրտի տագնապի մը զոհ գացած էր : Կոսիգին անմիջապէս կը փութար Շասթրիի մօտ, տասը բժիշկներով, բայց ամէն ջանք անօգուտ էր : Յատուկ օդանաւով մը, Շասթրիի մարմինը Նոր - Տէլհի կը փոխադրուէր եւ Այուպ Խան արտօնութիւն կուտար որ օդանաւը Փաքիստանի վրայէն անցնի : Կոսիգին ուրիշ օդանաւով մը կը մեկնէր Հնդկաստան ներկայ ըլլալու համար յուղարկաւորութեան :

Շասթրին առժամեայ փոխանորդ նշանակուած է Ներքին Նախարար՝ Նանտա :

Միացեալ Նահանգներու կողմէ յուղարկաւորութեան ներկայ պիտի ըլլայ փոխ նախագահ՝ Հըմֆրէ :

× Հնդկաստանի ողբացեալ վարչապետը 62 տարեկան էր :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԻ ՀԵՏ

Անձրեւոտ էր օրը ։ Պոլիս ։ 1908ի աշունը ։

Բազմահարիւր գաւառացի տղաք լեցուած էին մայրաքաղաք՝ ուսանելու, ազգային ու պետական դպրոցները մտնելու համար, կերպով մը ։

Ի՛նչ սրտառուչ կարօտ գիրքին ու դպրոցին համար ։ Եւ ի՛նչ զրկանքներ, ի՛նչ թշուառութիւն ու երկար թափառումներ՝ դպրոցի մը դուռը բաց գտնելու համար ։

Այս բազմութեան մէջ՝ տաղնապողներէն մէկն ալ՝ ես ։ Մտնուած՝ անստուգութեան, ճակատագրի խաղերուն, չար ու բարի անակնկալներուն ։

Առաջին քայլս էր իմ գաւառէս դուրս ։ Եւ մէկէն Պոլիս, այն քաղաքը՝ որ գաւառի բոլոր տղոց երազներուն թագուհին էր, աշխարհի բոլոր գեղեցկութիւններուն, գիտութիւններուն ու արուեստներուն հէքեաթային ոստանը, հարստութեանց գանձարանը ։

Գաւառի խաղաղաւէտ ամայութենէն նետուած բազմամբոխ ու ժխորալից փողոցները անծանօթ մեծ քաղաքին, արդէն իրար էին խառնուած ։ Միայն մշտավառ հաւատք մը, յամառ յոյս մը էութեանս խորը, հակառակ բոլոր ցուրտ հովերուն ։

Եւ այս ընդհանուր քաոսին մէջ՝ երկու անուն միայն, հեռուէն լսուած, մեր գաւառին մէջ չընջուած — « Արծիւ » Գրատուն եւ Սեթեան Խան ։ Մէկը՝ Դաշնակցական գրավաճառատուն, միւսը՝ Դաշնակցութեան կեդրոնատեղին ։

×

Կ՚անձրեւէ, կը մաղուի թեթեւ, յուսահատութեան մատնելով քեզ, ջղայնացնելով մինչեւ իսկ ։ Ոչ շնորհքով անձրեւ է՝ որ տունը պահէ քեզ, ոչ ալ վերջ ունի՝ որ մէկ երկու ժամէն յոյս ունենաս արեւի ։ Եւ յետոյ ցեխ, ներկե՞ս կօշիկներդ թէ ոչ ։ Եթէ խնայես տասնոցդ, ի՞նչպէս ներկայանաս անծանօթ վայրեր, մարդոց, որոնք չեն հասկնար քեզ ...

Բայց, կ՚երթամ «Արծիւ » գրատուն, Մարփուճճըլար ։ Բաղցր է գիրքերու հոտը, զոր հեռուներէն կ՚առնէինք ։ Փոքրիկ խանութը լեցուած է, կան երեքչորս հոգի, ոտքի կամ նստած, մինչ անդին գրքերու ծրարներ կը կապուին, սնտուկներ կը ղամուին գաւառի համար ։ Գաւա՛ռ, ուր ես, եւ ինչ օրեր ունեցար ։

Լուռ՝ կը լսեմ միայն խօսակցութիւնը, կը սպասեմ որ առանձին մնամ, բայց հեռացող չկայ ։ Յուսահատ՝ կը քակեմ լեզուս, կ՚ուզեմ Սեթեան Խան երթալ, որուն հասցէին նամակ ալ ունիմ մեր քաղաքէն ։

— Սեթեան Խա՞ն, չե՞ս գիտեր, կը հարցնէ Ղարիպեան, — « Արծիւ »ի տէրերէն, լեցուն թուշով, կլորիկ, առոյգ ու ժպտուն ։

— Ի՞նչպէս գիտնամ, հազիւ գտայ «Արծիւ»ը ... ։

— Օ, կ՚ըսէ մէկը յանկարծ քովէս, եկուր ինծի հետ, երիտասարդ. ես ալ հոն պիտի երթամ, տանիմ քեզ ։

Դարձայ մէկ կողմէս ։ Բարակ, երկար ու տժգոյն դէմքով մէկն էր խօսողը ։ Նիհար, կարծես հիւանդ ըլլար, բայց աշխոյժ դէմքով, ուր երկու սեւ աչքեր կը վառէին անհանդարտ ։ Կզակին մօրուք, գլխուն՝ սեւ ու սանտրուած, քիչ մը երկար մազեր, յարդէ գլխարկ ։ Ձեռքին մէջ գաւազան մը ։ Արագ ու կտրուկ խօսակցութիւն, ամբողջ շարժում, ջիղ, աշխոյժ ու ջղայնութիւն, ինչպէս իր սուր ու թափանցող աչքերն էին ։

Ճամբան ենք արդէն, կը քալենք ու կը խօսինք, աւելի ճիշդ՝ կը խօսի, կը հարցնէ ինձ ։

Ի՛նչ զուրգուրանք, ի՛նչ զարմանալի հետաքրքրութիւն ։

Կը պատմեմ իմ գաւառէս, Գարահիսարէն, դպրոցի կարօտէս, դժուարին պայմաններէն, մեր քաղաքի Դաշնակցութենէն, որմէ շատ քիչ բան գիտէի դեռ ...

— Ո՞ր Գարահիսարէն, կը հարցնէ յանկարծ ։

— Շապին Գարահիսարէն, կը պատասխանեմ, քիչ մը զարմացած իր արտակարգ հետաքրքրութենէն ։

— Օ՛, կը ճանչնա՞ս ուրեմն Գարակէօզեան Արմենակը ...

— Ի՞նչպէս թէ չէ, հերոսները կարելի՞ է չճանչնալ, մեր քաղքէն է ։

Կը կայծկլտան աչքերը, ձայնին մէջ կը զգամ զուրգուրանքին աճումը ։

Գարակէօզեա՛նը, այն՝ որ Համիտեան բանտին մէջ, Սահմանադրութենէն քանի մը ամիս առաջ, լամբարին քարիւղովը օծած ու այրած էր ինքզինք, կուսակցական գաղտնիքները չյայտնելու համար ոստիկանութեան ։

— Տեսա՞ծ էիք զինք, կը հարցնէ անծանօթ խօսակիցս ։

—Ոչ, կ՚ըսեմ, կը ճանչնամ իր եղբայրները, Լեւոնն ու Հմայեակը, որոնք մեր քաղաքի երիտասարդութիւնը կ՚առաջնորդեն ։ Արմենակը ճանչցայ իր մահովը եւ իր մասին գրուած ոտանաւորով մը ...

— Ոտանաւո՞ր, կը հարցնէ, աւելի հետաքրքրուած ։

— Այո՛, երկար ոտանաւոր մը, Մաճգումէի մէջ կարդացինք ։

Ու կը պատմեմ թէ ինչպէս, երբ անձրեւի համար «հսկում» կը կատարուէր մեր քաղաքէն դուրս՝ դաշտերը, ժողովրդական խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, մենք, խումբ մը տղաք, ծառի մը շուքին քաշուած, կարդացեր էինք սարսռազդեցիկ դիւցազներգութիւնը Արմենակի հերոսական մահուան, անհուն յուզումով, ու արցունքն աչքերնուս ։

— Հաւնեցա՞ք, հաւնեցա՞ք, կ՚ըսէ ան, անհամբեր, գլուխը հակած գաւառացի տղու իմ միամիտ վճիռիս ...

— Ինչ կ՚ըսէք, պարոն, հիանալի էր, լացինք բոլորս, ու քանի մը անգամ կարդացինք ։

— Գրողը, կը ճանչնա՞ք գրողը, կը հարցնէ սրտադողով մը ։

— Գրո՞ղը, ահ, իրաւ որ չեմ յիշեր. տարօրինակ անուն մըն էր... «Ս»ով կը սկսի, Սը... Սը ... հիմա ...

— Սիամանթօ՞, կ՚ըսէ յանկարծ, ծիծաղկոտ ։

— Այո, այո, Սիամանթօ, ինչ տարօրինակ անուն, բայց ինչ լաւ գրած էր ...

Անհամբեր կը հարցնէ, կտրելով խօսքըս.

— Է, կը ճանչնա՞ք Սիամանթօն, հանդիպա՞ծ էք իրեն ։

— Ո՞ւրկէ ուր, նոր եկած եմ եւ չեմ ալ գիտեր թէ ուր է ։

Կանգ կ՚առնէ, կը նայի խոնարհ, չփոթահար աչքերուս, հրճուանքով ։ Տժգոյն դէմքը կենդանութիւն ու աշխոյժ առած, կ՚ըսէ մեկէն.

— Ճանչցնե՞մ քեզի Սիամանթօն, կ՚ուզե՞ս ։ Ահա, ես եմ ...

— Դո՞ւք ...

— Այո՛, ես ։

Երկար լռութիւն մը կը տիրէ, յուզում մը կը լեցնէ զիս, այդքան կրակ ու փոթորիկ այս տժգոյն ու հատած տղուն մէջ, այդքան կայծակ անոր կարճ ու արագ բառերուն մէջ, որոնք կը դողդղային արդէն ամբողջ քաղցրութիւն զարձած ։

Լուռ՝ կը շարունակենք քանի մը քայլ եւս եւ արդէն հասած էինք ։ Կը բարձրանանք սանդուխներէն վեր ։

×

Տարիներ անցան անկէց ի վեր, բայց Սիամանթօն կապուած մնաց ինձ համար Գարակէօզեանի, Գարակէօզեաններու անուններուն ու գործերուն ։ Գաւառին ու անոր փառքերուն, սուգերուն, դիւցազնութիւններուն, որոնց երգիչն եղաւ փոթորկաշունչ, կայծկլտուն լոյսեր վառելով երիտասարդութեան հոգիներուն մէջ ։ Իր քերթուածով՝ առաջին հանդիպումս ունեցեր էի հերոսականին հետ, եւ իր անձով՝ գրականութեան հետ ։

Իսկ ես մէկն էի միայն հազարներու մէջէն ։ Քանի սերունդ հոգեկան կրակը այս մկրտութիւնը ունեցան իրմով ։

— Եւ այսօր, կը հարցնեմ ես ինծի, տրտմօրէն, — արդեօք, Գարակէօզեանի դիւցազնութիւնը երգելու ատեն, կը մտածե՞ր երբեք թէ ինքն ալ, նոյն ճամբովը պիտի երթար, եօթը տարի ետք, Ապրիլեան հրէշային սարսափներուն ։ Իր մտքէն կ՚անցնէ՞ր արդեօք թէ իր բովանդակ կեանքը երգ մը ըլլալէ ետք, իր վախճանն ալ եղերերգութիւն մը պիտի ըլլար, չգրուած ու չլսուած եղերերգութիւն մը ։

Չեմ գիտեր այս ամէնը, բայց կասկած

ԱՄԱՆՈՐԻ ԽՈՀԵՐ

Արեւե՛լք, Արեւե՛լք, բնաշխարհն Հայոց, որուն վրայ մեր հայրերն ու մեր նախահայրերը մշակոյթ ու քաղաքակրթութիւն են հիմնած ։ Աստուածներու բոցեղէն սուրով ահարկու Բելը տապալած ։ Արեւէն շող մը իր բոցավառ աչքերուն մէջ, զէն ու զարդերով կամարակալած Հուր - հէր պատանեկիկն Վահագն երկինքի անհունութեան անջրպետին մէջ Բարշամի հարստութեամբ բեռնաւոր Ծիրկաթինի ճամբայով տուն կը վերադառնար, իր չքնաղ սիրուհիին Աստղիկի թեւերուն մէջ հանգչեցնելու իր անյաղթ գլուխը ։ Երկնքի անհուն տարածութիւնը բաւական չէր իր պանծալի սխրագործութիւններուն, պէտք էր իջնել մեր ապրած մոլորակին վրայ, փոխանցելու համար իր ցեղին հոգեղէն զաւակներուն ։ «Առէք, առէք, ըսաւ Վահագն իր հոգեծին զաւակներուն՝ Սասունցի Դաւիթին, Տորք Անգեղին, Վարդան Մամիկոնեաններուն, Անդրանիկներուն, Սարդարապատի հերոսներուն, առէք իմ բոցեղէն սուրս, իմ զէն ու զարդս, պաշտպանեցէք Հայոց աշխարհը, բոլոր տեսակի Բելերուն դէմ, վանեցէք Հայաստանի սուրբ հողէն բոլոր Լէնկթիմուրները, Ճէնկիզ խաները, Ալփ-Ասլանները, մաքրեցէք Հայոց Մեհեանները, տաճարները, Հայոց սուրբ օճախը, Հայուն սրբութիւնը, պաշտպանեցէք « Մայր դղաստութեանց » Անահիտ դիցուհին, Գեղեցկութեան Աստուածուհի Աստղիկը, Լուսաւորչի սուրբ հաւատքը ։

Պաշտելի դիւցազունք, չորս հազար տարիներ մարտնչեցան անհուն կորովով, անսասան վճռականութեամբ մինչեւ քսաներորդ դար ։Բարէ, քսաներորդ դար ։ Ի՞նչ հեղնութիւն, արդարութեան եւ իրաւունքի դար ։Հաւատքի եւ՛ յոյսի դար ։ Նոր օրերու, նոր կարգերու դար ։ Քրիստոսի քարոզած եղբայրութեան եւ արդար հատուցման դար ։

Եւ օր մըն ալ, 1915 եղերական, տարին Ասիոյ տափաստաններէն մոնղոլատիպ բարբարոս ցեղ մը կոտրեց քու քաջարի բազուկդ, որովհետեւ խաւարը չէր հանդուրժեր լոյսին ։ Կոտորեցին ու կացինահար ըրին քու ողնայարդ ։ Երկու միլիոն զոհ տուիր չարաննեց Մողոքին ։ Ու մնացած կէսդ միւս կէսին յուղարկաւոր

չկայ, թէ խորապէս համոզուած էր որ Հայը, ազդ զարձած, ճակատը՝ արեւներուն, հայեացքը՝ բարձունքներուն, օր մը պիտի քալէր իր երգած դիւցազներու ճամբայէն, հասնելու վճիռով ։

Այն ճամբայէն՝ որ աշխարհի բոլոր ծագերէն կ՚երկարի դէպի հայրենիք, Արմէններու սուրբ ու հինաւուրց երկիրը ։

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ... Շատ հաւանական եւ սպասելի է որ, Բոլշեւիկեան Կառավարութիւնը այս անգամ տայ իր խիստ ու վճռական որոշումը, այդ անբարտաւան ժողովուրդին արժանի պատիժը տնօրինելու համար ։

« Մեծապէս հաւանական է, որ Լեհաստանի մէջ յաջողութիւն արձանագրելէ ետք, Բոլշեւիկները գործնապէս ամրապնդեն այն յարաբերութիւնները, զորս հաստատած են մեզի հետ ։ Եւ զարձեալ մեր բոլորին ալ ծանօթ է, որ քսան օրէ ի վեր Թուրք ներկայացուցչական պատուիրակութիւն մը ունինք Մոսկուայի մէջ, ուր բանակցութիւնները կը շարունակուին տրուած պայմաններու լոյսին տակ եւ դէպքերուն ստանալիք կացութենէն կախում ունի անոնց յաջողութիւնը, լաւ կամ գէշ արդիւնքի մը յանգելու հաւանականութիւնը ։

« Այս պատճառաւ, պարոններ, ձեզի զարձեալ պիտի խօսիմ հարցի մը մասին, որ կը վերաբերի Արեւելքին ։ Անշուշտ ծանօթ է ձեր բոլորին, որ վերջերս միջազգային համագումար մը կը կայանայ Պաքուի մէջ ։ Պաշտօնական եւ անպաշտօն հրաւէրներով, մեզի ալ փափաք յայտնուեցաւ, որ պատուիրակ ուղարկենք այդ համագումարին ։ Այս հրաւէրները ուղղակի կուգան մեր ժողովուրդին ։

Տրապիզոնցիներուն, Էրզրումցիներուն, ամէն շրջանի բնակիչներուն, կարգ մը հրաւիրագրեր կը ղրկուին ։ Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը շրջաններէ եւ մասնաւորաբար սահմանամերձ շրջաններէն, արդէն իսկ ոմանք գացած եւ մասնակցած են այս համագումարին »։

«ՄԵՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ ՉԵՆ »

Ինչպէս կը տեսնուի, Մուսթաֆա Քեմալ իր կատարած յայտարարութեանց մէջ կ՚անդրադառնայ նաեւ Արեւելեան ճակատի զինուորական գործողութեանց ու Թուրքեւռուսական փոխ յարաբերութեանց ։ Եւ սակայն, անոր մնացեալ յայտարարութիւններն ալ նուազ կարեւոր չեն եւ նոյնքան ուշադրութեան արժանի են, իրենց շօշափած նիւթերով եւ կացութիւններու տեղին ու յարմար արժեւորումներով ։ Նախ, անոր համար, որ Աթաթիւրք հոս կը պարզէ նաեւ իր տեսակէտը համայնավարութեան մասին եւ իր տեսանկիւնէն կը մեկնաբանէ համայնավարական վարդապետութիւնն ու անոր սկզբունքները ։

ՊԱՔՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԲՆՈՅԹԸ

Հիմա, խօսքը զարձեալ տանք Մուսթաֆա Քեմալի, որ վերլուծումը պիտի կատարէ համայնավարութեան ։

«Պարոններ, ամէն առթիւ ըսած եմ եւ այս առթիւ անգամ մը եւս յայտնեմ, թէ այն պահուն, երբ վճռեցինք փրկել մեր երկիրը եւ անոր գոյատեւումը ապահովել ամէն գնով, ունէինք մեր ուրոյն տեսակէտները եւ վճռած շարժիլ անոնց հրամայած ձեւով միայն ։ Եւ այդ բանին համար ալ կը վստահէինք միայն ու միայն մեր սեփական ուժերուն եւ յենած անոնց ։ Ոչ ոքէ ուղղութիւն ստացանք եւ ոչ ոքի շլացուցիչ խոստումներէն տարուեցանք ։ Ու ծանօթ է նաեւ բոլորին, որ մեր սկզբունքները երբեք համայնավարութեան սկզբունքները չեն ։

« ... Բոլշեւիկեան գաղափարաբանութիւնը մեր ազգին պարտադրելու մասին ալ, ցարդ ոչ մտածեցինք եւ ոչ ալ ձեռնարկ կատարեցինք ։ Մենք կը հաւատանք այն բանին, որ մեր ազգին ապրուստն ու վերելքը կարելի են միայն իրեն համար մարսելի տեսակէտներու եւ պայմաններու ուղիղ համեմատականութեամբ ։

«Եւ սակայն, եթէ իր ընդհանուր գծերուն մէջ քննուելու ըլլայ, կը տեսնուի, թէ մեր տեսակէտը կը հիմնաւորուի ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն վրայ, որոնց համաձայն, ուժը, զօրութիւնն ու իշխանութիւնը պէտք է տրուին ժողովուրդին, պէտք է դրուին ժողովուրդին տրամադրութեան ներքեւ, մնան անոր ձեռքին մէջ ։ Ոչ մէկ տարակոյս նաեւ, որ ասիկա, աշխարհի ամենազօրաւոր հիմը, ամէնէն արմատական ըսկզբունքն է ։ Անշուշտ որ նման սկզբունք մը անպայմանօրէն չի համապատասխաներ համայնավարութեան ։

« Թէեւ «ազգայնական» կ՚ըսեն մեզի, բայց մենք այնպիսի ազգայնականներ ենք, որ կը յարգենք եւ կը գործակցինք այն բոլոր ազգերուն, որոնք կ՚օգնեն մեզի եւ կը նպաստեն մեր պայքարներուն իրականացման ։ Ուստի, կը յարգենք նաեւ այն բոլոր պայմանները, զորս կը պահանջեն միւս կողմէ անոնց ազգայնականութեան զգացումներն ու պարագաները ։
(43 Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երիտասարդ գրագէտներու արձակագիր թէ բանաստեղծ հոյլ մը գոյութիւն ունի ներկայիս Հայաստանի մէջ : Երեսուն անուններու շուրջ համախմբուած փաղանգ մը կայ արդէն գրական անդաստանին մէջ :

Գրագէտներու միութեան վարչական ժողովի մը ընթացքին, միութեան վարչութեան քարտուղար Հրաչեայ Յովհաննիսեան ընդհանուր գիծերով ներկայացուց երիտասարդ գրագէտներուն առանձնայատկութիւնները եւ մշակուած գրականութեան ընդհանուր դիմագիծը :

Նախ ընդհանուր երեւոյթ մը նկատելի է նաեւ Հայաստանի մէջ : Արձակագիրներու թիւը աւելի մեծ է բանաստեղծներուն բաղդատմամբ : Այս է պատճառը, որ արձակ գործերը անհամեմատ աւելի գերակշիռ դիրք մը կը գրաւեն, քան չափածոյ գործերը :

Երիտասարդ գրողները, ինչպէս չատ իրաւամբ դիտել կուտայ զեկուցաբերը, կը նախընտրեն արդիական նիւթերը, որոնց կը փորձեն մօտենալ նոր անկիւններէ : Միւս կողմէ նորահաս գրիչները ընդհանուր առմամբ ստացած են բարձրագոյն կամ մասնագիտական կրթութիւն, ինչ որ մտաւոր մակարդակի բարձրացում մը ենթադրել կուտայ :

Երիտասարդ արձակագիրներուն մօտ նշմարելի են որոշ թերիներ, որոնցմէ երեքը՝ այսպէս կարեւոր :

Ա.— Լեզուի աղքատութիւնը : « Դա նախ եւ առաջ լեզուի աղքատութիւնն է կամ, աւելի ճիշդ, երիտասարդ գրողների անհամարձակութիւնը օգտուելու Հայոց լեզուի ողջ հարստութիւնից : Բ.— « Խուսափում են հոգեբանական խոր վերլուծութիւնից, կերպարի հոգեկան աշխարհի շարժումից »: Գ.— Բնարականութեան չարաշահումը :

Բանաստեղծական գործերուն հիմնական թերութիւններն են՝ նախնականութիւնը (փրիմիթիվիզմ) եւ ըմբռնելին անըմբռնելի, պարզը՝ խորհրդաւոր, ներդաշնակը՝ աններդաշնակ դարձնելու ձըգտումը :

Բանաստեղծ Ռ. Տօնեան առաջարկած է լոյս ընծայել երիտասարդական գրական ամսագիր մը :

×

Հայաստանի մէջ լոյս տեսած էր Գր. Թափալցեանի «Պատերազմ» վէպին չորրորդ հատորը, որ ցայտուն այլ իրական գոյներով կը ներկայացնէր այսպէս կոչուած «Հայրենական պատերազմ»ի տարիներու ճակատի եւ թիկունքի կեանքը : Վիպագրին հաստատումները դժգոհ ձըգած էին խորհրդահայ իշխանութիւնները, որոնք բուռն կերպով քննադատեցին գրագէտը (տես «Պատմութեան մը ներքին ծալքերը » յօդուածը, «Յառաջ», 26 Նոյեմբեր 1965) :

« Սով. Հայաստան»ի Դեկտեմբեր 29ի թիւի խմբագրականէն, որ խորագրուած է. «Գրողի պարտքը», յայտնի կը դառնայ, որ ուրիշներ եւս առանց կեղծիքի իրական գոյներով պատկերացուցած են Հայաստանի այդ օրերու կեանքը :

Խորհրդահայ թերթը կը գրէ ի մէջ այլոց.—

« Գեղարուեստական ստեղծագործութեան օրէնքներն արուեստագէտից հրամայաբար պահանջում են աշխարհին նայել անկիւնից, անշեղ հայեացքով, քանի որ կեանքի ընդհանրացուած ճշմարտութիւնը կործանւում է, երբ գրողն սկսում է իրականութիւնը նենգափոխել : Դա ակնառու կերպով դրսեւորուեց Քրիստափոր Թափալցեանի «Պատերազմ» վէպի չորրորդ հատորում : Ցաւօք, սովետական իրականութեան նման արտացոլումը բնորոշ է նաեւ Բաղիշ Յովսէփեանի «Գլխարաց մարդը» եւ «Նոր տարի » պատմուածքներին, որոնք նոյնպէս նուիրուած են Հայրենական մեծ պատերազմի ժամանակաշրջանին : Հեղինակը չի նպատակադրում՝ արթնցնելու կեանքին ակթիվ միջամտելու, չարի դէմ պայքարելու ձգտում, այլ ընդհակառակն, ճընշում է ընթերցողի ե՛ւ գիտակցութիւնը, ե՛ւ կամքը մեր երկրի համար ամենադաժան, բայց հերոսական ժամանակաշըրջաններից մէկի մռայլ պատկերով ու աղճատմամբ, ինչպէս եւ այն ուղիների, որոնք մեր ժողովրդին հասցրին յաղթանակի »:

դարձար : Հուսկ յետոյ ոտքերուդ փոշին թօթուած՝ հեռացար այն բնաշխարհէն ու ցրուեցար աշխարհի չորս ծագերուն՝ քեզ հետ տանելով համատարած սուգը քու անթաղ մեռելներուդ : Քեզի ժառանգ մընաց միայն Մեսրոպեան 36 աշտանակներուն մխիթարութիւնը ու Ս. Մեսրոպի լուսեղէն առաջին տպագիր պատգամը, « ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ հանճարոյ ...»:

Օտարութեան մէջ միայն Մեսրոպի չքնաղ լեզուն է, որ կրնայ մեզ առաջնորդել դէպի լուսաւոր ապագան : Անոր ճրագովը կրնանք ճամբայ իյնալ հասնելու համար մեր բնաշխարհը, հինաւուրց Հայաստան Աշխարհը : Մեսրոպեան լուսատու փարոսով կրնանք բարձրանալ Մասիսն ի վեր : Նոր հաւատքով, նոր քաջութեամբ, նոր հանճարով եւ իմաստութեամբ կրնանք երթալ Մասիսին անդունդներուն մէջ շղթայուած Արտաւազդը արձակել իր կապանքներէն : Այդ օրն է միայն որ կը սկսի մեր ամանորը մեր նոր տարին : Պիտի վերստին ծնի, վաղ կամ անագան, Հայուն քաջութեան Աստուածը, Վահագնը, պատանին որ հուր հէր ունէր եւ աչկունքն էին արեգակունք :

Անիկա պիտի գայ զինուած, կայծակէն առած իր կապարճը, փոթորիկէն իր շանթը՝ ամպրոպէն իր պատգամը, աստղերէն իր զէն ու զարդը, փշրելու համար գերութեան շղթաները, արձակելու համար Մասիսներուն խորը պարփակուած Արտաւազդը :

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է ընկեր Գրիգոր Գուտուլեան, շուրջ 80 տարեկան : Բնիկ Զէյթունցի, ողբացեալը եղած է Պոլիս, ապա Պուլկարիա ուր ուսուցչական պաշտօն վարած է տարիներ շարունակ : Աւելի քան քառասուն տարի է Լիբանան էր եւ հաստատուած՝ Շթորա, ուր երկար ատեն գիւղապետ եղած է : Հաւատաւոր դաշնակցական, աշխատակցած է մեր մամուլին : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 3ին, Շթորայի մէջ :

ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Փեշտայի մէջ գումարուեցաւ պատմաբաններու միջազգային համագումարը : Հայաստանի կողմէ մասնակցեցաւ պատմաբան Գ. Ստեփանեան, որ խօսեցաւ «Արքաներու եւ անոնց նախնիքներու աստուածացումը եւ պաշտամունքը հին Հայաստանի մէջ» նիւթին մասին :

— Հին Հայաստանի մէջ Ք. Ա. 2րդ դարուն սկիզբներէն մինչեւ 3րդ դարուն վերջերը, հինգ հարիւրամեակի ընթացքին, հելլենական միւս երկիրներուն նըման, ինչպէս, օրինակ, Պտղոմէոսեան Եգիպտոսի եւ Սելեւկեաններու իշխանութեան օրինակով, սովորութիւն դարձած էր թագաւորներուն եւ անոնց նախնիքներուն աստուածացումն ու պաշտամունքը : Սկիզբները կը պաշտէին թագաւորին նախնիքները, այնուհետեւ, Տիգրան Բ.ի ժամանակէն սկսեալ՝ նաեւ ինքը՝ թագաւորը, որ յաճախ կը նոյնացուէր աւանդական որեւէ Աստուծոյ մը, օրինակ՝ Վահագնի կամ Տիրի հետ : Յետագային պաշտամունքի առարկայ կը դառնայ թագաւորին « բախտը » : Այս իւրատեսակ կրօնքին ի սպաս դրուած են բազմաթիւ տաճարներ, իրենց քուրմերով եւ հարուստ դաստակերտ - ագարակներով :

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻ ՅԵՏՄԱՀՈՒ հատորը : (Պատմուածքներ, յուշեր, յօդուածներ, նամակներ) : Կեդրոնատեղի՝ Գրատուն Համազգային (Պէյրութ) :

ՖԻՆԼԱՆՏԱ

Հազար լիճերով երկիրը՝ Ֆինլանտա, իրականին մէջ ունի վաթսուն հազար լիճեր, որոնք կը գրաւեն երկրի տարածութեան մեծ մասը : Աշխարհագրական այս իւրայատուկ ձեւաւորումը իր դրոշմը դըրած է նաեւ բնակչութեան առօրեայ կեանքին եւ անոր տնտեսութեան վրայ : Երկրին գիւղատնտեսութեան գրաւած հողը ունի 2.600.000 հեկտար տարածութիւն մը, մինչ անտառները կը գրաւեն 21.700.000 հեկտար : Աշխարհագրական իր այս կազմին շնորհիւ է, որ Ֆինլանտա խորշանիւթի արտադրութեան տեսակէտէն ազատ աշխարհի մէջ կը գրաւէ չորրորդ տեղը : Տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի երեք միլիոն թոնի, որուն կէսը կ'արտածէ դէպի եւրոպական զանազան երկիրներ :

Երկրին տարածութիւնը 337.000 քառ. քիլոմեթր է, իսկ բնակչութեան թիւը՝ 4.500.000 : Ֆինլանտայի մայրաքաղաքը՝ Հելսինքի ունի մօտ կէս միլիոն բնակիչ : Այս քաղաքը հիմնուած է 1550ին, Կիւսթաւ Ա. թագաւորին օրով : Կան նաեւ այլ քաղաքներ, ինչպէս Թուրքու, որ ունի միջնադարեան ճարտարարուեստի հիանալի նմոյշներ, Թամփերէ, Լահթի եւայլն :

Տնտեսական տեսակէտէն Ֆինլանտա միշտ ունեցած է որոշ դժուարութիւններ, որովհետեւ զուրկ եղած է կարգ մը հում նիւթերէ, որոնք անհրաժեշտ են իր ճարտարարուեստի զարգացման համար : Երկրի տարածութեան 70 տոկոսը ըլլալով անտառապատ, Ֆինլանտացին կը ստանայ հարկ եղած փայտը, խորշանիւթը եւ քիմիական այլ նիւթեր, որոնք լայնօրէն կ'արտածուին : Այս նիւթերը ստանալու համար Ֆինլանտացիները կը կտրեն, ամէն տարի, մօտ յիսուն միլիոն խորանարդ մեթր փայտ, որ անոր գրեթէ միակ ազգային հարստութիւնն է : Փայտամշակութիւնը երկրին մէջ ստացած է գիտական հանգամանք : Բազմաթիւ գիտական հիմնարկութիւններ կը զբաղին ծառերու պաշտպանութեան ու մշակութեան արդիական միջոցներ գտնելու խնդրով : Անկէ զատ Ֆինլանտա ունի թուղթի եւ խորշանիւթի պատրաստութեան համար գործարաններ, որոնց սարքաւորումը կը հայթայթէ դարձեալ ինքը : Երկրին արդիւնաբերական երկրորդ մեծ ճիւղն է նաւաշինութիւնը : Արդարեւ, ամէն տարի կը ստանայ զանազան տեսակի նաւերու շինութեան պատուէրներ, տարբեր երկիրներու կողմէ : Անոր առեւտրական նաւատորմիղը կը հասնի 800.000 թոնի : Անբարեացակամ բնութիւն ունեցող երկրի մը ժողովուրդը եղող ֆինլանտացին ստիպուած է պայքարիլ, ձեռք բերելու ինչ որ անհրաժեշտ է ապրելու համար :

Ա. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ինչու իրենց սիրտերը դող հանենք : Բան մը չըսինք իրենց :

— Ինծի նայէ, Փիէր, բարեկամս ..., միջամտեց Լեւոն եղբայրական հեգնութեամբ մը : Քեզ տեսնեմ, աչքդ չորս բաց ... : Իրար մի անցնիր, եւ մի ջղայնանար ... : Մենամարտի դաշտը լրագրի սիւնակ կարծելով բանաստեղծութեան չսկսիս ... : Առջի բերան ձգէ որ հակառակորդդ վրադ քալելու համար քեզի մօտենայ եւ դուն միշտ պատրաստ եղիր իր վրան յարձակելու ... :

Ինքնաշարժը կրան Բիւի առջեւ կանգ առաւ :

Ինչպէս ամէն Փարիզցի գիտէ, ատենէ մը ի վեր մենամարտները թատերական ներկայացումի մը հանգամանքը ստացած են, ուր ամէն ոք կրնայ ներկայ գըտնուիլ, մանաւանդ սուսերամոլները : Հակառակ անոր որ վկաները ոչ ոքի իմացուցած էին մենամարտին ուր տեղի ունենալը, դարձեալ հետաքրքիրները այդ գաղտնիքը յաջողած էին երեւան հանել եւ վազած եկած էին : Մանաւանդ, ոմանք, գիտնալով որ Մօպրէն առաջնակարգ սուսերամարտիկ մըն էր, իրարու հետ դրամով գրաւի մտնելով սուսերարշաւի վերածած էին այդ մահուանական խաղը :

Հանդիսականները մարտադաշտէն հեռու կեցած, ընդարձակ միջոց մը ձգած էին մարտիկներուն :

Հանդիսականներուն անփոյթ ու անհոգ կեցուածքէն անանկ յայտնի կ'ըլլար որ ամէնքն ալ դիպուածով էր որ հոն եկած էին, մինչդեռ իրականութեան մէջ, ամէնքն ալ հեւ ի հեւ վազելով եկած էին :

Զարտաք հանդիսականները անգամ մը աչքէ անցընելով, տեսաւ որ առջի գիծերը Փալլօ Հիւէրթասի հետ թատրոն եկող տափակ դէմքով Սպանացին անոնց մէջն էր : Ձախ աչքին վրայի կարմիր սպիէն ճանչցաւ զայն եւ անմիջապէս Գութի դառնալով, ցած ձայնով քանի մը բառ ըսաւ : Մօրիս աչքը օտարականին կողմը ուղղեց, եւ ապա, կամաց մը ետեւը դառնալով, վիզէն լուսանկարի գործիք մը կախուած երիտասարդի մը ուղղելով խօսքը, ցած ձայնով ըսաւ.

— Բղէզ, տղաս, շուտ, սա դիմացի ճակտին վրայ կարմիր սպիով մարդը տեսա՞ր, շուտ այդ մարդուն լուսանկարը քաշէ ... բան մը յայտնի չընես ..., սա ծառին տակը մտիր ... :

— Գլխուս վրայ, տօքթօր, ըսաւ Բղէզ : Եւ ծառին տակը մտնելով աներեւոյթ եղաւ :

Կասթէ մարքիզը եւ Հօտէք դերկոմսը պաշտօնական զգեստներ հագած, գլխարկ ի ձեռին եկան Զարտաքը բարեւեցին, Մօրիս այս միջոցին Զարտաքի քով վերադարձած էր :

— Պարոններ, մեզմէ ո՞վ պիտի ղեկավարէ մենամարտը, խօսք առաւ Կասթէ մարքիզը :

— Դուք, պարոն մարքիզ, պատասխանեց Գութ :

— Շնորհակալ եմ պարոն, բայց աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ ձեզմէ մէկը ըլլար ղեկավարը :

Զորս վկաները իրարու հետ քաղաքավարական ձեւով մը պահ մը վիճաբանելէ յետոյ, մենամարտը ղեկավարելու պատիւը Զարտաքի յարմար դատեցին թողուլ :

— Շնորհակալ եմ, պարոններ, ըսաւ Լեւոն Զարտաք գոհունակութեամբ : Ժամը տասնը մէկին երկու վայրկեան կայ, հակառակորդ կողմը պատրա՞ստ է :

— Այո, պարոն պատասխանեցին Սպանացիին վկաները :

Ուրեմն սկսինք :

Մօրիս Մօպրէն բերելու գնաց : Խըմբագիրը հանուած էր. մինչեւ մէջքը կիսամերկ, ուսերուն վերարկու մը նետած, բերանը սիկառ մը, կատարեալ պաղարիւնութեամբ, կատակելով եւ խնդալով, իր պաշտօնակիցներուն հետ կը խօսէր :

— Ժամանակը եկաւ, Փիէր, ըսաւ Գութ իր բարեկամին թեւը մտնելով : Ուշադրութիւն, հէ, ընկեր ջան, նայէ որ գըլխուդ փորձանք մը բանալով սեւերես չհանես մեզ :

Այս ըսելով, բարի բժիշկը իր սիրելի ընկերը կուրծքին սեղմեց :

Խմբագիրը չափէն աւելի յուզուեցաւ սրտակցի ընկերոջը այս խանդաղատական խօսքերէն, բայց դարձեալ կատակի զարնելով ըսաւ.

— Պարոն բժիշկ, հոգդ մի ըներ, պիտի ջանամ քու ձեռքդ չիյնալ... բայց հակառակ պարագային եթէ իյնալու ըլլամ, նայէ որ ժամ առաջ անդին չղրկես զիս :

Զարտաք ձեռքը փայլուն չեղբերով երկու սուր բռնած՝ եկաւ երկու մենամարտողներուն մէջտեղը կանգ առաւ եւ խօսքը անոնց ուղղելով, պաշտօնական շեշտով մը յայտարարեց :

— Պարոններ, մենամարտին պայմանները կը յիշեցնեմ ձեզի. երեք վայրկեան մենամարտէ վերջ երկու վայրկեանի դադար մը : Ով որ ձեր մէջէն առաջ խաղայ, իր շահած տեղը պիտի պահէ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

(Շար· Ա· էջէն)

Փոխանակ չանթ թափելու օգնութեան հասնողին գլխուն, դո՛ւք փութացէք օգ – նութեան, անտէր մի՛ թողուք, անգլուխ մի՛ թողուք, Հրէի - հերխոիկոսի խնդիր մի՛ յուզէք, քիչ մը հանդուրժող եղէք թերութեանց՝ որոնք պակաս չեն ձեր ետս գոներէն, ճկո՛ւն եղէք, մոն տիէօ, *քիչ մը ճկո՛ւն եղէք, մանաւանդ քաջ եղէք, եթէ եթէ շատ վախկոտ էք ներսը (կը հասկը-նանք), գէթ արիութիւն ցոյց տուէք դուրսը՝ վերցնել տալով ատելութեան լաթը, արիւնոտ լաթը, որ կախուած կը մը-նայ Ամերիկայի Հայոց մէկ եկեղեցիին մէջ, տարիներէ ի վեր,—* ֆէ՛լ սատիզմ :

Մի՛ տարուիք ամբոխէն, հաշտարար ե-ղէք եւ հաշտ մնացէք եկեղեցւոյ սկըզ - բունքներուն: Այն ատեն, օ՜հ այն ատեն, թեմերը խոյս չեն տար ձեզմէ, թեմերը կը կառչին ձեզի եւ պատրուակ չէք ու - նենար հրդեհ ձգելու դժբախտ եւ տարա – գիր Հայութեան մէջ :

Օրինակ առէք օտարներէն, որոնց ձեռ - նարկներուն մասին՝ ընդհուպ :

ԽՄԲ·

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15-ԻՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ Յունուար 15ին, պիտի դադրեցնենք թեր-թի առաքումը, այն բաժանորդներուն ո-րոնք չեն փակած իրենց առկախ հաշիւ - ները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն· Մարմինը շնորհակա - լութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Քիա-թիպեանէ յիսուն ֆրանք ողբ· Տիկին Ա· Ասլանեանի հոգեհանգստեան առթիւ :

×

ՏԷՍԻՆ·— Կապ· Խաչի Տէսինի վարչու-թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Տիկին Վանիքա Սիրունեանի դառն մահուան առթիւ Տէսինի Կրօն· Ըն-կերակցութեան վարչական անդամներէն փոխան ծաղկեպսակի 60 Ֆր·, ի նպաստ Տէսինի դպրոցին :

Պ· Կիրակոս Քարայեան նուիրած է դպրոցին Սայաթ Նովայի գեղարուեստա-կան նկարը շրջանակով :

×

Կապ· Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մալվինէ Անտոնեանէ եւ զաւակներէ 50 ֆրանք, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան Գ· տա-րելիցի առթիւ ի նպաստ դպրոցի :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՕՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո - գաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարա – կանութիւնը, վայելելու, յօգուտ եկեղե-ցւոյ, այս երգահանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին պետական թատրոնին մէջ :

Երգ՝ ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ցիւրիխի երաժշտանոցէն)
Դաշնակ՝ ՄԱՐԹՊԱՅԸ

Եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Երիտա - սարդաց պարախումբին :

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Պանեէօ – Բաչանի մասնա-ճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փե – տրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօ - տէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչա – խումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Նոր Տարուան Առթիւ
– ՅԱՌԱՋ –
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Օր· Սիլվի Սաեփանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հօր՝ Միհրան Աբրահամեանի (Սէնթ է - թիէն) :

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն ան – ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսու – սի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար)·— Հանդիսա - ւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ·ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ· ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգու - թեանց առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10ին: Նոյն օրը Կիրակի հանդիսա– ւոր հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տի-կին Վալանթին *եւ* Կարապետ Զամպազ - *եանի կտակին :*

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս· Հայ Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ· տան մէջ, 295, Րիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէր - ներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բո-լոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ· Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի, ժամը 15ին, Րիւ ժէի սրահին մէջ, դպրո-ցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանու - թիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւ - ֆէ : Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր :

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

Լ ՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տար-ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէ-նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 Նոր Փրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հաս – ցէով, (մի գործածէք* Յառաջի *չէք– փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար - թով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Յառաջ, այսպէս·—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Տրչ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութ – ներու ազգային մշակութային եւ քաղա - քական կեանքի մասին :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի Կեդր· Վար-չութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանա-կում մը միայն Նոր Սերնդական *ընկեր - ընկերուհիներուն համար, որուն մաս - նակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :*

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ· Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանա - գրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մար - միններուն մօտ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ ·Դ· «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժա-մը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ: *Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ · Դ· «Փոթորիկ» խում-բի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Տրչ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայու - թիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ·— Հ· Յ· Դ· «Անի» կոմիտէն ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկեր - ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ· 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24

3, Avenue Gabriel | AMBASSADEURS | Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
13 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10508

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNEE — No 10.508

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՍԹՐԻ
ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

———o———

Ինչ որ տպաւորիչ էր երբ կը հանդիպէին Շասթրիի, իր ակարակազմութիւնը իր կարճ հասակը, քիչ մը դողդոջուն իր ձեռքերը չէին, զորս միացած կը պահէր ըստ հնդկական սովորութեան. չէր նաեւ պարտասուն իր ժպիտը՝ որ կը լուսաւորէր մազազարթի աժգունութեամբ իր ճակատը: Յատկապէս զարմանալէ էր, որ Նեհրուէն ետք Հնդկաստան իր պատմութեան, իր ժողովուրդին, իր բնակչութեան, իր թերաճութեան, ամբարտաւան իր դրացիներուն հետ իր վէճերուն. հրակայական ծանրութիւնը կը բեռցնէր այդքան փոխր ուսերու վրայ: Աշխարհի մէջ այն ատեն ո՞վ կը ճանչնար այս մարդը, որ առաջին անգամ Հնդկաստանէն դուրս ելաւ 1963ին, բայց Նէփալ երթալու համար ... — եւ Եւրոպան այցելեց միայն 1964ի Դեկտեմբերին: Ինքը, որ միայն Հնդկաստանի մէջ ապրած էր, մեռաւ Ուզպէկիստանի մէջ, բայց յամառօրէն մերժելով Փաքիստանցի իր խօսակցին Պետութեան մասին խօսելու իրաւունքը՝ զոր կը նկատէր Միութեան սահմանուած, — Քաշմիրը:

Լալ Պահատուր Շասթրի ծնած էր 1904 Հոկտեմբեր 2ին, Պէնարէսի քով, համեստ, խանութպան ընտանիքի մը զաւակ: Բախտը երբեք չժպտեցաւ այս մանուկին, որ դպրոցը կը սիրէր: Նախնական իր ուսումը, զոր ստացաւ Պէնարէսի մէջ, եղաւ անխնամ, ուսանող նետուեցաւ ազգայնական պայքարին մէջ, Կանտիի քարոզած «կրաւորական» պայքարը, որ զէնքը առաջնորդեց բրիտանական բանտերը, 1921ին, քանի մը ամսուան համար:

Վկայուած Պէնարէսի Հնդկագիտական Համալսարանէն, այլեւս վերջնապէս կը նուիրուի քաղաքականութեան: Կը դառնայ Քոնկրէի կուսակցութեան չարքային անդամ եւ ձեռք կը բերէ քաղաքական փորձառութիւն մը, որ ապագային, երբ աւելի բարձր պաշտօններու տիրանայ, մեծապէս օգտակար պիտի հանդիսանայ իրեն:

Աննշան դիրքերով մուտ տարիներէ ետք, Ութթար - Փրատէշի մէջ կը դառնայ Քոնկրէի ընդհ. քարտուղար, յետոյ երեսփոխան: Զորս նոր բանտարկումներ պիտի խանգարէին իր ասպարէզը, բայց անկախութիւնը պիտի բերէ իրեն պատասխանատու պաշտօններ: Կը վարէ մեծամասնութեան կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը, զոր 1952ի ընտրութիւններուն կ'առաջնորդէ դէպի յաղթանակ: Այս յաղթանակէն ետք չուտով կը կանչուի մաս կազմելու կեդրոնական կառավարութեան, ուր, չորս տարի շարունակ, պիտի վարէ երկաթուղային նախարարութիւնը: Ոչ մէկ ուշադրութիւն պիտի գրաւէ սակայն, մինչեւ իր հրաժարելը, ահաւոր աղէտէ մը ետք որու ինքզինքը պատասխանատու կը նկատէ: Պարտականութեան այս գիտակցութիւնը զինքը արժանի կը դարձնէ շատերու յարգանքին:

1957ի ընտրութիւններուն, մուտք կը գործէ խորհրդարանին մէջ, եւ Նեհրու իրեն կը յանձնէ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական նախարարութիւնները: Այս պաշտօնները կը վարէ առանց բացառիկ փայլի, մինչեւ 1961, երբ Փանթին կը յաջորդէ իբրեւ ներքին նախարար: 1963ի Օգոստոսին Նեհրու իր նախարարներէն շատերէն կը խնդրէ որ թողուն իրենց պաշտօնները վերակազմելու համար Քոնկրէն: Լալ Պահատուր Շասթրի իր գործակիցներէն շատերէն աւելի լրջօրէն կը մօտենայ այս խնդրին, բայց, 1964ի Յունուարին, կը կանչուի հիւանդ վարչապետէն: Իրեն վստահուած պետական նախարարի պաշտօնը մարդ չի խաբեր: Նեհրու նշանակած է իր յաջորդը, որ բնականաբար կը յաջորդէ իրեն, 1964 Մայիս 27ին:

Մեծ մտաւորականէն, «երրորդ աշխարհի, ամէնէն աւելի յարգուած ղեկավարէն ետք — եթէ նոյնիսկ «Թագաւորութեան» իր աստղը մեծապէս աժգունած էր վերջին տարիներուն — Նոր Տելհիի մէջ իշխանութեան գլուխ կուգայ ուրեմն ճարպիկ քաղաքագէտ մը, մասնագէտ ներքին հարցերու եւ որ ոչինչ գիտէ միջազգային կրկէսին մասին: 1964 Մայիսէն մինչեւ 1966 Յունուար Լալ Պահատուր Շասթրի անձնական հսկայ կորովով մը պիտի դիմագրաւէ անթիւ դժուարութիւններու, որոնք կը գլեն կ'անցնին կուսակցական ամէն կարգի խնդիրները, որոնց մէջ թրծուեցաւ:

Ի՞նչ կ'առաջարկէ իր երկրին: Հնդկաստանի կացութեան լաւատեսական դէտերը չդոհացան 1964 Յունիսի իր առաջին յայտարարութիւններով: Շասթրի ինքզինքը կը հռչակէր ընկերվարական, խաղաղասէր յեղափոխական, բարեկամ ազգաններուն եւ կողմնակից ազգային հաւրատութիւններու նուազ անհաւասար բաժանումի մը: Ծրագի՞ր էր ասիկա, թէ լաւ առաջադրութիւններու ցուցակ մը: Խնդիրը այն է որ, առանց կարենալ զայն պատասխանատու նկատելու, որովհետեւ դժուար ժառանգութիւն մըն է իր ստանձնածը, շատ արագ պիտի բախի սովալլի խոչընդոտներու: Սպառնալիք սովի 1964ի ձմրան, ինչպէս եւ ներկայիս: Դժուարութիւն՝ յարուցուած Նահանգներէն, որոնց քաղաքագէտները կը խորհին աւատատէրերու պէս եւ չեն ենթարկուիր աղքատութիւնը յաղթահարելու կեդրոնական իշխանութեան հրահանգներուն: Լեզուական արգելքներ՝ պսակուած 1965ի գարնան խռովութիւններով, մինչ վարչապետը, այս հարցին մէջ, չափաւոր ճամբու մը կը հետեւի: Քաղաքական արգելքներ, որովհետեւ համայնավարները կը տապալեն Քէրալայի կառավարութիւնը 1965ի ընտրութիւններուն յաղթանակը ապահովելէ առաջ: Անգամ մը եւս խախտած են այն սկզբունքները, որոնց անխոյժանը կը յաւակնէր հանդիսանալ «աշխարհի ամէնէն մեծ ժողովրդապետութիւնը» — Ձախակողմեան ղեկավարները, որոնք չինասէր կը համարուին, բանտարկուած են. անընդունելի է որ «կառավարեն» նահանգ մը, եւ Նոր - Տելհի կը ստանձնէ Քէրալայի ուղղակի հսկողութիւնը: Դժուարութիւն Քոնկրէի կուսակցութեան մէջ իսկ, որուն ղեկավարութիւնը հակառակ բոլոր արգելքներուն կը վարէ Շասթրի:

Նուազ դժուարութիւններով չի ներկայանար արտաքին ճակատը: Շասթրի շուտով կը ճանչցուի արտասահմանէն. կ'երթայ Լոնտոն, Գահիրէ, ուր սակայն «չէզոք» երկիրներէն բաղկացած օգնութիւնը չի գտներ՝ Չինաստանը խելքի բերելու համար, կ'երթայ նաեւ Պելկրատ, Մոսկուա, ի վերջոյ Թաշքէնտ. մօտերս պիտի երթար նաեւ Միացեալ Նահանգներ: Եւ, տարօրինակ կերպով, արտաքին քաղաքականութիւնն է որ զինքը պիտի հերոսացնէ:

Որպէսզի Հնդկաստան կարենար իրապէս պայքար մը շղթայազերծել աղքատութեան դէմ, անհրաժեշտ էր որ զերծ մնար իր սահմաններուն սպառնացող արտաքին վտանգներէն: Որովհետեւ Չինաստան Շասթրիի հասցէին կը բազմապատկէ իր «քաղցր» տիտղոսները եւ վարչապետը ստիպուած է պայքարիլ Հնդկաստանի ընդհանրական կարծիքը կազմող խումբի մը դէմ, որ, Չինաստանի օրինակով, կը պահանջէ հիւլէական զէնքեր չինել: Շասթրիի ամբողջ ուժերը պիտի սպառէ սակայն Փաքիստանի դէմ պատերազմը:

1965ի Ապրիլին կը պատահին Քուչի միջադէպերը: Օգոստոսին, կ'իմացուի թէ Սրինակարի մէջ մուտք գործած են փաքիստանեան զինուորներ: Բայց Քաշմիրի այս «ազատարարները» իրենց հետ կը բերեն նաեւ պատերազմը: Սեպտեմբերին, Փէնճապի մէջ բանակները կ'ընդհարին, անիմաստ պատերազմ մը, որմէ սակայն, Հնդիկներուն համաձայն, Շասթրի յաղթական դուրս կուգայ: «Մեծերը» իրենց դէմքերը կը խոժոռեն, Կոսիգին Թաշքէնդը կ'առաջարկէ իբրեւ հաշտութեան վայր: Մինչեւ այդ՝ Շասթրի հաւատարիմ մնացած էր Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ չէզոքութեան:

Կը մեռնի՝ իբրեւ հաշտարար, բայց հաստատամիտ. Քաշմիրի առընչութեամբ ոչինչ զիջեցաւ Այուպ Խանի: Այլ խօսքով, այս նեղացուցիչ թնճուկը կը մնայ ինչ որ էր Փէնճապի բախումներէն առաջ: Շասթրիի յաջորդը պիտի շարունակէ իր աչքերը պտըտցնել «երջանիկ հովիտին» եւ մեծ մայրաքաղաքներուն վրայ՝ որոնք կը մերժեն ընդունիլ ասիական հարցերուն մէջ Չինաստանի խաղացած դերը: Բայց ան պիտի գիտէ մանաւանդ հարիւր հազարաւոր այն գիւղերը՝ որոնք կը սպասեն բարենորոգումներու — եթէ երբեք յեղափոխութիւն մը չպոռթկայ, — ան պէտք է հսկայ այս զանգուածը առաջնորդէ կամքի այն սեմէն՝ որ կրնայ տուն տալ ուժերու համախմբումին, առանց որուն բարի խօսքերը կը մնան միայն ջերմեռանդ մաղթանքներ: Ան հարկ է ապացուցանէ, եթէ երբեք իրագործելի է ասիկա, թէ արագ զարգացում մը կարելի է պահելով արեւմտեան ժողովրդավարութենէն կարգ մը եղանակները: Երանի ունենայ Շասթրիի հեզութիւնը, պարկեշտութիւնն ու աշխատանքի ոգին:

ՇԱՍԹՐԻԻ ՄԱՐՄԻՆԸ ՀՐԿԻԶՈՒԵՑԱՒ

Կոսիգին, յանուն Խորհ. Միութեան, Հըմֆրէ յանուն Միացեալ Նահանգներուն եւ Ժոքս յանուն Ֆրանսայի ներկայ եղան Շասթրիի ազգային յուղարկաւորութեան, Զորեքշաբթի առտու: Ըստ հնդկական աւանդութեան, վարչապետին մարմինը հրկիզուեցաւ Ճամունի ափերուն եւ աճիւնները սփռուեցան սրբազան գետին ջուրերուն վրայ:

Այս անսպասելի մահը լուրջ մտահոգութիւն պատճառած է աշխարհի: Կը պատահի այնպիսի պահու մը երբ Հնդկաստան կը բախի ներքին թէ արտաքին դժուարութեանց: Ամերիկա շատ մտահոգ է ապագային համար, մինչ Անգլիացիք կը յուսան թէ Թաշքէնտի համաձայնութիւնը կրկին խնդրոյ առարկայ չըլլար: Խորհ. Միութիւնը շատ ազդուած է, տրուած ըլլալով որ Շասթրիի մէջ, կը տեսնէր Կանտիի եւ Նեհրուի արժանաւոր յաջորդը, մարդ մը որ բուռն պաշտպանն էր խաղաղութեան:

Վախ կայ նաեւ որ Շասթրիի անհետացումը անկայունութիւն մը ստեղծէ Հնդկաստանի քաղաքական կեանքին մէջ: Ողբացեալ վարչապետը հազիւ կրցած էր լեցնել Նեհրուի պարապը: Հաւանական յաջորդներուն մէջ, նախ կայ՝ Նանտա, որ կը վարէ վարչապետութիւնը առժամապէս: Կը խօսուի նաեւ եւմտական նախկին նախարար՝ Տէսայի մասին, որու զօրավիգ կը կենայ Աջը եւ որ անմիջական գործակիցն եղած է Նեհրուի: Կան նաեւ Փաթիլ, երկաթուղիի նախարար, ամերիկասէր եւ Տիկին Ինտիրա Նեհրու, որ առաւելութիւնն ունի Նեհրուի աղջիկն ըլլալու: Զանխեսուիր նաեւ պաշտպանութեան նախարարը՝ Շաւան, որ նպաստաւորուած է «Թաշքէնտի գործողութեան» ստեղծած կարծիքէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ
ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝
ՆԱՆՏԱ

— * —

Կուլզարիլալ Նանտա, որ Շասթրիի անակնկալ մահէն ետք կը ստանձնէ Հնդկական կառավարութեան առժամեայ վարչապետութիւնը, այս պաշտօնը վարած էր արդէն Նեհրուի մահէն ետք, 1964 Մայիս 27ին:

Ծնած Սիալքոթ, Փէնճապի մէջ, 1889-ին, Նանտա գլխաւորաբար տնտեսագէտ մըն է: Լահորի, Ակրայի եւ Ալլահապատի մէջ իր ուսումները աւարտելէ ետք, 1920 - 1921ին Ալլահապատի Համալսարանին մէջ ուսումնասիրեց աշխատանքի հարցը, յետոյ Պոմպէի ազգային քոլէճին մէջ պաշտօնավարեց իբրեւ դասախօս տնտեսական գիտութիւններու:

1932ին կը բանտարկուի իբրեւ «կրաւորական» ցուցարար: 1937ին կ'ընտրուի Պոմպէի Նահանգին Օրէնսդրական Ժողովին անդամ եւ կը դառնայ նոյն Նահանգին խորհրդարանական քարտուղար, երկու տարուան նոր բանտարկութենէ մը ետք (1942 - 1944), կը դառնայ Պոմպէի կառավարութեան աշխատանքի նախարար, յետոյ, 1947ին, Ժընեւի միջազգային աշխատանքի ժողովին կը ներկայացնէ հնդկական կառավարութիւնը: Ժողովին կողմէ ընկերակցութեանց ազատութեան յանձնախումբին անդամ ընտրուելով, նոյն շրջանին կ'այցելէ Եւրոպայի զանազան երկիրներ (Շուէտ, Ֆրանսա, Զուիցերիա, Պելժիա, Մեծն Բրիտանիա) ուսումնասիրելու համար աշխատանքի եւ բնակարաններու հարցերը:

1950ի Մարտին, Նանտա նշանակուած էր հնդկական կառավարութեան փլանի յանձնախումբին փոխ նախագահ: Վեց ամիս ետք մաս կը կազմէր կառավարութեան, իբրեւ փլանաւորման նախարար, պաշտօն ունենալով զբաղելու նաեւ ոռոգման հարցով: Երեսփոխան ընտրուած 1952ին եւ վերընտրուած 1957ին, յաջորդաբար ստանձնեց աշխատանքի եւ փլանաւորման նախարարութիւնները: 1963 Օգոստոսի նախարարական արտակարգ փոփոխութիւններուն հետեւանքով եղաւ Ներքին նախարար, այս պաշտօնին մէջ փոխարինելով Շասթրին, որ այդ առիթով Քոնկրէին կուսակցութեան մէջ կազմակերպչական կարեւոր պաշտօններ կը ստանձնէր:

Երբ, 1964 Յունուարին Նեհրու առաջին կաթուածը կ'ունենար, Նանտա կը ստանձնէր վարչապետի առժամեայ պաշտօնը: Նեհրուի մահը զայն կը դարձնէր որոշ շրջանի մը համար Հնդկաստանի թիւ մէկ անձնաւորութիւնը, նոյնը կը պատահի նաեւ այսօր, Շասթրիի անսպասելի մահով: Շասթրիի վարչապետութեան շրջանին Ներքին նախարար էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ յանկարծակի կերպով քանի սանթիմեթր ձիւնի տակ գտաւ ինքզինք: Փարիզի երթեւեկը լրջօրէն խանգարուեցաւ եւ փողոցները ձիւնին տակ մնացին ամբողջ օրը, դժգոհ ձգելով ժողովուրդը: Ցուրտը կը շարունակուի եւ ջերմութիւնը զերոյէն վար է գրեթէ ամէն կողմ:

ԷՏԿԱՐ ՖՈՌ, որ երկրագործական նախարար նշանակուեցաւ, արտաքսուեցաւ, Արմական կուսակցութենէն: Որոշումը տրուած էր արդէն Դեկտեմբերի սկիզբը երբ սկսած էր նախագահական ընտրապայքարը, բայց նոր հրապարակուեցաւ:

«ԿՈՊԻՏ ՍԽԱԼ»ՆԵՐ

15 — 16 տարի առաջ, Րաֆֆիի երկերուն հրատարակութիւնը, Երեւանի մէջ, «մի կոպիտ սխալ» համարուած էր իշխանութեանց կողմէ: Այդ երանելի՛ օրերուն, սթալինեան չեկիստները այն կարծիքը յայտնեցին, թէ «Կայծեր»ու հեղինակը պարզապէս ... իմպերիալիզմի գործակալ էր: Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս: 1955ին, Միկոյեանի բարեդէպ միջամըտութեամբ, կոպիտ սխալը «ուղղուեց»: Եւ վերստին սկսան հրատարակուիլ հայ յեղափոխութեան նահապետին երկերը տասը ստուար հատորներով եւ քառորդ միլիոն տպաքանակով: Քանի մը ամսուան մէջ տաք հացի պէս սպառեցան քառորդ միլիոն օրինակները: 1963ին Հայպետհրատը երրորդ անգամ լոյս ընծայեց մեծ Փայաջուկցիին վէպերն ու վիպակները, նոյնպէս տասը ստուար հատորներով եւ նոյնպէս քառորդ միլիոն տպաքանակով:

Անկասկած համահայկական դէմք մըն է Րաֆֆին հիմա, իր մահէն մօտ ութսուն տարի ետք, սրբացուած, քանոնիզէ եղած դէմք մը, որուն վրայէն սրբուած ջնջուած է մարմնեղէնը եւ մնացած է լոկ հոգեղէնը: Բովանդակ հայաշխարհի մէջ չկայ Հայ մը, որուն անծանօթ ըլլայ Րաֆֆիի անունը կամ որ ծանօթ ըլլայ անոր գործին եթէ ոչ ամբողջութեան, գոնէ մէկ մասին: Չեմ ըսեր՝ գրասէր, այլ կ'ըսեմ՝ գրաճանաչ ոեւէ Հայ վստահօրէն բան մը կարդացած է մեր նոր վիպագրութեան նախահօր գործերէն: Եթէ կարդացած իսկ չէ, զարմանալի յայտնատեսութեամբ գիտէ, մօտաւորապէս գիտէ, թէ ինչ է «Դաւիթ Բէկ»ը, «Սամուէլը» կամ «Կայծեր»ը, կամ թէ ով է անոնց հեղինակը:

Ներելի է ենթադրել, որ իր գործով ու համբաւով երջանիկ բացառութիւն մը ըլլալէ ետք, Րաֆֆի իր կեանքով ալ պիտի ըլլար երջանիկ բացառութիւններէն մէկը: Դժբախտաբար այդպէս չեղաւ. գրականութեան մէջ երջանիկ, կեանքի մէջ դժբախտ եղաւ: Ես այս եզրակացութեան յանգեցայ՝ կարդալէ ետք կենսագրական այն ժլատ տեղեկութիւնները, որոնց հանդիպած էի տարիներու ընթացքին եւ խըղնամքով նոթագրած:

Իմ այս ենթադրութիւնս աւելի ամրապնդուեցաւ, երբ կարդացի Երեւանի մէջ հրատարակուած ամբողջական երկերուն ծանօթագրութեանց բաժինը, զոր գրի առած է Խ. Սամուէլեան եւ որ զետեղուած է իւրաքանչիւր հատորի վերջը: Այսպէս՝ «Հարեմ»ի վիպային յաւելուածի ծանօթագրութեան մէջ ըսուած է.

«Այս վիպակի հրապարակ գալը համբաւի ու փառքի հետ միասին ծանր փորձանքների առաջ է կանգնեցնում հեղինակին: Տպագրուելուց երկու տարի յետոյ, 1876 թուականին, Րաֆֆու հակառակորդները, նրան ամբաստանելու համար, «Հարեմ»ը թարգմանում են պարսկերէն եւ ներկայացնում են Պարսից թագաժառանգին: Այս մատնութեան հետեւանքով՝ գրգռւում է պարսիկ հոգեւորականութեան մոլեռանդութիւնը, եւ սպառնալիք է ստեղծւում Րաֆֆու կեանքին հանդէպ» («Երկեր», Ա. հատոր, 1955, էջ 590):

Ուղղակի սարսափելի է: Բայց ինչ որ տուած է Րաֆֆի իր վէպերուն ու վիպակներուն մէջ, երեւակայութիւն չէ, այլ հարազատ, գրեթէ լուսանկարչական պատկերն է բիրտ իրականութեան: Մեկնաբանութիւններ չկան անոնց մէջ, այլ կան փաստեր եւ իրողութիւններ: Եւ անշուշտ հեղինակը մեղադրելի չէ այն բանին համար, որ այն օրերուն կեանքը այնպէս էր, ինչպէս ներկայացուցած էր ինք:

Սակայն հարցը այս չէ. պէ՞տք է, որ հայ մարդ մը իր ազգակիցներուն դէմ գրգռէր օտարներու մոլեռանդութիւնը, միայն եւ միայն անձնական քինախնդրութենէ մղուած, միայն եւ միայն հարուածելու համար իր հակառակորդը:

Բայց ասիկա հակառակորդութի՞ւն է. ոչ, պարզապէս թշնամութիւն է: Շարունակենք սակայն:

Նոյն հատորի ծանօթագրութեանց բաժնին մէջ ընդգծուած է նաեւ այն իրողութիւնը, որ 1874ին, երբ Րաֆֆի հրատարակութեան կուտար քանի մը նոր վիպակներ ու պատմուածքներ Թիֆլիսի Հայերու կեանքէն, իր թշնամիները ամէն ինչ կ'ընէին զայն վարկաբեկելու համար ժողովուրդի աչքին: Պոլսոյ «Մասիս» շաբաթաթերթին թղթակիցը կը գրէր այս առթիւ, թէ այդ պատմուածքներուն պատճառաւ Րաֆֆի «շատ թշնամիներ ունեցաւ ազնուական դասէն» եւ թէ «հայ ազնուական մը Ուխտեալ Միանձնուհի նորավէպին համար Րաֆֆիի թշնամի դարձաւ, այնպէս որ ոճրագործութեան գաղափարն իսկ յղացաւ» (Մասիս, 1886):

Թշնամութիւն՝ մարդու մը հանդէպ, որ արժանի էր իր սերունդին՝ ինչպէս բոլոր սերունդներուն խոր, անխառն, անվերապահ սիրոյն ու յարգանքին, գուրգուրանքին ու հիացումին:

Գրականութեան պատմութիւնը կը յիշատակէ պարագաներ, երբ ուրիշներ, ուրիշ ժամանակներու մէջ, ոչ միայն չեն հասկցուած, այլեւ նախատուած ու հալածուած են: Այսպէս, օրինակ, ոճիր-արկածային գրականութեան ամէնէն եւ ամէնուն ծանօթ ներկայացուցիչը՝ Փոնսոն տիւ Թերայ, ի տես «Մատամ Պովարի»ի գտած անօրինակ յաջողութեան, ըսեր է իր բարեկամներուն. «Ո՛վ է այդ Ֆլօպէռը, զոր քննադատները մինչեւ երկինք կը բարձրացնեն: Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ ոչ ոք լսած է այդ մարդուն անունը, մինչդեռ չկայ Ֆրանսացի մը, որ իմ գործերս կարդացած չըլլայ»:

Երբ Լամարթին իր «Խոկումներ»ը կը ներկայացնէր Տիտօ հրատարակիչին, այս վերջինը կ'ըսէր՝ գործը կարդալէ ետք. «Հասարակութիւնը պիտի չախորժի ասկէ, որովհետեւ ոչ մէկ ծանօթ սեռի կը պատկանի եւ ոչ մէկ դասական հեղինակ կը յիշեցնէ»: Սակայն բովանդակ Ֆրանսան հիացումով ողջունեց «Խոկումներ»ը, զոր Լամարթին յաջողեր էր հրատարակել իր միջոցներով:

Գրեթէ նոյն բանը պատահեցաւ Հիւկօյին ալ: «Թշուառներ»ու հեղինակին առաջին քերթուածները կարդալով՝ ոմն Պաու Լորմիան գրեց արհամարհանքով. «Հիւկօները ոտանաւոր կը գրեն անպատիժ կերպով»:

Կեանքի մէջ, գրականութեան մէջ, Փոնսոն տիւ Թերայները, Տիտօները եւ Պաու-Լորմիանները գնայունն են: Մնայունը եղած եւ ըլլալու սահմանուած են Ֆլօպէռները, Լամարթինները եւ Հիւկօները: Նոյնը կրնանք ըսել նաեւ Րաֆֆիի համար: Իր հակառակորդներն ու թշնամիները չեն իսկ յիշուիր հիմա, բայց կը յիշուին եւ ընդմիշտ պիտի յիշուին Րաֆֆիները:

Խե՜ղճ Րաֆֆի, ազգին ցաւերը պատմեց, անոնցմով ապրեցաւ ու տագնապեցաւ, բայց հակառակորդներ ու թշնամիներ ունեցաւ:

Միայն ա՞յսքան, ոչ, նաեւ մանիչներ եւ ոճրագործութեան գաղափարն իսկ յղացողներ ունեցաւ:

Երջանիկ բացառութիւն՝ գրականութեան մէջ, ապերջանիկ եղաւ կեանքի մէջ:

«Կոպիտ սխալներ» շատ կը պատահին մեր աշխարհին մէջ...:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

«ՀԱՐՔ-ԽՆՈՒՍ»

Խիստ ուշագրաւ եւ միեւնոյն ատեն շահեկան այս աշխատասիրութիւնը, որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի, Անթիլիասի մէջ, տքնաջան աշխատանքի մը արգասիքն է:

Հայ պարբերական մամուլի էջերուն մէջ պատմական, ազգագրական եւ տեղագրական բաւական հարուստ նիւթեր հրատարակուած են Խնուսի եւ շրջականերու մասին:

Սակայն, ինչպէս իրաւամբ գիտել կու տայ վերոյիշեալ աշխատասիրութեան հեղինակը՝ Եղիշէ Յ. Մելիքեան, «առանձինպէս գիրքով մը, Խնուսն ու Խնուսցին չեն ներկայացուած հանրութեան»:

Մօտաւորապէս հարիւր էջերու մէջ ներկայացուած են Հայաստանի պատմական մէկ գաւառին՝ Տուրուբերանի քաղաքական-աշխարհագրական բաժանումը, տեղագրութիւնը, Խնուս եւ Հարք անուններու ստուգաբանութիւնը եւ, մանաւանդ, շրջանի ընդհանուր դիմագիծը: Օրինակելի բծախնդրութեամբ մը հեղինակը ամէն առիթով դիմած է պատմական աւեալներուն՝ հաղորդուած բանասէրներու եւ պատմաբաններու կողմէ:

Հատորը կը պարունակէ Խնուս Բերդի եւ շրջանի 38 հայաբնակ գիւղերուն մեծ մասին «պատմութիւնը»՝ կարելի մանրամասնութիւններով: Այսպէս ուշագրաւ են եւ մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն բնավայրերուն տեղագրութիւնները, քաղաքացիներուն եւ գիւղացիներուն կենցաղը նկարագրող էջերը, մշակութային, հոգեւոր կեդրոններու եւ կրթասիրաններու ցուցակագրութիւնը, ինչպէս նաեւ ընդհանուր վիճակագրութիւնը՝ 38 հայ գիւղերու բնակչութեան:

Գաղափար մը տալու համար յիշատակենք, որ շրջանի 38 հայաբնակ գիւղերուն մէջ 1885ին կային 1427, 1905ին՝ 1266, իսկ 1915ին՝ 2202 հայ ընտանիքներ կամ տուներ:

Հատորը հարուստ է նոյնպէս պատմական տեղեկութիւններով: Յաջորդական գլուխներու մէջ մէկ առ մէկ ներկայացուած են «նշանաւոր տուներն եւ անձերը», 1890 - 1895ի իրադարձութիւնները, դէմքեր եւ դէպքեր՝ յեղափոխական - ազատագրական պայքարի շրջանին, եւ, վերջապէս, Խնուսի դիմադրութիւնը եւ ջարդը:

Սերունդի մը [illegible] շրջումով եւ, մանաւանդ, բնավայրին աւերումով, որ տեղի ունեցաւ յիսուն տարի առաջ, մեր ժողովրդական բանահիւսութեան գրեթէ բոլոր սեռերն ալ մեծ մասով կորսուելու վտանգին մէջ կը գտնուին: Ճիշդ է, թէ անցեալին մեծ աշխատանք կատարուած է կորուստէ փրկելու համար ժողովրդական բանահիւսութեան հարըստութիւնները, որոնցմէ շատերը, արուեստի անկիւնէ դիտուած, իսկական գոհարներ են: Այս հիման վրայ հասկնալի կը դառնայ, թէ որքան մեծ եւ երախտաշատ աշխատանք մըն է, զոր կատարած է Եղիշէ Յ. Մելիքեան, ի մի հաւաքելով եւ շուրջ 125 էջերու մէջ ամփոփելով ժողովրդական երգերու եւ պարերգներու բազմապիսի տեսակները, հանելուկները, ժամանց եւ գրօնները:

Եթէ առաջին բաժինով յայտուն կը դառնայ եւ պատմութեան համար կ'արձանագրուի երբեմնի հայաշատ բնավայրի մը պատմական անցեալը, տեղագրութիւնը, տեղւոյն հայ բնակչութեան կենցաղը, առօրեան եւայլն, երկրորդ բաժինով, լուսարձակի տակ կուգայ գաւառի մը հոգեւոր եւ բանաւոր դիմագիծը՝ վառ գոյներով: Արդարեւ, բանահիւսութեան գըլուխին տակ ներկայացուածը ստեղծագործ հաւաքականութեան մը անկորնչելի հարստութեան մէկ ուշագրաւ «բեմ»ն է:

Փափաքելի է, որ հեղինակը շարունակէ իր պրպտումները եւ փորձէ կարելիութեան սահմաններուն մէջ հարստացնել

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Մեր ազգայնամոլութիւնը, ամէն պարագայի, այլամերժ եւ զոռոզ ազգայնամոլութիւն մը չէ երբեք: Մանաւանդ մենք, Մահմետական ըլլալով, իսլամութեան տեսակէտով ալ ունինք հաւաքականապաշտութիւն մը, որ ազգայնականութեան պարզ ու սեղմ սահմաններէն ալ շատ անդին անցնելով, կ'ընդգրկէ ընդարձակ ու տարածուն գետին մը, որ ձեւով մը կը հասցնէ համայնավարութեան սահմաններուն: Մասնաւորաբար համայնավարութեան մէջ, ազգերու մօտ ամէնէն մեծ կարեւորութիւնը կ'ընծայուի իրաւազրկուած ժողովուրդներուն եւ հաւաքականութեանց, իսկ մեր ազգն ալ իրականութեան մէջ կը հանդիսանայ ամէնէն անիրաւուած, ամէնէն տառապած ժողովուրդներէն մին: Այս տեսակէտով ալ, մեր ազգը իրաւունք ունի օժանդակութիւնը ակնկալելու շարժումի մը, որ կը յաւակնի ձեռնարկած ըլլալ փրկութեանը բովանդակ մարդկութեան:

«ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՐՋ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Կ'ԱՆՑՆԷ»

«Այն պատճառները, որոնք կը մղեն զիս այս արտայայտութիւնները ունենալու ձեր առջեւ, — հոս, չափազանց մեծ անկեղծութեամբ մը կուզամ խոստովանիլ ձեզի, — անհրաժեշտութիւնն ու կարիքն են երկիրն ու ազգը պահելու կատարեալ ներդաշնակութեան եւ խաղաղ կեանքի մը մէջ, կարգին ու կանոնին բոլոր պահանջներուն հաւատարիմ, այդ բոլորին նախանձախնդրօրէն գիտակից: Եթէ ամէն կողմ տեսակ տեսակ գլուխներ յայտնուին եւ զանազան կարծիքներ ու մտածումներ արտայայտուին, անոնք կրնան խախտել ազգային միասնականութիւնը եւ ծնունդ տալով իրարմէ բոլորովին տարբեր գաղափարաբանութեանց, անխուսափելի կերպով մեզ կ'առաջնորդեն իսկական եւ կատարեալ քաոսի:

«...Մինչդեռ, պարոններ, մենք, բազմակողմանի յարձակումներու թիրախը հանդիսացած ենք այսօր, արտաքին ճակատներէ եւ արտաքին ազդակներու հետեւանքով եւ անոնց ուղղակի գրգռութիւնով ալ, ներքին ճակատներէ: Այս կացութեան առջեւ, մեզի համար հրամայական պահանջ եւ կենսական կարիք կը դառնայ ի գին բազմաթիւ զոհողութեան եւ կարելի բոլոր միջոցներով պահել ներքին անդորրութիւնն ու ազգային միասնականութիւնը: Իսկ եթէ անհատական կարգ մը նախաձեռնութիւններ կատարուելու ըլլան եւ եթէ նոյնիսկ այդ նախաձեռնութիւնները լաւագոյն յաջողութիւններով պսակուին, պարագան նոյնն ալ հեռու է բաւարար եւ համոզիչ ըլլալէ, երկրին ամբողջական փրկութիւնը կարենալ ապահովելու տեսակէտէն:

«Հետեւաբար, այսինչ տեղը կատարուած այնինչ համագումարով, սա ինչ տեղն նա ինչ մարդուն հրաւիրուելովը, եւ այնինչ համագումարին մասնակցողին ու նա ինչ մարդուն ներկայ գտնուած համագումարին որդեգրուած սկզբունքները, վերադարձէն ետք երկրին որոշ մէկ մասին մէջ գործադրելու ձեռնարկելովը, կը ստեղծուի ալ աւելի շփոթ եւ վտանգաւոր կացութիւն մը, որ ամէնէն առաջ կը սպառնայ մեր ազգային ամբողջականութեան: Եւ ասիկա, դուք ալ կ'ընդունիք, թէ երբեք ալ լաւ եւ ուղիղ ճամբայ մը չի կրնար ըլլալ:

«Այո, մենք կը մասնակցինք համաժողովներուն, ներկայացուցիչ կը ղրկենք խորհրդաժողովներու, ամէն կողմ: Բայց ան որ կը մասնակցի այդ ժողովներուն, պէտք է զգացած ըլլայ Ազգին անունով, Ազգ. Մեծ Ժողովէն լիազօրուած, որպէսզի անոր յայտնած կարծիքներն ալ, ըստանձնած պարտաւորութիւններն ալ, տուած խոստումներն ալ իմաստ մը ունենան, արժէք մը ներկայացնեն, շօշափելի արդիւնքի մը յանգելու յոյսը ներշնչեն: Ամէն պարագայի, մենք, մեր բոլոր շարժումներուն եւ ընթացքներուն մէջ նկատի կ'ունենանք ժողովուրդին շահը, ազգին կարծիքը, անոր հարազատ տեսակէտներն ու սկզբունքները»:

Այդ միջոցին, Գարահիսարի երեսփոխան Հուլուսի Պէյ կը հարցնէ.

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ Պաքուի համագումարը պաշտօնակա՞ն է թէ անպաշտօն»:

Մուսթաֆա Քեմալ Փաշա կը պատասխանէ.

— «Անպաշտօն է, պարոն: Անշուշտ, եթէ պաշտօնական ըլլար, հրաւէրը կ'ուղղուէր ոչ թէ անհատներու, այլ նոյնինքն Ազգ. Մեծ Ժողովին:

(44 Շար.)

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ Ա.Ի ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

1825 Դեկտեմբեր 1ին, Ազով ծովի նաւահանգիստին՝ Թականրոկի մէջ զանգակները գուժեցին մահը Ալեքսանտր Ա.ի, 48 տարեկան: Նափոլէոնի յաղթականը եւ Ռուսիոյ միահեծան կայսրը ոչ եւս էր: Ցարին մահով վերջ կը գտնէին գիւղացիութեան յոյսերը բարենորոգումներու եւ ազատութիւններու: Իրմէ ետք ճնշումի եւ յուռի վարչակարգի զարաշրջան մը բացուեցաւ, որուն հետեւանքով տեղի ունեցան Փետրուարեան եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնները:

— Բայց իրապէս մեռա՞ծ է Ալեքսանտր Ա.:

Վերջերս խորհրդային գրող մը վերստին գրգռեց 140 տարուան պատմութիւն ունեցող այս հարցը: Արդարեւ, մինչեւ այսօր կայ այն կարծիքը, թէ Ալեքսանտր Ա. կեղծած է իր մահը եւ յետագային, 39 տարի շարունակ, ապրած է գեղջուկի, ապաշխարանքի կեանք մը, Սիպերիոյ մէջ:

Ըստ աւանդութեան, անկայուն նկարագրի տէր ցարը, որ կը տառապէր իր սպաննուած հօրը յիշատակով, գրեթէ խենթեցած էր յանցանքի այն գիտակցումէն տարուած, թէ իր պատճառով Նափոլէոն այրած էր Մոսկուան:

Վայելուչ ցոփակեաց մը, Ալեքսանտր յետագային ազդեցութեան տակ ինկաւ Պառոնուհի Պարպարա Եուլիանա Ֆոն Քրուտերի: Պալթեան ծագումով այդ պառոնուհին պատճառ դարձաւ, որ ցարը յարի կրօնական միսթիք ազանդի մը եւ դառնայ մոլի երկրպագու մը: Այսպէս, 1825ին, որոշեց կերպարանափոխել իր կեանքը:

Խրիմի հիւանդանոցի մը մէջ ցարը կը հանդիպի մահամերձ սպայի մը, որ զարմանալի կերպով կը նմանէր իրեն: Երբ զինուորականը մեռաւ, ցարին բժիշկները ձգեցին, որ մարմինը կազմալուծուի, որպէսզի կորսնցնէ իր յատկանիշները: Միեւնոյն ատեն ցարը հիւանդութիւն կեղծեց: Երբ ժամանակը հասաւ, սպային մարմինը պալատ բերուեցաւ եւ ցարն ալ, իր կարգին, գաղտնի պալատէն դուրս հանուեցաւ: Ռուսիոյ մօտ Անգլիոյ նախկին դեսպան եւ Ալեքսանտրի մտերիմ բարեկամ Քաթքարթի Կոմսին զբօսանաւով ցարը կը մեկնի Երուսաղէմ, ուր «խորհրդաւոր անձ» մը — որոշապէս Ալեքսանտրը — կ'այցելէ սուրբ վայրերը:

1836ին, այսինքն տասնեւմէկ տարի ետք, բարձրահասակ և մօրուսաւոր օտարական մը կը յայտնուի Քրասնուֆիմսքի մէջ, Սիպերիա, սպիտակ ձիու մը վրայ հեծած: Աջ ձեռքը ազդրին վրայ, ինչպէս սովոր էր ընել նախկին ցարը, օտարականը կը խօսի մաքուր ֆրանսերէնով մը եւ ռուսերէնով մը, որ կէս եկեղեցական սլաւերէն եւ կէս լատիներէն էր:

Օտարականը, Ֆէտոր Քուզմիք, երբ իբր թափառականորդ կը դատապարտուի մտրակի քսան հարուածներու, Մոսկուայէն աճապարանօք կը ժամանէ Մեծ Դուքս Միքայէլ, Ալեքսանտրի կրտսեր եղբայրը, որ կը սպառնայ մտրակել դատաւորը: Գաղտնի եւ յարգալից խօսակցութենէ մը ետք Քուզմիք ազատ կ'արձակուի: Ուրիշ Ռոմանոֆներ ալ կ'այցելեն սուրբ մարդուն: Ցարուհի Ալեքսանտրա անձնապէս կը համբուրէ Քուզմիքի ձեռքը:

Գիւղացիներուն համար այլեւս կասկածէ դուրս էր, թէ օտարականը նախկին ցարն է:

1864ին կը մեռնի Քուզմիք: Պալատին տարէքոտ եղերամայրերը սուգ կը պահեն — այդպէս չէին ըրած 1825ին, երբ մեռած էր ցարը: Երկու տարի ետք, 1866ին, լուր տարածուեցաւ մայրաքաղաքին մէջ, թէ Ալեքսանտրի գերեզմանը բացուած է գիշերանց, ցարին հրամանաւ: Ենթադրութիւնը, Քուզմիք-Ալեքսանտրի մարմինը Թոմսքի գերեզմանատունէն փոխադրուեցաւ Պետրոս եւ Պօղոս բերդին գերեզմանը: Տարիներ ետք, ծեր զինուոր մը յայտարարեց, թէ տասը հազար ռուբլի ստացած էր, որպէսզի փոխադրէր Ալեքսանտրի դամբարանին մէջ հանգչող մարմինը՝ այլ տեղ:

Ալեքսանտրի աւանդավէպը գրգռեց երեւակայութիւնները ոչ միայն երկրորդական պատմաբաններու, այլեւ, նոյնիսկ փիլիսոփայ Լեւ Թոլսթոյի, որ 1905ին սկսաւ գրել Ֆէոտոր Քուզմիքի յետ մահու Թղթերը:

Այժմ, խորհրդային լրագրող Լիւպիմով «Իզվեսթիա»ի Կիրակի օրուան վերջին թիւերէն մէկուն մէջ կը յայտնէ, թէ ռուս կառավարութիւնը ներկայիս կը քննէ ծրագիր մը, որ կը ձգտի վերջնապէս լուծել Ալեքսանտր Ա.ի առեղծուածը, դիազննելով Թոմսքի մէջ գտնուող Քուզմիքի եւ Լենինկրատի մէջ գտնուող Ալեքսանտրի գերեզմաններուն մէջ հանգչող մարմինները:

Խորհրդային անցուդարձերով զբաղող օտար դէտերուն համար հետաքրքրական եւ յատկանշական երեւոյթ մըն է այս պարագան: Արդարեւ, համայնավարները կը փորձեն վերարծարծել յիշատակը նախախորհրդային նահատակի մը, որ միեւնոյն ատեն եղած է հերոս մը եւ բարենորոգիչ մը:

Թ. Ա. Թ.

ՇԱՀԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թատերականացած արարողութիւններու ժամանակ շպարումի եւ դիմակի գործածութեան սովորութիւնը իր արմատները ունի նախադարեան համայնական հասարակութեան մէջ: Այդ շրջանին արդէն մարդիկ կը ներկէին իրենց մարմինը եւ դէմքը, կը զգեստաւորուէին ծիսակատարութեան նկարագրին համաձայն: Ծիսակատարութիւնները տարբեր էին՝ պտղաբերութեան ձգտող, պատանիները ցեղին գաղտնիքներուն հաղորդակից դարձնող եւայլն: Հաղորդուողներուն առջեւ կը կատարուէին թատերական ձեւ տրուած պարեր, որոնց նիւթը առնուած էր համայնքին եւ ցեղին աւանդութիւններէն: Այդ արարողութիւններուն հիմնական բովանդակութիւնը տոտեմներու գործն էր: Տոտեմներ կը նկատուէին բոյսերը, կենդանիները, միջատները, թռչունները, բնութեան տարրային ուժերը եւայլն: Մարմնին գունազարդումը, դիմակաւորումը եւ զգեստաւորումը կը կատարուէին այս կամ այն կերպարին համապատասխան: Դիմակը աւելի ուշ շրջանի երեւոյթ է:

Հայ պատմագիրները կը վկայեն, որ Հայերը կը ներկէին իրենց դէմքը եւ մարմինը ու դիմակ կը գործածէին: Այս պարագան կը հաստատուի նկարչական արուեստի, լեզուաբանական եւ ազգագրական տուեալներով:

Նոյնիսկ քանիերորդ դարու սկիզբները, բարեկենդանի ժամանակ հայկական գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ սովորական երեւոյթ էր կապիկի, արջի, այծի, գայլի, աղուէսի, ուղտի, ձիու եւ ուրիշ կենդանիներու կերպարանք առած մարդոցմէ կազմուած թափօրները:

Հարսնիքներու ժամանակ եւս թատերական բնոյթ ստացած տեսարաններ կը ներկայացնէին՝ դիմակներով, զանազան ըզգեստաւորումներով, կերպարանափոխութեամբ: Յատուկ կերպարանափոխուած տիպար ունէր նաեւ մեծ պահքը. «Մեծ պասի առաջին օրուան երեկոյեան... գւղում մի էշ էին թամբում, մի կին նստեցնում վրան, երեսին մուր քսում, տաւըլ զուռնայի առաջնորդութեամբ շրջեցնում տունէ տուն եւ դրամ հաւաքում, որ Զատկին մատաղ անեն: Այդ սեւերես կինը ներկայացնում էր մեծ պասը եւ նրան պտտում շրջեցնում էին, որպէսզի մեծ պասը առանց փորձանքի անցնի» (Եր. Լալայեան, «Ազգագրական հանդէս»): Նոյն օրը գիւղի պատանիներէն մէկը, քօշիկ հագած, կը շրջէր՝ պարելով: Ան «երեսին ալիւր էր քսում, գլուխը կապում, թուր կապում մէջքից, թեւին աղեղ ձգում, առջեւից ու յետեւից մորթեր կախում եւ այդ ձեւով մասնակցում էր ժողովրդական խաղին» (Հայերէն բացատրական բառարան, տես՝ «քօշիկ»):

Մեզի հասած պարերէն, թատերական խաղերէն եւ ասոնց հետ կապուած տաղերէն կարելի է եզրակացնել, թէ բովանդակութեամբ ու ձեւով որքան հարուստ եղած է միջնադարեան հայ թատրոնը: Դժբախտաբար, պատմագիրներուն հաղորդած տեղեկութիւնները այս մասին չափազանց քիչ են: Այդ է պատճառը, որ միջնադարեան հայ թատրոնի ուսումնասիրութեամբ զբաղողները ամէնէն առաջ կը դիմեն մանրանկարչութեան, ուր կան բազմաթիւ շահեկան նկարներ:

Ե. Գ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Արձագանգ հանդիսացած էինք այն յաջողութեան զոր Ռոզի Արմէն գտած էր Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան մէջ, իր այցելութեան առթիւ: Անցի օր «Հինգ Սինակ Առաջինին Վրայ» Ֆրանսական հեռատեսիլի կարեւորագոյն յայտագիրներէն մէկը, ժամ մը նուիրած էր երիտասարդ երգչուհիին:

Ռոզի Արմէն երգեց հայերէն եւ ռուսերէն, Մոսկուայի մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

Տեղական մամուլը այս առթիւ կը ներկայացնէ երգչուհին որ յայտարարած է «Ռուսիոյ մէջ աստղ մըն էի, Փարիզի մէջ բան մը չեմ այլեւս»:

Ռոզի Արմէն կը պատրաստուի շրջապտոյտ մը կատարել Ֆրանսայի մէջ, բայց Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ միայն այն պարագային երբ անուն մը շինած ըլլայ Ֆրանսա:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—*—

Բոլոր աղմուկներէն՝ ինծի ամէնէն սիրելին՝ երաժշտութեան աղմուկն է:

ԹԷՈՖԻԼ ԿՕԹԻԷ

×

Ընկերութեան մէջ յանախ կը պատահի կշիռքներուն մէջ եղածը: Պարապ նժարները կը բարձրանան ու լեցուններն կ'իջնեն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

վերոյիշեալ «բեմը»:

Բառագիտական բաւական հարուստ բաժին մը կ'ամբողջացնէ այս հատորը:

Եղիշէ Ց. Մելիքեան ապահովաբար փարձատրուած զգայ ինքզինք, երբ դիտել տանք, թէ ապագայ պատմագիրներն եւ ազգագրագէտները անպայման պիտի դիմեն այս հատորին օժանդակութեան, երբ ուզեն ներկայացնել պատմական Հայաստանի ամբողջական նկարագիրը իբրեւ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, տեղագրութիւն եւ ազգագրութիւն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մենամարտը այն ատեն վերջացած պիտի համարուի երբ երկու հակառակորդներէն մին չորս վէրքերուն կողմէ պարտուած հռչակուի: Բժիշկը իրաւունք պիտի չունենայ միջամտելու. չորս վէրքերու միջամտութիւնը բաւարար պիտի համարուի մենամարտը դադրեցնելու:

Այս պզտու յայտարարութեան վրայ բոլոր ներկաները սարսռացին: Պայմանները շատ խիստ էին եւ առաջին անգամն էր որ այսպիսի ծանրակշիռ պայմաններով մենամարտ մը տեղի կ'ունենար:

Զարտաք երկու հակառակորդներէն իւրաքանչիւրին մէյ մէկ սուր տուաւ եւ զանոնք այնքան իրարմէ հեռու կեցուց որ, երբ մենամարտիկները սուրերնին իրարու երկարեցին, երկու սուրերուն մէջտեղը մէկ մեթր միջոց մը մնաց:

— Պատրա՞ստ էք, պարոններ, հարցուց Զարտաք առանց ձեռքէն երկու սուրերուն ծայրերը ձգելու:

— Այո, պատասխանեց Սպանացին:

— Այո, կրկնեց խմբագիրը:

— Սկսեցէք, վերջացուց Զարտաք:

Սպանացին յանկարծական ոստումով մը Մօպրէի վրայ խոյացաւ, բայց խմբագիրը վարպետ սուսերամարտ մըն էր եւ կրցաւ ինքզինքը պաշտպանել:

— Այս մարդուն միտքը դէշ է, փսփսաց Մօպրէ ինքնիրեն: Տուած հարուածը դաւական էր, բայց վտանգաւոր:

Երկու սուրերուն շեղբերը սկսան խուլ կամ հուժկու շեղբիւններով իրար խաչաձեւել, իրարու քսուիլ, վար իջնել, վեր բարձրանալ, շեղակի մէկ կողմ ծռիլ եւ անդադար շաչել...: Սպանացին կամաց կամաց տեղ շահելով առաջ անցաւ: Խմբագիրը այս յառաջացումին բնաւ կարեւորութիւն չտալով, անոր մօտենալուն սպասեց: Սպանացին իր յարձակումները կրկնապատկեց ու արագացուց, բայց խմբագիրին սուրին ծայրը հետզհետէ կը սկսէր սպառնական դառնալ: Սպանացին վտանգը տեսնելով նահանջեց:

— Կեցէք.... հրամայեց Զարտաք:

Երեք վայրկեան եղած էր:

— Կեցցէ՛, Փիէր, ապրիս, գոչեցին Լեւոն եւ Մօրիս ժպտելով:

Երկու վայրկեանի դադարէ մը ետք, երկու հակառակորդները նորէն իրարու դէմ անցան եւ սուրերը սկսան առաջուանէն աւելի սպառնականօրէն շաչել:

Այս անգամ Սպանացիին նպատակը յայտնի եղաւ. այնպիսի կորովի յարձակումներ կը գործէր որ, եթէ սուրը խմբագիրին հանդիպելու ըլլար, կամ սրտին պիտի մխուէր, կամ աղիքներուն եւ կամ ուղղակի կոկորդին:

— Այս մարդը իր հակառակորդը մեռցնել կ'ուզէ, մրմնջեց հանդիսականներէն մին ցած ձայնով:

Ճիշդ էր. Սպանացին սուրին ծայրը միշտ մահացու տեղեր կը փնտռէր...:

Փիէր Մօպրէի ետեւը, իրմէն երկու երեք մեթր անդին շեղջակոյտ մը կար: 1900ի Միջազգային Մեծ Ցուցահանդէսին, նուագածուներուն յատկացուելու համար հոն ամպիոն մը կանգնած էին զոր 1913ին քանդեցին եւ փտած ու որդնոտած փայտերն ու տախտակները անկիւն մը դիզելով, վրան մոմլաթէ ծածկոց մը նետեցին:

1914ի Մարտին այդ շեղջակոյտը տակաւին հոն կը մնար: Եօթնէն ութ մեթր բարձրութիւն ունէր ան եւ տասնեւչորս տարի շարունակաբար անձրեւին ու արեւին տակ մնալէն չոր սպունգի կոյտ մը դարձած էր:

Սպանացին կատաղութեամբ իր յարձակումները կը շարունակէր: Իր սուրին ծայրը սպառնականօրէն կը շարժէր իր հակառակորդին մարմնոյն մահացու կողմերուն վրայ: Մօպրէ ետ կը քաշուէր:

— Պարոն Մօպրէ, երկու մեթր հեռացաք, գոչեց Զարտաք...

Բայց խօսքը բերանը մնաց...:

Ահռելի շառաչիւն մը ճարտարապետին խօսքը կտրեց: Շեղջակոյտը մէկէն ի մէկ խմբագիրին ետեւէն փլաւ...: Փոշիի ամպեր բարձրացան դէպի երկինք:

Բոլոր հանդիսականները միաբերան աղաղակ մը արձակեցին...:

Մօպրէ, այս վայնասունը լսելով շուարած, ինքզինքը պաշտպանելու համար բնազդաբար թեւը վեր վերցուց:

Սպանացին այս առիթէն օգտուելով, կայծակի արագութեամբ առաջ խոյացաւ, եւ իր սուրը խմբագիրին շապիկին մէջ մտնելով ամբողջութեամբ աներեւոյթ եղաւ:

Գութ մէկ ոստումով Սպանացիին քով ցատկեց եւ անոր կոկորդէն ու մէջքի գօտիէն բռնելով վեր վերցուց ու օդին մէջ ճօճելէ ետք, իրմէ տասը քայլ անդին նետեց:

— Մարդասպան, գոռաց բժիշկը դէպի դեղին կարած:

Եւ ապա, մէկ կողմ ձգելով իր ընկերոջը սպանիչը, կայծակի արագութեամբ Մօպրէի քով վազեց:

Զարտաք արդէն անոր քով վազելով կուրծքը բացած էր:

Ամէն կողմէ վազած եկած էին:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ

— ՅԱՌԱՋ —

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Մարի Աքպաշեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Միքայէլ Տէրտէրեանի :

×

Շաւիլէն Պ. Զավուշեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քեռայրին Պ. Նազիկեանի (Վիրոֆլէ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Աստղինէ Ճիւհէրեան իր ողբացեալ ամուսնին ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԻՒՀԷՐԵԱՆԻ մահուան Դ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի (16 Յունուար) յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ Նոր Սերունդը շնորհակալութեամբ ստացած են Այրի Տիկին Վիքթորիա Դաւիթեանէ 50ական ֆրանք, իր ամուսնոյն մահուան քառասունքի առթիւ : Կապ. Խաչը, նոյնպէս ստացած է ընկերուհի Տիկին Քրիստինէ Նաճարեանէ 25 ֆրանք, Տիթրոյիթէն Վալանս իր այցելութեան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ, Այրի Տիկին Դաւիթեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր կազմակերպութիւններուն, հայրենակցական միութիւններուն, ընկերներուն, բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, նուէրներով եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իր սուգին :

×

Իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին, Այրի Տիկին Դաւիթեան 30ական ֆրանք կը նուիրէ Շ. Միսաքեան, Ս. Թէհլիրեան սրահներուն, Մշակոյթի Տան, Եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան, Դպրոցասէր եւ Ս. Մուրատ վարժարաններուն, Կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՕՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, վայելելու, յօգուտ եկեղեցւոյ, այս երգահանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին պետական թատրոնին մէջ :

Երգ՝ ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Ցիւրիխի երաժշտանոցէն)

Դաշնակ՝ ՄԱՐԹՊԱՑԸ

Եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Երիտասարդաց պարախումբին :

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Հայութիւնը, այս Կիրակի ժամը 3ին, Իւ Էս ԺԷ Աի սրահը, 61 Րիւ Վիքթոր Ֆօժիէ :

Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ Վիէնի Հայութեան, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն այս կոչը : Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի : Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11.30ին :

×

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8.30, պատարագ ժամը 10ին : Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին եւ Կարապետ Զամպազեանի կտակին :

×

ՍԷՆԹ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ քարոզ

Այս Կիրակի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ, 295, Րիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի, ժամը 15ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ : Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր :

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոստալը, վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէռնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 Յունուար) ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

ՃՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր. ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստանի Սուր» Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան թէ՝ յառաջիկայ Մարտ 27ին, Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 11էն 12, Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, հայածէս պատարագ եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն պիտի կատարուի Ընկերակցութեանս մեռած պատուոյ անդամներուն, Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Պ. Ռընէ ՔՕԹԻԻ, Ժէնէրալ Տիւփէոյի, Ժէնէրալ Մօնքլառի, Քոմիթէ տը Լա Ֆլամի փոխ - նախագահ Պ. Ա. Փորթիէի, Մառքի Տիւ Վէուի, Ընկերակցութեանս փոխ նախագահ Պ. Ա. Արեւեանի, Մ. Ն. Ֆ.ի ընդհ. քարտուղար Պ. Լուի Կիյեօմի հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշխատակցող ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
14 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10509

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.509

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Ը.— Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Վերջերս Յառաջ արձագանգ տուաւ կարեւոր եղելութեան մը, որ կը վերաբերի ռուսական եկեղեցիներու արտասահմանեան կազմակերպութեան :

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքով, ռուս հաւատացեալներու զանգուածային գաղթ մը կատարուեցաւ դէպի Արեւմուտք, — հետզհետէ անոնք տուն-տեղ եղան Եւրոպայի, ինչպէս Ամերիկայի մէջ : Եւ հիմնեցին նաեւ իրենց ազգային եկեղեցիները : Հարկ էր, սակայն, իրաւական պաշտպան մը ցոյց տալ այս եկեղեցիներուն համար, կանոնական գլուխ մը, քանի որ այս տարագիր եկեղեցիները կը մերժէին ճանչնալ Մոսկուայի պատրիարքը, իբրեւ «չղթայեալ կրօնապետ» մը, որ գերի էր բոլշեւիկներուն ձեռքը, խաղալիկ կարմիր իշխանութեան :

Եւ կրօնական խնամութեան ճամբով՝ արտասահմանի ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները դիմեցին Պոլսոյ յոյն օրթոտոքս պատրիարքին : 1931ին, յոյն օրթոտոքս պատրիարքը, Ֆոթիոս Բ., եւ ռուս օրթոտոքս եկեղեցիներու ներկայացուցիչները կնքեցին համաձայնութիւն մը, որով ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները կ'ենթարկուէին Պոլսոյ յոյն պատրիարքութեան իրաւական պաշտպանութեան՝ ունենալով առանձին կանոնադրութիւն մը : Այս վիճակը յայտարարուած էր առժամեայ, այսինքն պիտի տեւէր այնքան ժամանակ որ Մոսկուայի ռուս օրթոտոքս պատրիարքութիւնը ազատագրուած չէ բոլշեւիկեան ճնշումէն :

Անցեալ Դեկտեմբերին, Պոլսոյ յոյն պատրիարքը, Աթենակորաս, պաշտօնապէս կը հաղորդէր ռուս օրթոտոքս եկեղեցիներուն թէ այլեւս ազատ կը թողու զիրենք, նկատելով որ իրենց «եկեղեցական կեանքը կատարելապէս աճած, զարգացած եւ ամրացած է, ուրեմն կրնան գործել անկախաբար եւ ազատօրէն » :

Ի՞նչ ընէին ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները, մասնաւորաբար Ֆրանսայի մէջ :

Տարագիր ռուս եկեղեցին ունի կեդրոն մը Ժընեւի մէջ, — այս եկեղեցին կը կոչուի «արտասահմանեան ռուս եկեղեցի» : Տարագիրներու այս եկեղեցին նախ բանադրուած է յաչս օրթոտոքսներու, երկրորդ կը գործէ իբրեւ տարագիր : Ընդհակառակն, Ֆրանսայի մէջ հաստատուած Ռուսերը տարագիր չեն համարուիր այլեւս, հետեւաբար կ'ուզեն ներկայանալ իբրեւ «Արեւմտեան Եւրոպայի օրթոտոքսներ» : Այս պարմաններուն տակ, իբրեւ օրթոտոքս՝ կը մնայ յարիլ Ֆրանսայի յոյն օրթոտոքս եկեղեցիին, որու արքեպիսկոպոսն է Մելետիոս : Այս վերջինը կը զգուշանայ ընդունիլ զանոնք այն պատճառով՝ որ Ռուսերը բազմաթիւ, իսկ Յոյները փոքրաթիւ են, ինչ որ յունական եկեղեցիին դիմագիծը պիտի փոխէր հաւատացեալներուն ազդութեամբ :

Ահա այս կացութեան առջեւ, Փարիզի ռուսական եկեղեցին ինքզինք կը յայտարարէ «ռուս օրթոտոքս ինքնօրէն եկեղեցի», այսինքն ծիսական տեսակէտով՝ այնպէս ինչպէս է Մոսկուայի եկեղեցին, իսկ վարչական տեսակէտով՝ Մոսկուայէն անկախ :

Այսպէս, Ռուսերը կը ներկայանան Մոսկուայի պատրիարքութենէն անկախ, պարզ այն պատճառաբանութեամբ թէ Մոսկուայի իրենց պատրիարքութիւնը կը գտնուի բոլշեւիկներու ճնշումին տակ :

Այժմ փոխադրեցէք այս պատկերը Հայոց պատմութեան մէջ :

Էջմիածնի եկեղեցին պատմական հիմնարկութիւն մըն է : Իր պատմութեամբ՝ «Նախամեծար աթոռ», աւագ աթոռ : Պատմական աթոռ մըն է նաեւ Մեծի Տանըն Կիլիկիոյ աթոռը :

Ռուսերուն վրայ մեր աւելութիւնն այն է որ ունինք պատմական եկեղեցի՝ հայրենիքին մէջ, պատմական եկեղեցի՝ արտասահմանի մէջ : Հարկ չկայ իրաւական պաշտպանութիւն խնդրելու օտար եկեղեցիներէ : Ռուսերը, ընդունելով եւ հաստատելով որ Մոսկուայի եկեղեցին կը գտնուի բոլշեւիկներու ճնշումին տակ, կ'ուզեն ունենալ նոյն եկեղեցիին անկախ քոյրը՝ արտասահմանի մէջ : Իսկ մենք որ ունինք արտասահմանի մէջ անկախ աթոռ մը, կ'ուզենք որ ենթարկուի միւս աթոռին, այսինքն — Ռուսերը մեզմէ աւելի լաւ գիտեն, — բոլշեւիկներու ճնշումին :

Գիտենք թէ Հայը առեւտրական է, սանկ է, նանկ է, բայց բան մը կայ որ պիտի չսորվի՝ առիկա ալ իր պատմութիւնն է : Առաւել եւս դաս առնել վիտէր հարեւանին պատմութենէն :

Քոս - Քռնոմաճ Ռուսիան կը խորհի թէ իր ազգային եկեղեցին պահպանելու համար՝ պէտք է ունենայ եկեղեցի մը, Մոսկուայէն անկախ : Մենք ունինք անկախ աթոռ, կ'ուզենք կապել «կախեալ» աթոռէ մը :

Խելացութի՛ւն :

Մենք պատմեցինք օրուան վէճերը : Աւելցնենք որ նոր չեն այս վէճերը : Ժամանակ մը վերին Հայաստան եւ վարին Հայաստան կը կոչուէին վէճին բեւեռները, կամ Հիւսիսային Հայաստան եւ Արեւմըտեան Հայաստան :

Եւ մի՛շտ վերի՛նն է որ զաւաճանած է :

Մեր պատմաբանները եւ պատմագէտները տարբեր ակնոցով, կամ իրենց խառնուածքին ներշնչումով մօտեցած են այս վէճին :

Օրինակ պատմաբան մը, որ մեծ անուն ունի, բայց, տկար՝ ուսումնասիրելու համար պատմութեան փիլիսոփայութիւնը եւ ժէօփոլիթիք կոչուած գիտութիւնը, լըվանթէն անուանած է անոնք որ 300 տարուան մէջ հիմնած են պետութիւն մը, Միջերկրականի ափերուն վրայ, աւելի շքեղ քան այն որ կազմուեցաւ վերը երեք անգամ 300 եւ աւելի տարուան մէջ ու չկրցաւ երբեք ամրանալ : Ու պատմաբանը կ'եզրակացնէր որ եթէ Միջերկրական իջած չըլլայի՛ն, ուրիշ կ'ըլլար մեր ճակատագիրը : Կարելի է պատասխանել աւելի վճռական եւ ըսել որ եթէ հիւսիսը ուժտար, ուրի՛շ կ'ըլլար մեր ճակատագիրը :

Հիմակ նորէն նո՛յն պատմութիւնն է : Մեր օգնական թեւերն են որ կը վիճին իրարու հետ : Մէկը կ'ուզէ որ միւսը կտրի :

Վա՜յ պատասխանատուներուն, վա՜յ մեր գժբախտ ժողովուրդին :

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՐԱՒԷՐԸ

Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վալերիան Զորին, մէկ ժամ տեսակցութենէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ, յայտնեց թէ այս վերջինը ընդունած է Խորհ. Միութիւն այցելելու հրաւէրը :

Դեսպանը չըշտած է թէ նախագահ տը Կոլ «հաճոյքով » ընդունած է հրաւէրը զոր խորհրդային կառավարութիւնը եւ Միկոյեան քանիցս ըրած էին անցեալ տարի եւ որու չէր կրցած դրական պատասխան մը տալ, նախագահական ընտրութեան նախօրեակին :

Այս պաշտօնական այցելութեան թուականն ու յայտագիրը պիտի ճշդուին յետագային : Կը կարծուի սակայն թէ տեղի պիտի ունենայ միայն Զատիկէն ետք :

Նախագահ տը Կոլի եւ դեսպան Զորինի տեսակցութիւնը եղած է ջերմ եւ սիրալիր :

1966ի ընթացքին, հաւանական է որ նախագահ տը Կոլ կատարէ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ՝ արտասահման : Յարդ (1944էն ի վեր) 26 անգամ արտասահման գացած է, ամէնէն երկար ճամբորդութիւնը կատարած է 1964 Սեպտեմբեր 20էն Հոկտեմբեր 16, Լատին Ամերիկա :

Առաջին անգամ չէ որ նախագահ տը Կոլ Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ : Գացած է 1944 Դեկտեմբերին եւ այդ առթիւ ստորագրած է — Ստալինի հետ — ֆրանքօ-խորհրդային դաշինքը, զոր Խորհրդային Միութիւն չեղեալ համարեցաւ 1954ին երբ Գերմանիոյ դաշնակցային Հանրապետութիւնը արտօնութիւն ստացաւ զինուելու եւ անդամ ընդունուեցաւ Ատլանտեան Ուխտի : Շրջան մը պաղած, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները սկսան տաքնալ Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան առթիւ : Նախագահ տը Կոլի այս ճամբորդութիւնը պիտի նուիրագործէ ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց բարելաւումը : Նախագահ տը Կոլ կ'ուզէ նաեւ ապացուցանել թէ Ֆրանսայի «ձեռքերը ազատ են» եւ Ֆրանսա կրնայ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել թէ Մոսկուայի եւ թէ Ուաշինկթընի հետ : Տը Կոլի համար Խորհ. Միութիւնը (զոր միշտ Ռուսիա կը կոչէ) ամբողջական մաս կը կազմէ Եւրոպայի եւ ներկայ վարչաձեւը ոչինչով կը խանգարէ շատ հին բարեկամութեան հիմնական տարրերը :

Մոսկուայի քաղաքական շրջանակներու մէջ, Զօր. տը Կոլի այցելութեան լուրը մեծ գոհունակութեամբ ողջունուած է : Քաղաքական դէմքերը տը Կոլը կը նկատեն «անկախութեան ախոյեանը» եւ իբր այդ պիտի ընդունուի Մոսկուա :

ՇԱՍԹՐԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Հնդկաստանի վարչապետին յուղարկաւորութիւնը կատարուած է խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան եւ հըրմըշտուքներու ընթացքին հարիւր հոգի վիրաւորուած են, որոնց վեցը ծանրօրէն :

Չինաստան ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է նախագահ Ռատհաքրիշնանի, որու մէջ Շու Էն Լայ կը շեշտէ .— « Ազդուած լսելով Լալ Պահատուր Շասթրիի ցաւալի մահը, ցաւակցութիւններս կը ներկայացնեմ » :

Աւելի քան հինգ հարիւր հազար հոգի ամբողջ գիշերը անցուցած էին ողբացեալ վարչապետին բնակարանին շուրջը : Թափօրին ամբողջ ուղեգիծին վրայ վարդի չափրակներ թափուած էին եւ ամբողջ արարողութիւնը տեղի ունեցած է ծաղիկներու անձրեւի մը տակ :

Ժամը ճիշդ 12.32ին, Շասթրիի անդրանիկ տղան է որ բոցը տուած է խարոյկին, որու վրայ դրուած էր Շասթրիի մարմինը եւ ամբողջ ժողովուրդը նոյն ատեն պոռացած է «Ապրի՛ Շասթրի » :

Այս յուղարկաւորութեան առթիւ, Նոր Տէլհի հաւաքուած էին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ հաւանական կը նըկատուէր որ Հարիմըն - Կոսիգին տեսակցութիւն մը տեղի ունենայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ երիտասարդ Չինացիները « թշնամիին գաղափարը չունին իրենց գլխուն մէջ » եւ հարկ եղած խանդավառութիւնը ցոյց չեն տար զէնքերու գործածութեան դասընթացքներուն : Այս առթիւ թերթը կը յիշէ միջադէպ մը, երիտասարդ չարքայիններու եւ իրենց դասատուին միջեւ : Այս վերջինը կը մեղադրէր երիտասարդները, որ հարկ եղածին չափ ուժով «շա՛, շա՛, շա՛» (ըսպաննէ՛, սպաննէ՛, սպաննէ՛) չեն պոռար : Տղաքը խոստովանած են թէ «դասակարգի զգացումներ կամ դասակարգի ատելութենէ » զրկուած են : Այն ատեն երիտասարդները թաղած են Մաօ Ցէ Թունկի գործերու մէջ : Բացատրած են թէ «ամերիկեան աշխարհակալութիւնը իրենց երկրին շուրջ խարխուլներ կը շինէ եւ սոսկալի ոճիրներ գործած է Վիէթնամի մէջ » :

ԻՐԱՔ եւ Պարսկաստան համաձայնագիր մը ստորագրած են լուծելու համար սահմանային վէճերը : Համաձայնութիւնը երեք կէտերէ կազմուած է : Նախ պարսկական ուժերը պիտի քաշուին իրաքեան սահմանէն, որոշ հեռաւորութեան մը վրայ : Երկու երկիրներու մէջ քարոզչական պայքարները պիտի դադրին : Յանձնախումբեր պիտի կազմուին քննելու համար սահմանային հարցերը :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ կը գտնուի Ֆրանսացի մը, որ ձերբակալուած էր անցեալ Ապրիլին, Իրունի սահմանային վայրը եւ կառքին մէջ 110 քիլօ համայնավար թռուցիկ եւ գրքոյկ կը փոխադրէր :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա հիւանդանոց - նաւ մը կը ղրկէ Վիէթնամ, իբրեւ փաստ իր համախոհութեան Միացեալ Նահանգներուն հետ :

ՀԱՆՈՅԷՆ Մոսկուա վերադարձի ճամբուն վրայ, Շելեփին ամբողջ օր մը Փեքին պիտի մնայ ,

ՄՈՍԿՈՒԱ բարեկամական դաշինք մը ստորագրեց Մոնղոլիոյ հետ, ամրապնդելու համար իր դիրքերը Չինաստանի սահմանին վրայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նոր կառավարութիւնը կ'ուզէ քաջալերել «Պուրկիպեան» հասանքները, արաբական աշխարհի մէջ : Վարչապետ Էշքոլ ցաւ յայտնած է որ Արեւմուտքը եւ Խորհ. Միութիւնը կը զինեն արաբական երկիրները :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գործադուլը կը շարունակուի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ, համալսարանի պատմութեան երկու դասախօսներ եւ մէկ տնտեսագէտ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, որովհետեւ թռուցիկներ կը բաժնէին արտայայտութեան աւելի լայն ազատութիւն պահանջելով :

ՊԱՊԸ յետ - տիեզերական ժողովի վեց յանձնախումբեր նշանակած է որոնց պաշտօնն է հսկել Վատիկան Բ.ի որոշումներու գործադրութեան : Կեդրոնական յանձնախումբին պաշտօնն է կապը պահել միւս յանձնախումբերուն միջեւ : Այս յանձնախումբին նախագահներն են՝ կարդինալներ Թիսրան, Չիքոնիանի : Միւս անդամներն են՝ կարդինալ Լիէնառ, կարդինալ Գրիգոր - Պետրոս Աղաճանեան, Սփելման, Սիւէնէնս, Տէօփնէր :

ԱԼՊԵՐԹՕ ՃԻԱՔՈՄԵԹԹԻ մեռաւ առջի օր, Զուիցերիա, 64 տարեկանին, սրտի տագնապէ : Ճիաքոմեթթիի արդի արձանագործութեան առաջնորդը կը նկատուէր : Ծնած Սթամփա (իտալական Զուիցերիա), Փարիզ հաստատուած էր 1922ին : Զաւակն էր՝ մեծ նկարիչին, որ տըպաւորապաշտութիւնը ներմուծած էր իր երկրին մէջ, զարուս սկիզբը :

ՌԻՕ ՏԸ ԺԱՆԷՐՕՅԻ մէջ պատահած սարսափելի ողողումները աղետալի կացութիւն մը ստեղծած են : 130 մեռեալ կայ եւ ամբողջ քաղաքը անշարժութեան դատապարտուած է :

ԹԵՀՐԱՆԻ մամուլին համաձայն, 120 իրաքցի զինուորներ եւ հինգ Քիւրտեր սպաննուած են առջի օր, կատաղի կռիւներու ընթացքին : Նոյն աղբիւրին համաձայն Քիւրտերը գրաւած են Փանճիվինի զինուորական խարիսխը :

ՆԻՒԹԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յաճախ է կրկնուել այն յայտնի իրողութիւնը, թէ Թափառական Հայն ուր որ գնացել է՝ հիմնել է նախ իր եկեղեցին, ապա իր դպրոցը: Իսկ երբ պայմանները թոյլատրել են սրանց, նա յաճախ աւելացրել է եւ իր տպարանն ու թերթը: Մասնաւորելով մեր խօսքը Կալկաթայի Հայութեան մասին, դեռ 1724 թուին հիմնըւած Նազարէթայ Ս. Եկեղեցին, որի նուիրական կամարների տակ շատերս ենք աղօթել, առաջին քրիստոնեայ եկեղեցին է այդ համբաւաւոր քաղաքի, ճիշդ այնպէս ինչպէս Թեհրան քաղաքի Ս. Թադէոս Բարդուղիմէոսի եկեղեցին (կառուցւած 1808 թուին) առաջին քրիստոնեայ աղօթատունն է ամբողջ Թեհրանում: Եւ դեռ Նազարէթայ Ս. եկեղեցին փոխարինում է մի աւելի հին փայտաշէն աղօթատան՝ հաստատուած 1707 թուին:

Կալկաթայի առաջին կանոնաւոր հայ դպրոցը հիմնւում է շատ աւելի ուշ՝ 1798 թուին Եւդոկիացի Յարութիւն Գալուցեանի կողմից, որն աւելի քան քառորդ դար հայ պատանիներին դաստիարակում էր մայրենի լեզուով եւ իր բարի օրինակով խթան հանդիսանում կրթական աւելի մեծ ճիգերի: Նրա բազմաթիւ աշակերտների շարքին կարելի չէ չյիշատակել Մարդասիրական Ճեմարանի ապագայ տեսուչ Շիրազեցի Յովհաննէս Աւդալեանին:

Սակայն Կալկաթայում հայկական մի ազգային վարժարան ունենալու մտայղացման պատիւը պատկանում է Ջուղայեցի բարեգործ վաճառական Աստուածատուր Մուրադխանեանին: Այս ուսումնասէր անձը 1797 թուի Յուլիսի 30-ին ութ հազար հնդկական ռուփի է կըտակում հայ պատանիների համար ազգային մի դպրոց հիմնելու նպատակին:

Դժբախտաբար իր կտակը կազմելուց երկու տարի յետոյ, Մուրադխանեանը մեռնում է եւ նրա բարի իղձը մոռացութեան է մատնւում մինչեւ 1816 թիւը, երբ Ջուղայեցի մի այլ վաճառական, Սէյդաբադում հաստատուած Մնացական Սմբատ Վարդանեանը, որոշում է վերստին հրապարակի վրայ դնել հայկական վարժարանի խնդիրը: Նախ նա տպագրում է «Հրաւիրակ» վերտառութեամբ յատուկ մի կոչ, ապա կատարում է անձնական դիմումներ եւ իբրեւ արդիւնք իր անդուլ ջանքերի Մարդասիրական Ճեմարանը վերջապէս գոյութեան է կոչւում 1821 թուի Ապրիլի 2ին: Չորս տարի նաք, 1825 թուին, այս դպրոցին է միանում եւ Յարութիւն Գալուցեանի վարժարանը, Կալկաթայի հայ հասարակութեան ցանկութեամբ:

Աստուածատուր Մուրադխանեանն ու Մնացական Վարդանեանն այսպիսով համարւում են Մարդասիրական Ճեմարանի զոյգ հիմնադիրները եւ նրանք, որոնք որպէս ուսանող կամ այցելու՝ մուտք են գործել այդ հաստատութիւնից ներս անշուշտ կը յիշեն Ճեմարանի նախասրահում նրանց նուիրուած մարմարեայ զոյգ յուշարձանները, որոնք զետեղուել են այնտեղ որպէս մշտնջենական տուրք նրանց անմեռ յիշատակին:

Աստուածատուր Մուրադխանեանն ու Մնացական Վարդանեանը, սակայն, պիտի չկարողանային իրագործել իրենց բարի նպատակը, եթէ տեղի վրայ պատրաստ չգտնէին կրթական յառաջդիմութեան այն ոգին, իմացական շարժման այն շունչը եւ մանաւանդ բարոյական եւ նիւթական զոհաբերութեան այն պատրաստակամութիւնը, որոնք անբաժան յատկանիշներն են նրանց ծնած ու սնած ժողովրդի: Այստեղ հաճոյքով ենք նշում այն իրողութիւնը, որ Ճեմարանի հիմնադրութեան օրից մինչեւ այսօր՝ Հնդկահայութիւնը խանդակաթ մօր նման թեւ ու թիկունք է կանգնել իր ձեռնասուն զաւակին եւ անխափան ապահովել է նրա յարատեւ գոյութիւնը: Շուրջ 150ամեայ իր պատկառելի հասակով Ճեմարանն այսօր հանդիսանում է, եթէ չենք սխալւում, հայկական աւագ կրթական հաստատութիւնը բովանդակ աշխարհում:

Մարդասիրական Ճեմարանի հանդէպ Հնդկահայերի տածած սէրն ու գուրգուրանքը, սակայն, մի մասնաւոր երեւոյթ չպիտի նկատել: «Ամենայն ծառ բարի՝ պտուղ բարի առնէ», ասում է Սուրբ Գիրքը: Հնդկահայութիւնը լինելով սերունդն ու շառաւիղը Նոր-Ջուղայի, բնականաբար պիտի ընթանար իր նախահայրերի գծած պանծալի ուղիով եւ զօրաւիգ պիտի հանդիսանար մշակութային եւ կրթական այն վերածնունդին, որ ըսկսուել էր դեռ 17րդ դարում Մովսէս Գ. Տաթեւացի, Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի եւ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսների ղեկավարութեամբ, եւ Ջուղայեցիների ուղղակի ու անմիջական օժանդակութեամբ:

Հնդկահայութիւնը սերունդն էր այն ժողովրդի, որ յարատեւելու եւ բարգաւաճելու տենչն իր սրտում, տարագրութեան փշերը հազիւ թօթափած, իր նորահաստատ Ամենափրկչեան վանքի սրբազան հովանու ներքեւ վառեց լոյսի այն ջահը, որի շողերը շուտով պիտի տարածուէին մեր համասփիւռ ազգի վրայ:

Ջուղայեցիներն էին, որոնք առանց արտաքին որեւէ օժանդակութեան, ապաւինելով միայն իրենց սեփական ուժերի վրայ, 1664 թուին Ամենափրկչեան վանքում հիմնեցին Պարսկաստանի, թերեւս բովանդակ Միջին Արեւելքի, առաջին տպարանը, իրենց երանելի առաջնորդ Խաչատուր Վարդապետ Կեսարացու ղեկավարութեամբ:

Ջուղայեցի Յովհաննէս Վարդապետն էր, որ 1643 թուին հեռաւոր Լիվոռնոյում հիմնեց այդ վաճառաշահ քաղաքի առաջին տպարանը եւ Սպահանում ծնւած ու Ջուղայի դպրոցում սնւած Ոսկան Վարդապետ Երեւանցին էր, որ իր համաքաղաքացիների օժանդակութեամբ եւ ծախսով Ամստերդամում 1666 թուին հանդիսացաւ առաջին տպագրիչը Աստուածաշունչ մեծածաւալ մատեանի:

Մադրասի վերաբնակուած Ջուղայեցի Աղա Գրիգոր Չաքիկենցն էր, Խօջաջանեան տոհմից, որ 1771 թուին մի իշխանական նուիրատուութեամբ Սուրբ Էջմիածնում հաստատեց Հայաստանի առաջին տպարանը՝ մի թղթագործարանով:

Դարձեալ Ջուղայեցի Գրիգոր Խօջամալ Խալդարեանցն էր, որ 1781 թուին Պետերբուրգում հիմնեց Ռուսաստանի առաջին հայ տպարանը, որ յետոյ Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Արղութեանի ձեռքով փոխադրուեց նախ Նոր-Նախիջեւան, ապա՝ Աստրախան:

Վերջապէս լուսատենչ Ջուղայեցիներն էին, որ 1794 թուին սատար հանդիսացան Յարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանին եւ հեռաւոր Մադրասում «Ազդարար» ամսագրով հիմքը դրեցին հայ լրագրութեան, որի ապագայ նուաճումներով կարող է հպարտանալ մեր ազգը:

Այստեղ ոչ տեղն է եւ ո՛չ ժամանակը՝ երկարելու ցանկն այն հսկայական աշխատանքների, որ կատարել են Ջուղայեցիները հայ կրթական եւ մշակութային մարզերում: Չենք կարող չյիշել, սակայն, երկու մեծ ուսումնական հաստատութիւններ, որոք հիմնուեցին դարձեալ Ջուղայեցիների անմիջական ջանքերով ու բարեգործութեամբ եւ որոնց բացառիկ դերը հայ կեանքում անուրանալի է: Ակնարկս անշուշտ վերաբերում է Մոսկուայի «Լազարեան» ճեմարանին, հիմնուած 1816 թուին, եւ Վենետիկի Մխիթարեանց Մուրատ-Ռաֆայէլեան վարժարաններին՝ 1836 թուին:

Փառամոլութիւնը չէր անշուշտ, որ այդ Ջուղայեցիներին մղում էր իրենց ամբողջ ինչքն ու վաստակը, կարն ու կարողը նուիրաբերելու իրենց ազգին, այլ հայրենիքի սէրը եւ լուսաւորութեան տենչը:

Երբեմն այդ սէրը արտայայտւում էր իրենց ծննդավայրի հանդէպ ունեցած անհուն կարօտով: Նոր-Ջուղայի թանգարանի ո՞ր այցելուն յուզումով չի կարդացել Խօջա Պետրոս Ոսկանեանի խաղաներկ մեծ պատկերի կողքին հետեւեալ տողերը, հաւանաբար յօրինուած հէնց իր՝ Խօջա Պետրոսի կողմից.

«Սիրտս իմ ցանկայ բղխայրենի,
Թէ գընալոյ չը ժամանեսցի,
Յորժամ հասցէ ինձ օր վերջին,
Սիրտս յղեսցի առ Հայրենին,
Զի գերեզման անդ լիցի իմ,
Պետրոս Ոսկանիս»:

Սակայն յաճախ Հնդկահայերի հայրենասիրութիւնն աւելի լայն հորիզոններ էր ընդգրկում եւ հետեւելով Ջուղայեցի Յակոբ Դ. Կաթողիկոսի օրինակին, նրանք ոգեւորւում էին իրենց հայրենիքի ազատութեան գաղափարով: Ո՞ր գիտակից Հայը չի լսել Մադրասաբնակ Աղա Շամիր Սուլթանումեանի անունը, որի երիտասարդ որդին՝ Յակոբը այնքան էր ոգեւորուել Հայաստանի Անկախութեան գաղափարով, որ 1773 թուին իր հօր նորահաստատ տպարանում տպագրում է իր հեղինակած «Որոգայթ Փառաց» անունով յայտնի գիրքը, որի մէջ նա նրբին մանրամասնութեամբ պարզում է ապագայ ազատագրուած Հայաստանի պետական եւ վարչական կազմակերպութեան նկատմամբ իր ունեցած ըմբռնումները: Դժնդակ ճակատագիրը դժբախտաբար շուտ է կտրում այդ երիտասարդ հայրենասէրի կեանքի թելը եւ նա մեռնում է գրքի տպագրութեան յաջորդ տարում Մալայեան թերակղզու Մալաղա քաղաքում, իր կեանքի երեսուն տարին դեռ չբոլորած: Սրտառուչ են նրա գերեզմանի վրայ քանդակուած հետեւեալ տողերը, որոնք ասես մի ամփոփում են մեր հայրենակարօտ ժողովրդի միահամուռ տենչերի.

«Ողջոյն ընդ քեզ դամբարանիս տառըն
ընթերցող,
Տուր ինձ լուրն ազատութեան ազգին իմոյ
որ եմ տենչող,
Եթէ յարեաւ ի մէնջ ումն մեզ Փրկիչ եւ
կառավարող,
Ընդ որ յաշխարհի յաւէտ էի յոյժ
ցանկացող»:

(ԽՄԲ.— Այս դամբանագրին եւ «Որոգայթ Փառաց» գրքին շուրջ հեղինակութեան վէճ մը կայ, որու մասին «Յառաջ» եւս գրեց երկար):

Վերջապէս ո՞վ չի յիշում քաջակորովն Յովսէփ Էմինին, որն իր երիտասարդական տարիքում լքում է իրեն հանգիստ եւ ապահովութիւն խոստացող Ջուղան ու Հնդկաստանը, եւ շուրջ քառորդ դար շրջելով Հայաստանում եւ Վրաստանում, իր լաւագոյն ջանքերն է թափում իրականացնելու իր հայրենիքի ազատագրութեան վեհ գաղափարը:

Զ. Գ. ՀԱՆՆԱՆԵԱՆ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արեւելքի կացութեան մասին, հիմնըւելով պաշտօնական տեղեկագրերու եւ մասնաւոր տեղեկութիւններու վրայ, ամփոփ կերպով այս ծանօթութիւնները կարողացայ հաղորդել ձեր թանկագին ներկայութեան: Իսկ եթէ ոմանք պէտք ունին տակաւին յաւելուածական տեղեկութեանց, այդ ուղղութեամբ եւս պատրաստ եմ, ներկայիս, գոհացնելու համար անոնք, որոնք հարցումներ պիտի ուղղեն ինծի»:

Աւելի նաքը, Էրզրումի երեսփոխան Սալիհ Չէքի պէյ փափաքեցաւ տեղեկութիւններ ունենալ Կովկասի կացութեան մասին: Երբ Մուսթաֆա Քեմալ կը պատասխանէր անոր, Պուրտուրի երեսփոխան Իսմայիլ Սուպհի պէյ յայտնեց թէ երեք հարցում ալ ինքը ունի ուղղելիք, բայց Մուսթաֆա Քեմալ պահանջեց, որ չընդմիջուին իր խօսքերը: Ապա, խօսքը աւարտելէ նաք դարձաւ Իսմայիլ Սուպհի պէյի, զոր հրաւիրեց ուղղել իր հարցումները:

— Փաշաս, ըսաւ Պուրտուրի երեսփոխանը, առաջին հարցումս հետեւեալն էր.
— Բաւական ժամանակ անցած է այն օրերուն վրայէն, երբ զինակցութիւն հաստատած ենք ռուսական բանակին հետ: Այդ թուականէն ասդին, երբեք պատահա՞ծ է, որ մտածուի այդ ուժերը հոս բերելու մասին, նման նախաձեռնութիւն մը կատարուա՞ծ է արդեօք:

Մուսթաֆա Քեմալ պատասխանեց.
— Ի՞նչ պատճառ կայ, սակայն, նման նախաձեռնութիւն մը կատարելու համար: Այսպիսի առաջարկ մը գոյութիւն ունեցա՞ծ է երբեք: Այդպիսի բանի մը հարկեցուցիչ ի՞նչ պատճառ կայ, բարեկամներ: Դուք տեղեա՞կ էք մտադրութենէ մը, որ վերաբերի Կարմիր Բանակը Թուրքիա կանչելու: Գիտէ՞ք որեւէ պատճառ, որ ձեզի ներշնչէ այն կարծիքը, թէ մենք նպատակ մը ունեցած ըլլանք նման նախաձեռնութեան մը համար:

Իսմայիլ Սուպհի պէյ.
— Իմս պարզապէս հարցում մըն էր, զոր ուղղեցի, Փաշաս:

Մուսթաֆա Քեմալ կը շարունակէ.
— Կը հարցնէք, թէ նման նախաձեռնութիւն մը կատարա՞ծ ենք թէ ոչ: Բայց խնդրեմ, այսպիսի հարցում մը կարենալ ուղղելու համար, կացութիւնը պէտք էր լաւապէս ուսումնասիրած եւ քննած ըլլալ: Վերլուծեցէք դէպքերն ու իրողութիւնները այնպէս, ինչպէս որ են: Անկէ նաք միայն ուղղեցէք ձեր հարցումները: Իսկ ես հիմա կը յայտարարեմ, թէ նման նախաձեռնութիւն մը ոչ կատարեցինք եւ ոչ ալ մտածած ենք ու պիտի մտածենք ասկէ նաքն ալ՝ կատարելու մասին:

Իսմայիլ Սուպհի պէյ.
— Այդ պարագային ի՞նչպէս կը կատարուի զօրծնական օժանդակութիւն ըսուածը: Մեր պատուիրակները Մոսկուայի մէջ սկսա՞ծ են իրենց բանակցութեանց բոլշեւիկներուն հետ:

Մուսթաֆա Քեմալ.
— Այդ ուղղութեամբ, տակաւին որեւէ տեղեկութիւն չէ հասած մեզի, պատուիրակութեան կողմէ: Իսկ, հիմա, ի՞նչ է ձեր երրորդ հարցումը»:

ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Հասած վերջին լուրերուն համաձայն, կը շարունակէ Իսմայիլ Սուպհի պէյ այս անգամ, հակառակ անոր, որ Լեհաստանի մէջ կը շարունակուի բոլշեւիկեան յառաջխաղացքը, Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները Լեհերուն օգնութեան փութացած ըլլալով, կացութիւնը կրնայ փոփոխութիւն կրել Բոլշեւիկներուն ի վնաս: Դուք կը կարծէ՞ք, թէ այդ օժանդակութիւնները կրնան ճակատագրական ազդեցութիւն մը ունենալ բոլշեւիկեան դիրքերուն վրայ եւ վտանգել անոնց յաջողութիւններն ու յաղթանակները»:

Մուսթաֆա Քեմալ փաշա.
— Պարոն, նման հարցումի մը կարենալ պատասխանելու համար, նախ պէտք է գիտնալ թէ ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն բոլշեւիկեան բանակները, եւ ի՞նչ է անոնց մարտական կարողութիւնը: Իսկ, երկրորդ, պէտք է ճանչնալ նաեւ լեհական բանակին ուժն ու կարողութիւնը, քանի որ ուղղակի անոր հետ է որ գործ ունի բոլշեւիկեան բանակը: Եւ, երրորդ, չենք ալ գիտեր նաեւ, թէ ի՞նչ է համեմատութիւնը Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ միւս համաձայնական պետութեանց օժանդակութեան եւ թէ ի՞նչ ձեւով եւ ո՞ւրկէ, ի՞նչ միջոցաւ պիտի ուղարկուին այդ օժանդակութիւնները լեհական բանակին: Ձեր հարցումին կարենալ պատասխանելու համար, ամէն բանէ առաջ պէտք է որ մանրամասն տեղեկութիւններ ունենանք այդ բոլորին մասին:

(45 Շար.)

1965-ԻՆ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

Բազմաթիւ հռչակաւոր դէմքեր մահա- ցան 1965ի ընթացքին : Ամէնէն նշանաւորները սակայն, վեց հոգի էին — Ուինսթըն Չըրչիլ, Ատլայ Սթիվընսըն, Ալպէր Շվայցէր, Լը Քորպիւզիէ, Թոմաս Էլիոթ եւ Սըմըրսէթ Մոմ : Վեցն ալ տարբեր ձեւերով ջանացին իրերու նոր եւ լաւագոյն վիճակ մը ստեղծել քսաներորդ դարուն մէջ :

ՈՒԻՆՍԹԸՆ ՉԸՐՉԻԼ (1874 - 1965) Ցաղթանակի Հայրը, ու մեր դարուն թերեւս մեծագոյն քաղաքագէտը, ամէնէն ամբողջական կեանքը ապրեցաւ : Երիտասարդ տարիքին քաջ կռուող էր, յետագային եղաւ խորհրդարանական փայլուն հռետոր, սքանչելի գրող, հանճարեղ քաղաքագէտ ու պատերազմական ղեկավար, լաւ նկարիչ ու պատուական ամուսին եւ հայր : Չըրչիլ իր անունը կապեց պատմութեան յաղթանակին հետ :

ԱՏԼԱՅ ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ (1900 - 1965) մտածումի եւ խոհականութեան ձայնը՝ իր ազգին եւ աշխարհի մէջ : Նախագահ Ճոնսըն ըսաւ՝ թէ Սթիվընսըն Ամերիկայի լաւագոյն պաշտպան փաստաբանն էր եւ անոր ամէնէն պերճախօս միտքը : Սթիվընսըն օր մը ըսած էր. «Աշխարհ ընտանիք մըն է : Բոլոր մարդիկը եղբայրներ են : Բոլոր պատերազմները ազգամիջեան են եւ ամէն սպանութիւն՝ եղբայրասպանութիւն է» :

ԱԼՊԷՐ ՇՎԱՅՑԷՐ, (1875 – 1965) աստուածաբան էր, պատմագէտ, փիլիսոփայ, երաժշտագէտ, բժիշկ ու քարոզիչ (միսիոնար) : 1913ին, իր եւրոպական յաջողութիւնները լքեց՝ իր մնացեալ կեանքը անցնելու համար հիւանդներու մարմիններն ու հոգիները բուժելով արեւադարձային Ափրիկէի խորքին՝ Լամպարենէի նախնական հիւանդանոցին մէջ : Ալզասցի այս մարդասէրը հռչակեց՝ թէ մարդկութեան միակ յոյսը՝ բոլոր կենդանի արարածներուն հանդէպ բացարձակ յարգանքին մէջ կը կայանայ :

ԼԸ ՔՈՐՊԻՒԶԻԷ բուն անունով Շարլ Էտուար Շանըրէ (1888 - 1965), քսաներորդ դարու Լէոնարտօ տա Վինչին, յիսուն տարի առաջ, փորձեց յեղափոխութիւն մտցնել ճարտարապետութեան մէջ : Իր ոճը անմահացաւ ոչ միայն իր կառուցած ժամանակակից երկնաքերներուն մէջ, — ինչպէս Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Նիւ Եորքի պալատը — այլ նաեւ այն շէնքերուն մէջ՝ զորս շինեցին իր մեծագոյն հակառակորդները : Քսաներորդ դարու մեծագոյն ճարտարապետը կը նկատուի :

ԹՈՄԱՍ Ս. ԷԼԻՈԹ մեր դարու թերեւս ամէնէն «յեղափոխական» բանաստեղծն է : Անցեալի բանաստեղծական չափին եւ յանգին դէմ իր յարձակումը՝ յեղափոխութիւն մը ստեղծեց գրական ճաշակներուն մէջ : Եւ սակայն, այս բանաստեղծը գիտէր, որ իր ժամանակակիցներուն յեղափոխութեանց պէս իր «յեղափոխութիւն»ն ալ ժամանակի ընթացքին իր տեղը պիտի տար ուրիշ յեղափոխութեան մը : «Որովհետեւ, անցեալ տարուան խօսքերը կը պատկանին անցեալ տարուան լեզուին : Եւ եկող տարուան խօսքերը՝ կը սպասեն ուրիշ ձայնի» :

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ (1874 - 1965) գրեց բազմաթիւ գլուխ - գործոցներ, որոնց մէջ, մեծ մաս մը գրաւ իր անձէն : Իր գործով ջանաց մարդիկը համոզել՝ թէ կեանքի լաւագոյն կերպը՝ ամէնէն պարզ կերպն է :

Իր լաւագոյն գործերէն՝ «Մարդկային Սարկութեան» մէջ կը գրէ. «Ճրագիրը որքան պարզ ըլլայ, ամէն ինչ այնքան ներդաշնակ կ'ընթանայ : Ծնունդ, ուսում, գործ, սէր, ամուսնութիւն, զաւակներ, մահ : Այս է ընկերային շրջանակը եւ ինչ որ կ'ըլլայ ասոնցմէ դուրս, ղատապարտուած է դժբախտութիւն եւ աղէտ բերելու» :

Սըմըրսէթ Մոմ շրջեցաւ աշխարհը, իր գործերով տիրացաւ հսկայ հարստութեան, բայց, խորքին մէջ միշտ մելամաղձոտ ու միայնակ մնաց :

Թարգմ. Վ.Էն

ԴԼՓԻՆՆԵՐԸ

—*—

Երկրաբանական եւ երրորդական դարաշրջաններէն սկսած, ոտնաւոր կենդանիներու մէկ քանի տեսակներ իրենց կենցաղը յարմարեցուցած են ծովային կեանքին : Անոնց արտաքինը այնքան փոխակերպուած է, որ նոյնիսկ կենդանաբանական վարժարաններու մէջ ուսած մարդիկ դլփինները կը շփոթեն ձուկերու հետ, երբ ծովին մէջ կը տեսնեն անոնց խաղերը :

Դլփինները հետզհետէ աւելի սիրելի կը դառնան ոչ միայն ծովեզերքի պատահական այցելուներուն, այլեւ միլիոնաւոր հանդիսատեսներու, որոնք այս կենդանիները կը ծափահարեն ծովային կրկէսներու մէջ : Իսկ վերջին տասնամեակին անոնց վրայ կեդրոնացած է գիտնականներու ուշադրութիւնը : Դլփինները այն կենդանիներէն են, որոնք պիտի կարենային լաւագոյն կերպով գործակցիլ մարդոց հետ : Անոնք կը հասնին ապշեցուցիչ իրագործումներու, կը կատարեն վեց մեթր երկարութեամբ ոստումներ, կը քալեն իրենց պոչին վրայ, կը խաղան պասքէթ - պոլ, իրենց ետեւէն կը քաշեն նաւակներ, կ'անցնին բոցավառ շրջանակներու մէջէն, կ'ուտեն մարդոց ձեռքերէն՝ ջուրէն դուրս ցատկելով չորս մեթր եւ վերջապէս կ'երգեն ալ :

Մինչեւ վերջին տասը տարիները, դլփինները ծանօթ էին՝ միայն իբրեւ ուսումնասիրութեան առարկայ կենդանաբաններու համար : Ներկայիս անոնք միշտ ներկայ են Մ. Նահանգներու, Աւստրալիոյ, Հաւայեան կղզիներու, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներու ծովային կրկէսներու բոլոր ներկայացումներուն մէջ :

Դլփինները միակ կենդանիներն են, որ բոլորէն աւելի հակամէտ են գործակցելու մարդոց հետ եւ օգնելու անոնց : Զանոնք վարժեցնելու առաջին փորձերը կատարուեցան երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, Մ. Նահանգներու մէջ : Այս կենդանին շատ շուտ եւ շատ ճշգրիտ կերպով կ'ըմբռնէ ձայնը եւ շարժուձեւերը, շուտով կը փարի մարդոց, կը սիրեն զանոնք : Այսպէս, անոնց վարժեցումը կը կատարուի ոչ թէ պատիժներու միջոցով, ինչպէս սովորութիւն է ընել ուրիշ կենդանիներու պարագային, այլ միայն վարձատրութիւններու շնորհիւ :

Ամերիկացի Ճան Լիլի, ապակեպատ աւազանի մը մէջ բազմաթիւ ու հետաքրքրական փորձերէ ետք հաստատած է, թէ դլփինը կ'արձակէ բազմատեսակ հնչիւններ : Եւ աւելին ըլլալով, ձայներիզի մը վրայ ձայնագրուած հնչիւններու բաղդատականը ցոյց կուտայ, որ դլփինները կրնան մարդկային ձայն արտաբերել հրնչիւնական տարբեր պայմաններու մէջ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ կրնան խօսիլ սորվիլ : Անսովոր երեւոյթ չէ այս, քանի որ, ինչպէս գիտենք, կան նաեւ թռչուններ, որոնք կրնան ընել այդ բանը : Բայց կը կարծուի թէ դլփինին բրածը աւելի կարեւոր իրողութիւն մըն է, քանի որ անոր ուղեղը, իր ծանրութեամբ, կառուցուածքով, կորութիւններու թիւով շատ նման է մարդկային ուղեղին, ինչ որ մեծ ուշիմութեան մը ապացոյցն է : Ջեւաբանական տեսակէտէ ալ դլփիններու ուղեղը կը համապատասխանէ ուշիմութեան եւ սորվելու կարողութեան բարձր աստիճանին :

ՀԻՆ ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

Հին Հնդիկները ունէին մասնաւոր կանոնագիրք մը, որուն մէջ մանրամասնօրէն ճշդուած էին կնոջ պարտականութիւններն ու պարտաւորութիւնները : Հիմնական կանոնները խտացած էին հետեւեալ տասը յօդուածներուն մէջ :

1. — Երկրի վրայ, կնոջ միակ աստուածը իր ամուսինն է, որուն պէտք է կուրօրէն հնազանդի :

2. — Պէտք է յարգէ իր ամուսինը իբրեւ իր տէրը եւ պէտք է զայն պաշտէ իբրեւ աստուած՝ նոյնիսկ եթէ ան տգեղ է, ծեր, տրտնջացող, խիստ, խեղանդամ, եթէ նոյնիսկ իր դրամը կը վատնէ ուրիշ կիներու հետ կամ կը գինովնայ :

3. — Կինը ստեղծուած է հնազանդելու համար : Պզտիկ եղած ատեն, պէտք է գըլուխը խոնարհեցնէ հօրը առջեւ, երբ ամուսնանայ, պէտք է հնազանդի ամուսինին եւ երբ այրի մնայ՝ պէտք է նուիրուի իր զաւակներուն :

4. — Ամուսնացած կինը՝ պէտք է սեղան նստի իր ամուսինին հետ : Երբ ան իր ճաշը լրացնէ՝ կերակուրէն ինչ որ մընայ՝ ի'րն է :

5. — Եթէ ամուսինը ուրախ է, պէտք է ինք ալ ուրախ ըլլայ : Եթէ ամուսինը խըռովելէն կը մարի՝ ինք ալ պէտք է նոյն բանը ընէ : Եւ եթէ նեղսրտած է կամ կուլայ՝ ինք ալ պէտք է նոյն բանը ընէ :

6. — Ամէն կին, ընկերային որ դասակարգին ալ որ պատկանի, պէտք է ամէն առտու լոգնայ տաք ու մաքուր ջուրով եւ ապա՝ անուշահոտ ջուրով : Ցետոյ՝ պէտք է սանտրուի եւ շատ խնամքով հագուի : Ամուսինին ներկայանալէ առաջ, պէտք է ծիր մը գծէ աչքերուն տակ, թարթիչներուն մօտ իսկ ճակատին՝ պէտք է կարմիր նշան մը գծէ :

7. — Երբ զանազան պատճառներով ամուսինը բացակայի, կինը պէտք է ծոմ պահէ եւ տախտակամածին վրայ պառկի : Այդ ամբողջ շրջանին, ոչ պիտի լոգնայ եւ ոչ ալ պիտի պճնազարդուի :

8. — Երբ սա կամ նա պատճառով ամուսինը զինք ծեծած ատեն գաւազանը կոտրի կռնակին վրայ եւ ան ուզէ ծեծը շարունակել՝ կինը պէտք է երթայ եւ ուրիշ գաւազան մը բերէ, որպէսզի ան ծեծը շարունակէ :

9. — Կինը երբեք պէտք չէ իր բարեկամուհիին խօսի իր ամուսինին մասին, ոչ լաւ եւ ոչ ալ գէշ : Ամուսնական կեանքի վերաբերեալ բաները պէտք է բացարձակապէս գաղտնի մնան :

10. — Ամուսինին ամէն մէկ որոշումը պէտք է օրէնք ըլլայ իրեն համար : Անոր որոշումը որքան ալ իրեն հակառակ, որքան ալ վնասակար եւ անտրամաբանական ըլլայ, պէտք է ամբողջովին գործադրուի, առանց ամենափոքր դժգոհութեան ու տրտունջի :

Ա. Օ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կծծին՝ աղքատ ձեւանալով՝ կը հարստանայ : Շռայլը՝ հարուստ ձեւանալով՝ աղքատ կը դառնայ :

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

×

Երեսունեւհինգը՝ լա՛ւ տարիք մըն է : Տարիներէ ի վեր, Լոնտոնը ողողուած է երեսունեւհինգ տարեկան կիներով :

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Լեւոն եւ Մօրիս իրենց ընկերոջ մարմինը կը շօշափէին :

— Վիրաւորուեցա՞ր, հարցուց Լեւոն մտահոգութեամբ :

— Ոչ, ոչ, իրար մի անցնիք, պատասխանեց Մօրէ : Որեւէ ցաւ չեմ զգար :

Գուբ անոր շապիկը հագիւ թէ պատռած, ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց : Սպանացիին սուրը ընկերոջը աջ կուշտին վարի մասին վրայ մէկ սանթիմեթր խորութեամբ թեթեւ ու անվտանգ վէրք մը բացած էր :

Կասթի մարքիզը եւ Հօտէք դերկոմսը իրենց փոխանորդեալին հետ տաք վիճաբանութիւն մը ունենալէ ետք Զարտաքի ու Գուբի մօտենալով, զանոնք մէկ կողմ քաշեցին :

— Պարոններ, ամօթով մնացինք ձեր առջեւ, խօսք առաւ դերկոմս Հօտէք : Փոխանորդեալս կ'ըսէ թէ անզգուշաբար գործած է այդ ապօրինի յարձակումը : Շատ պիտի ցաւինք եթէ արկած մը պատահած ըլլայ : Պարոն Փավլօ կ'ըսէ թէ այնքան աչքերը դարձած էին որ, չէ կրցած ինքզինքը զսպել եւ չեզջակոյտին փլած միջոցին շուարելով՝ սուրին ուր դպչիլը չէ գիտցած :

Սպանացիին միւս վկան խօսքը Գուբի ուղղելով ըսաւ.

— Սիրելի բժիշկ, փոխանորդեալս չափէն աւելի ազդուած է ձեր գործած բուն բառէն. զինքը մարդասպան կոչեցիք եւ մինչեւ անգամ բռնելով անդին նետեցիք ... : Ինք ձեր այդ ընթացքը անվայել կը գտնէ եւ ինքզինքին նախատինք մը համարելով հաշիւ պիտի պահանջէր, բայց մեր միջամտութեան վրայ հանդարտեցաւ եւ խոստացաւ մոռնալ այս միջադէպը, պայմանաւ սակայն որ ցաւ յայտնէք մեզի ... :

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, մռնչեց Գուբ : Այդ պարոնը շատ բարի եւ միանգամայն միամիտ մէկն է եղեր ... : Շատ լաւ, պարոն մարքիզ, շատ լաւ : Անգամ մը այս գործը լմնցնենք, վերջը այդ մասին ալ կը խօսինք ... :

Այս խօսակցութեան տեղի ունեցած միջոցին Զարտաք աչքը հանդիսականներուն կողմը դարձուց : Ճակտին վրայ կարմիր սպի մը ունեցող մարդը աներեւոյթ եղած էր :

— Եղբակացութի՞ւնը, պարոններ, եղրակացութի՞ւնը, հարցուց Մօրիս սպանացիի վկաներուն :

— Ի՞նչ կրնանք ընել, պարոն, պատասխանեց Կասթէ մարքիզը : Մեր փոխանորդեալին տուած բացատրութիւնները ակեղծ են եւ չենք կրնար զինքը յանցաւոր համարել :

— Շատ լաւ, ուրեմն մենամարտը պիտի շարունակուի, պատասխանեց Զարտաք :

— Կարելի չէ՞ր որ շարունակութիւնը վաղուան յետաձգէինք, գոչեց Հօտէք դերկոմսը : Հիմա երկուքն ալ յուզուած եւ յոգնած են, թերեւս իրենց մենամարտելու յատկութիւնները կորսնցուցած ըլլան :

— Ոչ, պարոն, իմ փոխանորդեալս ոչ յուզուած է եւ ոչ ալ յոգնած, պատասխանեց Զարտաք չոր ու ցամաք շեշտով մը : Եթէ ուզէք, երկու վայրկեանի դադար մը ետք կրնանք վերսկսիլ :

Սպանացիին վկաները ատկէ աւելի չպնդեցին :

Քանի մը բարեկամներ ու պաշտօնակիցներ խմբագիրը մենամարտի դաշտին քովը գտնուող սրճարանը առաջնորդած էին, ուր Մօրէ, հանդարտ ու պաղարիւն, սիկառէթ մը կը ծխէր :

Զարտաք եւ Գուբ սրճարանէն ներս մըտան : Հոն գտնուողները երեք մարդիկը առանձին ձգելով դուրս ելան :

Զարտաք Մօրէի մօտեցաւ եւ անոր ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առնելով եւ եղբայրական զորովագութ սիրով մը սեղմելով ըսաւ.

— Փիէր, եթէ զայն չմեռցնես, գիտցած ըլլաս որ ան քեզ պիտի մեռցնէ :

— Ես ալ տեսայ տեսայ... Մենամարտած միջոցին իր սուրը միշտ փորիս եւ կամ սրտիս ուղղած էր : Էհ, ըսէ նայինք, ի՞նչ որոշեցիք... պիտի շարունակե՞նք :

— Այո, չենք կրնար այդ մարդուն օձիքը ձգել ... :

— Հասկցա՛յ ... :

— Աչքդ չորս բաց ..., պէտք է մեռցընել, հասկցա՞ր..., վտանգաւոր մարդ է, աւելցուց ճարտարապէտը իր առաջուան հանդարտութիւնը գտնելով :

Իսկ Մօրիս, ակռաները սեղմած, դէմքը դեփ դեղին կտրած, առանց բերանը բանալու ուղղակի ընկերոջը աչքերուն մէջ կը նայէր : Մօրէ իր երկու սրտակից բարեկամներուն այս ընթացքը տեսնելով հասկցաւ որ անոնք իրմէ բան մը կը ծածկէին : Ըսել է կեանքը վտանգի մէջ էր :

— Հասկցայ, հասկցայ, կամ իր մորթը կ'ուզէք, եւ կամ իմս, վերջացուց ան :

— Ոչ, քուկդ չենք ուզեր, գոչեց Զարտաք : Իրը, իրը ... :

Եւ ապա Գուբի դառնալով աւելցուց.

— Մօրիս, գնա սա պարոններուն ըսէ որ պատրաստ ենք :

Երկու վայրկեան ետքը մենամարտը դարձեալ սկսաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Պ. Յովսէփ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Թոփուզեան, Տէր եւ Տիկին Խտուար Ալքատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ալքատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Մօրիզիօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Շիրակեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թագուհի Ալքատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 11ին, 65 տարեկանին, 9 Փլաս Հանրի Դ., Մորսան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Յունուար 14) առաւօտ, ժամը 10.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, 4 Րիւ տէ Պրոշէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ալոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսիկ Աւետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Աւետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (16 Յունուար), առաւօտեան ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, զոքանչմօր եւ մեծ մօր՝

ՍՕՖԻԱ ԱԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար: Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան:

ՆՈՒԷՐ

Փոխան ծաղիկի Տիկին Մառի Ակոնայեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանի, Տիկին Պայծառ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Այրի Տիկին Պէրթ Պուզուքլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով կամ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ՊՈՒԶՈՒՔԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 29ին, իր բնակարանին մէջ, 44 տարեկան հասակին:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՕՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, վայելելու, յօգուտ եկեղեցւոյ, այս երգահանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին պետական թատրոնին մէջ:

Երգ՝ ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ցիւրիխի երաժշտանոցէն)
Դաշնակ՝ ՄԱՐԹԻՊԱՅԸ

Եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Երիտասարդաց պարախումբին:

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11.30ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8.30, պատարագ ժամը 10ին: Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին եւ Կարապետ Զամպազճեանի կտակին:

×

ՍԷՆԹ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ քարոզ

Այս Կիրակի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ, 295, Րիւ Պուալօ:

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ:

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր:

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի, Սէն Ժերոմի, Սէն Լուի, Պօմոնի եւ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղերուն:

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Օթօքառները վարձուած են փոքրիկներու փոխադրութեան համար:

Մարսէյլ քաղաքէն ժամը 13.30ին, Պուլվ. Օտտօ՝ 14ին, Սէն Լու՝ 14.30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի, ժամը 15ին, Րիւ Ժէնի սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ: Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 Յունուար) ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Հայութիւնը, այս Կիրակի ժամը 3ին, Իւ Էս Ժէ Աի սրահը,, 61 Րիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ Վիէնի Հայութեան, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն այս կոչը: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկացում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եգիպտահայ Մարտիրոս Մարտիրոսեանը, որ 1958 թուականին ֆրանսահպատակութիւնը ստացաւ, եթէ ինք կարդայ, թող հաճի հետեւեալ հասցէին գրել: Կամ ալ անոնք որ զինքը կը ճանչնան յարաբերութեան մէջ մտնեն:

Madame MARIE KRIKORIAN
10, Rue Chabanais — 75 Paris (2e)
Tél. : RIC. 56-00

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150

Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175

Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)

20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)

20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 15 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10510 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNEE — No 10.510

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՍԻԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

Առջի օր Նոր Տելհիի մէջ չնախատեսուած, բայց երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Կոսիգին եւ Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահ Հըմֆրէ։ Խրուշչեւի անկումէն ասդին ամէնէն կարեւոր հանդիպումը կը համարուի ասիկա։ Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Նոր Տելհիի խորհրդային դեսպանատան մէջ։ Ներկայ էր նաեւ Տին Ռըսք։ Նոր Տելհիի Խորհ. դեսպանատունէն դուրս գալով, Հըմֆրէ եւ Ռըսք ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրին, եւ խուսափեցան պատասխանելու բազմաթիւ լրագրողներու հարցումներուն։ Լաւատեղեակ աղբիւրներ կը հաստատեն սակայն թէ խօսակցութիւնները կեդրոնացած են գլխաւորաբար Թաշքէնդէն ժողովին հետեւանքներուն, եւ Վիէթնամի պատերազմին դիւանագիտական վիճակին վրայ։

Միւս կողմէն նախագահ Ճոնսընի մասնաւոր պատուիրակը, Հարիմըն, կը շարունակէ շրջիլ Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ մէկ մայրաքաղաքէն միւսը։ Առջի օր Միացեալ Նահանգներու շրջուն դեսպանը Վիէթման կը գտնուէր, ուրկէ շուտով պիտի վերադառնար Պանքոք։ Կ՚ըսուի թէ Վիէթիանի մէջ Հարիմըն վստահեցուցած է վարչապետ Սուվաննա Ֆումա թէ Միացեալ Նահանգներ երբեք մտադիր չեն Լաոսը Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ յարձակումի մը իբրեւ խարիսխ գործածելու, մտադիր չեն նաեւ զօրք ղրկելու Լաոս։

Կարեւոր ճամբորդութիւններէն մին կը կազմէ նաեւ Հանոյէն Մոսկուա վերադարձի ճամբուն վրայ Շէլէփինի Փեքին հանդիպումը։ Շէլէփին Փեքին պիտի մնար 2 ժամ։ Այս ժամանակամիջոցը, վերջին լուրերուն համաձայն, կրնար երկարիլ։ Փեքինի Խորհ. դեսպանատան կազմակերպութեամբ ջերմ ընդունելութիւն մը պիտի վերապահուէր Շէլէփինի, Փեքինի օդակայանին մէջ։ Ներկայ էին դեսպաններն ու դիւանագիտական ներկայացուցիչները Հիւսիսային Վիէթնամի, Հիւսիսային Քորէայի, Մոնկոլիոյ եւ Քուպայ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի համայնավար երկիրներուն, այնպէս որ մասնաւոր ուշադրութիւն մը դրուած չէ Չինաստանի միշտ պաղ վերաբերումը։ Հարց է սակայն թէ Շէլէփին ի՞նչ կրնայ ընել Փեքինի մէջ։ Առայժմ անհաւանական կը թուի պաշտօնական խօսակցութիւններու կարելիութիւնը, քաղաքական դէտերը կը նշեն սակայն, թէ, Խորհ. Միութիւն քանիցս կրկնած է որ պատրաստ է բարելաւելու երկու երկիրներուն միջեւ յարաբերութիւնը, եւ թէ Չինաստանի ղեկավարները կրնան փափաքիլ լաւագոյնս ճանչնալ Խորհ. նոր ղեկավարը։ Եթէ երբեք տեսակցութիւններ ըլլային, կրնային տեղի ունենալ, Շէլէփինի Մոսկուա վերադարձի առաւօտը։ Հաւանական էր որ Շէլէփին առիթէն օգտուէր եւ խօսէր Հանոյ իր ճամբորդութեան մասին եւ հրաւիրէ չին համայնավարները մասնակցելու խորհրդային համայնավար կուսակցութեան համաժողովին, յառաջիկայ Մարտին, Մոսկուայի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՍԹՐԻի յաջորդութիւնը բաւական բարդ կացութիւն մը ստեղծած է Հնդկաստանի մէջ։ Մեծամասնութեան կուսակցութիւնը, որ 537 աթոռ ունի երկու ժողովներուն մէջ, խորհրդակցութեանց ձեռնարկած է։ Մինչ այդ Շասթրիի աճիւնները ամփոփուած են արկղի մը մէջ, որ ցուցադրուած է իր բնակարանը, ժողովուրդին համար։ Այս վերջին յարգանքէն ետք, աճիւնները պիտի սփռուին Սանկամ սրբազան գետակին ջուրերուն վրայ, Ալլահապատի մօտ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գործադուլը վերջացաւ առջի օր։ Սենտիքաներու փոխ-նախագահը յայտարարեց թէ 70 միլիոն տոլարի յաւելում մը ձեռք ձգած են եւ երկու տարուան աշխատանքի պայմանագրութիւն մը։

ՈՒԻԼՍԸՆ ոչ մէկ զիջում ըրած է Ռոտեզիոյ հարցին նկատմամբ եւ Լակոսի Հասարակապետութեան ժողովին արդիւնքը յաջողութիւն մը կը նկատէ իրեն համար։ Մինչ բրիտանացի երեք խորհրդարանականներ արտաքսուած են Ռոտեզիայէն, Սոլզպըրի պիտի ժամանէ Հասարակապետութեան քարտուղարը, որ յանուն Ուիլսընի վերջին ազդարարութիւն մը պիտի ընէ Սմիթի։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Լիւպքը, հինգ օրուան համար արեւմտեան Պերլին գացած է։ Փանքովի իշխանութիւնները խիստ կերպով բողոքած են այս առթիւ։

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌԸ կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ, նոյն խստութեամբ։ Փարիզի մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 7 աստիճան է եւ մայրաքաղաքը դեռ չէ մաքրուած առջի օրուան տեղատարափ ձիւնէն։

ՃՈՐ. ՎԷԿԱՆԻ Ֆրանսական Ակադեմիայի աթոռին ընտրուած է Լուի Լըփրէնս-Ռէնկէ, երրորդ քուէարկութեամբ, 16 ձայնով։ Ֆրանսացի գիտունը ծնած է 1901ին եւ կը նկատուի հիւլէական տիպար բնագէտը։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ «Էթէլաթ» թերթին համաձայն Քիւրտերը կը յառաջանան դէպի Քէրքիւք, Պարզանիի հրամանատարութեան ներքեւ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն քրտական յառաջխաղացումը այնքան կարեւոր է որ Իրաքեան զօրքը բարոյալքուած է։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Պարսկաստանի միջեւ ստորագրուած համաձայնութիւն մը կը նախատեսէ որ Պարսկաստան բնական կազ պիտի հայթայթէ Խորհ. Միութեան իսկ Խորհ. Միութիւնը պիտի օգնէ Պարսկաստանի որ նաւթուղի մը շինէ, որ յետագային կրնայ նաեւ այդ կազը փոխադրել։

ՇՈՒԷՏԻ խորհրդարանի 34 անդամները բանաձեւ մը քուէարկած են, որով կ՚առաջարկեն ուսումնասիրել Հանրապետութիւն հռչակելու կարելիութիւնը երկրին մէջ։ Վարչապետ Էրլանտէր զօրավիգ կեցած է այս բանաձեւին։ Բանաձեւը կ՚ուզէ որ խորհրդարանական յանձնախումբ մը նախատեսէ Շուէտի մէջ ստեղծել Պետութեան ղեկավարի մը պաշտօնը, ընտրուած ժողովրդավար սկզբունքներու հիման վրայ։ Կը յիշուի այս առթիւ թէ ներկայ Թագաւորը՝ Կիւսթաւ-Ադոլֆ 84 տարեկան է։ Գահաժառանգը՝ 20 եւ միայն 25 տարեկանին կրնայ իշխել։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Անկլիքան եկեղեցւոյ պետը՝ Տոքթ. Ռամսէ Հռոմ պիտի երթայ Պապը տեսնելու։ Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Վատիկանի մէջ, յառաջիկայ Մարտ 23ին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա», առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային մամուլին մէջ, կը հաստատէ Սինիավսկի եւ Տանիէլ գրագէտներու ձերբակալութիւնը։ Յօդուածագիրը խսկական ամբաստանագիր մըն է զոր գրած է եւ նոյնիսկ մեղմացուցիչ պարագաներու արժանի չի նկատեր այս երկու գրագէտները որոնք կեղծ անունով, արտասահմանի մէջ, «զրպարտութիւններ հրատարակած են իրենց հայրենիքին, իրենց կուսակցութեան եւ խորհրդային դրութեան վրայ»։

ՔԱՐԱՉԻԷՆ կը հաղորդեն որ Լահորի համալսարանի ուսանողներու մեծամասնութիւնը խորհրդանշական գործադուլ մը ըրած է առջի օր։ բողոքելու համար Թաշքէնդի համաձայնութեան դէմ։ Դէմ են գլխաւորաբար համաձայնագրին այն մասին, որ կը վերաբերի զօրքերու նահանջին եւ կը պահանջեն «պայքար մը Քաշմիրի ազատագրման համար»։ Ընդդիմութեան պարագլուխն ալ «խենթութեան յաղթանակը» կը նկատէ Շասթրի-Այուպ Խան համաձայնագիրը։

ԹՈՔԻՈՅԷՆ Ֆրանքֆուրթ հասնելով Սուքարնոյի կիներէն մէկը, որ ամէնէն ներկայացուցչականներէն ալ մէկը կը նկատուի հերքած է թէ իր ճամբորդութիւնը իբրեւ նպատակ ունենայ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուզել Իտալիայէն իր ամուսնոյն համար։ Կացութիւնը սակայն միշտ մտահոգիչ է Ինտոնեզիոյ մէջ եւ կ՚ըսուի թէ ձախողած պետական հարուածէն ի վեր հարիւր հազար համայնավար սպաննուած է։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը միտք ունի ազատ արձակելու ութսուն համայնավար բանտարկեալները, որոնց մէկ մասը արգելափակուած է 1947-49 քաղաքացիական պատերազմէն ի վեր։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ, մթնոլորտը լարուած է Փերոնի եւ փերոնական սենտիքաներու միջեւ։ Նախկին մենատէրը կ՚ուզէ «գեր-սենտիքա» մը ստեղծել որու նախագահուհին ըլլայ իր կինը եւ իշխէ միւս 62 ընկերութեանց վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ
ԱՋ ՈՒ ՁԱԽ ԿԸ ԶԱՐՆԷ ԳԼՈՒԽԸ

1.— ԻՐ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Անգարայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Կիպրոսի տագնապին շուրջ խորհրդակցելու համար, 11 դեսպաններ Անգարա հրաւիրուած են Արտաքին նախարարութեան կողմէ։ Կիպրոսի վիճաբանութիւնները փակուեցան խորհրդարանին մէջ, եւ այժմ կառավարութիւնը կ՚ուզէ ճշդել իր նոր քաղաքականութիւնը, եւ այս նպատակով պէտք զգացած է կարեւոր կեդրոններու իր դեսպանները Անգարա հրաւիրելու եւ անոնց կարծիքը առնելու։

Հրաւիրեալ դեսպաններն են՝ ՄԱԿի մնայուն պատուիրակ Օրհան Էրալփ, ՆԱԹՕի մնայուն պատուիրակ Մուհարրէմ Պիրկի, Ուաշինկթընի, Լոնտոնի, Փարիզի, Թոքիոյի, Մոսկուայի, Հռոմի, Աթէնքի, Գահիրէի եւ Ագրայի։

Թուրք դեսպանները, որոնք են՝ Թուրկութ Մէնէմէնճիօղլու, Ճէքի Գոնուրալփ, Նամըք Եօրկա, Մէլիհ Էսէնպէլ, Վահիտ Հալէֆօղլու, Ատնան Գուրալ, Թուրան Թուլույ, Սէմիհ Կիւվէր եւ Մահմուտ Հիքքրտէմ,

Կառավարութիւնը այդ դեսպաններուն հետ պիտի խորհրդակցի եւ անոնց նորանոր հրահանգներ պիտի տայ, որպէսզի իրենց գտնուած վայրերուն մէջ Կիպրոսի ի նպաստ մթնոլորտ մը ստեղծեն։

2.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ որոշած է նաեւ կարգ մը Թուրք գիտուններու հետ խորհրդակցիլ, Կիպրոսի մասին աւելի լաւ լուսաբանուելու համար։ Այս բոլոր խորհրդակցութիւններէն ետք կառավարութիւնը եզրակացութեան մը պիտի յանգի, եւ ըստ այնմ պիտի ճշդէ Կիպրոսի նոր քաղաքականութիւնը։

Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ երկարատեւ ժողով մը գումարեց, մասնակցութեամբ ընդհ. քարտուղար Հալուք Պայիւլքէնի, քաղաքական խորհրդականներուն եւ կարգ մը դիւանապետներու։ Ժողովին մէջ, խնդրոյ առարկայ եղան Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի վերջին վիճաբանութիւնները Կիպրոսի մասին, եւ լսուեցան զանազան թելադրութիւններ եւ դիտողութիւններ։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՀ. ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՏ

Անգարայի Խորհ. դեսպան Նիքիթա Րիժով այցելեց արտաքին նախարար Չաղլայանկիլի եւ երկու ժամ տեսակցեցաւ անոր հետ։ Ձեռնհաս շրջանակներէ կը հաղորդուի թէ այս տեսակցութեան ընթացքին քննուած են Սեւ Ծովու մէջ ինկած ամերիկեան սաւառնակին խնդիրը, Կիպրոսի վէճը եւ Թուրքեւխորհրդային առեւտրական յարաբերութիւնները։ Սովետները ցաւ զգացած են անոր համար որ Սեւ Ծովու մէջ վար առնուած ամերիկեան սաւառնակը մեկնած էր Թրքական հողերէ։ Րիժով խորհրդային դեսպանը տեսակցութենէն ետք ըսաւ լրագրողներուն.

— Ինծի մի՛ հարցնէք այս բաները, որոնց մասին պիտի չխօսիմ։

Լրագրողները հարցուցին նաեւ.

— Ռուսիա կ՚ուզէ՞ իրաւարարի դերը ստանձնել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ։

Դեսպանը պատասխանեց.

— Վսեմ պարտականութիւն մըն է այդ, բայց պէտք է որ երկու կողմերը նախ փափաք յայտնեն։

Դեսպանը նաեւ ըսաւ թէ Թուրքեւռուս առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի ընդարձակուին եւ այս Յունուարին խորհ. պատուիրակութիւն մը Թուրքիա պիտի գայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ

Անգարայէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Թուրք կառավարութիւնը ծանուցագիր տուաւ Կիպրոսի նախագահ Մակարիոսի, բողոքելով «Կիպրոսի հանրային ծառայութեանց» նոր օրէնքին դէմ, որ կը գործադրուի Դեկտեմբեր 9էն սկսեալ։ Թուրքիա կը բողոքէ անոր համար որ այս օրէնքով անգամ մը եւս կը բռնաբարէ Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը եւ կզլէ Թուրքերուն օրինական իրաւունքները։ Այս օրէնքով, Մակարիոս այլեւս չի թողուր որ Կիպրոսի Թուրք պաշտօնեաները աշխատին Յոյներու վարչական գործերուն մէջ։

Թուրք կառավարութիւնը իր ծանուցագրով կը յիշեցնէ թէ այդ օրէնքին ինչ ինչ տրամադրութիւնները ամբողջովին կը հակասեն Կիպրոսի Սահմանադրութեան բացորոշ տրամադրութիւններուն, որ համահաւասար իրաւունքներ կուտայ կղզիին Յոյն եւ Թուրք համայնքներուն եւ անոնց միջեւ որեւէ խտիր չի դներ։ Հետեւաբար, Թուրք կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ այս օրէնքը, որ ոչ միայն կը հակասէ Սահմանադրութեան, այլեւ Ապահովութեան Խորհուրդի 1964 Մարտ 4 թուակիր որոշումին։

«ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ»

Թուրքիոյ արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ խորհրդարանական յանձնաժողովին մէջ մանրամասն բացատրութիւններ տալու առիթով օրուան հարցերուն մասին՝ պատասխանած է քննադատութիւններուն։ Այս առթիւ Չաղլայանկիլ կը յայտարարէ.

— Արտասահմանի Հայերը Թուրքիոյ դէմ պայքար բացած են, Նիւ Եորքի Հայերը տասը միլիոն ոսկի հաւաքած են, Հայոց Ջարդերը չարժանկարելու համար։

Մ. ՕՁԱՆԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գարահիսարին ծանօթ չեմ եւ ինծի համար շատ ալ կարեւոր չէ, թէ ի՛նչ չէնքեր, պազարներ եւ փողոցներ ունի: Ես մասամբ ծանօթ եմ Գարահիսարի հոգեկան կառուցումին, որ ինքը հայ ժողովուրդն է: Ծանօթ եմ անոր հոգեկան ճամբաներուն մանաւանդ, որ այդ ժողովուրդը կրցած է շունչ տալ Անդրանիկի մը, որ եթէ Բիւզանդական շրջանին ապրէր, կրնար հայ կայսրներէն մէկը ըլլալ, ինչպէս հսկայ հոգին՝ Վասիլ Առաջինը: Լաւ, որ Անդրանիկ մեր օրերուն յայտնուեցաւ դառնալու համար սեմպոլը մեր պայքարներուն եւ հերոսութեան: Նոյն ժողովուրդը իր ֆիզիքական եւ հոգեկան աշխարհէն ծնունդ տուած է գրականագէտներու, ազգային գործիչներու որոնք շատ կարեւոր ցանկ մը կը կազմեն: Անոնք ռոմանթիք նուիրումով մտած են տարբեր պայքարող աշխատանքներուն մէջ մեր ազգային գոյութեան կարեւոր իմաստ մը տալու եւ տեւականացնելու համար:

Կ՚ուզէի իմ ծանօթութեան սահմաններուն մէջ ցանկ մը տալ անուններու, բայց զգուշացայ անարդարութիւն ըրած չըլլալու համար մոռցուած կարեւոր անուններուն:

Գարահիսարցիներուն այդ «նուիրեալներու» ցանկին մէջ կարեւոր տեղ ունի մեր սիրելի Օզանը, նոյն ժողովուրդի շունչէն: Եթէ ան Միջին Դարուն մէջ ապրած ըլլար կը դառնար մոլեգին քրիստոնեայ վանական մը: Նոյն վանականի հաւատքով նուիրուեցաւ ազգային - կուսակցական հաւատքին եւ այդ հաւատքով ալ՝ փակեց իր կեանքը:

Օզանեանին համար այդ նուիրումը դարձած էր կիրք, դարձած էր մարմին: Առանց կրքի դժուար է ըմբռնել հաւատքը եւ այդ հաւատքը անոր մէջ դարձած էր մարմին ու զգայարանք, իր երիտասարդ օրերուն, նախ՝ ուսուցիչ, ծառայելու համար հայ մանուկներուն: Իր ուսուցչական շրջանին կը սկսի աշխատակցիլ Պոլսական թերթերուն ազգային եւ դաստիարակչական հարցերու շուրջ եւ այնքան գիտակից իր կոչումին, որ երբեք չփորձեց բանաստեղծութիւն եւ կամ գրականութիւն ընել: Այդ կոչումով ալ նուիրուեցաւ ազգային - կուսակցական աշխատանքներուն: Օզանեան՝ այնքան խրացած էր շունչը այդ աշխատանքներուն, որ գիտէր լռել եւ խղճամիտ կերպով տանիլ իր պարտականութիւնները: Ան կ՚ապրէր ու կը շնչէր պարտականութիւններու համար: Օզանեան քարտուղար, Օզանեան գործիչ, Օզանեան խմբագիր:

Անոր կը յանձնէին տեղական - ազգային - կուսակցական պատմութիւնը: Գրելու նաեւ պատմութիւնը Հայ Օգնութեան Միութեան: Ան այնքան բարեխիղճ էր, իր բոլոր տեսակի աշխատանքներուն մէջ:

Որքան կը յիշեմ, կարծեմ 1916ին էր, որ «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագիր Օզանեանին յանձնեցին իմ առաջին բանաստեղծութիւնը: Այդ թուականէն կը սկսի մեր բարեկամութիւնը: Շատ հաճելի եւ խոնարհ անկեղծութիւն մը ունէր իր գրոյցներուն, իր ձայնին ու ժպիտին մէջ: Ան որպէս խմբագիր եւ որպէս յօդուածագիր ըրած է բազմաթիւ աշխատանքներ եւ սակայն օր մըն ալ չմտածեց իր եւս գիրք մը ձգել: Ժամանակին հետ կապուած յօդուածներէն զատ, ան, որպէս ապրող գործեր, տուած է ազգային - կուսակցական դէմքեր, մեր ազգային բարոյական նկարագիրը կառուցանելու մտահոգութեամբ:

1915ի ողբերգութիւնն էր: Մնացորդացներուն մէջ սկսած էր տարբերային շարժում վտանգի տակ ինկած հայ ժողովուրդի գոյութիւնը ապրեցնելու համար: Կամաւորական շարժում՝ Կովկասի եւ գաղութներուն մէջ: Արեան գծերով արդէն քաշուած էին Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանները: Օզանեան Ամերիկայէն կը մեկնի նոր կազմուած Հայաստանը, այդ տենդոտ պայքարին մէջ իր բաժինը տանելու որպէս գործիչ եւ որպէս խմբագիր: Ու նոյնիսկ ժողովրդական ցասումի փոթորիկի մէջ մտած, մասնակցած էր Փետրուարեան Ապստամբութեան: Երբեմն կը սիրէինք կատակել որովհետեւ չէինք կրնար ըմբռնել, որ Օզանեան կրնար հրացան բռնել:

Աշխարհական վանականի մը պէս իր հաւատքով տարուած Օզանեանը, օր մըն ալ իմացանք, որ ամուսնացեր է: Ամերիկա վերադարձաւ, աքսորի դժուար ճամբաներէն, իր շատ շնորհալի կնոջ՝ Շուշիկին հետ եւ միասին կազմեցին նահապետական, հայ աւանդութիւնով օրհնեալ տուն մը: Այդ՝ տունն էր ո՛չ միայն իր շրջանի բարեկամներուն, այլեւ արտասահմանէն եկող ու գացող ընկերներուն:

Հաճելի խօսակից էր Օզանեանը եւ ունէր նուրբ հիւմոր եւ սակայն միշտ ալ մտահոգութիւն մը դէմքին վրայ, որ բնաւ անձնական չէր: Անոր օրուան ապրումներն ու մտահոգութիւնները առաւելապէս կուսակցական էին: Այդ աշխատանքներուն ներքեւ էր, որ վերջի վերջոյ կքեցաւ սիրտը, եւ տարիներով աշխատեցաւ խախտուած սրտով:

Շուշիկին մահէն յետոյ, Օզանեան աւելի ընկճուեցաւ: Զգոյշ էր «Հայրենիք» թերթի աշխատանքին մէջ մեռնիլէ: Այն սիրտը որ զինք առաջնորդած էր նուիրումի ու ազգային աշխատանքներուն, նոյն սիրտը կրնար յանկարծ դաւաճանել իրեն, կը զգար մանաւանդ յոգնութիւնը իր տարիներու ծանրութեան:

Շատ կը պնդէինք, որ փոխանակ սենեակի մը անհրապոյր մինակութեան մէջ ապրելու, երթար Նիւ Հէյվըն, իր աղջկան Ալիսին եւ իրեն դաւկի մը պէս կապուած փեսին մօտ մանաւանդ, որ Օզանեան կապուած էր իր երկու թոռներուն:

— Երկար չեմ կրնար մնալ այնտեղ, ընկերներ չկան, Հայեր ալ չկան — կը դանդատէր յաճախ:

Օզանեանին համար մինակութիւնը «Հայրենիք»էն, ընկերներէն հեռու ըլլալն էր: Անոր համար այնքան հաճելի էր ընկերներուն հանդիպիլ եւ միասին սուրճ խմել: Այդ փոքր հաճոյքէն աւելի պահանջ չունէր կեանքէն եւ սակայն մահը այդ ալ շատ տեսաւ:

Ժամադրուած էինք Ուրբաթ օրուան համար միասին ըլլալ: Ուրբաթը չեկած, բարեկամ մը կը հեռախօսէ, որ Օզանեանը ճամբուն վրայ կ՚իյնայ եւ հիւանդանոց չհասած, կը մահանայ:

Անտարակոյս հանդիստ են անոր ոսկորները, որովհետեւ լրիւ կերպով ան կատարեց իր պարտականութիւնը: Ինչ որ ձգեց հայ ժողովուրդին, ան պիտի մնայ որպէս շունչ եւ որպէս մարմին:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԵՂԻՇԷ

Մաշտոցեան դարու հայ մշակոյթի փայլուն համաստեղութեան ականաւոր դէմքերէն է «Ոսկեծղիկն» Եղիշէն:

Եղիշէի «Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազմին» հայրենաշունչ մատեանը՝ Մովսէս Խորենացիի, Փաւստոս Բիւզանդի, Ղազար Փարպեցիի եւ ուրիշներու մատենագրական երկերուն հետ, դարեր շարունակ ազնիւ ներշնչումներու անսպառ աղբիւր հանդիսացած է՝ յանուն իր ազատութեան եւ անկախութեան հերոսաբար մաքառող հայ ժողովուրդին համար:

Ուրիշներու նման ամբողջական Հայոց պատմութիւնը ներկայացուցած չէ եւ ոչ ալ կարեւոր ժամանակաշրջան մը: Իր երկասիրութեան համար նիւթ ընտրած է ժամանակակից դէպք մը՝ պարսկական բռնակալութեան դէմ ուղղուած ազատագրական պայքարին մէկ դրուագը՝ Աւարայրի ճակատամարտը, որ Հայոց պատմութեան մէջ ծանօթ է Վարդանանց պատերազմ անունով:

Աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարի անցած է այն օրէն ի վեր, երբ Տղմուտի գետին ափին տեղի ունեցաւ բախտորոշ ճակատամարտը: Այսուհանդերձ, Աւարայրի հերոսամարտը հայ ժողովուրդին միտքին մէջ բացառիկ խոր հետք ակօսած է՝ իբրեւ շատ կարեւոր իրադարձութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն հայրենասիրական մեծ խոյանքներու, անօրինակ հերոսութեան, անձնուրաց խիզախութեան, ազգային պատւի պաշտպանութեան խորհրդանշան մըն է: Ուստի զարմանալի չէ, որ դարեր շարունակ սերունդներ խանդավառուած են այդ դէպքով:

Եւ այս հաստատումին մէջ մեծ բաժին ունի Եղիշէն:

Արդ, ո՞վ է Եղիշէն, անմահ «բլբուլն Աւարայրի»ն:

Անոր կեանքին մասին շատ քիչ տեղեկութիւններ կան: Քանի մը ինքնակենսագրական տուեալներ գոյութիւն ունին անոր գիրքին մէջ՝ նկարագրած դէպքերուն իր ականատես ըլլալուն մասին: Հին «Ճառընտիր»ի մը մէջ կայ աւանդական կենսագրութիւն մը, որուն տուեալները, ըստ հմուտ հայագէտներու, իրական հիմք ունին:

Աւանդութիւնը կը պատմէ, թէ Եղիշէն Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի կրտսեր աշակերտներէն էր, որուն, ուրիշներու հետ, ուսման եւ թարգմանական արուեստին մէջ հմտանալու համար Աղեքսանդրիա ղրկած են: Հայրենիք վերադառնալով, իբրեւ դպրապետ եւ զինուոր ծառայած է սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի, մասնակցած է Աւարայրի ճակատամարտին, ուր եւ ինքզինք արժանացած է ճգնակեցութեան: Հոս ալ, Մոկաց աշխարհի մէջ, գրած է իր մատեանը: Ըստ աւանդութեան, վախճանած է Ռշտունիքի մէջ եւ թաղուած՝ Ոստան գաւառի Զարահան սուրբ Նշան վանքը: Անոր գերեզմանը, ըստ տեղեկութեան, մինչեւ վերջերս ուխտատեղի էր շրջակայ բնակիչներուն համար:

Եղիշէի աշխատութիւնը ամէնէն առաջ հաւաստի պատմական աղբիւր է: Հոն ներկայացուած տուեալները կարելիութիւն կուտան ճշգրիտ եղրակացութիւններու յանգելու դէպքերուն իրական դրդապատճառներուն եւ Աւարայրի ճակատամարտին յաջորդող անցուդարձերուն մասին: Միեւնոյն ատեն մատեանը գեղարուեստական մեծ շունչով եւ ճարտասանական բարձր արուեստով յօրինուած երկ մըն է, գեղացնեղղութիւն մը, որուն մէջ սքանչելի վարպետութեամբ ներդաշնակուած են արուեստն ու պատմագրութիւնը: Ընծայականին մէջ պատմագիրը յատկապէս կը շեշտէ, որ իր մատեանը գրուած է իբրեւ «Սիրելիներու համար մխիթարութիւն, յուսացողներուն՝ յոյս, քաջերուն՝ քաջալերութիւն ...»: Պատմագրին յատուկ է պերճախօս նուրբ զգացողութիւնը, եւ անոր դրոշմը կ՚երեւի պատմական ծանօթ իրողութիւններուն ներկայացման մէջ: Հարուստ եւ բազմազան ճարտասանական հնարքներ, ջերմ քնարական շունչ, վարակիչ խօսք, պատկերաւոր լեզու եւ ոճ — այս բոլորը Եղիշէի երկը կ՚օժտեն ազդեցութիւն ստեղծելու մեծ կարողութիւնով մը: Արդարեւ, հեղինակը կը յաջողի գիտել ընթերցողը, կենդանի վկան դարձնել դէպքերուն:

Ողբերգական իրադարձութիւններու նուիրուած Եղիշէի գործը ամբողջովին համակուած է լաւատեսութեամբ, որուն ակը Հայութեան մտաւոր եւ հոգեւոր կարողութիւններուն ըմբռնումն է:

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԸ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Իսկ նման կատարեալ ու ամբողջական տեղեկութիւն ալ, ոչ թէ մեր մօտ, այլ գոյութիւն չունի կը կարծենք Բոլշեւիկեան Հանրապետութեան Կառավարութեան Սպայակոյտի Ընդհանուր Նախագահութեան սեղանին վրայ անգամ» (Երկարատեւ քրքիջներ):(*):

1920 ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ ԿՐԱԿԷ ԳՕՏԻՈՎ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

1920 Օգոստոս 14ին, Շաբաթ օր, էրզրումի երեսփոխան Հիւսէյին Աւնիի եւ ընկերներուն կողմէ ներկայացուած հարցարին ի պատասխան Մուսթաֆա Քեմալի տուած բացատրութիւններով, վերջ կը գտնեն Արեւելեան Ճակատի շարժումներուն եւ Թուրքեւռուս փոխյարաբերութեանց ու Բոլշեւիկներուն մասին արուած տեղեկութիւնները: Ուշագրաւ էր այն պարագան, որ Մուսթաֆա Քեմալ ջղայնացած էր իր տեղեկատուութեան աւարտին Իսմայիլ Սուպհի Պէյի հարցումէն, երբ ան կ՚ուզէր գիտնալ, թէ «ռուսական բանակը Անատոլու հրաւիրուա՞ծ էր թէ ոչ»: Յառաջիկային պիտի անդրադառնանք նաեւ այն իրողութեան, թէ Ռուսերը ի՞նչպէս կ՚ուզէին իրենց զինուորները Թրքական սահմաններէն ներս մտցնել եւ թէ ի՞նչպէս Մուսթաֆա Քեմալ կարելի բոլոր միջոցներով կը ջանար արգելք հանդիսանալ ատոր:

Հիմա, քննենք Մուսթաֆա Քեմալի այն խօսքը, ուր ան կ՚ըսէր, թէ «Մեր սկզբունքները համայնավարական սկզբունքներ չեն»: Իսկ թէ այդ շրջանին ի՞նչ պայմաններու մէջ կը գտնուէր Անատոլուն, տակաւին ալ մեզի կը բացատրէ հետեւեալ պատկերը, որ կը պարզուէր մեր աչքերուն առջեւ:

1920ի Օգոստոսին, Անատոլուն պաշարուած էր բազմապիսի վտանգներու շրջանակով մը: Ամսուն մէկին, ապստամբութիւն ծագած էր Տիւզճէի մէջ, ապա տարածուած եւ իր շրջանին մէջ առած էր նաեւ մասնաւորաբար Պոլուն, Մուտուրնուն եւ Ատափազարը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ըմբոստական այս շարժումին մասնակցած էին նաեւ Կարգապահական Ուժերը: Այնպէս որ, շարժումը տարածուած եւ լրջօրէն վտանգած էր նաեւ Ազգային Ազատագրական Պայքարին ճակատագիրն ու ապագան: Միւս կողմէ, չորս Օգոստոսին Յոյները գրաւած էին Տէմիրճին, եօթնին Գարամիւրսէլը, տասնին Պուրսան եւ շրջակայքը: Ամսուն չորսին, Տամաթ Ֆէրիտ յայտարարած է, թէ պիտի բնաջնջէ «Քուվայի Միլլիյէ»ն, իսկ ամսուն տասնին ալ ստորագրուած է Սեւրի Հաշտութեան դաշնագիրը: Այս համաձայնագիրը, որ պաշտօնապէս բաժան - բաժան կ՚ընէր Անատոլուն եւ Թուրքիան կը զրկէր իր կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող հողամասերէն, զայն կը պարտադրէր սեղմուելու քանի մը նահանգներու սահմանին մէջ կղզիացած, աննշան ու անկարող վիճակի մը մատնուած: Մասնաւորաբար Պուրսայի գրաւումը Յոյներուն կողմէ, զինուորական մեծագոյն եւ ամենածանր հարուածը կը հանդիսանար, ազգային ազատագրական շարժումի ուժերուն տրուած:

Ահա այսպիսի բախտորոշ եւ ճակատագրական պահու մըն էր, որ կը խօսէր Մուսթաֆա Քեմալ, երբ երկիրը այնքան կենսականօրէն կարիքն ունէր ռուսական օժանդակութեան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ԹՈՒՐՔ-ՆԻՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

14 Օգոստոս թուականին, երբ այս տեսակցութիւնները տեղի կ՚ունենային, ինչպէս խօսած էինք Թուրքեւհայկական պատերազմին մասին խօսելու ժամանակ ալ, պայմանները փոխուած էին Արեւելեան Ճակատի վրայ, Հայկական յարձակողականներուն առ ի փոխադարձութիւն, մեր Արեւելեան Բանակն ալ դիմած էր զէնքի եւ հարցը զէնու զօրութեամբ կարգադրելու որոշմամբ, պարտութեան մատնած էր Հայերը եւ Հայկական զօրքը քշած թըրքական հողամասէն, դանոնք ծունկի բերելով իր գերակշիռ ուժին առջեւ:

(*) «Ազգային Մեծ Ժողովի Ատենագրութեանց Թերթ» — արաբատառ, հատոր 3, էջ 217 - 225:

(46 Շար.)

Որքա՜ն բնորոշ է այս տեսակէտէն Հայուհիներու հոգեկան մեծ տոկունութեան գովքը. «Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկինները, որոնք փափուկ կեանքով եւ քնքոյշ մեծցած էին բազմոցներու եւ գահաւորակներու մէջ, շարունակ բոպիկ ոտքերով կ'երթային աղօթատուները, առանց ձանձրանալու ուխտելով եւ խնդրելով, որ կարողանան դիմանալ այդ մեծ նեղութեան : Անոնք որոնք իրենց մանկութենէն հորթերու ուղեղներով եւ եղջերներու փափուկ միսով կը սնանէին, մեծ ուրախութեամբ խոտեղէն կերակուր կ'ուտէին վայրենիներու պէս եւ երբեք չէին յիշեր իրենց սովորական փափուկ կեանքը ... Մոռցան իրենց կանացի տկարութիւնը եւ առաքինի տղամարդիկ դարձան հոգեւոր պատերազմին մէջ, կռուի ելան եւ մարտնչեցան ծայրագոյն մեղքերու դէմ, կտրեցին եւ մէկ կողմ շպրտեցին անոր մահաբեր արմատները ...» :

Բանաստեղծական խոր ներշնչումով, յուզաթաթաւ քնարականութեամբ եւ ուժգնութեամբ կերտուած այս հատուածը Եղիշէի գիրքին լաւագոյն էջերէն է, որուն նմանները, իրապէս, «իր ժամանակակից համաշխարհային գրականութեան մէջ անգամ քիչ կային» :

Պատմագիրը մարդուն կեանքին գերագոյն նպատակը կը նկատէ հայրենիքին պաշտպանութիւնը. «Անգիտակից մահը մահ է, գիտակից մահը՝ անմահութիւն» — այս թեւաւոր խօսքով կը բնորոշէ պատմագիրը իր հայրենասիրական ոգեշունչ քարոզը :

Հայրենասիրութեան վեհ գաղափարն է, որ կը ջանայ պատուաստել ամենուրեք : Յիշատակենք Աւարայրի ճակատամարտէն առաջ սպարապետ Վարդանի կոչը իր զինուորներուն «Ջերկնչինք եւ չվախնանք հեթանոսներու բազմութենէն եւ ոչ ալ մահկանացու մարդուն ահաւոր սուրին դէմ թիկունքնիս դարձնենք, որպէսզի եթէ տէրը յաղթութիւնը մեր ձեռքը տայ, ոչնչացնենք անոնց զօրութիւնը, որպէսզի բարձրանայ ճշմարտութեան կողմը, իսկ եթէ հասած է ժամանակը մեր կեանքը սուրբ մահով վերջացնելու այս պատերազմին մէջ, ընդունինք ուրախ սրտով, միայն թէ արիութեան եւ քաջութեան մէջ վախկոտութիւն չխառնենք ... Վախը թերահաւատութեան նշան է. թերահաւատութիւնը մենք շատոնց վանած ենք մեզմէ. անոր հետ թող վախն ալ փախի մեր սրտերէն եւ խորհուրդներէն» :

Միւս կողմէ այրող ատելութիւն կայ Եղիշէի խօսքին մէջ, երբ կը նշաւակէ եւ կը ձաղկէ հայրենիքին թշնամիները եւ դաւաճանները՝ Յազկերտը, Միհրներսեհը, Վասակը : Վասակի անփառունակ վախճանը նկարագրելէն ետք, պատմագիրը կը յարէ . Վասակը «ամէն տեսակ չարիք գործեց իր կեանքին ընթացքին եւ մեծամեծ չարիքներէն մէկն ալ չմնաց, որ անոր գլուխէն չանցնէր մահուան ժամանակ», եւ այնուհետեւ կ'եզրափակէ իր խօսքը այսպէս, «Այս յիշատակարանը գրուեցաւ անոր մասին՝ անոր յանցանքները կշտամբելու եւ զինքը մեղադրելու համար, որպէսզի ամէն մարդ, որ լսէ եւ իմանայ այս բանը, նզովք կարդայ անոր եւ անոր գործերը ցանկացող մը չըլլայ» :

Զարմանալի չէ, որ դարեր շարունակ Եղիշէին գործը առատ նիւթ հայթայթած է գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու : Միջին դարերուն ներշնչումի աղբիւր եղած է Ներսէս Շնորհալիի, Յովհաննէս Իմաստասէրի, Գրիգոր Խլաթեցիի եւ ուրիշներու համար : Վարդանանց պատերազմը կեդրոնական տեղ կը գրաւէ նաեւ ժամանակակից հայ գրողներու երկերուն մէջ : Պատերազմի տարիներուն Դ. Դէմիրճեան գրեց իր նշանաւոր պատմավէպը՝ «Վարդանանք»ը :

Եւ այսպէս, Եղիշէն իր սրտապնդիչ եւ հոգեպարար մատեանով քալեց դարերուն բազմաբարդ բաւիղներուն մէջէն, հասաւ մինչեւ մեր դարաշրջանը՝ դառնալով մեր ժամանակակիցը, Հայութեան հերոսական կեանքին եւ տոկուն պայքարին ուղեկիցը :

ՎԱՉԷ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Աշխարհի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունեցող լեզուներու մեծ թիւը եւ այլազանութիւնը (ըստ կարգ մը հաշուարկումներու աւելի քան երկու հազար) բազմաթիւ լեզուաբաններու առջեւ դրած է այն հարցը, թէ արդեօք սկիզբէն գոյութիւն ունեցած է միակ լեզո՞ւ մը, թէ մարդկային խօսքը երեւան եկած է անկախաբար, բազմաթիւ տեղեր : Թէեւ վերջին լուծումը կը թուի ընդունելի, սակայն, եղած են լեզուաբաններ, որոնք փորձած են ապացուցանել բոլոր լեզուներու հասարակաց ծագումը : Խնդրին լուծման համար կը պակսին լեզուական բաւարար տուեալներ, որովհետեւ մարդկային լեզուն գոյութիւն ունի հարիւր հազար տարիէ ի վեր, իսկ գրաւոր փաստաթուղթերը ունին միայն 4 - 5 հազար տարուան հնութիւն մը :

Սկզբնական շրջանին, մարդոց ապրած հասարակարգին առանձնայատկութիւնն էր անոնց կազմակերպուիլը ընկերային սեղմ տոհմերու մէջ : Ապրուստի անհրաժեշտ նիւթերու հայթայթման համար գոյութիւն ունեցած ծանր պայմանները թոյլ չէին տար մարդկային մեծ խմբաւորումներու : Երբ տոհմի մը անդամները կը բազմանային այնպիսի չափով մը, որ իրենց հողամասը այլեւս չէր հայթայթեր բոլորին անհրաժեշտ սնունդը, տոհմը կը բաժնուէր փոքր խումբերու : Ընդհանրապէս ամէնէն երիտասարդները կ'երթային ուրիշ տեղեր, հիմնելով նոր տոհմ մը : Հողային անջատումը, մանաւանդ նախնական պայմաններու մէջ, երբ գոյութիւն չունէր հաղորդակցութեան միջոցներէն եւ ոչ մէկը՝ երկաթուղի, ձայնասփիւռ, մամուլ, հեռախօս եւայլն — միշտ ալ լեզուական տարբերութիւն յառաջ կը բերէ մեկուսացած մարդկային խմբաւորումներու մօտ : Խմբաւորումներու իւրաքանչիւր լեզուին մէջ երեւան կուգան նոր իրականութիւններուն հետ կապուած նոր բառեր : Մէկ շրջանէն միւսը կը սկսի տարբերիլ արտասանութիւնը, յետագային մէջտեղ կուգան նաեւ քերականական տարբեր ձեւեր : Այս ներքին հոլովոյթին վրայ երբեմն կ'աւելնան նոյնպէս արտաքին ազդակներ, ազդեցութիւնը դրացի օտար լեզուներու : Նախ եւ առաջ կը կազմուին տարբեր խօսքերու բարբառներ, եւ յետոյ, եթէ շարունակուին մեկուսացման պայմանները, կը յանգի նոյնիսկ տարբեր լեզուներու : Այսպիսի հոլովոյթի մը միջոցաւ, օրինակ, լատինական լեզուին հասան այսօրուան ռոմանական լեզուները՝ ռումաներէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, փորթուկալերէն, որոնք շնորհիւ իրենց միջեւ ինչպէս նաեւ լատինական լեզուին հանդէպ գոյութիւն ունեցող զօրաւոր նմանութիւններուն, յստակ ցոյց կուտան, թէ կազմուած են հասարակաց ակունքէ մը : Նման հոլովոյթի մը հետեւանքով, այսօրուան սլաւ լեզուները եւս մէջտեղ եկած են միակ լեզուէ մը, զոր հետազօտողները կ'անուանեն միասնական սլաւականը : Նոյն ձեւով տեղի ունեցաւ գերմանական, հնդկական եւ այլ լեզուներու կազմաւորման հոլովոյթը : Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէկ մասին մէջ ներկայիս խօսուող լեզուներուն մեծամասնութեան հիմը կազմող հին լեզուներու կառուցուածքին մանրամասն ուսումնասիրութեան հիման վրայ, լեզուաբանները եկան այն եզրակացութեան, թէ այս հին լեզուները (հին հնդկերէն, հին յունարէն, հին հայերէն, հին լատիներէն, եւայլն) իրենց կարգին մէջտեղ եկած են աւելի հին, միասնական լեզուէ մը, որ երբեք չէ գրուած եւ զոր գիտնականները պայմանականօրէն անուանեցին «հնդեւրոպական ընդհանրական լեզու» :

Սակայն Եւրոպայի մէջ բացի հնդեւրոպականէ կը խօսուին ուրիշ լեզուներ ալ : Այսպէս հունգարերէն, ֆինլանտերէն, լափոներէն, Ֆին - էսթոներէն եւ ուրիշ լեզուներ, որոնք կը կազմեն Ֆին - ուկրիկական լեզուախումբը : Եւրոպայի, Փոքր Ասիոյ եւ կեդրոնական Ասիոյ հողամասին վրայ կը խօսուին Թուրք - Թաթարական լեզուները, որոնք կը բովանդակեն ազրբէյջանական, ուզբեկական, Թուրքմենական, ղազախական լեզուները եւ ունին միասնական ծագում, սակայն տարբեր հնդեւրոպականներէ եւ ֆին - ուկրիկականէն :

Կ. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ապրելու արժանի են միայն անոնք՝ որոնք չեն վախնար մեռնելէ :
Թ. ՌՈՒԶՎԷԼԹ

×

Կեանքէն զատ հարստութիւն չկայ :
ՌՈՒՇԿԻՆ

×

Մարդ կրնայ բուժուիլ ամէն չարիքէ, բացի սնափառութենէն :
Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՕ

×

Հանճարը՝ միայն ազատութեան մթնոլորտի մէջ կրնայ շնչել :
ՃԱՆ ՍԹԻՒԸՐԹ ՄԻԼ

×

«Անկարելի»։ Այլեւս չեմ ուզեր լսել այս տխմար բառը :
ՄԻՐԱՊՕ

×

Մարդոց երկու տիպեր կան. մէկը՝ շատ երջանիկ ու միւսը՝ շատ դժբախտ : Անոնց միջեւ հիմնական տարբերութիւնը այն է, որ մէկը կը սիրէ աշխարհի գեղեցկութիւնը ու միւսը՝ կ'ատէ անոր տգեղութիւնը :
Թ. ՏՐԵՐԸՐ

×

Ճշմարտութիւնը միշտ կը յառաջանայ եւ ոչինչ կրնայ կասեցնել զայն :
ԷՄԻԼ ԶՈԼԱ

×

Աղուոր պահի մը յիշատակը՝ կը լուսաւորէ մեր ամբողջ կեանքը :
ՃՕՆ ՓՐԻՍԹԼԷՅ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Վարշաւայի մէջ, Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն մէկը, բարեկամի մը հանդիպելով կ'ըսէ .

— Ինչո՞ւ չեկար մեր կուսակցութեան վերջին հաւաքոյթին :

Բարեկամը կը պատասխանէ .

— Եթէ գիտնայի վերջինը ըլլալը՝ անպայմա՛ն կուգայի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երկու հակառակորդները իրարու դէմ անցնելէ եւ սուրերը շարժման մէջ դնելէ երկու վայրկեան ետք, Սպանացին նեղ կացութեան մատնուեցաւ :

Նահանջ նահանջի վրայ, ընկրկում ընկրկումի ետեւէ, եւ ահա Սպանացին գնաց կրթնեցաւ այն պատին, որ մենամարտին սկսած միջոցին վեց մեթր հեռու էր իրմէ :

Այս անգամ Փաբլօ Հիւէրթասը նեղը մնացած էր ... : Ուզեց հող շահիլ եւ կրկնապատկեց իր յարձակումները, բայց Մօպրէի սուրը սպառնականօրէն իր մարմնին շուրջը կը շաչէր ... :

Յարձակում մը եւս Սպանացիին կողմէ ... սուրը Մօպրէի շապիկին մէջ ... խեղճ խմբագիրը կորսուած էր ... : Բայց Փիէր արագ շարժումով մը ետ քաշուելով, իր սուրը այնպիսի ակնթարթային արագութեամբ մը առաջ խաղցուց որ, զէնքին ծայրը Սպանացիին ձախ կուշտէն մտնելով աջ կուշտէն շեղակի դուրս ելաւ ... :

Փաբլօ Հիւէրթաս ցնցուեցաւ, իր վրայ երերաց պահ մը, աչքերը դուրս ինկան, սուրը ձեռքէն թռաւ եւ ամբողջ ծանրութեամբը գետին տապալելով կմկմաց .

— Սօյի հօմպրէ մուէրթօ (մեռայ) :

Պահ մը, ամէն ոք, եղած տեղը ապշած մնաց ... յետոյ, բոլորը մէկէն վազեցին եկան եւ վիրաւորը քովի սրճարանը փոխադրեցին ... :

Մօրիս եւ Լեւոն առանց բերաննին բանալու իրենց կորիճ ընկերը կուրծքերնուն սեղմեցին :

Մօպրէի շապիկը արիւնած էր : Իր հակառակորդին սուրը թեւը մտնելով թեթեւ վէրք մը բացած էր :

— Եկուր, եկուր վէրքդ կապեմ, ըսաւ Մօրիս : Բան մը չէ, քանի մը օրէն կ'անցնի :

— Ես ալ երթամ լուր բերեմ, ըսաւ Զարտաք :

Վիրաւորը քովի սրճարանը տանելով գնդամուղի (պիլարտօ) սեղանի մը վրայ պառկեցուցած էին եւ սկսած էին հանուեցնել :

Այն միջոցին երբ Զարտաք սրճարանէն ներս կը մտնէր, իր ծանօթներէն բժիշկ մը դէմը ելլելով ըսաւ .

— Յոյս չկայ, յոյս չկայ, սուրը աղիքները ճեղքելով երիկամունքները ծակած է ... : Չորս վայրկեանէն հոգին կ'աւանդէ ... :

Վիրաւորը դեփ դեղին կտրած, աչքերը գոց, երբեմն երբեմն ջղաձգական ոստումով մը տեղէն վեր կը ցատկէր եւ անհասկնալի բաներ կը մռլտար :

Մահամերձը աչքերը բանալով շուրջը պաղ նայուածք մը պտըտցուց. Զարտաքը նշմարելուն պէս աչքերը տարօրինակ բոցով մը փայլիլ սկսան. մահամերձը կարծես թէ ըրածին վրայ զղջացած էր եւ այդ նայուածքով ներողութիւն կը խնդրէր իր հակառակորդին ընկերոջմէն :

Յետոյ, նայուածքը շուրջը գտնուողներուն վրայ պտըտցնելով անոնց մէջ մէկը փնտռեց : Մէկը իր վրայ ծռեցաւ եւ ականջին ի վար բաներ մը փսփսաց :

Ասոր վրայ մահամերձին աչքերուն մէջ փայլակ մը տեսնուեցաւ :

— Մէ հալլէիս ասեսինատօ (դուն ըսպաննեցիր զիս), փսփսաց հոգեվարքը :

— Եւ ձեռքը վեր վերցնելով, ամբաստանելու ձեւով մը փորձեց իր ականջին բաներ մը փսփսացող մարդը ցոյց տալ, բայց դեռ իր նպատակին չհասած, կռնակին վրայ ինկաւ եւ մահուանական սարսուռով մը չորս անգամ սարսռալէ ետք, հոգին աւանդեց :

Այս տեսարանը այնքան արագ եւ այնքան աննշմարելի կերպով տեղի ունեցաւ որ, ոչ ոք կրցաւ բան մը կռահել :

Այն մարդը որուն ուղղած էր մահամերձը իր դամբանական յանդիմանութիւնը, բազմութեան մէջ մտնելով աներեւոյթ եղաւ :

Ամենատեսն Լեւոն Զարտաքէ ուրիշ ոչ ոք նշմարեց զայն ...

Ճակտին վրայ կարմիր սպի մը ունեցող մարդն էր ան ... :

Ի՞նչ էր այս գաղտնիքը. ինչո՞ւ մահամերձը ամբաստանած էր այդ մարդը ... :

Ատիկա թերեւս ետքը յայտնի ըլլար :

ԶԱՐԻՔԻ ԱՍՏՈՒԱԾԸ

Ցերեկուան ճաշին ատենը անցած էր եւ Տիկին Շապան ու իր քոյրը անհամբերութեամբ երեք բարեկամներուն գալուն կը սպասէին :

Տիկին Շապան մեքենայաբար լրագիր մը բանալով աղաղակ մը արձակեց .

— Ո՛հ, պարոն Մօպրէն այս առտու մենամարտ ունի եղեր :

Այս բացագանչութեան վրայ, երկու կիները իրարու քով գալով սկսան ներքին լուրերու բաժնին մէջ հրատարակուած այդ լուրը կարդալ :

— Արդեօք փորձա՞նք մը պատահեցաւ, Աստուած իմ, գոչեց տիկին Գուէթ : Ասոր համար Մօրիս այս առտու քիթը բերանը կախած էր :

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ եւ պահ մը ետքը հիւրասրահին դուռը բացուեցաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուարդ Թումիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Սէն Ժերոմի եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԹՈՒՄԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախաբր. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկ. Նաճարեանի եւ իր զաւակներուն ու բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսինին եւ հօր եւ Միութեանս Ս. Անթուանի մասնաճիւղի անդամ ՈՒՆԱՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ *մահուան առթիւ (3 Յունուար* 1966) :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Արտասահմանի կարիքաւոր մեր հայրենակիցներու ի նպաստ հաւաքուած է հետեւեալ գումարը ձեռամբ ընկերուհիԳարտինէ Աղապապեանի : Տէր եւ Տիկին Յ. Մինչլեան 200 *ֆրանք, Տիկին Ա. Մինչլեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Անսուրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Պարսամեան, Տիկին Ա. Արապեան, Պ. Օսմանճեան, Բժ. Խրիմեան, Տէր եւ Տիկին Պուռուչեան քսանական, Տիկին Մ. Սաատէթ, Տիկին Մելինէ Տէրտէրեան, Օր. Մ. Տէյիրմէնճեան, Տիկին Թ. Պասմաճեան, Օր. Եւա Մկրտիչեան, Պ. Զրուանդեան տասնական ֆրանք, Տիկին Քէհէյեան հինգ, Բժ. Օղեման հինգ ֆրանք : (Ընդհ. գումար* 470 *ֆրանք) :*

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ԻՐ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՎ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐ ՁՄՐԱՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՎ

Անմոռանալի արձակուրդ

ՔԱՆԹԷՐՍԹԷԿ, միջազգային ճամբուն վրայ Փարիզէն ուղղակի կառախումբ :

Մեկնում Ուրբաթ, Յունուար 28,
վերադարձ Փետրուար 7

Քանթէրսթէկի *մէջ (1200 մեթր) հովերէն պաշտպանուած, առողջ օր, դաշուկի* (սքի) *դպրոցը,* ըմոնիթ-փանթեւայլն :

Հօթէլ Ալփրնոռզ, *առաջնակարգ, տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ, տուշ, խընամուած ճաշ, հաճելի մթնոլորտ,* պար, տանսինկ :

Մասնակցութիւն 375 ֆրանք, մէջն ըլլալով ճամբորդութիւնը, պանդոկը, արկածի ապահովութիւնը :

Սահմանափակ տեղեր :

Գործօն անդամի տարեկան անդամավճար՝ 10 ֆրանք :

Կանխավճար՝ 100 ֆրանք, մնացեալը Յունուար 24ին :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, RUE DE TREVISE
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN

Restaurant du Désir

— * —

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

— * —

Maison ETEM

15, Passage du Désir, PARIS (Xe)
(Entrées Fbg. St-Martin
50 Bd. de Strasbourg)
Métro : Gare de l'Est

Ouvert tous les jours sauf Dimanche

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս Քիւլթիւռ կայանէն «Հայկական արուեստը» :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար : Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋԻ խմբագրութեան :

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկըրնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10ին : Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթինի *եւ* Կարապետ Զամսյազեանի *կտակին :*

×

ՍԷՆԹ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ քարոզ

Այս Կիրակի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ, 295, Րիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտոյի, Սէն Ժերոմի, Սէն Լուի, Պօմոնի եւ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղերուն :

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Օթոքառները վարձուած են փոքրիկներու փոխադրութեան համար :

Մարսէյլ քաղաքէն ժամը 13·30ին, Պուլվ. Օտօ՝ 14ին, Սէն Լու՝ 14·30ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի, ժամը 15ին, Րիւ Ժէի *սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ : Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր :*

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին *Մշակոյթի Տան մէջ :*

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Հայութիւնը, այս Կիրակի ժամը 3ին, Իւ էս Ժէ Աի *սրահը,* 61 Րիւ Վիքթոր Ֆօժիէ :

Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ Վիէնի Հայութեան, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն այս կոչը : Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի : Օրակարգ *— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :*

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական *ընկեր. ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :*

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, *Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24

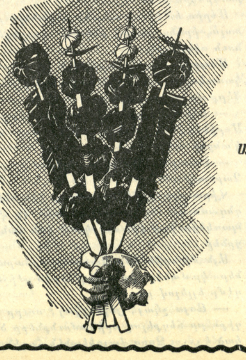
3, Avenue Gabriel — **AMBASSADEURS** — Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 16 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10511 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.511

ՆԻՒԹԸ Ո՛Չ, ԱՅԼ ՏԱԼՈՒ ՁԵՒԸ

Գրականութեան եւ արուեստի բոլոր ճիւղերուն համար ընդհանրապէս գոյութիւն ունի սխալ հասկացողութիւն մը:

Շատեր կը կարծեն թէ նոր նիւթերով է որ հեղինակ մը համբաւի կը տիրանայ եւ կը բանայ լուսաւոր հորիզոններ:

Չենք ուրանար նոր կամ թարմ նիւթի կարեւորութիւնը, պայմանով սակայն, որ անոնք տրուին արուեստով, տրուին տաղանդով ու գտնեն տպաւորիչ:

Նիւթէն աւելի գայն տալու կերպին մէջ պէտք է փնտռել յաջողութեան գաղտնիքը հեղինակի մը:

Միեւնոյն նիւթին մասին կրնան շատեր գրել, բայց ոչ բոլորն ալ հաւասար յաջողութեամբ:

Վերջին յիսնամեակին շատ գրուեցաւ Սփիւռքեան նոր հայ գրականութեան մը պահանջին մասին:

Ըսուեցաւ, օրինակ, թէ տոհմիկ միջավայրէն հեռու, փոխուած են մեր աւանդական բարքերը, կենցաղը, մտածելակերպը, եւայլն, հետեւապէս պէտք է մշակել գրականութիւն մը ուր ցոլանան այս բոլորը:

Այս մտահոգութիւններով ունեցանք աւենին Շահան Շահնուրի Նահանջը առանց երգին յաջող վէպը:

Յիսուն տարուան մէջ արտասահմանի կեանքէ վերցուած պատմուածքներ մեզի տուին Համաստեղ, Արամ Հայկազ, Սիրան Սեզա, Ն. Զարեանեան, Պ. Սնապեան, Զ. Մ. Որբունի, Ս. Սանինեան եւ ուրիշներ: Անոնց պատմուածքներուն մէջ տրուածը որոշ տիպարներու ապրումներն էին. առանձին մտահոգութիւն մը չկար անոնցմով հայկական Սփիւռքը պատկերացնելու: Ջանքեր եղած չէին, Սփիւռքի մէջ ապրող հայ մարդուն կրած հոգեփոխութիւնը եւ կենցաղային վերիվայրումները տալու: Վերջերս միայն գործ մը կը հասնի մեզի այս ուղղութեամբ: Վահրամ Մավեանի Հայու բեկորներու մասին է մեր խօսքը: Ընդամէնը քսան պատմուածքներ, տրուած 238 էջի վրայ: Բանաստեղծ հեղինակը այս պատմուածքներուն, ժուժկալ լեզուով ու խտացած ոճով տուած է իր գործը, որ համակրանքով ընդունուեցաւ ամէն կողմ:

Անոնք որ հետեւեցան Հայու բեկորներու մասին եղած արտայայտութիւններուն, նշմարած պիտի ըլլան, որ գործը գնահատողները հեղինակին յաջողութիւնը վերագրել կ'ուզէին աւելի անոր ընտրած նիւթերուն, քան այդ նիւթերը տալու իր եղանակին կամ կերպին:

Այս պարագան է որ կը գտնենք սխալ:

Մավեանի ընտրած նիւթերը կրնային պատմուածքի առարկայ դարձնել ուրիշներ եւս, բայց այդ պարագային նոյն յաջողութիւնը պիտի արձանագրէի՞ն:

Չենք գիտեր: Կրնային թերեւս տալ աւելի յաջող գործ կամ ընդհակառակն:

Կը նշանակէ սխալ է կարծել, թէ նիւթն է կարեւորը գրականութեան կամ արուեստին մէջ:

Այս սխալը գործած են ցարդ շատեր, որ տարուած նիւթի մը մասին գրելով հեղինակի մը ձեռք բերած համբաւէն, փորձած են այդ նիւթին շուրջ արտայայտուիլ իրենք եւս, բայց առանց արժանանալու նոյն ընդունելութեան:

Սիրոյ մասին գրուած հազարաւոր բանաստեղծներու գործեր ունինք, բայց քիչեր անոնցմէ Սայաթ Նովա կամ Քուչակ են:

Մազաղաթներու վրայ իրենց աչքին լոյսը սպառած քանի՛ քանի՛ ճգնաւորներ եւ վարդապետներ կը հաշուենք մենք, Նարեկացին մէկ հատիկ է սակայն սեռին մէջ:

Զաւակս, մայրդ ալ եթէ մոռնաս, մայրենի լեզուդ աշխատէ չմոռնալ: Ամէն մօր եւ ծնողքի պատուէրը եղած է ասիկա իր փոքրիկին: Բայց այն պատուէրով ոչ մէկ մայր կրցաւ Սիլվա Կապուտիկեանի 44 տողով տուած քերթուածը ստորագրել եւ անմահանալ:

Ամփոփենք:

Արուեստի գործերու համար պահանջուածը բծախնդրութիւն, ոճ, լեզուական կամ վրձինի գիտեր են: Տակաւին՝ լայն շունչ, խորհուրդ եւ ներքին ցեղումներ:

Եթէ չկան գրուածքի մը կամ ստեղծագործութեան մը մէջ այս բոլորը, միջակ գործ մըն է տրուածը:

Մերկ գեղեցկութիւններ են Միլոյի Վէնիւսը, Միքէլ Անճելոյի մարմարէ Գիշերը, նոյն նիւթին մասին պատառով տրուած Ֆանթէն-Լաթուրի ստեղծագործութիւնը: Անոնք բոլորն ալ կ'առինքնեն ձեզ: Ուրիշներ եւս տուած են մերկ նըկարներ, անոնց մէջ եւս կան արուեստին խրատունքները յարգուած յաջող ստեղծագործութիւններ, ինչպէս կան բազմաթիւ վրիպածներ ալ, որոնցմէ ոմանք ձեր պժգանքը կը զօրացնեն, ու դուք աչքերնիդ կը դարձնէք մէկ կողմ, խնայելու համար անոնց գեղարուեստական վիրաւորանք մը կամ՝ կ'արգահատիք անոնց ու կը փնտռէք քօղ մը կամ ծածկոց մը նետելու համար այդ խեղճ կիներու ուսերուն:

Արուեստով եւ գեղումով տալուն Ֆելիքս Աովեր հնչեակով մը անմահացաւ, Մաքս Նարտաու Ժթ. դարու ֆրանսական բանաստեղծութեան գլուխ-գործոցը ընդունեցաւ Վերլէնի մանրիկ 18 տողնոց Աշնան Երգ քերթուածը եւ Փրոֆ. Վիքթոր Պաշ տարուեցաւ ըսելու թէ Կէօթէի Ֆաուսթը իր արժէքով կը կշռէ կէսը գերման գրականութեան:

Եզրակացնենք: Նիւթը ո՛չ, այլ գայն տալու ձեւը կամ եղանակն է կարեւորը արուեստի մէջ: Նորերը պէտք է միտք պահեն այն ճշմարտութիւնը:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ճոնսըն Սեւ մը նշանակած է բնակութեան իբրեւ նախարար: Գնահատանքի արժանի գտնելով հանդերձ նախագահին այս ճկուն քայլը, հաւանական չի նկատուիր որ ան բաւէ հանդարտեցնելու համար ցեղային կիրքերը:

ՀԱՆՈՅԻ մէջ հրատարակուած յեկոյցին համաձայն, Խորհ. Միութիւն աւելի մեծ օժանդակութիւն պիտի տայ հիւսիսային Վիէթնամի: Այս վերջինն ալ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին:

ՌԻՕ ՏԷ ԺԱՆԷՅՐՕՅԻ կացութիւնը միշտ ողբերգական է: Յիսուն հազար հոգի առանց ապաստանի մնացած են եւ մեծ դժուարութիւններ կան պարենաւորման համար:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ 540 երեսփոխանները Զորեքշաբթի օր պիտի նշանակեն Շասթրիի յաջորդը: Փաքիստանի մէջ ցոյցերը կը շարունակուին Թաշքէնդի համաձայնութեան դէմ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, իրաքեան երկու արդիական զօրաբաժիններ ղրկուած են Քիւրտերուն դէմ: Այս թարմ ուժերը յաջողած են մտնել քրտական գիծերէն ներս եւ կրակի տալ բազմաթիւ գիւղեր քաշուելէ առաջ: Կ'ըսուի սակայն թէ իրաքեան կանոնաւոր բանակն ալ մեծ վնասներ կրած է այլ շրջաններու մէջ:

ԱԹԷՆՔ կանչուած է Անգարայի յոյն դեսպանը: Այս անակնկալ ճամբորդութիւնը որոշ զարմանք յառաջ բերած է քաղաքական շրջանակներու մէջ, կը բացատրուի սակայն անով որ Յոյները կ'ուզեն կարծրացնել իրենց դիրքը Մակարիոսի հետ բանակցութեանց նախօրեակին: Կիպրոսի նախագահը Աթէնք պիտի երթայ Յունուար 24ին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Կաթողիկէ նուիրապետութեան դէմ յարձակումները կը շարունակուին նոյն խստութեամբ: Կոմունքա ծանր յարձակում մը ըրած է կարդինալ Վիշինսկիի դէմ եւ մեղադրած անոր «յետադիմական եւ ժողովրդական Լեհաստանի թշնամի քաղաքականութիւնը»:

ՑՈՒՐՏԸ նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ: Զերոյէն վար տասը աստիճան է Փարիզի ջերմութիւնը, միայն Նիսն է ուր զերօ է:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութիւնը անգամ մը եւս դիմած է ՄԱԿի տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդին պահանջելով որ արեւելեան Գերմանիա անպայման մասնակցի ՄԱԿի աշխատանքներուն: Նամակին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը կը շեշտէ.— «Խորհ. Միութիւնը կը դատապարտէ խտրական միջոցները որոնք ձեռք առնուած են Գերմանիոյ ժողովրդավար Հանրապետութեան դէմ, արեւմտեան պետութեանց ճնշումին ներքեւ»:

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ նոր նամակ մը գրած է իր մօրը: Այս երկրորդ նամակով, Ալժերիոյ նախկին ղեկավարը կը հաստատէ թէ լաւ է:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, զինուորականները նոր վերջնագիր մը տուած են Սուքարնոյի, որպէսզի խոր վերաքննութիւն մը կատարէ կառավարական իր կազմին մէջ: Սուքարնոյի որոշումին կը սպասուի Յունուար 24ի շուրջ, որ Ռամազանի վերջն է:

ՌԸՍՔ ԵՒ Հարիմըն Սայկոն կը գտնուին եւ կը քննեն այն արդիւնքները զորս ամերիկեան խաղաղութեան նախաձեռնութիւնը տուած է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ քառասունեւհինգ վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը ունեցած է Ելմտական նախկին նախարար՝ Վալերի Ժիսքառ տ'Էսթէնի հետ: Իբրեւ մխիթարական խօսք, տը Կոլ ըսած է նախկին նախարարին.— «Երիտասարդ էք, կրնաք տակաւին մեծ ծառայութիւններ ընծայել Պետութեան»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութիւնը մերժած է կրկին շարքերը առնել, կուսակցութենէն հեռացուածներ, որոնք վերջերս դիմած էին կրկին անդամակցելու համար:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Զինուորականներու կողմէ կազմակերպուած պետական հարուածներու հետեւանքով, երկու ամսուան ընթացքին, ափրիկեան չորս հանրապետութիւններու նախագահներ մէկ օրէն միւսը կորսնցուցին իրենց աթոռները: Նոյեմբեր 25ին, զօրավար Մոպութին էր, որ իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէր Լէօփոլտվիլի մէջ: Դեկտեմբեր 22ին, զօրավար Սոկլօ պետական հարուած մը կը կազմակերպէր Տահոմէի մէջ: Դեկտեմբեր 31ին, Կեդրոն-Ափրիկէի Հանրապետութեան մէջ գնդապետ Պոքասա կը տապալէր նախագահ Տաքօն: Վերջապէս անցեալ Երեքշաբթի, Բարձր Վոլթայի մէջ, գնդապետ Լամինազա կը պաշտօնազրկէր Եամէօկօն: Եթէ այս բոլոր պետական հարուածները երեւան կը հանեն սեւ Ափրիկէի ներկայի խոր տագնապները, այնուամենայնիւ բոլորին ալ դրդապատճառները նոյնը չեն:

Իշխանութեան տիրանալով Պանկիի մէջ, Կեդրոն-Ափրիկէի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը, գնդապետ Պոքասա, որ ֆրանսական բանակի նախկին զինուորական մըն է եւ քսան տարուան ծառայութենէ տեքը ստացած է հարիւրապետի աստիճան, կարգ մը յատկանշական միջոցներ ձեռք առաւ:

Նախ հրամանագրով մը ջնջեց քաղքենիութիւնը, որ, այս երկրին մէջ փաստօրէն գոյութիւն չունի, եթէ չհաշուենք պաշտօնատարներու դասը: Ապա արգիլեց՝ «թամ-թամ հնչեցնել արշալոյսէն մինչեւ արեւամուտ», բացի Շաբաթ եւ տօնական օրերէն: Վերջապէս պահանջեց իր նախարարներէն եւ պաշտօնատարներէն, որ աշխատանքի ժամերուն այլեւս չարժանկարի սրահներ չյաճախեն:

Ինչպէս կը տեսնուի, ձեռք առնուած միջոցները հետաքրքրական են, բայց պէտք է ընդունիլ, որ ասոնց համար անհրաժեշտ չէր պետական հարուածի մը կազմակերպումը:

Արդարեւ, գնդապետը ամբոխը շահագրգռող նշանախօսքերով փորձեց ծածկել իսկական դրդապատճառը պետական հարուածին, որ քաղաքական էր: Անհրաժեշտ էր արգիլել հանդիսանալ քաղաքականութեան մը, որ սկսած էր վտանգաւոր դառնալ այն օրէն ի վեր, երբ նախագահ Տաքօ, հետեւելով Ֆրանսայի օրինակին, դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց համայնավար Չինաստանի հետ: Արեւմտեան երկիրներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ՝ Պանկիի մէջ, մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէին այն սերտ յարաբերութեան, որ ստեղծուած էր կարմիր Չինաստանի դեսպանին եւ պետական կարգ մը անձերու միջեւ:

Տարբեր դրդապատճառ ունէր Բարձր Վոլթայի մէջ կատարուած պետական հարուածը: Եամէօկօ որոշած էր կրճատել պաշտօնատարներուն ամսաթոշակները, որոնք, բաղդատմամբ գիւղացիներուն շահածին, շատ բարձր էին: Նպատակը գովելի էր, բայց կարգադրութիւնը յարմար ձեւով պատրաստուած չէր: Դժգոհութիւնը աւելի մեծ եղաւ այն պատճառով, որ, ինչպէս ամէն մարդ գիտէ մայրաքաղաքին մէջ, նախագահը եւ իր նախարարները օրինակ չհանդիսացան խստամբերութեան: Արհեստակցական ընկերակցութիւնները, ուր պաշտօնեաները մեծամասնութիւն կը կազմեն, ցոյցեր կազմակերպեցին:

Բանակը ի վերջոյ գրաւեց իշխանութիւնը:

Սակայն, հեղինակութենէ զուրկ նախագահի մը փոխարինումը քանի մը հարիւր զինուորականներ իր տրամադրութեան տակ ունեցող գնդապետէ մը, ինքն իր մէջ կայունութեան եւ արդիւնաւորութեան գրաւական մը չէ, որովհետեւ, ղեկավարներու այս շրջապարին ետեւ կը ծածկուի իրողութիւն մը, որ մեր դարուն ամէնէն մտահոգիչ երեւոյթն է. Ափրիկէի աղքատացումը:

Պիտակէն զատ, Ափրիկէի արտածած բոլոր արտադրութիւններուն (շաքար, քաքաօ, սուրճ, փայտ եւայլն) գիները իջած են: Միւս կողմէ իրենց անկախութիւնը ստանալէն ետք բոլոր երկիրներն ալ կրկնապատկեցին մեքենաներու եւ սարքերու գնումը: Եւ, ներկայիս իրենց վճարումները կը քամեն եկամուտին մեծ մասը:

Այս ճակատագրական կացութեան առջեւ, Ափրիկէի ամէնէն աղքատ երկիրները հաւասարակշռութեան համար հարկադրուած են արտակարգ միջոցներու դիմել: Սեքու Թուրէի պէս մարդիկ փորձեցին որդեգրել ընկերվարական ուղին, իսկ Հուֆուէթ Պուանեիի նմանները՝ ազատական ուղիները: Տաքօները, Եամէօկօները եւ Մ'Պաները նախընտրեցին անշարժութիւնը:

Լաւագոյնին եւ վատթարագոյնին համար գնդապետները փոխարինեցին զիրենք:

ԿԱՂԱՆԴԸ ՀԱՅ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Կաղանդի տօնախմբութեան սովորութեանց մասին խօսելով՝ Թէոդիկ կը յիշատակէ նախ թէ Պոլսոյ *սիմիթճի-*ները ինչպէս կը լեցնէին փողոցները ի-րենց երգերով :

... Սիմիթճիներուն բացագանչութեան «Գուշլար, գումրուլար, եէնի պուղտայ ֆէպապը»*ի առաջին մասը ներրողն է կա-ղանդի մեր աւանդական չուշմայոտ բո-կեղներուն* (դուղամըլ սիմիթ), *զորս Պոլ-սոյ փուռերը անվերջ կը պատրաստեն նախօրօք : Իսկ երկրորդ մասը փառաբա-նութիւնն է երկրպագելի Յորեանին, տարւոյն նոր հունձքին : Ու բոկեղներուն թաչնաձեւութիւնը թերեւս կը յիշեցնէ ա-բեւելեան քրիստոնէից հնամենի մէկ զո-հաբերական պաշտամունքը : Հայկական բոկեղը կը կոչուի* կաթայ *գաւառներուն մէջ, Թուրքերէն՝* ֆէթէ : *Սկաւառակաձեւ բոկեղներ կը բաշխուէին տուները Պոլսոյ մէջ՝ Հայ ջրհանկիրներու կողմէ, որոնք ապա կը սկսէին ձեռաձիր* (պաղշիշ) *հա-ւաքել նոյն տուներէն : Շատ տուներու մէջ սովորութիւն է բոկեղը սեննակի մը պատէն կախուած պահել մինչեւ Տեառ-նընդառաջ, երբ կը կտրեն զայն եւ կ'ու-տեն ... ակռայի ցաւէ զերծ մնալու յոյ-սով : Տեղ տեղ բոկեղին խմորին մէջ դը-րամ կը դնեն, եւ երբ բոկեղը կտորներու վերածեն, որուն կտորին մէջէն որ դրամ ելլէ՝ ան բախտաւոր կը համարուի : Նոյն սովորութիւնը ունին Յոյները :*

Դեկտեմբեր 30ը կը կոչուի «Աման-լուայ» : Այդ օրը սահմանուած է լուա-նալու խոհանոցին բոլոր աղտոտ ապսա-ները՝ յաջորդ օրը զանոնք գործածելու համար : Դեկտեմբեր 30ը «Եփուճ» *կամ* «Եփոց» *կը կոչուի : Այդ օրն ալ Կաղան-դի յատուկ անուշեղէնները կը պատրաս-տուին : Ատոնց մէջէն յիշատակութեան արժանի են հետեւեալները.* —

1.— Փէլթէն, *որուն հայերէնն է պաղուտակ, պարսկերէնը՝* փալուտէ, *տեսակ մը մածղին,* մահալլէպի : *Պաղու-տակը նորաբանութիւնով կրնայ կոչուիլ նաեւ՝* դոնդողանուշ *կամ* ֆաղցրախիւս, *որուն մակերեսը կը զարդարեն «Շնորհա-ւոր Նոր Տարի եւ Բարի Կաղանդ» մակա-գրութեամբ, կինամոնի փոշիով գրը-ուած :*

2.— Զէրտէ՝ *որուն պարսկերէնն է Զէրտ որ կը նշանակէ դեղին : Ասոր հայե-րէնը կրնայ ըլլալ, ուրեմն* շիկաթան *կամ դեղնապուր :*

3.— Անուշապուր՝ *որ տեսակ մը քաղց-րաթան է* (աշուրէ) *եւ կը պատրաստուի աճեցուն ցորենով, չաքարով, խառնուած սեւ եւ կարմիր չամիչով եւ ձեղքուկով : Եփուելէն ետք մակերեսին վրայ կը շա-րեն խորոված կաղին, նուշ, եւ նաեւ հա-տիկներ :*

4.— Ռսպեան *անալակ, առանց ջու-րի :*

5.— Շիրկաթան, քաhին ապուր :

6.— Թօփիկ՝ *որուն գաւառական անու-նըն է «կոկոլա», որ կը պատրաստուի ճզմուած սիսեռով, չիրիկով* (թահին) *սո-խով եւ կ'ուտեն Մեծ Պահոց օրերուն :*

7.— Պրասի փաթութիկ՝ *տոլմա, զար-ձեալ չիրիկով պատրաստուած :*

8.— *Կաղամբի քուչիկ* (լահանայ թուր-շի) *ձիթապտուղ, եւայլն :*

Կաղանդի սեղանին վրայ կը զետեղ-ուէին, պնակներու մէջ լեցուած զանազան միրգեր, նաեւ պտուղներ իրենց տեսակ-ներովը : Չորցած պտուղներու կարգին յիշատակելի են Ամասիոյ սալորը, ծիրա-նը, մեղրապորտ չամիչներ, չարոցը, թուզը, չոր թութը, կաղին, ընկոյզ, շա-գանակ, պատռուած նուշերը, պիստա-կը, նուշը, հնդընկոյզը, մեղրափայտը (եղջիւր), *փշատը քաղցրալիւր* (իյտէ), *խորոխահամ արօսին* (ապտիւլլէզիզ), *յո-պոպատիւ նարինջը, անուշ լեմոնը, եւ-այլն : Սեղանին վրայ կը տեսնուին նաեւ խաղողի եւ սալորի հիւթերէն պատրաս-տուած թթուանուշ* պաստեղներ, *որոնք գեղնաշորթ կտաւներու պէս՝ ծալծոյ, կը սպասեն սեղանին մէկ ծայրը :*

Կաղանդի սեղանը կը լուսաւորուի գոյնզգոյն մոմերով : Գաւառներու մէջ եկեղեցիէն կը գնեն մոմերը ընտանիքի անդամներուն թիւով :

Եւրոպացիներէն օրինակելով՝ Պոլսոյ մէջ՝ ծառեր ալ կը յարդարեն վերջին ժամանակներս : Պոնտոսի Հայեր, սա-կայն, ի վաղուց անտի սովոր էին ամա-նորին ձիթենիի ճիւղերով զարդարել ի-րենց սեղանները :

Կաղանդի առթիւ (կամ Ծնունդին՝ Եւ-րոպացիներու համար) Ֆրանսացին՝ մու-ճակ կը կախէ, Ամերիկացին՝ գուլպայ իր բուխերիկէն : Ուսկի՞ց ուր Երզնկայի Հայն ալ տոպրակ կը կախէ տանիքէն :

Գաւառական նախապաշարումներ ալ զուգորդուած են Կաղանդի օրուան : Օրի-նակներ —Կաղանդի օրը աւելուքը պէտք է ըլլայ դռնէն դէպի ներս, որպէսզի տան պէրէքէթը *չփախչի : Սովորութիւն էր տեղւոյն եկեղեցիին դուռը չբացուած, Կաղանդի առտուն հաղորդուիլ դրան տակ : Ով որ առաջին անգամ ներս մըտ-նէր՝ երբ դուռը բացուէր, անոր համար տարի մը բախտը բաց կը մնար : Կաղան-դի օրը ինչ որ ընէր մէկը՝ ամբողջ տա-րին նոյնը ընելու կը դատապարտէր իր անձը, օրինակ, եթէ բան մը կոտրէր, կամ սխրէր, կամ կռուէր, եւայլն, ամ-բողջ տարին ալ նոյնը պիտի կրկնուէր, կը հաւատային :Կաղանդի օրը ով որ փը-ռնգտար տարին ապահով հանած կը հա-մարուէր, այսինքն, տարի մը ողջ մնալու ապահովութիւն կ'ունենար :*

Հին օրերուն, նոյնիսկ հակառակ Թըր-քական արգելքներու եւ կաշկանդումնե-րու ազգային զգացման արտայայտու-թեան, Կաղանդի օրը Պոլսոյ փողոցնե-րուն մէջ ձայներնին վերցուցած կ'երգէին տղաք եւ երիտասարդներ —

Հայոց աշխարհին դռնակ բացուեցաւ,
Մութն ի բաց գնաց, արեւ ծագեցաւ :
Ահա առաւօտ բացուած կը տեսնենք,
Հետ հայ մուսային սիրաձայն երգենք,
Թէ Աստուած գթաց Հայոց աշխարհին,
Լոյս տուաւ Մասսին, լոյս տուաւ
Մասսին :

1910 *ԹԼՈԴԻԿ*

Ն. ՄԱՌ

ԵՒ ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

—*—

ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին Հայկական ճարտարապետութեան կոթողները իրենց վրայ բեւեռած էին կարգ մը արուեստա-գէտներու ուշադրութիւնը : Հրատարակ-ուած էին զանազան յուշարձաններու նկա-րագրութիւններ, չափագրութիւններ եւ նոյնիսկ վերակազմութեան նախագիծերու փորձեր կատարուած էին : Սակայն այդ բոլորն ալ կը մնային մակերեսային հե-տազօտութիւններու շրջանակներուն մէջ: Անհրաժեշտ էր նոր, թարմ ուժ մը, որ մէկ կողմ դնէր ազգային աւանդական պատմագրութեան վիպական պատկերա-ցումները եւ իրական փաստերու, մատե-նագրական տեղեկութիւններու եւ յուշար-ձաններու հիման վրայ կարողանար ճիշդ պատկերացնել հայկական ճարտարապե-տական մշակոյթը, գործ մը, որ պէտք է հիմը հանդիսանար բոլոր ապագայ ու-սումնասիրութիւններուն :

Այդ գիտնականը եղաւ Նիկողայոս Մառ՝ երիտասարդ, տաղանդաւոր ուժ մը, որուն արեւելագիտական ընդհանուր բարձր պատրաստութիւնը եւ պրպտող միտքը՝ հեռու ազգայնական պատկերա-ցումներէ, հնարաւորութիւն տուաւ ու-սումնասիրելու հայ մշակոյթին գրեթէ բոլոր ճիւղերը :

Ն. Մառ առաջին անգամ Հայաստան գտնուած է 1890ին : Մինչ այդ, 1888ին, աւարտած է Պետերբուրգի համալսարա-նը : Խոստմնալից գիտնականը 1891ին նը-շանակուեցաւ նոյն համալսարանի հայկա-կան լեզուաբանութեան եւ բանահիւսու-թեան ամպիոնի օգնական դասախօս : Ա-ռաջին պեղումները Անիի մէջ սկսաւ 1892ին : Յաջորդ՝ 1893ի պեղումները ա-ւարտելէ ետք, զադրեցուց աշխատանքնե-րը, մինչեւ որ անհրաժեշտ միջոցներ տը-րամադրուեցան գտնուած իրերը տեղւոյն վրայ պահելու համար, գիտնականը չէր ուզած յայտնաբերուած նիւթերը ղրկել Ռուսիա, ինչպէս որ կը պահանջէր կայ-սերական հնագիտական յանձնաժողովը :

Պեղումները վերսկսան 1904ին եւ շա-րունակուեցան մինչեւ 1917 : Անին դար-ձաւ Կովկասի հնագիտական ուսումնա-սիրութեան կեդրոնը, եւ Մառ յամառ ջանքեր թափեց որպէսզի Անիի նիւթերուն հիման վրայ հիմնուի Կովկասի առաջին գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը, ջանքեր, որոնք յաջողութեամբ պսակուե-ցան միայն 1917ին : Մառ Թիֆլիս կ'ու-ղարկէ Անիի ամբողջ արխիւը՝ հնագիտա-կան հաշուետուութիւններ, օրագիրներ, լուսանկարներ եւայլն : Սակայն պատե-րազմի հետեւանքով կորսուեցաւ մեծ մա-սը : Երեւան տեղափոխուեցաւ միայն փըր-կուած փոքր մասը :

Ուրարտական եւ նախաուրարտական շրջանի բնիկներուն յուշարձաններուն ու-սումնասիրութեան առեն կարողացաւ նշմարել հայ մշակոյթին տեղական ա-կունքները, այն հիմերը, որոնց վրայ կերտուած եւ զարգացած է յետագայ դարերու նիւթական մշակոյթը :

Հայկական միջնադարեան մշակոյթին հիմերը Մառի տեսակէտով կը գտնուին հայկական լեռնաշխարհի բնիկներուն նիւթական մշակոյթին մէջ : «Հայերի համար նախապատմութիւնը — դա հէնց Հայաստանի իսկական պատմութիւնն է, Խալդերի եւ Ուրարտացիների պատմու-թիւնը, լի հէքեաթային եւ միաժամանակ ակնյայտ, իրական շինարարական գոր-ծերով, ոչ միայն պալատների եւ տա-ճարների, ամրոցների եւ քաղաքների, այլեւ հաղորդակցութեան ճանապարհնե-րի, հոյակապ ջրանցքների, որոնք իրենց ջրատարութեամբ մրցում էին տեղական լեռնային գետերի հետ » :

Մառ հայկական հեթանոսական ճար-տարապետութեան ձեւերուն մէջ կը տես-նէր երկու ուղղութիւն. առաջինը՝ տե-ղական, իսկ երկրորդը՝ կազմաւորուած յոյնեւհռոմէական ձեւերուն ազդեցու-թեան տակ : Դիտել կուտայ, թէ քրիստո-նէական մշակոյթը իր կնիքը դրած է ճարտարապետութեան յետագայ ամբողջ զարգացումին վրայ եւ յարմարեցուցած երկու ձեւի կառուցուածքներն ալ նոր պահանջներուն եւ նոր պայմաններուն :

Ե. Դարուն կառուցուած Երերուքի բա-զիլիքին *նուիրուած մենագրութիւնը գիտ-նականին աշխատութիւններուն մէջ կա-րեւոր տեղ կը գրաւէ : Յուշարձանը հան-գամանօրէն նկարագրելէ ետք, կուտայ իր տեսական գրոյթները այդ ձեւի շինու-թիւններուն ծագման, թուագրման եւ տաճարին սկզբնական կարելի ձեւերուն մասին :*

Անիի պեղումներուն ժամանակ եւս Մառ կը ձգտի առանձնացնել հին շրջանին վե-րաբերող նիւթերը, գտնել այն իւրայա-տուկ ձեւերը, որոնք տեսակ մը կամուրջ են եղած Ե. - Է. դարերուն եւ աւելի ուշ, շրջաններու ճարտարապետական մշա-կոյթներուն միջեւ :

Քայլ առ քայլ ուսումնասիրելով Անիի

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(*ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ*)

—o—

Պայմաններն ու պարագաները նման կարեւոր փոփոխութիւններու ենթար-կուած ըլլալով, Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը անհամբեր էր, Արտաքին նախա-րարէն բացատրութիւններ ստանալու հա-մար երկրին զինուորական ու քաղաքա-կան կացութեան մասին : Եւ սակայն, նկատելով որ Արտաքին նախարարի փո-խանորդ Մուհթար պէյ եւս անհանգիստ էր եւ հետեւաբար չէր կրցած գալ օրուան ժողովին, կարելի չէր եղած անհրաժեշտ լուսաբանութիւններն ու բացատրութիւնը ստանալ վերոյիշեալ նիւթերու մասին :

1921 Յունուար 3ին, *Մուհթար Պէյ ապաքինած ըլլալով, ժողովին մէջ տուաւ սպասուած բացատրութիւնները : Օրուան նիստը թէեւ յատկացուած էր պիւտճէի վիճաբանութեանց, եւ սակայն երեսփո-խանները այնքան անհամբեր էին, որ հարկ տեսնուեցաւ ընդհատել ելմտացոյցի տեսակցութիւնները եւ անցնիլ քաղաքա-կան ու զինուորական կացութեան քննու-թեան :*

Մուհթար Պէյ, արդէն պատրաստուած, եկած էր տրուած նիւթերուն առընչու-թեամբ ու մանրամասնեալ ծանօթութիւն-ներ տուաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին, Թուրք-եւխորհ. զինուորական ու քաղաքական փոխ-յարաբերութեանց մասին, ինչպէս նաեւ այդ երկուքին հետ ալ սերտօրէն առնչակից Հայկական Հարցին :

ԴԱՇՆԱԳԻՐ : ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱ-ԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Անջատաբար, անկախ այս նիւթերէն, նոյն օրուան նիստին քննարկուեցան նաեւ հետեւեալ նիւթերը.

Խորհ. Ռուսիոյ կառավարութեան յանձ-նուած Թրքական ծանուցագիրը եւ այս ծանուցագրին Չիչերինի կողմէ տրուած պատասխանը, որոնց ընթերցումը կա-տարուեցաւ այս առթիւ :

Դարձեալ, նոյն նիստին ընթացքին, Մուհթար Պէյ, խօսելով հանդերձ Թուրք-եւռուսական փոխյարաբերութեանց մա-սին, պարզեց նաեւ Թրքական կառավա-րութեան տեսակէտը, համայնավարու-թեան նկատմամբ :

Մուհթար պէյի կատարած այդ յայտա-րարութիւններէն ետք, տեղի ունեցան կարգ մը վիճաբանութիւններ համայնա-վարութեան մասին : Իսկ, ամենակարեւոր պարագան հանդիսացաւ այն, որ այս նիս-տին ընթացքին, Մուսթաֆա Քեմալ մե-կին կերպով պարզեց իր անձնական կար-ծիքն ու կառավարութեան տեսութիւննե-րը համայնավարութեան մասին : Այլա-պէս ուշագրաւ է այս պարագան նաեւ մասնաւորաբար անոր համար, որ օժան-դակութեան ամենակարօտ շրջանին իսկ Մուսթաֆա Քեմալ քաղաքացիական արի-ութիւնը ցուցաբերած է խտիւ ու վճռա-բար մերժելու այն առաջարկները, որոնք կուգային իրեն օգնող երկրի մը կողմէ : Այս պատճառաւ, ստորեւ կը ներկայա-ցընենք անխիղ առենագրութիւնները Ազգ. Մեծ Ժողովին, նկատի ունենալով հարցին կարեւորութիւնը եւ կատարուած խօսակցութեանց ներկայացուցած պատ-մական մեծ արժէքը :

1921 Յունուար 3

Հիմա հետեւինք Մուհթար Պէյի երկա-րապատում բացատրութեան, զոր տուաւ ան Ազգ. Մեծ Ժողովին առջեւ, Թուրք եւ ռուսական յարաբերութեանց մասին :

Մուհթար Պէյ, նախ անդրադարձաւ Հայաստանի Դաշնակցական կառավարու-թեան հետ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի դաշնագրին եւ տեղեկութիւններ տուաւ անոնով ստորագրուած հաշտութեան Հայկական Կառավարութեան հետ կա-տարուող շփումներու եւ պատահած մի-ջադէպերուն մասին :

Տրուած այս տեղեկութեանց համա-ձայն, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի եւ Հայաստանի Կառավարութեան միջեւ բա-նակցուած այս դաշնագիրը ունէր մասնաւոր տրամադրութիւն մը, որ կ'են-թադրէր ստորագրումի թուականէն ա-ռաւելագոյն ամիս մը ետք վաւերացման ենթարկել զայն ստորագիր երկու կողմե-րուն : Եւ սակայն, մինչ այդ Դաշնակցա-կան կառավարութիւնը տապալած էր եւ այդ շրջանին մէջ գտնուող Կարմիր Բա-նակի Տասներորդ զօրաբանակին ալ օժ-նութեամբ, համայնավար կառավարու-թիւն մը հաստատուած էր Հայաստանի մէջ :

Ստեղծուած այս նոր կացութեան առ-ջեւ ալ, Ռուսերը երեւան բերին այն պըն-դումը, թէ այլեւս Հայերը դադրած են Թուրքերուն խօսակից ըլլալէ եւ թէ բա-նակցութիւնները ասկէ ետք պէտք է որ շարունակուին Թրքական կառավարու-թեան եւ Ռուսերուն միջեւ :

Արտաքին նախարար Մուհթար պէյ, այդ առթիւ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողո-վին մէջ տուած բացատրութիւններուն ընթացքին պարզած է այն պատճառները, որոնք երկիրը կը մղեն մերձենալու Ռու-սերուն եւ ի մէջ այլոց հետեւեալ յայտա-րարութիւնը կատարեց :

(47 Շար.)

յուշարձանները, կը բացայայտէ ոչ միայն անոնց խրայատուկ կողմերը, այլեւ այն ոճային առանձնայատկութիւնները, որոնք բնորոշ էին Թ.–ԺԱ. և ԺԲ. - ԺԴ. դարերուն :

Անիի, Երերուքի եւ Տեկորի ուսումնասիրութիւններէն ետք, 1909ին, ձեռնարկեց Գառնիի հեթանոսական տաճարի պեղումներուն:

1916ի ամառը կը մեկնի Վան՝ պեղումներ կատարելու եւ կազմակերպելու հնագիտական նիւթերու պահպանութեան գործը : Իր տեղեկագիրներուն մէջ կը նկարագրէ Թուրքերուն վայրագութիւնները, յուշարձաններուն դիտումնաւոր փըճացումը եւ կը թուէ հնագիտական նիւթերը, ձեռագիրները եւ կիրառական արուեստին նմոյշները թալանէ փրկելու անյետաձգելի անհրաժեշտութիւնը :

Ուսումնասիրելով Անիին կեանքը, իր բոլոր կողմերով, անդրադառնալով քաղաքին պատմութեան եւ լայնօրէն օգտագործելով լեզուական, հնագիտական, ճարտարապետական, վիմագրական, քանդակագործական եւ որմնանկարչական նիւթերը, Մառ այս բոլորին մէջ առաջ կարգ տեղ կուտայ ճարտարապետական մշակոյթին, դիտել տալով, որ մատենագրական սկզբնաղբիւրներէն ետք առաւել մեծ նշանակութիւն ունին ճարտարապետական յուշարձանները, որովհետեւ յաճախ « քարերը խօսում են յեղափոխական տեղաշարժերի մասին, մինչդեռ այնքան առատօրէն գրուած հայրենի պատմութիւնն այդ մասին լուռ է մնում » : Ճարտարապետական յուշարձաններու պատերուն փորագրուած արձանագրութիւններուն մանրագնին ուսումնասիրութիւնը կարելիութիւն ընծայեց պարզաբանելու միջնադարեան քաղաքին ընկերային պայմանները եւ, միաժամանակ, նոր լոյսի տակ դիտելու բուն յուշարձաններուն կազմաւորման ընթացքը եւ գտնելու անոնց հիմնադրութեան հիմնական նախադրեալները :

Մառի հետազօտութիւնները հիմնովին հերքեցին այն ուսումնասիրողներուն դրոյթները, որոնք հայկական ճարտարապետական մշակոյթին անկումը կը կապէին Բագրատունեաց թագաւորութեան անկումին հետ եւ յետագայ դարերու ճարտարապետութիւնը այսպէս կոչուած «սելճուկեան» ճարտարապետութեան ազդեցութիւն կը նկատէին :

ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Քուպայի մայրաքաղաք Հաւանայի մէկ թաղին բազմաբնակարաններէն մէկուն մէջ ուշ գիշերին հրդեհ կը ծագի:

Բնակիչներէն մէկը անմիջապէս կը փութայ դրացիներուն լուր տալ, անոնց դուռները բախելով եւ ըսելով ·

— Մի վախնաք, գաղտնի ոստիկանութիւնը չէ: Հրդեհ կայ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՔԱՈՍԸ

ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՍՈՔԱՐՆՕ

Ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ, Ինտոնեզիական »Գործադիր Իշխանութեան Կոմիտէն», որ պետական գործունէութեան բոլոր մարզերու գերագոյն իշխանութիւնն է, յայտարարեց՝ թէ իր կողմէն հեռացուած է բոլոր քաղաքական դէմքերը եւ անոնց տեղ առած զինուորականներ : Զօրավարները, այս կերպով՝ ամրապնդեցին իրենց դիրքը երկրի վարչական բոլոր ճիւղերուն մէջ :

64 տարեկան հասակին, նախագահ Ահմէտ Սոքարնօ, «Պուկ Քարնօ»ն, հարաւի ծովերու հանճարեղ Իսլիւ Թագաւորը, կորսնցուց շրջան մը ու թերեւս թագաւորութիւն մը:

Այսուհանդերձ, միայն ան կրցաւ երեւութական միասնականութիւն մը տալ մօտաւորապէս երեք հազար կղզիներէ բաղկացած այս անսահման արշիպեղագոսին, ուր հարիւր միլիոն մարդիկ կ'ապրին եւ որ Ինտոնեզիա կը կոչուի : Նախագահին իշխանութիւնը կռթնած էր երկրի երկու կենսունակ ուժերու հաւասարակշռումին վրայ — բանակին՝ որ պետական պիւտճէին հարիւրին վաթսունը կը սպառէ եւ որուն գլուխը կը գտնուին իրենց նայուածքները դէպի Ուաշինկթըն ուղղած կարգ մը զօրավարներ եւ Ինտոնեզիական Համայնավար կուսակցութեան, որուն ուժը, որ 1951ին հինգ հազար անդամ էր, 1965ին հասած էր երեք միլիոնի, եւ որուն աչքերը ուղղուած են դէպի Փեքին :

ԳԱՂՏՆԻ ԾԱԼՔԵՐԸ

Այսօր, բանակէն հալածուող Ինտոնեզիական Համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջական կազմալուծման մէջ կը գտնուի : Սոքարնոյի կողմը հաստատուած թոյլ հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ եւ Ինտոնեզիա կը գտնուի քաոսին ափը:

Հիմա դիտենք գաղտնի ծալքերը հարցին, որ նախ ներկայացաւ իբրեւ Համայնավարական դաւադրութիւն : Սեպտեմբեր 29ին, Սոքարնօ անհանգստութիւն մը կ'ունենայ : Անմիջապէս, ամէնքը կը սկսին մտահոգուիլ՝ թէ ո՞վ պիտի յաջորդէ անոր : Զինուորականները կը պատրաստուին իշխանութիւնը գրաւելու: Յաջորդութեան համար դաւող ձախակողմեան ուժերը ծրագիր մը ունին զօրավարներու ճամբան փակելու համար : Սակայն, ծրագիրը ամբողջովին չէ պատրաստուած : Բայց, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի : Ամէն ինչ աչք առնուած է :

Գնդապետ Ունտակ, Համայնավար պահակախումբին պետը, հինգ հարիւր ընտրեալ ուժերով կը յարձակի զօրավարներուն վրայ, որոնցմէ կը յաջողի սպաննել վեցը : Սակայն, բաւական շատ զօրավարներ ողջ կը մնան, զէնք գործելու անկարող դարձնելու եւ իրեն հետ՝ Համայնավար կուսակցութիւնն ալ ջախջախելու համար :

Անկէ ի վեր, զինուորականները կը պարտադրեն իրենց կամքը :

Խորհրդարանի 65 համայնավար երեսփոխանները արտաքսուեցան : Միեւնոյն ատեն, Ճաւա կղզին կեդրոնը գտնուող համայնավարներու ըմբոստ ուժերը ընաջնջուեցան նոր վարչաձեւի զօրաւոր դէմքին՝ զօրավար Սուհարթոյի զինուորներուն կողմէ : Տասը հազար համայնավարներ ձերբակալուեցան :

Ինտոնեզիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուելու նախօրեակին կը գտնուի :

Ներկայիս, գերագոյն կայսրը եւ խոնջ զուարճասէրը՝ նախագահ Սոքարնօ, ըստիպուած է Քասանտրայի դեր կատարել: Նոյեմբեր 21ին, երեք հարիւր զինուորականներու առջեւ խօսելով՝ յայտարարեց· « Մեր փառքի պայծառ լոյսը խաւարեցաւ: Ոճիրը, զրպարտութիւնը եւ ատելութիւնը կը սպառնան բնաջնջել մեզ : Կանգ առնենք, եղբայրներ, կանգ առնենք » :

Յետոյ, նոյն շեշտով շարունակելով ըսաւ ·« Իմփերիալիզմի դէմ մեր պայքարին մէջ կը շարունակենք մէկ մասը ըլլալ Ճաքարթա - Փեքին Առանցքին ... : Ինտոնեզիա պէտք է ձախ կողմը մնայ ...» :

Սակայն, այսուհետեւ ի՞նչ կրնայ ընել «եղբայր Քարնօն» :

Ասկէ ետք ինչ ալ որ ըլլայ՝ Ինտոնեզիա պիտի երթայ դէպի այն կողմը՝ որ պիտի ուզեն իր զօրավարները :

ՎԱԶՐԻԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԿՂԶԻՆ

—*—

Վերջերս դարձեալ սկսան շրջան ընել զրոյցներ, որոնք նպատակ ունին հարցականի տակ դնելու Ամերիկայի յայտնութիւնը Քոլոմպոսի կողմէ: Համաձայն այդ զրոյցներուն, Վիքինկ Լէյֆ Էրիքսոն ԺԱ. դարուն սկիզբները Կրօէնլանտայէն կ'անցնի Լապրատոր եւ ցամաք կ'ելլէ Վինլէնտի մէջ (Ամերիկայի հիւսիս - արեւելեան շրջանը): Այս զրոյցները հերքուեցան, բայց իբր իրողութիւն շարունակեց մնալ Կրօէնլանտայի յայտնագործումը Լէյֆէն առաջ : Այս պատմական իրողութիւնը կուգայ հաստատել, թէ Իսլանտայի մէջ հաստատուելէն մէկ դար ետք, այսինքն Ժ. դարուն վերջերը, Նորվեկիացի Էրիք, որ անուանուած է նաեւ « Կարմիր» իր անհանդուրժ բնաւորութեան համար, կ'արտաքսուի եւ կը հարկադրուի քանի մը ընկերներով հեռանալ եւ փնտռել աւելի հիւրընկալ շրջաններ : Մեծ դժուարութիւններով կը հասնի անհիւրընկալ ափ մը: Այս ձեւով յայտնաբերուեցաւ նոր երկիր մը, որուն հարաւարեւմտեան շրջանը ենթակայ ըլլալով հիւսիսի սառնամանիքին, պատուած էր խոտով, այս պատճառով ալ ան այդ վայրը անուանեց կանաչ երկիր :

Կրօէնլանտա կը համարուի աշխարհի ամենամեծ կղզին : Անոր ընդհանուր տարածութիւնն է 2·175·000 քառ. քիլոմեթր : Այս հսկայ տարածութենէն միայն 341·700 քառ. քիլոմեթրը ծածկուած չէ սառոյցով : Մնացեալ մասը կատարեալ սառնարան մըն է, ուր 24 ժամուան ընթացքին երեք հարիւր սառնալեռներ կը կազմուին: Կղզիին սառոյցի շերտը երեք միլիոն քիլոմեթր խորանարդ է, իսկ կղզիին կեդրոնական մասին սառի շերտը ունի երեք քիլոմեթր հաստութիւն : Հաշուեղած է, որ եթէ Կրօէնլանտայի սառոյցին շերտը բնական որեւէ պատճառով հալի, ծովերու եւ ովկիանոսներու մակերեսը կը բարձրանայ ութ մեթրով: Կղզիին հարաւ արեւելեան եւ արեւմտեան շրջանները կան լեռներ, որոնց բարձրութիւնը կը հասնի 4·016 մեթրի :

Այս ցամաքամասը միշտ հետազօտութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու առարկայ եղաւ բազմաթիւ գիտնականներու կողմէ : 1887ին ծանօթ գիտնական եւ հայասէր Ֆ. Նանսէն դահուկներով մէկ ափէն միւսը անցաւ :

Հակառակ իր բնական աննպաստ պայմաններուն, կղզիին բնակչութիւնը վերջերս երթալով սկսաւ բազմանալ : Այսօր անոր թիւը կը հասնի երեսուն հազարի : Բնակչութեան գլխաւոր զբաղումն է ձկնորսութիւնը, որ կ'ապահովէ երկրին եկամուտին 75 առ հարիւրը: Կղզիին ընդերքը հարուստ է զանազան մետաղներով : Իբրեւ Դանիայի մէկ մասը, Կրէօնլանտա ներկայացուած է այդ երկրին երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ ունի երկու ներկայացուցիչներ : Կղզիին ներքին վարչական խնդիրները կը լուծուին մայրաքաղաքին՝ Քոթհապի մէջ, ուր կայ շրջանային խորհուրդ մը:

Ա. Ա.

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Պրիւսէլի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Տիգրան Մարտիրոսեան :

Բնիկ Դատուանցի, բազմանդամ ընտանիքի զաւակ, Մեծ Եղեռնի օրերուն կը ճաշակէ Հայութեան վիճակուած ահ ու սարսափը, որբերգութիւնը: Վրէժի ըղձացումով տոգորուած կ'արձանագրուի կամաւոր եւ կը մտնէ Դրոյի վաշտին մէջ:

Անձնուիրաբար կը ծառայէ իր ժողովուրդին դատին: Զօր. Սմբատի հետ կը կռուի նաեւ Պիթլիսի ճակատին վրայ :

Անկախ Հայաստանի մէջ կը դառնայ ոստիկան :

Հայրենասէր եւ զոհաբերող, Տիգրան միշտ գտնուեցաւ պատնէշի վրայ, յանուն ազգին եւ հայրենիքին :

Յ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ողջ մեռել մը կը բերեմ ձեզի, բացագանչեց Մօրիս ուրախութեամբ սենեակէն ներս խոյանալով :

— Պարոն Մօպրէն է, գոչեցին երկու կիները միաբերան :

— Ինչէ՞ն գիտցաք, բացագանչեց Մօրիս :

Տիկին Շապան ձեռքի լրագիրը ցոյց տուաւ :

Մօրիսի ետեւէն Փիէր Մօպրէ ներս մըտաւ, իսկ անոր ետեւէն ալ Զարտաք :

Փիէր թեւը կապած էր :

— Վիրաւորուեցա՞ք, հարցուց Տիկին Գուէթ դէպի դէզին կարելով :

— Կատուի ճանկռտուք մը, տիկին, պատասխանեց Մօպրէ :

— Պատմեցէք, պատմեցէք :

— Ո՞վ է այդ պարոն Փավլօ Հիւէրթասը, հարցուց Տիկին Շապան :

— Անցեալ կատարեալ եղանակով խօսեցէք, Տիկին Շապան, «ո՞վ էր» ըսէք, միջամտեց Զարտաք :

— Ինչո՞ւ :

— Անոր համար որ պարոն Փավլօ Հիւէրթաս ոչ եւս է :

— Իրա՞ւ կ'ըսէք :

— Այո՛, մեռաւ :

— Ո՛հ, ի՛նչ կ'ըսէք :

— Ձեզի չէի՞նք ըսած որ Փիէր թանկագին բարեկամ մըն է, տիկիններ: Ահա, տեսէք, մեծ ծառայութիւն մը մատոյց մեզի :

— Մարդ մեռցնելը ծառայութիւն չէ սակայն, դիտել տուաւ տիկին Շապան :

— Ըսածնիդ ճիշդ պիտի ըլլար երբ մեռնողը Սեւ Արծիւներու ընկերակցութեան չպատկանէր, ըսաւ Զարտաք :

— Իրա՞ւ Փավլօ Հիւէրթասը Սեւ Արծիւ մըն էր, բացագանչեցին երկու կիները :

— Ատանկ ըլլալը գուշակած էի արդէն, գոչեց Մօպրէ :

— Աղէկ, աղէկ, հիմա երթանք ճաշենք, եւ ետքը այդ մասին կը խօսինք, միջամտեց Զարտաք :

— Աղէկ ըսիր, ես ալ անօթութենէս կը մարէի, ըսաւ խմբագիրը ժպտելով :

Երբ ճաշասրահ անցան, սպասաւորներու ներկայութեան չկրցան բան մը խօսիլ: Խմբագիրը հազիւ այնքան կրցաւ արտայայտուիլ ·

— Հակառակորդս քաջ մարդ էր, առաջնակարգ և անվախ սուսերամարտիկ մը :

— Ատիկա մենք ալ նշմարեցինք, հաստատեցին Լեւոն եւ Մօրիս :

Ճաշէն ետք երբ երեք ընկերները եւ երկու կիները հիւրասրահ անցան, Զարտաք զանոնք իր շուրջը հաւաքելով ըսաւ ·

— Ձեզի ծանրակշիռ եւ լուրջ ըսելիքներ ունիմ :

Եւ սկսաւ պատմել սրճարանին մէջ տեղի ունեցած դէպքը :

— Այսպէս կը կարծեմ որ կարմիր սպիով մարդը Սեւ Արծիւներուն պարագլուխն է, շարունակեց Զարտաք : Բժէգին ապսպրեցի որ անոր լուսանկարը քաշէ, այնպէս չէ՞, Մօրիս: Ատիկա աղէկ մտածեցինք : Եթէ լուսանկարը ձեռքերնիս անցնի, փաստ մը պիտի ունենանք: Գիտցած ըլլաք որ հասարակ աւազակներու դէմ չենք գտնուիր: Սեւ Արծիւներու ընկերակցութիւնը Չարիքի Աստուածն է : Կազմակերպուած, ազդեցիկ եւ ամէն տեղ մարդիկ ու ներկայացուցիչներ ունեցող խմբակցութիւն մըն է ան ... :

Այս բարձր դասէ աւազակներուն հետ գլուխ ելլելը մեզի համար շատ դժուար պիտի ըլլայ ... : Գործերնիս անանկ վարպետ ու հանճարեղ մարդոց հետ է որ, ոչ պատմութիւնը եւ ոչ ալ երեւակայական վէպերը ատանկ մարդոց մասին խօսած են : Սպասեցէք որ ձեզի անոնց կարողութեան մէկ ապացոյցը տամ : Քիչ մը առաջ երբ ձեր քովէն զատուեցայ եւ երբ դուք քանի մը վայրկեան ինքնաշարժին մէջ ինծի սպասեցիք, գիտէ՞ք թէ ուր գացի :

— Ոչ, պատասխանեց բժիշկը :

— Ըսէ, նայինք, ո՞ւր գացիր, մէջ բերաւ Մօպրէ :

Երկու կիները ականջնին սրեցին :

— Գացի փլչող շեղջակոյտը քննեցի :

— Վա՞յ ... :

— Եւ խիստ կարեւոր հետք մը գտայ, շարունակեց Զարտաք կատարեալ պաղարիւնութեամբ : Շեղջակոյտին տակի հաստատուն տախտակները առաջուընէ սղոցուած էին ... :

— Ինչ կ'ըսես, բացագանչեցին ամէնքը մէկ բերան :

— Ասկէ զատ, երկար պարան մը կապուած էր շեղջակոյտին գագաթի տախտակներուն, շարունակեց Զարտաք: Այդ պարանը քաշելնուն պէս, շեղջակոյտը փըլած է : Հաւանաբար Սեւ Արծիւներու մարդիկը շեղջակոյտին ետին պահուըտած են եւ յարմար նշանի մը վրայ պարանը քաշած ու շեղջակոյտը փլցուցած են : Գիտե՞ս, Փիէր, այս առիթէն օգտուելով էր որ հակառակորդդ վրադ խոյացաւ եւ քեզ մեռցնել փորձեց :

— Յետո՞յ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

('Շար.)

Պ. Յակոբ Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Թիւլէկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկանուշ Օրմանեան (Ամերիկա), Պ. Երուանդ Օրմանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օրմանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եաղճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Եաղճեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Մարիամ Փափազեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, քեռկնիկին եւ կենքամօր՝

ԶԱՊԷԼ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին, 63 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի ժամը 15·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Զապէլ Հօճապաշեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ազարեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Ազարեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Մասի եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ժօ Թեննըլի եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Հօճապաշեան ընտանիք (Ամերիկա), Փարթամեան ընտանիք (Գահիրէ), Գաբրիէլեան ընտանիք (Փարիզ), Բարթիկեան ընտանիք (Գահիրէ), Հայրապետեան եւ Պզտիկեան ընտանիք (Գանատա), Մոմճեան ընտանիք (Գահիրէ) եւ Թորոսեան ընտանիք, կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին

ԱՐԱՄ ՀՕՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, 27 Դեկտեմբեր 1965ին, Գահիրէ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 28ին Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, նոյն օրը մարմինը ամփոփուեցաւ Հելիոպոլսոյ ազգային գերեզմանատան մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նշանուհի Աչճեան Ս. Ծնունդի տօներու առթիւ կը նուիրէ քսան Փրանք Հալէպի ծերանոցին, ի յիշատակ ողբացեալ Գրիգոր եւ Ագապի Մինասեանի (Շապին Գարահիսարցի): Նոյնպէս տասը Փրանք Ակնցի Գիսակ Փափազեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·45ին, Շաւիլի Փրանսական եկեղեցիին հաւաքական աղօթքին կը մասնակցի նաեւ հայ եկեղեցին: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

*Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօ*տէրնի *մէջ:* Փլաս տը լա Րէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Դպրոցասէրի դեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար: Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան:

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք:

ԻԲՐԵՒ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր փրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հասցէով, (մի գործածէք* Յառաջի *չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, *նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր* (industriels) *Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.*

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30,* Սալ տը լա Շիմի:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

ՃՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական *ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Փրանք:*

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées

3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 փրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյններուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Մարսէյ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, բեմադրութիւն եւ ղեկավարութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէք տը Մարսէյ, փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ - Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:

Հատը 6 փրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 18 JANVIER 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10512

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNEE — No 10.512

ՄԱՂԹԱՆՔ

Նոր Տարուան առաջին օրերը կը հետեւին իրարու , Հայկական Ծնունդը անգամ մը եւս կը հնչեցնէ ու կը յիշեցնէ «Խորհուրդ Մեծ ու Սքանչելի»ն եւ ամենուր , մարդիկ ամէն՝ ամէն տեսակի մաղթանքներ կ'ընեն :

Դժնդակ դարերու դառնութիւններն ու խաւարութիւնը կը թուին խտացուցած եւ բիւրեղացուցած ըլլալ այն մաղթանքը , որ Հայ Մարդունը պիտի ըլլար :

Հայ Մարդը պիտի սիրէր , — իր ողջ սրտով պիտի սիրէր, — որ Մեծ Յեղափոխականի ծննդեան այս օրերուն ,անոր խաղաղութեան խօսքը չթութակուէր իրրեւ քարոզչական կրկնութիւն , չյանկերձէր անոր համար, որ միմիաներու ապրողն սովորոյթը այդ կը պահանջէ , չկրածուէր քանի մը օրերու թէկուզ խոր, սակայն՝ անցաւոր ապրումին :

Մեծ Յեղափոխականի խաղաղութեան խօսքը՝ զԱյն խաչելութեան առաջնորդեց : Բայց ցուցէ նաեւ, Անոր ոչ թէ Ծնունդը, այլ՝ Խաչելութիւնն էր, որ դարձաւ անջնջելի ակը Անոր խաղաղ խօսքին : Այդ խօսքի՝ վիթխարի ուժականութեան : Խաչելութեան խորհուրդին շնորհիւ է , որ իմաստալի՝ խաղաղութիւնը, որպէս ազգային արարչակերտումը եղբայրացած մարդոց՝ դարձաւ մարդկային մըշտավառ խոյալ :

Այն խաղաղութիւնը, որով հարկեցուցէ կը դառնայ իրացուած մարդացումը՝ ազատութեան, արդարութեան, ապահովութեան :

Այն խաղաղութիւնը, որով հարկադրածը, այդ բարիքները պէտք է բաշխուին ին հաւասարութեամբ , որ կը դառէ բառ իրաւունքի', ոչ՝ բիրտ ուժի :

Այն խաղաղութիւնը, որուն շնորհիւ միայն կը նուիրագործուի մարդոց — անկարելի թէ հաւաքականութեան — արցունքը, որուն ներգործ ոգիով կը դարմանուի ցայն պատճառող ցաւը: Ոչ այնքան՝ մտքին', որքան՝ սրտի', մտքի, հոգիի:

Անկեղծ աղօթքի, անաղարտ ցանկութեանց այս օրերուն՝ մարդկօրէն վճիտ ու բիւրեղ է մաղթանքը Հայ Մարդուն :

Եթէ լա՛ւը պիտի ըլլայ, թող ան ա՛յն—ը ըլլայ , որ մէկ ու նոյն կչիռքի առաջին նժարին մէջ չդրուի այնպիսի բարիք, որ ցայն՝ ծանրութենէն յատակին կպչի , մինչ երկրորդ նժարը՝ գրեթէ՝ դատարկ՝ օդին մէջ մնայ :

Թող ըլլա՛ն ճշմարտութիւն, արդարութիւն ,ազատութիւն, սակայն ըլլան ա՛յնպէս՝ որ մարդը մարդէն չամչնայ, ա՛յնպէս՝ որ իրաւունքը չմնայ ստորադաս բիրտ ու կոպիտ ուժին, ա՛յնպէս , որ բարի բաշխումները նոյն կողմնացոյցը ունենան :

Եւ եթէ բարին է, որ պիտի ծաղկի, ապա՝ թող համամարդկային պարտէզի ամէն մէկ անկիւնին ա՛յնպէս բաժին հանէ անոր հունտերէն, որ ընդհանրական պարտէզի սա ու նա մասը չմնան՝ անսերմ անած, ջուրէ զրկուած, հարազատ հերթէն որբացած, մինչ այլ մասեր այնքան կը փարթամանան ու կը փթթին, որ իրենց իսկ բոյրէն կ'արբենան :

Բարօրի' մարդացումով է , որ պիտի երեւցուի անսպառ կարողականութիւնը այրացած մարդկութեան :

Բարօրի' մարդկօրէն արդար վաստակով որ պիտի կերտուի հրաշքը մարդու ստեղծական արարչագործութեան :

Բարօրի' ներքին ազնուացումով է, որ պիտի կատարելագործուի մարդկային ցեղի վեհանձնութիւնը, որուն տիրական զգացումը, մղումն ու նպատակը՝ ոչ թէ անձնական եսէն կը մեկնին եւ անով ալ կը սահմանափակուին, այլ՝ այլասիրութենէ առաջնորդուին :

«Մա՛րդ՝ հպարտ կը հնչէ այս խօսքը» — կը բացագանչէ Մաքսիմ Կորքի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՆԻԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՃԶՄԵԼ

Նիժերիոյ դաշնակցութիւնը 928 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ Ափրիկէի ամէնէն բազմամարդ պետութիւնն է : Ցարդ կարելի չէ եղած ճըշգրիտ թիւ մը տալ բնակչութեան որ 40էն 55 միլիոն կը հաշուուի :

Դաշնակցութիւնը չորս շրջաններէ կազմուած է .— Հիւսիս Արեւմուտք, կեդրոն - արեւմուտք (ստեղծուած 1963ին), արեւելք եւ Լակոսի դաշնակցային շըրջանը : Մայրաքաղաքը՝ Լակոս աւելի քան 450 հազար բնակիչ ունի, բայց մեծագոյն քաղաքը՝ Իպատանն է աւելի քան վեց հարիւր հազար բնակիչներով : Աշխարհի մեծագոյն արտադրիչն է ձէթի եւ երկրորդ դիրքի վրայ է Քաքաոյի արտադրութեան մէջ :

Նիժերիա անգլիական նախկին գաղթավայրերու ամէնէն կարեւորը կարելի է նկատել :

Մասնակի տեղեկութիւններ կան միայն պետական հարուածին շուրջ : Կ'ըսուի միայն թէ բանակի հաւատարիմ տարրերը վերահաստատած են կարգը Լակոսի մէջ եւ թէ դաշնակցային կառավարութիւնը պաշտօն տուած է ընդհ. հրամանատարին՝ Ջօր. Իրոնսիի, որ գործերու ղեկավարութիւնը ստանձնէ առժամապէս վերջ տալու համար ըմբոստական շարժումին : Բայց երիտասարդ սպաներու խմբակը , որ յայտարարած է թէ վճռած է «վերջ դնել աւազակութեան եւ ապահովել կարգի վերահաստատումը », դերի բռնած է վարչապետը՝ Ապուպաքար Պալեվուա, որ անցեալ շաբթու Անգլիոյ վարչապետ Ուիլսընի հիւրն էր Հասարակապետութեան ժողովին : Վարչապետը ամէնէն չափաւոր պարագլուխներէն կը նկատուէր ափրիկեան նոր պետութիւններուն մէջ : Իրեն հետ առեւանգուած է նաեւ ելմտական նախարարը :

Այն կարծիքը կը տիրէ այս առեւանգումներուն մասին թէ ըմբոստները իրրեւ պատանդ պիտի պահեն երկու ղեկավարները, բանակցութեանց առեն, զիջումներ ձեռք ձգելու համար : Ըմբոստութեան սկիզբը օգնականային հազորդակցութիւնները դադրած էին : Լակոսի ձայնասփիւռն ալ որ դադրեցուցած էր իր հաղորդումը, վերսկսած է իր յայտագիրը, բայց բան չըսեր ըմբոստական շարժումին մասին : Ամէն պարագայի մէջ, կասկածէ դուրս որ ապստամբութիւնը երկար ժամանակէ եւ խնամքով պատրաստուած էր , գաղտնիքն ալ այնքան լաւ պահուած էր , որ իրական անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար :

Դժգոհութիւնը ծագած է Նիժերիոյ դեմոկրատ ազգային կուսակցութեան յաջողութենէն, որ վերջերս միացած էր Հիւսիսի Քոնկրէի կուսակցութեան :

Ամէն կողմ , բազմապատկուած են քաղաքական սպանութիւնները :

Վերջին լուրերու համաձայն բանակին մեծ մասը հաւատարիմ մնացած է ինչպէս նաեւ ոստիկանական ուժերը :

Ամերիկայի մէջ, ցարդ կարծիք մը չըկայ այս ըմբոստական շարժումին մասին, զոր ցաւալի կը նկատեն : Մինչեւ հիմա, Ուաշինթընի մէջ Նիժերիան իբրեւ օրինակելի պետութիւն մը կը նկատուէր :

Այո — հպարտ , հզօր ու հաւատաւոր :

Պայմանով, որ մարդը չմնայ իմաստազուրկ խոհալներ թօթուող մը սոսկ, կամ՝ զանոնք սեփական նեղ ու նեղմիտ շահերուն ծառայեցնող :

Պայմանով , որ ան եղբօր մէջ մա՛րդը փնտռէ, բայց նաեւ, մարդուն մէջ՝ հարազատ եղբայրը :

Պայմանով , որ սեփակա՛ն մարդացումը ըլլայ ստուգանիշը մարդկային արժէքի եւ առաքինութեան :

Ոչ ազգային յաւակնութիւն է, ոչ ալ՝ սին սնափառութիւն հաստատել, թէ հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ տիրական դրոշմ դրած դրուագներէն ու դէմքերէն մէկիմաստօրէն կը հետեւի, թէ հազարամեայ մեր ժողովուրդը՝ մարդը ա՛յսպէս է հասկցած :

Եւ ինքն ալ՝ անհատական ու հաւաքական իր կեանքը ըստ այնմ է ճարտարապետած :

Մշտապէս մարդացող մարդու տենդն ու տենչը կան մեր ժողովուրդի բոլո՛ր ազգային ոգորումներուն մէջ :

Հայ մարդու անանցելիօրէն չքեղ երազը միշտ՝ կատարացող ու կատարելագործուող մա՛րդն է եղած :

Ան, որուն աստուածիմաց մայրուղին ա՛յն հանդրուանին կը տանի ,ուր Մարդը կը գլխագրուի':

Ուստի, հայ հազարամեակներու հարազատ մաղթանքն է, որ նոյն հնաւանդ երկիւղածութեամբ ամէն հայ յարկի տակ այսօր ալ նոյնութեամբ կը կրկնուի . — — Թող մշտապէս մշակուի մարդացումը մարդուն, որպէսզի ան ընդունակ դառնայ իր ԵՂԲՕ'Ր ցաւով ցաւելու ա՛յնպէս ու ա՛յնքան որ սեփական եսը, բայց մանաւանդ՝ այդ եսէն սկսող ու անով սահմանուող շահը՝ ի սպա՛ռ մոռնայ :

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼՔ

Պարսկական կառավարութիւնը ընդունած է Իրաքի կառավարութեան առաջարկները կարգադրելու համար սահմանային տարակարծութիւնները :

Թեհրանի տեղեկատուութեան նախարարութիւնը յայտարարած է այս առթիւ թէ այս որոշումը տրուած է նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար բանակցութեանց բացումին նախօրեակին :

Իրաքեան առաջարկները փոխանցուած էին Թեհրանի իրաքեան դեսպանին միջոցաւ եւ պարզուած էին Իրաքի վարչապետին կողմէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Այս առաջարկներուն մէջ, կը նախատեսուի երկու բանակներու զօրքինահանջը որոշ հեռաւորութեան վրայ : Քարոզչութեան դադրեցումը եւ խառն յանձնախումբի մը կազմութիւնը : Պարսկական բովանդակ մամուլը կը շեշտէ այս որոշումին ստեղծած զարմանքը պարսկական քաղաքական շրջանակներուն մէջ , որ ցարդ «որեւէ լուր չունէին նման համաձայնութենէ մը » :

Կարգ մը պարսկական թերթերու համաձայն, «Իրաքեան պայքարը պարսկական վտանգին դէմ ուրիշ նպատակ չունէր եթէ ոչ համաշխարհային հանրային կարծիքը լարել Պարսկաստանի դէմ եւ համախմբում մը ստեղծել Քիւրտերուն դէմ» :

Վերջապէս պարսկական թերթերը կը շեշտեն անհրաժեշտութիւնը զոր Պարսկաստան ունի Շահթ Ալ Արապի հարցը արձանագրել տալու սահմանային տարակարծութեանց հարցերու կարգին, զոր խառն յանձնախումբը պէտք է լուծէ : Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, կատաղի կռիւներ կը շարունակուին իրաքեան զօրքերուն եւ Քիւրտերուն միջեւ Սիւլէհմանիէի եւ Քէրքիւքի շրջանը :

ՍԱՍՏԻԿ ՁՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— * —

ՑՈՒՐՏԷՆ ՄԵՌՆՈՂՆԵՐ

Խստաշունչ ձմեռ Թուրքիոյ մէջ: Կեդր. Անատոլուն, Եգէականը, Արեւել. Անատոլուն եւ Մարմարայի շուրջը ձիւնի թանձր խաւի տակ ծածկուած : Ջուքուրովայի մէջ (Կիլիկիա), Ճէյհան գետը յորդելով հազարաւոր հողէ անպատսպար թողուց : Շատեր կ'ապրին տանիքներու վըրայ այս խստաշունչ ձմրան օրերուն : Ոմանք ծառերու վրայ : Իզմիրի մէջ հինգ տարիէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով ձիւն տեղաց : Էսկիշէհիրի մէջ եւս բոլոր գետակները յորդած են եւ կեանքը ջլատուած : Աստափազարի մէջ ձիւնին բարձրութիւնը կը հասնի 70 սանթիմեթրի : Գայլերը Պուքաձաք դաշտին մէջ յարձակեցան ոչխարի հօտի մը վրայ : Սէօքէի դաշտը ջուրերու տակ կը մնայ : Մենտերէս գետը եւս կը սպառնայ : Գոնիայի դաշտին մէջ ձիւնին թանձրութիւնը 40 սանթիմեթր է, Մանիսայի մէջ քսան, Իզմիրի մէջ տասը :

Պոլիս եւս ձմրան նոյն խստութեան ենթարկուած : Ջինամըրլըկը դադրեցուցած է սովորական կեանքը : Շոգենաւ մը մեքենաները կը խանգարուին Պէյքոզի առջեւ եւ Վոսփորի հոսանքն է որ կը քշէ : Ջինամըրլըկին պատճառով նաւերը չկըրցան բացուիլ դէպի Սեւ Ծով :

Թոփհանէի մէջ երկու հաշիշամոլներ սառելով մեռան :

Արդուինի գիւղերէն Մաջէնի մէջ չորս հոգի ձիւներուն տակ մնացած ու մեռած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ եկեղեցւոյ եւ պետութեան պայքարը կը սաստկանայ: Կարդինալ Վիշինսկի բուռն կերպով բողոքեց այն ամբաստանութեանց դէմ որ կ'ըլլան կղերին դէմ , մանաւանդ Կոմուլքայի կողմէ : «Դիւրին չէ քրիստոնեայ ըլլալ, շեշտած է կարդինալ Վիշինսկի : Տեսանք վերջերս թէ ի՛նչ փոթորիկ պայթեցաւ երբ եպիսկոպոսները յայտարարեցին թէ կը ներեն Գերմանիոյ: Հիմա կը հասկընանք որ որոշ նկատումներով, Լեհերը լաւ քրիստոնեաներ չեն, հակառակ տասը դարերու քրիստոնէութեան մեր երկրին մէջ : Մենք՝ եպիսկոպոսներ, Լեհ ենք : Իրաւունք ունինք խօսելու ոչ միայն իբրեւ կաթոլիկէ եպիսկոպոս այլեւ իբրեւ լեհ քաղաքացի » :

ՇԱՄԹՐԻԻ հաւանական յաջորդը կը նըկատուի Տիկին Ինտիրա Կանտի, որ Նեհրուին աղջիկն է , բայց ոչ մէկ կապ ունի Կանտիին հետ : Ընտրութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի :

ՍՈՒՔԱՐՆՕ ընդունեցաւ թէ 87 հազար հոգի սպաննուած են ձախողած պետական հարուածէն ի վեր :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստան Խորհ. Միութեան դիմած է որպէսզի հերքէ «սխալ զրոյցներ » զորս կը տարածէ Չինաստանի շուրջ : « Խորհրդային սուտերը , կ'ըսէ չին ծանուցագիրը, միայն սեղմ շրջանակներու մէջ չեն տարածուած այլեւ պաշտօնական մամուլի միջոցաւ : Միայն մէկ նպատակ ունին, սեւցնել Չինաստանը » :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տասը տարուան բարեկամութեան , գործակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը ըստորագրեց Մոնղոլիոյ Հանրապետութեան հետ :

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ կը շարունակուի բովանդակ Ֆրանսայի մէջ եւ կ'ըսուի թէ տակաւին շաբաթ մը պիտի տեւէ : Փարիզի մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 10 է, ամէնէն ցուրտը Լիւքսէօյ է ուր ջերմաչափը զերոյէն վար 26 է :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ...

ԽՄԲ. — Նիւ Եորքի «Նոր Աշխարհ» շաբաթաթերթը առաջնորդող յօդուածով մը կ'անդրադառնայ հայկական յաւիտենական ցաւին, որ ծանօթ է ամէն Հայու.

Մեծ Եղեռնի սեւ Թուականէն արդէն անցած են յիսուն տարիներ, եւ սակայն բարբարոս Թուրքերու կողմէ գործադրուած այդ ահաւոր ոճրագործութեան բացած խոցերն ու վէրքերը տակաւին սպիացած չեն մեզմէ շատերու արիւնող սրտերուն մէջ :

Երեւանի ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցը ... :

Ամէն օր, առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ՝ բազմութիւն մը Հայաստանցի մեր հայ մամիկներու ու պապիկներու՝ կը լեցնէ այդ հիւրանոցին առաջին յարկը : Անոնց աչքերը կը յառին նորեկ այցելուներուն վրայ : Նախ վեհերոտ զգուշութիւն մը կը յայտնուի անոնց մէջ եւ ապա ուժանակէ մը մղուած կարծէք, անոնք կը մօտենան ձեզի.

— Հիւսիսային Ամերիկայէ՞ն կուգաք..

— Հարաւային Ամերիկայէ՞ն կուգաք..

— Ֆրանսայէ՞ն կուգաք ...

— Լիբանանէ՞ն կուգաք ...

Այս հարցումներուն շարքը կ'երկարի ու կ'երկարի : Եւ, յաճախ, հարցում ընող Հայաստանցի մեր Թանկագին պապիկներ կը յուսախաբ կ'ըլլան ու աչքերնին դետին սեւեռած՝ կը հեռանան հիւրանոցէն, վերստին՝ ուրիշ օր մը, նոր այցելուներու ուղղելու համար միեւնոյն հարցումները :

Կորսուած սիրելիներ կը փնտռեն անոնք : Ոմանք իրենց զաւակները կը փնտռեն, իսկ ուրիշներ՝ իրենց ամուսինները :

Սրտաճմլիկ եւ հոգեցունց տեսարան մըն է ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցին մէջ մշտապէս կրկնուող փնտռտուքի այս ահաւոր եւ աննկարագրելի տեսարանը :

Յո՜յս ... : Ի՜նչ զարմանալի զօրութիւն ունի յոյս ըսուածը, որ յիսուն տարիներ ետքն անգամ, հայ մամիկներն ու պապիկները տակաւին կը փնտռեն իրենց սիրելիները, գանոնք հրա՜շքով մը գտնելու երազով :

— Հիւսիսային Ամերիկայէ՞ն կուգաք..

— Այո՛, մայրիկ ... :

— Ո՞ր քաղաքէն էք ... :

— Նիւ Եորքէն ... :

— Տիթրոյթէն եկած ովքե՞ր կան ... :

— Չեմ գիտեր, մայրիկ ... :

Յուսահատութիւնը ծանր կապարի պէս կը նստի Հայաստանցի մամիկին, արդէն իսկ խորշոմած դէմքին վրայ ... :

— Զո՞վ կը փնտռէք, մայրիկ ... :

Երկու զաւակներս՝ Վարդանն ու Շաքէն..., Պիթլիսէն : Մեր ձեռքէն խլեցին մեր զաւակները : Անկէ ի վեր լուր չունինք անոնցմէ : Չենք գիտեր թէ մեռա՞ծ են թէ ... :

Վա՜խ, փա՜խ, Հայաստանցի սիրելի հայ մամիկ : Ո՞վ գիտէ, մեռա՞ծ են սրտահատորներդ, թէ ոչ կենդանի մեռեալ են դարձած՝ Թուրք ոճրագործներու ու կողոպտիչներու տուներուն մէջ : Ո՞վ կրնայ պատասխանել քեզի, Թանկագին հայ մամիկ : Հազարաւորներ կան քեզի պէս, որոնք մինչեւ այսօր չեն կրցած բաւել, թէ իրենցմէ յափշտակուած իրենց սիրասուն սրտահատորները ո՞ղջ են, թէ մեռած ... :

Հայու սեւ ճակատագիր, որ իր սրտահատորներուն մեռած ըլլալն անգամ չիմանալու խաչելութիւնը կ'ապրի եւ այդ խաչելութիւնը տեւած է արդէն ամբողջ կէս դար ... :

Երեւանի ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցին մէջ ամէն օր կրկնուող այս ահաւոր տեսարանը կենդանի պատմութիւնն է Հայ Գողգոթային, որ տակաւին կը շարունակուի սրտակեղեք ողբերգականութեամբ՝ կտոր կտոր ընելով մարդուն սիրտն ու հոգին : Պողպատէ կամք եւ քարէ սիրտ պէտք է ունենայ մէկը, դիմանալու համար իր առջեւ պարզուող այս դժոխային ողբերգութեան, որուն դերակատարները իրական ու կենդանի զոհերն են Թուրք ճիւաղութեան :

— Թե՞րթ կը հրատարակէք ... :

— Այո՛, մայրիկ ճան ... :

— Կարո՞ղ էք օգնել ինծի ... :

Տալիք պատասխանդ կը սառի շրթունքներուդ վրայ : Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ՝ Հայաստանցի անուշիկ մամիկ, անշո՛ւշտ կ'ուզենք օգտակար ըլլալ քեզի եւ քեզի պէս սրտերէն զարնուածներուն, բայց ի՞նչպէս, օ՜, ի՞նչպէս..., ըսէ՛, մամիկ ճան ... :

Պատասխաններ ու հարցումներ զիրար կը խաչաձեւեն ու անիմաստ կը դառնան ըստ ինքեան : Մարդ արարածը, աւելի քան երբեք, կը զգայ իր անզօրութիւնը : Լեզու ունենալ, բառեր հոլովել, իմաստուն ձեւանալ... : Այդքան միայն, ո՛չ աւելի աւելի : Ո՞վ կրնայ յուսադրել որդեկորոյս մամիկն ու պապիկը իր հոգեկան տառապանքին մէջ :

Լռութիւնը ոսկի՞ է : Ու այս պարագային, լռութիւնը կը դառնայ ամէնէն առաջ ու աւելի թէ՛ ոսկի եւ թէ՛ իմաստութիւն :

Այլեւս աչքերը միայն կը խօսին իրարու հետ : Աննպատակ խօսակցութիւն : Անզօր խօսակցութիւն : Հոգեմաշ խօսակցութիւն : Սիրտ ու միտք բզկտող հոգեխռով խօսակցութիւն :

Յիսուն երկար տարիներ անցած են Մեծ Եղեռնէն, եւ սակայն տակաւին հայ մամիկներ ու հայ պապիկներ՝ իրենց սիրելիները կը փնտռեն : Անոնցմէ ոմանք, իրր թէ բաւարար չըլլար Մեծ Եղեռնին տուած իրենց զոհերը, կը փնտռեն նաեւ Երկրորդ Համաշխարհային Մեծ Պատերազմին յաւէտ կորսուած իրենց սրտահատորները, որոնք՝ զէն ի ձեռին պատերազմի դաշտը գացած են եւ սակայն, պաշտօնապէս ոչինչ իմացուած է անոնց ճակատագրին մասին :

Մեռա՞ծ են, թէ ողջ ... : Ոչ ոք գիտէ : Եւ այդ հանգամանքն ինքնին կը դրդէ ու կը մղէ, կը խարազանէ ու կը տաղէ Հայաստանցի հայ մամիկն ու պապիկը, որ տանց յուսահատելու փնտռեն իրենց կորսուած սիրելիները ... :

Ու կը փնտռեն անոնք ... : Երեւանի ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցին պատերը լուռ վկաներն են այս սրտակեղեք անվերջ փնտռտուքներուն :

Հայեր կը փնտռեն ... իրենց կորսուած սրտահատորները :

ՎԵՐԱԾՆԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՊՐԵԼՈՒ ՇԱՌԱՋԸ...

(Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող կոթողին կառուցման առթիւ)

Ծիծեռնակաբերդին բարձունքէն ահեղ պայթիւն մը լսուեցաւ :

Աշխարհի մէջ բազմաթիւ շինութիւններ սկսած են պայթիւնով, բայց այս մէկը ուրիշ է : Ուրիշ է, որովհետեւ այդ պայթիւնը հնչեց իբրեւ երկու միլիոն անմեղ զոհերու հառաչ :

... Ծիծեռնակաբերդին բարձունքին վրայ սկսաւ Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող կոթողին կառուցումը : Կառուցողները Հայեր են՝ մեծ մեքենաներու օգնութեամբ, կը կառուցանեն եւ կը յիշեն Թալէաթի եւ անոր արիւնախում համախոհներուն խօսքերը՝ «չկայ այլեւս հայկական հարց, քանի որ չկայ հայ ...» :

... Չկայ հայ ... Մարդասպանները սխալեցան իրենց սեւ հաշիւներուն մէջ : Այս բարձունքէն, ուր կը կառուցուի յուշարձան կոթողը, յստակ կ'երեւին Հայերը : Կը տեսնուի մայրաքաղաք Երեւանը՝ իր լայն պողոտաներով, կանաչ պուրակներով, մշակութային օճախներով, գործարաններով : Այս գործարաններէն ելած ապրանքները մեծարգատառ գիրերով կը հասնին օտար վաթսուն երկիրներ ...

... Չկայ հայ ... Այս բարձունքէն յըստակ կը տեսնուին հայ ժողովուրդին յաւերժութեան անխօս վկաները՝ Արարատն ու Արագածը, անոնց հովիտներուն փըռուած ծաղկուն շէնքերը եւ ոստանները : Իսկ երեկոյեան՝ Հայաստան աշխարհին լոյսին ծովերը, Սեւանին հրաշքը տեսնելու համար Ծիծեռնակաբերդը շատ նըպաստաւոր վայր մըն է :

Չկայ հայ ... Սակայն 1915ի եղերական օրերուն Անաթոլ Ֆրանս այսպէս գըրեց. «Հայաստանը կը մեռնի, բայց նաեւ կը վերածնի. մնացած է քիչ բան, թանկագին արիւն, որմէ կը ծնի հերոսական սերունդ մը» :

Ու ծնաւ այդ հերոս սերունդը : Հեռատես մարդիկ այդ սերունդը կը տեսնէին այն ժողովուրդին մէջ, որ թէեւ հազար կողմէն խոցուած, թէեւ արիւնաքամ, այն ողբերգական օրերուն առասպելական դիւցազնի մը պէս կը մարտնչէր Վանի եւ Շապին Գարահիսարի, Սասունի եւ Մուսա լերան լանջին ... Այդ հերոս սերունդը ծնաւ դեռ այն օրերուն, երբ մահու եւ կենաց կռուի մէջ մտնելով, Ի. դարու Աւարայրին՝ Սարդարապատի մէջ բըռւ անկարելին ...

Ծիծեռնաբերդի ժայռեղէն կուրծքին պայթիւնը երկու միլիոն անմեղ զոհերուն հառաչը չէ միայն, այլ նաեւ Հայութեան վերածնունդին, յաղթանակին համազարկն է, անոր ապտակը իր դահիճներուն, այդ պայթիւնը մարդկութեան խղճին արդար ձայնն է, վերածնած հերոս ժողովուրդին ապրելու շառաչը ...

Այժմ խօսինք պատմական կոթողին մասին : Ինչպէս արդէն հաղորդուած է, յուշարձան – կոթողին հեղինակներն են երիտասարդ ճարտարապետներ Ա. Թարխանեան, Ս. Քալաշեան եւ քանդակագործ Յ. Խաչատրեան : Յուշարձանը ունի երեք հիմնական դիմագիծեր : Առաջինը կը պատկերացնէ եղեռնը : Յաւերժական կրակը շրջապատող 12 մոյթերը, որոնք կը յիշեցնեն հայկական խաչքարերը, կը կազմեն 30 մեթր տրամագիծ ունեցող կեդրոնական բաց դամբարանը : Տասներկու երկաթաքարերէն ամէն մէկուն բարձրութիւնը 11 մեթր է, լայնութիւնը՝ վարը՝ վեց, վերը՝ երեք մեթր : Յաւերժական կրակին հակած 12 խաչքարերուն վրայ, ներսի կողմէն, բուն նիւթին վերաբերող արձանագրութիւններ պիտի ըլլան՝ տարբեր լեզուներով (հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, սպաներէն, արաբերէն ...» :

— Մտադիր ենք յաւերժական կրակին մօտերը սահեցնել այնպիսի յարմարութիւններ, — կ'ըսէ Քալաշեան, — որ կարելի ըլլայ դամբարանին ներսը, որոշ ժամերուն կոմիտասեան մեղեդիներ սփռել ...

Երկրորդ մասը երեք մեթր բարձրութեամբ, երկարաձիգ, երկաթաքար պատերն է, որ պիտի ունենայ զուտ հայկական ոճ մը՝ զանազան հարթաքանդակներով : Երկարաձիգ պատէն պիտի հոսի ջուր՝ յաւերժութեան խորհրդանիշը :

Երրորդը քառասուն մեթր բարձրութեամբ երկինք խոյացող, հայ ազգին վերածնունդը մարմնացնող սիւնն է : Հիմը՝ երեք - չորս մեթր լայնութիւն : Պիտի երեսպատուի չժանգոտող երկաթով կամ պղինձով : Սիւնը կարելի պիտի ըլլայ տեսնել բոլոր կողմերէն եւ հեռուէն :

Այս բոլորը պիտի զետեղուին 50 - 70 մեթր մեծութեամբ երկաթաքարէ հարթակի մը վրայ :

Համառօտ գիծերով այս է կոթողին արտաքին դիմագիծը, քարերէն հիւսուող,

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԽԱՂԵՐՆ ՈՒ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— « ... Թուրքեւհայկական հաշտութեան դաշնագիրը տակաւին վերջնական ձեւ մը չստացած եւ նախ քան ստորագրումն ու վաւերացումը՝ Դաշնակցական կառավարութեան անկումին հետեւանքով, Մոսկուայի կառավարութիւնը մեզի առաջարկեց, որ Արեւելեան ճակատը հետաքրքրող հարցերու մասին տեսակցինք Ռուսիոյ հետ եւ խնդիրները կարգադրենք իր հետ, բանակցութեան ճամբով : Մենք, գոհունակութեամբ ընդունեցանք այս առաջարկը : Որովհետեւ, ձեր յարգելի ժողովին ալ ծանօթ իրողութիւն մըն է, թէ Անգարայի Ազգային կառավարութիւնը զուրկ է իրեն համար արտաքին նեցուկ մը գտնելէ Արեւմուտքի մէջ : Ներկայիս, գրոյցներ կան, որ նման նեցուկ մը գտնելու կարելիութիւնը ստեղծուած է, կամ այդպիսի հաւանականութիւններ գոյութիւն ունին գոնէ : Այս եւ այս կարգի զրոյցներ, թերեւս ալ հրապարակ կը հանուին որոշ նպատակներով ու մասնաւոր դիտաւորութեամբ :

« Մինչդեռ, ձեր բարձր ժողովին արտաքին նախարարը ըլլալու հանգամանքով պաշտօնապէս եւ հրապարակային կերպով կը յայտարարեմ, թէ Արեւմուտքի մէջ մեզի նեցուկ հանդիսանալու կոչուած կամ այդ յոյսը ներշնչելու հակումը ցոյց տըւող զօրաւոր պետութիւն մը չէ գտնուած ցարդ եւ ոչ ալ այդ կարծել տուող փոփոխութիւն մը յառաջ եկած : Հետեւաբար, մեր կառավարութիւնը պարտաւոր է անպայման եւ անպայման գտնել արտաքին մեծ ոյժ մը, որ նեցուկ ու սատար պիտի հանդիսանայ իրեն, այս կենաց եւ մահու պայքարէն կարենալ յաջողութեամբ ու յաղթական դուրս գալու համար :

« Ինչպէս ծանօթ է, ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ իրերօգնութիւնը անհրաժեշտ է մարդոց միջեւ, նոյնպէս եւ անհրաժեշտ է ան նաեւ երկիրներու եւ ժողովուրդներու միջեւ : Հետեւաբար, շատ բնական կարիք մըն է փոխադարձ օժանդակութիւնն ալ երկու ժողովուրդներու միջեւ :

Հետեւաբար, երբ Երեւանի մէջ Դաշնակցական կառավարութիւն մը հիմնուեցաւ, իբրեւ թէ, Դաշնակցական կառավարութեան ղեկավարներուն հետ ստորագրըւած այդ դաշնագիրը, կարգ մը ռուս իրաւասու անձնաւորութեանց կարծիքով, համայնավարներու նկատմամբ քիչ մը ծանր գտնուեր է իր քանի մը յօդուածներով եւ այդ պատճառաւ առաջարկեցին մեզի, որ փոփոխութեան ենթարկենք զանոնք, որպէսզի ալ աւելի դիւրանայ բաղձալի բարեկամութիւնը Թուրք եւ ռուս ժողովուրդներու միջեւ :

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԽԱՂԵՐՆ ՈՒ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« Շատ բնական է անհրաժեշտութիւնը մեզի համար գիտնալու, թէ Մոսկուա ինչ չափով եւ համեմատութեամբ պիտի որդեգրէ այն գաղափարներն ու սկզբունքները, որոնք ծանօթ են մեզի եւ հետեւաբար մենք ալ պարտինք որդեգրել մեր ուղղութիւնը ըստ այնմ, տրուած իրողութիւններու լոյսին տակ :

« Միւս կողմէ, Արեւմտեան պետութիւնները, որոնք միշտ ալ մտահոգ են Ռուսերու հետ մեր ունեցած շփումներէն եւ վախ կը զգան գոյանալի համաձայնութիւններէն եւ զինակցութենէն, այլեւս բացարձակապէս համոզուած ըլլալով որ իրենց համար անխուսափելի կերպով ադետալի ըլլալու սահմանուած է այդ դինակցութիւնը, խաղ չէն դներ դաւի ու ռազմավարութեան խաղերուն միջեւ, ի դէն ամէն բանի արգիլելու համար իրականացումը այս զինակցութեան :

ԾՐԱԳԻՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒՆ ԳՐԱՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

« Հետեւաբար, ներկայիս այս բեմին վրայէն ձեզի կը յայտարարեմ, որ Պոլսոյ կառավարութիւնը, որուն անդամները թէեւ մեզի համար բարեկամ եւ պատուաւոր մարդիկ են անտարակոյս, դէպի Արեւմտեաններն ունեցած իր հակումներուն հետեւանքով կրնայ տկարութիւն մը կազմել մեր ազգային դատի նուիրականօրէն հետապնդմանը համար : Մասնաւորաբար Սալիհ փաշայի պատուիրակութեան Անգարա ժամանումը, աւելի եւս կը զօրացնէ այդ անպատեհութիւնը եւ դրաբաղան պէտք է խուսափանիլ ամենայն անկեղծութեամբ եւ իրատեսութեամբ :

« Ահաւասիկ, ռուսական կառավարութեան ընթացքը :

(48 Շար.)

ՆՈՐ ԱՆՄԱՀ ՄԸ՝

ԼՈՒԻ ԼԸՓՐԷՆՍ ՌԷՆԿԷ

Հինգշաբթի, Յունուար 13ին, երեսուն ակադեմականներ, Ֆրանսայի զանազան անկիւններէն Փարիզ համախմբուած, Զօր. Վէկանի մահով անմահներու կաճառին մէջ թափուր մնացած աթոռին արժանաւոր ընտրեցին Լըփրէնս Ռէնկէ մեծ բնագէտը։ Ռէնկէ կ'ընտրուէր երրորդ քուէարկութեամբ, ապահովելով 16 ձայն, որ բացարձակ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ, քանի որ տասը ճերմակ թուղթերը դրոշմուած էին խաչով եւ սատով խել քուէի ուժ տուած։ Անմահներու կաճառին միւս երկու թեկնածուներն էին Փիէր Լիօթէ եւ Ժէրմէն Պազէն։

Լըփրէնս Ռէնկէ, արդէն իսկ անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիային, ճանչցուած է գիտական աշխարհէն եւ որոշ չափով ժողովրդական դէմք մըն է Ֆրանսայի մէջ։ Ծնած է Ալէս, 1901ին։ Շրջանաւարտ Բազմարուեստից եւ Ելեկտրական Բարձրագոյն վարժարանէն, գիտնականի իր ասպարէզը կը սկսի իբրեւ հեռագրային ճարտարագէտ ու կը մասնագիտանայ ընդծովեայ հեռագրին մէջ։ Թէքնիքի մէջ հինգ տարի գործելէ ետք (1925 - 1929), կը փոխէ իր ասպարէզը եւ կը նուիրուի բնագիտութեան՝ գործելով Մօրիս տը Պրէօյլի Ք. ճառագայթներու տարրալուծարանին մէջ։ Աւելի ուշ կը դառնայ տնօրէն Բարձրագոյն Ուսումներու Գործնական վարժարանին, եւ հուսկ բնագիտութեան դասախօս Բազմարուեստից վարժարանին մէջ, պաշտօն մը՝ զոր տակաւին կը վարէ։ Հիւլէական բնագիտութիւն կը դասաւանդէ նաեւ Բոլէժ տը Ֆրանսի մէջ։

Այս վերջին գործը կարեւոր դեր մը պիտի խաղայ գիտականի իր ասպարէզին մէջ։ Հոս է որ պիտի կարենայ իր շուրջը համախմբել բազմաթիւ աշակերտներ եւ պիտի կազմէ գիտական խմբակ մը՝ հիւլէական բնագիտութեան մէջ մեծ դեր մը կատարելու կոչումով։

Եւ իրապէս, երեսունական թուականներէն ի վեր Ռէնկէի ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնանայ այն ատեն տակաւին խորհրդաւոր տիեզերական ճառագայթներուն վրայ։ Տարիներ շարունակ պիտի մնայ այս ճառագայթումներուն Ֆրանսայի մեծագոյն (եթէ ոչ միակ) մասնագէտը։ Պիտի երթայ զանոնք ուսումնասիրելու Եունկ Ֆրու Եոխի եւ Փիք տիւ Միտիի մէջ, եւ պիտի յաջողի մասնագիտական կայան մը հիմնել Շամոնիքսէն վեր, էկիյլ տիւ Միտիի վրայ։ Այս ուղղութեամբ նշանաւոր է իր գիրքը՝ Տիեզերական ճառագայթները, հրատարակուած 1945ին, որ տեսակ մը միջին ճամբայ մը կը բանար ժողովրդական եւ զուտ գիտական հրատարակութիւններուն միջեւ։

Բայց բնագիտութիւնը կը ձգտէր արդէն ստեղծելու նմանը տիեզերական ճառագայթումներուն, մեծ ճնշում գործադրելով յատուկ մասնիկներու վրայ. ծրնելու վրայ էր սատակացնող մասնիկներու բնագիտութիւնը։ Ռէնկէ իր բոլոր ուժերը պիտի տրամադրէ գիտական այս բնագաւառին, Ֆրանսայի մէջ հանդիսանալով առաջին հնախօսը Ամերիկայէն բացուած այս նոր հորիզոնին։

Բազմարուեստից Վարժարանին մէջ կազմեց խմբակ մը, կարելի է ըսել նոյնիսկ թէ դպրոց մը ստեղծեց, որովհետեւ իր աշակերտներէն շատերը այսօր մեծ դեր մը կը խաղան Ժընեւի Հիւլէական Հետազօտութեանց Եւրոպական Կեդրոնին մէջ, որուն գիտական մարմնին մաս կը կազմէ ինքը եւս։

1949ին ընտրուեցաւ անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիային։

Իրմով, մեր դարը բնորոշող հիւլէական բնագիտութիւնն ու գիտութիւնը ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնելու, պարզելու արուեստն է որ կը հիւրընկալուի անմահներու կաճառին մէջ։ Իրապէս, Ռէնկէ իր հեղինակած կամ խմբագրած զանազան գիրքերով, յատկապէս Ի. դարու գիւտերուն եւ ժամանակակից գիտութեան հատորներով կրցած է խօսիլ մեծ բազմութիւններու։

Թ. Ա. Թ.

* * *

Այս բարձունքին վրայ եղող կոթողին նկարագիրը։ Իսկ անոր բովանդակութիւնը մեծ է անսահմանօրէն։ Այդ բարձունքէն շատ լաւ կ'երեւան Հայերը ... Այս բարձունքին վրայ աւելի խօսուն են Հայաստանի քարերը ...

Քարե՛ր, քարե՛ր Հայաստանի ...
Երկինքն ի վեր խօսող քարե՛ր ...

Ծիծեռնակաբերդի ժայռեղէն կուրծքին պայթիւնը երկու միլիոն անմեղ զոհերուն հառաչը չէ միայն։ Այլ հայ ժողովուրդի վերածնունդին, յաղթանակին համադարկն է, անոր ապառկը իր դահիճներուն, այդ պայթիւնը մարդկութեան խղճին արդար ձայնն է, վերածնած հերոս ժողովուրդին ապրելու շառաչը ...

Ս. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Փառատենչը՝ կ'ուզէ բան մը ըլլալ, սնափառը՝ կ'ուզէ բան մը երեւալ։

ՍՈԿՐԱՏ

×

Երբ գէշ մարդոց հետ երթաս, անպայման գէշ պիտի ըլլաս։

ՀԻՊՊՈԿՐԱՏ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ

ԺՕԶԷՖ ԺԻՐԱՔՕ

Յունուար 5էն 15, Կալըրի Զինինիի մէջ տեղի ունեցաւ Համալսարանական Ոստանի Մշակութային Միջազգային Կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած հաւաքական ցուցահանդէսը, որուն իր մասնակցութիւնը բերաւ, այլ չորս ուսանողներու կարգին, նաեւ Լիբանահայ տաղանդաւոր նկարիչ Ժօզէֆ Ժիրաքօ։

Արդէն ծանօթ անուն մը Լիբանանի մէջ, ուր 1964ի Դեկտեմբերին տուած է իր առաջին անձնական ցուցահանդէսը՝ Ժիրաքօ երեք տարիէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ եւ կը հետեւի Գեղարուեստից Բարձրագոյն Վարժարանի դասընթացքներուն։

Անցեալ Դեկտեմբերին մասնակցելով Մշակութային Միջազգային Կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած մրցումին՝ աւելի քան վաթսուն ուսանողներու մէջ կը շահի երկրորդ մրցանակը, որ իրեն կ'ընծայէ առիթը հինգերորդ անգամ ըլլալով հաւաքական ցուցահանդէսի մը մասնակցելու Փարիզեան կալըրիի մը մէջ։

Ցուցադրուած 12 ջրաներկերը՝ բոլորն ալ Փարիզի մէջ նկարուած՝ ներշնչուած են ընդծովեայ աշխարհէն եւ կ'արտայայտեն հոգեկան ապրումներ՝ մեղմ գոյներու եւ գիծերու խորունկ ներդաշնակութեամբ մը։ Ծովուն ընդերքին պէս Ժիրաքոյի նկարներն ալ լուռ եւ երազային աշխարհի մը տպաւորութիւնը կուտան։

Այս հաւաքական ցուցահանդէսէն ետք, Ժիրաքօ ներկայիս կը պատրաստէ Փարիզի իր առաջին անձնական ցուցահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մարտին։

Տ.

ՆՈՐԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Մարսէյլէն կը հաղորդեն թէ Օր. Անահիտ Գասպարեան փայլուն յաջողութեամբ մը եւ «մանխոն թոլ պիէն»ով աւարտած է էքսի գրականութեան համալսարանը, ներկայացնելով իր աւարտաճառը (200 էջ մեքենագրուած), որ նուիրուած է Սասունցի Դաւիթ հայ դիւցազներգութեան։

Փրոֆ. Ժոնէն առանձին վկայութիւն մըն ալ կուտայ այս աշխատութեան մասին՝ տեսնելով բաղդատական եզրերը, զորս կը ներկայացնէ այս հայ դիւցազներգութիւնը ֆրանսական եւ այլ ժողովուրդներու դիւցազներգութեանց հետ։ Եւ այս առթիւ կը յանձնարարէ տպագրել, հանրութեան ցոյց տալու համար միջնադարեան հայ գրականութեան այս գլուխ-գործոցը։

Ե. ԵՒՏՈՒՇԷՆԿՕ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուս ժամանակակից բանաստեղծներու անուանի դէմքերէն Եւգենի Եւտուշէնկօ, որ, ինչպէս ծանօթ է, իր կարգ մը գործերուն համար խստիւ քննադատուեցաւ խորհրդային իշխանութիւններուն կողմէ, Հայաստան այցելեց վերջերս։ Բանաստեղծը՝ ընկերակցութեամբ Գ. Էմինի Հայաստանի զանազան քաղաքներու բեմերէն ներկայացաւ հանրութեան, որ խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահեց անոր։ Եւտուշէնկօ շրջեցաւ նաեւ Էջմիածին, Աշտարակ, Օշական եւ այլուր։

Գ. Էմին երկարօրէն ներկայացուցած է հայ ժողովուրդին անցեալը եւ «երկար գրուած է մեր ժողովրդի պատմական բախտի» մասին։ Այդ տպաւորութեան տակ բանաստեղծը գրած է հետեւեալ քերթուածը։

×

Օ՛, ո՛չ,
Նա չէ ռուս եղբայրը Հայի,
Ով նրա վիշտը կիսել չի ուզում,
Կոճեակ է կոճծում միայն արխային
Կամ ձեր ռատիոյի անեկտոտն ասում.
Այլ նա՛,
Մօ՛տ է ում սրտին ու հոգուն,
Ձեր բախտը դաժան,
Գաղթ, ջարդ, ու կական,
Ով այնպէ՛ս է ձեր խորունկ վիշտն զգում,
Ինչպէս զգում է վիշտն իր սեփական...
Մենք շա՛տ ենք մէկտեղ տառապել
կեանքում,
Նոյն կռուի դաշտում փռւ տուել այնքա՛ն,
Երբ եղբայրութիւնն արեամբ է կնքւում,
Այնտեղ փոքր ու մեծ եղբայրներ չկան...
Դրանից չէ՞ որ, խլուած չար ձեռքով,
Սակայն անբաժան՝ իմ եղբօր նման
Մասիսն աղերսով ու կշտամբանքով
Ինձ, որպէս Հայի
Կանչո՛ւմ է հիմա...

.

Ես գիտեմ,
Մի օր աշխարհից արար
Կը ջնջուեն սահման ու սահմանագիծ,
Լոկ ծիածանը կը կապի կամար,
Եւ ես... Մասիսը կը սեղմեմ կրծքի՛ս։
Իսկ թէ ոչ...
(Միայն թէ ուժըս ների՛...)
Այդ սուրբ բեռի տակ թէկուզ փշրուե՛մ,
Ես Մասիս սարը կ'առնեմ ուսերիս,
Եւ մէն - միայնակ այստեղ կը բերեմ..

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ասկէ ուրիշ ի՞նչ կ'ուզես։ Յայտնի է որ քեզի դէմ դաւադրութիւն մը սարքած էին, մահափորձի պէս բան մը։

Քիչ մը առաջ ըսիր թէ այդ մարդը քաջ էր. կ'ընդունիմ, բայց քաջ ըլլալով հանդերձ քեզ սպաննել ուզեց, ինչ որ մենամարտին պայմանէն դուրս էր, որով, մարդասպան է։

— Նմա փառք, յաւիտեանս, ամէն, մրմնջեց կատակասէր խմբագիրը։

Բայց ոչ ոք խնդաց։ Երկու կիները գլուխնին խոնարհեցուցին։

Մօրիս պահ մը ետքը ուզելով խօսքին նիւթը փոխել, հարցուց.

— Լեւոն ջան, դուն որ մեր ուղեցոյցն ես, մեր առաջնորդը եւ մեր փանձապետը, ըսէ տեսնենք, ի՞նչ պիտի ընենք, ճամբայ պիտի ելլե՞նք։

— Ամէն բան պատրաստուած եմ, պատասխանեց Լեւոն կատարեալ պաղարիւնութեամբ։

— Ե՞րբ ճամբայ կ'ելլենք։

— Որքան շուտ ըլլայ, այնքան աղէկ է, մէջ բերաւ Մօրէ։

— Վերքիդ դոցուելուն պէտք է սպասենք։

— Ի՞նչ կ'ըսես, պարոն բժշկաբան, շլացուած չե՞նք կրնար ճամբայ ելլել, հարցուց Մօրէ բժիշկին դառնալով։

— Երեք չորս օրէն բան չի մնար, սիրելիս, պատասխանեց բժիշկը։

— Ուրեմն չորս օրէն ճամբայ պիտի ելլենք, վերջացուց Լեւոն։ Մինչեւ Ալժերիա հասնելնիս վէրքդ բոլորովին դոցուած կ'ըլլայ։

Ապա բժիշկին դառնալով հարցուց.

— Մօրիս, դուն քու տեղդ ո՞վ պիտի ձգես հիւանդանոցին մէջ։

— Օգնականս, Պրէժանը, պատասխանեց Գուլթ։

— Իսկ դո՞ւն, Փիէր, քու տեղդ ո՞վ պիտի դնես էնթրանսիժանի յօդուածները խմբագրելու համար։

— Ես այս տարի չորս ամսուան արձակուրդ մը ունիմ, ուզած ատենս կրնամ ճամբայ ելլել, պատասխանեց Մօրէ։

— Իսկ դո՞ւք, տիկիններ, պատրա՞ստ էք։

— Այո, պատասխանեցին երկու կիները։

— Հետերնիդ մէկը պիտի առնէ՞ք։

— Միայն «Նունուն»։

— Փիէր, Բղէզը հետդ պիտի բերես, անանկ չէ՞, հարցուց Լեւոն խօսքը խըմբագիրին ուղղելով։

— Անշուշտ ... առանց հարսի հարսնի՞ք կ'ըլլայ, վերջացուց Փիէր։

ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զարտաք եւ Մօրէ երկուքնին մէկ ըլլալ բժիշկին տունէն դուրս ելան։

Այն միջոցին երբ դրան առջեւ երկու ընկերները Մօրիսէն հրաժեշտ կ'առնէին, բժիշկը Փիէրի ձեռքը սեղմելով ըսաւ.

— Ուղղակի տուն դնա եւ կանուխէն պառկէ, հասկցա՞ր, հանգիստի պէտք ունիս, չըլլես այս վէրքովդ ակումբ երթաս։

Լեւոն ընկերը տուն առաջնորդեց. հոն գիշերուան ճաշը միասին ըրին եւ Լեւոն Փիէրը հոն ձգելով, ժամը տասնին վար իջաւ։ Պողոտաներուն վրայ քիչ մը պտըտելէ ետք, տասնըմէկին որոշեց տուն վերադառնալ։

Մօնթէներ պողոտայէն անցած միջոցին բարակ անձրեւ մը սկսաւ։ Եւ որովհետեւ Զարտաք իր տունէն շատ մօտեցած էր, պէտք չտեսաւ կառք մը առնելու։

Տէպլըլի քարափը դիշեր ցերեկ ամայի կ'ըլլար. Լեւոն Զարտաքի եկող բարեկամներէն ուրիշ ոչ ոք կ'անցնէր այդ քարափէն։ Փարիզի ամենէն ամայի անկիւնն էր ան. ամայի եւ մութ։ Քարափին երեք հարիւր մեթրնոց երկարութեանը վրայ օդային կազի միայն մէկ լապտեր կար։

Զարտաքի տունը Թրօքատէրոյի պարտէզներուն մէջ կը գտնուէր։

Ճարտարապետը, ձեռքերը գրպանին մէջ, բերանը սիկառ մը, խորհրդածելով եւ ձեռքովը գրպանին մէջի բանալիին տրցակը պատրաստելով, ամայի փողոցէն ներս մտաւ։

Հազիւ թէ լապտերին առջեւ հասած, գլուխը վեր վերցնելով մրմնջեց.

— Զարմանալի բան, լապտերը հովէն մարեր է։

Այս միջոցին դիմացի կողմէն շնորհքով հագուած մարդ մը իրեն մօտենալով քաղաքավարութեամբ ըսաւ.

— Պարոն, կը հաճի՞ք լուցկի մը տալ։

Զարտաք մէկէն ի մէկ կանգ առաւ։ Խորամանկ արեւելքցին վտանգին հոտը առած էր արդէն։ Դիմացինը անգամ մը կշռեց, վերէն վար աչք մը պտըտցուց, բայց տեսնելով որ շնորհքով մէկու մը հետ էր գործը, ձեռքը գրպանը խոթելով սիկառ վառելիք կայծքարը հանեց, ակնթարթի մը մէջ վառեց եւ լոյսը անծանօթին դէմքին մօտեցնելով ըսաւ.

— Հրամմեցէք, պարոն։

Հազիւ թէ լոյսը դիմացինին դէմքը լուսաւորած, Զարտաք ետ քաշուեցաւ։

Կարմիր սպիով մարդն էր ան։

Բայց այս միջոցին ճարտարապետին ետեւէն մարդկային 2 շուքեր տեսնուեցան, որոնցմէ մին կատուի քայլերով անոր մօտեցած էր։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ

— ՅԱՌԱՋ —

ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Նորածին Արմենուհի Վարդապետեան - Լիւլէճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» նուիրած է իր մեծ հօր եւ մեծ մօր՝ Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեանի (Տէսին, Իզէռ) :

ՇԱՒԻԼ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·45ին, Շաւիլի Ֆրանսական եկեղեցիին հաւաքական աղօթքին կը մասնակցի նաեւ հայ եկեղեցին : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր· 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Հ· Բ· Ը· Մ· տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե·ի սրահը :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տան մը շինութեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը ըրացած :

Տեղւոյս Ազգ· Միութեան վարչութիւնը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ Միութիւններու որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպատակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին մասնացութիւնը բերել իրենց հընարաւոր չափով կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար : Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋԻ խմբագրութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴԻՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս·—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը :

Ստանալու համար դիմել դրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝ Շ· Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախսերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ· Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատրական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի Կեդր· Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր· ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ· Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

"LES AMBASSADEURS" Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ·ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ· հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ·
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ·
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տարի․ 60 Ֆ․ Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ․

Արտասահման՝ Տարի․ 80 Ֆ․ Հատը 0,30 Ֆ․

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 19 JANVIER

1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10513

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.513

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Վեց պետութեանց Արտաքին նախարարները հաւաքուած են Լիւքսանպուր, ճիշդ երկու հարիւր օր ետք, Յունիս 30ի Պրիւքսէլի ժողովէն, որուն ընթացքին խզումը տեղի ունեցաւ : Օրակարգի երկու հարցերն են.— Յանձնախումբին դերը եւ Նախարարներու Խորհուրդին մէջ քուէարկութեան եղանակը : Այս հարցերն են զորս Ֆրանսա կ'ուզէ քննութեան յանձնել լրջօրէն եւ զորս պայման կը նկատէ վերստին գործակցելու համար Հասարակաց Շուկային հետ :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Քուվ տը Մուրվիլ պարզեց իր երկրին տեսակէտը, ապա յանձնեց յուշագիր մը տասը կէտերէ բաղկացած : Այս յուշագրով Ֆրանսա հետեւեալ պահանջները կը ներկայացնէ .—

Ա) Աւելի սերտ գործակցութիւն մը Խորհուրդին եւ յանձնախումբին միջեւ, այս վերջինը պէտք է խորհրդակցի խորհուրդին հետ, առաջարկներ ներկայացնելէ առաջ :

Բ) Յանձնախումբը պիտի չհրապարակէ իր առաջարկները խորհուրդին չներկայացնելէ առաջ, նախապէս :

Գ) Յանձնախումբը պէտք է ենթարկուի կարգ մը կանոններու նախարարաց Խորհուրդին տուած որոշումներու գործադրութեան մէջ :

Դ) Ոռնձգութիւններ պէտք չէ կատարէ կառավարութեանց վերաբերեալ հարցերու մէջ, որոնք տէր պէտք է մնան գործադրութեան ձեւականութեանց մէջ :

Ե․ Զ․ Է) Յանձնախումբին որդեգրած ձեւին վերաքննութիւն մը պէտք է կատարուի ինչ կը վերաբերի իր յարաբերութիւններուն մշտական ներկայացուցիչներուն, դիւանագիտական առաքելութեանց եւ միջազգային կազմակերպութեանց հետ :

Ը) Հանրային կարծիքին եւ Յանձնախումբին միջեւ շփումները պէտք է վերաքննուին :

Թ) Եւրոպական հաւաքականութեանց տեղեկատուութեան քաղաքականութիւնն ալ պէտք է վերաքննուի :

Ժ) Հաւաքականութեանց պիւտճէն պէտք է հակակշիռի տակ առնուի :

Կը թուի թէ Հասարակաց Շուկայի միւս անդամները շատ տրամադիր չեն հաւանութիւն տալու Ֆրանսայի բոլոր պահանջներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԺԵՐԻՈՅ երիտասարդ սպաներու պարագլուխը՝ Իօզէօկվիւ յանձնուած է բանակի ընդհ. հրամանատարին, որուն տրուած է նաեւ երկիրը ղեկավարելու առժամեայ պաշտօնը, վարչապետը առեւանգուած ըլլալով : Ընդհ. հրամանատարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտնած է թէ չեն գիտեր վարչապետին ո՞ւր ըլլալը : Ժամբորդներու տուած վկայութեանց համաձայն աւելի քան հարիւր մեռեալ կայ Նիժերիոյ մէջ : Զինուորական կառավարութիւնը ընդհատած է դաշնակցային խորհրդարանը եւ գաւառական ժողովները :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ հարցը օրէ օր աւելի կնճռոտ կը դառնայ : Ծանօթ է որ Մարոքի ընդդիմադիր պարագլուխը, որ քաղաքական ապաստան կը վայելէր Ֆրանսայի մէջ, յանձնուած է Մարոքի իշխանութեանց, օժանդակութեամբ Ֆրանսական գաղտնի եւ հակալրտեսական սպասարկութեանց կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնեաներու : Վերջերս տեղական թերթերը Պեն Պարքայի սպանութեան մանրամասնութիւնները կը հրատարակէին, քաղուած Ֆիկօն անունով մէկէն, որ ներկայ եղած էր դէպքին : Այս վերջինը կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ, որ գայն գտած է առջի օր, բայց ճիշդ այն պահուն երբ պիտի ձերբակալէր, Ֆիկօն անձնասպան եղած է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութեան եւ Մոնղոլիոյ միջեւ ստորագրուած դաշինքը կարեւոր զինուորական յօդուածներ ունի :

ԱՏԷՆԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է բրիտանացի մարզպանին կցորդին դէմ, որ վիրաւորուած է :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ թերթերու համաձայն, կատաղի կռիւները կը շարունակուին Քիւրտերու եւ Իրաքցիներու միջեւ եւ Քիւրտերը ծանր վնասներ կը հասցնեն իրաքեան զօրքին : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Քիւրտերը գրաւած են Քէրքիւք քաղաքը եւ կանոնաւոր բանակի 120 զինուորներ միացած են Քիւրտերուն : Իրարու փոխ - վրէժ իրաքեան օդուժը նեփալմի ռումբեր կը նետէ քրտական գիւղերուն վրայ : «Ազատ Քիւրտիստանի Ձայնը» ռատիօկայանը կ'ըսէ թէ կառավարական կորուստները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն .— Վեց հազար զինուորական սպաննուած, որոնց մէջ 115 սպայ :

ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ մէջ այլեւս քուվէրի համար դրամ պիտի չգանձուի : Ասոր փոխարէն, ճաշարանատէրերը հարիւրէն տասը յաւելում կրնան կատարել ճաշերու վրայ :

ՍՊԱՆԻՈՅ համար վիզան կը վերցուի Փետրուար 15էն սկսեալ, Ֆրանսական անցագիրներու վրայ, երեք ամիսէն պակաս ճամբորդութիւններու համար :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհ. Դաշնակցութեան (Սէ Ժէ Թէ) քարտուղարը՝ Լը Պրէօն հրաժարած է, որոշ տագնապ մը ստեղծելով : Ընդհ. քարտուղարը, ընտրապայքարի ընթացքին դէմ եղած է որ աշխատանքի ընկերակցութիւնը նպաստաւոր դիրք բռնէ Միթրանի նկատմամբ եւ այս առթիւ «Իւմանիթէ» յարձակում գործած էր քարտուղարին վրայ : Այս պայմաններու տակ, Լը Պրէօն անկարելի կը գտնէ շարունակել իր պաշտօնը :

ԱՆԳԼԻԱ նոր միջոցներ կ'առնէ Ռոտեզիոյ «ինքնակոչ» վարչապետ Սմիթի դէմ, բայց այս վերջինին դիրքը տկարացած չէ երկրին մէջ :

ՃՈՆՍԸՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ Հիւրրիյէթը կը հրատարակէ Ճոնսընի նամակը ուղղուած վարչապետ Ինէօնիւի 1964 Յունիսին, երբ Թուրքիա կը սպառնար զինեալ միջամտութիւնը կատարել Կիպրոս : Շաբաթներէ ի վեր բաւական աղմուկ յարուցուած էր այս նամակին եւ Ինէօնիւի պատասխանին շուրջ : Ոմանք կը պահանջէին Ճոնսընի նամակին հրատարակութիւնը, զոր կառավարութիւնը կը մերժէր : Մինչ այդ Հիւրրիյէթ կը հրատարակէ նամակը :

« Հիւրրիյէթ» այսօր կը հրատարակէ Նախագահ Ճոնսընի կողմէ Ինէօնիւի գրուած նամակը որ այնքան աղմուկ հանեց Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտին կիպրական վիճաբանութիւններուն ընթացքին :

Անգարայի Թղթակից Ճիւնէյթ Արճայիւրէք այս առթիւ կը գրէ ․

Կիպրական վերջին վիճաբանութեանց առթիւ այս նամակը վերերեւցած է քաղաքական բեմին վրայ, իբրեւ սարսափազդու փաստաթուղթ մը զոր կը խուսափին կարդալէ : Հալք որ իշխանութեանը օրով ոչինչ ըլլացած էր որպէսզի այս նամակը երեւան չելլէ հիմա ժողովին մէջ «Ճոնսընի նամակը» իր քաղաքականութեանը միակ յենակէտը դարձուցած է : Իշխանութեան կուսակցութիւն Ատալէթ ալ յամառօրէն մերժած է այս նամակը Հալքի պնդումով կարդացնել տալ :Այս կացութեան առջեւ մեզի լրագրողներուս վիճակող միակ պարտականութիւնն էր Ճոնսընի նամակին ամբողջական պատճէնը ձեռք անցընել եւ զայն մեր թերթին տալ : Այսօր այս պարտականութիւնը ի գործ կը դնեմ :

Ստորեւ Ճոնսընի նամակին գլխաւոր մասերը .—

« Ձեր լրջօրէն կը մտահոգէ մեծ դեսպան Հէրի միջոցաւ արտաքին նախարարութենէն իմ ստացած այն լուրը թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը մտադիր է միջամտել Կիպրոսի մէկ մասը զին. ուժով գրաւելու համար : Ամենաբարեկամական կերպով կ'ուզեմ շեշտել որ լայնածաւալ հետեւանքներու ծնունդ տալու կոչուած այսօրինակ գործողութիւն մը անհաշտ կը նկատեմ ձեր կառավարութեան յանձնառութեան մեզի հետ նախօրօք լիակատար խորհրդակցութիւն կատարելու մասին :

ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ ԿԵՐՊՈՎ
ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱՆՑՆԻԼ

« Ամերիկա համոզուած որ երբեք չեն սպառած բոլոր խորհրդակցութեան հնարաւորութիւնները եւ հետեւաբար անհնար է ի գործ դնել միակողմանի շարժման անցնելու իրաւունքը :

« Միւս կողմէ ստիպուած եմ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել ՕԹԱՆի յանձնառութեանց վրայ : Ձեր մտքին մէջ դոյզն տարակոյս մը պէտք չէ գտնուի որ Կիպրոսի մէջ Թրքական միջամտութիւն մը Թուրքեւհելլէն ուժերուն միջեւ ընդհարումի մը պատճառ պիտի դառնայ : Մինչ արտաքին նախարար Ռըսք յայտարարած է որ բառին իսկական նշանակութեամբ կարելի չէ խորհիլ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմի մը մասին :

ԵԹԷ ՍՈՎԵԹՆԵՐԸ ՄԻՋԱՄՏԵՆ

« ՕԹԱՆի յարիլ կը նշանակէ սկզբունքով ընդունիլ որ ՕԹԱՆի երկիրները պիտի չպատերազմին իրարու դէմ : Գերմանիա եւ Ֆրանսա ՕԹԱՆի դաշնակից ըլլալով իրենց հարիւրամեայ թշնամութիւնը թաղած են : Նոյն բանը Յունաստանէ եւ Թուրքիայէ ալ պէտք է խորհիլ : Ասկէ զատ Թուրքիոյ կողմէ Կիպրոսի մէջ զինուորական միջամտութիւն մը Սովեթական Միութեան նմանօրինակ մէկ միջամտութեանը կրնայ ծնունդ տալ : Անշուշտ պիտի գնահատէք որ ՕԹԱՆի մեր դաշնակիցները առիթը չեն ունեցած խորհրդակցելու որ պարտաւոր են թէ ոչ պաշտպանելու Թուրքիան ընդդէմ խորհրդային միջամտութեան մը որ ծնունդ պիտի առնէ առանց իրենց հետ խորհրդակցելու Թուրքիա նման գործողութեան մը ձեռնարկած պարագային :

ԲՈՒՌՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ
ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ

« Միւս կողմէ իբրեւ ՄԱԿի անդամ Թուրքիոյ յանձնառութեանց հետեւանքով մտահոգութիւն կը զգամ : ՄԱԿ ուժ ղրկած է կղզին մէջ հաշտութիւնը պաշտպանելու համար : Ոչ մէկ կասկած ունիմ որ ՄԱԿի անդամներուն մեծամասնութիւնը ամենաբուռն հակազդեցութիւնը ցոյց պիտի տայ ընդդէմ Թուրքիոյ միակողմանի գործողութեան որ այս դժընդակ խնդիրը ՄԱԿի կողմէ հաշտարար կերպով լուծելու յոյսը պիտի չքացնէ :

ՄԵՐ ԶԷՆՔԵՐԸ ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ
ԳՈՐԾԱԾԵԼ

« Միանգամայն ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել կ'ուզեմ զինուորական օժանդակութեան մասին Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ գոյութիւն ունեցող երկկողմանի համաձայնութեան վրայ : Ըստ անոր հարկ է Միացեալ Նահանգաց հաւանութիւնը առնել զինուորական օժանդակութիւնը տարբեր նպատակներով օգտագործելու համար :

ԿԻՊՐԱՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ
ՀԱՒԱՔԱԲԱՐ ԿԸ ՄԵՌՑՆԵՆ

« Գալով ծրագրուած թրքական գործողութեան գործնական հետեւանքներուն ստիպուած եմ ամենաբարեկամական կերպով ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել այն իրողութեան վրայ թէ այսպիսի գործողութիւն մը Կիպրոս կղզին վրայ տասնեակ հազարաւոր կիպրացի Թուրքերուն սպանութեան կրնայ ծնունդ տալ : ՄԱԿի ուժերուն ներկայութիւնը այսպիսի ողբերգութեան մը առաջքը չի կրնար առնել :

ՁԵՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ
ԲԱՐՕՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆՔ

« Կրնաք շատ խիստ գտնել խօսքերս ու խորհիլ որ օտարոտի ենք կիպրական խնդրին մէջ Թուրքիոյ գործելակերպին հանդէպ : Ձեզի կ'ուզեմ ապահովցնել որ այսպէս չէ կացութիւնը : Կրնաք այն ըզգացումը կրել որ Ամերիկա ձեզի ի նըպաստ բաւականաչափ գործունէութիւն ցոյց չէ տուած : Բայց ամէն պարագայի գիտէք որ մեր քաղաքականութիւնը Աթէնքի ամենաբուռն հակազդեցութեան ծնունդ տուաւ, այնտեղ մեզի դէմ ցոյցեր կատարուեցան, Ամերիկայի եւ Մակարիոսի միջեւ տարակարծութիւն ծայր տըւաւ : Ինչպէս ձեր Արտաքին նախարարին ալ ըսի Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութեանց մեծ արժէք կ'ընծայենք : Ամերիկացի ժողովուրդին լուրջ շահագրգռութիւն պատճառած է ձեր ապահովութիւնը եւ բարօրութիւնը :

Դուք եւ մենք համայնավար աշխարհի ցանկութիւններուն դիմադրելու համար միատեղ մարտնչեցանք : Այս համերաշխութիւնը մեծ իմաստ ունի մեզի համար :

ԼԱՅՆԱԾԱՒԱԼ ԹՇՆԱՄՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴ ԿՈՒՏԱՅ

« Վերջապէս Պ. վարչապետ, ամէնէն լուրջ հարցը պատերազմ թէ խաղաղութիւն հարցը խնդրոյ առարկայ է : Այս խնդիրները կը գլեն կ'անցնին Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի երկկողմանի յարաբերութիւնները : Ասոնք ոչ միայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմի մը ծնունդ պիտի տան այլեւ Կիպրոս միակողմանի միջամտութիւն մը ծնունդ պիտի տայ շատ աւելի լայնածաւալ թշնամութեանց » :

Ճոնսըն ի վերջոյ Ուաշինկթըն կը հրաւիրէ վարչապետ Ինէօնիւն ու կը խնդրէ ամէն տեսակ որոշում յետաձգել :

ՅԱՐՕ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հայաստանի մէջ իր մահկանացուն կընքեց երգահան Յարօ Ստեփանեան :

Ծնած էր Գանձակ, 1897 Ապրիլ 25ին : Երաժշտական բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Լենինկրատի երաժշտանոցին մէջ՝ 1926 - 30 :

1930ին կը հաստատուի Երեւան :

Ողբացեալ երգահանը յօրինած է օփերաներ, համանուագներ, դաշնակի փրելիւտներ, սոնաթներ եւայլն :

Ծանօթ են անոր «Քաջ Նազար», «Սասունցի Դաւիթ», «Նունէ» եւ »Հերոսուհին» օփերաները : Երգի մարզին մէջ յօրինած է 150է աւելի ռոմանսներ եւ երգեր, որոնք իրենց արժանի տեղը կը գրաւեն հայ ձայնաւոր երաժշտութեան մէջ :

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Ա.

Ֆրանսացի տնտեսագէտ Ֆրետերիկ Փասի (1822 - 1912) անցեալ դարուն կը հիմնէր Խաղաղութեան Միջազգային Լիկան, որ պարբերաբար համաժողովներ կը գումարէր պատերազմի դէմ ճառեր խօսելով, սպառազինումի դէմ բողոքելով : Հիմնադիրը 1916ին կ'արժանանար Նոպելեան խաղաղութեան մրցանակին, արդար վարձատրութիւն երեսնամեայ խաղաղասիրական ամուլ ջանքերու :

1900ին խաղաղութեան իններորդ Համաժողովը կը հաճի օրակարգի անցնել Հայկական Խնդիրը : Համբարձում Առաքելեան Համաժողովի կարգադիր յանձնախումբին կը յանձնէ սրտայոյզ յիշատագիր մը հայկական տառապանքներու շուրջ : Յիշատակագիրը կը ստորագրեն Նովիքով, Քովալեւսքի, Տը Րոպերթի, Մարիյէ, Լորիս Մելիքով, Զօպանեան, Մ. Յովհաննէսեան, Մ. Միքայէլեան, Ջերազ, Պասմաճեան եւ ուրիշներ :

« Համաժողովը, Հայաստանի մասին իրեն յանձնուած յիշատակագրին ծանօթանալէ ետք, իր համակրութիւնը կը յայտնէ այդ դժբախտ ազգին, կը մտածէ թէ հայկական կոտորածները վերջերս տեղի ունեցած ամէնէն զզուելի արարքներէն մին կը կազմեն եւ խիղճ կը յայտնէ, որ սախպէն օսմանեան կառավարութիւնը յարգել Հայերու անկապտելի իրաւունքները, որոնք Պերլինի դաշնագրով երաշխաւորուած են » :

Լաւատեսութեամբ գրուած բանաձեւը բողոք մըն է, դատապարտութիւն մը եւ պահանջ մը Պերլինի մոռացութեան դատապարտուած դաշնագրին գործադրութեան : Համագումարին դիմողները կը յուսան թէ պահանջը նկատի պիտի առնուի եւ Հայերու կեանքը պիտի երաշխաւորուի ապագայ ջարդերու դէմ :

Ներկայ է նաեւ Ահմէտ Ռիզա, երիտասարդ Թուրք կուսակցութեան ղեկավարը : Անմիջապէս խօսք կ'առնէ եւ դիտել կու տայ թէ Համաժողովը անպործնական քայլ մը կ'ընէ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը պահանջելով Հայերու համար, որոնք փոքր մաս մը կը կազմեն Օսմ. Պետութեան ժողովուրդներուն, որոնք հաւասարապէս կը տառապին սուլթանին բռնապետական ռեժիմին տակ : Աւելի ուղիղ պիտի ըլլայ Եւրոպայէն պահանջել Տաճկաստանի ընդհանուր բարենորոգումը :

Ահմէտ Րիզա կը ժխտէ ուրեմն մասնաւոր բարենորոգումները, համակիր է բռնապետական ռեժիմի բարձումին եւ ընդհանուր բարենորոգումներու սահմանադրութեան հաստատումով : Հայերը համաձայն չեն Ահմէտի գաղափարին :

Զօպանեան կը ժխտէ Թուրքիոյ մահմետական եւ քրիստոնեայ ժողովուրդներու հաւասարապէս տառապիլը : «Մահմետական ժողովուրդը կը տառապի կառավարութեան վատթար վարչութեան հետեւանքով, Հայերու տառապանքը կրկին է, Թուրք վարչութենէն եւ հարստահարութենէ՝ տիրապետող մահմետական ցեղին ամբողջութեան կողմէ : Արդի հրէշային ռեժիմին հեղինակը Սուլթան Համիտը չէ, իրմէ առաջ ուրիշ սուլթաններ ջարդած են Կրետացիները, Քիոսցիները, Տիւրզիները : Ջարդը Թուրք մեթոտ մըն է, Համիտ այդ մեթոտը հասցուցած է ծայրայեղութեան » :

Զօպանեան կ'արդարացնէ Հայերուն Եւրոպայի դիմումը, «որովհետեւ ներքին կազմակերպուած ուժ չունին իրենց ցաւերը դարմանելու » :

Տը Րոպերթի, ընկերաբանութեան ուսուցիչ Պրիւքսէլի համալսարանին, կը պահանջէ որ յանձնախումբին խմբագրած բանաձեւը աւելի լայն, որոշ եւ ուժգին ձեւ մը առնէ. « Յիշատակագիրը, որ քիչ առաջ կարդացուեցաւ իր եղրակացութեան մէջ տարտամ էր ու տժգոյն, միակ լուծումը ինքնավարութիւն պահանջելն է Հայաստանի համար եւրոպական պետութիւններէն : Հայ ժողովուրդը ամէնէն հին ժողովուրդներէն մէկն է, ունեցած է քաղաքակրթութիւն մը, երբ դեռ գոյութիւն չունէր Թուրք ազգը, որ արդէն բարբարոսութենէ ուրիշ բան չէ ըրած » :

Ահմէտ Րիզա կը բացագանչէ. «Թուրք ազգը պատասխանատու չէ սուլթանին ըրածներուն » :

Ընկերաբանը կը պատասխանէ. «Ամէն ժողովուրդ ունի այն կառավարութիւնը, որուն արժանի է, դուք, Պ. Րիզա, որ դրապաշտութեան կը հետեւիք, համոզուած ըլլալու էք ատոր» :

Զօպանեանի համաձայն «Հայերու գլխաւոր իրաւունքն է իրենց ազգային գոյութեան պահպանումը, այսինքն ստացումը ազատ պայմաններու, որոնց մէջ կարենան իրենք իրենց ձեռքով պաշտպանել իրենց կեանքն ու ինչքը : Հայ ժողովուրդի արժանապատուութիւնը վիրաւորիչ է, կարծելով թէ Հայերու պահանջած իրաւունքները կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան մէջ կը կայանան » :

Ընկերաբան Տը Րոպերթի կը խմբագրէ նոր բանաձեւ մը :

« Համաժողովը ցաւ կը յայտնէ որ պաշտօնը, նախանձը, իւրաքանչիւր պետութեան իր մասնաւոր շահերը ըմբռնելու անձկամիտ եղանակը արգիլած ըլլան Ս. Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրն ստորագրող պետութիւնները իրենց ամէնէն տարրական պարտականութիւններ կատարելու հանդէպ ժողովուրդի մը, զոր պաշտպանելու պարտքն ստանձնած էին իրաւաբանական արժէք ունեցող որոշ յանձնառութիւններով : Կը յուսայ որ տիեզերական խղճին բողոքը եւ քաղաքա-

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ասկէ ամիս մը առաջ «Նիւ Եորք Թայմըզ» թերթին մէջ յօդուած մը երեւցաւ, որուն մէջ այն կարծիքը կը յայտնուէր թէ Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Ասիոյ խորերը՝ Թրքացեղ ժողովուրդները կըրնային մեծ միակ պետութիւն մը կազմել — այսինքն Թուրքիան կրնար միացնել իրեն՝ Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող Թուրք ծագումով ազգերը :

Ասիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց եթէ համաթուրանականութիւն : Յօդուածը անստորագիր ըլլալուն պատճառով կարելի չէ ըսել թէ որու կողմէ ներշնչուած էր ան : Բայց որովհետեւ ճիշդ այդ օրերուն Կիպրոսի հարցը Թուրքիոյ կամքին հակառակ կը վճռուէր, յօդուածագիրը կը ձգտէր հաւանաբար ցոյց տալ այն նշանակալից դերը, որ կրնար Թուրքիան ստանձնել, երբ Խորհ. Միութիւնը քաղաքական կամ զինուորական նեղութեան մէջ գտնուէր օր մը :

Թերեւս ամէնուն ծանօթ չէ որ երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին, Թրքական պաշտօնական առաքելութիւն մը գացած էր Պերլին՝ հիթլերական Գերմանիոյ հետ բանակցութիւններ վարելու համար՝ ո՛չ միայն Խրիմը նկատի ունենալով՝ այլ եւ համաթուրանական ծրագիրներ մշակելու համար : Այս առաքելութեան կը մասնակցէին բարձրաստիճան եւ անուանի Թուրք սպաներ :

Թէ այսօր ալ Թուրքիոյ մէջ աշխարհակալական ձգտումներով համաթուրանական գաղափարներու հետեւողներ կան, կասկածէ դուրս է : Ծանօթ է նոյնպէս որ Ազրպէյճանցի ազգայնական, նախկին Մուսաւաթական կառավարութեան մարդիկ՝ ամէն տեսակ պաշտպանութիւն եւ օգնութիւն կը ստանան Թուրքիայէն եւ Թրքական հպատակութիւն ալ ունին :

Համաթուրանական նշոյլին արդիւնքը չէ՞ արդեօք որ Պոլսոյ «Հիւրիէթ» թերթը սկսած է յօդուածաշարք մը հրատարակել իր Մոսկուայի թղթակցին՝ Ահմէտ Ու. Պարանի կողմէ գրուած՝ «Միջին Արեւելքի Թուրքերուն մէջ» ընդհանուր վերնագրին տակ :

կիրթ աշխարհին գայրոյթը վերջ ի վերջոյ եւրոպական կառավարութիւնները պիտի ստիպեն լուծել Հայկական Խնդիրը արմատական եւ բանաւոր եղանակով մը, ինչպէս որ ըրին վերջերս Կրետէի մէջ :

Սոյն յաւելուածը կ'արժանանայ Հայերու հաւանութեան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԼՊԵՐԹՕ ՃԻԱՔՈՄԷԹԹԻ

Յունուար 11ին, Կրիսոնի նահանգային հիւանդանոցին մէջ կը մեռնէր Ալպերթօ Ճիաքոմէթթի, դեռ սրտի մայր երակին խցումէն : Զուիցերացի աշխարհահռչակ նկարիչն ու քանդակագործը որ երկար տարիներէ ի վեր կ'ապրէր Փարիզ, մեկնած էր, ինչպէս ամէն տարի, Ծնունդի եւ Նոր Տարուան տօնական օրերը անցընելու իր ծննդավայրին, Սթամփայի մէջ :

Ճիաքոմէթթի, որ արդէն իսկ ծանր գործողութեան մը ենթարկուած էր, վերջին տարիներուն կ'ապրէր, ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար, մէկ ոտքը գերեզմանին մէջ : Իրապէս, կարելի է ըսել թէ մեծ արձանագործը ինքզինքը իրապէս ապրողներու կարգին չէր դասեր երկար ատենէ ի վեր : Եղած էր տեսակ մը թափառական վկան գոյութեան մը՝ դրսեւուած միայն քանդակագործութեամբ, կամ լաւագոյն եւս իր արուեստին յատուկ դժուարութիւններով :

Կարելի էր հանդիպիլ իրեն, առաւօտ շատ կանուխ, Մոնփարնասի մէջ, ուրկէ հետեւ այն օրէն ի վեր երբ Փարիզ էր հաստատուած, քառասուն տարիներ առաջ, նախընտրած էր գիշերուան, մութի, աժգոյն լոյսերու տակ թափառող մարդկութիւնը : Կրիսոնցի գիւղացիի իր քիչ շատ աւրուած, խոժոռ դէմքը շատ յաճախ ժպիտի մը ծալքով կը կենդանանար՝ տա-

Առաջին յօդուածին մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս գինքը ընդունած էին Թիւրքմէններ, Խօզպէքներ, Տաճիկներ ջերմօրէն, երրորդ յօդուածին մէջ (Յունուար 11) « Հիւրիէթ»ի թղթակիցը էնվէր փաշայի Խօզպէկիստանի եւ Թուրքիստանի մէջ ունեցած գործունէութեան եւ սպանութեան մասին կը գրէ՝ խսելով տեղացիներու բերնէն եւ կուտայ տեղական լեզուով գրուած պատմութեննէն երկար մէջբերումներ : Չորրորդ յօդուածը կը գրագի Տաճիկիստանի մէջ տիրող սովորութիւններով եւ կենցաղով եւ տարբերութիւն չի գտներ Անատոլուի նախկին կենցաղէն (տուները, հագուստները եւն.) : «Տասնըմէկերորդ դարէն ետք Անատոլուն իրենց հայրենիքը ընտրող Սելճուքները ասկէ ճամբայ ելան, նոյնպէս Օղուզ Թուրքերը ...» կը գրէ :

Դեռ չարունակելի այս յօդուածաշարքին մէջ անշուշտ պիտի չյիշուի «համաթուրանականութիւն» բառը, բայց տողերուն մէջտեղերը կարդալ արտօնուած է՝ ինչպէս Թուրքերուն, որոնց համար կը գրուին այդ յօդուածները, նոյնպէս մեզի ալ :

Տ. Ֆ.

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Այդ կառավարութեան Պոլսոյ մէջ իշխանութեան գլուխ գալով եւ անկէ ալ Անատոլու անցնելովը, Անգլիացիներն ու մասնաւորաբար Ֆրանսացիները այս պատրուակը օգտագործելին և պատուիրակութիւնը անմիջապէս որ Պոլսէն մեկնած է, պարագան անթել հեռագրով հաղորդած են ամբողջ աշխարհի և իրեն իրենց մէկ յաջողութիւնը չփորած : Ռուսերն ալ, այս տեղեկութիւններուն ի լուր, բոլորովին փոխած են իրենց ընթացքը մեզի հանդէպ եւ անոր հետեւանքով ալ երեւան ելած են այն անպատեհութիւններն ու արգելքները, որոնք կը դժուարացնեն բարեկամութեան դաշնագրի ստորագրումը երկու ժողովուրդներու միջեւ : Եւ, դաշնագիրն ալ, հակառակ անոր որ ամբողջովին պատրաստ էր ստորագրուելու համար, մնացած է այդպէս եւ որովհետեւ իրենց փառահութիւնն ալ բոլորովին վերցուած են մեր վրայէն այլեւս, ձեռնարկած են բազմաթիւ ու բազմապիսի ձեւերով հակաքարոզչութեանց եւ այլազան յայտարարութիւններու :

« Այս պարագան, ինկատէս որ մտահոգիչ կացութեան մը ծնունդ կուտար, մեր կառավարութեան համար : Պէտք էր շարժման անցնիլ եւ ի գին ամէն բանի արգիլել այն բոլորը, որոնք կրնային պատահիլ սպեղծուած այս վիճակին հետեւանքով : Որոշուեցաւ ընտրել այն ճամբան, որ կը խոստանայ նուազագոյն զոհողութեամբ առաւելագոյն շահը ապահովել մեր պայքարին իրականացման եւ դատին յաջողութեան համար : Ահա այս նպատակով էր, որ մեր կառավարութիւնը ուղղակի շփման մտաւ Մոսկուայի ռուս արտաքին կոմիսար Չիչերինի հետ եւ ծանուցագրով մը դիմելով անոր, ուզեց տեղեկանալ անկէ, թէ ի՞նչ էին իր նպատակները, Թուրքեւռուսական յարաբերութեանց ներկային ու ապագային մասին :

«ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ »

Ստորեւ կը ներկայացնենք ծանուցագրին պատճէնը. —

« Ընկեր Կոմիսար,

Նկատելով որ նոյն թշնամիին դէմ կը պայքարինք եւ նոյն պայմաններուն ներքեւ կ'ենթարկուինք Արեւմտեան գաղութարարներուն ճնշումներուն, ազգերու ազատագրութեան սկզբունքը միասնաբար կը պաշտպանենք ներկայիս, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը ինքզինք բնական դաշնակիցը կը տեսնէ Ընկերվարական Դաշնակցային Ռուսական Հանրապետութեան : Այս պատճառաւ է, որ անմիջապէս որ վերահաստատուին հաղորդակցութեան միջոցներն ու կարելիութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլայ բանակցութեանց սկսիլ Ռուսիոյ եւ ընդհանրապէս բոլոր արեւելեան խնդիրներու մասին, պատուիրակութիւն մը կը պատրաստուի մեկնիլ Մոսկուա, ձեր կառավարութեան հետ բանակցելու համար :

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին նախարար Մուհթար Պէյ հոս կ'ընդմիջէ իր ընթերցումը եւ հետեւեալ բացատրութիւնները կուտայ ներկաներուն.

— Ինչպէս ծանօթ է ձեր բարձրապատուութեանց, Ռուսական կառավարութիւնը մեզի առաջարկած էր միասնաբար քննել Արեւելքի, մասնաւորաբար Անդրկովկասի վերաբերեալ հարցերը եւ զանոնք լուծելով նախապատրաստել բարեկամութեան ուխտագրով մը : Առաւել եւս, նախկին ուխտագրին ալ աւելի ապահով դառնալուն համար, առաջարկած էին պատրաստել միասնաբար եւ ստորագրել նաեւ զինուորական ուխտ մը, երկու երկիրներուն միջեւ :

Միեւնոյն ժամանակ, ապահովաբար Ռուսերուն եւ թերեւս ալ իրենց սրտէն բխող զգացումներու հետեւանքով, Ազրպէյճանական կառավարութիւնն ալ մեզի առաջարկած էր բարեկամութեան ուխտագիր մը ստորագրել երկու երկիրներու միջեւ : Մենք գոհունակութեամբ ընդունեցինք այս առաջարկը, փափաք յայտնելով սակայն միեւնոյն ատեն, որ ուխտագրի բանակցութեանց վայրը ըլլայ Պաքուն եւ մեր այս ցանկութիւնն ալ հաղորդած էինք իրենց :

« Աւելորդ է ըսել, թէ Պաքուն հանդիսանալով Մահմետականներէ բնակուած կեդրոն մը, մեզի համար շատ աւելի նըպաստաւոր գետին մը պատրաստուած պիտի ըլլար հոն, ուր պիտի գտնէինք անշուշտ շատ աւելի բնական մթնոլորտ մըն ալ : Այդ պատճառաւ ալ, բազմաթիւ անգամներ կրկնելով պնդեցինք Պաքուի վըրայ : Բայց վերջապէս ընդունեցինք նաեւ, որ այդ բանակցութիւնները կատարուին Մոսկուայի մէջ :

(49 Շար.)

բօրինակութեան, գիւտի, զինքը յուզող խնդրի մը առջեւ: Մարդոց մէջ կարելի էր ամէնէն բարեկամականը, լեզուանին ու ամէնէն հաճելին էր: Կ'ապրէր գոց, խաղաղ եւ ինքնամփոփ, բայց միշտ պատրաստ բացուելու, նետուելու մտերիմ խօսակցութիւններու, մշակութային անվերջանալի վէճերու մէջ:

Իրեն համար քանդակագործութիւնը անվերջ պայքար մըն էր տարրին ու միջոցին, էակին ու արտաքին բնութեան միջեւ: Եւ այս պայքարը Ճիաքոմէթթիի մէջ յայտնուած է ու արտայայտուած ձգտուած, չոր, իբրեւ միայն ջիղ ու ոսկոր: 1917ին գծուած ինքնանկար մը կը ցուցաբերէ արդէն դէմք մը՝ որ կորովի է ու լեցուն, բայց որուն աչքերը մեզ կը հարցապնդեն: Տանք այդ նկարին առոյգ քալուածք մը, եւ կ'ունենանք Ճիաքոմէթթին, զոր մարդիկ ճանչցան:

Արժանացած էր հիացողներու եւ բարեկամներու բազմութեան մը, մեծ մասով գրագէտներ, շնորհիւ իր ազատատենչ — բայց երբեք արհամարհոտ — ոգիին եւ այն հպարտ ու սրտայոյզ խռովքին՝ որուն մասին կը վկայեն իր անձը՝ իբրեւ ապրում, թէ գործը՝ իբրեւ հարազատ արտայայտութիւն:

Որդի տպաւորապաշտ նկարիչ Ճիովաննի Ճիաքոմէթթիի, Ալպէրթօ Ճիաքոմէթթի ծնած է, 1902 Հոկտեմբեր 10ին, Իտալիոյ սահմանին վրայ կորսուած Զուիցերիոյ Սթամփա գիւղին մէջ: Արուեստագէտի իր կեանքը սկսաւ հօրը քով, 13 տարեկանին, եւ առաջին գործը կ'ըլլայ հօրը կիսանդրին:

1918ին կ'անցնի Ժընեւ, հետեւելու համար Արուեստից վարժարանի դասընթացքներուն: Արուեստագէտի իր ուսումները կը կատարելագործէ յետոյ Իտալիոյ մէջ, Վենետիկ, Ֆլորէնցէ եւ Հռոմ:

1921ին է որ կուգայ Փարիզ, ուր եւ վերջապէս կը հաստատուի: Կը սկսի քանդակել Կրանտ-Շոմիէրի ակադեմիին մէջ, Անթուան Պուրտէլի առաջնորդութեամբ: 1925էն ի վեր զգալի է իր վրայ Քիւպիսթներու եւ սեւամորթներու արուեստին ազդեցութիւնը: Մինչեւ 1930էն առաջ, տակաւին գերիրապաշտներուն չմիացած, գտած է արդէն անձնական իր ոճը: Իր ծաղկումին պիտի հասնի սակայն գերիրապաշտութեան մէջ, որ պիտի պսակէ, 1932ին, անհատական իր առաջին ցուցահանդէսով: Այս շրջանի գործերուն մէջ կարելի է յիշել Կախուած գունտը (1930), Տհաճելի առարկայ (1932), Զգտուած թել, Քալող կինը, Պարապը գրկող ձեռքեր: Ճիաքոմէթթի կը հասնի չափազանց նուրբ գիծերու, որոնց մէջ կը պարփակէ միջոցը. — Պալատ առաւօտեան ժամը 4ին:

Չի պարփակուիր սակայն մանուտր տարազի մը մէջ: Մասնաւորաբար տարուած է միջոցին հարցով: 1947էն սկսած նոյն կիրքով կը նուիրուի նաեւ գծագրութեան եւ փորագրութեան:

1949ին կը սկսին իր փառքի տարիները. 1948ին ցուցահանդէս Նիւ Եորքի մէջ, 1951ին, 1954ին եւ 1957ին Փարիզի մէջ, 1955ին Լոնտոնի մէջ, 1954ին Պէռնի մէջ, եւ 1962ին, կը ստանար Վենետիկի Պիէննալէին մեծ մրցանակը: Այդ թուականէն ետք արդէն աշխարհահռչակ մեծագոյն արձանագործն է Ճիաքոմէթթի, բոլոր երկիրներուն մէջ ճանչցուած, սիրուած, ցուցադրուած: Իր մահով «եզակի», այս օրուան արուեստին համար գուցէ նաեւ անփոխարինելի ներկայութիւն մըն է որ կ'անհետանայ:

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քանի մը օրէ ի վեր, առաւօտեան ժամը 9ի ատենները, կուգար շատ լաւ հագուած աշխոյժ պարոն մը: Օդափոխութեան եկողները իրարու կը հարցնէին.

— Կը ճանչնա՞ք զայն: Ո՞չ: Իրա՞ւ: Անգլիացի մեծանուն գրագէտ Պեռնար Շոն է: Լո՞ւրջ կ'ըսէք: Քարլսպատի մէջ մարդ միշտ հետաքրքրական անձերու կը հանդիպի:

Ծերունի պարոնը, որ կ'օգտուէր ընդհանուր հետաքրքրութենէն, այնպէս կը ձեւացնէր՝ թէ չի նկատեր այդ բանը: Ան կ'ըմպէր իր ջուրը, կ'ընէր արձանագրուած պտոյտները ու գոհ էր, երբ կը հանգստանար: Որովհետեւ, գրագէտները կը սիրեն որ զիրենք կարդան, բայց չեն ուզեր որ իրենց համակրելի ընթերցողները տեսակցին իրենց հետ:

— Խնդրեմ, լրագրողներէն պահեցէք զիս: Անոնք կ'ուզեն իրենց օդափոխութեան ծախքերը հոգալ իմ անմահութեանս շնորհիւ: Որեւէ «տեսակցութիւն» չեմ փափաքիր, — ըսաւ Պ. Շօն՝ յարկաբաժնի տիրուհիին քրոջ աղջկան:

— Անշուշտ, ոչ ոք ներս պիտի թողում, ապահովցուց աղջիկը, որուն վստահուած էր մեծանուն հիւրին ծառայելու պաշտօնը, եւ ան մեծ հոգ կը տանէր անոր:

— Սարսափելի մարդիկ են սա լրագրողները... Պարզապէս արհեստի բերումով կը հետաքրքրուին ու կ'ուզեն գիտնալ թէ մարդ ի՞նչ կ'ուտէ, ի՞նչ կը խմէ, ո՞րքան սիկարէթ կը ծխէ եւայլն: Բայց իմ մասիս ոչինչ պիտի գիտնան: Երբեք չեմ թոյլատրեր որ ինծի հետ տեսակցին, ու բնաւ պիտի չթոյլատրեմ:

Օր մը, Պ. Շօ սովորականէն կանուխ վերադարձաւ իր պտոյտէն:

— Կարծեմ մսեցայ եւ հարբուխ առի, — ըսաւ ան:

— Որովհետեւ շատ թեթեւ կը հագնիք: — պատասխանեց աղջիկը՝ խիստ՝ մտահոգուած: Կանչե՞մ բժիշկը:

— Ոչ, ոչ: Այսօր ճաշարանը պիտի չճաշեմ: Կրնայի՞ք ինծի բան մը պատրաստել:

— Անշուշտ: Անմիջապէս պիտի գնեմ հարկ եղածը: Ապահովաբար կը սիրէք լոլիկը, — ըսաւ աղջիկը՝ չափազանց գոհ երեւոյթով մը:

— Ի՞նչ կ'ըսէք: Ես միայն բանջարեղէն կ'ուտեմ եւ չեմ կրնար միսին վրայ նայիլ:

— Բանջարակե՞ր էք, — զարմացաւ Էմա: Ուրեմն ի՞նչպէս կրնաք գարեջուր եւ գինի խմել:

— Բայց չեմ խմեր, ի ծնէ ժուժկալ եմ:

— Այդ պարագային կը հրաժարիք ամենամեծ հաճոյքէն: Դժուար թէ ինքզինքըս զրկէի միսէն ու գարեջուրէն: Թերեւս ծխող ալ չէք:

— Այո: Երբեւիցէ մոխիր գտա՞ծ էք սենեակիս մէջ:

Ուրիշ օր մը, երբ Էմա գրասեղանին փոշիները կ'առնէր, ներս մտաւ Շօն:

— Այսօր կանուխ վերադարձաք, Պ. Շօ, այլապէս ամէն բան պատրաստ պիտի գտնէիք, — ըսաւ աղջիկը ու շարունակեց մաքրել:

— Թողէք գրքերը, ըսաւ ծերունին իբր անցած, մի խառնէք զանոնք, եւ եթէ անոնցմէ մէկը իյնայ, ձգեցէք գետինը:

— Այս հատորները Շոփենհաուէրի գործե՞րն են:

— Ինչո՞ւ այդպէս կը կարծէք:

— Որովհետեւ, գրքերը սրճագոյն են: Գրատան մը ցուցափեղկին մէջ այդ գոյնով տեսած եմ: Ինծի ըսին՝ թէ Շոփէնհաուէրի գործերն էին անոնք:

— Հա՞: Ասկէ՞ է ձեր իմաստութիւնը, — ժպտեցաւ գրագէտը, — իսկ ես կը կարծէի թէ կարդացած էք զանոնք:

— Ոչ, ես զարգացումէ զուրկ աղջիկ մըն եմ: Բայց, դուք կը սիրէք զայն, չէ՞:

— Ե՞ս: Շոփէնհաուէ՞րը: Ի՞նչպէս կրնաք այդպէս ենթադրել: Ես անսրբագրելի լաւատես մըն եմ: Յայտնի չէ՞ վրայէս ու դէմքէս:

— Անշուշտ, — ըսաւ աղջիկը, — երեք քայլ հեռուէն յայտնի կ'ըլլայ: Այսուհանդերձ, դուք թշնամի էք մարդկութեան:

— Ոչ: Ես թշնամի եմ մի միայն հետաքրքիր լրագրողներուն: Ես շատ կը սիրեմ գեղեցիկ ու երիտասարդ աղջիկները:

Էմա ժպտեցաւ: Յանկարծ փոխեց խօսակցութեան նիւթը: Թերեւս կ'ուզէք այս գիշեր ատոր մտիկ ընել: Պիտի յանձնարարեմ որ բարձրախօսը ձեր սենեակը բերեն: Այսօր Վիէննայի մէջ կը նուագէ Ֆիլարմոնիք նուագախումբը: Յայտագրին մէջ կան Մոցարթ եւ Պէթհովէն:

— Ոչ, անուշիկ աղջիկս, շնորհակալ եմ: Ես բոլորովին անտարբեր եմ դասական երաժշտութեան հանդէպ:

— Իսկ ես կ'երդուընայի՝ որ սիրահարն էք անոր: Մարդ ինչպէս կը սխալի...:

— Այդպէս եմ: Կը սիրեմ միայն ճազ, որովհետեւ, հակառակ իմ յառաջացած տարիքիս, կրքոտ պարող մըն եմ:

— Կեանքիս մէջ, այդ տարիքով ու ձեզի չափ աշխոյժ մարդ բնաւ չեմ տեսած: Կ'երեւի ամէն գիշեր պարասրահ կ'երթաք:

— Ոչ, ոչ: Ես կը պառկիմ հաւերուն հետ, ու կ'արթննամ առաջին աքաղաղներուն հետ:

— Բոլոր օդափոխութեան եկողները նոյն բանը կ'ընեն երբ ջուրը ակէն կը խմեն:

— Բայց ես տունս ալ միշտ կանուխ կ'ելլեմ:

— Եւ ապահովաբար կը սկսիք գրել:

Պ. Շօ հաճոյք կը զգար զինքը հարցապնդող փոքրիկ աղջկան մանկական միամտութենէն:

— Հրամանի տակ չեմ կրնար գրել: Կը գրեմ այն ատեն՝ երբ միտքս բան մը գայ ու պէտք զգամ անպայման ըսելու զայն:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մարդու միտքը կուգայ:

— Չեմ գիտեր աղջիկս: Մտածումները կուգան առանց հրաւէրի: Պիտի խնդաք, թերեւս. բայց ըսեմ որ ամէնէն աւելի կուգան անոնք երբ կարթը ձեռքս նստիմ ջուրին եզերքը:

— Ախ, դուք կորսա՞ք մտածումները:

— Ոչ, ձուկ կ'որսամ: Եւ այն մտածումները իրենք իրենց կուգան:

— Ապահովաբար միակ մարզանքն է ձեզի համար:

— Ոչ: Ձմեռը կը չմշկեմ:

— Կը հիանամ ձեր վրայ, ըսաւ աղջիկը, որ վերջացուցած էր սեղանին գործը ու ծաղիկները կը ջրէր:

— Դեռ շատ գործ ունի՞ք սենեակիս մէջ, — հարցուց գրագէտը: Ամբողջ տարին ձեր մօրաքրոջ քո՞վ կը մնաք:

— Ոչ, արձակուրդի առթիւ եկած եմ հանգստանալու:

— Ի՞նչ աղուոր հանգիստ: Ծեր մարդու մը ծառայելով:

— Ոչ, ատիկա զոհողութիւն միայն կը պատճառէ ինծի: Ասկէ զատ, բաւական միջոց կ'ունենամ պտըտելու, պարելու եւ ... կը կռահէ՞ք թէ դեռ ուրիշ ինչ:

— Չեմ կրնար:

— Լաւ, պիտի ըսեմ, — հաւաքածոյի համար:

— Ի՞նչ կը ժողվէք:

— Նամականիշ:

— Նամականի՞շ: Ես ալ ունիմ այդ սովորութիւնը: Յետոյ մարզանքներ մանաւանդ կոլֆը:

Աղջիկը կ'ուզէր սրբել պատուհանները:

— Թողէք այժմ աղջիկս, ըսաւ Շօ — կը խորհիմ նոր նիւթի մը մասին գրել, — «Հերքիւլէս որպէս վճարեալ պարող»: Մի վշտանաք, բայց պէտք է առանձին թողուք զիս:

— Լաւ, — ըսաւ աղջիկը ու դուրս ելաւ:

×

— Շատ դժուար բան էր հետաքրքիրներէ ձեզ պահելը, ըսաւ Էմա, վերջին օրերու ընթացքին, երբ թերթերը բերաւ ներս: Պ. Շօ առաւ «Թայմզ»ը եւ սկսաւ կարդալ: Յանկարծ, վրդովուած ոտքի ելաւ:

— Ասիկա վրդովեցուցիչ է, գոչեց ան: Գիտէք չէ՞, որ ոչ ոք ընդունած եմ, բայց տեսէք ինչեր գրեր է թերթը մեծ տառերով:

— Դժբախտութիւն մը պատահած չըլլայ, — հարց տուաւ աղջիկը:

— Մեծ դժբախտութիւն: Հոս կը գրէ հետեւեալը. — «Պեռնար Շօ, որ այժմ օդափոխութեան գացած է, սիրով մեր թղթակցին տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները...: Ի՞նչ կ'ըսէք ասոր: Ինչ որ գրուած է բոլորովին ճիշդ է: Բանջարակեր, ժուժկալ ... չի ծխեր... կոլֆ կը խաղայ, կը չմշկէ ... նամականիշ կը ժողվէ ... Երբ ձուկ կ'որսայ, մտածումները կը ծնին միտքին մէջ, այժմ սկսած է նոր կատակերգութիւն մը՝ «Հերքիւլէս որպէս վճարեալ պարող»: Ի՞նչպէս կրցած է գիտնալ այս բոլորը թղթակից պարոնը:

Փոքրիկ լրագրուհին ժպտեցաւ ու շարունակեց լռել: Ու ծածկեց իր խոր հաճոյքը՝ մտածելով այն մեծ վարձատրութեան ու գնահատական նամակի մասին, զոր իրեն ղրկած էր «Թայմզ» թերթի խմբագրութիւնը, որովհետեւ ինք գտած էր կերպը Պեռնար Շոյի հետ տեսակցելու:

Թարգմ. Ա. ՏԻԳՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այս շուքը, որ մութին խառնուելով անտեսանելի դարձած էր, ձեռքը երկար եւ լայն պարկի պէս սեւ ծածկոց մը ունէր: Չարագործը ծածկոցը ձեռքը՝ առաջ նետուեցաւ, բայց Զարտաք, այս միջոցին ետ նետուած ըլլալով, գնաց ետեւէն իր վրայ խոյացող մարդուն կուրծքին զարնուեցաւ:

Այս առիթէն օգտուելով, Լեւոն դաւազանը ձեռք առաւ եւ պատրաստուեցաւ ինքզինքը պաշտպանելու:

Աչքը փողոցին մէջ պտըտցնելով օգնութիւն փնտռեց, բայց տեսաւ որ երեք մարդոցմէն ուրիշ մարդ չկար:

— Առանց աղմուկ հանելու առաջ անցէք, հրամայեց սիկառը վառող մարդը իր ստորադասներուն:

Երկու դաշոյն փայլեցան գիշերուան մութին մէջ:

Զօրավար Անդրանիկի հայրենակիցը անվախ երիտասարդ մըն էր: 1909ի Ատանայի ջարդին յաջորդ օրն իսկ, Լեւոն իր Ֆրանսացի դասընկերները ժողվի հրաւիրելով կամաւորական գունդ մը կազմել եւ ի սէր մարդկութեան իր հայրենակիցներուն օգնութեան փութալ առաջարկած էր, ընկերները, ամէնքն ալ մարդասէր եւ քաջարի երիտասարդներ, խանդավառուած, ընդունած էին Լեւոնի առաջարկը եւ տեղւոյն վրայ հանգանակութիւն մը բանալով յիսուն հազար Ֆրանք հաւաքած էին կազմուելիք կամաւորական գունդին ծախքերուն համար: Բայց յետոյ, Ֆրանսական կառավարութիւնը արգելք եղած էր քաղաքական բնոյթ ունեցող այդ զինուորական միջամտութեան, որով եւ կազմուած արշաւախումբը ցրուած էր: Սակայն եւ այնպէս, Զարտաք, հանգանակուած յիսուն հազար Ֆրանքը Ատանայի Ֆրանսական հիւպատոսարանը ղրկելով, Հայ աղէտեալներու եւ արդէն զերծ մնացող թալանուող ընտանիքներուն բաժնուիլը խնդրած էր:

Եւ հիմա, այդ կորիճ երիտասարդը երեք չարագործներէ՞ պիտի վախնար: Խոշոր կոթով դաւազանը ձեռքին մէջ սեղմեց եւ կազմ ու պատրաստ սպասեց:

Երեք չարագործները ճարտարապէտը շրջապատեցին:

— Առաջ անցէք, կրկնեց անծանօթը:

Երեք մարդիկը այս հրամանին վրայ, անոր վրայ նետուեցան: Բայց առաջին մօտեցողը օդին մէջէն ճակտին ճիշդ մէջտեղէն դաւազանի անանկ զօրաւոր հարուած մը ստացաւ որ, վայ չըսած՝ գետին փռուեցաւ: Սակայն միւս երեք ոճրագործները քովն էին արդէն:

Լեւոն դաւազանը գլխուն շուրջը չոռնչանի մը պէս դարձուց: Երկու մարդիկը շփոթութեան մատնուեցան ...: Զարտաք այս առիթէն օգտուելով, աննման արագութեամբ մը անոնցմէ մէկուն դաստակը բռնեց եւ թեւը անանկ մը ոլորեց որ, մարդուն արմուկը տեղէն ելաւ: Մի՛ յն «այ» մը լսուեցաւ: Բայց ճիշդ նոյն պահուն, հակառակ անոր որ ճարտարապէտը ետ քաշուելու շարժում մը կ'ընէր, ձախ ուսին դաշոյնի հարուած մը իջնելը զգաց: Կարմիր սպիով մարդն էր դանակ խաղցնողը:

Զարտաք դաշոյնին սուր քիթը միսին մէջ, աջ ոտքովը դէպի ետեւ անանկ կիցի հարուած մը իջեցուց որ, կարմիր սպիով մարդը փորը բռնելով կոնակին վրայ գետին փռուեցաւ:

Ճակտին դաւազանի հարուած ուտող չարագործը ոտքի ելաւ, իսկ դաստակին ոսկորը կոտրող մարդը դաշոյնը ձախ ձեռքը առաւ: Կիցի հարուած ուտողը, անգամ մը հազալէ եւ ինքզինքը ժողվելէ ետք, ետ ետ երթալով նոր յարձակումի մը պատրաստուեցաւ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Պ. Հմայեակ Զրաքեան եւ իր եօթը զաւակները, թոռները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Գարակէօզեան եւ զաւակները (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԶՐԱՔԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գարակէօզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 17ին, իր բնակարանը 49, Րիւ տը Լա Տէփաճս:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողները կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս Կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնֆորիէն, Վերսայլ:

×

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար գմբէթի նորոգութեան:

	Ն. Ֆ.
Նախկին յանձնուած ընդհ. գումար	50·537
Օր. Մարի Մուրատեան	500
Տիկին Վարդուհի Թէհեռեան իր ծնողաց յիշատակին	500
Տիկին Պերճուհի Սերոբեան	300
Պ. Օննիկ Պայրամեան	300
Իսիի Տիկնանց եկեղեցասէր Միութիւն	200
Պ. Մկրտիչ Գազանճեան	200
Պ. Հայկ Գըրըքճեան	200
Պ. Յովհաննէս Թէլեան	200
Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան եւ Տիկին Լերթօղեան իրենց հօր յիշատակին	150
Պ. Սարգիս Պէյլէրեան	150
Տէր եւ Տիկին Մեծպաքեան	100
Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան	100
Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հայրապեան	100
Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Մինասօղլու	100
Տէր եւ Տիկ. Մաքս Աւետիսեան	100
Պ. Միհրան Հաճընլեան	100
Օր. Աստղիկ Քէօսէեան իր մօր յիշատակին	100
Տիկին Աննա Փափազեան իր ծնողաց յիշատակին	100
Պ. Պապքճեան	50
Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան Թաշճեանի քառասունքին առթիւ	50
Պ. Կարպիս Գազազեան	50

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15·30ին, Կապոյտ Խաչի դըրասենեակին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԾԱԽՈՒ Է
Avec prêt

Սթիւտիօներ, 2 եւ 3 սենեակ, ամէն յարմարութիւն, վերելակ, գեղեցիկ փոքր նոր շէնքեր Ալֆորվիլի մէջ:
20, Rue du 14 Juillet
159, Rue Vaillant-Couturier.
Դիմել՝
DARDEL S. A.
EUR. 50-10 ou 159 Rue Vaillant-Couturier
le Mercredi matin et le Samedi après-midi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պաննէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պաննէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

Լ ՈՒՍԱՄԱՍԵԱՆ
ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՋԷՔ
Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոստալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—
CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

ԶՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24
«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde
ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով
Հայկական եւ եւրոպական պար
ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի
MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur
Ասպահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով
ELYssée 67-03
Տոմսերու գինն է 10 փրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24
3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde
ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:
Հատը 6 փրանք

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերու հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 20 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10514 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.514

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑԵՐԸ ՉՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28ԻՆ ԵՒ 29ԻՆ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը փարիզ վերադարձաւ աջքի երկուն եւ յաջորդ առաւօտ նախարարաց Խորհուրդին տեղեկագիր կուտար, Լիւքսանպուրի ժողովին մասին :

Կը թուի թէ ֆրանսական առաջարկները դիւրին պիտի չընդունուին Հասարակաց Շուկայի միւս անդամներուն կողմէ եթէ նոյնիսկ ընդունուին : Գերմանիա ընդհ. կերպով վերապահ է, համաձայնութեան տրամադրութիւն ցոյց տուած է միայն Իտալիոյ Արտաքին նախարարը :

Ֆրանսա երեք պայման դրած է վերսկսելու համար Հասարակաց Շուկայի աշխատանքները : Ա) Համաձայնութիւն մը նախարարներու Խորհուրդին մեծամասնութեան քուէարկութեան շուրջ : Բ) Համաձայնութիւն գործակցութեան շուրջ խորհուրդին եւ յանձնախումբին միջեւ :

Գ) Համաձայնութիւն նոր գործադիր մարմնի կազմին շուրջ :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յոյս ունի թէ ամսուս վերջ, երբ նախարարները կրկին հաւաքուին Լիւքսանպուր, խօսելու համար ֆրանսական առաջարկներուն շուրջ, պիտի կարենան ձեւ մը գտնել դուրս ելլելու համար տագնապէն : Բոլորը համաձայն են որ տագնապը պէտք է ժամ առաջ լուծուի :

Պելժիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սփաք, կարգ մը հակառաջարկներ ներկայացուցած է որոնց հանդէպ Ֆրանսա պաղ դիրք մը բռնած է : Սփաք կ՚ուզէ .— Ա) Որ 1965ին չկարգադրուած հարցերը, ենթակայ մնան միաձայնութեամբ քուէարկութեան : Բ) Որ միաձայնութեամբ տրուած որոշումներէն ոչ մէկը կրկին խնդրոյ առարկայ ըլլայ, մեծամասնութեան քուէի մը, առնուազն մինչեւ 1970ի վերջ :

Գ) Վերջապէս եթէ երկիր մը կը խորհի թէ իր կենսական շահերը խնդրոյ առարկայ են, խորհուրդին ենթակայ որոշումը երեք յաջորդական ընթերցումներու ատեն տայ, որպէսզի յանձնախումբը կարենայ անհրաժեշտ միջին ճամբան գտնել :

Անմիջական համաձայնութեան մը անկարելիութեան առջեւ, Վեցերը որոշեցին կրկին հաւաքուիլ, Յունուար 28ին եւ 29ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի ամերիկացի պատուիրակը՝ Կոլտպերկ յայտարարած է թէ ամերիկեան խաղաղութեան արշաւը շարունակական բնոյթ ունի : Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ ռմբակոծութիւնները պիտի չվերսկսին մինչեւ ամիս մը :

ՍԹԱԼԻՆԻ երկու հին գործերը՝ «Մարքսիզմը եւ ազգային հարցերը» եւ «Լենինիզմի հարցերը» որոնք հրապարակէն քաշուած էին 1956էն ի վեր ապասթալինացման հետեւանքով, պիտի վերհրատարակուին ի մօտոյ : Եթէ սոնց վերհրատարակութիւնը կատարուի ԻԳ. համագումարէն առաջ, կը հաստատէ այն կարծը ըստ որուն Խրուշչեւի անկումէն ի վեր ջանք կը թափուի ընդունելու համար Սթալինի «պատմական դերը» դատապարտելով հանդերձ անոր «անհատի պաշտամունքը» :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ նոր վարչակարգը հաւանաբար արագօրէն ճանչցուի Անգլիոյ կողմէ : Այն կարծիքը կայ թէ Զօր. Իռոնսի օգտագործած է զինուորական դաւը, այն ապստամբութիւնը թողլով հանդերձ թէ կը պայքարի անոր դէմ : Առեւանգուած վարչապետէն միշտ լուր չկայ, բայց իրեն հետ առեւանգուած ելմտական նախարարին դիակը գտնուած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան ընդհ. դատախազը յատուկ հաղորդագրութեամբ մը յայտարարած է թէ Ֆիկոնի անձնասպանութիւնը կասկած չի վերցներ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ ընտրուեցաւ, ինչպէս կը սպասուէր, Նեհրուի աղջիկը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի : Քաղաքական կարեւոր դէմք մըն է ի միշտ անմիջական գործակիցը եղած է իր հօրը : Այրի է եւ երկու մանչ զաւակ ունի, 21 եւ 19 տարեկան : Տեղեկատուութեան նախարար էր Շասթրիի դահլիճին մէջ :

Ի՞ՆՉ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱԾ Է ԻՆԷՕՆԻՒ

Առջի օր, «Հիւրիէթ»ի հրատարակութենէն ետք, կառավարութիւնը մամուլին յանձնած է Ինէօնիւի, այն ատեն վարչապետ, տուած պատասխանը նախագահ Ճոնսընի (13 - 6 - 964) :

« Ձեր պատգամը թէ բառերու, թէ պարունակութեան տեսակէտով Մ. Նահանգաց հետ դաշնակցութեան յարաբերութիւններուն շատ լուրջ ուշադրութիւն ընծայող Թուրքիոյ նման դաշնակիցի մը հիասթափութիւն պատճառած է : Եւ այս յարաբերութիւնց վերաբերեալ այլազան հիմնական խնդիրներուն շուրջ տարակարծութիւններու ծնունդ տուած է :

« Անկեղծ յոյս այն է որ թէ այս տարակարծութիւնները եւ թէ ձեր նամակին ընդհանուր ոճը ժամանակի ճնշումի տակ աճապարանօք հաւաքուած փաստաթուղթերու արդիւնք ըլլան :

Կ՚ՈՒԶԵՆՔ ՈՐ ՉՄԻՋԱՄՏԵՆՔ

« Ձեր նամակին մէջ կը շեշտուի որ Մ. Նահանգաց հետ չենք խորհրդակցած երբ ըստ երաշխաւորութեան համաձայնութեան անխուսափելի նկատուեցաւ զինուորական միջամտութիւն մը Կիպրոսի մէջ : Կիպրոս զինուորական միջամտութիւն ընելու անհրաժեշտութիւնը 1963ը լրացած օրերէն ի վեր չորս անգամ զգացուած է : Սկիզբէն ի վեր մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայեցինք Մ. Նահանգաց հետ խորհրդակցելու :

« Մակարիոսի գործելակերպէն եւ կղզիի մէջ Թուրքերուն դէմ տեւական յարձակումներուն առջեւ երաշխաւոր պետութեանց մօտ մեր ձեռնարկները ապարդիւն անցնելէ ետք Փետրուարին շատ փափուկ օրեր ապրեցանք ու Ծերճ Պօլի Անգարա այցելութենէն օգտուելով կացութեան ծանրակշռութեանը մասին Մ. Նահանգաց վերստին տեղեկութիւն տուինք, ջանացինք պարզել միջամտելու անհրաժեշտութիւնը եւ հաղորդեցինք որ որեւէ ատեն կրնանք միջամտել : Մասնաւոր խնդիրներու մասին երաշխաւորութիւններ պահանջեցինք : Ձեր պատասխանները դրական էին : Եւ սակայն ուզեցիք որ չմիջամտենք եւ մեզի երաշխիք տուիք որ Մակարիոս ՄԱԿի մէջ խիստ դաս մը պիտի առնէ ու Թրքական բոլոր իրաւունքներն ու շահերը պիտի պահպանուին » :

Ինէօնիւ այնուհետեւ կ՚ընդգծէ որ հակառակ ՄԱԿի մէջ որեւէ զոհողութիւն արդիւնք ձեռք բերուած չըլլալուն ընթացք տրուած է այս պահանջքին, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ հաշտութեան ուժի կազմութեան վիճաբանութիւններէն օգտուելով երբ Կիպրացի աւարեկիչները յարձակման անցած են Թուրքերուն վրայ երրորդ անգամ միջամտելու անհրաժեշտութիւն ծագած է, անգամ մը եւս յետաձգուած է միջամտութիւնը սպասելով ՄԱԿի ուժերուն ուղարկումին :

Ինէօնիւ յետոյ կը շարունակէ .

« Ինչպէս կը տեսնէք մտադիր չէինք միակողմանի որոշում մը տալով ձեր դէմ ելլելու : Մեր գանգատը ծնունդ կ՚առնէ անկէ որ կը խուսափիք յայտնելէ թէ Յունաստանի ու Թուրքիոյ նման երկու դաշնակիցներէն ո՞րն է իրաւացին այս խնդրին մէջ :

« Ձեզի ամէնէն անկեղծ ու վճռական կերպով կրնամ ապահովցնել որ եթէ Թուրքիա Կիպրոսի մէջ զինուորական միջամտութեան մը բռնադատուի, անիկա միջազգային համաձայնութեանց կատարելապէս հաշտ պիտի ըլլայ :

« Կ՚ըսէք թէ ՕԹԱՆի դաշնակիցները պէտք չէ իրարու դէմ կռուին, Կիպրոսի մէջ Թրքական միջամտութիւն մը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմի մը պիտի կարենայ ծնունդ տալ : Ձեր այս խօսքին առաջին մասը կ՚ընդունիմ բայց յանձնառութիւնները չյարգող միջպետական ընկերակցութիւն մը կարելի չէ խորհիլ : Թուրքեւհելլէն պատերազմ մը միայն Յունաստան Թուրքիոյ վրայ յարձակած պարագային կրնայ ծայր տալ : Մեր տեսակէտն է, նման միջամտութեան մը պարագային, իբրեւ երաշխաւոր պետութիւններ Անգլիա ու Յունաստան ալ դու գործակցութեան մը հրաւիրել : Եթէ Յունաստան Թուրքիոյ վրայ յարձակի, մենք որեւէ կերպով նմանօրինակ գործողութեան մը հետեւանքներէն պատասխանատու չենք կրնար ըլլալ : Կը սիրեմ յուսալ որ այս մասին լրջօրէն հելլէն կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էք :

« Ձեր նամակին այն մասը որ կասկածներ կը յայտնէ Կիպրոսի մէջ միջամտութեան մը պարագային Սովեթական Միութիւնը ուղղակի գործի խառնուած ատեն ՕԹԱՆի դաշնակիցներուն կողմէ Թուրքիոյ պաշտպանութեան մասին իմ վրայ այն տպաւորութիւնը թողուց որ Հիւս. Ատլանտեանի համաձայնութեան հիմնական սկզբունքներուն շուրջ խոր տարակարծութիւններ կան մեր միջեւ : Խոստովանելու եմ որ ասիկա մեզի մեծ ցաւ ու ծանր մտահոգութիւն պատճառած է : Եթէ ՕԹԱՆ այսքան տկար է, հարկ է դարմանել այս տկարութիւնը :

« Եթէ ՕԹԱՆի անդամները տեսակցելու ելլեն որ սովեթական յարձակումի մը զոհ անդամին գործելակերպը ճիշդ է թէ սխալ, յարձակումը դրկած է թէ ոչ, դաշնակցութեան իրական հիմը ցնցուած ու իմաստը կորսուած կ՚ըլլայ : Օժանդակութեան յանձնառութիւն մը եթէ արժէք մը պիտի ներկայացնէ յարձակումէն անմիջապէս ետք պէտք է ի գործ դրուի» :

Ինէօնիւ ապա կը յիշեցնէ որ Թուրքիա իբրեւ ՄԱԿի հաւատարիմ մէկ անդամ բոլոր յանձնառութիւնները յարգած է բայց դժբախտաբար ՄԱԿ կիպրական խնդրին մէջ թերացած է իր պարտականութեան մէջ ճնշումին վերջ տալ, ՄԱԿի հաշտութեան ուժերը հանդիսատես կը մնան յունական յարձակումներուն : Յետոյ կ՚ըսէ .

« Իրօք գեղեցիկ օրինակ մըն է Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ իրենց թշնամութիւնները թաղած ըլլալը : Եւ սակայն մեր ազգը այս երկրին բանակներուն կողմէ բովանդակ Անատոլուն անդթօրէն քանդուելէ ետք Յունաստանի հետ քառասուն տարի առաջ բարեկամական յարաբերութիւններ հիմնելով նմանօրինակ օրինակ մը տուած է : Եւ կ՚եզրակացնէ .

« Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Ամերիկայի կողմէ դաշնակցութեան յարաբերութեանց ընծայուած կարեւորութեան մասին ձեր յայտնած խօսքերուն եւ Թուրք ազգին հանդէպ ձեր փափկանկատ նախադասութեանց : Մ. Նահանգներ գալով Կիպրոսի խնդրին շուրջ ձեզի հետ տեսակցելէ գոհ պիտի մնամ » :

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Քաղաք. կուսակցապետերը Կիպրոս զօրահանում կատարել խնդրոյ առարկայ եղած օրերուն նախագահ Ճոնսընի կողմէ այն ատենուան վարչապետ Ինէօնիւի դրկուած նամակին «Հիւրիէթ» թերթին կողմէ հրատարակութեանը մասին իրենց տեսակէտները յայտնեցին :

Ատալէթի կուսակցապետ եւ վարչապետ Տէմիրէլ յայտարարեց . «Դատական գործավարը այս մասին յայտարարութիւն տուաւ : Ասոր վրայ աւելցնելիք բան մը չկայ » :

ՍԱԹԸՐ ԳՈՀ

Հալքի ընդհ. քարտուղար Քէմալ Սաթըր ըսաւ . « Կիպրական խնդրին մասին Ազգ. Ժողովին մէջ ընդհ. վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ : Այս առթիւ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ որ Հալքի իշխանութիւնը ինչո՞ւ ատենին զօրահանում չէ ըրած : Եւ Հալքի կողմէ յայտնուեցաւ որ Ամերիկա արգելք հանդիսացած է զօրահանումին : Մեր այս պնդումին դէմ տեղացի, օտար, պատասխանատու, անպատասխանատու բազմաթիւ անձեր իրենց կարծիքը յայտնեցին ու Ամերիկա պնդեց որ Թրքական զօրահանումի մը արգելք չէ եղած : Այս կերպով մեր ուղիմացի կողմին միջեւ այդ խնդրոյն լուծումը Ճոնսընի նամակին կապուեցաւ : Անցեալ տարի Ազգ. Ժողովին դոնփակ նիստին կարդացուած էր այս նամակը : Այս տարուան վիճաբանութեանց ընթացքին ալ կառավարութիւնը պնդեց որ գաղտնի մնայ : Այս փաստաթուղթը կառավարութեան ձեռքը եւ Ժողովին դռնփակ նիստի ատենագրութեան մէջ կը մնայ : «Հիւրիէթ» թերթին կողմէ հրատարակութիւնը Ճոնսընի նամակին, զոր կ՚անդրադառնանք թէ ուրկէ գտած է, եթէ իրաւական կողմը մէկդի ձգուի, միջկուսակցական վիճաբանութեան առարկայ դարձած խնդիր մը լուսաբանելու եւ հանրային կարծիքին իրաւարարութեան յղուելուն տեսակէտով օգտակար եղաւ : Հալք կիպրական ազգ. դատը ներքին քաղաքականութեան շահագործումի խնդիր չդարձուց եւ պիտի չդարձնէ : Հիմա րուն խնդիրը այս նամակին Ինէօնիւի տրուած պատասխանին հրատարակութիւնն է :

Թուրք արժանապատուութեան վայել այս պատասխանն ալ հրապարակուելէ ետք խնդիրը փակուած պիտի ըլլայ :

Հ. Միլլէթի կուսակցապետ Թիւրքէշ յայտարարեց .

« Թուրքիոյ ամէնէն իրաւասու յարկին՝ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին յարմար չդատած փաստաթուղթի մը հրապարակումը երեւան հանած է որ թէ կառավարութիւնը թէ իրաւասու անձերը պետական գաղտնիքները, պահելու ուժը չունին : Այս տեսակէտով դէպքը շատ ցաւալի եւ ծանրակշիռ կը տեսնենք : Նամակին պարունակութիւնը Կիպրոսի վերաբերեալ այլազան վիճաբանութիւնները լուսաբանելու բնոյթը ունի» :

Թիրի կուսակցապետ Մէհմէտ Ալի Այպար ալ յայտարարեց .

« Ճոնսընի նամակին հրապարակումը ամէն տեսակէտով օգտակար եղաւ : Կը հաւատամ որ Թուրքիոյ ազգային նետելիք քայլերուն տեսակէտով օգտակար է որ մեր ժողովուրդը վերահասու դառնայ Ամերիկայի հետ մեր յարաբերութեանց իրական դիմագծին : Մասնաւորաբար հարկ է գիտնալ որ արտաքին քաղաքականութեան խնդիրներուն մէջ մեծագոյն զոհողութիւններուն ի գին ինչ բաներու կուրծք տրուած է : Միայն թէ այս նամակը Ազգ. Ժողովին մէջ պէտք էր հրապարակուէր : Բայց սա ալ աւելցնեմ որ թերթի մը մէջ հրապարակումը պաշտօն. բնոյթ չունենալուն մտքերու մէջ կասկածը պիտի շարունակուի : Այս տեսակէտով անհրաժեշտ դարձած է որ կառավարութիւնը երկու նամակներուն կատարեալ պատճէնը հանրային կարծիքին պարզէ» :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԱՇՏԻՇԱՏ

19 Յուլիս 1964 Կիրակի:

Օրն է Կիրակի: Մութն ու լոյսին կ'արթննամ: Տարբեր աշխարհի մը մէջ եմ... Հոգիս ցնծութեան մէջ է: Քանի վայրկեանները կը սահին, ես անհանգիստ կ'ըլլամ: Ներսս հրաբուխի նման կ'եռայ: Շարժավարը խօսք տուած էր՝ պէտք է կանուխ գար. Արեւը չծագած պէտք է Աշտիշատ ըլլամ:

Կառքի մը դղրդիւնը սիրտս ուրախութեամբ կը լեցնէ: Անմիջապէս դուրս կը խոյանամ եւ կառքին մէջ կը նետուիմ: Յասումս դեռ չէ մեղմացած, շարժավարը կը յանդիմանեմ:

— Ահմէտ, տղաս, մեզ ուշ չգեցիր, պէտք է աճապարես...

— Ամուճա, հոգ մի ըներ, ես ձեզ շուտով կը տանիմ, ըսելով կառքը արագօրէն ճամբայ հանեց:

Առաւօտեան մթնշաղին կայծակի պէս սուրալով, դէպի Աշտիշատ... ես կ'երթամ...:

Մեղրագետի վրայ կառուցուած քարէ մեծ կամուրջի մը առջեւ կանգ կ'առնենք: Այս կամուրջին շինութեան պատմութիւնը երէկ գիշեր իմացեր էի:

« Մշեցի մեծահարուստ հայ մը « Քոճախան » շինել տալու համար, Կարինէն հայ վարպետներ կը հրաւիրէ: Առաջին գիշերը երբ վարպետները Քոճախանի տունը կը հիւրասիրուին, ճաշէն ետք հիւրերուն ծխամորճերը վառելու համար աղային հարսը լուցկին կը վառէ: Աղան անմիջապէս տղուն կը հրամայէ, որպէսզի իր կինը վարէ, «այլապէս այս շռայլ կինը մեզ կը սնանկացնէ», կ'ըսէ: Վարպետները այս կծծի մարդուն ելոյթը տեսնելով համոզում կը գոյացնեն, թէ այս մարդը այսպիսի մեծածախս գործ մը չի կրնար շինել տալ: Յաջորդ առաւօտ երբ Քոճախան վարպետները կամուրջին շինութեան վայրը կը տանի, վարպետները կ'առարկեն, թէ այստեղ կարելի չէ կամուրջ շինել: Խորամանկ մարդը վարպետներուն տրամադրութիւնը գուշակած ըլլալով, կը հարցնէ.

— Վարպետներ, հոս քանի՞ կամարով կամուրջ մը կարելի կ'ըլլայ շինել:

Վարպետներն ալ խորհելով, թէ այս մարդը այսպիսի մեծածախս յանձնառութեան մը տակ չի կրնար մտնել, ուստի տասներկու կամարով հազիւ կարելի է կը պատասխանեն: Քոճախան առանց վարանելու մէջքի գօտիին մէջէն տասներկու քսակ հանելով.

— Ասի մէկ: Ասի երկու: Ասի երեք, ըսելով տասներկու քսակ ոսկի ջուրը կը նետէ եւ.

— Վարպետներ, ասոնք հիմերուն համար է: Եթէ պէտք ըլլայ նորէն կուտամ:

Դուք երէկ գիշերուան պատահարէն դատելով կարծեցիք թէ ես մեծագումար ծախքեր չեմ կրնար ընել, ես այս հարըստութիւնս խնայելով դիզած եմ, բայց բարեգործութեան համար ալ չեմ խնայեր...:

Այդ ազնուասիրտ հայուն յիշատակը մինչեւ այսօր Մշեցիներուն սրտերուն մէջ վառ կը մնայ եւ իր անունը երախտագիտութեամբ կը յիշուի: Ես ալ կամուրջը քալելով անցնելէ եւ բարերար Քոճախանի հոգւոյն հոգւոց մը արտասանելէ ետք ուղղուեցայ դէպի Աշտիշատ, ու ես կ'երթամ...:

Արտերու մէջէն կը յառաջանանք: Արեւին առաջին ճառագայթներով Աշտիշատը կ'ողջունեմ: Վեհափառ է տեսարանը: Բարձրաձայն կը սկսիմ «Առաւօտ Լուսոյ» երգել: Հին, շատ հին դարերու գաղտնիքը ծածկող վարագոյրը բացուած է: Առուակի մը եզերքը կանգ կ'առնեմ եւ հեռուէն տեսարանը կուշտ ու կուռ կը դիտեմ...:

Քովէս վազող ջուրը Արածանիի նուիրական ջուրն է: Կը ծնրադրեմ, կը լուացուիմ ու կ'արբենամ: Նախնեաց մկրտարանէն մաքրուած ու վերածնած Վահագնի բագնին ընծայ: Ու ես կ'երթամ...:

Վահէ - Վահեան եռարդինեան մեհեանի բարձրաւանդակին քանի կը մօտենամ՝ կուրծքիս հեւքը կ'աւելնայ: Ալ ամէն ինչ յստակ կը տեսնեմ: Անցեալի փառքի կոթողէն բեկոր մը միայն նորէկ ուխտաւորը կարօտով կը բարեւէ: Ուէ մէկէն արտօնութիւն չառած ներս կը մտնեմ...:

Ո՜հ, պապերուս նուիրական սրբավայրը: Դուք հոս աղօթեր, ձեր սպիտակ ցուլերը հոս զեներ էք: Սպիտակ աղաւնիներով, ձեր իղձերը այստեղէն վեր առաքեր էք: Այսօր ձեր լքած դարաւոր օրհնութիւնը վերաձայնելու: Ու ես եկայ...:

Մեծ խորհուրդի նուիրական պահը կը թողանցէ... Վերը՝ ՍՕՍԵԱՑ անտառին մէջ, դարաւոր հսկայ ծառերը կ'երգեն: Ճերմակ ՑՈՒԼերու հօտերը ու ճերմակ ձիերու երամակները Արածանիի մաքուր ջուրերուն մէջ կը սրբագործուին: Ամբոխը լուռ ու գլխահակ եւ գրագիր ԱՍՏՂԻԿին կը սպասեն: Մշուշին մէջ քօղարկուած ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԵԱՆ տիպար օրիորդը ընծաները կը սրբագործէ: Մեծ իշխանը առջեւէն, ուխտաւորները ճերմակ ձիերու վրայ նստած, ճերմակ ՑՈՒԼերու պախուրձէն բռնած ԶՈՀԱՐԱՆ ուխտի կ'երթան: Ես ալ որպէս մեծ ուխտաւոր ու մեծ իշխան, ու ես կ'երթամ...:

Թափօրը դէպի մեհեան կը յառաջանայ: Առջեւէն մէկ կողմը ճերմակներ հագած օրիորդներ, մէկ ձեռքով աման մը գինի, միւսով ալ ճերմակ աղաւնի մը բռնած են: Միւս կողմը կարմիր պարեգօտներ հագած երիտասարդներ, որոնք մէկ ձեռքով սուր, միւսով ալ ճերմակ վարդերէ շինուած պսակ մը բռնած են:

Մեհեանին առջեւ ԳՈՒՍԱՆները գոհաբանական մեղեդիներ կը սկսին նուագել: Բագնի վրայ մեծ քուրմը ԴԱՀԱՄՈՒՆՔԸ կը կատարէ: Աղաւնիները օդին մէջ կը ճախրեն: Երիտասարդները իրենց պսակները օրիորդներուն ճակատները կը դնեն եւ իրենց հրամցուած գինին կ'ըմպեն: Եւ ապա խարոյկը կը բոցավառի եւ շուրջպարը կը սկսի: Ուխտադնաց եւ մեծ քրմապետ, ու ես կ'երթամ...:

Վահագնը խրոխտ, Անահիտը պահպանող, Աստղիկը պարկեշտ, ցեղիս առաքինութեանց խորհրդանիշ կոթողին դիմաց, ցեղիս ներկայացուցիչ, ու ես կ'երթամ...:

Ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, գետնի սալարկումները, Վահէ - Վահեան մեհեանի հոյակապ կառոյցին վկաները կը մնան:

Աշտիշատի մէջ, 28 Թիւ Տէվրէշ աղայի տան մէջ գտնուած մեծ խաչքարը գլուխ գործոց մըն է: Տէվրէշ աղան խոստովանեցաւ, որ այս քարին վրայի փորուած մասերը ոսկիով ու արծաթով լեցուած են եղեր:

Աշտիշատի մէջ հոս հոն, տուներու պատերուն վրայ խաչքարեր, հայերէն արձանագրութիւններ կան, բայց դժբախտաբար գիրերը մաշած ըլլալուն՝ կարելի չեղաւ կարդալ:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՓԱԼԸՄԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"Opération Tonnerre"

Շարժանկարի հիմնական յատկանիշը եղած է ճշմարտանմանը իբրեւ ճշմարիտ իրողութիւն հրամցնել պատրանքի ծարաւ հասարակութեան: Առօրեայ տաղտուկներէն խոյս տալու միջոց մը որ ահա վաթսուն տարիէ ի վեր երազի թեւերուն վրայ կ'օրօրէ մեծերն ու փոքրերը. աւելի բոլոր անոնք որոնց հոգիներէն ներս երազի խարկանքներով պարուրուելու կարողութիւնը դեռ չէ ցամքած:

Այդ հասարակութեան համար պատրաստուած ժապաւէն մըն է «Օփերասիոն Թոնէռը» որ քանի մը շաբաթէ ի վեր կ'աղմկէ Փարիզի մութ սրահներուն մէջ: Ժապաւէնին հերոսը Ճէյմս Պոնտ Իան Ֆլէմինկի վէպերու ծանօթ դերմարդը: Ամբոխները հրապուրելու համար ստեղծուած տիպար մըն է ան գրաւիչ արտաքինով ու բացառիկ ֆիզիքական կարողութիւններով օժտուած: Սպարթացիներէն կը տարբերի նաեւ իր ունեցած իմացական արժանիքով:

Եթէ երկու հազար տարի առաջ ծնած ըլլար հաւանաբար Ակրոպոլի շուքին տակ իր արձանն ունենար: Աւելի ուշ, կրնար Զառաթուսթրային քով բազմոց մը ունենալ, բայց հիմա իր տեղը պաստառին վրայ է շուքերու ու լոյսերու առինքնող, բայց ժամանցումի ենթակայ տեսիլքի մը մէջ: Ե՞րբ պիտի փոխարինուի այս նոր հերոսի տիպարը ուրիշով մը, չենք գիտեր: Առ այժմ իր փառքի շրջանը կ'ապրի ու ամէն մէկ հանդիսականի մէջ փոքրիկ « Ճէյմս Պոնտ» մը կը սթափի ի տես այս մարդուն սխրագործութիւններուն:

Այս ժապաւէնն ալ ինչպէս նոյն հերոսի նախորդ գործերը, ճոխ են անոնցմով: Ոճրագործներու ընկերութիւն մը մտադրած է անգլիական օդային ուժերուն պատկանող հիւլէական ռումբ փոխադրող օդանաւ մը գողնալ ու յետոյ պահանջել մեծ գումար մը անգլիական կառավարութենէն զայն վերադարձնելու համար, եթէ որոշուած թուականին գումարը չվճարուի, ոճրագործները պիտի սպառնան, օդանաւին մէջ գտնուող ռումբը մեծ մայրաքաղաքի մը վրայ ձգել: Ծրագրուածը կը յաջողի եւ այս տարօրինակ ընկերութիւնը կը ներկայացնէ հաշիւը կառավարութեան որը ճարահատ կը համակերպի պահանջուած գումարը վճարելու: Աւելորդ է ըսել որ նորին վսեմութեան արկղը պիտի չդատարկուի քանի հոն է Ճէյմս Պոնտ, որ ոճրագործներուն չանթաժին իր պատմական «ոչ»ը կը հակադրէ: Ու այսպէս կը սկսի անհաւատալի, արուեստական իրադարձութիւններով յղի ստորերկրեայ կռիւ մը, որուն բեմադրութեան համար որեւէ նիւթական զոհողութենէ չեն խուսափած ժապաւէնը արտադրողները: Հսկայական գումարներ ծախսուած են ստեղծելու համար անիրական, պատրանքը: Կարելի էր, նկատի առնելով ժապաւէնի անհեթեթ բնոյթը, դէպքերու չափազանցուած ու անբնական հոլովոյթները, ու դեռ նաեւ դերմարդը փառաբանելու դատապարտելի ոգին, խիստ քննադատութիւն մը ընել վատնուած գումարները ողբալով: Բայց բարոյախօսութիւնը ձգելով մասնագէտներուն կարելի է ըսել որ ժապաւէնը հասած է իր նպատակին որն էր քիչ մը ցնցում ստեղծել եւ ինչու չէ քիչ մը երազ, երազէ զուրկ այս դարուն մէջ:

Կարելի չէ արուեստի նմանցնել նման ժապաւէն մը, բայց անոր ստեղծած հերոսը, Ճէյմս Պոնտ, մեր Քաջ Նազարին պէս դեռ շատ երեւակայութիւններու թռիչք տալու սահմանուած է անկասկած:

ԱՐԱՒԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Ամուսնութեան իրական հիմը՝ փոխադարձ անհասկացողութիւնն է:

×

Պէտք է միշտ ներենք մեր թշնամիներուն, ուրիշ ոչ մէկ բան աւելի կը զայրացնէ զանոնք:

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Որովհետեւ, հակառակը պնդել եւ անպայման ծառանալ Պաքուի սկզբունքին վրայ, պիտի նշանակէր չընդունիլ Ռուսերուն յառաջ քշած պատճառաբանութիւնը եւ անկեղծութեան հետ խօսոր կը համեմատէր հաւատք ու կարեւորութիւն չընծայել անոնց: Որովհետեւ, Չիչէրին իր նամակին մէջ այդ առթիւ հետեւեալը կը գրէր.

« ... Բացառիկ ու մեծ կարեւորութիւն կուտամ անկեղծօրէն այդ բանակցութեանց, որոնց համար նշանակելի ռուսական պատուիրակութեան ինքս պիտի նախագահեմ անձնապէս: Հետեւաբար, նկատի ունենալով ներկայիս Արեւմուտքի հետ կատարուած լուրջ ու կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող բանակցութիւնները, անպատեհ կը գտնենք իմ եւ օգնական ընկերներուս հեռացումը Մոսկուայէն: Շատ կը խնդրեմ հետեւաբար ձեզմէ, որ նկատի ունենաք այս պարագան եւ ընդունիք մեր առաջարկը ու տեսնուինք Մոսկուայի մէջ» :

« Մենք ալ, բնականաբար, — կը շարունակէ Մուհթար Պէյ, այս պատճառաբանութիւնը տրամաբանական գտնելով, ընդունած էինք բանակցութիւնները կատարել Մոսկուայի մէջ: Եւ այդ պատճառաւ ալ, հրահանգեցինք մեր պատուիրակութեան, որ արդէն իսկ ճամբայ ելած էր դէպի Պաքու, Կիւմրիէն ետք (այժմ Լենինական), իրենց ուղղութիւնը փոխել եւ երթալ Մոսկուա:

« Կառավարութեան կողմէ անհրաժեշտ իրաւասութիւններով լիազօրուած այս պատուիրակութիւնը, բանակցութիւններ սկսելէ առաջ ծանուցագիր մը ստացած էր Վրաստանի Հանրապետութեան կառավարութենէն, որ կ'առաջարկէր հաշտութեան բանակցութիւններ կատարել Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի եւ Վրաստանի Հանրապետութեան Ժողովուրդներուն միջեւ: Թրքական պատուիրակութիւնն ալ, նախ քան բանակցութեանց ձեռնարկելը, կ'ուզէր Ռուսական Կառավարութեան կարծիքը առնել այդ մասին եւ ըստ այնմ ձեռնարկել առաջարկուած տեսակցութեանց:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՌՈՒՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

« Այդ մասին մեր ծանուցագիրը յանձնած էինք ընկեր Մտիվանիի, 1920 Նոյեմբեր 23 թուականին: Այդ թուականէն ի վեր, որեւէ տեղեկութիւն ու պատասխան ստացուած չէ Մոսկուայէն: Վրաստանի կառավարութիւնն ալ, բնականաբար կը սպասէ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրումին մասին մեզի կատարած առաջարկին տրուելիք պատասխանին:

« Ձեզի ծանօթ է, թէ Հայերու հետ մղուած պատերազմներէն առաջ, Ռուսական կառավարութիւնը քաղաքական ներկայացուցիչ մը ունէր Երեւանի մէջ: Այդ ներկայացուցիչին անունն էր Մտիվանի:

Դաշնակցական կառավարութեան անկումէն ետք մեր ներկայացուցած առաջարկը, ի մասին հաշտութեան դաշնագրի բանակցութեանց սկսման, անմիջապէս որ հաղորդուած է Մոսկուայի կառավարութեան, այս անձնաւորութիւնը, բանակցութեանց կարենալ մասնակցելու յոյսով, Երեւանէն փութով վերադարձած է եւ սակայն մեր պատուիրակութեան տրուած խիստ հրահանգին շնորհիւ, Թուրք ներկայացուցիչները առարկած են անոր մասնակցութեան դէմ ու Մտիվանի դուրս ձգուած է բանակցութեանց մասնակցող Խորհ. պատուիրակութենէն:

« Եւ ահա, նոյնինքն այդ մարդը, այսօր ճամբայ ելած է արդէն, ռուսական Հանրապետութիւնը ներկայացնելու համար Անգարայի մէջ, իբրեւ Խորհ. դեսպան: Այն շրջանին, երբ անկարելի էր ուղղակի հաղորդակցիլ Մոսկուայի հետ, մեր հեռագրական հաղորդակցութիւններուն մէջ միջնորդ նշանակած էինք ընկեր Մտիվանին:

« Միւս կողմէ, Պոլսոյ կառավարութեան անդամներէն եւ մեզի կարգ մը առաջարկներ բերելու նպատակաւ Անգլիացիներու մասնաւոր արտօնութեամբ Անգարա եկած քանի մը անձնաւորութիւններու նկատմամբ մեր որդեգրած դիրքն ու կիրարկած քաղաքականութիւնն ալ տեղեկացուցած էինք ընկեր Մտիվանիի, Արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազըմ Գարապէքիր փաշայի միջոցաւ:

« Այս բոլոր դէպքերն ու պարագաները կուգան ապացուցանել, թէ ինչպիսի մեծ անկեղծութեամբ մը շարժած ենք Ռուսիոյ մօտենալու համար, ժամանակակից դրամատիրութեան միակ նեցուկն ու պաշտպանը հանդիսացող աշխարհակալութեան բնաջնջման ի խնդիր:

« Անուրանալի իրողութիւն մըն է, թէ երջանիկ արդիւնքներու ծնունդ տալու կոչուած միութեան մը հիմնական պայմանն է երկու երկիրներու միջեւ ստեղծումը անվերապահ ու փոխադարձ վստահութեան:

(50 Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայաստանի պատմութեան Թանգարանը, որ աւելի քան քառասուն տարուան կեանք ունի, իր նիւթական հսկայ հարստութիւններով եւ գիտական ու հետազօտական աշխատանքի ծաւալով պատուաբեր դիրք մը կը գրաւէ Թանգարաններու միջազգային ընտանիքին մէջ:

Թանգարանին հիմնադրութեան նպաստած եւ անոր երերուն հարստացման գործին մեծապէս օգտակար եղած են նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, հայագէտներ Երուանդ Լալայեան, Ստեփան Լիսիցեան եւ ակադեմական Թամանեան:

Մինչեւ 1935 Թանգարանը ունէր գրական, դեղարուեստական, պատմա-հնագիտական եւ ազգագրական բաժիններ: Սակայն կամաց կամաց այդ բաժինները այնքան ճոխացան եւ հարստացան, որ հարկ եղաւ հիմնել առանձին Թանգարաններ անոնցմէ ամէն մէկուն համար: Այսպէս, 1935 Յունիս 19ին հաստատուեցան երեք առանձին Թանգարաններ՝ պետական պատկերասրահը, գրական-Թատերական եւ պետական պատմական Թանգարանները:

Տասնեակ տարիներ շարունակ Թանգարանը կը հարստանայ քարէ դարերու, նախաուրարտական եւ ուրարտական բերդերու, Սեւանի աւազանին եւ Շիրակի անդապզինձի դարաշրջանի դամբարաններուն եւ բերդ-շէնքերուն, Գառնիի, ինչպէս նաեւ Հայաստանի երբեմնի մայրաքաղաք Դուինի պեղումներէն յայտնաբերուած նիւթական մշակոյթի արժէքներով: Ազգագրական արշաւախումբերու, գնումներու, նուիրատուութիւններու միջոցաւ ազգագրական, հին դրամագիտական եւ հայ ժողովուրդի նոր դարու պատմութեան նիւթերը հարստացած են տասնեակ հազարաւոր նոր առարկաներով, դիւաններով, փաստաթուղթերով, վաւերագիրներով եւ լուսանկարներով: Կ'արժէ յիշատակել այն իրողութիւնը, որ Թանգարանը ունի քանի մը տասնեակի հասնող լուսանկարներ կամ ճեկաթիվներ, որոնց կարեւոր մէկ մասը՝ Արեւմտեան Հայաստանի յուշարձաններու վերաբերեալ: Ասոնցմէ քանի մը հարիւր հատը հազուագիւտ նկարներ են, քանի որ ժամանակին լուսանկարուած բազմաթիւ յուշարձաններ կործանած են ընդմիշտ:

Քսան ընդարձակ ցուցասրահներու մէջ ներկայացուած են հայ ազգին բազմադարեան պատմութեան եւ մշակոյթին վերաբերող վեց հազար նիւթեր, որոնք կ'ընդգրկեն նախնադարեան համայնական հասարակարգէն մինչեւ Ի. դարուն սկիզբները երկարող ժամանակաշրջանը: Հազարաւոր եւ հազարաւոր տարիներու խորերէն մեզի հասած բազմաթիւ իրերուն հնութիւնը կը հասնի ութ հազար տարուան:

Ինչպէս յայտնի է, տարիներ շարունակ հնագիտական պեղումներ կը կատարուին Լճաշէն գիւղի (Սեւանի ափին) դամբարանադաշտին մէջ: Գիտական արշաւախումբը դամբարաններէն յայտնաբերած է կենցաղային բազմաթիւ առարկաներ, զարդանաշխ կաւէ ամաններ, աշխատանքի գործիքներ, կանացի արդուզարդ, ապարանջաններ, յուլունքներ, կռճակներ (ոսկիէ), եղջերուի եւ ցուլի անդագալրընձեայ արձանիկներ, որոնք պատրաստուած են մեծ արուեստով: Հնագիտական այդ առարկաներուն մէջ Թանգարանին զարդը կը կազմեն ցուցադրուած քառանիւ սայլերը, զարդաքանդակներով երկանիւ մարտակառքը, որոնց հնութիւնը կը հասնի աւելի քան 3500 տարուան: Փայտէ առարկաներուն գիւտը կը վկայէ, որ մեր նախնիքները եղած են հմուտ ատաղձագործներ, փայտագործներ:

Այցելուներու սեւեռուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ Թեյշէբաինիի եւ Իրիբունիի (Երեւանի մօտերը) ուրարտական շրջանի 9-6րդ դարերու (Ք. Ա.) բերդերէն յայտնաբերուած առարկաները: Ցուցադրուած է անագապղինձէ շինուած մեծ կաթսայ մը՝ 1300 լիթր տարողութեամբ, ինչպէս նաեւ կարասներ՝ միշտ նոյն տարողութեամբ: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Ուրարտայի Թագաւոր Սարտար Բ.ի (760-730 Ք. Ա.) վահանը, կապարճները, նետերը:

Ցուցադրութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետական կոթողները, որոնց մէջ հիացում կը պատճառեն Գառնիի տաճարին երկաթաքարէ զարդանաշխ խոյակները, որմնասիւները, Զուարթնոցի մաքեթը, Հայաստանի զանազան վայրերէն խաչքարերը եւ բազմաթիւ այլ յուշարձաններ:

Ցուցադրութեան մէջ մեծ տեղ յատկացուած են ազգագրական նիւթերուն: Աշխատասէր եւ ճարտար եղած է հայ կինը: Անոր լաւագոյն վկայութիւնն է հայկական հին զորգերը, հագուստներու տեսակները, ձեռագործները:

Այցելուներուն հիացումին առարկան կը դառնայ Անդրանիկին աղամանդաշար սուրը, որ 1919ին պատրաստուած է եգիպտահայ ոսկերիչներու կողմէ: Սուրը Թանգարանին նուէր դրկուեցաւ 1926ին:

Ներկայացուած բազմազան նիւթեր ընդհանուր պատկերացում մը կու տան Հայութեան ազգային-ազատագրական պայքարին գլխաւոր հանգրուաններուն մասին:

Թանգարանին եզրափակիչ բաժինը նուիրուած է ԺԹ. դարու վերջին եւ Ի. դարու սկզբնական շրջաններուն:

1895-1896: Ամէն տեղ մահ եւ աւերածութիւն... Այցելուներուն սեւեռուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ նկարիչ Վ. Սուրէնեանցի «Զարգից յետոյ» ծանօթ կտաւը, որ յստակ պատկերը կու տայ Սուլթան Համիտի կազմակերպած ջարդերուն, որուն զոհ գացին 300.000 Հայեր:

Քարտէսի մը վրայ ցոյց տրուած են կոտորածներուն վայրերը:

Այցելուները բազմաթիւ վաւերական նիւթերէն, անհերքելի փաստաթուղթերէն ընդհանուր գաղափար մը կը կազմեն երիտասարդ Թուրքերու կողմէն կազմակերպուած հայ ժողովուրդին ահաւոր կոտորածներուն մասին: Ցուցադրուած է Թալէաթի, Էնվէրի, Ճէմալի եւ Նազըմի համատեղ ստորագրած ծածկագիր հեռագրին պատճէնը: Ցուցադրուած է կոտորածներուն Թիւը ցոյց տուող քարտէսը: Ներկայացուած են քաղուածներ Մաքսիմ Գորկիի, Ռոմէն Ռոլանի, Վալերի Բրիւսովի, Տարլէի, Քարլ Լիպկնեխտի եւ ուրիշներու խօսքերէն, որոնք զայրոյթով անարգանքի սիւնին կը գամեն Թուրք ճիւաղները:

Այս բաժնի ցուցադրութեան մէջ յատուկ տեղ յատկացուած է Վանի, Մուսա Լերան, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի հերոսամարտերուն: Ներկայացուած է նոյնպէս Անդրանիկի գործունէութիւնը՝ 1900-1918 Թուականներուն:

Թանգարանի այցելուներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն օտար երկիրներէ եկած զբօսաշրջիկները: Անոնց Թիւը տարին 30.000 է:

Վ. ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնտոնէն մեզի կը հաղորդեն Թէ կազմուած է ՀԱՐՔ հրատարակչական տուն մը, լոյս ընծայելու համար լուրջ ուսումնասիրութիւններ հայկական կեանքի վերաբերեալ:

Որպէս անկախ հաստատութիւն, հրատարակութեան նպատակով նկատի պիտի ունենայ, առանց գաղափարախօսական խտրութեան, մշակութային եւ ընկերաբանական խնդիրներու շուրջ արդիական եւ ստոյգ երկեր:

ՀԱՐՔ հրատարակչութեան յաջողութիւնը կախեալ պիտի ըլլայ մտաւորականութեան կողմէ իր գտած ընդունելութենէն:

Առաջին հրատարակութիւնն է՝

Եղուարդ Գիւլբէնկեանի «Կուսակրօնութիւնը եւ Հայաստանեայց Եկեղեցին» (անգլերէն լեզուով) հատորը:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Առտու մը, Քուպայի մայրաքաղաք Հաւանայի ոստիկանները կը տեսնեն՝ որ փողոցներու պատերուն վրայ գրուած է, «Մեր երկրէն գացէք, Ամերիկացիներ» հակամերիկեան նշանախօսքերուն տակ, անծանօթ ձեռքեր աւելցուցած են հետեւեալ բառերը. «Եւ մեզ ալ ձեզի հետ տարէք»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ իր մահկանացուն կընքեց մեր հին եւ վաստակաւոր ընկերներէն Արմենակ Մըսըրլեան: Հանգուցեալը տասնեակ տարիներ շարունակ անշահախնդիր նուիրումով ծառայեց իր ժողովուրդին: Հաւատաւոր Դաշնակցական, ողբացեալը եղաւ Գահիրէի ազգային եւ կուսակցական կեանքին մղում տուող անձնաւորութիւններէն մէկը:

Հիմնադիրներէն էր «Համազգային» Մշակութային Միութեան, «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան, ինչպէս նաեւ գործօն անդամներէն՝ Հայ Կարմիր Խաչի:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արուարձաններէն Նոր Մարաշի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Ընկեր Գրիգոր Գրաճեան:

Ծնած էր Այնթապ, 1896ին: Երիտասարդ տարիքին մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Պէյրութի եւ Պաղեստինի մէջ վաստակ ու քրտինք ունեցող սիրուած ընկեր մը եղած էր:

ՀԱԼԷՊԻ «Համազգային»ը Դեկտեմբեր 16ին կազմակերպեց դասախօսական երեկոյ մը, նուիրուած Յովհ. Շիրազի «Հայոց Դանտէականի»ին:

Յարութիւն Զորեցի ընթերցումը կատարեց քերթուածին, ասմունքի ձեւով եւ ընկերակցութեամբ երաժշտութեան:

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը, որ Սուրիոյ ախոյեանն է, բարեկամական հանդիպումի մը ընթացքին պարտութեան մատնեց Կիպրոսի ոտնագնդակի ախոյեան խումբը:

×

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ եւ Ս. Ծնունդին առիթով, Հալէպահայ բազմաթիւ միութիւններ լաւագոյն ձեւով տօնեցին Ամանորը:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Աղուոր բան է երիտասարդութիւնը ո՛չ թէ անոր համար, որ թոյլ կու տայ անմըտութիւններ ընել, այլ անո՛ր համար, որ ժամանակ կու տայ սրբագրելու զանոնք:

ԺԱՆ ՊԵՌՆԱՐ

×

Կիները հրեշտակներ են, բայց ամուսնութիւնը դժոխք է:

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

×

Ճշմարտութիւնը գիտնալ ու լռելը՝ ոսկին թաղելու կը նմանի:

ՊԻՒԹԱԳՈՐԱՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Իրաւ, Թէպէտ քաջ երիտասարդը անոնցմէ երկուքը վիրաւորած եւ մէկն ալ ուշաթափ ըրած էր, բայց ինքն ալ ուժաթափ եղած էր եւ տեսնելով որ երկրորդ յարձակումի մը պիտի չկրնար դէմ դնել, գոչեց.

— Օգնութիւն, օգնութիւն, հասէք...:

— Եկայ, եկայ, գոչեց սուր ձայն մը:

Եւ նիհար ու պզտիկ շուք մը, նետի մը պէս հեռուէն գալով՝ երեք աւազակներէն մէկուն սրունքին փաթթուեցաւ: Զարագործը հայհոյելով գետին ինկաւ: Շուքը ոստումով մը վեր ցատկելով Զարտաքի դէմը գտաւ ինքզինքը:

—Աս, պարոն Զարտաք, իմ չաթ-փաթիտ, մըմնջեց ան:

Ճարտարապետը զգալով որ մէկը ձեռքին մէջ ատրճանակ մը կը սահեցնէր, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց:

— Դո՞ւն ես, Բղէզ:

Բղէզի իրեն զարնուելովը վար ինկող չարագործը ոտքի ելաւ եւ հայհոյանք մը արձակելով պատրաստուեցաւ Զարտաքի վրայ քալել: Իրարու ետեւէ երկու պայթիւն լսուեցաւ եւ մարդը գետին տապալեցաւ:

Ատրճանակին ձայնը լսելուն պէս, միւս երկուքը կռնակ դարձնելով կծիկը դրին:

Զարտաք եւ Բղէզ անոնց ետեւէն ինկան:

Զարտաք կանգ առաւ եւ նշան առնելով, կրակ ըրաւ:

Կարմիր սպիով մարդը երերտկաց:

— Ազուաւը զարկինք, գոչեց Բղէզ:

Բայց անծանօթը գլրենք խաբելու համար վիրաւորուած ըլլալ ձեւացուցած էր եւ ցատկելով կրկնապատկեց իր վազքը:

Մութին մէջ, Փասի գացող ճամբուն վրայ, լոյսերը մարած ինքնաշարժ մը կեցած էր: Երկու մարդիկը կառքէն ներս նետուեցան եւ ինքնաշարժը սրարշաւ դէպի Փասի ճամբայ ելաւ:

Զարտաք ունեցած ուժովը ինքնաշարժին ետեւէն վազել սկսաւ, Բղէզ ալ անոր ետեւէն: Երբ ինքնաշարժը Փասիի կամուրջը անցնելով աներեւոյթ եղաւ, Զարտաք կանգ առաւ:

Բղէզ նապաստակի պէս արագ քայլերով անոր քով վազեց:

— Կեցիր, պզտիկ, պարապ տեղը մի վազեր, փախցուցինք, գոչեց Լեւոն:

— Պարոն, պարոն, Կրընէլի կամուրջին վրայ չատ մը պարապ ինքնաշարժեր կան, մէկը ցատկենք:

— Տա երկուքը փախցուցինք, պարապ տեղը միւսն ալ ձեռքերնուս չփախցնենք, ըսաւ Զարտաք:

— Ատ ալ կայ, պարոն Զարտաք, երթանք միւսը բռնենք:

Այս ըսելով, ճարտարապետն ու պատանին առաջուան տեղերնին դարձան: Բայց զարմանքով տեսան որ վիրաւորուած չարագործին մարմինը աներեւոյթ եղած էր: Հեռուէն ինքնաշարժ մը տեսնուեցաւ որ դէպի Ալմա կը սուրար:

— Իրաւ որ աւելի լաւ եղաւ, փսփսաց Զարտաք իրովի: Գոնէ ոստիկանութենէն վախնալու պատճառ պիտի չունենանք: Ասոնք չատ վտանգաւոր մարդիկ են. ամէն բան կանխաւ կը պատրաստեն կոր:

Հինգ վայրկեան ետքը, ճարտարապետը Բղէզի հետ տունէն ներս կը մտնէր:

Լեւոն ձախ ուսին վրայ տաքութիւն մը զգալով անմիջապէս հանուեցաւ:

— Վիրաւորուեր էք, պարոն, գոչեց Բղէզ:

— Բան մը չէ, տղաս, սկոթուք մըն է, ըսաւ ճարտարապետը հայելիին դիմացը անցնելով ուսը քննելէ ետք:

— Երթամ տօքթորը հոս կանչեմ:

— Ատանկ բան չընես, այս ժամուն խեղճ մարդը անհանգիստ ընել պէտք չէ: Սա արդուզարդի սենեակը գնա եւ քիչ մը ջուր բեր:

— Ո՞վ էին այդ մարդիկը, պարոն Զարտաք:

— Գիշերուան այս ժամուն ո՞վ կրնայ ըլլալ, տղաս:

— Գող:

— Ճիշդ գտար:

— Հապա այդ վերարկուով մա՞րդը, հարցուց Բղէզ՝ որ աչքէն բան չէր փախցներ:

— Զե՞ս գիտեր, տղաս, գողերը ատենէ մը ի վեր գլխարկ դնել եւ վերարկու հագնիլ սկսան:

— Ինքնաշարժը ո՞ւրկէ գտեր են սրիկաները. ա՞ն ալ իրենցն էր, պարոն Զարտաք:

.

Բղէզի բուն անունը Ժան Պարտէն էր: Երեք բարեկամները տեսնելով որ ան կարճ հասակ մը, նիհար կազմ մը եւ վառվռուն նայուածք մը ունէր, անոր անունը Բղէզ դրած էին:

Ինչ որ էր Կավռօշը Վիկթօր Հիւկոյի «Թշուառներուն» մէջ, նոյնն էր նաեւ Բըղէզ: Փողոցէն գտնուած որբ մըն էր ան: Ոչ հայրը յայտնի էր եւ ոչ ալ մայրը:

Ոստիկանութիւնը Փարիզի շուրջը գտնուող կամուրջները խուզարկած միջոցին. գայն կամուրջի մը տակէն գտած էր գիշեր մը:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէստանեան, Արթինեան եւ Օֆլազ ընտանիքները մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի իրենց հանգուցեալ մօր, մեծ մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ծանօթներն ու բարեկամները:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջաններու հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար գմբէթի նորոգութեան:

	Ֆ.
Պ. Յ. Պայրամեան	50
Պ. Վարդ Կիւլպէնկեան	50
Տիկին Տօմանժ	50
Պ. Ժան Թորոսեան	50
Պ. Կ. Լուսպարոնեան	50
Պ. Յակոբ Ֆէրէշէթեան	50
Տիկին Էպրուհի Դաւիթեան	50
Պ. Կարապետ Բաղոսեան	50
Պ. Յովհաննէս Գօնեալեան	50
Սարգիսեան եղբայրներ	50
Տիկին Պուրիէ	50
Տէր եւ Տիկին Գարիպեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը	50
Էֆէեան ընտանիք	50
Տիկին Սարգիս Շահինեան	50
Ոմն	50
Պ. Թարաղճեան	30
Աչճեան	30
Տիկին Ազատնի Շամլըեան իր ամուսնոյն յիշատակին	50
Տիկին Զարքաչեան	30
Պ. Ֆիլիբ Անդրանիկեան	30
Պ. Սերովբէ Գալֆաեան	30
Տիկին Գ. Նազարեան	25
Պ. Ֆիլիբ Ֆրէմօն	25
Պ. Քէփճեան	20
Տիկին Տէրտէրեան	20
Պ. Ժադ Սարգիսեան	20
Գաճանեան ընտանիք	20
Տիկին Գայկըըըղեան	20
Պ. Տէր Յովհաննէսեան	20
Պ. Սանճագ	20
Պ. Աւետիս Գալայճեան	20
Պ. Գալայճեան	20
Պ. Թորոսեան	20
Տիկին Գէորգեան	20
Պ. Գասպարեան	20
Պ. Խաչիկ Փափազեան	20
Պ. Գէորգ Թագւորօֆ	20
Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան	20
Օր. Լարչէր Օճաղճեան	20
Պ. Ժիրայր Մինթանճեան	20
Պ. Վ. Դանիէլեան	20

Պ. Մկրտիչ Նազօեան, Տիկին Եսթէր Պօղոսեան, Տիկին Գօնօղեան, Պ. Գրիգորեան, Տիկին Էմպաթեան, Տիկին Թամարա Պարպըրօ, Տիկին Զմրուհի Վարդանեան, Պ. Գաբրիէլ Փափազեան, Է. Միրիտեան, Վ. Մանուկեան, Պ. Գէորգ Գանայեան, Պ. Ա. Պաղտիկեան, Տէր եւ Տիկին Նատիրեան, Պ. Քէհրիպարեան, Տիկին Ստեփան Ծիրինեան, Պ. Յակոբ Էօմէզեան, Պ. Բաղդասար Տէր-Կարապետեան, Պ. Արամ Զատիկեան, Սեբոր Հէրպօեան, Պ. Սարգիսեան, Պ. Զաքէ Փափազեան տասնական ֆրանք:

(Ընդհ. գումար 56.654 ֆրանք):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Ջուքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նասիպ Նասիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Էքինճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սաթենիկ Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Թիրեքեան եւ Եօթնեղբայրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հարսին, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԱ ԹԻՐԵՔԻՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ Եօթնեղբայրեան, Ուրֆացի)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին, իր բնակարանը, Սէն Լու (Մարսէյլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յովսէփ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Թափուզեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս Կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնֆորիէն, Վերսայլ:

×

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՍԻԱՆԻ

Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau

Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15.30ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԾԱԽՈՒ Է
Avec prêt

Սրճատուններ, 2 եւ 3 սենեակ, ամէն յարմարութիւն, վերելակ, գեղեցիկ փոքր նոր շէնքեր Ալֆորվիլի մէջ:

20, Rue du 14 Juillet
159, Rue Vaillant-Couturier.

Դիմել՝

DARDEL S. A.
EUR. 50-10 ou 159 Rue Vaillant-Couturier
le Mercredi matin et le Samedi après-midi

Restaurant du Désir

—*—

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

—*—

Maison ETEM

15, PASSAGE DU DÉSIR, PARIS (Xe)
(Entrées Fbg. St-Martin
50 Bd. de Strasbourg)
Métro : Gare de l'Est

Ouvert tous les jours sauf Dimanche

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք:

Տեղի՝ պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԸՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:

Հատը 6 ֆրանք

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերու հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՃԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 21 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10515

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNEE — No 10.515

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Պէն Պարքայի հարցը բուռական ծեծ-ուած է Նախարարաց Խորհուրդին մէջ : Տեղեկատուութեան նոր նախարարը, պատասխանելով լրագրողներու կարգ մը հարցումներուն, յայտնած է թէ Ֆրէ, իբրեւ Ներքին նախարար խօսած է ծանօթ հարցին մասին եւ նախագահ տը Կոլ շեշտած է «պէտք է Արդարութիւնը իր գործը կատարէ» :

Կասկածէ դուրս է որ Պէն Պարքայի խնդիրը բուռական ցնցած է քաղաքական եւ կուսակցական շրջանակները :

Ներքին ճակատի վրայ, Նախարարաց Խորհուրդը ձեռնարկած է կարգ մը բարեփոխումներու : Այսպէս Ստէքը (արտաքին լրատուութեան եւ հակալրտեսական սպասարկութիւն) որ ցարդ ուղղակի ենթակայ էր վարչապետութեան, կը դրըուի Բանակներու նախարարութեան հրակողութեան ներքեւ : Այս բաժանմունքին ընդհ. պետը՝ Զօր. Ժաքիէ պաշտօնանկ կ'ըլլայ եւ տեղը կը նշանակուի Զօր. Կիպօ :

Նախարարաց Խորհուրդը իր հրապարակած զեկոյցով կը յայտնէ թէ Արդարութեան նախարար՝ Ժան Ֆուայէ զեկուցում մը տուած է Պէն Պարքայի առեւանգման հարցին հետապնդման մասին : «Ճշգրիտ արարք մըն է, կ'ըսէ զեկոյցը, որ պատրաստուած է արտասահման եւ որ մեղսակցութիւնը վայելած է ֆրանսական յատուկ սպասարկութեանց եւ ֆրանսացի ոստիկաններու : Եթէ, սկիզբը, քննութիւնը կարգ մը դժուարութիններու հանդիպած է, տրուած ըլլալով որ գործօն մասնակցութիւնը կար անձնաւորութեանց կամ օտար սպասարկութեանց, հարկ է որ արդարութիւնը կատարէ իր գործը, միակ նպատակ ունենալով ճշմարտութիւնը գտնել եւ փնտռել յանցաւորները : Այս նպատակաւ, կառավարութիւնը վճռական հրահանգներ տուած է, ի մասնաւորի ոստիկանութեան եւ տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց, որ դատարանին եւ հարցաքննիչ դատաւորին տրամադրութեան տակ դրուին, ճշմարտութիւնը հաստատելու բոլոր տարրերը գտնելու համար : Կառավարութիւնը, արտաքին թէ ներքին գետնի վրայ, պիտի քաղէ դատական քննութեան եզրակացութիւնները, հետզհետէ տեղեակ մնալով քննութեան : Արդէն իսկ, որոշած է լրացնել Արտաքին Լրատուութեան եւ Հակալրտեսութեան Սպասարկութեան բարեփոխումը, նախապէս ձեռք առնուած եւ վերաքննել ոստիկանութեան կարգ մը տրամադրութիւնները, կազմակերպութեան, կազմութեան եւ գործելակերպին վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ անոնց յարաբերութիւնները Արդարութեան հետ :

«Վերջապէս, կ'ըսէ զեկոյցը իր վերջաւորութեան մէջ, վերջ տալու համար ակնարկութեանց պայքարին որու տեղի տըւած էին կարգ կողմնակի անպատասխանատուութիւններ, որոնք յարատեւօրէն կը բռնաբարեն քննութեան գաղտնապահութիւնը, կառավարութիւնը որոշեց որ Ատեանը ինք, կանոնաւորաբար, հանրութեան պիտի ներկայացնէ քննութեան յայտնաբերած դէպքերը» :

× Մարոքի Փարիզի դեսպանը, որ եղբայրն է Թագաւորին, Թապամ մեկնեցաւ : Նախքան մեկնումը հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է .— «Մարոք ճամբորդութիւնս կապ չունի Պէն Պարքայի առեւանգումին հետ, բայց միտք ունիմ այդ մասին խօսելու Հասան Բ.ի հետ : Կը յամառիմ այս հարցը դուրս ֆրանսական նկատել, վասնզի Զօր. Ուֆքիրի մասնակցութիւնը Պէն Պարքայի առեւանգման միտքէ չի կրնար անցնիլ : Ցարդ, Մարոք խուսափած է որեւէ յայտարարութենէ ընդդիմութեան պարագլուխի առեւանգման պայմաններուն մասին, բայց այս լռութիւնը յաւիտենական պիտի չըլլայ, մարոքեան կառավարութիւնը երբ ժամանակը գայ, պիտի ըսէ ինչ որ ունի ըսելիք այդ մասին» :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ

Ինչպէս գրած էինք, երէկ, վերջին պահուն, Հնդկաստանի վարչապետ ընտրըուեցաւ տիկին Ինտիրա Կանտի, Նեհրուի աղջիկը, 355 ձայնով 169ի դէմ, իր միակ մրցակիցին՝ Տէսէյ :

Մանուի հին օրէնքին համաձայն «Աստուածները հոն են, ո՛ւր կիները կը պատուուին» : Ներշնչուած աւանդական Հնդկաստանի այս մտայնութեամբ է, կ'ըսուի, թէ հնդիկ երեսփոխանները ընտրած են կին մը, յաջորդելու համար Շասթրիի :

Հակառակ իր անունին, Տիկին Կանտի ոչ մէկ կապ ունի Կանտիի հետ : 48 տարեկան է եւ անկախ Հնդկաստանի երրորդ վարչապետը : Կը պատկանի Քոնկրէի (մեծամասնութեան) կուսակցութեան կեդրոն — ձախ հոսանքին :

Իր ընտրութեան առթիւ Տիկին Կանտի յայտարարած է թէ պիտի հետեւի իր հօրը եւ Շասթրիի քաղաքականութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱ. Թիւ 1 կայանի խմբագրապետը՝ Քլոտ Թերիէն, յանկարծամահ եղաւ աղջի առտու 51 տարեկանին : Իր ձայնը մտերիմ էր բազմահազար ունկնդիրներու, որոնք ամէն առտու ժամը 8.30ին վարժուած էին զինքը լսելու : Բուն անունով Քլոտ տը լա Փուա տը Ֆրէմէնվիլ, ողբացեալ լրագրողը ծնած էր ֆրանսացի հօրմէ եւ Օսանցի մօրմէ, գաւակները եղած է Ալպէր Քամիւի : Իր համակիրներն ինչպէս իր հակառակորդները կը խոնարհին անաչառ լրագրողին յիշատակին առջեւ :

ՎԻԷԹՆԱՄ չորս օրուան նոր զինադուլ մը կ'ապրի, շնորհիւ Թեթ տօնին, որ նոր տարին է Չինացիներուն եւ Վիէթնամցիներուն : «Օձին» լուսնային տարին վերջացաւ Յունուար 20ին եւ կը սկսի «Ձիուն» տարին : Ժողովուրդը մոռցած է պատերազմը եւ ուրախութեան մէջ կ'ողջունէ նոր տարին :

ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆայսալ Թագաւորը «իսլամական համագումար» մը կը հրաւիրէ համախմբելու համար մահմետական աշխարհը : «Իսլամական հաւատքը խոտոր կը համեմատի նիւթապաշտ վարդապետութեան» կը շեշտէ Թագաւորը :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահը ժուժկալութեան դրութիւն մը կը հաստատէ փրկելու համար պետական գանձը, որու պահեստները սպառած են :

ՖՐԱՆՍԱ արդիական հիւանդանոց մը կը շինէ Լիբանանի մէջ, չորս հարիւր անկողինով : Այս հիւանդանոցը 25 միլիոն պիտի արժէ ֆրանսական կառավարութեան : Աշխատանքները կը սկսին Օգոստոս 1966ին եւ երեք տարի պիտի տեւեն :

ՍԻՈՆԱԿԱՆ Համաշխարհային Քոնկրէն խորհրդային Հրեաներուն համար ,ներգաղթելու իրաւունք կը պահանջէ :

ՑՐՏԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆՔ... ՉԻՆՀԱՅ. սկսած է Փարիզի մէջ, ուր Հինգշաբթի օր օդը մեղմացաւ : Բայց վերջին օրերու սաստիկ ցուրտը գլալապէս վնասած է երկրին տնտեսութեան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Փետրուարի կիսուն, ճիշդ թուականը որոշուած չէ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ արտաքսուած է Պարսկաստանի դեսպանը իբրեւ անբաղձալի անձ (փերսոնա նոն կրաթա) : Բուն կերպով կը քննադատէր բարեկամ երկրի մը պետական ղեկավարը (Նասր) :

ՕՐՈՒԱՆ ՑՈՒՐՏԻՆ ՀԵՏ

ՄԽԻԹԱՐՈՒԵՑԷ՛Ք

ԽՄԲ.— Մխիթարելու համար Փարիզի ժողովուրդը Անտրէ Քասթըլօ հետեւեալ մխիթարական ու պատմական ցուրտերը կը յիշէ ···

«Մեր», այսօրուան ցուրտը չափաւոր է եթէ բաղդատէք մեր հայրերուն ճաշակած ցուրտերուն հետ : Գիտէ՞ք, թէ 1011ին, Նեղոսը եւ Վոսփորը սառեցան : 1493ին սառեցան Ճենովայի, իսկ 1594ին Մարսէյլի նաւահանգիստները : Մեծ երեւակայութեան տէր ըլլալու չէ գիտնալու համար թէ՝ այդ տարիներուն ցուրտին սաստկութիւնը ո՞ր աստիճանի հասած էր Սենի ափերուն : Վերոյիշեալ գետը բազմաթիւ անիթներով սառեցաւ : 1783 եւ 1830ին գետը կաշկանդուած մնաց ամբողջ ամիս մը : 1074ին եւ 1740ին սառեցաւ ալէն մինչեւ գետաբերանը : Ինչպէս կը տեսնէք երջանիկ բախտաւորուածներ ենք : Արդարեւ, հազուագիւտ են այն Փարիզցիները, որոնք կը յիշեն գետին մէկ ափէն միւսը անցած ըլլալ ոտքով :

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, 1410ի ձմեռը «խեղճ մարդոց մահուան» պատճառ դարձաւ : Մեռեալները ամէն առտու մահասայլերով կը հաւաքէին, բայց հողը այնքան սառած էր, որ անկարելի դարձած էր գերեզմաններ փորելը : Ժամանակագիրները կը հաղորդեն, թէ ցուրտէն բրտացած գիւղերը կը տանէին եւ կը նետէին Փարիզի մերձակաները՝ իբրեւ կեր գայլերու :

1709ի Յունուարի սկիզբները ցուրտը Եւրոպայի մէջ իր ամէնէն սաստիկ յարձակումը գործեց եւ, ինչպէս կ'ըսէ Սէն-Սիմոն, «գլեց անցաւ ամէն երեւակայութիւն» : Ոտքով կարելի էր Դանիայէն մինչեւ Շուէտ երթալ : Զիւյտէրզէն ամբողջութեամբ սառած էր եւ, մինչեւ իսկ, ինչպէս պատահած էր միայն 1234ին, Վենետիկի բոլոր ջրանցքները եւ լճակները անգործածելի դարձան հաւաքուած սառերուն պատճառով : Փարիզցի պատուոր մը կը պատմէ, թէ «ճաշի ժամանակ հացը սեղանին վրայ կը սառէր» :

Մինչ 1709ի Յունուար ամսուն, մարքիզուհի տ'Հիւքսելի գրագիրը հարկադրըուեցաւ ընդհատել նամակի մը ընդօրինակութիւնը, կաղամարին մելանը սառած էր : Երբ Փարիզի մէջ ծագած հրդեհի մը համար ուզեցին հնչեցնել վտանգի զանգակը, չուանները փրթան : Թռչունները օդին մէջ սառած՝ վար կը թափէին :

Այսուհանդերձ ամէնէն սաստիկ ձմեռը Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ 1788 - 1789ին : Սառնամանիքը տեւեց 86 օր եւ աստիճանաչափը իջաւ մինչեւ —31°8ի : Հինգ տարի ետք, արձանագրուեցաւ —23°, եւ Փիշիկրիւի հեծելազօրքը, որ քառատրոփ կը սուրար սառած Զիւյտէրզէի վրայ, գերի բռնեց հոլանտական նաւատորմը :

Կարգ մը տարեց Փարիզցիներ թերեւս յիշեն 1879 Դեկտեմբերի ձմեռը, երբ Փարք - Մոնսուրիի մէջ աստիճանաչափը արձանագրեց —24° : Աղէտը սկսած էր Դեկտեմբեր 3, 4 եւ 5ին, երբ սաստիկ ձիւն տեղաց : Որպէսզի կարելի ըլլար նախարարութեանց առջեւ պահակ կեցած զինուորները փոխարինել ուրիշներով, հարկ եղաւ կիրարկել խրամներու դրութիւնը. խեղճերը բանտարկուած էին իրենց պահակախուցերուն մէջ Դեկտ. 6ին սաստիկ հով մը քարի նման կարծր կոյտերու վերածեց հսկայական ձիւները : Դեկտեմբեր ութին, Սենը բոլորովին անշարժացաւ, սակայն, բացի երկու պատանիներէ, որոնք յաջողեցան մէկ ափէն միւսը անցնիլ Փոն տը լա Քոնքորտի մօտերը, ոչ ոք համարձակեցաւ ոտք դնել խառնափնդոր սառնակոյտերուն վրայ : Թանձր մշուշ մը տարածուեցաւ քաղաքին վրայ եւ կարելի չէր տեսնել հինգ քայլ անդին : Այս բոլոր դժբախտութիւններուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն, որ կազի համարացոյցները մերժեցին բանիլ եւ, որպէսզի կարելի ըլլար լուսաւորել, քարիւղի լամբեր գործածուեցան դրուեցան,

Վերջացնելու համար յիշենք, որ 1468ին եւ 1709ին հարկ եղաւ ականներ պորթեցնել պնդացած գինին գետնափոր պահեստներէն դուրս հանելու համար : Կացինով կը կտրէին եւ կը ծախէին ծանրութեամբ :

Որով, այնքան առեն, որ պոժղէն քիլոյով չենք գներ, չտրտնջանք ···

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Շ. Նարդունի կորսնցուցած է իր ծերունազարդ մայրը, Մարիամ Այվազեան որ յանկարծամահ մեռած է Երկուշաբթի : Թաղմանական արարողութիւնը կատարուած է Ֆէրիզիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյն մէջ, Երեքշաբթի, Յունուար 18ին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է եւ ամփոփուած Շիշլիի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

×

ԱՐՍԷՆ ՊՕՅՆԻԿԵԱՆ

Անցեալ շաբթու յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր մահկանացուն կնքած է Պ. Արսէն Պօյնիկեան : Բնիկ Ռոտոսթոցի, ողբացեալը շուրջ 78 տարեկան, աւելի քան երեսուն տարի նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզի՝ Պոլիս, Սոֆիա եւ մանաւանդ Սելանիկ :

Փարիզ հաստատուած էր 1948էն ի վեր :

Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տարօնեանի :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ ՆԱՄԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Սպիտակ Տունը եւս հրատարակեց նախագահ Ճոնսընի 1964ի կիսուն, Թուրքիոյ վարչապետին գրկած նամակին և Ինէօնիւի պատասխան նամակին պատճէնները : Սպիտակ Տունը չեշտեց որ նամակները Թուրք կառավարութեան պահանջով կը հրատարակէ :

Սպիտակ Տունը այս նամակներուն պատճէնները հրատարակելով՝ կը յայտնէ նաեւ թէ «Ամերիկա Թուրքիոյ հետ չարունակուող սերտ եւ բարեկամական յարաբերութեանց մեծ արժէք կ'ընծայէ» :

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ արտաքին գործավարութեան բանբերը, Օքթայ Իչէն, Թուրք մամուլին յանձնեց Ճոնսընի եւ Ինէօնիւի նամակներուն պատճէնները :

Միւս կողմէ Պոլսոյ Թրքական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ ճշդելու համար թէ ի՛նչպէս Հուրիյէթ, Միլլիյէթ, Ճումհուրիյէթ եւ Ագշամ թերթերը ձեռք ձըգած են Ճոնսընի եւ Ինէօնիւի նամակները, անոնց պաշտօնական հրատարակութենէն առաջ :

ՀԱՅ ՄԵԾ ԲԺԻՇԿԸ

ՏՈՔԹ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔԷՔԼԻԿԵԱՆ

1965ի ամրան վերջերը, երկու ամիս Շիքակոյի Ուեսլի Մեմորիըլ հիւանդանոցը յաճախեցի եւ հոն այնքան տպաւորուեցայ Տոքթ. Քէքլիկեանի անձէն ու գործունէութենէն, անոր վայելած յարգանքէն ու համբաւէն, որ պարտականութիւն համարեցայ այս մեծ Հայուն մասին քանի մը տող գրել :

Տոքթ. Քէքլիկեան Միացեալ Նահանգներու մէջ ճանչցուած է իբրեւ լաւագոյն ոսկրաբոյժ - վիրաբոյժներէն մէկը, համբաւ հանած է ոչ միայն իբրեւ վարպետ վիրաբոյժ, այլ եւ անհատականութիւն ունեցող, խղճամիտ եւ ամէնուն օգնութեան հասնող մարդ :

Իսկ Շիքակոյի Ուեսլի Մեմորիըլ հիւանդանոցը, ուր կ'աշխատի եւ որուն ոսկրաբուժական բաժնի վիրաբուժապետն է, Միացեալ Նահանգներու ամէնէն նշանաւոր եւ ամէնէն մեծ հիւանդանոցներէն մէկն է : Անոր միայն հիւանդներուն յատկացուած շէնքը ունի 18 յարկ եւ 700 անկողին : Հոն կ'աշխատին մօտ երկու հազար պաշտօնեայ եւ երկու հարիւր բժիշկ, որոնց մէջ կը գտնուին, միջազգային համբաւի տէր մեծ վիրաբոյժներէ զատ, սրտի եւ ուրիշ ներքին հիւանդութիւններու մասնագէտներ : Մօտ 12 գործողութեան սենեակ կայ եւ կարելի է օրական մօտ 45 եւ ամէն տեսակի գործողութիւններ կատարել : Նշանաւոր են սրտի վրայ կատարուած հրաշք - գործողութիւնները, որոնք հիւանդը ուղղակի մահուան ճիրաններէն ազատելու փորձեր են : Հիւանդանոցը միեւնոյն ատեն մասնագիտական դպրոց մըն է :

Տոքթ. Քէքլիկեան Շիքակոյի բժշկական մեծ համալսարանին ալ ոսկրաբուժական բաժնի փրոֆէսէօրն է : Բայց իր համբաւը Միացեալ Նահանգներու սահմաններէն շատ հեռու տարածուած է եւ հեռաւոր երկիրներէ, — Լիբանանէն, Ֆրանսայէն, Պրազիլիայէն, Կեդր. Ամերիկայէն եւ այլ երկիրներէ հաշմանդամներ ու հիւանդներ Շիքակօ կուգան իր ձեռքով բուժուելու համար :

Միացեալ Նահանգներու պէս երկրի մը մէջ պատիւ ու յարգանք վայելող Տոքթ. Քէքլիկեան այդ բարձր դիրքին հասած է իր անխոնջ աշխատանքով եւ իբրեւ անզուգական անձնաւորութիւն :

Անիկա վայրկեան մը պարապ չանցընող եւ յոգնիլ չգիտցող մարդ մըն է : Իր ձեռքին տակ մասնագիտանալու համար այլ եւ այլ երկիրներէ եկած վիրաբոյժներ, որոնք իրմէ շատ աւելի երիտասարդ են, երբ ամբողջ օրը առանց դադարի հետը աշխատին, երեկոյեան չափազանց յոգնած կ'երեւին, մինչ իր վրայ յոգնութեան նշոյլն իսկ չերեւիր : «Այս մարդը յոգնիլ չի գիտեր», կ'ըսէին օգնականները տրտնջալով :

Հաճելի է զայն դիտել գործողութեան պահուն, միշտ ուրախ է եւ ամբողջ գործողութեան ընթացքին ուրախութիւն կը սփռէ չուրջը : Իր օգնականներն ու հիւանդապահուհիները վստահութեան հով մը կ'առնեն անոր հետ աշխատած ատեն : Կարծես ամէն ինչ նախատեսած է, երբեք յանկարծակիի չի գար եւ, երբ անակընկալներ պատահին, անշփոթ կերպով ամէն ինչ կարգի կը դնէ հանդարտութեամբ, առանց խուճապի :

Ամէն օր գրեթէ մինչեւ իրիկուն զբաղած ըլլալով հանդերձ, ժամանակ կը գտնէ բժշկական գրականութիւնով ալ զբաղելու : Հիւանդներու քննութեան պատրաստուելու հինգ վայրկեանը, կամ գործողութիւններու միջեւ փոքրիկ դադարը, կամ առտուն շատ կանուխ, ժամը 4 - 5ի ատենները ժամանակ կը գտնէ գիտական պրպտումներ ընելու Ֆրանսացի, անգլիացի, գերմանացի եւ այլ հին ու նոր հեղինակներու գործերը ուսումնասիրելով :

Թէեւ գրած է բազմաթիւ յօդուածներ, սակայն 1965ին հրատարակ հանեց գլուխգործոց գիրք մը՝ ոտքի վիրաբուժութեան մասին, գիրք մը, որ առաջին օրէն իսկ մեծ ընդունելութիւն գտաւ Միացեալ Նահանգներու բժշկական շրջանակներուն մէջ : «Էմէրիքըն Ճուլնըլ օֆ Սըրճըրի» շատ կարեւոր ամսաթերթը, գիրքին գովքը ընելէ ետք, կը գրէ, թէ ուրիշ գիրքեր տարիներու կը կարօտին մինչեւ դասական դառնան, մինչդեռ այս գիրքը իր ծնած օրէն իսկ դասական դարձած է եւ ամէն բժիշկի համար անհրաժեշտ գիրք մըն է :

Տոքթ. Քէքլիկեան հնարած է վիրաբուժական գործիքներ եւ հեղինակած է գործողութիւններ, որոնք Միացեալ Նահանգներէն զատ՝ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ կը կիրարկուին, իր արտօնութեամբ : Գրեթէ ամէն օր նամակներով ու հեռաձայնով իրմէ կարծիք կը հարցուի դժուարին պարագաներու մասին :

Հակառակ այդ բոլորին, անիկա ժամանակ կը գտնէ նաեւ իր ընկերային պարտականութիւնները կատարելու եւ պաշտօնական հրաւէրներու կամ բարեկամական խնջոյքներու մասնակցելու՝ ժամանակը հաճելի ձեւով անցընելու համար : Անխտիր բոլորին բարիք կ'ընէ ոչ միայն իր գործողութիւններով, այլեւ նիւթական օժանդակութիւններով : Հեռաւոր երկիրներէ իրեն համար Շիքակօ գացող հիւանդները տաքուկ ու ընտանեկան մթնոլորտի մէջ կը գտնեն իրենք զիրենք, շնորհիւ իրեն եւ իր վայելած ժողովրդականութեան :

Տոքթ. Քէքլիկեան իր Հայութիւնով հպարտ Հայ մըն է, այնքան հպարտ, որ օտար ամէնէն բարձր շրջանակներուն մէջ հայ օրիորդը, հայ կինը, հայ ազգը իբր օրինակ կու տայ, « Հայ օրիորդը նման բան չըներ », — « Հայ մայրը այդպէս չի վարուիր իր զաւակներուն հետ» եւայլն : Վերջապէս, Հայուն, հայ ծնողքին, հայ ընտանիքին, հայ լեզուին ու եկեղեցիին, հայ աւանդութիւններուն եւ ազգային նկարագրին վրայ իր ունեցած բարձր համարումը կը ջանայ ամէն միջոցով փոխանցել օտարներուն, որպէսզի գիտնան, թէ Հայը մեռնելիք ազգ չէ եւ թէեւ քանակով փոքր, բայց որակով բարձր ժողովուրդ մըն է : Արդէն իրեն շնորհիւ հիւանդանոցի պաշտօնէութիւնը շատ բարձր գաղափար ունի Հայերու մասին : Ազգային զգացումը իր մէջ այնքան բուռն է, որ ժամանակ կը գտնէ հետաքրքրուելու նաեւ Հայ Եկեղեցիով, հայ դպրոցով եւ հայ գրականութիւնով : Օտար միջավայրի մէջ մխրճուած ըլլալով հանդերձ, Հայութեան մօտիկ կ'ապրի սրտով ու հոգիով : Նոյն իսկ հայերէն ուսումնասիրութիւններ ու բանաստեղծութիւններ գրած է :

Տոքթ. Քէքլիկեան պատիւ կը բերէ ոչ միայն բժշկական աշխարհին՝ իր բժշկագիտական նորութիւններով եւ մարդկութեան իր ըրած մեծ ծառայութիւններով, այլ եւ հայ ազգին, որուն գոյապահպանման համար բարձր դիրքերէ անհաւասար պայքար կը մղէ :

Հայութիւնը հպարտ է այս մեծ Հայուն արժանիքներով :

ՏՈՔԹ. Խ. ԵՐԻՑԵԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ԿԱՊՈՅՏ ԵՐԱԿՆԵՐԸ

Նոր ստացանք «Սովետական Գրականութիւն» ամսաթերթին Դեկտեմբերի թիւը : Կ. Ղորղանեան երկար յօդուածով մը կը ներկայացնէ ջրաշինարարութեան վիճակը Հայաստանի մէջ : Կը ներկայացնենք որոշ յապաւումներով :

Ջրաշինարարութիւնը մեծ կատարելութեան հասաւ Հայաստանի մէջ ուրարտացիներու օրով : Ուրարտացի թագաւորները հպարտութեամբ կը խօսին իրենց հաստատած ջրանցքներու մասին : Այդ ջրանցքներէն երկուքը մնացած են Երեւանի մօտերը եւ երեք հազար տարի է, որ կը բանին : Ուրարտական ջանցքներու հետքեր կան նաեւ Արարատեան դաշտին զանազան վայրերուն, Շիրակի բարձրաւանդակին մէջ եւ այլուր :

Հայկական պետութեան կազմաւորման օրերուն մեծ ծաւալ ստացած է ջրանցքներու եւ ջրամբարներու կառուցման աշխատանքը : Այդ մասին վկայութիւններ կան պատմագիրներու գործերու, վիմական արձանագրութիւններու մէջ, ինչպէս նաեւ հարուստ տուեալներ՝ հնագիտական պեղումներէն գոյացած :

Առաջին ջրանցքը, որ կառուցուեցաւ ներկայ Հայաստանի մէջ, ծանօթ Շիրակի ջրանցքն է :

Շիրակի բարձրաւանդակը մեր երկրին բերրի հող ունեցող այն վայրերէն է, որ, սակայն, ջուրի պակասութեան պատճառով ի վիճակի չէր կերակրելու գիւղացիներուն : Գիւղացին կը բռնէր օտարութեան ճամբան, կ'երթար հեռու երկիրներ ընտանիքին համար ապրուստ ճարելու : Վիճակագրական տեղեկութիւնները կը վկայեն, թէ Ալեքսանդրապոլի գաւառէն կը գաղթէին գլխաւորաբար Հիւսիսային Ամերիկա : Կ'երթային դառնութեամբ եւ կսկիծով :

Շիրակի ջրանցքը ունի 22 քիլոմեթր երկարութիւն, իսկ անոր ջրատար առուները մօտաւորապէս երեք հարիւր քիլոմեթր են :

Ասկէ մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ Հայաստանի ոռոգուած հողերուն տարածութիւնն էր վաթսուն հազար հեկտար : Ներկայիս՝ 262.000 հեկտար :

Դաշտերուն եւ այգիներուն ջուր կը մատակարարեն Շիրակի ջրանցքէն ետք կառուցուած Հոկտեմբերեանի, Արտաշատի, Ներքին Հրազդանի, Արզնի - Շամիրամի, Նորքի, Թալինի եւ այլ ջրանցքները :

Հոկտեմբերեանի շրջանին մէջ կը գտնուի Սարդարաբատի տափարակը, չոր ու ցամաք հող, ուր կը բնակէին օձերը եւ կարիճները : Ոչ մէկ բուսականութիւն, կեանքի ոչ մէկ նշոյլ : Այսօր, այդ տափարակը դարձած է անճանաչելի, կ'ոռոգուի Արաքսի ջուրով՝ Հոկտեմբերեան ջրանցքին միջոցով : Արաքսի ջուրը իրեն հետ կը բերէ մեծ քանակութեամբ թանձր տիղմ, որ կը պարարտացնէ հողը :

Անապատ էր Թալինի ջրանցքին մօտերը գտնուող տարածութիւնը : Հիմա Ախուրեանի ջուրը կերպարանափոխած է մայր տեսարանը : Մօտ ութ հազար հեկտար տարածութեան վրայ, որ ազնաջան աշխատանքով մաքրուած է քարակոյտերէն, սփռուած են խաղողի եւ պտուղներու դաշտերը :

1958ին գործածութեան դրուեցաւ Արզնի - Շամիրամ ջրանցքին առաջին մասը : Այս ձեւով Սեւանի ջուրերը հասան եւ ոռոգեցին Երեւանի եւ Աշտարակի միջեւ տարածուող դարաւոր անմշակ հողերը : Քարակոյտերը մաքրուեցան : Շրջանը վերածուեցաւ մրգաստանի : Հայաստանի աշխարհագրական քարտէսին վրայ երեւան եկան նոր բնակավայրեր, որոնք դեռ անուններ չունին : Սակայն անոնցմէ ամէն մէկը արդէն ունի 1000 - 1200 հեկտար այգի : Ջրանցքին երկարութիւնն է 17 քմ., կ'ոռոգէ 13 հազար հեկտար հող : Արագ թափով կը շինուի ջրանցքին երկրորդ բաժինը, որ պիտի հասնի մինչեւ Շամիրամի տափարակը, ոռոգելով 17 հազար հեկտար բերրի հողեր :

Սեւանի ջուրով կը սնանի Կոտայքի ջրանցքը :

1936ին շինուեցաւ Քանաքեռհէսի ջրաելեկտրակայանին առաջին մասը, ապա Սեւանի ստորերկրեայ, Գիւմուշի, Արզնիի, Աթարբէկեանի, Երեւանի կայանները :

Քաղաքները, գիւղերը, հեռաւոր եւ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Այդ ալ, պայմանաւորուած է քաղաքական գործունէութիւններու յատակ ու մեկին ընծայումովը :

« Մեր կարծիքը այն է, թէ Ռուսիոյ եւ մեր կառավարութեան միջեւ քաղաքական տեղեկութեանց փոխանակումը կը ծառայէ երկու երկիրներու միջեւ գոյանալի իրերհասկացողութեան մը դիւրացումին ու փութացման :

« Որպէսզի կարելի դառնայ անհրաժեշտ հրահանգները տալ Թրքական այն պատուիրակութեան, որ Պաքու է մեկնած, հարկ է, որ վայրկեան առաջ Ռուսական կառավարութենէն տեղեկութիւններ ստանանք մասնաւորաբար հետեւեալ խնդիրներուն մասին :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ ԿԵԱՆՔ ՁՈՒՆԻ »

« Նախ, պէտք է գիտնանք, թէ՝ ի՞նչ պիտի ըլլայ Մոսկուայի որդեգրելիք դիրքը Հայաստանի նկատմամբ, երբ ընկերվարական կառավարութիւն մը հիմնուած է այլեւս Երեւանի մէջ :

« Ձեր ուշադրութեան կ'ուզեմ յանձնել այս առթիւ այն պարագան, թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը արդիւնք չէ բռնութեան եւ հակառակ կամքի պարտադրուած ստորագրութիւն մը, այլ գոյացած է երկու ժողովուրդներու իրենց ճակատագիրներն ու ապագան անձնապէս վճռելու սկզբունքին համաձայն :

« ... Ինչպէս որ ծանօթ է նաեւ ձեզմէ շատերուն, մեր ետ առած հողամասերուն մէջ կը գտնուի Թուրք մեծամասնութիւն մը, որ տառապած է Դաշնակցականներուն պատճառած խժդժութեանց ու տըւած չարչարանքներուն ներքեւ : Մինչդեռ, ամենուրեք շրջան ընող զրոյցներու եւ տարաձայնութեանց համաձայն, կը տեղեկանանք թէ կը մտածեն եղեր Հայաստանի վերադարձնել կրկին այն հողամասերը, որոնք մեծամասնութեամբ բընակուած են Թուրքերէ, խնդրոյ առարկայ համաձայնագրին վերատեսութիւնը առաջարկելով Հայաստանի մէջ հաստատման առթիւ վարչաձեւի մը, որուն գոյատեւումին մասին մենք շատ թերահաւատ ենք ու վերապահ կը գտնուինք :

« Եթէ նման նպատակի մը իրագործմանը ձեռնարկուի, մենք այդ փորձը պիտի նկատենք իբրեւ առաջին քայլը այն ծրագրին, որ կը ձգտի վերայիշեալ շըրջանին մէջ բնաջնջումն ու ձուլումը կատարել տեղարնակ Թրքութեան :

« Երկրորդ, հակառակ անոր, որ բարեկամաբար յայտնեցինք, թէ կը փափաքինք ռուսական տեսակէտներուն տեղեկանալ վրացական հարցի առընչութեամբ, ցարդ ոչ մէկ տեղեկութիւն ու պատասխան ստացած ենք այդ ուղղութեամբ : Այսուհանդերձ, լուրեր կը հասնին մեզի այն մասին, թէ բախումները սկսած են արդէն Կարմիր զունդերու եւ Վրացի զինուորներու միջեւ :

« Եթէ իրողութիւն են այս լուրերը, պիտի փափաքէինք գիտնալ Ռուսիոյ բուն նպատակը, որպէսզի յառաջիկային տարակարծութիւններ չծագին իրենց եւ մեր միջեւ :

« Գալով երրորդ պարագային, անգլիական կառավարութիւնը, Պոլսոյ կառավարութեան միջոցաւ, շարունակ դիմումներ կը կատարէ մեզի : Եւ սակայն, մենք, ձեզի հետ կնքումը բաղձալի համաձայնութեան ոգիին հաւատարիմ մնալու նպատակաւ միշտ ալ ժխտական պատասխաններ տուած ենք անոնց ու մերժած :

« Մինչդեռ, Եւրոպայի բոլոր թերթերն ու տեղեկատու գործակալութիւնները անընդհատ կը խօսին Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ստորագրուած համաձայնագրի մը մասին : Նոյնիսկ, խնդրոյ առարկայ դաշնագիրը քննուած է նաեւ անգլիական խորհրդարանին մէջ եւ վիճաբանութեան նիւթ կազմած :

« Թուրք հանրային կարծիքը, որ մտահոգուած է այս պարագային ի լուր, բացատրութիւններ կը սպասէ մեզմէ գոհացում գտնելու համար եւ մենք, մեր այդ պարտաւորութեան գիտակից, հարկադրուած կ'ըլլանք բնականաբար ձեզի դիմելու, գիտնալու համար, թէ ինչպիսի յօդուածներ ու տրամադրութիւններ կը պարունակէ այդ համաձայնութիւնը, որ ստորագրուած է ձեր կառավարութեան եւ Անգլիոյ միջեւ :

«ԴՈՒՔ Կ'ՈՒԶԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱՑՆԵԼ »

« Եւ վերջապէս, չորրորդ պարագան, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը, Պոլսոյ իր ներկայացուցիչին միջոցաւ, անընդհատ մասնաւոր պաշտօնատարներ կ'ուղարկէ Սեւծովեան ափերը, իր պատերազմի մասնակցելէն ի վեր երկու երկիրներու միջեւ խզուած դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար :

(51 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՔԱՄԻՒԻ «ԱՐԴԱՐՆԵՐԸ»

Ալպէր Քամիւ ուզած է արդիական ողբերգութիւն մը գրել, հինգ արարով եւ արձակ, ահաբեկչական - յեղափոխական գործունէութեան տեսակ մը «Պոլիտիկ»ը Սարթրի «Աղտոտ ձեռքերէն» ետք, Քամիւի այս գիրքը կուգայ լուծելու այն հարցը, թէ ինչպէս կարելի է արինոտ, բայց մաքուր ձեռքեր՝ ունենալ : Այսօր, երբ Թէաթր տը Լ'Էօվրի մէջ կը գիտենք զայն, թատերգութիւնն է որ մաքուր կը թուի մեզի, թէեւ արինաքամ : Բայց այն պատճառով որ գոյութիւն չունի Պոլիտիկի մը անձնաւորութիւնը՝ ռումբ ի ձեռին : Արդար է կուռքերը տապալել՝ որպէսզի յաղթանակէ յեղափոխական Նոր Հաւատքը, ահաբեկչական գործունէութեան մէջ սակայն կուռքերը փայտեղէն չեն, միսով ու արինով մարդիկ են :

Եանէք, որուն պաշտօն տրուած է ահաբեկելու Սերժ Մեծ Դուքսը, առաջին անգամ կ'ընկրկի, որովհետեւ Մեծ Դուքսը շրջապատուած է մանուկներով, բայց, ահաբեկումին յաջողելէն ետք, ինչպէս կրնայ չնկատել թէ Մեծ Դուքսն ալ մարդ էր, ինչպէս ամէնքը, նոյնքան արդար եւ նոյնքան մեղաւոր : Կարելի՞ է իրական

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Յունուար 9ին Կիրակի կէսօրէ ետք Հ. Ց. Դ. Տան սրահը դարձեալ ջերմիկ տօնախմբութեան մը երեւոյթը ունէր : Մեր մանուկները անգամ մըն ալ հրճուեցան իրենց օրուան առթիւ : Փ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը բնաւ չի մոռնար զիրենք : Մանաւանդ իր դպրոցի աշակերտութեան առիթը կ'ընծայէ իրենց շնորհներն ու յատկութիւնները արտայայտելու եւ ծնողքները ուրախացնելու :

Ժամը չորսին բեմին վրայ կը տեսնենք խումբ մը աշակերտներ երկու սեռէ : Այլեւս հաշտուած ենք այս դժբախտ վիճակին : Աւաղ անցան այն երանելի, կենսուրախ օրերը երբ բեմը նեղ կուգար աշակերտութեան : Ինչո՞ւ այս տխուր պատկերը : Պատճառները շատ են անշուշտ : Սակայն, գլխաւորը ծնողքներու անտարբերութիւնն ու իրենց զաւակներուն քմահաճոյքին ենթարկուիլն է : Հեռու մեղմէ նահանջականութիւնը, պէտք է սակայն պարբերաբար հնչեցնել վտանգի զանգը :

Մասնաճիւղի կողմէ ընկերուհի Մառի Կարապետեան բանալով հանդէսը, դրուար գեկուցումով մը յայտնեց թէ մասնաճիւղը ջանք չի խնայեր դպրոցին յարատեւութիւնը ապահովելու, որպէսզի նորագոյն սերունդը դաստիարակուի հայեցի շունչով եւ իր դիմագիծը անաղարտ մնայ :

Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութեան ընթացքին հաճոյքով լսեցինք սիրուն արտասանութիւններ, անուշ մեներգներ ու զուգերգներ : Եղան նաեւ խմբերգներ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մառի Կարապետեանի :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբէն չորս օրիորդներ՝ Լէյլէկեան, Զաքարեան, Մարտիրոսեան ու Պապիկեան գեղջկական տարազներով ճկունութեամբ ու նազելի շարժումներով պարեցին կերպընկալ պար մը :

« Բացուած վարդ իմ» պարը յաջողութեամբ պարեցին փոքրիկներ Փաթրիսիա Պէրպէրեան, Էլիզապէթ Ղազարեան եւ Մարթին Միչեսթեան :

Միջնարարին Խաչուհիներու կողմէ ըսպառեցան վիճակահանութեան պահարանները : Շահուած առարկաները նուիրուած էին տեղւոյս հայ առեւտրականներու կողմէ : Պ. Սերոբ Ղազարեան զարդացին նուիրեց իր շահած աթոռը :

Այժմ պարի կարգը աւելի մեծերունն էր : Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Թագուհի Պառաւեան, Անի Համբարձումեան եւ Սրբուհի Մանուկեան կովկասեան տարազներով պարեցին Տարօն, Սիրքաֆի եւ Գոչարի, կրկնապէս ծափահարուելով :

Ապա ներկայացուեցաւ Յ. Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկաններէն պատկերներ, որոնց դերակատարները օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Թագուհի Պառաւեան եւ Սրբուհի Մանուկեան, հակառակ դերերու դժուարութեան, կրցան բաւական յաջողութեամբ դրսեւորել իրենց մարմնացուցած տիպարներուն բարոյական նկարագիրը :

Կազմը Խաչի վարչութիւնը աշակերտութեան նուիրեց Տիկին Շ. Տէր Մելքոնեանի ֆրանսերէն պատմուածքներուն գրքոյկներէն մէկական օրինակ :

Չէր մոռցած նաեւ նուէրով մը վարձատրել ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանը :

Իսկ Կաղանդ Պապան սրահին բոլոր երախաներուն բաժնեց միրգերու ծրարիկներ :

Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վարդապետ Բենկ. Աւագեան որ ներկայ էր հանդէսին, խօսք առնելով գնահատեց Կապոյտ Խաչի կրթական գործունէութիւնը թելադրելով ծնողքներուն չթերանալ իրենց ազգային պարտականութենէն, հայրենի դաստիարակութիւն ջամբելով իրենց զաւակներուն :

Հանդէսը վերջ գտաւ Տէր Հօր պահպանիչով :

Ներկաները մեկնեցան գոհ ու կազդուրուած :

ԳԻՄ

Կը խօսուի ուղղութեան ելեկտրական լոյսով :

Զարգացաւ երկրին արդիւնաբերութիւնը :

Նկատի ունենալով լճին արտակարգ օգտակարութիւնը, տարիներէ ի վեր միջոցներ ձեռք կ'առնուին Սեւանէն օգտագործուած ջուրին քանակը պակսեցնելու եւ պահպանելու լճին մակարդակը բնական պայմաններուն մօտ :

1970էն սկսեալ տարեկան միայն 170 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պիտի օգտագործուի :

Հայաստանի մէջ կան լեռնային գետեր եւ գետակներ, որոնց ջուրերը երբեք չեն օգտագործուած գիւղատնտեսութեան պէտքերուն համար :

Ներկայիս գոյութիւն ունին 74 ջրհան կայաններ : Խոր ձորերէն հանուած ջուրը կ'ոռոգէ մեծ տարածութիւններ :

Դեբեդի ձորէն ջրհան կայանները ջուրը բարձրացուցին մինչեւ Լամբալու հարթավայրը :

Շրջանին անմիջական հողերը քանի տարուան մէջ վերածուեցան բերրի դաշտերու :

Ոռոգման գործին մեծապէս կը նպաստեն նաեւ ջրամբարները :

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար մշակուած են ծրագիրներ : Կը նախատեսուի մեծ զարկ տալ ոռոգման գործին :

եղրայրութիւնը զոհել վերացական եղբայրութեան, այսօրուան կեանքը զոհել վաղուան արդարութեան, դառնալ ոճրագործ՝ արդար վարչակարգի մը ճամբան բանալու համար :

Հարցը դրուած է, թատերգութիւնը հետաքրքրական է, բայց գրեթէ ակադեմական վէճի մը պէս : Այդպէս կը թուի զուցէ, որովհետեւ գործին յօրինումէն ի վեր, նիւթը, որ, 1949ին, Քամիւ կըրցած էր ճարտարօրէն փոխադրել 1905ին, այսօր, դարձած է աւելի քան արդիական. բզքտուած մարմիններ, ահաբեկչութեան հետեւանքով կտրատուած մանուկներ, այս էր առօրեայ իրականութիւնը Փարիզէն մինչեւ Ալժէ, եւ իբրեւ հակադրութիւն, Քամիւի վսեմ հոգիներուն ու իրենց գեղեցիկ արտայայտութիւններուն վերացականութիւնը ակներեւ է :

Այս վերացականութիւնը նաեւ թատրոնի վերացականութիւն մըն է : Եթէ երբեք բաղդատութիւն մը ընենք Ֆրանսական բեմի համանիւթ թատրոնի անձնաւորութիւններուն հետ, բռնակալը ըսպաննող Լորէնձաչիոյին քով Եանէք պարզ մարդապատկեր մը կը թուի, իսկ Տորայի հետ իր կապերը որքան աւելի արուեստական են՝ քան Կիննայինը ու Էմիլինը :

Գրելով այս ողբերգութիւնը, Քամիւ անկասկած տարուած է ամէնէն աւելի Քոռնէյլով՝ արարէ արար յաջորդական անցքով եւ առակներով ու մտածումներով կտրատուած իր խօսակցութեամբ :

Թէաթր տը Լ'Էօվրի մէջ ներկայացումը իրապէս պատուաբեր է եւ յաջող, յատակ, պատշաճ ու հաւատարիմ է Փիէր Ֆրանքի բեմադրութիւնը, Մարք Քասսոյի, Էթիէն Պիէրիի, եւայլն, խաղարկութիւնը իրապէս վայել, իսկ Տրնի Մանիւէլ իր դերը կը կատարէ զօրեղ ու աշխոյժ : Տիկին Տանիէլ Տըլորմ կը խաղայ այնքան արտաշարժ՝ որքան Տորայի դերը կը պահանջէ, եւ թերեւս քիչ մը աւելի :

Ներկայացում մը՝ որ պէտք է հետաքրքրէ Քամիւի բոլոր սիրահարները անխտիր եւ անոնք՝ որոնք կը փափաքին գտնել Քամիւին սիրելու պատճառներ :

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի եւ շրջակայից հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութեանց Ազգ. Միութեան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, 1965 Հոկտեմբեր 4ին, տեղի ունեցաւ զուգադիպութեան ընդհանուր ժողով մը, նախագահութեամբ Պալեան վարդապետի եւ քարտուղարութեամբ Պատուելի Սահակեանի :

Ընդհանուր ժողովը, լսելով հրաժարեալ վարչութեան, ախքատախնամի եւ հաշտարար մարմնի բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները, անոնց գործունէութիւնը բանաձեւեց «Մեծապէս գնահատելի» :

Ընտրողական եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբը, Պ. Պ. Գ. Քիրէճեան, Մ. Տէր-Սարգիսեան եւ Թ. Կէվիկեան, վերընտրուեցաւ :

Համաձայն կանոնագրի 4րդ յօդուածի տրամադրութեան, ընտրողական մարմինը ձեռնարկեց նոր վարչութեան կազմութեան :

Այսպէս, տեղւոյս երեք յարանուանութեանց կողմէ ընտրուած, լիազօր ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ կազմըւեցաւ նոր նստաշրջանի համար վարչութիւն մը բաղկացած հետեւեալ ազգայիններէ.— Պ. Պ. Ա. Տէր-Սարգիսեան (նախագահ), Յ. Անտոնեան (փոխ նախագահ), Հ. Յովսէփեան (քարտուղար Հայերէնի), Տոքթ. Թորոսեան (քարտուղար, ֆրանսերէնի), Պ. Ահարոնեան (գանձապահ), Կ. Գալուստեան, Գ. Մեսրոպեան, Շ. Էքմէքճեան, Յ. Աբրահամեան (Խորհրդականներ) :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ի՜նչ մեծազօր է ճշմարտութիւնը : Ոչ կրակը կրնայ զայն այրել եւ ոչ ալ ջուրը՝ մարել :

ՏԻՒՄԱ

×

Լաւ ընկերուհին՝ կը նմանի բաղեղին՝ որ կը գեղեցկացնէ շէնքը, որմէ վեր կը մագլցի, եւ զայն ո՛րքան կ'ամայացնէ ժամանակը, ան՝ ա՛յնքան աւելի ամրօրէն ու գորովով կը պարուրէ զայն :

ՃՈՆՍԸՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այն առտուները Մօպրէ պարզ լրաքաղ մըն էր. ևերբասիժաև լրագրին կողմէ ոստիկանատուները ներկայանալով օրուան դէպքերէն լուրեր կը հաւաքէր :

Գիշեր մը երբ Մօպրէ պաշտօնով ոստիկանատուն մը գացած էր, տեսաւ որ փոքրիկ լակոտ մը բերին հոն : Լրաքաղը փոքրիկին հարցաքննութեան ներկայ գտնուեցաւ եւ խղճալով անոր վրայ, ուզեց օգնել :

— Այս փոքրիկը ինծի կուտա՞ք, ըսաւ ան խօսքը ոստիկանապետին ուղղելով :

— Ձեզի՞ տամ, բայց օրէնքը թոյլ չի տար, պարոն Մօպրէ, պատասխանեց ոստիկանապետը :

— Պարոն ոստիկանապետ, անգամ մը աս տղուն երեսը նայեցէք, տեսէք զոյգ կամ զաւակիկապորտի կը նմանի՞ կոր... : Ի՞նչ պիտի ընէք զինքը, Կարմիր Խաչին պիտի յանձնէք, այնպէս չէ՞, ի՞նչ պիտի ըլլայ որբանոցէն ելլալէն ետքը ...,

դարձեալ զաւակիկապորտ մը : Բայց եթէ ինծի տալու ըլլաք, ես զայն մարդ կ'ընեմ ... :

Եւ որովհետեւ ոստիկանապետը Բուրժօլենի բանձին պէս բարեմիտ մարդ մըն էր, Ժան Պարոէնը Մօպրէի յանձնեց, եւ այն օրէն սկսեալ թէ Փիէր, թէ իր երկու բարեկամները որդեգրեցին զայն :

Ժան Արտէն այն ատենը տասը տարեկան էր, բայց այնքան անօթի մնացած եւ այնքան թշուառութիւն քաշած էր որ, հազիւ ութը տարեկան կ'երեւար : Տոքթօր Գուիթ տեսնելով որ փոքրիկին առողջութիւնը խախտուած է, ախորժաբեր ըմպելիքներ խմցուց անոր եւ սննդարար կերակուրներ կերցուց եւ Բղեղ քանի մը ամսուան մէջ առողջացաւ :

Առտու մը Մօպրէ զայն հարցափորձելով ըսաւ .

— Դուն ընաւ գոյութիւն ըրա՞ծ ես, պզտիկ :

— Ե՞ս, ընաւ, պարոն, զոչեց փոքրիկը ցցուելով :

— Սանկ պարտէզներէն պտուղ մտուղ չե՞ս թռցուցած :

— Ոչ, պարոն : Սեկաւի պաշ ժողված եմ, թատրոններու մէջ վարագոյր քաշած եմ, ծաղկեփունջ ծախած եմ, փողոց աւլած եմ, բայց առանց գողութիւն մը գողութիւն չեմ ըրած :

— Կարդալ գիտե՞ս :

— Մանկապարտէզ գացած եմ :

— Հիմա քեզի եթէ զպրոց զրկելու ըլլանք, կ'երթա՞ս :

— Ինչո՞ւ չերթամ ... կարդալ գրել սորվիլը գէ՞շ բան է ... :

Ահա այսպէսով, Բղեզ վարժարան զրկուեցաւ ... : Ան այնքան աշխատասէր էր եւ այնքան ուշիմ որ, դպրոցին բոլոր ուսուցիչները իբրեւ տիպար աշակերտ զինքը կը սիրէին :

Երբ վարժարանը աւարտեց . Զարտաք օր մը զայն իր քովը կանչելով ըսաւ .

— Տղաս, զուն արհեստ մը սորվելու ես :

— Պարոն, եթէ յարմար դատէք, ես մեքենագործութիւն սորվիլ կ'ուզեմ, պատասխանեց փոքրիկը որ տասնըչորս տարեկան եղած էր :

— Լաւ, տղաս, պատասխանեց Լէւոն :

Եւ Բղեզ Տիւրրօ վարժարանը զրկուեցաւ :

Երբ երկու տարի ետքը Բղէզ գործնական դասերը աւարտելով նախակրթարանէն փայլուն վկայական մը ստացաւ, իր պաշտպանները որոշեցին իր աշխատասիրութիւնը վարձատրելու համար քանի մը ամիս արձակուրդ տալ իրեն :

Մօպրէ ինքնաշարժ վարել սորվեցուց անոր, Գուիթ կռփամարտ խաղալ սորվեցուց, իսկ Զարտաք՝ լուսանկարչութիւն եւ ձափոնական կռփամարտ սորվեցուց :

Բղէզ տասնըվեց տարեկան եղած էր հիմա : Իրաւ, թէպէտ ան քիչ մը նիհար մնացած էր, բայց առօրեայ մարզանքները իր ջղերները զօրացուցած էին : Այնքան ճկուն էր ան եւ այնքան թեթեւաշարժ ու աշխոյժ որ, ամէնքը կը հիանար իր վրայ : Այդ պատանեկան տարիքին, մեծ մարդու մը չափ քաջ ու անվախ էր ան :

Փարիզի սալայատակներուն վրայէն քուրջի կտորի մը պէս հաւաքուած այդ որբուկը այնքան բարի սիրտ մը ունէր եւ իր պաշտպանները այնքան կը սիրէր որ, եթէ պէտք ըլլար, պատրաստ էր անոնց համար ինքզինքը կրակին մէջ նետելու : Մօպրէ իր կուռքն էր, զայն կը պաշտէր ու կը հիանար անոր վրայ : Չէ՞ որ իր այժմու գիրքը անոր կը պարտէր : Մոռցուելի՞ք բան էր անոր ըրածը :

Բղէզ յարդանքի մէջ բնաւ չէր թերանար թէպէտ, բայց իր բարերարներուն հետ այնքան մտերմացած էր որ, հակառակ լաւ ուսում առած ըլլալուն, չէր ուզած բաժնուիլ իր կափօշական բառարանէն : Իր փողոցային այլ անմեղ բառերէն ու ժողովրդային ոճէն շատ կ'ախորժէին երեք բարեկամները, եւ մինչեւ անգամ տիկին Շալան եւ իր քոյրը անոր սրամիտ պատրաստաբանութիւնները եւ պատկերալից ոճը մտիկ ընելով կը զըւարճանային :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Պ. Պետրոս Պօյնիկեան եւ ընտանիքը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տարօնեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր՝

ԱՐՍԷՆ ՊՕՅՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 11ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան եւ ըստ հանգուցեալին փափաքին թաղումը կատարուեցաւ Ուրրաթ, Յունուար 14ին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը, իր կնոջ՝ Անուշի քով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէստանեան, Արթինեան եւ Օֆլազ ընտանիքները մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի իրենց հանգուցեալ մօր, մեծ մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ծանօթներն ու բարեկամները:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջաններու հոգեւոր հովիւ Դուիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Երգեցողութիւն ղեկավարութեամբ Օֆլազի:

ՆՈՒԷՐ

Արմենակ Կէնճեանի մահուան քառասունքին առթիւ իր ընկերները հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յ. Կապոյտ Խաչի Պանկէօ Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք իր 30ամեակին առթիւ հիմնադիր ընկերուհիէ մը:

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՁՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տրւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15.30ին, Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս Կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնֆորիէն, Վերսայլ:

×

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau

Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները. — Այրի Տիկին Մ. Մելիքեանի կողմէ քսան ֆրանք եկեղեցիին, Պ. Օ. Պօղոսեան տասը Աղքատախնամին, ողբ. Սարգիս Մելիքեանի հոգեհանգստեան առթիւ: Տէր - Կարապետեան ընտանիքէն հարիւր Կարապետեան եւ Փանոսեան ընտանիքներու հոգեհանգստեան առթիւ: Պ. Ստեփանեանի ամուսնութեան առթիւ, Պ. Ստեփանեան եկեղեցւոյ կը նուիրէ 30: Պ. Նաճառեան կը նուիրէ տասը իրենց հոգեհանգստեան առթիւ, իսկ Տիկին Զիֆթճեան 15 եկեղեցիին:

×

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յակոբեան Գուրգէն, ծնած 1918ին Լենինական, նախկին Գումրու շրջան Ամասիայի Սընիս գիւղը, Հայրենական պատերազմէն ետք գտնուած է Մարսէյլ, գինքը փնտռողներն են, հայրը՝ Յարութիւն Խաչատուր Յակոբի, մայրը, Գէորգեան Հայարան Յակոբի, եղբայրները՝ Աշոտ, Սմբատ, Արտաւազդ եւ քոյրերը Արաքսի, Բէթխեմ եւ Անահիտ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, 339, Ավընիւ Տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէռնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 փրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՐՍԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17.30էն 24

3, Avenue Gabriel — AMBASSADEURS — Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	BAR	BUFFET

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:

Հատը 6 փրանք

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Գ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերու հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 22 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10516 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.516

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՍԱՐԹՐ, ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Գահիրէի կիսապաշտօնական օրգանը՝ Ալ Ահրամ, տեսակցութիւն մը հրատարակած է Ժան - Փօլ Սարթրի հետ, ուր կը պարզուի թէ Ֆրանսայի փիլիսոփայ - աուԹեան հայրը կը յայտնէ թէ Եգիպտոս պիտի երթայ «շփումներ ունենալու համար եգիպտացի մտաւորականներուն հետ եւ խօսելու անոնց հետ» :

Ժան - Փօլ Սարթր կ'ուզէ խօսիլ մանաւանդ Պաղեստինեան հարցին մասին եւ այցելել Կազայի գաղթականաց կայաններ, իր ճամբորդութիւնը շարունակելէ առաջ դէպի Իսրայէլ : Տեղեկատուութեան իր ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի զուտ չէզոք մտայնութեամբ : Սարթր կ'ըսէ թէ Լէ Թան Մոտեռնի բացառիկ թիւ մը կը պատրաստէ նուիրուած արաբ հրէական հարցին :

Երկու տարբեր տեսակէտներն ալ պիտի պարզուին, որպէսզի Ֆրանսայի հանրային կարծիքը կարենայ առարկայօրէն լուսաբանուիլ :

Միւս կողմէ, Սարթր կը խորհի նաեւ թէ որոշ նմանութիւն կարելի է հաստատել այն դերին միջեւ զոր Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը կը խաղայ Եմէնցի հանրապետականներու մօտ եւ Ֆրանսայի կատարած դերին սպանացի Հանրապետականներու ի նպաստ Բ. աշխարհամարտէն առաջ : «Սա տարբերութեամբ, կը շեշտէ ֆրանսացի փիլիսոփան, որ Եգիպտոս — եւ առիկա ի նպաստ իրեն է — կրցաւ շատ աւելի յանձնառու ըլլալ քան այն երկիրները, որոնք ընկերվարական կառավարութիւններ ունէին, ինչպէս մենք, սպանական պատերազմին ատեն : Եգիպտոսի պարագային մէջ, շատ աւելի յստակ վճռականութիւն մը կայ եւ շատ աւելի յեղափոխական քան Պլումի նախարարութիւնը» :

Սարթր կը շեշտէ նաեւ թէ Սուէզի դէպքէն ի վեր, 1956ին, համախոհ կը նկատէ ինքզինք Եգիպտոսի հետ, որուն գործունէութիւնը միջազգային բեմին վրայ, «յեղափոխական խմորի» ապացոյց էր :

Անդրադառնալով Սարթրի յայտարարութեանց, Լութֆի Էլ Խոլի որ եգիպտացի աչքառու ձախ հրապարակագիրներէն է, կը գրէ նոյն թերթին մէջ թէ եգիպտական Ինտելլիկենցիան ուրախութեամբ կ'ողջունէ գրողի այս փորձը, ֆրանսական Ձախին ամէնէն յայտնի ներկայացուցիչներէն մէկուն հետ : Բայց նկատի առնելով այդ ձախին այլատարր բնոյթը եւ անցեալին նախապաշարումներն ու տարակարծութիւնները, անհամաձայնութիւններ չեն կրնար չծագիլ այս առթիւ : «Այս տարակարծութիւնները, կը շեշտէ եգիպտացի յօդուածագիրը, անխուսափելի, անհրաժեշտ եւ նոյնիսկ օգտակար են : Իսրայէլի եւ Սիոնականութեան դէմ մեր պայքարը ոչ մէկ կապ ունի ինչ որ կը կոչեն հրէական հարցին հետ : Մարդկային կամ կրօնական գետնի վրայ ոչ մէկ բան կը բաժնէ Արաբներն ու Հրեաները» :

Իր եզրակացութեան մէջ, Խոլի կը մաղթէ որ Սարթրի հետ գրոյցը ճամբան բանայ հասարակաց գործունէութեան մը մէկ կողմէ արաբ եւ ափրիկեան յառաջդիմական ուժերուն եւ Ֆրանսայի ու Եւրոպայի յառաջդիմական շարժումներուն հետ միւս կողմէ :

× Պէյրութի ոստիկանութիւնը կրակ բացած է մօտ երեք հարիւր Պաղեստինցի գաղթականներու վրայ, որոնք ցոյց մը կը կատարէին «Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութեան» կեդրոնատեղին շուրջ : Ինը թեթեւ վիրաւոր կայ անոնց մէջ երեք ոստիկան :

× Պէյրութի պարսիկ դեսպանը արտաքսուած ըլլալով իբրեւ անցանկալի անձ, պարսիկ կառավարութիւնն ալ արտաքսած է Թեհրանի լիբանանցի դեսպանը : Տագնապը ծնած է երբ լիբանանեան 4 թերթեր Պէյրութի պարսիկ դեսպանին մէկ հաղորդագրութիւնը հրատարակած է, ուր կը շեշտէր թէ նախագահ Նասր քանիցս փորձած է բարելաւել Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի յարաբերութիւնները, բայց նման բարելաւում մը կարելի չէ ցորչափ Ռայը «պատասխանատու Եմէնի եւ այլ իսլամ երկիրներու մահմետականներու ջարդին չի փոխեր իր քաղաքականութիւնը» : Լիբանանեան կառավարութիւնը անուանարկիչ նկատած է այս յայտարարութիւնը Նասրի նկատմամբ եւ հետապնդած է չորս թերթերը, որոնք հրատարակած էին այս հաղորդագրութիւնը :

Թեհրանի մէջ այս հարցը փակուած կը նկատուի, առ այժմ :

× Թեհրանի մէջ, նոր դատավարութիւն մը կը բացուի ի մօտոյ, 55 երիտասարդ Պարսիկներու դէմ, որոնք «յետադիմական եւ հակամիապետական» նկատուած են : Այս երիտասարդները «իսլամ ժողովուրդներու կուսակցութիւն» մը հիմնած են զոր իշխանութիւնները «յետադիմական» եւ «հակամիապետական» կ'որակեն : Կ'ըսուի թէ այս կուսակցութեան նպատակն էր միացեալ իսլամական Պետութիւն մը ստեղծել : Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, այս երիտասարդները յաջողած էին նաեւ զէնք գտնել «օտար երկրէ մը», որուն անունը թէեւ չի տրուիր, բայց անկնարկը Եգիպտոսի է :

ՖՐԱՆՍԱ

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Հանրապետութեան ընդհ. դատախազը պաշտօնապէս հաղորդեց մամուլին թէ յանձնարարագիրներ հանուած են եւ յանձնուած Մարոքեան իշխանութեանց որպէսզի իբրեւ վկայ լսուին՝ Զօր. Ուֆքիր եւ հրամանատար Տլիմի, բայց ոչ մէկ հետեւանք ունեցած են ցարդ : Ներկայ արդիւնքներուն ի տես, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալութեան միջազգային հրամանագիրներ հանած է Զօր. Մոհամմէտ Ուֆքիրի, հրամանատար Ահմէտ Տլիմիի եւ Լարպի Շթուքի կոչուածին դէմ :

Ինչպէս ծանօթ է Զօր. Ուֆքիր Մարոքի Ներքին նախարարն է, Տլիմի ազգային ապահովութեան ընդհ. տնօրէնին կցորդը եւ Շթուքի Մարոքեան յատուկ սպասարկութեանց պետը :

Կը մնայ գիտնալ թէ իրաց այս կացութեան մէջ, ի՞նչ պիտի ընէ Հասան Բ. Թագաւորը : Անտարակոյս, ֆրանսական կառավարութիւնը աչք առած է յարաբերութեանց անխուսափելի վատթարացում մը Մարոքի հետ : Ցարդ Ներքին նախարար Ուֆքիր գոհացած է ըսելով թէ բան չի գիտեր «այդ խնդրին մասին» եւ թէ ֆրանսացի նախկին սպայի խօսքը կուտայ եւ վերջապէս սովորութիւն չունի «մարդ մը կոնակէն զարնելու» :

Միւս կողմէ, ֆրանսացի երեք օրէնսգէտ բժիշկներ, որոնց յանձնուած էր Ֆիկոնի մարմնին դիագննութիւնը, զեկոյց մը հրապարակած են ուր կ'ըսեն թէ «մարդը մեռած է կարճ հեռաւորութենէ քաշուած գնդակէ մը», ինչ որ վճռապէս չի նշանակեր թէ անձնասպան եղած է :

Այս զեկոյցը, ինչպէս գիտել կուտայ տեղական մամուլը, բաւական միտք կը պղտորէ : Օրէնսգէտ բժիշկները խուսափած են իրենց եզրակացութեան մէջ անձնասպանութեան մասին խօսելէ, ապա գտնուած ատրճանակը որով Ֆիկոն անձնասպան եղած է լուռ չէր, մինչ բոլոր դրացիները յայտարարած են թէ ատրճանակի ձայն չեն լսած : Ինչպէս կ'երեւի բաւական հարցականներ կը մնան այս կնճռոտ հարցին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Տիկին Ինտիրա Կանտի առջի օր յայտարարեց թէ ընդունած էր Միացեալ Նահանգներ այցելելու նախագահ Ճոնսընի առաջարկը : Տակաւին չէ ճշդուած ճամբորդութեան թուականը : Յիշենք թէ Շասթրի Ուաշինկթըն պիտի մեկնէր յառաջիկայ ամսուան սկիզբը :

ՍԱՅԳՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Վիէթնամեան Նոր Տարիին զինադադարը յարգուած կը մնայ ամբողջ Վիէթնամի մէջ : Ամերիկացիներն ու Հարաւային Վիէթնամցիները սակայն կը մնան կազմ ու պատրաստ՝ որեւէ յարձակում դիմագրաւելու :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ պաշտպանութեան նախարար Տին Ռըսք, որ ներկայ եղած էր Նոր Տելհիի մէջ Շասթրիի յուղարկաւորութեան եւ այդ առիթով տեսակցութիւն մը ունեցած Կոսիգինի հետ, Ուաշինկթըն վերադարձին յայտարարած է. «Հիմա ամէնքըն ալ կը գիտակցին թէ Միացեալ Նահանգներ չեն որ արդէք կը հանդիսանան Հարաւ - Արեւելեան Ասիոյ խաղաղութեան» :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ղեկավարներուն փոխադարձ տեսակցութիւնները վերջերս դարձած են յաճախակի, ստեղծելով քիչ շատ խորհրդաւոր մթնոլորտ մը : Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Նովոթնի ներկայիս կը գտնուի Մոսկուա, մինչ Լեհաստանի ղեկավարները անցեալ Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի Փեշտա էին : Առջի օր Թիթօ կ'ընդունէր Եուկոսլաւիոյ խորհրդային դեսպանը : Անցեալ շաբաթ Շէլէփին Հանոյ էր եւ Բեժնեւ Մոնղոլիա : Հուսկ, վերջերս ուրիշ ղեկավարները Հունգարիա կ'այցելէին : Խորհ. ճակատի երկիրներուն այս յաճախակի հանդիպումներուն եւ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան յառաջիկայ 23րդ համագումարին միջեւ կապ մը կը նշեն քաղաքական դէտերը : Ոմանք գիտել կուտան թէ յառաջիկայ գարնան Մոսկուայի մէջ կրնայ գումարուիլ համայնավար կուսակցութիւններու ղեկավարներու ժողով մը : Յատկանշական է նաեւ Երկուշաբթի հրատարակուած ռումենիոյ հաղորդագրութիւնը, որ ջատագով կը հանդիսանար «բոլոր համայնավար կուսակցութիւններու միջազգային համաժողովի մը» գումարման :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահ Այուպ Խան առջի օր Լահոր մեկնեցաւ, բացատրելու համար Թաշքենդի մէջ Շասթրիի հետ կնքած համաձայնութիւնը, որուն դէմ բողոքած էին ուսանողներն ու ընդդիմադիրները : Փաքիստանի նախագահը շնորհաւորական հեռագիր մըն ալ ղրկած է Տիկին Կանտիի : Միւս կողմէն, փաքիստանեան բանակի ընդհ. հրամանատար Զօր. Մոհամմէտ Մուսա մեկնեցաւ Նոր Տելհի, ուր պիտի տեսակցի հնդկական բանակի ընդհ. հրամանատարին հետ, բանակցելու համար Թաշքենդի համաձայնութիւններուն գործադրութեան շուրջ :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ շուրջ Սփաք եւ Լընս շատ չափաւոր լաւատեսութիւն մը ցոյց կուտան ինչ որ կը վերաբերի Վեցերու բանակցութեան յաջող արդիւնքներուն :

«ԵՒՐՈՊԱ ԹԻՒ 1» կայանի խմբագրապետին մարմինը Ուրբաթ օր փոխադրուած է ձայնասփիւռի կայանին շէնքը ուրկէ Շաբաթ առաւօտ պիտի փոխադրուի Սէն Փիէր տը Շայօ եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը :

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՕՅԻ Ռալլին վերջացաւ անակնկալով մը : Արդարեւ հակակշռի յանձնախումբը մերժած է նկատի առնել հինգ առաջին հասած բրիտանական կառքերը, այն առարկութեամբ թէ կառքերուն լոյսերը չեն համապատասխաներ կանոնագրութեան : Այս ձեւով առաջին կը դասուի ֆրանսական կառք մը՝ Սիթրօէն Տէ - ԷՍ զոր կը վարէր Ֆինլանտացի մը :

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆՆԵՐ

Անգրագիտութեան դէմ պայքարին ծրագիրը, որ մշակուեցաւ Իւնեսքոյի եւ Թեհրանի միջազգային համագումարին կողմէ, գործադրութեան պիտի դրուի ի մօտոյ : Արդարեւ, ՄԱԿի Խորհուրդը 19 միլիոն ֆրանքի վարկ մը յատկացուց նախնական ծրագրին գործադրութեան համար, որ կը ձգտի անգրագիտութիւնը վերցնել Ալժերիոյ, Իրանի եւ Մալիի մէջ :

Այս որոշումը կը համապատասխանէ շահագրգռուած երեք երկիրներու պահանջին : Միւս կողմէ Ալժերիա 24 միլիոն, Իրան՝ 9.250.000 եւ Մալի 11.500.000 ֆրանքով իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն ծրագրին իրագործման :

Երեք երկիրներուն մէջ ալ պիտի կիրարկուի Թեհրանի համագումարին որոշած «ընտրովի» դրութիւնը, որ կը նախատեսէ գրաճանաչ դարձնել չափահասները այն շրջաններուն մէջ, որոնց ընկերային եւ տնտեսական զարգացումը անհրաժեշտութիւն մը կը նկատուի երկրին համար :

Ալժերիոյ մէջ ծրագիրը ունի երեք բաժին : Առաջինը իբրեւ շրջան պիտի ունենայ Սթաօնելի դաշտագետինը, որ կը նկատուի գիւղատնտեսական հարուստ շրջան մը, ուր հինգ հազար ագարակապաններ աշխատանքները պիտի վարեն իրենց միջոցներով : Միւս երկուքը նկատի ունին 15էն 35 տարեկան չափահասները : Անոնց մէկ մասը՝ քսան հազարի մօտ, կ'աշխատին քիմիական արտադրութեանց եւ քարիւղի գործարաններու՝ Արզեւի շրջանին մէջ : Մնացեալները՝ մօտաւորապէս յիսուն հազար շրջանի մը մէջ, ուր պիտի հաստատուին մետաղագործական եւ յարակից ճիւղերու գործարաններ :

ԻՐԱՆԻ մէջ ծրագիրը ունի երկու հանգրուաններ եւ չորս տարուան գործադրութեան ժամանակաշրջան մը : Առաջինը գործադրութեան պիտի դրուի Խուզիստանի երկրագործական մէկ շրջանին մէջ, ուր դեռ վերջերս հաստատուեցաւ ռազմական ցանց մը. երկրորդը՝ Սպահանի մէջ, որ կը շահագրգռէ հիւսուածեղէնի մէջ աշխատող 26 հազար բանուորներ, որոնց 90 առ հարիւրը անգրագէտ :

ՄԱԼԻԻ մէջ գործադրութեան դրուելիք ծրագիրը կը նախատեսէ հինգ տարուան ժամանակաշրջան մը : Ունի երկու բաժին : Առաջինը կը շահագրգռէ հարիւր հազար գիւղացիներ, որոնք Սեկոնի շրջանին մէջ կը մշակեն բամպակ եւ բրինձ, միւսը՝ վեց հազար բանուորներ, որոնք կ'աշխատին պետական ձեռնարկութիւններու մէջ՝ Պամաքօ եւ շրջակաները :

Առաջին անգամն է, որ ծրագիրները դուրս կ'ելլեն աշկերտութեան նախնական դասաւանդութեան շրջագիծէն, ընդգրկելու համար ծրագիրներ, որոնք կը նախատեսեն պատրաստել գիւղատնտեսներ, ճարտարարուեստի որակաւոր բանուորներ եւ, մինչեւ իսկ, քաղաքացիական դաստիարակութիւն :

ԻՒՆԷՍՔՕ

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Արշամ Խոնդկարեանը էջմիածնի ճեմարանաւարտ էր:

Սուրմալուի գիւղերէն, Թխագէմ, խոշոր, արտայայտիչ աչքերով տղան ճեմարանէն դուրս գալով աւարտած էր ռուսական իրաւաբանական համալսարանը: Վերադառնալով էջմիածին, կարգուած էր, իբրեւ փաստաբան, զբաղուելու վանքի եւ Սինոդի իրաւաբանական հարցերով: Բաջատեղեակ էր Հայ եկեղեցական իրաւունքին:

Ճեմարանի կրտսեր աշակերտներս Խոնդկարեանը կը տեսնէինք եւ կը բարեւէինք զինքը ամէն օր, ճեմարանի բակէն անցնելիս, քայլերն ուղղած դէպի վանքը կամ լճափին՝ զբօսնելու:

Փաստաբանական գործերէն դուրս Խոնդկարեանի սիրած զբաղումն էր Հայ և ռուսական գրականութեանց մասին դասախօսութիւններ տալ: Հաճոյքով կը լսէինք հմուտ, սակայն համեստ խօսողը:

Մեր անուշիկ ուսուցիչ Ստեփան Կանայեանը (Դրոյի հօրեղբայրը), որ Խոնդկարեանի հայրենակիցն էր, կը գովէր զայն միշտ իրեն յատուկ կատակով:

Հայաստանի Հանրապետութեան ընթացքին Արշամ Խոնդկարեանը դարձաւ խորհրդարանի պատգամաւոր, իբրեւ Սոցիալիստ-յեղափոխական կուսակցութեան ներկայացուցիչ: Ցաճախ լսած եմ նրա ելոյթները ամէն առթիւ:

Այդ ժամանակները ճգնաժամային պահեր էին մեր անբախտ ժողովրդի համար: Զորս կողմէ թշնամիներով շրջապատուած, անօթի, ցնցոտիներու մէջ անցէն, թէեւ Սարդարապատի, Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի յաղթանակները տարած, մեր հիւծուած ու լքուած ժողովուրդը անկարելի քայլերը կ'առնէր իր անկախ կեանքը կազմակերպելու:

Մեր միակ տէրն ու տիրականն էր խորհրդարանը, որին ենթակայ էր կառավարութիւնը, մինիստրները, որոնց գլուխը՝ ճգնաւորի կենցաղով ապրող մեր Քաջազնունին:

Հեշտ բան չէր կառավարել մի երկիր առանց նիւթական տարրական միջոցների: Կազմակերպողները առաջին քայլերը կ'առնէին իբրեւ նախարարներ եւ ի՛նչ խարխափումներով եւ դժուարութիւններով:

Ամէն ինչ քննութեան կ'առնուէր խորհրդարանի կողմէ եւ ամէն օր խիստ քննադատութիւններ կը լսէինք ընդդիմադիրներէն, որոնցմէ երեքը ունկնդիրներու կողմէ առանձին ուշադրութեան առարկայ էին — անկուսակցական Ստ. Մամիկոնեան, Արշաւիր Մելիքեան համայնավար եւ Արշամ Խոնդկարեան Սոցիալ-Յեղափոխական:

Արշամ Խոնդկարեանը համարձակ ընդդիմադիր էր, անոր ելոյթները խելքի մօտիկ, պարզ, արդար եւ կուռ տրամաբանութեամբ օժտուած էին: Այդ խիզախ քննադատը անխնայ կերպով շարունակ ճաղկեց անարդարութիւնները, աչք ծակող յոռի երեւոյթները: Նորաստեղծ կառավարութիւնը դեռ չէր կրցած իր ձեռքի մէջ պահել կարգ ու կանոնը եւ այդ թուլութենէն օգտուող մութ եւ անբաղձալի անհատներ ու խմբակներ, նոյնիսկ նախկին մարտիկներ, երկրի անդորրութիւնը կը խանգարէին: Խոնդկարեանը, որ իրաւունքի, խաղաղութեան եւ արդար ժողովրդավարութեան քաջ պաշտպանն էր իր խառնուածքով եւ կրթութեամբ, խրոխտաբար ծառացաւ բոլոր յոռի երեւոյթներուն դէմ:

Անվախ կերպով խարազանեց անիրաւութիւնները, զեղծարարութիւնները եւ բռնութիւնները: Ընդհանրացումներով չբաւականանալով, ճշգրիտ տեղեկանքներով զինուած, տեղանուններ, անիրաւ մարդկանց անունները տալով, կառավարութեան անդամներու երեսով կուտար անբաղձալի երեւոյթները հրապարակով եւ շատ անգամ նախարարներին նեղը կը դնէր:

Շատ լաւ կը յիշեմ, ինչպէս ներքին գործերու նախարար Արամի երեսին շըպրտեց «ստրաժնիկ» (ցարական ժամանակի գիւղական շրջաններու հեծեալ ոստիկան, որ յայտնի էին իրենց անտաշութեամբ եւ կոպտութեամբ) անունը մի ինչ որ դէպքի պատճառով: Ուժեղ անհատականութեան տէր Արամը բուռն բողոք չյարձրացուց, կուլ տուաւ վիրաւորանքը:

Ինչո՞ւ Արամը լռեց: Որովհետեւ, ինչպէս ամէնքս գիտէինք, այնպէս ալ Արամը, որ Արշամ Խոնդկարեանը, իրաւ էր, ամէն ինչ ճիշդ կը տեսնէր: Այո՛, նա ամէն ինչ ճիշդ կը տեսնէր, լաւ չգիտէր, սակայն ան գիտէր ի՛նչպէս հարուածել: Խոնդկարեանի հարուածները քանդող չէին ընդհանրապէս, այլ շինիչ էին, ուղղող: Սակայն, չէ՞ որ նա ընդդիմադիր էր տիրող կուսակցութեան: Այո, ընդդիմադիր էր, բայց փոխանակ դրսէն, ռուսական իր կուսակցութենէն ստանալու իր վարուելակերպի հրահանգները, Խոնդկարեանը խորապէս Հայ էր, հոգիով ու մարմնով Արարատեան դաշտի գիւղացու զաւակ, ճեմարանի բովէն անցած, միշտ ուզեց շտկել, ուղղել, օգնել, որ մեր կառավարութիւնը հմուտ եւ արդարութեամբ կառավարէ մեր նորաստեղծ պետութիւնը: Խոնդկարեանն աւելին կատարեց իր բուռն քննադատական ելոյթներով, քան մի նախարար:

Վերջն ինքն ալ, դժնդակ պայմաններու մէջ, նախարար դարձաւ:

Ով հետեւած է Խոնդկարեանի հեղինակութիւններուն, վկայ է անոր բծախնդիր մօտեցումներուն որեւէ հարցի վերաբերեալ: Սուր գննող էր, անաչառ դիտող: Սրտանց կը հրճուէր մեր երկրի ներկայ վերելքի համար, երիտասարդական թարմութեամբ լաւատես էր մեր ապագայի համար: Նոյնիսկ գնաց իր ցորենդոյն ձեռքերով շօշափելու մեր երկրի իրականութիւնը, տեսնելու իր ազգականները, որոնց շատերը խոշոր գիտնականներ դարձած, օրնիրուն կը կերտեն մեր զարգացող մշակոյթը, ինչպէս օրինակ իր քեռայր Արարատ Ղարիբեանը, նոյնպէս Արարատեան դաշտէն, նոյնպէս ճեմարանական, ինչպէս Խոնդկարեանն ինքը:

Չը մոռնանք նշել, ինչպիսի անձնուրացութեամբ եւ զօրով հաւաքեց եւ հրատարակեց Հանդուցեալ հայ պատմաբան Ն. Ադոնցի պատկառելի հատորը:

Ափսո՜ս, որ հեռացաւ մեզմէ, հազար ափսո՜ս:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՌԱՆՃԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Բ.

Հետեւեալ օրը Տր Բոպերթի Համաժողովին առջեւ կը կարդայ իր յաւելումը՝ Առաքելեանի յիշատակագրին ընթերցումէն յետոյ եւ կ'աւելցնէ. «Ինչ որ ըրիք Պօէրներու դիւցազնական ազգին համար, նոյնը ընելու էք նաեւ հայ ժողովուրդին համար: Հանդիսաւորապէս յայտարարեցիք, թէ Պօէրները արժանի են անկախութեան, պէտք է յայտարարէք, որ Հայերն ալ արժանի են անկախութեան: Ճշմարիտ է որ հայկական խնդիրը չունի Պօէրներու հարցին այն համեմը, զոր կուտայ Գողիաթին դէմ մաքառող Դաւիթի մը տեսարանը, բայց միթէ հարիւրներով խոշտանգուող ու մորթոտուող կիներու եւ երախաներու քստմնելի տեսարանն ալ չունի՞ իր ուրոյն զօրութիւնը՝ սրտերը թունդ հանելու համար: Հայ ժողովուրդը իր հինաւուրց քաղաքակրթութեամբ, իր բազմակուտակ չարչարանքներով արժանի է որ Եւրոպա զինք ճողոպրէ բռնաւորին լուծէն: Հայերը կը չարչարուին Թուրքերու լուծին տակ, այսինքն բարբարոս ազգի մը, որ որեւէ յոյս չի ներշնչեր, բարեփոխուելու է ուրեմն որ Եւրոպա իր պաշտպանութեան տակ առնէ հայ ժողովուրդը, անոր ազատագրութիւնը փութացնէ՝ վերջնական կորուստէն փրկելու համար»:

Ահմէտ Ռիզա կ'առաջարկէ որ սուլթանին ուղղուած պարսաւանքին հայկական կոտորածներու համար Եւրոպայի ալ ուղղուի պարսաւանք մը, քանի որ մեղսակից եղաւ Սուլթանին: Կ'առաջարկէ նաեւ «ջնջել Ս. Ստեֆանոյի դաշնագրին յիշատակութիւնը, որովհետեւ Անգլիոյ հետ ամբողջ Եւրոպա չքացուց այդ դաշնագիրը, յիշուելու է միայն Պերլինի դաշնագիրը»:

Համաժողովը կ'ընդունի Ահմէտ Ռիզայի առաջարկը:

Քաջալերուած այս յաջողութենէն՝ Ահմէտ Ռիզա կը յայտարարէ. «Հայերը տարածուած են Օսմ. պետութեան ամէն կողմ, ոչ մէկ կէտի վրայ մեծամասնութիւն կը կազմեն, ուստի անգործնական է մասնաւոր ռեժիմ մը Հայերու համար, որովհետեւ չկայ Հայաստան մը, որպէսզի կարելի ըլլայ անոր համար մասնաւոր ռեժիմ մը հաստատել: Տաճկաստանի ամբողջական բարենորոգութեամբ միայն ամէնուն կացութիւնը կըրնայ բարւոքուիլ: Մասնաւոր ռեժիմի մը գաղափարը կրնայ սուլթանը աւելի գըրգռել եւ Հայերու դէմ հալածանքները սաստկացնելու պատճառ ըլլալ»:

Եւրոպացի ունկնդիրները համամիտ կը գտնուին Ահմէտ Ռիզայի գաղափարներուն եւ ուժգնօրէն կը ծափահարեն զինքը, ոչ մէկը կը բողոքէ յայտարարութեան դէմ: Զօպանեան կը տեսնէ որ սրահին մէջ ներկայ եղող բազմութիւնը հակակիր վերաբերում ունի Հայերու հանդէպ: Բեմին վրայ գտնուող Եւրոպացիները լուռ կը մնան, շատեր կը մօտենան Ռիզայի ձեռքը սեղմելու համար: Կարեկցութեան քանի մը տժգոյն բառեր կ'արտասանէ Նովիքով, որ յիշատակագիրը ստորագրողներէն մէկն էր: Ընկերաբան Տր Բոպերթի, որ անբաւարար կը գտնէր բարենորոգումներու գործադրութիւնը, անկախութիւն կ'առաջարկէր, կը մնայ լուռ ժողովասրահին տրամադրութիւնը տեսնելով: «Եւրոպացիներու մեծամասնութիւնը կը շատանար պարզ ցաւակցութիւն մը յայտնելով Հայերու՝ իրենց կրած դժբախտութեանց համար, չէր համոզուած որ կարելի էր հայ ժողովուրդին շնորհել մասնաւոր ռեժիմ Տաճկահայաստանի մէջ» («Անահիտ», Յուլիս - Օգոստոս – Սեպտեմբեր 1900, թիւ 9, 10, 11, էջ 235 - 239):

Ընկերաբան Բոպերթի Ռուս մըն է, դասախօսած է եւրոպական համալսարաններու մէջ նախապէս դրապաշտութիւն, յետոյ իմաստասիրութիւն, հիմնելով յատուկ վարդապետութիւն մը: 1909ին կը հրաւիրուի դասախօսելու Ռուսիոյ համալսարաններուն մէջ եւ 1915ին կը սպաննուի սեփական դղեակին մէջ:

Բոպերթի եւ Ռիզա նոյն դպրոցին կը պատկանին, իրար կը ճանչնան, Ռիզայի ուղղած խօսքը — ամէն ժողովուրդ ունի այն կառավարութիւնը, որուն արժանի է — իր ընկերաբանի եւ դրապաշտի գաղափարն է: Հաւատացա՞ծ էր թէ Համաժողովին կողմէ արտայայտուած պահանջը պիտի ըլլար ընդունելի պետութեանց կողմէ, որոնք մատ մը չշարժեցին կոտորածներու առեն, Ռուսիա, իր հայրենիքը, պիտի ընդունէ՞ր արեւելեան նահանգներու մէջ անկախ Հայաստան մը՝ երբ մերժեց անգլիական առաջարկը դրաւումի վերջ տալու համար խժդժութեանց:

Որպէս դրապաշտ՝ Բոպերթի կ'ուսուցանէ, թէ ընկերութեան մը հոլովոյթը կ'անցնի աստուածաբանական շրջանէն բընազանցականի եւ յետոյ դրականի: Ո՞ր շրջանին մէջ կը գտնուի Հայ ժողովուրդը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԷՔԵԱԹ

ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՈԳԻՆ

Ա.

Լինում է, չի լինում, մի թագաւոր է լինում, այդ թագաւորը ունենում է մի շատ գեղեցիկ աղջիկ, որին այնքան էր սիրում, այնքան էր սիրում, որ պատրաստ էր նրա երջանկութեան համար իր բոլոր պալատներն ու գանձերը տալու, մինչեւ անգամ իր թագն ու կեանքը:

Աղջիկն էլ շատ խելօք ու գեղեցիկ էր, եւ իր հօրն անչափ սիրում էր ու յարգում: Երբ աղջիկը քսան տարեկան դարձաւ, հայրը ցանկացաւ այդ առթիւ մի մեծ հիւրասիրութիւն սարքել եւ երկրի բոլոր մեծամեծներին ու հարուստներին հրաւիրել. բայց աղջիկը, որ շատ համեստ ու ազնիւ մէկն էր, դիմեց հօրն ու ասաց. —

— Սիրելի հայրիկ, որովհետեւ այս հանդէսն իմ պատճառով ես սարքում, ուստի խնդրում եմ, բացի քո բարեկամներից ու մեծամեծ մարդկանցից, հրաւիրես նաեւ մեր քաղաքացիներին, լինեն դրանք հարուստ թէ աղքատ, կրթուած թէ անկիրթ, ծեր թէ երիտասարդ: Եւ եթէ իմ խնդիրը չկատարես, այն դէպքում ես էլ այդ հանդէսին չեմ գայ:

Հասաւ հանդէսի օրը, իշխանուհին հագնում է իր ամենաթանկագին ու ամենագեղեցիկ զգեստները, որոնք շողշողում էին ճրագների լոյսի տակ, ապա գալիս է հանդիսասրահ: Բոլոր հիւրերը ոտքի են ելնում, ծափերով ու կեցցէներով ընդունում իրենց սիրելի իշխանուհուն եւ շնորհաւորում տարեդարձը: Ներկաները սկսում են ուտել, խմել, երգել, պարել եւ ուրախանալ երկար կեանք եւ երջանկութիւն մաղթելով նրան:

Իշխանուհին այնքան ուրախ եւ զուարթ դէմք ունէր, որ բոլոր հիւրերը, ազդուելով նրա զուարթութիւնից, իրենք էլ իրենց շատ զուարթ եւ ուրախ էին զգում. եւ որովհետեւ այդ օրը իշխանուհին շատ գեղեցիկ էր հագուած՝ բոլորի ուշադրութիւնը նրա վրայ էր:

Երբ հիւրերն իրենց բարեմաղթութիւնները վերջացրին՝ իշխանուհին իր շնորհակալութիւնները յայտնեց եւ այսպէս խօսեց.

— Շատ շնորհակալ եմ, որ հօրս եւ իմ հրաւէրն ընդունել եւ նեղութիւն էք կրել ու այստեղ եկել. սակայն բոլորդ էլ պիտի իմանաք, որ այս հանդէսները, այս զուարճութիւններն ու ուրախութիւնները այն ձիւնի փաթիլներին են նմանում, որոնք թափւում են ալեկոծ ծովի երեսը ճերմակացնում ու ապա հալւում, անյայտանում: Այժմ այս հանդէսն էլ շուտով, աւելի շուտ՝ քան որ մենք ենք կարծում, կը վերջանայ, կ'անցնի, բայց ձեր սիրալիրութիւնը երբեք չեմ կարողանալու մոռանալ եւ բոլորիդ էլ շատ ու շատ շնորհակալ եմ. միայն խնդրում եմ, որ կեանքում այսպիսի ուրախութիւններին, ինչպէս եւ տխրութիւններին, շատ էլ կարեւորութիւն չտաք, այլ աշխատէք այնպիսի գործեր անել, որոնցմով ուրիշներին բախտաւորեցնէք եւ ուրախացնէք, ուրիշների աչքն ու յարգանքը ձեռք բերէք, որով դուք մշտապէս երջանիկ կը լինէիք:

Երբ իշխանուհին իր այս իմաստուն խօսքը վերջացրեց, բոլորը հասկցան, որ նա ոչ միայն շատ գեղեցիկ է, այլ եւ շատ խելօք է, ուստի ոտքի կանգնելով սկսեցին ծափահարել ու «կեցցէ» կանչել:

Իշխանուհին, բացի շատ գեղեցիկ ու ճաշակաւոր հագուստից, այդ օրը կրում էր մի շատ սիրուն ու թանկագին ապարանջան, որ նրա գեղեցկութիւնը կրկնապատկում էր. իր ճառն ասելու ժամանակ, այդ գեղեցիկ ոսկեզարդ ապարանջանը հազար ու մի ցոլքերով ու գոյներով շողշողում էր ճրագների լոյսի տակ եւ ներկաների աչքերը շլացնում:

Հանդէսն ու ուրախութիւնը տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր, որից յետոյ հիւրերը ցրուեցին իրենց տները:

Երբ բոլոր հիւրերը պալատից հեռացան, իշխանուհին հանգստանալու եւ քնելու համար իր ննջարանը գնաց. եւ հէնց որ հագուստները հանեց եւ ուզում էր անկողին մտնել՝ նկատեց, որ ոսկեզարդ ապարանջանը չկայ: Իսկոյն նաժիշտներին պատուիրեց, որ այդ մասին տեղեկացնեն թագաւորին: Նրանք էլ անմիջապէս թագաւորին յայտնեցին, որ իշխանուհու ապարանջանը, այսինքն՝ թագաւորական գանձարանի ամենաթանկագին ոսկեղէնը կորել է:

Թագաւորն այդ լուրը լսելով, խիստ յուզուեց. իշխանուհուն իր մօտ կանչեց եւ այսպէս ասաց.

— Եթէ դու չպնդէիր եւ քաղաքի բոլոր մարդկանց չհրաւիրէինք հանդէսին՝ ապարանջանդ չէր կորչի, որովհետեւ մեծամեծներն ու հարուստները երբեւէ քո ապարանջանը չէին գողնալու:

Ապա թագաւորը հրամայեց, որ մունետիկները քաղաքում յայտարարեն, թէ ով որ իշխանուհու ոսկեզարդ ապարանջանը գողացողին գտնի՝ հազար ոսկի նուէր կը ստանայ:

Թարգմ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՈՒՐԵՐ ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ

Տիկին Եմմա Մկրտիչեան Խարբերդի Դատեմ գիւղէն, հարազատները տեսնելու ցանկութեամբ վերջերս այցելեց իր ծննդավայրը։ Շատերու նման ես ալ փափաքեցայ ունենալ տիկնոջ տպաւորութիւնները այս երբեմնի հայաշատ եւ հայաբոյր բնավայրին ներկայ վիճակին մասին։ Եւ, նկատի ունենալով, որ «Յառաջ» միշտ ալ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է Թուրքիոյ ներքին կեանքի մասին, կը ներկայացնեմ Տիկնոջ տպաւորութիւնները։

« Սեպտեմբեր 17ին ճամբայ կ'ելլեմ դէպի Պէյրութ եւ հոնկէ անմիջապէս կը մեկնիմ Ատանա։ Հաղորդակցութեան անբաւարար միջոցներուն պատճառաւ կը հարկադրուիմ երկու օր մնալ հոն։ Աչքի զարնող առաջին կէտը մուրացկանութեան գոյութիւնն է. աղքատութեան հետեւանքով ամէն կողմ կը վխտան մուրացկանները։ Մէկ օրուան համար կը մեկնիմ Այնթապ, տեղացի ժողովուրդը, որ գողութիւնը արհեստի վերածած է, վստահօրէն կոշտ ու կոպիտ է, չըսելու համար վայրենի։ Յաջորդաբար կ'այցելեմ Քիլիս, ուր արդիական կայարան մը շինուած է օթօքարերուն համար, Պէչ-Քափու, Կէօլ-Քասիս եւ ապա Մալաթիա։ Այս բոլոր վայրերուն մէջ ճամբաներու երկայնքին զետեղուած են ապահովութեան պահակներ, որովհետեւ, ինչպէս բսին մեզի, կեանքի ապահովութիւն գոյութիւն չունի։ Քանի մը օր Մալաթիա մնալէ ետք, առաւօտ մը ճամբայ կ'ելլենք դէպի Էլ Ազիզ, որմէ բաժնուած էի յիսուն տարի առաջ։ Հարազատներս եկած էին զիս դիմաւորելու։ Կարօտը արտասուքով կ'ողջագուրուիմ անոնց հետ։ Քանի մը օր հանգստանալէ ետք, հարազատներուս առաջնորդութեամբ կը բարձրանանք Վերի քաղաքը, այսինքն բուն Խարբերդը։ Աստուածամօր եկեղեցին քար ու քանդ եղած է եւ դարձած՝ աղաւնիներու բոյն։ Կատարեալ մեռելատուն դարձած է երբեմնի այս շէն ու բարգաւաճ քաղաքը։ Սուրբ Կարապետի եկեղեցիէն միայն չորս պատերը մնացած են, ոչ մէկ շունչ, հսկայ բերդին հետքն անգամ չկայ. միայն մզկիթ մը ...։

Ուշ երեկոյեան կը վերադառնանք Մեզրէ. կարմիր Խօնախը աւերակ եղած է. միայն յիսուն հայ եւ ասորի ընտանիքներ կան. Հայերը ընդհանրապէս Բալուցիներ եւ Արաբկիրցիներ են։ Մեզրէ բաւական զարգացած է. արդարեւ բաւական թիւով գործարաններ եւ տուներ շինուած են, անշուշտ ամերիկեան դրամագլուխով եւ պաշտօնէութեամբ։ Պտուղները չափէն աւելի առատ են, որովհետեւ գնողներու թիւը քիչ է՝ աղքատութեան հետեւանքով։ Շարժանկարի երեք սրահներու մէջ կը ներկայացուին միայն ամերիկեան ժապաւէններ։ Մեզրէի կցուած են երբեմնի Եղէգի, Քեսրիկ, եւ Սիւրսուրիւ գիւղերը։ Մեզրէի եւ Հիւսէյնիկի միջեւ տարածուող այգեստաններուն հետքերն անգամ չեն մնացած։ Հիւսէյնիկը երեսի վրայ ձգուած է, բնակչութիւն գրեթէ չունի։

Հինգ օր Մեզրէ մնալէ ետք, կը մեկնիմ դէպի Դատեմ, ծննդավայրս։ Ճամբու ընթացքին կ'անցնիմ Ծովքէն, Կէօլճիւքէն, ուրուն Ս. Նշան վանքին միայն մէկ պատը դեռ կանգուն մնացած է։ Վերջապէս՝ Խոյլու, Քնատատիճ, Քորք եւ Տէվէ Պոյնի կոչուած լեռնէն, ուր հազարաւոր Հայերու եւ Յոյներու գերեզմանը եղաւ յոյն-քեմալական պատերազմի օրերուն։

Ժամ առաջ կ'ուզեմ հասնիլ Դատեմ, ծննդավայրս, ուր մանկութեանս երազ օրերը անցուցած եմ։

Զէյթնատակ լեռը տխուր տրտում մեզի կը նայի, կը գտնեմ աւերակի վերածուած հայրենի տունս. բոլոր աղբիւրները գրեթէ ցամքած են, միայն Ս. Յովհաննէսի ջուրը դեռ կը հոսի։ Եկեղեցիին չորս պատերը միայն մնացած են կանգուն, ատոնց քարերն անգամ տարած են, մէկ խօսքով քար ու քանդ ըրած են. անոր փոխարէն շինած են քանի մը նոր տուներ։ Երբ Թուրքի մը հարցուցի, թէ ո՞ւր են աղբիւրները, պատասխանեց.

— Այն օրէն որ Հայերը հեռացան, աղբիւրները այլեւս չերեւցան։

Երկու օր մնացի ծննդավայրիս մէջ եւ կրկին վերադարձայ Մեզրէ, անցեալի տրտում յուշերով։

Քանի մը օր ետք հրաժեշտ տուի սիրելիներուս, ով գիտէ անգամ մըն ալ չը-տեսնելու պայմանաւ։

Մեզրէի մէջ, ուր Հայոց գերեզմանատունը քանդուած է, հայ մեռելները կը թաղուին ասորի կրօնաւորին կողմէ իրենց գերեզմանատան մէջ»։

Ամփոփեց՝ Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ »

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Անտարակոյս, Նոր Տարւոյ տօնական օրերու այս շրջանին, յիշատակելի օր մըն է նաեւ, այլեւս աւանդութիւն դարձած Ֆ. Կապ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղին կազմակերպած «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսը, որ հակառակ այս ցուրտ օդերուն, լեցուած էր մանուկներով ու ծնողքներով, Ազգային Տան սրահը, Յունուար 16ի Կիրակին, կէս օրէ վերջ։

Տաքուկ էր մթնոլորտը, ջերմիկ ու հայաշունչ, ուր մեր փոքրիկները հանդէսի սկզբնաւորութենէն մինչեւ վերջին վարագոյրը, ցոյց տուին իրենց շնորհները արտասանութիւններով, երգերով, դաշնակահարումով, թատերախօսութիւններով եւ հայկական պարերու քնքոյշ նազանքներով, անմիջական հսկողութեամբը եւ առաջնորդութեամբ տեղւոյն Հայկազեան վարժարանի նուիրեալ ուսուցչուհիներ Տիկին Գայթանճեանի եւ Օր. Ստեփանեանի, որոնց եռանդն ու յարատեւութիւնը հայ մանկուոյն հայեցի դաստիարակութեան մարզին մէջ, գովելի է ու գնահատելի։

Խօսեցաւ Լիոնի եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Վրդ. Սահակեան որ ուրախութիւնը յայտնելէ ետք, լսելով փոքրիկ Հայկազուններու գեղգեղանքն ու թոթովումները մայրենի լեզուով, գուրգուրանքով մը ըրաւ ներկայ մայրերուն եւ անոնցմէ կիրիչ աւագներուն վրայ իրենց զաւակներուն Ա., Բ., Գ. սորվեցնող տարագիր ու մահամերձ, մայրերուն, եւ ըսաւ. « Մեծ դեր ունի հայ մայրը կատարելիք այս օտարութեան մէջ, ունի եւ դժուարութիւններ, բարեբախտութիւն է որ կայ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի նման կազմակերպութիւն մը եւ անոր ժրաջան անդամուհիները, որոնք կը ջանան վառ պահել ոգին հայկական իրենց բարենպատակ գործերուն տարրերը, օրհնութիւն եւ յաջողութիւն անոնց բարի եւ ազգանուէր ձեռնարկներուն »։

Բաւն վայրկեանի դադար մը տրուեցաւ, որուն ընթացքին պատուոյ սեղաններու շուրջ փոքրիկները առատօրէն կերան Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած կարկանդակները եւ խմեցին Կէնճեան եղբայրներու կողմէ նուիրուած խմիչքները։

Հանդէսի երկրորդ մասին, Տիկին Գայթանճեան, Ֆ. Կ. Խաչի փութաջան քարտուղարուհին, հակիրճ տեղեկագիր մը կարդաց իրենց կատարած բարենպատակ գործունէութեանց մասին, կարօտեալներու օգնութիւն, հիւանդներու այցելութիւն, հայ զինուորներու ծրարներու առաքում, կրթական ձեռնարկներու եւ ուսանողներու քաջալերանք եւ օգափոխութեան կայան։ Յայտնեց թէ Խաչուհին ոչ մէկ դժուարութեան առջեւ չընկրկիր, քանի որ սիրով յանձն առած է բոլոր պարտականութիւնները ու զոհողութիւնները որպէս բարենպատակ կազմակերպութիւն։ Շնորհակալութիւն յայտնեց Լիոնի Հայութեան, որոնք սիրայօժար կը պատասխանեն Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Նոր Տարւոյ կոչին ու կը դրկեն իրենց նուէրները, զօրացնելով կազմակերպութեան գործը։ Եղան ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ, ու գոյացաւ 855 նոր Ֆրանք, որուն մէկ մասը պիտի յատկացուի Հայկազեան վարժարանին ու նաեւ Ֆ. Կ. Խաչը պիտի ստանձնէ Հինգշաբթի օրուան մը աշակերտութեան ճաշի մատակարարութիւնը ու սպասարկութիւնը։

Վերջին տեսարանը եղաւ, սրահի մթութեան մէջ, բեմին վրայ վառուած խաբոյկը եւ ատոր շուրջ հաւաքուած քառասունէ աւելի պատանիներու ու պարմանուհիներու խանդավառ երգերն ու ճըկուն պարերը, որոնք կը յիշեցնէին Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի ոգին եւ անոնց արձակուրդի շրջանին վայելած հաճելի օրերը։ Երանի թէ այդ հայրենասիրական զգացումը որ հիմա կայ այդ մանկունակ սրտերուն մէջ, մեծնայ, արծարծի տարուէ տարի ու զօրանայ։

Արժանապատիւ Տէր Վռամշապուհ քահանայ Հօր պահպանիչով, եւ փոքրիկներու կողմէ երգուած Հայր Մերով, կը վերջանար մանկական ու գեղարուեստական այս հանդէսը։

Հայկական Կաղանդ Պապան, սրահին մէջ գտնուած 120է աւելի փոքրիկներուն տուաւ բոլորին ալ յարմար խաղալիկներ ու գիրքեր։

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդէն աւելի վայրագ գազան չկայ՝ երբ իր մոլուցքին հաւասար ուժ ունի։

ՊԼՈՒՏԱՐՔՈՍ

×

Քիչ մարդոց բնաւորութեան մէջ կայ՝ առանց նախանձելու յարգել իրենց երջանիկ բարեկամը։

ԷՍՔԻԼԷՍ

×

Երկրի վրայ եւ անոր տակ գտնուող ամբողջ ոսկին չարժեր այնքան՝ ո՛րքան առաքինութիւնը։

ՊԼԱՏՈՆ

×

Գիտութիւնը լեռ մըն է, որու վրայ քիչեր կրնան բարձրանալ. պարտականութիւնը ճամբայ մըն է, որ ամէնքը կրնան անցնիլ։

ԿԼՕԹԷ

×

« Անկարելի »ն բառ մըն է, որուն կաբելի է հանդիպիլ անմիտներու բառացանկին մէջ միայն։

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

×

Զիս շրջապատող պատուաւոր մարդիկը սիրել, չարերէն խուսափիլ, բարիք ընել, չարիքին տոկալ ու մոռնալը յիշել. — ահա՛ իմ լաւատեսութիւնը։ Ան օգնեց ինծի որ ապրիմ։

ԱՆՏՐԷ ՄՈՐՈՒԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Խմբագիրէն, բժիշկէն և ճարտարապետէն գործակատարի պէս բան մը եղած էր ան։

Անոնց բոլոր գործերը ինքը կը տեսնէր եւ իրեն յանձնուած պաշտօնները լի ու լի կը կատարէր։

Բղէզ իր սեփական նկարագիրը ունէր։ Ամեւապետ եւ խնայասէր էր ան, իր երեք պաշտպաններուն տուած ամսաթոշակին միայն մէկ մասը ծախսելով, մնացած մասը կը պահէր։ Մաքրասէր էր եւ կոկիկ, միշտ խնամուած զգեստներ կը հագնէր։

Տիկին Շապան եւ Տիկին Գութ քանի մը անգամ Բղէզը ճաշի հրաւիրած էին իրենց տունը։ Պատանիին բերանը բաց մնացած էր անոնց ընտանեկան վիճակը տեսնելով եւ այն օրէն անգին գանոնք եւս իր պաշտպաններուն չափ յարգել սկսած էր։

Բղէզ իր պաշտպանին «պարոն Մօպրէ» չէր ըսեր, այլ «վարպետ», իսկ պարոն Գութին «պարոն բժիշկ» ըսելու տեղ «պօն բժիշկ» կ'ըսէր, բայց Զարտաքը միշտ «պարոն Զարտաք» կը կոչէր։

.

Բղէզ հազար խնամքով Զարտաքի վէրքը լուալէ ետք կապեց։

— Հիմա ըսէ նայիմ, տղաս, այս ժամուն ո՞ր սատանի ծակէն ելլելով քարափէն անցար, ի՞նչ գործ ունէիր հոս, հարցուց Զարտաք իր սովորական պաղարիւնութիւնը գտնելէ ետք։

— Ձեր տունը կուգայի կոր, պարոն Զարտաք, պատասխանեց պատանին։

— Այս ժամուն ի՞նչ գործ ունէիր իմ տունս։

— Այս առտուան մարդուն լուսանկարը կը բերէի կոր, պարոն։ Մինչեւ օրինակները հանելս, գեղը թաթխելս, չորնալուն սպասելս բաւական ժամանակ կորսնցուցի։ Մտածեցի որ եթէ վաղը առտու բերէի, թերեւս ուշ մնացած պիտի ըլլայի, ատոր համար, լմննալուն պէս բերի։

— Աղէկ ըրեր ես. տղաս ... պատահմամբ գիս մահէն ազատեցիր...։ Եթէ դուն վրայ հասած չըլլայիր, գործս պէտք էր ...։ Հապա սա տարճանակը ո՞ւրկէ գտար։

— Ատկէ զատ պրաունինկ մըն ալ ունիմ, պարոն Զարտաք։ Վարպետիս հետ երբեմն օթօյով հեռու տեղեր կ'երթամ եւ պէտք կ'ըլլայ ...։ Աւազակապետ Փօնօյի դէպքը չէք մոռցած անշուշտ ... անկէ ի վեր երկու չաթ փաթ կը գործածեմ կոր քովս։

— Ապրիս տղաս, խելացի երիտասարդ մըն ես եղեր ...։ Ձեռքդ տուր նայիմ, տուր որ շնորհակալութիւնս յայտնեմ քեզի։

Քաջ պատանին իր բարերարին ձեռքը յարգանօք սեղմելէ ետք մեկնելու պատրաստուեցաւ։

— Ոչ, մի երթար, ըսաւ Զարտաք դայն վար դնելով։ Այս գիշեր հո՛ս կեցիր։ Ձեմ ուզեր որ գիշերուան այս ժամուն դուրս ելլես։

— Ինչո՞ւ, պարոն։ Մի վախնաք, չաթ փաթ մըն ալ ես ունիմ դրպանս։

— Առտուան ժամը մէկն է, տղաս։ Այս ժամուն այդ ամայի փողոցէն անցնիլ չըլլար ...։ Անխոհեմութիւն է ...։

Ապա բազմոց մը ցոյց տալով աւելցուց։

— Սա բազմոցին վրայ երկնցիր։

— Չաթ փաթս քովս է, պարոն Զարտաք, բայց քանի որ ըսողը դուք էք, ձեր խօսքէն դուրս չեմ կրնար ելլել։

— Գիտեմ, տղաս, գիտեմ որ վախկոտ չես, բայց քու երթալէդ ետքը աչքս դուրսը պիտի մնայ ...։

— Իրաւունք ունիք, պարոն Զարտաք։ Շատ աղէկ, հոս կը մնամ։

— Սրտեղէն երկու բարձ առ եւ անկողինդ շտկէ։ Գիշեր բարի։

— Գիշեր լոյս բարի, պարոն Զարտաք։

Զարտաք իր սենեակը քաշուելով անկողին մտնելու կը պատրաստուէր, երբ քովի սենեակէն Բղէզի ձայնը լսուեցաւ որ կը պոռար.

— Պարոն Զարտաք։

— Ի՞նչ կայ, դեռ չե՞ս քնացեր։

— Վարպետիս վրայ կը մտածէի, քունս կը տանի՞։

— Վարպետդ ի՞նչ է եղեր որ։

— Առտուան ըրածը միտքէս չելլեր ... դեռ աչքիս առջեւն է ...։

— Ատիկա ինծի ըսելու համա՞ր է որ թող չես տար որ քնանամ ...։

— Էհ, Սպանացին չունի պէս մարթեց ... պզտի՞կ բան է ...։

ԲՈԳԱՋՈՒՐԻՆ ԳԱԽԱԹԸ

Յաջորդ առաւօտուն, Թրնօն հիւանդանոցի սրահները այցելելէ ետք, տօքթօր Գութ իր օգնականին հետ հիւանդանոցին բժշկական փորձարկութեանց աշխատանոցը քաշուեցաւ։

Բժիշկը խառնուածքով արիւնոտ ըլլալով առատ ջուր կը խմէր եւ արիւնը մաքրելու համար, խմած ջուրին մէջ բող (ժանսխան) խառնել կուտար։

Այն օրն ալ, սովորականին պէս, հիւանդապահը ափսէի մը մէջ շիշ մը բողաջուր եւ ջուրի գաւաթ մը դրած. բերաւ բժիշկին սեղանին վրայ դրաւ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Սարգիս Յովհաննէսեան վերամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ Տիկին Ժամկոչեանի (Պոլէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ ողբացեալ Նշան Դարբինեանի հոգեհանգստեան առթիւ. —

Տէր եւ Տիկին Ի. Դարբինեան եկեղեցւոյս եւ Կ. Խաչին 50ական, Այրի Տիկին Վ. Դարբինեան Առաջնորդարանին յիսուն եւ Դպրաց Դասուն քսան: Յ. Զաքար Եկեղեցւոյս տասը, Տիկին Յ. Զաքար Առաջնորդարանին երեսուն, Գուրգէն Տ. Ղուկասեան, եկեղեցւոյս քսան, Ապապայ Նաճարեան եկեղեցիին տասը, Տիկ. Զ. Փափազեան եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տէրտէրեան Առաջնորդարանին երեսուն, Այրի Տիկին Ս. Գասպարեան եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Թ. Գըլճեան Առաջնորդարանին յիսուն, Ժ. Գասպարեան Առաջնորդարանին երեսուն, Ս. Պապազեան Առաջնորդարանին քսան, Մ. Գասպարեան Առաջնորդարանին քսան :

Ողբ. Սեւփան Պալեանի հոգեհանգստեան առթիւ նուէրներ.— Այրի Տիկին Կ. Պալեան, պարատաղիչ քհնյ. հօր՝ տասը, Կ. Խաչին հինգ եւ տեղւոյս Աղքատախնամին հինգ, Ողբ. Սաթենիկ Քէօթէնէճեանի Թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Ե. Աւիկեան, եկեղեցիին 10, Ողբ. Գ. Կիրակոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ Օննիկ Գապաքեան եկեղեցիին 20, Այրի Տիկին Լ. Աչճեան չապիկներու համար քսան, Այրի Տիկին Լ. Ժամկոչեան եկեղեցիին տասը, Տիկին Սիրանուշ Նալպանտեան Ս. Յակոբի տօնին առթիւ եկեղեցւոյս տասը, Այրի Տիկին Խաչատուրեան եկեղեցւոյս տասը, Ողբ. Մարիամ Դաւիթեանի հոգեհանգստեան առթիւ Ա. Դաւիթեան կը նուիրէ «Յառաջ»ի տասը, «Շ. Միսաքեան սրահին» տասը, Կ. Խաչի տասը եւ Ազգ. Առաջնորդարանին տասը: Այրի Տիկին Գասպարեան, եկեղեցւոյս տասը, Ս. Յակոբի տօնին առթիւ Յ. Գալրաղճեան եկեղեցւոյս երեսուն: Տիկին Զ. Թաթիկեան չապիկի համար տասը, Սանտրա Մակարեանի մկրտութեան առթիւ Մ. Շահմիրեան եկեղեցւոյս քառասուն, Այրի Տիկին Շնորհիկ Շահլամեան չապիկի համար տասը, Տիկ. Ռամելա Կիրակոսեան քսան, Օ. Գապաքեան երեսուն, Այրի Տիկին Է. Վառնաճեան տասը, Այրի Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան քսան, Ողբ. Տիկին Մարի Դաւիթեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պօղոս Տիրատուրեան, Կ. Խաչին տասը, Տէր եւ Տիկին Պ. եւ Հ. Գալանեան եկեղեցւոյս տասը, Ս. Ծառուկեան եկեղեցւոյս հինգ, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէստէկեան չապիկի համար յիսուն, Պօմոնի Աղքատախնամին երեսուն եւ իբրեւ խզակին 20 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15·30ին, Կապոյտ Խաչի ղըրասենեակին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Կապ. Խաչի Պաննէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պաննէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէռնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս Կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնփորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնփորիէն, Վերսայլ :

×

Eglise de la Madeleine

Զորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մադլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն :

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տրւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ Թուականին ու ժամերուն, եւ Թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակին՝ իրենց կեանքին :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՅԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—
CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր. ընկերուհիներուն համար, որոնց մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 փրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էն 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան Թեկնածուն »

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, բեմադրութեամբ եւ ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 փրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 23 JANVIER
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 10517 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 42e ANNÉE — No 10.517

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Կառավարական տագնապ մը ստեղծուած է Իտալիոյ մէջ, եւ Ալտօ Մորոյի դահլիճը փոքրամասնութեան մէջ մնացած է :

Քանի մը շաբաթ է արդէն վախ կար որ տագնապը ծագի : Ծանօթ է որ Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի հրաժարած էր, իր կնոջ մէկ անխոհեմ կարգադրութեան հետեւանքով, հարցի մը մէջ ուր խնդրոյ առարկայ էին Հօ Շի Մինհ, Ֆիրէնցէի քաղաքապետը եւ ինք՝ իբրեւ նախագահ Նիւ Եորքի ազգաժողովին : Այդ շրջանին նախարարական տագնապին առաջքն առնուած էր, բայց առջի օր նըւազ կարեւոր հարցի մը առթիւ կարելի չեղաւ առաջքն առնել :

Տագնապը ծագեցաւ մանկապարտէզի եւ մանկամսուրի օրինագիծին առթիւ :

Օրինագիծը կը նախատեսէր պետութեան մանկապարտէզ մը ստեղծել, ինչ որ դարմանք պատճառող իրողութիւն մըն է երկրի մը մէջ ուր մանկամսուրներն ու մանկապարտէզները միայն դաւանական են : Մորոյի անկումին պատճառը կուգայ իր իսկ կուսակիցներէն, տրուած ըլլալով որ Տէմօ Քրիստիանի կուսակցութեան աջ թեւը միացած է ազատականներուն եւ նոր-ֆաշիստներու թշնամական վերաբերումին եւ կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնացած է 250ի դէմ 221 ձայնով :

Քրիստոնեայ - դեմոկրատ հարիւր երեսփոխանները որոնք Մորոյի դէմ քուէարկած են, իրականին մէջ Ֆանֆանիի բարեկամներն են եւ Արտաքին նախարարին հրաժարումէն ի վեր, վճռած էին օր մը տապալել դահլիճը, կը թուի թէ մանկապարտէզի հարցը միայն իբրեւ պատրուակ ծառայած է : Բուն պատճառները շատ աւելի խոր են :

Այս տագնապը յաղթանակ մը կը նըկատուի Ամինթոռէ Ֆանֆանիի համար, որու կը վերագրուի կրկին Արտաքին նախարար ըլլալու կամ նոյնիսկ՝ վարչապետ դառնալու տրամադրութիւնը :

Նախագահ Սառակաթ մեծ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի եւ իրաւ այս կացութեան մէջ խօսքը կը պատկանի նախ համայնավարներուն որոնք կրնան ամէն մարդ նեղը դնել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱ ջնջած է այն բոլոր դիւրութիւնները զորս Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութիւնները կը վայելէին Ճիպրալթարի խարիսխը օգտագործելու համար : Այս ձեւով Ֆրանքօ կ՚ուզէ անպայման բանակցութեան տանիլ Մեծն Բրիտանիան :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ընդունած է որ ամերիկեան խաղաղութեան փորձերը ձախողած են :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ հարցը կը շարունակէ մեծ ծաւալ ստանալ : Մարոքի երեք անձնաւորութեանց դէմ հանուած ձերբակալութեան հրամանագիրները Ռապաթի կառավարութեան պիտի յանձնուին դիւանագիտական խողովակով : Ցարդ Մարոքի կառավարութիւնը լուռ կը մնայ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1էն սկսեալ այլեւս ի գործու պիտի չըլլան հինգ սանթիմնոց փոքր դրամները որոնք շփոթութիւն կը ստեղծէին նոր յիսուն սանթիմնոցներուն հետ (նախկին 5 եւ 50 ֆրանք) : Նոր հինգ սանթիմնոցը երկու կամ կէսող դեղին դրամ մըն է :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, հինգ տարուան մէջ 1750 ամերիկացի զինուորականներ սպաննուած են : 1961 Յունուարէն ի վեր, վիրաւորներու թիւը 8337 է, իսկ անհետացողներունը՝ 140 : 26 Ամերիկացիներ ալ գերի ինկած են : Միւս կողմէ Պաշտպանութեան նախարար՝ Մք. Նամարա հետեւեալ թիւերը տուած է ամերիկեան կորուստներու մասին. — 1964ին Միացեալ Նահանգները 38 օդանաւ եւ 24 թռան կորսնցուցած են : 1965ին՝ 275 օդանաւ եւ 76 թռան : Անհաւանական չէ, աւելցուցած է Մք. Նամարա, որ աւելի շատ կորսնցնենք 1966ին :

ՊԵԼՃԻՔԱՅ մէջ բժիշկներու գործադուլի մը հարցը նորէն ծագած է : Կառավարութիւնը որոշած է որ ոչ մէկ բժիշկ կրնայ աւելի բարձր այցելին մը պահանջել քան այն սակը, որ կը գործադրուէր 1964 Դեկտ. 31ին, յաւելեալ 5 առ հարիւր :

ԹՈՒՐՔ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ թրք. թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Անգարայի Ամերիկեան դեսպան Փարքէր Հարթ այցելեց արտաքին նախարար Չաղլայանկիլի, ընկերակցութեամբ Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական օժանդակութեան նախագահ՝ Զօրավար Իվընսընի, Եւրոպայի ամերիկեան ուժերու փոխ հրամանատար Սմարթի, եւ քաղաքական խորհրդական Ֆրանք Բէչի :

Տեսակցութիւնները տեւեցին երեք ժամ եւ 45 վայրկեան, մասնակցութեամբ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Հալուք Պայիւլքէնի եւ ՆԱԹՕի դիւանապետ Շիւքրիւ Էլէքտաղի : Ամերիկեան դեսպանը տեսակցութենէն ետք յայտարարեց լրագրողներուն .

— Միասին քննեցինք հասարակաց պաշտպանութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրները : Զօրավար ընկերներուս հետ պիտի այցելեմ նաեւ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարին :

Արտաքին Նախարար Չաղլայանկիլ ըսաւ այս առթիւ .

— Ամերիկեան դեսպանը ըսաւ թէ կը փափաքին որ գաղտնի մնան նախագահ Ճոնսընի եւ Ինէօնիւի պատասխանները : Հակառակ այս նամակներու հրապարակումին, որ երեւան կը հանէ երկու երկիրներու տարակարծութիւնը, թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները անվթար կը մնան, ինչպէս որ յետագային Ինէօնիւի Ամերիկա այցելութիւնը հաստատած է այս պարագան : Զօրավար Սմարթի ներկայութիւնն ալ առիթ մը եղաւ որ քննուին հասարակաց պաշտպանութեան խնդիրները, մանաւանդ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ՆԱԹՕի հետ :

× Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ահմէտ Թոփալօղլու Ուաշինկթըն հրաւիրուեցաւ, զինուորական հարցերու շուրջ տեսակցելու համար :

Թոփալօղլու մօտերս Ամերիկա պիտի երթայ եւ պիտի մասնակցի Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց խորհրդակցական ժողովին : Թոփալօղլու այս ուղղութեամբ տեսակցեցաւ Զօր. Սմարթի հետ : Կ՚ենթադրուի թէ Ուաշինկթընի ժողովին մէջ պիտի քննուին նաեւ Թուրքիոյ մէջ գտնուած հիւլէական զէնքերու պարագան եւ խարիսխներու խնդիրը :

Այս տեսակցութենէն ետք, Թոփալօղլու Էսկիշէհիր գնաց տեսակցելու Սպարտապետ Սունայի եւ բանակի հրամանատարներուն հետ : 1969ին, երբ վերաքննուի Ատլանտեան Ուխտը, շատ բնական է որ Թուրքիա փոփոխութիւններ պահանջէ ՆԱԹՕի համաձայնութեան մէջ եւ զայն բարեփոխէ իր շահերուն համաձայն :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 13ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են երկրաշարժի չորս ցնցումներ : Առաջինը ժամը 19·53ին, երկրորդը՝ 20·15ին, երրորդը եւ չորրորդը՝ 21·25ին եւ 22·12ին :

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՒՂ ՄԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ ԴԱՐՁԱՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Անգարայի Ենի Մահալլէ թաղամասին կից Եուվա գիւղի մըկրթէն ծագած հրդեհին հետեւանքով, ամբողջ գիւղը մոխրացաւ : Հրշէջները չկարողացան աղէտին վայրը հասնիլ ճամբաներուն անկանոնութեան պատճառով :

Անգարայի կուսակալը եւ նախարարներ գացած են Եուվա գիւղը, որ ամբողջովին մոխրացած է : Վերաշինութեան նախարարը խոստացած է նոր գիւղ մը կառուցանել մոխրակոյտի վերածուած Եուվա գիւղին տեղ :

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ծանր ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Անգարայի Կեդր. բանտին մէջ :

Կառավարութիւնը ներում շնորհած ըլլալով Եասը Ատայի դատապարտեալներուն, քսան հազար հոգի ազատ պիտի արձակուին : Այս լուրն առնելով՝ գողութեամբ եւ հաշիշամոլութեամբ դատապարտուածներն ալ ուզեցին օգտուիլ ներումէն : Ըմբոստութիւնը մոլեգնութեան կը հասնի, ոստիկան զօրաց միջամտութիւնն իսկ չի յաջողիր զսպել, ի վերջոյ հրաման կը տրուի կրակել եւ ութ հոգի կը սպաննուին, 18 հոգի կը վիրաւորուին, իսկ ոստիկաններէն՝ ութ հոգի :

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐՔ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

« Միլլիյէթ» սկսած է հրատարակել Լորտ Քինրոսի գիրքը, ուր կը խօսի Աթաթիւրքի եւ անոր մղած պայքարներուն մասին : Թերթը, իր վերջին թիւերուն մէջ կը հրատարակէ գրքին այն մասը, որ կը վերաբերի Թուրքեւ խորհ. փոխ - յարաբերութեանց եւ Թուրքիոյ մղած ազատագրական պայքարին : Եւ այս առթիւ կը վկայէ թէ Էնվէր թղթակցութիւն հաստատած էր Քեմալի հետ : Եւ կ՚ապահովցընէր Քեմալը, թէ կ՚աշխատէր «իսլամական աշխարհը եւ Թուրքիան ազատագրել» : Իր արտայայտութեանց մէջ միշտ « ես » բացատրութիւնը գործածելով կը ջանար համոզել Քեմալը, թէ իր յարաբերութիւնները չափազանց լաւ են ռուս ղեկավարներուն հետ : Կ՚ուզէր համոզել Քեմալը այն մասին, թէ ոչ միայն ռազմանիւթ, այլ նաեւ կրնար զինուորական օժանդակութիւն ապահովել ռուսական կառավարութենէն : « Հոս հասած պաշտօնակիցներէն տեղեկացայ, թէ դժուարութիւններու մատնուած էք » կը գրէր ան իր նամակներէն մէկուն մէջ : «Արդէն ես ալ ենթադրած էի այս պարագան » կը շարունակէր : Միայն թէ, յոյս չունէր, որ Ռուսերը կարենային մեծագումար օժանդակութիւն մը կատարել : Եւ սակայն, հովանաւորի մը շեշտով կը շարունակէ իր յորդորները տալ հետեւեալ թելադրութիւններով .— « Այդ պատճառաւ, կը մտածեմ, թէ լաւ պիտի ըլլար, եթէ մտածէիք ներքին կռիւներն ու պայքարները նուազեցնելու մասին » :

Քեմալ քաղաքավար լեզուով մը պատասխանած էր այս նամակին : Էնվէրէն կարելի էր օգտուիլ : Նկատելով որ ան տակաւին կը շարունակէր գործել Խալիֆային անունով, Քեմալ պատրաստ էր Անգլիացիներուն յաղթելու եւ Թուրքիոյ ու Խորհ. Միութեան միջեւ ուժի հաւասարակշռութիւն մը հաստատելու համար օգտուելու Իսլամական ազդեցութենէն : Այդ պատճառաւ ալ, տեղին ու գործնական կը գտնէր Էնվէրի այն առաջարկը, որ կը վերաբերէր միացմանը Արեւելքի այլազան ազգայնական շարժումներուն : Միւս կողմէ սակայն, խիստ դէմ էր համիսլամական շարժումի մը, որ կրնար կասկածները արթնցնել Խորհ. Միութեան :

Մուսթաֆա Քեմալ կը թղթակցէր նաեւ Ճէմալի, որու մէկ նամակը կը նմանէր ճիշդ Էնվէրի գրածին, միայն թէ անոր մէջ առաջարկներ չկային : Երկուքին ալ հաղորդեց, թէ կը հաւատար, որ մօտաւորէն համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ Անգարայի եւ Մոսկուայի միջեւ : Արդարեւ, շուտով Մոսկուայի մէջ պատրաստեցաւ համաձայնագրի նախագիծը եւ առ ի վաւերացում Թուրք պատուիրակ Եուսուֆ Քեմալի հետ ուղարկուեցաւ Անգարա : Երբ Եուսուֆ Քեմալ կը մեկնէր Մոսկուայէն, նոյն շոգեկառքով դէպի Անգարա ճամբայ հանուեցաւ նաեւ մէկ միլիոն ոսկի ռուբլի, որ մեծ մասամբ բաժնուեցաւ Անգարայի պաշտօնեաներուն, որպէս ամսաթոշակ : Իսկ Սեւ Ծովէն, շարժանաւով մը ճամբայ կը հանուէր մէկ մասը զէնքերուն եւ ռազմամթերքին, զորս Թուրքերը ուզած էին Ռուսերէն :

ԿԱՐՍԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ

Եւ սակայն, քանի մը օր ետք Չիչերին խօսեցաւ Պէքիր Սամի պէյի հետ սահմանային հարցերու մասին եւ պնդեց, որ Վանն ու Պիթլիսը յանձնուին Հայաստանի : Աւելցուց նաեւ թէ Թուրքիոյ տրըւելիք օժանդակութիւնը պայմանաւորուած է այդ սկզբունքին ընդունմամբ : Քեմալ, երբ տեղեկացաւ ասոր, նկատեց, թէ հասած է պահը հարուածելու : Վճռաբար մերժելով Չիչերինի առաջարկը, Արեւելեան Բանակներուն հրամայեց արշաւել Հայաստանի վրայ :

Վերջապէս հասած էր այն պահը, զոր Գարապէքիր կը սպասէր մեծ անհամբերութեամբ : Այս յարձակողականին թիրախը պիտի ըլլային Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը, որոնք 1877ի պատերազմին լքուած էին Ռուսերուն, 1918ին վերագրաւուած Էնվէրի կողմէ, բայց Զինադադարին ալ Դաշնակիցներու հրամանով վերստին յանձնուած Ռուսերուն :

Գարապէքիրի ուժերը 38 Սեպտեմբերին գրաւեցին Սարըղամիշը : Կարճ դադարէ մը ետք Գարապէքիր շարունակեց յառաջանալ դէպի Կարս, որ շուտով անձնատուր եղաւ, առանց դիմադրութեան : Այդ պահուն, ռուս հրամանատարը անկողնին մէջ կը քնանար : Թիկնապահը չհամարձակեցաւ արթնցնել զայն, մինչեւ որ թշնամին քաղաք մտաւ, բանակատեղին գրաւեց եւ հազարաւոր զինուոր գերեվարեց : Հայկական Բանակը ի վիճակի չէր Քեազըմի ուժերուն դիմադրելու : Խուճապահար քաղաքայիններու հետ միասին, անկանոն նահանջով մը քաշուեցան դէպի Արփաչայ :

Հայերը, Չիչերինի դիմելով, ուզեցին որ Ռուսերը դիմէ եւ անոր միջամտութիւնը ապահովէ : Ան ալ « տարակարծութիւնները հարթելու» զուր խոստում մը տուաւ միայն : Դեկտեմբերին, Ռուսերը եւ Թուրքերը Կիւմրիի (Ալեքսանդրապոլ, այժմ՝ Լենինական) համաձայնագիրը ստորագրեցին : Եւ այս համաձայնագրին հիմամբ, որ առաջին միջազգային համաձայնագիրն էր ազգայնականներուն, Թուրքիա վերստին տիրացաւ իր աւանդական սահմաններուն՝ Արաքսի եւ Արփաչայի ափին » :

— ՏԱՆԹԷ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Մեր վաղեմի աշխատակիցը՝ Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակներէն՝ Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեան, պաշտօնական գրութեամբ մը «գործօն անդամ» նշանակուած է Վենետիկի պետական ճեմարանին՝ Աթէնէօ Վենեթօ (հիմնուած Նափոլէոն Ա.էն 1804ին):

Հայր Վահան Յովհաննէսեան ժամանակին բանախօսած է այդ կաճառին մէջ՝ «Հայերը Վենետիկի մէջ» նիւթին շուրջ: Ալիշանէն, Հ. Արսէն Ղազիկեանէն եւ Հ. Գաբրիէլ Նահապետեանէն ետք, Հայր Վահան չորրորդ Մխիթարեանն է որ կ'արժանանայ այս պատիւին: Իր մուտքի ճառն է՝ *Տանթէ Հայկական Թարգմանութիւններու մէջ*:

×

*Բոլոր Իտալիան եւ մտաւորական բարձր շրջանակներ, ճեմարաններ, գրական միութիւններ բովանդակ աշխարհիս մէջ, տօնախմբեցին **Տանթէ Ալիկիերիի** ծնընդեան (1265 – 1965) 700ամեակը: Մեր գրական աշխարհը բոլորովին անմասն չըմնաց այս մեծ եւ հանճարեղ բանաստեղծին հոգիին հետ հաղորդուելու:*

Մխիթարեաններն եղան որ հայացուցին իր Աստուածային Կատակերգութիւն *կոչուած երեք հատորները:*

Բայց ո՞վ էր Տանթէ: Իտալիոյ այս հանճարեղ զաւակը ծնած է Ֆիրենցէի մէջ ազնուական ընտանիքի մը յարկին տակ: Իր ընտանիքը կը պատկանէր Կուելֆի *կոչուած կուսակցութեան, որ կազմուած էր ցած ազնուականներէ եւ հասարակ ժողովուրդէն, հակառակ* Կիպելլինի *կուսակցութեան՝ կազմուած բարձր ազնուականներէ, որոնք չուզեցին իրարու պիտի զարնուէին եւ Տանթէի կեանքը պիտի ստանար թափառական աքսորեալի մը վիճակը:*

Նա թարմ երիտասարդութենէն սորվեցաւ ինքնաշխատութեամբ յանգաւոր խօսքերու արուեստը*. տեսակ մը աշուղի բանաստեղծութիւն որ երթալով զարգացաւ իր մէջ, մանաւանդ, երբ հանդիպեցաւ ազնուական կնոջ մը՝* Պէաթրիչէ *անունով, որ մեծ ազդեցութիւն ըրաւ իր վրան՝ շնորհքի եւ ազնուականութեան. եւ երբ այս շնորհալի կինը վախճանեցաւ (1290), Տանթէ զինքը պիտի ընտրէր, իբր երանական հոգի, առաջնորդ միւս աշխարհի ճամբորդութիւններուն մէջ, երբ իր գլուխ գործոց «Աստուածային Կատակերգութիւն» բանաստեղծութիւնը գրէր:*

Տանթէ, երիտասարդութեան, աշակերտ եղաւ Դոմինիկեաններուն. սորվեցաւ աստուածաբանութիւն, իմաստասիրութիւն, բայց շատ աւելի՝ կարդաց հին յունական իմաստասէրները:

Խռովայոյզ կեանք ունեցաւ. յաճախ մըտաւ պատերազմներու մէջ պաշտպանելու համար Ֆիրենցէի անկախութիւնը: Յետոյ, իր կողմնակիցները յաղթուեցան եւ Տանթէ դատապարտուեցաւ տուգանքի եւ բանտի, բայց ան կրցաւ հեռանալ իր ծըննդավայրէն եւ ապրեցաւ թափառական կեանք մը, մինչեւ որ 1321ին, վախճանեցաւ Ռաւեննայի մէջ, ուր կը գտնուի իր դամբարանը:

Տանթէի անունը յաւերժօրէն կապուած է իր Աստուածային Կատակերգութիւն *կոչուած բանաստեղծութեան հետ: Երեք հատորներ են ատոնք.*

Դժոխք,
Քաւարան,
Արքայութիւն:

Հզօր երեւակայութեամբ եւ գեղեցիկ ոճով կը նկարագրէ անդրաշխարհի կեանքը: Ամէնէն յաջող գիրքը՝ Դժոխքն *է:*

Առանց յաւակնութեան, կարելի է ըսել թէ Տանթէ մեր գրականութեան մէջ մըտած է շատ մը ազգերու առաջին թարգմանութիւններուն հետ. ասիկա անշուշտ շնորհիւ Մխիթարեաններուն, որոնք հաստատուած Իտալիոյ մէջ, չէին կրնար անմասն մնալ այդ մեծ քերթողահօր անունէն եւ ազդեցութենէն: Իտալիա լեցուած է Տանթէով. քաղաքներ, գիւղեր իրենց լաւագոյն պողոտաներն անոր անունով կնքած են եւ օր չանցնիր որ անոր անունը չկրկնուի Իտալացիներու շրթներուն վրայ:

Առաջին անգամ 1866ին կը կատարուի հայերէն թարգմանութիւն մը, գրաբար, Կոմս Ուկոլինիի *դրուագը (Դժոխք), Սըրապիոն Հէքիմեանի կողմէն, ծանօթ գըրագէտ եւ աշակերտ Մուրատ-Ռափայէլեանի. նոյն նիւթը, նոյն տարին դարձեալ գրաբար լեզուով, կը թարգմանէ Հ. Սամուէլ Գանթարեան:*

*Ասոնց կը հետեւի Հ. Ա. Բագրատունի, որ կը թարգմանէ գրաբար եւ նոր չափերով «*Դժոխք*»ի վերտառութիւնը: Բագրատունի մտադիր էր, իր եղբայրակիցներու աղաչանքին վրայ, մեզի տալ* Աստուածային Կատակերգութեան *հոյակապ թարգմանութիւն մը, ինչպէս իր արուեստն էր, սակայն մահը թոյլ չըտուաւ:*

Շատ աւելի երկար հատուածներ թարգմանած է, երեք հատորներէն ալ, Հ. Դաւիթ Նազարէթեան, միշտ գրաբար լեզուով (1875). սակայն Տանթէ, կամ որեւէ բանաստեղծութիւն թարգմանելու համար, պէտք է տիրապետել երկու լեզուներուն եւ բանաստեղծ ըլլալ:

Ուրիշ փորձ մը ըրած է Տանթէի Դժոխքէն Ֆրանչեսկայի *հատուածը թարգմանել, 1880ին, Թիֆլիզի մէջ, Եղեկեան անունով գրասէր մը, արեւելահայ բարբառով:*

Ասոնք նմոյշներ էին եւ չէին կրնար ներկայացնել Տանթէի բանաստեղծութիւնը ու բարձր միտքը:

Հ. Արսէն Ղազիկեան ձեռք զարկաւ ամբողջական թարգմանութեան (1903) մը, Տանթէն մեր մէջ բերելու համար: Ան սկսաւ Դժոխքէն*, թերեւս ամէնէն հասկընալի եւ գիւրին եւ ամէնէն ահաւոր կեանքի յաւիտենական տանջանքի, որ միայն Ալիկիերի կրնար նկարագրել: Ան գործածած է 11ոտնեայ չափը, առանց յանգերու:*

Տանթէի Քաւարանը *թարգմանած է արձակ 1905ին. կ'ըսեն թէ ամէնէն դժուարըմբռնելի գործն է Ֆիրենցէի զաւակին. սակայն ներելի չէր Ղազիկեանի մը համար, քաջութիւն չունենալ ոտանաւորի վերածել, ինչպէս է բնագիրը:*

Արքայութիւնը*, թարգմանած 1924ին, ոտանաւոր է եւ նոյնպէս 11ոտնեայ: Տանթէ Դժոխք եւ Քաւարան շրջելու համար իբր առաջնորդ ընտրած էր Հռոմէացի մեծ քերթող Վիրգիլիոսը, սակայն երբ Արքայութեան եօթը պարունակները պիտի այցելէր, չէր կրնար հեթանոս մը հոն մտնել եւ ահա Պէաթրիչէ կ'երեւի իր լուսափայլ դէմքով եւ բանաստեղծը կ'առաջնորդէ երկինք:*

1930ին, Ս. Ղազարի միաբաններէն Հ. Աթանաս Տիրոյեան, աշխարհաբարի կը վերածէր դարձեալ Արքայութիւնը*, սակայն հայկական տաղաչափութեամբ. պատկերազարդ ու շքեղ տպագրութիւն մըն է:*

Արսէն Երկաթն ալ անմասն չէ մնացած Տանթէի հանդէպ իր հիացումն յայտնելու: Առատաբուխ քերթող է եւ ամէն տեղ կը հասնի: 1921ին երկարաշունչ քերթըուած մը հրատարակած է «Բազմավէպ»ին մէջ երբ քերթողին մահուան (1321-1921) 600ամեակը կը տօնուէր:

Վերջերս (1938) Հայաստանի մէջ, Պ. Արրուն Տայեան (նախկին աշակերտ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի), արեւելահայերէն բարբառով, սկսաւ Տանթէն թարգմանել բնագրէն: Իր առաջին հրատարակութիւնը եղաւ Դժոխքը *(1947ին):*

Յաջորդաբար հրատարակած է Քաւարանը *(1952) եւ* Դրախտը *(1959ին):*

Տայեան յանգաւոր թարգմաներ է, Տանթէի երեք տողով տուներուն մէկը միշտ պահած թողլով: Անշուշտ շատ գնահատելի եւ օգտակար գործ մը կատարած է Տայեան եւ ամէն ջանք թափած է հաւատարիմ ըլլալ բնագրին, գործածելով նաեւ ընտիր հայերէն:

Արեւմտահայերը Տանթէն լաւ կը ճանչնային. այժմեան Հայաստանի ժողովուրդը գիտէ թէ աշխարհիս մեծագոյն հանճարներէն մին է ան եւ ձեռքի տակ ունի անոր բանաստեղծութիւնները:

Տանթէն հեռաւոր ազդեցութիւն ըրած է Թլկատինցիին, երբ իր Էնգի դիմէն *կատակերգական թատրոնը գրած է. գէթ գաղափարը նոյնն է: Տանթէ կ'երթայ միւս աշխարհ՝ մարդիկ փնտռելու. Թլկատինցին միւս աշխարհէն մէկը կը բերէ՝ լուրեր տալու անդենականէն:*

Բայց մեր մէջ ամէնէն աւելի Եղիշէ Չարենցն է որ ազդուած է իտալացի քերթողէն. իր Տանթէական առասպելը *եւ ճամբորդութիւնները միւս աշխարհին մէջ՝ հանդիպելու հայ գրագէտներուն եւ անոնց հետ խօսակցութիւնը, նկարագրութիւնը անոնց կեանքին, որ անդրադարձում մ'է իրենց հոգեկան աշխարհին, երբ մեր մէջն էին, գաղափարով նոյնն է, ճիշդ ինչպէս Տանթէ նկարագրած է իր ժամանակակիցները:*

Տանթէի ծննդեան 700ամեակը մեզ ալ կը խանդավառէ. հանճարը մարդկութեան կը պատկանի: Հայութիւնը իր արտօյտի ձայնը կը խառնէ Իտալիոյ զաւակներուն յաղթական երգերուն եւ կը դնէ Ֆիրենցէի մեծ զաւակի յիշատակին՝ հայ սրտէն անթառամ ծաղիկ մը:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

(ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

—o—

«Դարձածը» ինչ որ էր տարուան սկիզբը՝ նոյնն է տարուան վերջը: Քաղաքական մեքենան կը դառնայ, եւ դարձաւ տարի մըն ալ, ճիշդ ինչպէս որ լարուած էր, այնքան ճշդութեամբ եւ հաւատարմութեամբ ինչպէս զուիցերական ժամացոյց մը: Մեքենան լարողները միշտ քիչուորներ են, նոյնիսկ Միացեալ Նահանգաց պէս հասարակապետութեան մը մէջ: 190 միլիոն ժողովուրդ մը ձայն ձուն չըհանած, խելօքիկ մը կը նստի իր տեղը եւ կրաւորական անտարբերութեամբ մը կը դիտէ դէպքերը, կամ յաւէտ կը համակերպի անոնց ճակատագրականօրէն: Ի՞նչ ըսէ, եթէ ըսելիք մըն ալ ունենայ, որ մտիկ ընող ըլլայ: Շատ շատ չորս տարին անգամ մը քուէով մը պիտի յայտնէ իր հաւանութիւնը կամ հակառակութիւնը երկրին վարիչներուն հետապնդած քաղաքականութեան: Բայց ո՞ր մէկ նախագահը Միացեալ Նահանգաց Պատմութեան մէջ՝ որ երկիրը կամա կամ ակամայ պատերազմի առաջնորդեր է եւ իր պաշտօնը վրայ տուեր է: Ընդհակառակն ամէն մէկը իր պաշտօնին մէջ վերահաստատուեր է որովհետեւ երկիրը պատերազմի մէջ եղած է:

Միապետական կամ բռնապետական երկրի մը մէջ դէպքերը իրենց ձեւը կ'առնեն մէկ մարդու մը կամքով: Իսկ հասարակապետական երկրի մը մէջ ալ տեսականօրէն «ժողովրդական կամքով» որ կը յայտնուի անհատներու տուած քուէովը, բայց իրականապէս նորէն մէկ մարդու՝ եւ ափ մը մարդոց՝ որոնք համախոհ գործակիցներն են նախագահին, եւ կամ կը ներկայացնեն երկրին կառավարութիւնը, իշխանապետութիւնը, գործադիր հեղինակութիւնը, կամ, ուժը: Ի՞նչպէս սակայն: Շատ պարզ - անհատական կարծիքները, գաղումները, տեսութիւնները հաւաքելով եւ մեծ կաթսայի մը մէջ աղուոր մը եփելով եւ դուրս բերելով ապուր մը որ կը կոչուի «զանգուածային մտածում»: Կաթսան միշտ պատրաստ է եւ եփողները առաջնակարգ վարպետներ են այս ապուրին պատրաստութեան համար: Երկրի մը թէքնիքական եւ հոգեբանական բոլոր բարդ միջոցները կը գործածէ կառավարութիւնը սանձելու համոզումներու եւ գաղափարներու միօրինակութիւն *մը:*

Սուլթան Համիտը մտածումի իրաւուն-

ՀԷՔԵԱԹ

ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՈԳԻՆ

—o—

Ա.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն միջոցին, երբ թագաւորի պալատում իշխանուհու ծննդեան տարեդարձի հանդէսն էին կատարում, նոյն փողոցի վրայ գտնուող մի խրճիթում մի ընտանիք էր ապրում, բաղկացած երեք եղբայրներից եւ մի ծերունի մօրից. այդ խեղճ կինը, աշխարհից անտեղեակ, տարիներով հիւանդ ընկած էր անկողին, իսկ որդիները դրամ չունէին, որ դեղի ու բժիշկի տային եւ իրենց հիւանդ մօրը այդ ծանր վիճակից ազատէին. խեղճ տըղաները, որքան էլ աշխատում էին, չէին կարողանում հասարակ ապրուստի դրամից աւելին վաստկել:

Տղաներից մէկը երբ տեղեկացաւ, որ իշխանուհու թանկագին ապարանջանը կորել է եւ թագաւորն էլ յայտարարել է, որ ով որ գողին գտնի եւ բերի՝ հազար ոսկի նուէր կը ստանայ, եղելութիւնն իր եղբայրներին պատմեց եւ ասաց.

— Սիրելի եղբայրներ, վաղն առաւօտեան դուք երկուքդ իմ ձեռքերից բռնած քաշէքաշ կը տանէք դատաւորի մօտ եւ կ'ասէք, որ ապարանջանի գողը սա է, բռնել ենք. եւ հէնց որ դատաւորն ինձնից ապարանջանը պահանջի, կ'ասեմ՝ ձգել եմ ծովը, դատաւորն էլ օրէնքի համաձայն ինձ բանտ կը դնի՝ որպէս գողի, խոստացուած հազար ոսկին էլ ձեզ նուէր կը տայ, այդ դրամը կը ստանաք եւ մեր մօրը բժշկելու համար կը ծախսէք:

Երկու եղբայրները շատ ուրախացան եւ ամէն մէկն առաջարկում էր, որ ինքը բանտ գնայ, բայց անդրանիկ եղբայրը չհամաձայնեց, ուստի փոքր եղբայրներն ստիպուած եղան զիջելու մեծին:

Միւս օրն առաւօտեան, ինչպէս որ պայմանաւորուել էին, փոքր եղբայրները իրենց մեծ եղբօր ձեռներից բռնած, քաշէքաշ տարան դատաւորի մօտ եւ ասացին որ, ապարանջանի գողին բռնել են:

Դատաւորը երկու եղբօրը շատ գովեց, շնորհակալութիւն յայտնեց, ապա խոստացուած հազար ոսկին տալով՝ պատւով արձակեց, իսկ մեծ եղբօր բանտարկելու հրաման տուեց: Խեղճ տղայի ձեռները ձեռնակապերի մէջ ամուր սեղմեցին ու նետեցին մութ բանտը: Հրամայուած էր այնքան նեղացնեն, մինչեւ որ խոստովանի թէ գողացած ապարանջանը որտեղ է թաքցրել, հակառակ դէպքում կախաղան կը հանուի:

Երբ երկու եղբայրները վերադարձան տուն՝ մայրը նրանց հարցրեց, թէ ո՞ւր է իրենց անդրանիկ եղբայրը: Եւ որովհետեւ տղաներն իրենց մօրը երբեք չէին խաբել, այս անգամին էլ չկարողացան սուտ ասել եւ եղելութիւնը պատմեցին: Մայրը, որդուն փրկելու համար, ծանր հիւանդ վիճակում տնից դուրս եկաւ եւ գնաց քաղաքի այն հրապարակը, որտեղ իր տղան պիտի կախէին: Երբ տեղ հասաւ, դատաւորի ոտներն ընկաւ եւ երդուեց, որ ինքը ճշմարտութիւնն է ասելու, ապա ասաց.

— Տէր դատաւոր, տղաս իմ պատճառով է այդ բանն արել, ինքն իրեն ներկայացրել է որպէս գող, որպէսզի նուէր խոստացուած դրամով ինձ բժշկեն: Նա գող չէ:

Երբ թագաւորը պատահածի մասին իմացաւ՝ յուզմունքից սկսեց արտասուել, ապա մունետիկների միջոցով այդ մասին տեղեկացրեց ժողովուրդին եւ բոլորն իմացան, որ տղան անմեղ է:

Թագաւորի հրամանով տղային պալատ տարան, թագաւորը, նրա անձնազոհութիւնը գովելուց յետոյ, ասաց որ ինքն այնքան է սիրել ու հաւանել տղային, որ պատրաստ էր իր միակ աղջկան ամուսնացնելու նրա հետ: Եօթը օր ու եօթը գիշեր հարսանիք արին եւ եօթներորդ գիշերը թագաւորն ասաց.

— Քանի որ ես շատ ծեր եմ եւ արու զաւակ չունեմ, ուստի իմ թագն ու գահը տալիս եմ այս բարի ու անձնազոհ տղային:

Եւ իր ձեռքով թագը դրեց տղայի գըլխին ու նրան թագաւոր յայտարարեց:

Այդ դէպքից մի քանի օր ետք, կորած ապարանջանը գտնուեց մեծահարուստներից մէկի տանը:

Թարգմ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

քը եւ ազատութիւնը կ'արգիլէր : Հոս ատանկ արգելք չկայ բայց հոս մտածելու կարողութիւնը կ'ամլացնեն կամ միտքը « կը լուան» շինուած ձեւուած խորհուրդներու հեղեղովը հաղորդակցութեան արդիական բոլոր միջոցները շարժման մէջ դնելով : Պարզ բացատրութեամբ, կը ստեղծեն «զանգուածային մտածում» : Ամէն մարդու խորհուրդին նոյն ուղղութիւնը կուտան արուեստականօրէն : Անանկ որ որեւէ չափով շեղիլ օրուան գծուած քաղաքականութենէն կամ անկարելի կ'ըլլայ , եւ կամ արտառոց՝ ինչպէս կնոջ մը համար պիտի ըլլար եթէ այսօր դնէր գլխարկ մը, կամ հագնէր զգեստ մը որուն «մօտան» շատոնց անցած է : Երբ համաձայն չես զանգուածին մտածումին եւ զատումին՝ արտառոցութիւն մըն ես , կամ , «վտանգաւոր» կամ «կասկածելի» տարր մը — կամ ծայրայեղ աջակողմեան մը կամ ծայրայեղ ձախակողմեան մը , ուստի՝ եթէ ոչ լման՝ ուրեմն կարողական «դաւաճան» մը : Հայրենասիրութիւն հիմա հոմանիշ է կոյր համաձայնութեան երկրին ափ մը մարդոց վարած քաղաքականութեան — թէ այդ քաղաքականութիւնը փառքի կ'առաջնորդէ կամ կործանումի, այդ չէ խնդիրը : Իր խորքին մէջ «զանգուածային մտածում» ստեղծելու այս մեթոտը չի տարբերիր երբեք Սուլթան Համիտի գործածած մեթոտէն : Մէկ պարագային պարտադիր անգիր օրէնքն է. «Խորհէ, բայց խորհէ ինչպէս որ մենք կ'ուզենք կամ մենք կը խորհինք » : Համիտեան օրերուն օրէնքն էր.— Ապահով ես՝ եթէ բնաւ չխորհիս : Եթէ խորհելու փորձուէիր՝ կը պատժուէիր, թերեւս կեանքդ ալ վրայ կուտայիր : Հիմա եթէ ազատօրէն տարբերիս , նորէն կը պատժուիս ...

Ամէն պարագայի հայրենասիրութեան չափանիշը ոչ խորհիլն է եւ ոչ ալ համոզումով տարբերիլն է, հապա՝ լռել եւ համակերպիլն է :

×

Հազիւ թէ 19րդ դարը սկսած էր երբ արդարութեան եւ ազատութեան անունով մղուած արիւնալի յեղափոխութենէ մը ծնաւ Ֆրանսական Հանրապետութիւնը , որ իբր թէ պիտի ծառայէր ազատութեան եւ արդարութեան սկզբունքներուն եւ իտէալներուն իրականացման եւ ընդհանրացման : Բայց թղթատեցէք յաջորդող տարիներու պատմութիւնը եւ պիտի տեսնէք թէ տասնեւհինգ տարի շարունակաբար Եւրոպա արեան հեղեղներու մէջ լողացուեցաւ, եւ ժամանակաւոր խաղաղութեան շրջաններէ զատ , կրնանք ըսել , ամբողջ դար մը եւ աւելի , մինչեւ 1945 վեր վար, « խաղաղութեան եւ ազատութեան» անունով խօսող ճիւաղները անհաշուելի, աննկարագրելի մարդկային եւ նիւթական կորուստներու պատճառ եղան : Ազատութեան եւ խաղաղութեան այս սուտ մարգարէները ի՞նչ ցանեցին եւ ի՞նչ հնձեցին որ տարբեր ըլլար Ճէնկիզ Խանի ցանածէն եւ հնձածէն : Համայնավարները վտանգ կը սպառնան խաղաղութեան եւ ազատութեան , լաւ, կ'ընդունինք : Բայց նոյն ատեն մէջտեղն է սեւ պատկերը խաղաղութեան եւ արդարութեան այդ առաքեալներուն գործած չարիքներուն : Արեւելեան առածը կ'ըսէ , մէկը առ միւսին զարկ ... :

Կոյրերու միջեւ է վէճը : Երկուքն ալ կոյր եւ երկուքն ալ յատակ տեսութեամբ կը պարծենան ... : Աշխարհք այսօր կեղծաւորութեան համաճարակէ մը բռնուած է , եւ աննախընթաց : Իտէալի՞ մը կառչած ենք թէ շահերու առեւէ : Ազատութիւն տանք որ ի՞նչ ըլլայ , — որպէսզի երջանի՞կ ըլլան ժողովուրդները թէ որպէսզի մեր ապրանքները գնեն եւ մեր հարստութիւնը աւելնայ ... : Մենք մարդկային բնութիւնը կ'ուզենք փոխել իբրեւ թէ անիկա գործարանի մը մէջ կազմուած մեքենայ մը ըլլար : Կամ, ինչ որ հոգեւոր եւ բարոյական թէքնիքով պէտք է շիտկուի՝ մենք կը ջանանք մեքենական թէքնիքով շիտկել : Մարդկային բնութիւնը փոխել, շիտկելը այսօրուան թէքնիքական ճարտարապետութեան սահմանին մէջ չիյնար :Եւ մեր մերձեցումը այս բարոյական խնդիրներուն՝ բացարձակապէս նիւթապաշտական է : Է՞ թէ չէ, — խորհեցէք :

Մեր յանկերգը այն է թէ համայնավարութիւնը աշխարհի խաղաղութեան եւ ազատութեան սպառնալից վտանգ մըն է : 19րդ դարու սկիզբը համայնավարութիւն չկար : Եղածը միայն դրամապաշտութիւն էր, կամ դասակարգային տիրակալութիւն : Շատ լաւ, ի՞նչ եղաւ, — նորէն չարիք, նորէն արիւնահեղութիւն , նորէն պատերազմներ : Եթէ համայնավարութիւնը վաղը լուծուի հալի , Աստուծոյ թագաւորութի՞ւնը պիտի գայ : Ոչ: Փաստը երէկուան պատմութիւնն է : Եւ մենք տարուեր ենք ցնորքով մը թէ համայնավարութիւնը եօթնագլուխ այն հրէշն է , որ երբ մէջտեղէն վերցնենք՝ երկիրը երկինքի պիտի փոխուի ... : Վա՜յ մեր գլխուն : Մարդ միայն դրա՞մ շահելու ազատութիւն վայելելով ազատ կ'ըլլայ : Ի՜նչ միամիտ մտածում : Կամ, կը խորհինք թէ եթէ աղքատութիւնը վերնայ ընկերային ոսկեդարը կը ծագի : Ու ի՞նչպէս կը պայքարինք աղքատութեան դէմ— աղքատը ծուլացնելով եւ զայն մնայուն մուրացիկի մը վերածելով , ձրի կերակրելով եւ հագուեցնելով զայն պետական գանձէն : Աղքատութիւնը երբեք պիտի չպակսի եւ ոչ ալ ոճիրները պիտի զսպուին, մինչեւ որ մեր հոգեւոր եւ բարոյական ըմբռնումները չսրբագրուին :

Կար ատեն մը, մինչեւ դարուս սկիզբները, երբ Ամերիկա սիրով կ'ընդունուէր ուր որ երթար : Ինքն ալ սիրոյ, ազնիւ գաղափարներու, լոյսի , զարգացումի առաքեալ մըն էր : Գացած տեղը քաղաքավարութեամբ տան դուռը կը զարնէր եւ եթէ տան տէրը բանար դուռը, ու հրաւիրէր մտնելու, կը մտնէր : Հիմա հրասակային թաքթիքներով կը մօտենայ ժողովուրդներու : Դուռը զարնել ի՞նչ ըսել է. դուռը կը խորտակէ ու կը մտնէ : Վայ , այս տան մէջ խնդիր կայ եղեր կամ կռիւ : Վայ, հոս բռնակալ մը կայ եղեր, անգլին յեղափոխութիւն մը : Ոչ, ոչ , չըլլար : Զենք հասկնար թէ Աստուած իր բոլոր հրեշտակները հրաժարեցո՞ւց իրենց պաշտօններէն եւ Ամերիկացինե՞րը կը գործածէ հիմա, իրենց ահաւոր սպառազինութիւնովը, գացած տեղերնին փոթորիկ հանելու համար : Անանկ կ'երեւի, որովհետեւ մեր բանակները, տորմիղները եւ կրակ տեղացող հրթիռները կը ղրկենք , թող մեզ չըլլայ ըսել , կարծես երկնակոչ մեսիական առաքելութեամբ մը : Այս նիւթերուն վրայ խորհիլն իսկ մեզ կը հիւանդացնէ ... : Ա՞յս է ուրեմն մեր պաշտած եւ սիրած Ամերիկան, այս դրախտային երկիրը : Ա՞յս է սերունդը Պանդուխտ Հայրց , որոնք Սուրբ Հոգիէն ներշնչուած՝ հիմնեցին հասարակապետութիւն մը, որուն օրէնքները քաղուած էին Աւետարանէն : Սա անցեալ հարիւր տարուան մէջ ո՞ւր հասեր ենք այսօր : Այդ սկզբնական տարիներուն Պանդուխտ Հայրերը կրնային ըսել Առաքեալին պէս թէ «ուժով էին իրենց տկարութեան մէջ » : Հիմա սակայն, աւա՜ղ, զօրութեան մէջ տկար ենք , անշուշտ բարոյապէս : Ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը : Մեր զօրութիւնովը՝ այսօր մեր ներկան եւ ապագան վտանգուած է , մինչդեռ մեր «տկարութեամբը» ապահով էինք երեք հարիւր տարի առաջ եւ յետագայ տարիներուն, մինչեւ դարուս սկզբնական քառորդը :

Ո՞ւր պիտի հասնինք այս ճամբով , Աստուած գիտէ եւ Աստուած օգնէ ... :

Ա. Ա. Գ.

(Հայաստանի Կոչնակ)

ՈԽԵՐԻՄ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐ

« Սով. Գրականութիւն » ամսաթերթին վերջին թիւին մէջ գրագէտ Վախթանգ Անանեան կը ներկայացնէ շարք մը պատմուածքներ՝ քաղուած , ինչպէս միշտ , կենդանական աշխարհէ :

Ստորեւ կարճ պատմուածք մը :

Իմ Ինդա շունը հաւերի թշնամին է : Որսից վերադառնալիս հէնց բակ եմ մտնում , հաչելով ընկնում է յետեւներից. անասելի ճղճղոցն ու փետուրները բակը բռնում են : Չգիտեմ ինչ պատճառով այդ կենդանին յատուկ թշնամութիւն ունի Զալիկ անունով մեր հաւի հետ: Կարծեմ նրանից է , որ Զալիկը մի անգամ , թխսամեր ժամանակ, վեր է թռել, հարս եղել ու իր սուր կտուցով հարուածել շան աչքին :

Այդ դէպքից յետոյ հաւի հէնց միայն չալ փետուրների երեւալը կատաղեցնում էր Ինդային :

Կինս մոլորուել էր, բայց ես ամուր վճռել էի, որ հետ գալիս պիտի զոհէինք Զալիկին, հօ մի հաւի պատճառով իմ որսորդական կեանքի ընկերոջ « խաթրին » չէի դպչելու :

Բայց եւ ափսոսում էինք Զալիկին, լաւ հաւ էր , մեծ - մեծ ձուեր էր ածում , ցեղական էր :

Մեր ընտանիքը հետզհետէ երկու ճակատների բաժանուեց, կինս եւ աղջիկս Զալիկի կողմն անցան, ես ու տղաս՝ Ինդայի :

Մեր ճակատների միջեւ մի քանի ընդհարումներ տեղի ունեցան, ու մի օր էլ կինս ափերից դուրս եկաւ , թէ.

— Չի լինի՞, որ շունդ ծախես ...

Արփինս գլուխս խփեց :

— Նա իմ որսորդ ընկերն է : Մարդ իր ընկերոջը փողով կը ծախի՞,— վրդոված գոռացի ես :

Կինս լռեց, երեւի հաշտւում էր Զալիկին զոհելու մտքի հետ :

Մի օր էլ որսից երբ վերադարձայ , կինս ուրախ ասաց .

— Արտօ, գիտե՞ս , Զալիկին թուխս եմ դրել ... Հիմի՞ ինչ կ'ասես :

— Ինչ պիտի ասեմ, թխսամօրը հօ չե՞նք մորթելու :

Սիրտս թեթեւացաւ. էհ, գոնէ քանըմէկ օր ազատ կը լինենք ընդհարումից :

Վերջին ժամանակներն Ինդան էլ էր ծանրացել, այլեւս այն եռանդով չէր յարձակւում բակի փետրաւորների վրայ. նա եւս պատրաստւում էր մայր դառնալու :

Իմ ու կնոջս միջեւ տեղի ունեցող վէճերը միաժամանակ դադարեցին : Թող ձագեր հանեն, տեսնենք վերջը ոնց կը լինի :

Զալիկին թուխս էին դրել շան աչքից հեռու՝ նախասենեակում , փայտէ հին թախտի տակ :

Ահից Ինդային նախասենեակ չէինք թողնում, նա գիշերում էր բակի մի անկիւնի իր բնում :

Մարտի վերջերին էր, մի գիշեր էլ անակնկալ կերպով ձիւն է գալիս, սառնամանիք անում, իսկ ես անտեղեակ քնած եմ : Մէկ էլ լսեցի տղայիս կանչը .

— Հայրիկ, վեր կաց, Ինդան ծնել է ..

— Վահ, հիմի ձագերին ցուրտը տարաւ, վերարկուս դէսը տուր,— գոչեցի ես արագ հագնուելով :

— Ինչ ցուրտ , Ինդան նախասենեակումն է, — պատասխանեց տղաս :— Դուռը բացել էր, ներս մտել ու թաց - թաց ճուտը բերանին տեղ էր մտն գալիս, որ պահի :

Դուռը բաց արի. շունս պպզել, հանգարտուած նայում է ինձ :

— Բա ճուտն ո՞ւր է, այ տղայ ...

Փնտռում ենք դէս - դէն՝ ճուտ չկայ : Թախտի տակը նայեցինք՝ Զալիկը հանգիստ նստած է ձուերի վրայ : Շունը մօտեցաւ հաւին, սիրալիր հոտոտեց, մէջքի փետուրները լիզեց : Իսկ սա հէչ, ոչ վեր թռաւ, ոչ ճչաց, ոչ կտցահարեց : Ա՜յ քեզ հրաշք, այս ո՞նց, ե՞րբ են հաշտուել : Կինս էլ եկաւ, նայեց այդ տեսարանին զարմացաւ :

— Այ տղայ, բա ճուտն ո՞ւր է, չլինի թէ բերանին ուրիշ բան է եղել , — բարկացած հարցնում եմ ես :

— Չէ, հայրիկ, աչքովս տեսայ :

— Կերած կը լինի, — շանս հասցէին չարախօսեց կինս, բայց ես աչքերովս չանթեցի նրան, մի տես ինչ շառով են տալիս իմ սիրած կենդանուն ...

Բայց ես գիտէի, որ այդպիսի դէպքեր երբեմն պատահում են շների կեանքում, ուստի սիրտս կտրուած մտածում էի . «Ո՜նց թէ Ինդան էլ է՞ն մայրերից ...»: Այդ դառն մտքին էի, երբ ինչ որ տեղից նուաց լսուեց : Դէս-դէն ընկանք, թախտի տակը, անկիւնները նայեցինք՝ չկայ : Զգիտեմ խելքիս ինչ փչեց, Զալիկին վեր քաշեցի ու սիրտս լցուեց ...

Ահա շան կոյր ձագը զոլ ձուերի մէջ խլրտում է ու մերկ դնչիկը դէս - դէն մեկնում , տաքացել է, ծծել է ուզում :

Ես ու կինս իրար երես նայեցինք եւ աչքերով ամէն ինչ ասացինք իրար : Մի տես ինչ սիրտ ունի է՜ մայր արարածը , որ իր թշնամու ձագին պատսպարել է իր թեւերի տակ : Բա Ինդան: Բա նա ո՞նց է իր սիրած բալին վստահել իր ոխերիմ թշնամուն ...

Կինս գլուխն օրօրում էր լուռ ու բարութեան արցունքներ էին լճացել նրա աչքերում ...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Գուէթ, աչքը նոր պատրաստուած դեղի մը վրայ, առանց առջեւը նայելու, մեքենայաբար շիշը բռնելով քիչ մը ջուր լեցուց գաւաթը եւ օգնականին դառնալով ըսաւ .

— Մէնար, 14 թիւ հիւանդը հոս կանչել տուր :

Քանի մը վայրկեան ետք 14 թիւ հիւանդը փորձարկութեանց աշխատանոցէն ներս մտաւ :

Հիւանդը , Ժօզէֆ Մօրթէն, հազիւ յիսուն տարեկան կար : Ան Տիկին Շապանի նախկին կառապանն էր : Երիկամունքի հիւանդութիւն ունէր եւ բժիշկը յանձնարարականով մը ձրիաբար հիւանդանոց դնել տուած էր զայն :

— Բարի լոյս, պարոն բժիշկ, ըսաւ Մօրթէն խոնարհութիւն մը ընելով :

— Բարի լոյս, բարի Ժօզէֆս : Այսօր ի՞նչպէս ես :

— Ձեր շնորհիւը լաւ եմ, պարոն բժիշկ :

— Լաւ բարեկամս, այսօր կուշտիդ դեղ մը պիտի ներարկենք : Հասկնալ կ'ուզեմ որ երիկամունքներդ գործել սկսա՞ծ են :

Այս ըսելով, բժիշկը խօսքը իր օգնականին ուղղելով աւելցուց .

— Մէնար, կը հաճի՞ս սա բարի մարդուն լեղակողի (պլէօ տը մէթիլէն) ներարկում մը ընել :

— Շատ լաւ , պարոն, պատասխանեց օգնական բժիշկը :

Եւ դեղերու դարակին առջեւ անցաւ . բայց տեսնելով որ լեղակողին սպառած էր, ըսաւ .

— Լեղակողի չէ մնացեր , պարոն :

— Բնա՞ւ չկայ :

— Բնաւ :

— Շատ լաւ, հիմակուհիմա անմիջապէս քիչ մը պատրաստէ եւ վերջը դեղագործին կ'ապսպրես որ բերէ : Առ, սա գաւաթիս ջուրէն քսան խորանարդ սանթիմեթր չափէ , եռացուր եւ մէկ կրամ ալ լեղակ խառնէ հետը : Հասկցա՞ր :

— Այո, պարոն :

Օգնական բժիշկը քանի մը վայրկեանի մէջ լեղակողին պատրաստելով ապակիէ փոքրիկ գրեխի մը մէջ քաշեց :

— Ինծի տուր, ըսաւ Գուէթ :

Եւ գրեխը իր օգնականին ձեռքէն առնելով ծայրը ասեղ մը անցուց եւ իր ձեռքովը ներարկեց զայն հիւանդին կուշտին :

— Լմնցաւ , Ժօզէֆ ... : Գնա ... բարեկամս, գնա հիմա քիչ մը պառկէ եւ պարոն Մէնարը ինչ պատուէր որ տայ , կէտը կէտին գործադրէ :

Հիւանդը դուրս ելաւ, իսկ բժիշկը պատուիրեց իր օգնականին որ աչքը անոր վրայէն չհեռացնէ եւ մէզը քննելէ ետք արդիւնքը իրեն հաղորդէ :

— Այսօր կամ վաղը, ինչ արդիւնք որ տայ լեղակողին, ինծի կ'իմացնես, շարունակեց բժիշկը : Քանի մը օրէն պիտի մեկնիմ , պաշտօնս պարոն Պրէժանի յանձնելէ առաջ, կ'ուզեմ որ սա բարի մարդը իր տունը դառնայ :

Յետոյ իր սեղանին գլուխը անցնելով սկսաւ քիմիագիտական փորձերով զբաղիլ :

Ժամը տասնը մէկը զարկաւ :

Գուէթ ճերմակ գոգնոցը հանեց եւ բաճկոնը հագաւ :

Գլխարկը գլուխը անցուցած միջոցին սեղանին մօտեցաւ եւ շիշը առնելով քիչ մը ջուր լեցուց գաւաթին մէջ. երբ գաւաթը բերանը տանելու համար վեր կը վերցնէր, դուռը զարնուելով հիւանդապահուհի մը ներս մտաւ :

— Պարոն 14 թիւը ծանրացաւ, վիճակը շատ գէշ է , ըսաւ հիւանդապահուհին ուղղակի բժիշկին քով վազելով :

— Ո՞վ , Մօրթէ՞նը , թոթովեց Գուէթ ջուրին գաւաթը ձեռքը, ապշահար :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սրբուհի Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Հերմինէ Մէրամէթճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էթնէմէզեան եւ զաւակները, Անանիկ եւ Հրանդ Անանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ մօրեղբօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

(Ծնած Էտիրնէ, 1881ին)

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Յունուար 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 25ին) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիայի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Ղազարեան եղբարք 200 Ֆրանք արժող գրակալ մը, Տիկին Ակայեան Գեղեցիկ վարդ մը, Այրի Տիկին Զ. Կիրակոսեան յիսուն, Տիկին Նեվրէկ մատաղի համար ոչխար մը: Ա. Մէնէմէճեան յիսուն, Տօրումեան եղբարք քսան, Յ. Գուլուլեան քսան, Ա. Նիկողոսեան ողբ. Միրաքեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան, Ա. Նիկողոսեան ողբ. Մ. Կիրակոսեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20, Աճարեան 15 եկեղեցւոյ, 15 դպրոցին, Ողբ. Հ. Յարութիւնեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պարտիզպանեան քսան, Ս. Խոզիկեան քսան, Յ. Մարկոսեան 15: Օր. Անի Բարունակեանի ամուսնութեան առթիւ կնքահայրը Պ. Վ. Գանպէրեան յիսուն եկեղեցւոյ, յիսուն Առաջնորդարանին: Պ. Զօրեան իր զաւկին մկրտութեան առթիւ եկեղեցւոյ 40, Գալուստեան յիսուն, Մ. Պալեան իր հօր մահուան առթիւ յիսուն, Տիկին Կիրակոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Ա. Յովակիմեան տասը, Յ. Պօյաճեան 10:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)

Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տրւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ Թուականին ու ժամերուն, եւ Թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին:

ԴԻՒԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

ԻԲՐԵՒ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY

Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

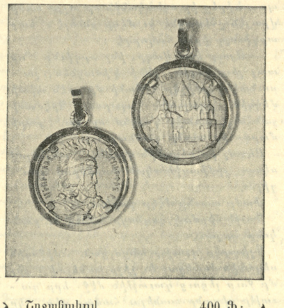
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau

Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էՆ 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	BAR	BUFFET

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Դպրոցասէրի դեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:

Հատը 6 փրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
25 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10518

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.518

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Մարոք տեղի պիտի չտայ Ֆրանսական կառավարութեան ձերբակալութեան հրամանագիրներուն : Ռապաթ կը մեղադրէ Ֆրանսան որ բռնաբարած է երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող 1957ի իրաւական պայմանագրութիւնը : Այս պայմանագրութեան համաձայն՝ «ստորագրող կողմերը պիտի չյանձնեն իրենց երկիրը գտնուող հպատակները:Բայց յանձնառու կողմը, յանձն կ'առնէ, այն չափով որ ձեռնհաս է դատելու, հետապնդելու իր իսկ հպատակները, որոնք միւս պետութեան հողամասին վրայ յանցանքներ գործած են, պատիժ ենթակայ երկու պետութեանց մէջ, երբ միւս կողմը դիւանագիտական ճամբով դիմում ընէ, տալով իր ունեցած տեղեկութիւնները, թղթածրարները : Դիմող կողմը տեղեակ կը պահուի հետապնդումէն » :

Մարոքի համար Ֆրանսա չէ գործադրած այս պայմանները :

Ամէն պարագայի մէջ, Թագաւորը ապարէշ կարդալու ձեւով, Շաբաթ օրուան տօներուն, որոնք Ռամատանի վերջը կ'ողջունէին, երեւցած է ներքին նախարար Զօր. Ուֆքիրի հետ : Հասան Բ. նոյնիսկ ձեռքը երկարած է Ներքին նախարարին որ համբուրէ : Թագաւորը ամէն ձեւով ցոյց կ'ուզէ տալ որ իր նախարարին կողքին է :

ՖՐԱՆՍԱ ԵՏ ԿԱՆՉԵՑ ԻՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ի տես Ռապաթի կառավարութեան բռնած ընթացքին, ֆրանսական կառավարութիւնը ետ կանչեց Մարոքի իր դեսպանը : Ասիկա սակայն դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում չի նշանակեր :

Ռապաթի կառավարութիւնը երկար լռութենէ մը ետք, յայտարարութիւն մը ըրաւ, ուր կը շեշտուէր, — «Ն. Վ. Թագաւորին կառավարութիւնը զարմացած է, տեղեկանալով ֆրանսական Հանրապետութեան Ատեանի մէկ զեկոյցէն որ Պ. Զոլինկէր, Ֆրանսայի հարցաքննիչ դատաւորը որու յանձնուած է ինչ որ կը կոչուի «Պեն Պարքայի հարցը » : ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանած է ներքին նախարար Զօր. Ուֆքիրի, Ազգ. Ապահովութեան տնօրէնի կըցորդ՝ հրամանատար Տլիմիի եւ մի ուրիշ Շթուքիի դէմ : Նման որոշում մը բռնաբարումն է ֆրանքօ-մարոքեան համաձայնագրերուն եւ խաղ մըն է մեր երկրին դէմ : Մարոքեան կառավարութիւնը կ'ուզէ ճշդել ազգային եւ միջազգային հանրային կարծիքին, ինչ կը վերաբերի այս ձեւակերպութեան, որ Մարոք, որեւէ պարագայի մէջ, կրնայ գործադրել վերոյիշեալ հրամանագիրները, ըստ Ֆրանքօ-մարոքեան համաձայնագրերուն որ չի նախատեսեր որեւէ յանձնում » :

Ռապաթի կառավարութեան համար դատական համաձայնագրին բնագիրը շատ յստակ է եւ իրաւունք չի տար Ֆրանսայի դատաւորին ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանել :

Մարոքեան կառավարութեան զեկոյցը « կարեւոր անճշդութիւններ » կը ներկայացնէ ֆրանսական կառավարութեան աչքին : Ինչ կը վերաբերի Ֆրանքօ-մարոքեան համաձայնագրին «բռնաբարումին », նկատի պէտք է առնել որ հրապարակ հանուած հրամանագիրները ոչ մէկ կերպով կը պահանջէին յանցաւորներուն յանձնումը : Այս կէտը շատ կարեւոր է, վասնզի կը նշանակէ, որ Ֆրանսա չի պահանջեր որ խնդրոյ առարկայ անձերը իրեն յանձնուին, իր պահանջները սահմանափակուած են անոնց ձերբակալութեան : Եթէ Մարոք հարցաքննութիւն մը բացած ըլլար վերոյիշեալ անձերուն վրայ, շատ հաւանական է որ ֆրանսայի դեկավարները դոհացած կ'ըլլային առով եւ Մարոքի իշխանութեանց յանձնած կ'ըլլային հարկ եղած բոլոր տարրերը եւ թղթածրարները, որպէսզի Մարոք կարենայ դատել իր հպատակները : Ռապաթ կը գտնէ նաեւ թէ ձերբակալման հրամանագիրները կը համապատասխանեն, ոչ թէ պարզ դատաւորի մը փափաքին այլ ֆրանսական կառավարութեան, այլ խօսքով, Ռապաթ ըսել կ'ուզէ որ Զոլինկէր ենթարկուած է ոչ թէ դատական իշխանութեանց այլ՝ կառավարական :

Ետ կանչելով Ռապաթի իր դեսպանը, Ֆրանսա Մարոքի Արտաքին նախարարին յանձնած է ծանուցագիր մը ուր կ'ըսէ.— « Ֆրանսական արդարութեան կատարած հարցաքննութիւնը Պեն Պարքայի հարցին մասին, այն համոզումը տուած է դատաւորին որ Մարոքի Ներքին նախարարութիւնը կազմակերպած է առեւանգումը եւ Մարոքի Ներքին նախարարն ու իր անմիջական քանի մը գործակիցները անձնապէս մասնակցած են գործողութեան վերջին մասին : Ասոր իբրեւ հետեւանք, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանած է Զօր. Ուֆքիրի, Տլիմիի եւ Շթուքիի դէմ : Ֆրանքօ-մարոքեան դատական պայմանագրութիւնը, իր 28րդ յօդուածի, առաջին պարբերութեան մէջ, համաձայն միջազգային սովորութեան, կը նախատեսէ որ կողմերը պիտի չյանձնեն իրենց հպատակները : Ուրեմն, ֆրանսական կառավարութիւնը ըստ վերոյիշեալ համաձայնագրութեան չի խօսիր : Այս վերջինը կը նախատեսէ նաեւ (նոյն յօդուածին Բ. պարբերութեան մէջ) որ երկու կողմերէն մէկը, որոշ պարագաներու մէջ, կրնայ միւսէն պահանջել որ հետապնդէ իր մէկ հպատակը : Բայց ֆրանսական կառավարութիւնը, որ առանց որեւէ արդիւնքի, փորձեց որ մարոքեան կառավարութիւնը ձեռք առնէ անհրաժեշտ միջոցները որպէսզի ճշմարտութիւնը երեւան ելլէ, չի կրնար հաւատալ որ այդ յօդուածին գործադրութիւնը համապատասխան է ճշմարտութեան երեւման անհրաժեշտ պայմաններուն : Իրաց այս կացութեան մէջ ուրեմն, կը գտնէ որ ֆրանքօ-մարոքեան գետնի վրայ, կարելի չէ այս հարցը նկատի առնել քաղաքականէ զատ տեսանկիւնէ մը : Այն վայրկեանէն երբ մէկ երկրին կառավարութեան մէկ անդամը խնդրոյ առարկայ է, այնպիսի ձեւով, որ հարցը այլեւս կառավարութենէ կառավարութիւն է : Սկիզբէն եւ քանիցս, Մարոքի ֆրանսական դեսպանը յայտնեց մարոքեան կառավարութեան ֆրանսական կառավարութեան տեսակէտը եւ ճշդեց թէ, ի չգոյէ Ռապաթի մէջ առնուելիք միջոցներուն, Ֆրանսա կը պարտադրուի ըստեղծուած կացութեան անխուսափելի հետեւանքները քաղել » :

Կը սպասուի որ այս օրերս կարեւոր նոր յայտնութիւններ ըլլան : Էքսփրէս իր այս շաբթուան թիւին մէջ արդէն նոր յայտնութիւններ կ'ընէ : Ծանօթ է որ այս շաբաթաթերթն էր որ առաջին անգամ հրատարակեց Ֆիկոնի հետ տեսակցութիւն մը ուր մանրամասնութիւններ կը տրուէին Պեն Պարքայի սպանութեան մասին :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Թեթի տօները վերջացած են եւ անմիջապէս կռիւները վերսկսած : Ամերիկա կը շարունակէ չռմբակոծել հիւսիսային-Վիէթնամը :

Սայկոնի մէջ կը սպասուի Վիէթքոնկի յարձակումներու, արդարեւ Վիէթքոնկի հրամանատարութեան մէկ փաստաթուղթը ձեռք անցուած է, որու մէջ հրահանգ կը տրուի Վիէթքոնկի բոլոր միաւորներուն «որքան կարելի է շուտ» յարձակումի անցնիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, 75 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է ամէնէն հարազատ Փարիզցին՝ Ժան Կալթիէ - Պուասիէռ, որ հիմնադիրն էր նշանաւոր «Քրափույոյին»: Լրագրող եւ մեծ փոլեմիսթ, Կալթիէ - Պուասիէռ ըմբոստ մըն էր որ հըպարտ էր «չիսուն դատաւորութիւններով, չիսուն տարուան հրապարակագրութեան ընթացքին »: Ըսած է միշտ ինչ որ կը մտածէր եւ մտածած է միշտ բանձր, ինչպէս զինքը կը բնորոշէր Փօլ Լէօթօ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը բողոքի բողոք մը ներկայացուցած է խորհրդային կառավարութեան ամերիկացի ուսանողին մահուան առթիւ : Արդարեւ, ոչ երիտասարդին ընտանիքը, ոչ ալ ամերիկեան իշխանութիւնները կը հաւատան թէ երիտասարդը — որու մարմինը գտնուած էր կառախումբին մէջ, կոկորդը կտրուած — կրնայ անձնասպան եղած ըլլալ, ինչպէս կ'ըսուի Մոսկուայի մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը վճռած է արագօրէն լուծել տագնապը : Հաւանական կը նկատուի որ Մորօ ինքզինքին յաջորդէ : Համայնավար կուսակցութեան համագումարը կը բացուի այսօր եւ կառավարական տագնապը օրհնութիւն մը նկատուի համայնավարներուն համար, որոնք կրկին գործի պիտի անցնին ձախ կառավարութիւն մը ստեղծելու համար : Համագումարին ներկայ կ'ըլլայ Սուսլով :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ռոզ էլ Եուսէֆ» շաբաթաթերթը բուռն կերպով յարձակած է իսլամական ուխտի մը ծրագրին վրայ, որ պիտի փոխարինէ ՍԵՆԹՕն (նախկին Պաղտատի Ուխտ) : Ներշնչողները կը նկատուին Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Պարսկաստան: Ըստ եգիպտական թերթին, այս երեք երկիրները կ'ուզեն իրենց միացնել կարգ մը արաբական երկիրներ եւ առաջին կարգին՝ Սէուտական Արաբիա, Լիբիա, Մարոք, Յորդանան եւ Քուէյթ : Ըստ նոյն թերթին, «Իսլամական Ուխտին » նպատակներն են.— Գահիրէի դէմ գործել, ճամբան կտրել Միջին Արեւելքի մէջ խորհրդային եւ չինական նախաձեռնութեանց եւ վըժնասել Նախագահ տը Կոլի ճամբորդութեան ծրագրին այդ շրջանին մէջ :

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Պօղոս Զ. Պապը միտք ունի դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծել Մոսկուայի հետ : Այս լուրը կը հրատարակէ իտալական «Իլ Թուէմփօ» շաբաթաթերթը, որ կ'աւելցնէ թէ այս հարցը խօսակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ Պապին եւ Կրոմիքօյի միջեւ, երբ յառաջիկայ ամսու սկիզբը խորհրդային Արտաքին նախարարը Վատիկան այցելէ : Ըստ նոյն աղբիւրին Խորհ. Միութիւնը մէկ պայման դրած է՝ կրօնական քարոզչութիւն չընել Խորհ. Միութեան մէջ: Ներկայիս միակ համայնավար երկիրը որ դիւանագիտական յարաբերութիւն կը պահէ Վատիկանի հետ Քուպան է :

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ նորաձեւութիւնները մօտ օրէն պիտի ցուցադրուին Փարիզի մէջ: Գլխաւոր նորութիւնն է հագուստներու կարճութիւնը : Կանանց կարգ մը մեծ դերձակները, հագուստներու հասակը կարճցուցած են մինչեւ ծունկէն վեր 20 սանթիմեթր ...:

ՖՐԱՆՍԱ հինգ հազար թոն կաթ նուիրած է Հնդկաստանի, Տիկին Կանտիի վարչապետութեան առթիւ: Նեհրուի աղջիկը ամէնէն առաջ պէտք է պայքարի իր երկրին սպառնացող մեծագոյն վտանգին դէմ՝ սովը :

«...ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐ ԱՌԱՒՕՏ ՄԸ ՍՈՎԵԹ ՀԵԾԵԼԱԶՕՐՔԸ ՄՏԱՒ ԵՐԵՒԱՆ»

« Միլլիյէթ» կը շարունակէ հրատարակել թարգմանութիւնը Լորտ Քինրոսի ծանօթ գործին, որուն անունն է «Ազգի մը վերածնունդը, «Աթաթիւրք» : Նախապէս հրատարակած էինք, քաղելով այդ թարգմանութենէն, այն մասը, որ կը վերաբերէր Թուրքեւհայ յարաբերութեանց ու սահմանային հարցերու : Հեղինակը, կը շարունակէ խօսիլ Հայաստանի մասին նաեւ այն գլուխին մէջ, որ կը կրէ «Իսթանպուլ եւ Ճերմակ Ռուսերը» խորագիրը: Գրած էինք, թէ Կիւմրիւի (Աղեքսանդրապոլ) դաշնագրի կնքումով, Թուրքական սահմանները Արեւելքի մէջ ճշդուեցան Արաքս եւ Արփաչայ գետերու ափերը ըլլալով : Այս գլուխին ներքեւ կը կարդանք.—

« ... Մինչ այդ, Ռուսերը պարտութեան մատնած էին Վրանկէլեան բանակը : Ասոր իբրեւ հետեւանք, ճերմակ ռուս գաղթականները սկսած էին խուժել դէպի Պոլիս, Նոր Բարձր Ներկայացուցչին՝ Սըր Հորաս Ռումպոլտի բացատրութեամբ, հացի փոխարէն հարստացնելու համար շուկաներու մէջ խանութպաններու արկղները զանազան գոհարեղէններով ու զանձային առարկաներով, ինչպէս նաեւ աւելի ճոխացնելու համար զըւարճութեանց վայրերը եւ գիշերային ակումբները, հեղեղի մը պէս ողողելով «արդէն իսկ չուայտութեան ու զեղխութեան սիրահար այս մայրաքաղաքը » :

« Այսպէս, Ռուսերն ալ գրաւեցին Հայաստանի մնացեալ մասը, ազատօրէն եւ անարգել : Ռուսական հեծելազօրքը, ձիւնոտ առաւօտ մը Երեւան մտաւ եւ ձիերը յառաջացան Երեւանի փողոցներուն մէջ, հանդարտօրէն, լուռ ու համակերպած ժողովուրդին մէջէն, առանց իսկ փամփուշտ մը արձակելու, առանց գոյգն դիմադրութիւն տեսնելու :

« Այդ դէպքին յաջորդող ամիսներուն, Թուրքերն ու Ռուսերը իրենց միջեւ բաժնեցին Անդր - Կովկասը: Ռուսերը մտան Վրաստան, հոն ալ ուրիշ Խորհ. Հանրապետութիւն մը հիմնեցին, Թուրքերը գրաւեցին Արտահանն ու Արդուինը, իսկ Պաթումի համար կատարուած արշաւը չհեցաւ Կարմիր Բանակը: Կը մնար այս զինուորական յաջողութեան նուիրագործումն ընել այլեւս, քաղաքական ճամբով » :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ՁՄԵՌ

ԹԱՇՔԵՆՏԻ ՄԷՋ ԳԱՐՈՒՆ

Երբ Մոսկուայէն մինչեւ Մատրիտ երկարող լայն շրջանակ մը ցուրտէն կը դողար Ուզպէքիստանի մայրաքաղաք Թաշքենդի մէջ ծառերը ծաղկիլ սկսան :

Երբ Փարիզի մէջ օրուան ամէնէն ցած ջերմութիւնը զերոյէն վար տասներորս, Լոնտոնի մէջ տասնըհինգ, Սթոքհոլմի մէջ երեսուն, Շուէտի հիւսիսային շըրջանին մէջ քառասուն, անդին Թաշքենդէն հասնող լուրերը գարնան առաջին աւետիսը եղան : Թաշքենդի ծաղիկները ծլարձակիլ սկսան, վարդենիներուն վրայ կանանչ տերեւներ երեւիլ սկսան : Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Յունուարին Թաշքենդ այսպիսի գարնանային մթնոլորտի մը մէջ կը գտնուի :

ՄՐՑՅԱՒ ԽՕՍՔԵՐ

« Գեղարուեստական գրականութեան թարգմանութեան արդի վիճակը եւ մեր խնդիրները » խորագրին տակ, Ստ. Ալաջաջեան, «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթի վերջին թիւին մէջ (Դեկտեմբեր) կ'անդրադառնայ թարգմանական գործին արդի վիճակին մասին Հայաստանի մէջ: Այս առթիւ կ'ընէ նաեւ հաստատում մը՝ մեր արժէքները օտարներուն ներկայացնելու գործին մէջ «ձեռնածալ» նստած ենք :

Կը ներկայացնենք յօդուածին այս մասը, արեւմտահայերէնով :

Ամէն ազգի մշակութային գանձարանին մէջ իր տեղը ունի թարգմանական գրականութիւնը :

Դարերու հարստութիւն ունի հայ թարգմանական գանձարանը, որ ծնունդ առած է մեր այբուբենին հետ : Հայաստանի մէջ, Ե. դարուն, առաջին գործերը թարգմանուած են անմիջապէս ասորերէնէ, յունարէնէ, պարսկերէնէ եւ լատիներէնէ, աւելի ետք՝ վրացերէնէ եւ արաբերէնէ: Մենք կրնանք իրաւամբ հպարտանալ, որ ունինք այն հին շրջանի գործերուն թարգմանութիւնները, որոնց բնագիրները կորսուած են, գոյութիւն չունին : Երեւանի Մատենադարանին մէջ անթառամ ծաղիկներու պէս կը պահուին այնպիսի ձեռագիրներ, որոնց հեղինակներուն գերեզմանները անգամ անծանօթ մնացած են աշխարհին, ձեռագիրներ, որոնք միջազգային արժէք ունին եւ որոնց ուրիշ լեզուով գրուած օրինակը չէք գտներ ոչ մէկ տեղ :

Պատառիկներ եւ միայն քանի մը յիշատակուած քաղուածքներ կային Եւսեբիոս Կեսարացիի « Ժամանակագրութենէն », աշխարհի բոլոր պատմաբաններն ալ նշխարի նման սուրբ կը նկատէին Դ. դարու յոյն պատմաբանին այդ պատառիկները, երբ գտնուեցաւ ամբողջ գործին հայերէն թարգմանութիւնը : Ե. դարուն Հայերը երկու հատորներն ալ թարգմանած էին ճշգրտութեամբ եւ վարպետութեամբ, եւ այսօր մեր թարգմանական գանձարանէն այդ հատորները մենք ի լոյս աշխարհ սփռեցինք :

Անատոլիոս Բրիւտացիի « Գիրք Վաստակոցը» կը նկատուէր աշխարհի առաջին երկրագործական գիրքը :Այդ մասին շատ գրուած էր, թէեւ գիրքը մէջտեղ չկար : Գտնուեցաւ, ահա, անոր հայերէն թարգմանութիւնը, եւ Եւրոպան ապշեցաւ : Հայերէն թարգմանութենէն վեց դար ետք, ԺԳ. դարուն, վերոյիշեալ հատորը թարգմանած էին Արաբները, եւ միայն վերջերս գտնուեցաւ արաբական թարգմանութիւնը :

Գիտական աշխարհը այժմ կրնայ գտնել յոյն պատմագիրներ Արիգինոսի, Կեփալիոնի, Կաստորի, Մանեթոնի գործերուն հայերէնը , իսկ ասորի պատմագիրներէն՝ Այիթալա Ուռհայեցիի, Պետրոս Մոնզոսի, Եփրեմ Խուրիի, Նանայի եւ ուրիշներու հայերէն թարգմանութիւնները :

Աւելորդ է ըսել, որ այս բոլոր գործերուն բնագիրներն ալ կորսուած են :

Մենք իրաւունք չունինք մոռնալու մեր կաճառները, որոնք գիտական օճախներ ըլլալէ զատ, եղած են թարգմանական գործի դարբնոցներ: Շատ աշխատասիրութիւններ թարգմանուած են Տաթեւի եւ Հառմոսի, Անիի եւ Սեւանի, Աղթամարի եւ Սանահինի , Գանձասարի եւ Գլաձորի, Էջմիածնի եւ Ամիրտոլի մէջ, ԺԱ.–ԺԴ. դարերուն՝ Սիսի եւ Դրազարկի, Ակների եւ Սկեւռա վանքին, Արքակաղնի եւ Հռոմկլայի , աւելի ետք՝ Վենետիկի , Արմաշի մէջ, դեռ չենք յիշատակեր Թիֆլիսն ու Պոլիսը, Զմիւռնիան, Փարիզը , Մոսկուան, Վիէննան, ուր կարեւոր թիւով թարգմանութիւններ կատարուած են:

Արիստոտել, Պղատոն, Եւրիպիդէս եւ Անակրէոն, Արիստոֆան ու Եսքիլէս ... կարելի՞ է միթէ յիշատակել բոլորն ալ , որոնք անուղղակի երախտաւորներն մեր ժողովուրդին, որ պահած է անոնց ստեղծագործութիւնը, թէեւ ոչ իրենց լեզուով: Մենք ուրախ ենք, որ անոնք հարստացուցած են մեր թարգմանական գանձարանը արժէքաւոր գործերով: Վերջերս գրաբարէն ռուսերէնի թարգմանուեցաւ Արիստոտելի « Մեկնութիւն ստորոգութեանցը» , վերջերս Զենոն Ստոյիկի գրաբար գործերուն լուսապատճէնները ուղարկուեցան Գերմանիա եւ Անգլիա , որպէսզի թարգմանուին եւ լոյս ընծայուին :

Շատ մեծ է մեր հարստութիւնը, եւ այդ պատճառով ալ մեծ աշխատանք կայ դեռ կատարելիք : Առաջին եւ կարեւոր հարցը այն է , թէ ե՞րբ պիտի գրուի մեր թարգմանական արուեստին պատմութիւնը: Պէտք չէ՞ պատրաստուի մատենագրութիւն մը՝ նուիրուած թարգմանական գրականութեան : Անհրաժեշտութիւն մը չէ՞ արդեօք, որ ունենանք տեսական աշխատութիւն մը, ուր բացատրուին եւ մեկնաբանուին մեր նախնիքներուն թարգմանական արուեստին ուղղութիւնները : Աւելին, եթէ Անգլիացիները եւ Գերմանացիները մեր Մատենադարանէն կը տանին Զենոնի գրաբար թարգմանութիւնները իրենց լեզուով իրենց ժողովուրդին ներկայացնելու, եթէ մտածած ենք գրաբարէ ռուսերէնի թարգմանել Արիստոտելի «Մեկնութիւն ստորոգութեանցը», ուրեմն ինչո՞ւ մենք, որ տէրն ենք այդ հարստութեան, չենք հիմներ մատենաշար մը եւ այդ գանձերը չենք յանձներ մեր ժողովուրդին :

Այսօր մեր Մատենադարանին մէջ անթեղուած է մարդկութեան մտաւոր մշակոյթին կրակը, իսկ հանրային գրադարանին մէջ՝ վերջին դարերուն կատարուած օտար լաւագոյն գործերուն թարգմանութիւնները: Մենք իրաւունք չունինք մոռնալու այս աշխատանքը եւ վաստակը : Բայց, դժբախտաբար, անհոգ եւ անտարբեր ենք : Ասոր լաւագոյն օրինակը «Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն» եռեքհատորեայ աշխատութիւնն է, որ բազմակողմանի ձեւով կը լուսաբանէ մեր գրականութիւնը, սակայն այս երեք հատորներուն մէջ չկայ գլուխ մը, կամ բաժին մը, որ նուիրուած ըլլայ ԺԹ. դարու հայ թարգմանական գրականութեան, որ այնքան կարեւոր դեր կատարած է մեր գրականութեան մէջ :

Կայ նաեւ ուրիշ հարց մը, որ կապ ունի վերոյիշեալ հարցերուն հետ : Ուսումնասիրուած չէ նաեւ թէ անցեալին օտարները հայերէն ի՞նչ գործեր թարգմանած են իրենց լեզուով: Արդեօք Անյաղթի եւ Շիրակացիի գործերը չե՞ն թարգմանուած օտար լեզուներու : Չէ՞ որ Ագաթանգեղոսի « Հայոց պատմութիւն» արաբերէն թարգմանութեան օրինակը գտնուեցաւ Գահիրէի մէջ: Ֆրանսացիները շատոնց կ'օգտագործեն Խորենացիին վկայութիւնները, եւ այսօր, Չինացիները իրենց պատմագիրքերուն մէջ իբրեւ վերտառութիւն, առաջին էջի վրայ կը յիշատակեն պատմահօր խօսքերը չին ժողովուրդին մասին : Մեր նախնիքներուն ժամանակակիցները, Ասորիները եւ Բիւզանդացիները, Արամեացիք եւ Հռոմէացիները, ճիշդ է, պատմութեան փոշիներուն տակ թաղուած են, բայց, այդ չի նշանակեր, որ հետազօտութեան համար, պրպտումներու համար ոչ մէկ ենթահող մնացած է :

Այսօր, սակայն, բաւական տարբեր է պատկերը, այսօր հայ գրականութիւնը մուտք կը գործէ զանազան երկիրներ, տարբեր լեզուներով եւ յատկապէս ռուսերէնի թարգմանութեան միջոցաւ: Վերջին երեք տարիներուն (1963 - 1965) զանազան երկիրներու մէջ, լոյս տեսած են հայ հեղինակներու պատմական, գիտական եւ գեղարուեստական բազմաթիւ գործեր, որոնց ցուցակը դժբախտաբար չենք կրնար ունենալ, իսկ մեր հաւաքած փաստերը քիչ են, չեն ընդգրկեր մեր հրապարակութեան մեծութիւնը :

Զուիցերիոյ մէջ լոյս տեսած են Յովհ. Թումանեանի, Ստ. Զորեանի, Յովհ. Յովհաննիսեանի գործերը, Անգլիոյ մէջ՝ Մովսէս Կաղանկատուացիի, Դաւիթ Սլաւկա որդիի, Թոթովենցի եւ ուրիշներու գործերը, Ֆրանսայի մէջ՝ Արմենեանի , Մանանդեանի, Վարուժանի , Դ. Դեմիրճեանի, Շիրազի գործերը եւ Սասունցի Դաւիթի դիւցազներգութիւնը, Ամերիկայի մէջ՝ դիւցազնավէպին երեք թարգմանութիւնները, Սայաթ - Նովա, Հայկական մանրանկարչութիւնը եւայլն : Ուրուկուայի մէջ՝ սպաներէն լեզուով, հայ ժողովուրդին եւ գրականութեան պատմութիւնը, Իտալիոյ մէջ՝ Հայոց պատմութիւնը եւ գրականութիւնը, Լիբանանի եւ արաբական երկիրներու մէջ Վ. Անանեանի, Խաչիկեանի գործերը եւ «Սայաթ Նովան»: Պարսկաստանի մէջ՝ Շիրվանզադէի, Թումանեանի, Խաչիկեանի, Զորեանի, Թոթովենցի գործերը: Բազմաթիւ գործեր թարգմանուած են Հունգարիոյ , Չեխոսլովաքիոյ, Ռումանիոյ, Լեհաստանի, Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ , Փորթուգալի մէջ, հոս չենք խօսիր խորհրդային երկիրներու մէջ թարգմանաբար լոյս տեսած հայ գրողներու գործերուն մասին , ինչպէս նաեւ չինարէն, ճափոներէն, փունջարէն լոյս տեսած հաւաքածոներուն մասին :

Արդ ո՞վ պիտի գրադի, թէ՝ ուր եւ ինչ թարգմանուած է հայ գրականութենէն , օտարները ի՞նչ կարծիք կը կազմեն հայ գրականութեան մասին, երբ կը կարդան հայ գրողներուն գործերը իրենց լեզուով եւ, վերջապէս, ի՞նչ որակ կը ներկայացնեն այդ թարգմանութիւնները :

Դժուար չէ այս գործը, դժուարը ծուլութիւնը թօթափելը եւ գործը կազմակերպելն է :

Պիտի տեսնե՞նք արդեօք այն օրը, երբ կարելիութիւնը պիտի ունենանք օտար լեզուով եւ մեր միջոցներով Հայաստանի մէջ հրատարակելու այնպիսի գործեր, որոնք կ'ուզենք ներկայացնել աշխարհին : Խորհրդային Միութեան մէջ ոչ մէկ երկիր այնքան հարուստ է օտար լեզուներ գիտցողներու թիւով, որքան Հայաստանը, այն Հայաստանը, որ իտալացի Ճ. Պրունոյէն դարեր առաջ ունեցած է Շիրակացի եւ յայտնած աշխարհին, թէ երկիրը կլոր է եւ կը դառնայ արեւին շուրջը, եւ որ տակաւին անգլիացի եւ սպանացի նաւորդներէն եւ աշխարհագէտներէն եօթը դար առաջ «Աշխարհացոյց» մը պարգեւած է մարդկութեան : Շիրակացիին անունը չկայ բրիտանական եւ ռուսական համայնագիտարաններուն, ֆրանսական մեծ եւ փոքր Լարուսներուն, իտալական բառարաններուն մէջ, եւ մենք լուռ նստած կը սպասենք, որ անիրաւ մարդիկ Շիրակացին դարձնեն պատմութեան ստուերէն մէկը :

Այդպիսի բան երբեք չըլլար, մինչեւ որ մենք, Շիրակացիի պատկանած ազգին յետնորդները, անոր գործերը եւ անձը չներկայացնենք աշխարհին անոնց լեզուով: Եւ, չըսենք, թէ մենք գիտութեան եւ բնագիտութեան մէջ բացառիկ դէմքեր ունեցած ենք :

Շատ բան կրնանք ըսել, բայց խօսքը գործի վերածող մարդիկ ձեռնածալ կը մնան: Այդպիսիները պատասխանատու են պատմութեան առջեւ :

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՏԱՂԵՐԳՈՒՆ

Մ. Մեծարենցի ծննդեան 80ամեակին առթիւ, փրոֆ. Մ. Հիւսեան «Սով. Հայաստան»ի Յունուար 16ի թիւին մէջ ստորագրած է հետեւեալ յօդուածը :

Լրացաւ մեր քերթութեան ամենապայծառ դէմքերից մէկի՝ Միսաք Մեծարենցի ծննդեան ութսունամեակը : Կարճատեւ եղաւ Մեծարենցի կեանքը . նա ապրեց ընդամէնը քսաներկու տարի, որից ստեղծագործական համեմատաբար լիարուն կեանքով՝ հազիւ երեք - չորս տարի, սակայն գրականութեան մէջ եկաւ նա ստեղծագործական այնպիսի մեծ լիցքով, այնքան ինքնատիպ ու նորարար արուեստով , թողեց քերթարուեստի՝ ազամանդեայ բիւրեղութեամբ յստակ այնպիսի գոհարներ, որ ապահովեց իր մնայուն տեղը մեր գրականութեան մէջ :

Կեանքի ջերմ, կրքոտ սիրահար էր Մեծարենցը , սիրոյ եւ գեղոյթի խանդավառ երկրպագու, բայց իր ապրած իրականութեան մէջ կեանքը մռայլուած էր Համիտեան բռնակալութեան զարշանքով, որ բացառաբար էր ազդում նաեւ գրականութեան վրայ՝ յառաջ բերելով անկումային տրամադրութիւններ, յոռետես եւ անհատապաշտ հակումներ : Սակայն Մեծարենցը կենսասիրութեան, լուսատենչութեան եւ մարդասիրութեան այնպիսի չատրուանող պաշարով մտաւ գրականութեան մէջ, այնքան սերտօրէն կապուած հայրենի գեղաշող բնութեան թովչանքներին եւ իր մանկական «ծափ ու ծիծաղ» յուշերին, որ ամենեւին տուրք չտուեց այդ տրամադրութիւններին, այլ սնուելով աշխատաւոր ժողովրդի ըմբռնումներով եւ այդ ըմբռնումների հոգեկան անդրադարձումը հանդիսացող ժողովրդական բանահիւսութեամբ, իր քնարի լարերը օծեց լուսառատ անուրջների հրապոյրով, սիրոյ պատանեկան պայծառ երազների հմայքով , գեղեցկութեան առինքնող կախարդանքով, մարդասիրութեան գաղափարով :

Աշխարհին նայելու իր կերպն ունէր Մեծարենցը, որ արտայայտել է նա «Բիւրեղի դիւթանք » քերթուածի մէջ : Անդրադառնալով իր «լուսացնցուղ երազով» օծուած մանկութեանը, հեղինակը շարունակում է .

Ծափ կը զարնէ, ծիծաղէն ծըլե՛ր է
ծիրն իր այտին ,
Անո՛ւշ արեւ մանկական, ամպ ու մէգի
անգիտակ ,
Իմ երկինքս ալ կը հրնուի ոսկեծիծաղ
լոյսիդ տակ ,
Ու մոռցուած բուրմունքներ զիս կը
զգլխեն վերստին :

Այսպիսի ցնծալից, խանդավառ տրամադրութեամբ է բանաստեղծը երգել բնութիւնը, յօրինել գիշերերգի ու արեւերգութեան իր նուրբ, թաւշեայ գուրգուրանք ունեցող մեղեդիները, տարփագել հայրենի գիւղի գեղեցկութիւնները , դրսեւորել իր մեծ սիրոյ փոթորկայոյզ համանուագը : Մեծարենցի շատ քերթուածները այսօրինակ հրճուալից կենսասիրութեան դիւթապատկերներ են՝ —լի պատանեկան սրտի անմիջականութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ :

Մեծարենցի երկերում կան նաեւ թախիծի, նոյնիսկ յուսալքման տարրեր , որոնք արդիւնք էին սրտի ամայութեան եւ մռայլութիւն պարտադրող իրականութեան ազդեցութեան , ինչպէս եւ իր ծանր, անբուժելի հիւանդութեան յառաջ բերած ապրումների , սակայն այդ տարրերը ոչ միայն չեն դառնում որեւէ չափով գերիշխող երանգ, այլ կարծէք անհետանում են բարձր տրամադրութիւնների եւ զուարթ գոյների համանուագի մէջ, ինչպիսին է Մեծարենցի ստեղծագործութիւնը ընդհանուր առմամբ : Լաւ է ասել մեծ բանաստեղծը՝ Եղիշէ Չարենցը Մեծարենցի էութեան մասին .

«... Եղեգնեայ մի սրինգ կտրած
Արեւ է երգել ու գարուն, այս հիւանդ
հանճարեղ պատանին »:

Յիրաւի, Մեծարենցի քերթութիւնը , կարծես , արեւի ու գարնան, սիրոյ եւ գեղոյթի թովչանքը գովերգող սրնգի դայլայլ է, որ լուսաշող առաւօտ էր ազդարարում՝ վճռով ու յուսարեկութեամբ լեցուն մեր վէրքաշատ գրականութեան մէջ: Այս գիծը, մեր գրականութեան մէջ ուրախութեան զգացումը բերելու նպատակը, գեղագիտական յատուկ սկզբունք էր Մեծարենցի համար, որ լայնօրէն արտայայտուած է նրա ստեղծագործութեան մէջ :

Մեծարենցը հաւանաբար, հետեւելով , ութսունական թուականների գրական շարժման մասնակիցներին, նոյնպէս պայքարել է տխրութեան թոյնի դէմ : Այդ է ցոյց տալիս նրա «Բաղձանք » եւ «Իրիկունը» քերթուածները եւ «Գ. Զօհրապ» յօդուածը : «Բաղձանք» քերթուածի մէջ որոշակի արտայայտուած է մարդկանց « սպառած» հոգիները կազդուրելու, «անուրջի» լայն հորիզոն ցոյց տալու բանաստեղծի ցանկութիւնը : Այնուհետեւ , խօսքը մասնաւորելով քերթողների մասին, Մեծարենցը ցանկանում է դառնալ «Հովի խմբերգը», «Թռչուններու ծնծղաձայն» երգը, «Ուրախութեան ճիչ մը լայն» եւ դրանով կազդուրել բանաստեղծների «նկուն» հոգիները , բովանդակութիւն տալ նրանց «ամայի» հոգիներին: Քերթուածի վերջում ասուած է.

Եւ ըլլայի, Լոյս , Ձեւ, Երանգ,
Թրթռում,
Կեանքի փաղփուն պատմուճանը ծիրանի,
Կենսաբաղձիկ հոգւոյն երազն անպատում
Եւ անձրեւէն վերջ անարեւ ու տրտում՝
Հառաչաձայն անձրեւէն վերջ երբեմնի ,
Նըշուլէի ես վայրկեաններ երջանիկ,
Արեւաշող ժպիտ, ծափեր ու խնդում՝
Բանաստեղծի հոգիներուն մէջ մենիկ :

Պարզ է ասուած, եւ հասկնալի , թէ ինչ անարեւ ու տրտում եւ հառաչաձայն անձրեւների մասին է խօսքը :

Իբրեւ բանաստեղծ ու մտածող , իր հանրային եւ բարոյա - փիլիսոփայական հայեացքները , արտայայտել է գլխաւորապէս մարդասիրութեան միջոցով: Նրա

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

—*—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Զօպանեան կը յայտնէ, թէ Հայերը ներքին կազմակերպուած ուժ չունին իրենց ցաւերը դարմանելու համար: Ընկերաբանը պիտի մտածէ նման ընկերութիւն մը իրեն արժանի վարիչներ ունենալու է: Ներկայ դոնուող Հայերէն մէկը կը կարդացա՞ծ էր արդեօք Րօպերթիի նախապէս ռուսերէն, յետոյ ֆրանսերէն հրատարակած ընկերաբանական գործը: Րօպերթիի համաձայն, անհատական հոգին իր բոլոր երեւոյթներով ցոլացումն է ընկերութեան հոգիին: Հանճարեղ մարդիկ ընկերային ամբողջականութեան արտադրոյթն են միայն: Ընկերային երեւոյթը կենսաբանական հիմ ունին կրօնք, բարոյական, արդարութիւն, պարկեշտութիւն, ընկերային միջավայրի ծնունդ են, ուստի կենսաբանական են եւ կը բացատրուին բնագիտա-տարրարանական օրէնքներով:

«Ընկերութիւն մը յառաջդիմելու համար կենսաբանական ուժ ունենալու է, երբ աղքատ է այդ ուժով՝ կրօնն ալ, արուեստներն ալ տկար պիտի ըլլան: Փոխանակ ուժեղացնելու, զարգացնելու վերլուծական մտածումը, գիտական եւ ընկերային յառաջդիմութեան համար, կ'առաջարկուին գիտական բարենորոգումներ, քաղաքական ազէտ նորութիւններ, կոյր եւ տարերային շարժումներ զանգուածներու, որոնք կը տապալին կոյր եւ անպարկեշտ ամբոխավարներէ: Առանց ընկերային յառաջդիմութեան՝ բարենորոգիչներու ազմկարար ճառամարտութիւնները դատապարտուած են ոչնչացման»:

Երիտ. Թուրք Րիզա կ'ըսէր թէ Հայերը ցրուած են կայսրութեան մէջ, Թուրքերու հետ կ'ապրին քով քովի: Ընկերաբանը երկու տարբեր խմբաւորումներու միջեւ պայքարը անխուսափելի կը գտնէ եթէ կը տարբերին կենսաբանական, ընկերային ուժերով «Երբ կը գործակցին՝ կը կազմեն համակեցութիւն (սեմպիոզ) մը, երբ գործակցութիւնը կը դադրի մէկուն կամ միւսին գերակշիռ դիրք մը գրաւելու ճգտումով՝ Հակառակութիւնը (անթակոնիսմ) կը սկսի: Մէկուն աճումը, կենսաբանական ուժը, ընկերային դիմադրական կարողութիւնը կը յաղթեն միւսին, որ կը սկսի նուաղիլ եւ ընկերապէս տկարանալ»:

Ընկերաբանական մտածումը կ'արտայայտէ Րօպերթի՝ երբ ժողովականներու առջեւ կը յայտնէ, թէ Դաւիթ մը չերեւցաւ Գողիաթին դէմ, ինչպէս Հարաւ Ափրիկէի մէջ, ուր փոքրաթիւ Պոէրներ քաջաբար պատերազմեցան Անգլիոյ դէմ եւ աշխարհի հիացումին արժանացան: Համաժողովի անդամները միայն կարեկցութիւն ցոյց տուին Հայերու հանդէպ: Գերման Ընկերվարականները կարեկցութիւն անգամ ցոյց չտուին Հայերու հանդէպ, քննադատեցին Լեփսիուսի բարեսիրական գործը, Հայերը նկատեցին ըմբոստներ, չխղճացին հայ այրիներու եւ որբերու վրայ: Պերլինի ոստիկանութիւնը հրաւիրեց Փրոֆ. Թումայեանը մեկնելու Պերլինէն, ուր եկած էր հանգանակութիւն մը կատարելու ի նպաստ հայ որբերու: («Մուրճ», 1898):

Զօպանեան վերաւորիչ կը գտնէ «կեանքի, ինչքի, պատուի ապահովութեան» պահանջը, կը փափաքի ուրոյն վարչութիւն մը, համամիտ է նոյնիսկ ռուս ընկերաբանին գաղափարին. «Հայերը ստանալու են անկախութիւն», մինչդեռ տարի մը առաջ կը քննադատէր Վարժապետեան պատրիարքը, որովհետեւ Պերլինի Վեհաժողովէն ինքնավարութիւն ուզած էր հայ կառավարիչի մը իշխանութեան տակ: Ինք եւ բարեկամները հաւատացած էին, թէ բարենորոգումներու համար պարտաւորութեան փորձ մը չկատարող, կոտորածներու հանդէպ կարեկցութիւն միայն ցոյց տուող պետական մարդիկ պիտի պարտադրէին սուլթանին ինքնավար հայ վարչութիւն մը: Համիտ կ'ամբաստանուէր որպէս հայասէր, որովհետեւ Հայերուն բարձր պաշտօններ կու տար, որովհետեւ մայրը Հայ էր: Օսման, Իզզէթ, Սայիտ փաշաները Թունդ հակառակորդներ էին Հայերու: Համիտ կը վախնար որ Ազիզի նման կը սպաննուի կամ պաշրնկէց կ'ըլլայ:

Զօպանեան 1886ին աւարտած է Պէշիկթաշի Մաքրուհեան վարժարանը: Ամավերջի հանդէսին կ'արտասանէ ֆրանսերէն բանաստեղծութիւն մը: «Տաղանդաւոր պատանին Արշակ Զօպանեան յստակ առոգանութեամբ արտասանութիւն մը կատարեց, ցոյց տալով Ֆրանսերէնի մէջ յաջողութիւնը եւ արժանացաւ Նարպէյ Սրբազանի գնահատութեան»: Նախագահ Նարպէյ «տաղանդաւոր պատանիին» կը նուիրէ Ստուերf Հայկականf հատորը, ուր կը գտնուի. «Ոչ, եղբարք, ոչ, օտարներէն չկայ յոյս» քերթուածը: Մաքրուհեան վարժարանի աշակերտները կ'երգէին զայն, հաւանաբար սորված նոյն իսկ Նարպէյէն, որ դաշնակահար է նաեւ եւ Թաղին քարոզիչը:

Փարիզի Րիւ Պօնափարթի կեդրոնական գրասենեակին մէջ Իթթիհատ վէ Թէրագգըի գերագոյն պետ Ահմէտ Րիզա կ'ըսէ Հայերուն. «Համիտեան Րեժիմի տապալումով Օսմ. կայսրութեան բոլոր ժողովուրդները պիտի վայելեն ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, այլեւս հայկական բարենորոգումներու հարց չի մնար»: Ահմէտ յետոյ կ'աւելցնէ սպառնական ազդարարութիւն մը. «Եթէ Հայերը հանդարտ չկենան, գիտցած եղէք, որ նորէն պիտի ջարդուին»:

Երիտասարդ Թուրքեան իր մեծ քահանայապետին կողմէ արտասանած ազգաբարութիւնը բռնեց Ատանայի կոտորածով, թէեւ հայկական շարժում մը չըկար, իրականացումը վաղուան համար ալ կրնար ըլլալ եւ Հայերը թափուած արիւններու կարմիրին մէջէն անդրադարձան, թէ խարկանք մըն է սահմանադրութիւնը եւ «ցաւագինօրէն զգացին, թէ որքան թեթեւ սրտով ցատկեր են երեք հարիւր հազար զոհերուն վրայէն: Փառաբանելու համար հաւասարութեան, ազատութեան, արդարութեան եւ եղբայրութեան դրօշը»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ո՞րքան ժամանակ կրնան տիեզերագնացները անջրպետին մէջ մնալ, ծանրութեան չգոյութեան պայմաններու մէջ, արդեօք երկարատեւ թռիչք մը անջրպետին մէջ վնասակար հետեւանքներ չունի՞ մարդուն առողջութեան համար: Այս հարցումներուն որոշ չափով պատասխանեցին առաջին անգամ խորհրդային բժիշկները, որոնք յայտնաբերեցին որոշ խանգարումներ արեան շրջանառութեան եւ նոյնիսկ ոսկորներու մէջ: Ներկայիս, ամերիկացի մասնագէտները եւս կուգան հաստատել, թէ տիեզերագնացներու առողջական վիճակին մէջ տեղի կ'ունենան անկանոնութիւններ:

«Ճեմինի» 5 տիեզերանաւը վարող Քուփըրի արեան կարմիր գնդիկները քանատ հարիւր պակսած են անջրպետին մէջ ութ օրուան իր ճամբորդութեան ընթացքին: Միեւնոյն ժամանակ, կարմիր գնդիկներուն միջին կեանքը հարիւրին քառասուն նուազած է: Բժ. Պերրի, որ քննած է ամերիկացի տիեզերագնացները, յայտարարած է, թէ այս երեւոյթին պատճառները դեռ չեն կրցած ճշդել:

«Ճեմինի» 4ի երկու տիեզերագնացները թէեւ միայն չորս օր մնացին անջրպետին մէջ, անոնց ոսկորները անսպասելի կերպով շատ քալսիում կորսնցուցին: Ոսկորներու տոկունութիւնը հարիւր տասը պակսած է: Ծանրութեան չգոյութեան վիճակը վնասակար է նաեւ սրտին համար. եթէ երկար ժամանակ սիրտը ոչ մէկ ճիգ թափէ, անոր մկանները կը տկարանան: Այս հետեւանքը կարելի է մասամբ չէզոքացնել, եթէ տիեզերանաւին մէջ տիեզերագնացները մարզական որոշ շարժումներ ընեն:

Նկատի ունենալով, որ ծանրութեան չգոյութեան վիճակը վնասակար հետեւանքներ ունի մարդուն համար, հարց կը ծագի, թէ արդեօք կարելի չէ՞ ձգողական ուժ մը ստեղծել տիեզերանաւին մէջ, զայն իր առանցքին շուրջ դարձնելով: Սակայն նմանօրինակ լուծում մը, ըստ մասնագէտներու կարծիքին, այնքան ալ դիւրին չէ:

Այս դժուարութիւններուն վրայ կ'աւելնան նաեւ հոգեբանական հետեւանքներ: Անջրպետին միջավայրը՝ օդի պակասը, ցուրտը, վնասակար ճողարձակումները ազդակներ են, որոնք մեծապէս կ'ազդեն տիեզերագնացներուն հոգերանութեան վրայ: Այս պատճառով, երկրին վրայ նախապատրաստական շրջանին անոնք յատուկ վարժութիւններ կը կատարեն:

Քանի կ'երկարի տիեզերական ճամբորդութիւններու տեւողութիւնը, այնքան աւելի բարդ հարցեր կը ծագին, զորս ներկայիս կ'աշխատին լուծել տիեզերագնացութեան մասնագէտները: Մարդ կալը, որ հարիւր հազարաւոր տարիներու ընթացքին զարգացեր է երկրագունդին մթնոլորտին, ջերմութեան եւ ձգողական ուժին պայմաններուն մէջ, պէտք է յարմարի անջրպետի տարբեր պայմաններուն:

Թ. Ա. Թ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յառաջիկայ Փետրուար հինգին, էfօլ Նորմալ տը Միւզիքի մէջ, Գրականութեան եւ Արուեստի Բարեկամներու Ակումբին նախագահ՝ Ժան Միքոյի հրաւէրով, Գոհարիկ Ղազարոսեան նուագահանդէս մը պիտի տայ:

Տաղանդաւոր երաժիշտ-դաշնակահարուհին պիտի նուագէ իր 24 էթիւտները որոնց մեծ մասը ներշնչուած է հայ ժողովրդական երգերէն:

«Բլլայի՛, բլլայի» խորագրով քերթուածներու շարքի մի քանի բանաստեղծութիւնները, «Տո՛ւր ինձ, տէր...» քերթուածը, «Մեծ մայրիկը» նորավէպը եւ «Տրկճորին երգը» արձակ բանաստեղծութիւնը մարդասիրութեան լայնախոհ դրսեւորումներ են, լուսատատ սրտի, մեծ հոգու վառ արտայայտութիւնները, որոնք Մեծարենցի քերթութեան զարգացման հետանկարներն, գրականութեան բովանդակութեան խորացման անհրաժեշտութեան ըմբռնման ստոյգ առհաւատչեաններն են: Այդ երկերում հեղինակը արտայայտել է բոլորին «հազար բարիք» տալու, չարքաշ գիւղացու «ցաւերուն աղաղակը» դառնալու, մարդկանց հոգիները կազդուրելուն նպաստելու մարդասիրական վեհ ցանկութիւնը:

Նոր երեւոյթ էր Մեծարենցը մեր քերթութեան մէջ ոչ միայն իր ստեղծագործութեան բովանդակութեամբ, այլեւ իր բարձր արուեստով, որին հասել էր նա թէ՛ իր բնածին տաղանդով, թէ՛ մանաւանդ հայրենի ու եւրոպական, անցեալ ու ժամանակակից քերթարուեստի խորունկ ուսումնասիրութեամբ եւ իւրացումով: Հայրենի գրականութեան մէջ Մեծարենցի սրատես հայեացքը կանգ էր առել յատկապէս մեր վերածննդի մեծահանճար սկզբնաւորողի՝ Գրիգոր Նարեկացու արուեստի վրայ: Դառնալով Նարեկացու բանաստեղծական սանը, Մեծարենցը սովորել է նրանից լեզուի բարձր արտայայտչականութեան, երանգաշատութեան հասնելու կերպը, յօղերը լայնարձակող պատկերամիջոցներով արտայայտելու, անբարբառ երեւոյթների հետ զրուցելու, խօսքի տարողականութիւնը խորացնելու միջոցները: Մեծարենցի գրչին իւրայատուկ հմայք է տուել նաեւ Ալիշան՝ հայ բանահիւսութեան այդ երկրորդ շտեմարանի, ժողովրդական ստեղծագործութեան ազդեցութիւնը:

Մեծարենցը, իր «Գ. Զօհրապ» յօդուածում վերլուծելով ականաւոր նորավիպագրի չափածոյ քերթուածները, գործածում է մի այսպիսի արտայայտութիւն՝ «Երաժշտութեան մը նման, որ հեռուներէն կուգայ, անտես նուագարաններու կուրծքէն անջատուած ու դրաւիչ»: Վաղամեռիկ քերթողի ստեղծագործութիւնը, կարծէք, նոյնպէս անտես նուագարաններու կուրծքէն անջատուած մի նուրբ, հոգեկազդոյր երաժշտութիւն է, սիրոյ եւ գեղոյթի, լոյսի ու երջանկութեան, բարութեան ու կեանքի խանդավառ դովքը պարունակող երաժշտութիւն, որ լուսաւոր ուղիների հմայքն է աւետում, կեանքի սէրը ներշնչում, մարդուն եղբայրական ձեռք մեկնելու նուիրական անհրաժեշտութիւնը տարփողում:

Սրանով է Միսաք Մեծարենցը գրաւիչ, սրանով է նա ծառայել իր տառապած, բայց միշտ լոյսին նայող ժողովրդին:

Մ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

— Այո, պարոն:

— Ի՞նչ եղեր է որ:

Բայց այս միջոցին երկու հիւանդապահներ Ժօզէֆի թեւը մտած, զայն ներս առաջնորդեցին:

Հիւանդը հազիւ դրան առջեւ հասած, բոլորովին փոխուած ձայնով մը գոչեց.

— Տոքթոր, տոքթոր, ատ ի՞նչ տեսակ ներարկում էր այսօրուան ըրածնիդ:

Գուբ, զարմացած, ձեռքի ջուրը առանց խմելու սեղանին վրայ դնելով խեղճ մարդուն քով վազեց:

— Լեղակողի է, Ժօզէֆ, պատասխանեց բժիշկը: Ի՞նչ ունիս, ինչո՞ւ հարցուցիր:

— Շատ գէշ եմ, տոքթոր, շատ գէշ, թոթովեց հիւանդը հատկտուր բառերով:

— Ըսէ տեսնեմ, ի՞նչ կը զգաս, հարցուց Գուբ:

Բայց Ժօզէֆի վրայ խօսելու կարողութիւն չէր մնացած որ խօսէր:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, դուն պատմէ, հարցուց բժիշկը հիւանդապահին դառնալով:

— Տեսնելով որ 14 թիւր նրրանցքին մէջ կը պտըտէր, գիտել տուի իրեն որ հոն պտըտիլը արգիլուած է, բայց պատասխանեց որ դուք արտօնած էիք, ըսաւ հիւանդապահը:

— Յետո՞յ:

— Ասոր վրայ, իր վրայէն աչքս չհեռացուցի եւ պահ մը ետքը նշմարեցի որ ամբողջ մարմնովը սարսռալ կը սկսէր, շարունակեց հիւանդապահը:

Քովը մօտենալով հարցուցի թէ ի՞նչ կը զգար, բայց խեղճ մարդը պատասխան չկրցաւ տալ: Ասոր վրայ, գինքը իր անկողինը առաջնորդեցի որպէսզի հանգիստ ընէ, բայց հազիւ թէ անկողին մըտած, սկսաւ ստնգալ (սրազմ):

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ստնգա՞լ սկսաւ ըսիր, գոչեց Գուբ հետզհետէ վերահասու ըլլալով իրողութեան: Շուտ, շուտ, այս մարդը վիրարուժական գործողութեան սրահը տարէք:

Հիւանդը անմիջապէս քովի սենեակը փոխադրելով գործողութեան սեղանին վըրայ պառկեցուցին:

Գուբ անոր մօտեցաւ եւ ձախ ձեռքովը անոր կուրծքին կոխելով, աջ ձեռքը գըլխին տակը խոթեց եւ ջանաց անոր գլուխը բարձր բռնել...: Հիւանդին ծոծրակը կարծես թէ մէկէն ի մէկ փայտացած ըլլար, բնաւ տեղէն չէր երեր...:

Բժիշկը երեսը կախեց...:

— Զգէ, Մօրթէն, ձգէ, որ վիզդ ծըռեմ..., ըսաւ ան անուշ ձայնով մը:

— Ձեռքս չէ..., տօ ... տօ ...ք... թ... օր, կմկմաց խեղճ մարդը:

Եւ ամբողջ մարմնովը լարուելով քարկորեցաւ...:

— Բան մը կերա՞ր, հարցուց Գուբ յօնքերը պռստելով:

— Ոչ..., ոչ..., պարոն... ասեղը.. ասեղը..., անիծեալ ասեղը... պէշացուց ... գլխ, կակազեց խեղճ մարդը:

Եւ սկսաւ ակռաները իրար զարնել:

— Ծնօտային կծկառենդ (թրիզմիւս) եկաւ վրան, փսփսաց օգնականը:

— Քիչ մը ջուր, ջուր... մռլտաց Մօրթէն:

Գուբ անոր անդամները շօշափեց որոնք պրկուիլ ու կծկուիլ սկսած էին:

— Ջլախտ է, ջլախտ (թէթանօս), մըռլտաց բժշկական ուսանող մը:

— Ախտանիշերը թէպէտ ատանկ ցոյց կուտան, բայց վիրաւորուած չէ որ ջըլախտ ունենայ, գիտել տուաւ օգնականը: Արդեօք ողնուղեղատա՞պ (մէնէնժիթ սէրէպրօ-սփինալ) է:

— Զելլէ՞ արիւնամլիզութիւն (իւրէմի) ըլլայ, մէջ բերաւ ուսանողը հարցական նայուածքով մը Գուբի նայելով:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ազատնի Իզմիրլեան, Տէր եւ Տիկին Տաճատ Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Մանչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Գալֆայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդանոյշ Մուրատեան, ինչպէս նաեւ Դաւութեան, Անտոնեան, Տանտինեան, Քէօսէեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՄԷՋ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, Սեւրան 78 տարեկանին, Յունուար 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Յունուար 25) ժամը 15ին, Սեւրանի Սէն Մարթէն եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն Տիկին Նաւարեան քսան ֆրանք կը նուիրէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, Ծնունդեան տօներու առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պ. Պահատուրեանէ 500 ֆրանք Ազքատախնամին եւ հարիւրական եկեղեցիին, Դպրաց Դասին եւ «Կոմիտասեան երգչախումբին»:

Սէն Մօրիսէն Տիկին Ծառուկեան հարիւր ֆրանք Ազքատախնամին եւ հարիւր Լիբանանի կուրանոցին:

Պ. Քէլէկեան եւ Պ. Ա. Դանիէլեան եկեղեցիին յիսունական, իսկ Տիկին Մ. Տիմէճեան Ազքատախնամին:

Տիկին Ազապալեան եւ Պ. Կուրտիկեան քսանական:

Տիկին Մ. Բարսեղեան, Տիկին Զաֆրաճեան, Տիկին Զալըղեան, Տիկին Յակոբեան, Տիկին Բազումեան եւ ոմն եկեղեցիին տասնական, Օր. Օզօղեան եկեղեցւոյ տասը, Տիկին Բազումեան տասը կրթականին եւ Տիկին Նազգաշեան տասը Ազքատախնամին: Տիկին Վ. Դերձակեան հինգ եկեղեցիին:

Այրի Տիկին Խաչէրեան, հանգուցեալ Վ. Թովմասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյս եւ Ազքատախնամին կը նուիրէ քսանական Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտ սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau

Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառաւոր եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ փրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ՄՈՒՇՏԱԿԻ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

PH. VASSILIADES

64, Rue d'Hauteville
PARIS - Xe
PRO 41-37

SPECIALITES GARNITURES
pour CONFECTIONNEURS

FOURRURES EN GROS

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տուչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբի ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր, ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, ն... սակը՝ 200 ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էն 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարահանդէս երեկոյթ = Վարդիվառեան եւ իր խումբը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՐՍ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ATTRACTIONS | ԽԱՂԵՐ BAR | ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ BUFFET

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 26 JANVIER

1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10519

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.519

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Յառաջի տարեգրութեանց մէջ տխուր թուական մը կը կազմէ 1957 Յունուար 26ը։ Այդ սեւ օրն էր, որ յանկարծական կերպով այս անցաւոր աշխարհէն առ յաւէտ բաժնուեցաւ Շաւարշ Միսաքեան, անմխիթար սուգի մատնելով իր հարազատներն ու իր գրիչին հիացող հազարաւոր ընթերցողները։

Ինը տարի՜։

Վերապրողներուն համար ո՛րքան շուտ կը սահին տարիները։

Կարծես թէ դեռ երէկ էր։

Նիւթեղէն մարդը ո՛չ եւս է։ Սակայն իր հոգին անմահ է եւ յիշատակը անթառամ։

Իր անբիծ հոգին անդենականին մէջ կը հրճուի տեսնելով, որ ինը տարիէ ի վեր անխափան լոյս կը տեսնէ Յառաջը, իր հոգեզաւակը, որուն վրայ կը գուրգուրար խորունկ սիրով եւ որուն բարգաւաճման ու յարատեւման համար աւելի քան երեք տասնեակ տարիներ աչքին լոյսն էր զոհած ու տառապած՝ նիւթական դժնդակ պայմաններու տակ։

Կ՛արհամարհէր նիւթը։ Գաղափարականը, խտէալն էր իր առաջնորդը։

Հանրային գործունէութեան հանդէպ իր սէրը բնածին էր։ Բնածին էր նաեւ աշխատանքի սէրը։ Կանուխէն ձգած դպրոցական գրասեղանները, շնորհիւ ինքնաշխատութեան եւ դժուարութեանց յաղթահարելու իր յամառ կամքին՝ գտած էր ճամբայ մը, որուն աննկուն ուղեւորը պիտի ըլլար իր ամբողջ կեանքի ընթացքին։

Այդ ճամբան հրապարակագրութիւնն էր, որուն նուիրուեցաւ շատ երիտասարդ տարիքէն, համխեան բռնակալութեան դժխեմ օրերէն սկսեալ։ Շաւարշ Միսաքեան մինչեւ վերջ հաւատարիմ մնաց այդ ասպարէզին, զոր ընտրած էր յօժար կամքով եւ որուն մէջ կը գտնէր իր հոգեկան անհուն գոհունակութիւնը։

Հրաշքով ճողոպրած էր Մեծ Եղեռնէն։ Իր անունը Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութեան սեւ ցանկին վրայ էր։ Թաքստոցը գտած չըլլալով, իր հայրն էին ձերբակալած ու աքսորած Գոնիա։ Ու երբ դաւաճան գործակալի մը մատնութեամբ բռնուեցաւ ու բանտարկուեցաւ, ցեղասպանները ո՛չ մէկ բառ կրցան կորզել իր բերնէն՝ հակառակ անլուր չարչարանքներուն, որոնց ենթարկուեցաւ Պոլսոյ կեդրոնական բանտին մէջ։

Բացառիկ դեր մը վերապահուած էր Ազատամարտ շաբաթօրեակի եւ Կարնոյ Յառաջի երբեմնի երիտասարդ խմբագրին՝ առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ հաշուեյարդար կատարելով տեսնուեցաւ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մտաւորական ընտրանին հարիւրէն իններուն համեմատութեամբ զոհ էր գացած Մեծ Եղեռնին։

Վերապրող քիչերէն մէկն էր Շաւարշ Միսաքեան, որ պակսողներու բացը գոցելու կոչուած մտաւորականներու առաջին շարքին վրայ կը գտնուէր։

Զինադադարի բախտորոշ տարիներուն խանդավառութեան եւ զարթօնքի նոր շրջան մը ապրեցաւ արեւմտահայութիւնը, մինչ անդին Կովկասի մէջ ստեղծուած էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

Պոլսոյ Ճակատամարտի խմբագրութիւնը ստանձնելով, Շաւարշ իր շուրջ համախմբեց երիտասարդ, խոստմնալից ընկերներ, որոնք նոյնպէս հանրային ասպարէզին պիտի նուիրուէին ետքէն։

Իր վերջին հանգրուանը պիտի ըլլար Փարիզը, ուր ապաստանեցաւ իր կեանքի ընկերուհիին հետ 1924ին, երբ Հայաստանի խորհրդայնացումը, Կիլիկիոյ պարպումն ու Իզմիրի աղէտը գաղթական դարձուցին Հայութիւնը։

Առանց լրագրի՝ ծովէն դուրս նետուած ձուկի կը նմանէր Շաւարշ։ Որդը կը բանէր ներսիդին։

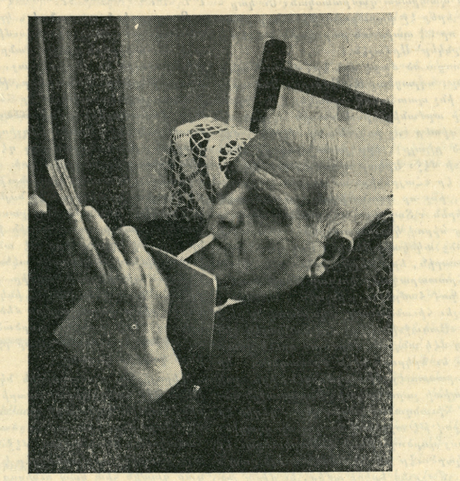
Մեծ յանդգնութիւն էր թերթ հիմնել եւ ապրեցնել Փարիզի պէս բազմածախս քաղաքի մը մէջ, առանց դրամագլուխի եւ նիւթական ապահովութեան։

Շաւարշ ունեցաւ այդ քաջութիւնը՝ ապաւինած իր գրիչին, եւ շնորհիւ աշխատելու եւ յաղթելու, նիւթական ու ֆիզիքական տառապանքներուն դիմանալու եւ տոկալու իր անսասան կամքին։

Ու յաջողեցաւ հաստատուն հիմերու վրայ դնել Յառաջը, որ ահա՛ 41 տարիէ ի վեր նուիրուած է հայ բազմաչարչար ազգին ծառայելու սրբազան առաքելութեան։

Այսօր, իր մահուան իններորդ տարելիցին առթիւ, խոր յուզումով կ՛ոգեկոչենք իր յիշատակը, որ միշտ վառ պիտի մնայ մեր հոգիներուն մէջ։

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԹՈՒՐՔԻԱ»

«ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳԻՆ ԱՌՋԵՒ»

Ճումհուրիյէթի մէջ, Էջվէտ Կիւրէսին յատկանշական խմբագրական մը հրատարակած է օրուան խնդիրներուն շուրջ, եւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՛ընէ.

— «Տարիներէ ի վեր կագ ու կռիւի մէջ կ՛ապրինք, ոչ ոքի սիրտը հանգիստ է, ոչ ոք վստահութիւն ունի ապագային հանդէպ։ 27 Մայիսը եկաւ վերջ տալու եղբայրատեաց կռիւին, ան ալ անզօրութիւն չբերաւ։ Ծանօթ դէպքերու հետեւանքով, Ազգ. Կոմիտէն բաժան բաժան եղաւ։ Զենք անդրադառնար տնտեսական եւ ընկերային խնդիրներուն, բայց կ՛ուզենք ըսել թէ մեր աչքերը կուրցեր են եւ չենք տեսներ կարգ մը ներքին եւ մանաւանդ արտաքին դէպքեր, որոնք կը սպառնան մեր երկրին։ Կիպրոսի վէճը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Թուրքիան յոգնեցնելու եւ մաշեցնելու համար ստեղծուած վրէժխնդրական հարց մը։ Պէտք է յիշել Սեւրի դաշնագիրը, որ ստորագրուեցաւ Ա. Աշխարհամարտէն ետք, Միլլի Պայքարը պատռեց այդ դաշնագիրը, Լօզանի դաշինքը զայն փոխարինեց եւ Թուրքիա փրկեց ինքզինքը։ Միայն թէ մեզ ընկճելու, տկարացնելու ջանքերը չեն դադրած, Յունաստան բացէ ի բաց կը հետապնդէ Մեգալօ Իտէայի քաղաքականութիւնը եւ Լօզանի մէջ ճաշակած ցաւը Կիպրոսէն հանեց։ Խնդիրը Կիպրոսով չի վերջանար։ Կան նաեւ երկու կղզիներ, Իմրոս եւ Պոզճա - Ատա, որոնք Լօզանի մէջ խնդրոյ առարկայ եղած էին։ Պէտքէ յիշել Լորտ Քըրզընի խօսքը, զոր Լօզանի մէջ ըսած էր Իսմէթ Փաշային.— «Պիտի գայ օրը, ուր դուք մեզմէ օգնութիւն պիտի ուզէք»։ Իրաւ ալ այդպէս եղաւ, այսօր ահաւոր պարտքերու տակ մտած ենք, արտաքին օժանդակութիւններու, Քոնսորսիոմներու կարօտ։ Քափիթիւլասիոններէ ջնջած էինք, բայց անոնց ենթակայ եղանք, նոյնիսկ Աթաթիւրքի օրով։ Ահա թէ ինչու կ՛ըսենք թէ շատ մօտաւոր ապագայի մը մէջ, օրակարգի վրայ գտնուող տարբեր փափաքներ մէջտեղ պիտի ելլեն, Իմրոզը եւ Պոզճա - Ատան պիտի ուզեն։ Ինչպէս որ Ամերիկայի մէջ սկըսեր են քիչէն շատէն խօսիլ Պատրիարքարանի եւ փոքրամասնութեան մասին...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Կայ նաեւ ուրիշ խնդիր մը, Հայկական Հարցը։ Անցեալները, Հայոց ջարդին յիսնամեակին առթիւ, Լիբանանի մէջ կազմակերպուած ցոյցերը տարածուեցան ամբողջ աշխարհի։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հեռատեսիլները օրերով սփռեցին Հայկական խնդիրը, բանախօսութիւնները յաջորդեցին իրարու, Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ ըսաւ թէ տասը միլիոն տոլար հաւաքուած է «Հայոց ջարդերուն» ֆիլմ մը պատրաստելու համար։ Պէտք է յիշել Հայերու կատարած ձեռնարկները Լօզանի խորհրդաժողովի ընթացքին, «Հայկական Երկիր» մը կ՛ուզէին եւ դաշնակիցները ջանքեր թափած էին այս ուղղութեամբ, որպէսզի ինքնավարութիւն տրուէր Հայերուն։ 44 տարի առաջ պատահած այս դէպքերը զուգահեռական մը կը կազմեն այսօրուան բախումներուն հետ։

Կայ տակաւին քրտական խնդիր մը, որ տարիներէ ի վեր կը շարունակուի եւ իր պտուղը տուած է Իրաքի մէջ։ Պարզանիի ըմբոստութիւնը կը շարունակուի, թէեւ երեւութապէս Թուրքիոյ հետ կապ չունի, բայց նպատակ ունի Քիւրտերը մէկ դրօշի տակ հաւաքել։ Պարզանի ուժ կը գտնէ կարգ մը երկիրներու կողմէ, ուրեմն Միջին Արեւելքի վէճ մըն ալ կրնանք ունենալ, Մուսուլի հարց մը, որ կրնայ ախորժակը սրել քարիւղը շատ սիրողներուն։

Այս վտանգները եկած, հաւաքուած են մեր դրան առջեւ, եւ մենք ելեր ենք զբաղելու աջի - ձախի, կղերականի - աղգայնականի, հաւատացեալի-անհաւատի պառակտիչ վէճերով։ Բաց խօսինք, Թուրքիա ոչ մէկ ատեն այսպիսի քաոսի մը մատնուած էր, նոյնիսկ ամէնէն անբաղձալի շրջանին»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Կը կարծուի թէ Երկուշաբթիէն ետք Երեքշաբթի օրուան հարցաքննութիւնները բաւական լուսաբանութիւններ պիտի բերեն Պէն Պարքայի խնդրին։ Մինչ այդ, Երկուշաբթի օր, դատաւոր Զոլինժէր երեք ժամ հարցաքննած է Իւ Էն Էօ երեսփոխան եւ Ֆիկոնի փաստաբան՝ Լըմարշան։ Յաջորդ օրը կը հարցաքննուէին ոստիկաններ եւ լրագրողներ՝ Քայ, Ալքայտ եւ Մարվիէ։

Միւս կողմէ ի պատասխան Ֆրանսական կառավարութեան Մարոքի թագաւորը ետ կանչած է իր դեսպանը եւ անոր տեղ Փարիզ ղրկած Կետիրա, որպէսզի «լուսարանէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը Մարոքի բռնած դիրքին մասին»։

Իսկ, անդին, Մարոքի մամուլի Մափ գործակալութիւնը կը հաղորդէ, առանց իր աղբիւրը տալու, թէ առեւանգումէն 15 օր առաջ, Պէն Պարքա հանդիպում մը ունեցած է նախագահ տը Կոլի հետ։ Էլիզէ բացարձակապէս կը հերքէ նման անհիմն լուր մը։

Ընդդիմութիւնը կը շարունակէ Ազգ. Ժողովի բացառիկ նիստ պահանջել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐ - ԻՆՏԻԱՅԻ Պօյինկ 707 օդանաւ մը որ Պոմպէյէն Նիւ Եորք ճամբուն վրայ կը պատրաստուէր Ժընեւ իջնել, ճզմուած է Մոն - Պլանի վրայ։ 15 մեթր տարբերութեամբ միայն օդանաւը պիտի անցնէր։ Ոչ ոք ողջ մնացած է 117 ճամբորդներէն։ Ասոնց մաս կը կազմէր մեծ գիտուն մը՝ Տոքթ. Հոմի Պհապհա, որ նախագահն էր Հիւլէական Ուժի հնդկական յանձնախումբին։ Ծնած էր 1909ին եւ ուսումը առած Քէմպրիճ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսք յայտարարեց թէ նախագահ Ճոնսըն տակաւին որոշած չէ վերսկսիլ հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները։

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ՋՕՐ. ՇԷՔԷՐՃԵԱՆ

Սան Ֆրանսիսքոյէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

«Խոր ցաւով կը հաղորդենք Ջօր. Հայկ Շէքէրճեանի մահը, Յունուար 22ին։

ԱՆՁԱ.»։

×

Ողբացեալը ծնած է 1886ին, Ատափազար եւ չորս տարեկանին փոխադրուած է Ամերիկա, ուր առած է իր կրթութիւնը։ Աւելի քան քառասուն տարի ծառայած է ամերիկեան բանակին մէջ։ 1946ին հանգըստեան կոչուած էր եւ անկէ ետք ընդունած էր մասնակցիլ Անչայի աշխատանքներուն եւ 1948ին Եւրոպա եկած էր, գլխաւորաբար զբաղելու համար Գերմանիոյ տարագիրներու Ամերիկա փոխադրութեամբ։

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

1943 ՕԳՈՍՏ · 1 — «Յառաջ»ի հիմնարկութեան տարեդարձն է այսօր։ Երանելի՜ օրեր, երազի պէս եկան ու անցան։ Կը յիշեմ թէ ի՜նչ տաժանելի պայմաններու տակ հանեցի առաջին թիւերը, Ներսէսի խեղճուկ տպարանին մէջ, երկու էջը մէկ օր, երկու էջը միւս օր, յաճախ մեքենան դարձնելով։ Գիշեր մը գրաշարները տպարան թափեցան, մեքենան կեցնելու համար ժամը ութին, առարկելով թէ հիւանդ կայ յարակից տնակին մէջ... Թերթը գաւառ կը հասնէր քանի մը օրէն, Լոնտոն՝ տասը օրէն։ Մարսէյլի մէջ գործակալ նշանակուած երանելին օրերով պահած է 200ական օրինակ։ Ընդհանուր դժգոհութիւն ուշ հասնելուն համար։ «Օրաթե՞րթ է այս թէ շաբաթաթերթ»։ Երկու հարիւրական օրինակ ջուրի պէս հալած էր Սէն Միշէլի կրպակը, ժամուն դուռը եւայլն։ «Ծաւալը փոքր է»։ Առտու մըն ալ Ներսէսը գրաշարները կը ճամբէ, տպարանի փոփոխութիւնը ծանուցուած ըլլալով (թէեւ իր հաւանութեամբ)։ «Մասիս» տպարանը չէր կազմակերպուած տակաւին, եւ սակայն պնդելով, աթոռ մը եւ սեղան մը ճարելով, յաջողեցանք յաջորդ թիւն ալ հրատարակել անընդհատ։ Բնակարանս ալ նոյն շէնքին մէջ էր, — մէկ սենեակ խմբագրատուն, մէկ սենեակ վարչութիւն, մէկ սենեակ բնակարան, յարակից խցիկն ալ՝ խոհանոց, որ յետոյ վերածուեցաւ գրաշարատան, որպէսզի ստիպուինք ելլել։ Եւ կը սպասէինք որ գրաշարները երթան իրիկունը, որպէսզի կարենայինք խոհանոցի գործ կատարել այդ խցիկին մէջ...

Եւ սակայն ես կարօտով կը փնտռեմ այդ օրերը։ Ու մինչեւ այսօր ալ խորապէս կը յուզուիմ երբ կ՚անցնիմ Լաֆայէթի այդ սրճարաններէն, ուր խմբագրական կը գրէի կամ ձեռագիր եւ փորձ կը սրբագրէի ժամերով, իբրեւ ցերեկուան ճաշ ունենալով երկու քաֆէ - քռէմ եւ երեք քռուասան։ Յետոյ այն հանդիպումները, գրոյցներն ու մտերմութիւնները, որ քիթէ բերնէ պիտի գային, քանի մը տարի ետքը։

ՕԳՈՍՏ- 10/17

Ահաւասիկ այս ալ ընդհատուած, ինչպէս ամէն գրաւոր աշխատանք։ Եւ ոչ իսկ մէկ յօդուած՝ ամբողջ ամրան ընթացքին։ Նիւթեր կուգան կը քալեն մտքիս եւ կը կորսուին անդարձ։ Նոյն իսկ այն ծրագիրները որ հասունցած կը համարուէին երեք տարի առաջ, կը թուին հում, կամ հեռաւոր բանի մը տպաւորութիւնը կ՚ընեն։ Ու կը զարմանամ որ մարդիկ ինչպէս հատորներով գիրքեր հանած են — տարին քանի մը հատոր — յօդուած գրելու պէս։ Պարտուա՞ծ, ես...

Առողջական վիճա՞կս է որ կ՚ազդէ հոգեկան վիճակիս վրայ, թէ հոգեկանը կը ջլատէ ամէն բան։ Այլեւս կ՚ամչնամ ինքզինքէս, օրերը իրիկուն ընելով այսպէս նեղսիրտ եւ ամուլ։ Յաճախ մտքէս կ՚անցնի թէ առտու մը սիրտս կանգ պիտի առնէ, կամ պիտի փոխանամ օդային ռմբակոծութենէ մը, ինչպէս հազարաւորներ, ուրեմն կէս պիտի մնայ ամէն բան ե՛ւ նիւթ ե՛ւ ծրագիր։ Ցիրուցան գրութիւններս անգամ չեմ դասաւորած։ Եւ սակայն...

ՕԳՈՍՏՈՍ 20

- Այսօր Իսիի մէջ թաղեցինք Արմէն Ամուրը (Խաչիկ Գավալճեան) որ 4 - 5 ամիսէ ի վեր կը տառապէր խլիրդէ, հիւանդանոցի մը անկիւնը։ Երեքշաբթի հոգեվարք էր, մահուան լուրը իմացանք երէկ։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին 15 կիներ եւ քսան այրեր, մեծ մասով հայրենակից եւ վաղեմի բարեկամ։ Գացինք բարեկամի մը հետ, ուրիշ ոչ ոք՝ ծանօթ հայ գրողներէն։ Բնական ծաղիկներով շինուած պսակի մը ծաղիկները բաժնուեցան յուղարկաւորներուն, որոնք հատ - հատ ձգեցին փոսին մէջ, փոխան հողի։ Յետոյ փոսէն հեռացանք, մինչ տէրտէրը կը շարունակէր մրթմրթալ։ Դամբանակա՞ն։ Մտքէս կ՚անցնէր, բայց խօսէ՞ր երբ աւելի մտերիմներ կային։ Յանկարծ գրպանէն թուղթ մը հանեց Հայկազ Հապէշեանը, մինչ բարեկամ մըն ալ ինծի կը մօտենար։ «Կարդա՛» ըսի, ահա պատրաստ դամբանական։ Եւ կարդաց երեք էջ փառաբանութիւն։ Նոր իմացայ որ 33 տարուան բարեկամն է եղեր, դասընկեր՝ Արմաշէն։

Մոռցուած մարդ մըն էր, ժամուն անկիւնը, ողբացեալ Ա. Ամուրը։ Չեմ գիտեր ինչ պատճառով արձակեր էին։ Գրագէտի արժանիքներուն մասին ալ բան մը չէի գիտեր (ոչ իսկ «Մանզումէին» մէջ գրած ըլլալը), երբ յառաջ քաշեցի «Յառաջ»ի մէջ։ Երկար պատմութիւն մը գրած էր «Հայրենիք» ամսագրին, չերեւցաւ, ինչ որ դառնութիւն պատճառած էր իրեն։ Տարբեր համոզումներ ունէր, բայց սիրով կ՚աշխատակցէր «Յառաջ»ի առանց ակնկալութեան։ Իսկ պատերազմի տարին, երբ թերթը երկու էջի վրայ կը հրատարակուէր կուզար թերթ ծալելու կամ համբելու, ինչպէս ամէնքս։ Մինչեւ հիւանդանալը, կարօտով կը յիշէր «Յառաջ»ին թէյը։ «Հայկաշէն»ին գրեց մէկ անգամ, մերժելով որեւէ վճարում եւ երկրորդ նիւթ մը գտնելու կը պատրաստուէր հիւանդանոցէն, երբ ըսի թէ պիտի շարունակուի։ Երբ առաջին անգամ հիւանդանոց գացի, դեղ - դեղին էր դէմքով թէ աչքերով եւ դող մը զգացի։ Յետոյ գործողութեան ենթարկուեցաւ եւ կը կարծուէր թէ 48 ժամէն աւելի չապրիր։ Քաշքշեց երկու ամիս, եւ միշտ լաւանալ կ՚երեւար, յուսալով դուրս ելլել այսօր - վաղը։ Մինչեւ որդը կը բանէր, եւ երբ վերջին անգամ տեսայ, յուսահատած էր այլեւս։

ՕԳՈՍՏ · 21

Երէկ, Արմէն Ամուրի թաղումէն վերադարձին հանդիպեցայ Իսիի հայկական փողոցը, Ռիւ տը լա Տէֆանս, եւ ի՞նչ տեսնեմ, — տուներուն առջեւ, մայթերուն վրայ ցորեն փռուած, անշուշտ ճաշ ընելու համար։ Մէկ - երկու կապերտ չէ, այլ գրեթէ ամէն տունի առջեւ։ — «Չէ՞ք վախնար, եթէ հարցնեն ի՞նչ պիտի ըսէք»։ Ո՛չ, ոստիկանները եկան տեսան, շօշափեցին ալ եւ անցան գացին։ Կ՚ըսենք թէ ուրկէ գնած ենք։

Դժբա՛խտ ժողովուրդ, տարիներ առաջ ամէն մէկը իր սեփական արտն ու տունն ունէր, եւ ցորենը կը փռէին ոչ թէ փողոցը, այլ երդիքներուն վրայ, ամբողջ ձմրան պաշարը պատրաստելով ոչ միայն իրենց, այլեւ հիւրերուն եւ «հարամի»ներուն համար...

Ինչպէս այն ատեն, այս օտարոտի փողոցին մէջ ալ իրար կը հրմշտկէին հայաշուրի մանուկները։ Եւ սակայն ի՞նչ օգուտ, քանի որ ջուրի պէս... ֆրանսերէն կը խօսին։

ՕԳՈՍՏ · 30 - 31

Քանի օրէ ի վեր հին թերթերու հաւաքածոներ կը թղթատեմ նորէն, Նուպարեան մատենադարանին մէջ։ Միտքս՝ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակել հետեւեալ նիւթին վրայ, — «Արեւմտահայ մամուլին զարգացումը, իբրեւ լեզու եւ իբրեւ գաղափար»։ Չեմ գիտեր պիտի յաջողի՞մ, բայց կը կարծեմ թէ հում նիւթեր հաւաքելն ալ գործ մըն է եւ սկսած եմ հաւաքել։ Եթէ այսքանը գլուխ ելլէ, մասամբ կը դիւրինայ ուրիշ ուսումնասիրութիւն մը, — «Պոլիսը իբրեւ ազդակ հայկական մշակոյթի»։ Յետոյ՝ «Սեւն ու ճերմակը (կամ սեւ շուկան) մեր քաղաքական գրականութեան մէջ»։ Դժբախտաբար Նուպարեան Մատենադարանը եւ մեր թանգարանը չունին լրիւ հաւաքածոներ եւ հարկ է Վիէննա կամ Վենետիկ երթալ...

Այժմ ձեռքիս տակ է Մինաս Գափամաճեանի «Զեփիւռ Հայրենեացը» (1862 Օգոստոս 15էն 1863 Սեպտեմբեր 5)։ Միջանկեալ՝ սրտառուչ պատմութիւն մը։ Թերթը ծանուցանելով երաժիշտ Գաբրիէլ Երանեանի մահը (35 տարեկան), կը յիշէ անոր թերթը «Քնար Արեւելեան», որ կէս ճամբան մնացած է, նիւթական պատճառներով. — «... Սակայն ալ Պ. Գաբրիէլ Երանեան իր այս սկսած գործէն մեծ դումար մը կորսնցնելով, խեղճը ստիպուեցաւ դադրեցնելու, բայց չվհատեցաւ, վասնզի մէկ քանի տարի ետքը իր ձեռնասուն աշակերտ Պ. Նիկողոս Թաշճեանի հետ «Քնար Հայկական» անուն երաժշտական թերթը հրատարակել սկսաւ, այս անգամ ալ բաւական վնաս ընելէ ետքը, յաջողեցաւ ազգին երեւելացը ապաւինելով պաղատելով հիմնադիր ընկերութեան մը հսկողութեանը յանձնել զայն... Շատ անգամ իր քսակէն ստակ վատնելով՝ ազգին անդին ազգային երգեր եւ ձայնագրութիւն դաս տալու կ՚երթար, եւ որ աւելի նշանաւոր է, շատ անգամ առանց ստակի մնալուն ալ, դարձեալ վհատիլն ի՛նչ է, չէր գիտեր»։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7

Կիրակի, ցուրտ աւելի ճիշդ՝ սառուցեալ խոնաւութիւն մը որ մինչեւ ոսկորներուդ կը թափանցէ։ Ի՞նչպէս աշխատիլ, այս պայմաններուն մէջ։ Աչքիս առջեւն է «Արածանի»ն 11 պրակներով։ Նորէն ուզածս չէ, բայց կը սփոփէ, իբրեւ աշխատանք։ Հարցը այն է որ չեմ կրնար շարունակել ծրագրուած նիւթերու մշակումը, այս պայմաններուն մէջ։ Վաղը մատենադարան պիտի երթամ, հոն ալ տաքնալու համար ստիպուած եմ յարակից յարկաբաժինը բուն Բարեգործականի գրասենեակը երթալ, գիրք մը կամ հաւաքածոյ մը առած։

Ըրէ՛ ինչ որ կրնաս։ Ժամանակը քեզի չի սպասեր։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

1905 Օգոստոսին սոսկալի ռումբ մը կը պայթի Կարմիր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի պալատին մօտ, ուր ան գացած էր Սելամլըգի սովորական աղօթքին։

Դժբախտաբար ռումբին պայթումին պահուն հեռուն՝ Ֆրանսայի դեսպանին հետ ան խօսակցութեան բռնուած ըլլալով՝ զերծ մնացած էր սատակումէ։

Ուսուցչական պաշտօնով կը գտնուէի Ծննդավայրս։ Անգլիոյ պնդումին վրայ այդ մահափորձին գրեթէ մանրամասնութիւնը տուին Կ. Պոլսոյ հայ, յոյն եւ թուրք թերթեր։ Չեմ գիտեր, թէ Անգլիա ի՞նչ քաղաքականութիւն կը հետապնդէր այդ մահափորձին մանրամասնութիւնը տրուելուն մէջ։ Առանց Անգլիոյ այդ ընթացքին, բնականաբար այդ դէպքին մասին երկտող մը անգամ պիտի չթոյլատրուէր այն ատենի գրաքննութեան կողմէ, որ խստիւ արգիլած էր նոյնիսկ ամէնէն անմեղ՝ աստղ եւ ֆիթ բառերը գործածելը, քանզի աստղ բառին թուրքերէնը ըլլալով Եըլտըզ իրր թէ անոր գործածութիւնով անուղղակի ակնարկութիւնը եղած պիտի ըլլար Կարմիր գազանին որջին՝ Եըլտըզի պալատին, իսկ այդ գազանին քիթը Տարապայման մեծ եւ տգեղ ըլլալով՝ ֆիթ բառին գործածութեամբ ալ ակնարկել ուզուած պիտի ըլլար նոյնինքն կարմիր գազանը։

Վերոյիշեալ մահափորձին նկարագրութեան մէջ հանդիպեցայ օտարի մը անունին, յանձին Պելճիքացի Էտուարտ Ժորիսի։ Զարմանք, հիացում եւ արտակարգ համակրանք ծնան մտքիս մէջ հանդէպ այդ օտարին, որ մասնակցեր է հայ արդար դատին հետ կապ ունեցող վտանգաւոր արկածախնդրութեան, վտանգելով Կ. Պոլսոյ մէջ իր հանգստաւէտ գործը եւ թերեւս իր կեանքը։

Դէպքէն եւ անոր մանրամասն նկարագրութենէն ետք այլեւս ոչ մէկ բան իմացուեցաւ այդ մասին, մանաւանդ անվեհեր եւ անձնազոհ Էտուարտ Ժորիսի մասին կարելի չեղաւ ստանալ նոյնիսկ ամենակարճ տեղեկութիւն։

Այդ դէպքէն երկու տարի ետք, 1907ին, կը կանչուիմ կառավարական ապարանքը ոստիկանապետին կողմէ եւ երկարօրէն կը հարցաքննուիմ։ Այդ տարին ընկերներէս մին Եըլտըզի այդ դէպքին մէջ փնտռուած անձի մը նմանցնելով ձերբակալուած եւ ղրկուած է Անգարա։ Քանիցս ինծի ալ ազդարարութիւն եղած է, որպէսզի ռումբ չշինեմ, քանի որ իբր բնական գիտութեանց ուսուցիչ՝ փորձառուս կարգին բազմաթիւ անգամներ ջրածին կազը պայթեցուցած ըլլալով՝ եղած եմ կասկածելի՝ իբր ռումբ շինող․ մինչ իրականութեան մէջ երկու անգամ ուժանակի (տինամիթ) եւ բամպակի վառօդի փորձերէն զատ ոչ մէկ պայթուցիկի փորձ ըրած եմ։

Ոստիկանապետին չափազանց խիստ վերաբերում ցոյց տալէն հետեւցուցի թէ կարգը ինծի եկած էր Եըլտըզի հերոսներուն կարգը անցնելու...

1907 Զատիկի արձակուրդէն օգտուելով՝ ապաստանեցայ Եւդոկիա (Թոքատ), ուր մտայ դեղարան մը՝ իբր դեղագործի օգնական, որպէս զի այլեւս հրապարակի վրայ չերեւիմ իբր ուսուցիչ։

Բարեբախտաբար, 1908 Յուլիսին Օսմանեան սահմանադրութիւնը հռչակուելով՝ ազատ շունչ առի եւ դպրոցական շրջանին առաջնորդուեցայ տեղւոյն Ազգային վարժարան, հին ասպարէզիս։

Հայրենաշունչ ճառեր, գրքեր, թերթեր, կրակ ու բոց գործիչներ, որոնցմէ կը յիշեմ արիարանց Դաշնակցականը՝ Բարսեղ Շահպազ եւ Սեբաստացի Մուրատը։

Անգամ մը եւս հրապարակ կուգայ Եըլտըզի մահափորձին նկարագրութիւնը, որուն մէջ կը լսեմ անմահն Էտուարտ Ժորիսի քաղցրահնչիւն անունը։ Կ՚որոշեմ երթալ Պելճիքա եւ զայն տեսնել, առաջին պատեհութեամբ՝ երբ առիթը ներկայանայ։

Տարիներ անցան եւ 1911ին մեկնեցայ Կ. Պոլիս, Հիւս. Ամերիկա երթալու որոշումով։ Բայց Ատրիանուպոլիս (Էտիրնէ) հրաւիրուեցայ իբր բնական գիտութեանց ուսուցիչ՝ տեղւոյն Արշակունեաց երկսեռ վարժարանին։ Բայց այն տարին իսկ տեղւոյն Մակեդոնական գաղտնի կազմակերպութեան անդամներէն պուլկար երիտասարդ բարեկամ մը գաղտնօրէն հաղորդեց թէ պատերազմը անխուսափելի է եւ թէ Ատրիանուպոլիսը պիտի պաշարուի եւ պիտի ենթարկուի անողոք ռմբակոծումի, հետեւաբար պէտք է հեռանամ անկէ։ Հաւատացի այդ ազդարարութեան, քանի որ շատոնց գիտէի Օտրինի (Էտիրնէ) մասին Պուլկարներուն դիտաւորութիւնը, հետեւաբար անսալով այդ ազդարարութեան, 1912 Յուլիսին ապաստանեցայ Զուիցերիա, ուր հեռագիրները հաղորդեցին Ատրիանուպոլսոյ պաշարումն ու անխնայ ռմբակոծումը։ Շուրջ տարի մը Զուիցերիա մնալէ ետք անցայ Պելճիքայի Անվէրս քաղաքը, ուր իմացայ թէ Եըլտըզի մահափորձին անվեհեր հերոսը՝ Էտուարտ Ժորիս ողջ է եւ կը բնակի այդ քաղաքը։ Առաջին գործս եղաւ ճարել իր հասցէն եւ երթալ գտնել զինքը։

Իր հասցէին դիմելէ առաջ զինքը տեսնելու պատեհութիւնը ունեցայ Պելճիքայի պատմութեան մէջ աննախընթաց դէպքի մը առթիւ։

Անվէրսի ամբողջ գործաւորները գործադուլի սկսան։ Եւրոպական բոլոր երկիրներէն հեռագիր կը տեղայ Անվէրս՝ գործադուլ ընողներուն։ «Ձեր զաւակներն ու կիները ղրկեցէք մեզի, որպէսզի կարենաք երկար ատեն շարունակել գործադուլը, ձեր պահանջը գոհացնել տալու համար»։ Այն ատեն տեսայ անկեղծ եւ մաքուր ընկերվարութիւնը, երբ կառախումբերը կը գործէին գիշեր ցերեկ, երախայ եւ կին փոխադրելու համար եւրոպական միւս երկիրները։ Եկաւ ժամանակ մը, որ փողոցները ոչ կին երեւցաւ եւ ոչ ալ երեխայ։

Գործադուլ ընողներ գիշեր ցերեկ կ՚երգեն, կը նուագեն, կը պարեն․ անվերջանալի թափօրներով կ՚անցնին փողոցներէն՝ իրենց քանակէ աւելի նուագախումբերով։ Տասնեակ հազարներու հասնող թափօրին առջեւ ինկած խրոխտ քայլերով մէկը կը քալէր, բարձրահասակ, երկար փառաւոր մօրուքով, կարմիր այտերով գեղեցիկ մարդ մը՝ մեծ դրօշ մը ձեռքին, նոյնինքն Եըլտըզի մահափորձին դերակատար՝ Էտուարտ Ժորիսը։

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԼԸՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Մարմարա կը գրէ (20 Յունուար) .— Պոլսոյ Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիին մէջ, Երեքշաբթի պատշաճ շուքով տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը Տիկին Մարիամ Այվազեանի, ծերունազարդ մայրը բազմավաստակ գրագէտ, բժիշկ եւ բանաստեղծ Շաւարշ Նարդունիի եւ Այվազեան եղբայրներուն :

Տաճարը լեցուն էր յուղարկաւորներու հոծ բազմութեամբ մը, ուր կ'երեւէին նաեւ Պ. Նարդունիի արժէքը յարգող անձնաւորութիւններ :

Յուղարկաւորութեան նախագահեց Շահան Ծ. Վրդ. Սվաճեան, շրջապատուած քահանաներէ եւ դպիրներէ, որոնք դաշնօրէն երգեցին մեռելական արարողութիւնները : Արմաշի մէկ հայ մայրիկն էր, որ կը յանձնուէր հողին, եւ գինքը ճանչցողներ գորովանքով կը յիշէին իր անունը :

Արարողութիւններէն ետք դամբանախօսեց Շահան Ծ. Վրդ. Սվաճեան, իբրեւ բնաբան ունենալով՝ «Ծառը իր պտուղէն պէտք է ճանչնալ» խօսքը, որուն մէկ պերճարան օրինակն է ողբացեալ Հայուհին, Մարիամ Այվազեան, մայրական ծառ մը՝ որ ազգին պարգեւեր է Շաւարշ Նարդունիի պէս բազմարեղուն արժանիք մը : Դամբանախօսը գովքը հիւսեց այդ պտղաբեր ծառին եւ թուեց Շաւարշ Նարդունիի մատուցած մեծ ծառայութիւնները, յիշեց անոր դասախօսութիւնները (Երուսաղէմի մէջ) եւ ծանր կշռող վաստակը, օրհնեց յիշատակը իր հանգուցեալ մօր եւ մխիթարութիւն հայցեց իր զաւակներուն :

Մարմինը ամփոփուեցաւ Շիշլի, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

—*—

Քեզի կռնակ դարձնող թշնամիին արծաթէ կամուրջ շինէ որ անցնի :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

×

Վրէժը կերակուր մըն է, որ պաղ կ'ուտուի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Վերաբացուած է Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ համալսարանի Արեւելեան դպրութեանց կաճառի Հայագիտական Ամպիոնի Լ.Գ. տարեշրջանը՝ Հայր Մորիս Թալոնի կողմէ :

Հ. Թալոն իր անդրանիկ դասախօսութեան նիւթ ընտրած էր՝ «Աղթամարի քանդակագործութիւնները նոր ուսումնասիրութեանց լոյսին տակ» :

Դասախօսը ընտիր հաստատութեան մը առջեւ՝ մէկ ժամուան մէջ ներկայացուց Աղթամարի նուրբ քանդակները, լուսապատկերներու օժանդակութեամբ :

« 13րդ դարուն կառուցուած այս հրաշակերտը՝ Աղթամար, եզրակացուց Հայր Թալոն, իր քանդակներով հասած էր արուեստի այնպիսի բարձրութեան մը, որուն Եւրոպա պիտի հասնէր միջնադարու վերջաւորութեան կուսկէս դար ետք » :

Ներկաները շնորհաւորելէ ետք արեւելագէտ Հ. Մորիս Թալոնը, փափաք յայտնած են որ ֆրանսերէնով եւս ներկայացուի այս նիւթը, ի խնդիր հայ մշակոյթի ծանօթացման եւ ճշգրիտ գնահատման :

Հ. Մորիս Թալոն կը յաջորդէ ծանօթ բանաստեղծ ողբացեալ Յովհ. Վրդ. Մսըրեանի, իբրեւ վարիչ հայագիտական ամպիոնին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԶԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ : Պատրաստեց Վարուժան Թորոսեան : Պէյրութ, 1965 :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԴԱՇՏԸ, թատերգութիւն եօթը արար, գրեց Յարութիւն Ա. Քէֆէլեան, Փարիզ 1966 :

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Արեւելեան Պերլինի մէջ, երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

Առաջինը կ'ըսէ .

— Կարլ Մարքսը իսկապէս մեծ գլուխ էր եւ շատ արդարամիտ մարդ :

Երկրորդը կը հարցնէ .

— Ինչո՞ւ :

Առաջինը կը յարէ .

— Որովհետեւ, երբ մեռաւ, չուզեց ոչ ոք անիրաւել : Իբրեւ ժառանգութիւն ձգեց իր երկու գիրքերը : Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավար Ուլպրիխթին ձգեց «Կոմունիստական Մանիֆեստ»ը իսկ Արեւմտեան Գերմանիոյ ղեկավար Էրհարտին՝ «Կապիտալ»ը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

Այսօրուան մեր նիւթը տարօրինակ թող չթուի ձեզի : Մեր առօրեայէն է, եւ հարկ է որ այդ մասին խօսինք քիչ մը հրապարակաւ :

Հայկական հարսանիքի մասին պիտի խօսինք : Արդի հարսանիքի մասին :

Հին հարսանիքներու մասին բաներ մը լսած ենք մեր նախնիքներէն անոնց տըւած բերանացի եւ կամ գրաւոր վկայութիւններէն : Լսած ենք թէ ժամանակին 40 օր եւ 40 գիշեր հարսանիք կը կատարէին : Քէֆ ու զինարբուք, ոչխարներու եւ հորթերու զենում, անհատնում կերուխում, որոնց կ'ընկերանար օրուան նուագածուն :

Այս ձեւը հիմա հէքեաթի պէս բան մը կը թուի մեզի : Կը լսենք ու կը զուարճանանք եւ կը հիանանք մեր նախնիքներուն ինքնատպութեան ու լայնարտութեան վրայ :

Հայրենի բնաշխարհէն ետք, գաղթաշխարհի Հայութիւնը իր նկարագրին հետ՝ քիչ մըն ալ փոխեց հարսանիքներու բնոյթը : Սուրիա – Լիբանան շրջանին մէջ երեւոյթը գրեթէ նոյնը մնաց : Իրարու գրացի երկիրներ ըլլալով, կապ պահեցինք իրարու հետ եւ մեր աւանդութիւնները կերտեցինք միասնաբար :

Քանի մը տասնեակ տարի առաջ ինքնաշարժի այսքան առատութիւն չկար : Հարսանիքները կը կատարուէին քէֆերով : Շաբաթ գիշեր (հարսանիքի նախօրեակին) կը հաւաքուէին հարսին ու փեսին ազգականները, դրացիները, մօտ ու հեռու բարեկամները, ու նեղ տեղերու մէջ սիրտերը լայնցնելով կը սկսէին քէֆի : Երբ քէֆը իր լրումին հասնէր, կէս գիշերէն ետք փեսին հարսնեւորները խմբուելով, փողով թմբուկով կ'երթային հարսին տունը «մատներու հինայումի» արարողութիւնը կատարելու : Ու ճանապարհին, շքախումբը կ'արթնցնէր ամբողջ շրջանի բնակչութիւնը . . . :

Հաստանք 1966 :

Հարսանեկան նախօրեակի այս արարողութիւնները տեղի չեն ունենար, ոչ ալ հարսանիքի Կիրակին : Դարերը փոխուած են, արագութեան դարն է, ու մարդիկ ժամանակ չունին հետեւելու այդ արարողութիւններուն :

Յաճախ կը լսենք լուրեր մինչեւ կատարուած հարսանիքներու մասին, որուն կու տան «Ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ» բացատրութիւնը : Այս ձեւը կարծես շատ կը պատշաճի մեր ժամանակի ոգիին ու նկարագրին : Միւս կողմէ սակայն անպակաս են հանդիսաւոր հարսանիքները : Հանդիսաւորը՝ միայն մէկ պարագայի, առանց քէֆի, առանց նախատօնակի, այլ միայն հաղարաւոր հարսնեւորներու ներկայութեամբ, ի սուրբ եկեղեցի :

Այս ձեւն ալ քիչ մը տարօրինակ է : Մարդիկ կ'ուզեն փախչիլ մէկ ծայրայեղութենէն (հարսանիքի խրախճանք ու հանդիսութիւն), բայց այս անգամ կ'իյնան ուրիշ ծայրայեղութեան մէջ : Քեզի կը ղրկուին հարսանեկան հրաւիրագրեր : Երբեմն կը կարդաք ու հազիւ կը յիշէք ենթականերուն անունները : «Ո՞վ են, ո՞ւր տեսած էի, ո՞ւր կը բնակին», ու հազիւ կը յիշես (եւ երբեմն ալ չես յիշեր) ստացած հրաւիրագրիդ հեղինակները : Կը սկսիս մտածել : «Ինչո՞ւ հրաւիրուած եմ, պէ՞տք է երթամ, բայց ինչո՞ւ երթամ, հազիւ անգամ մը տեղ մը բարեւած եմ քաղաքավարութեան դէմ չմեղանչելու համար» ու չես երթար : Բայց ամէն մարդ քեզի պէս չի մտածեր : Ուրիշ մըն ալ, նոյն պարագայի մէջ գտնուող, կը վազէ կ'երթայ : Պէտք է երթալ ու տեսնել . հարսը գեղեցի՞կ էր, որո՞ւն աղջիկն էր : Փեսա՞ն ով էր : Հարո՞ւստ էր : Յարմար էր աղջկան . եւայլն, եւայլն . . :

Ներկայ կը գտնուիս պսակի մը : Կը մտնես եկեղեցի ու յանկարծ կ'ապշիս ու հարց կու տաս ինքզինքիդ :

Նախագահի՞ մը հարսանիքն է թէ նախարարի մը : Այս ինչ բազմութիւն : Այսքան ժողովրդականութի՞ւն . պատի՛ւ :

Ականջիդ կը հասնին փսփսուքներ : « Լաւ բազմութիւն կայ » : «Շատ մարդ հրաւիրած են», «բայց տասր շնորհաւորելը կայ, ի՞նչպէս դուրս պիտի ելլենք, գոնէ ժամ մը կը տեւէ » :

Ու ամէն մարդ կը սպասէ իր հերթին, հրմշտուքով, իրարանցումով, անհամբերութեամբ : Պսակի արարողութիւնը այնքան ալ երկար չի տեւեր : Մօտ կէս ժամ : Այս ալ անշուշտ կախում ունի հրաւիրուած եկեղեցականներու քանակէն ու որակէն . . .

Կը սկսի շնորհաւորելու արարողութիւնը : Արդէն իսկ երկար շարք մը կայ գիմացդ, որ շրջապատած է նորապսակին աջ ու ձախ կողմերը : Կնքահայր - կնքամայր, ծնողք, եղբայր, քոյր, մեծ մայր, մեծ հայր եւ ուրիշ ազգականներ . . . Բայց վասն ինչի՞ այս շարքը : Միայն հարսն ու փեսան շնորհաւորել չի՞ բաւեր, եւ կամ որպէս զոյգ վկաներ, կնքահօր – կնքամօր ներկայութիւնը բաւ չէ՞ : Ինչո՞ւ այս ցուցամոլութիւնը : Այո . ցուցամոլութիւն է սակայն, տեսնուելու առիթ, ինքզինք ներկայացնելու ունայն մարմաջ : Եւ այս երեւոյթը նոյնիսկ քաղաքակիրթ ու զարգացած նկատուած դասակարգին մօտ : Եկեղեցին ցուցադրութեան միջոց :

Եկեղեցին սրբազան վայր մըն է սակայն, երախաներու աղմուկ, իրարանցում, կը խաթարեն Ս. Պսակին սրբազան խորհուրդը : Ս. Պսակը եկեղեցիին մէջ միայն մէկ իմաստ ունի : Նորապսակին Աստուծոյ ներկայութեան ուխտելու արարողութիւնն է ան, որ պէտք է կատարուի կարելի եղածին չափ լուրջ ու երկիւղած մթնոլորտի մէջ :

« ԱՅԳ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Հիւանդին անդամները յանկարծական ցնցումով մը երերալ սկսան, պնդացած ղնդերները մորթին տակէն պարաններու պէս դուրս ցցուեցան :

— Շուտ, շուտ, բնաժանտ (քլօրալ) բերէք, գոչեց Գուժ մէկէն ի մէկ :

— Ի՞նչ, բնաժա՞նտ, այսինքն թո՞յն պիտի խմցնէք խեղճին, կակազեց օգնականը :

— Այո, այո, եօթը կրամ, գոչեց Գուժ : Եւ շուտ, շուտ, պատուհաններուն փեղկերը եւ դուռները գոցեցէք որ մութ ըլլայ . . . :

Օգնականը բնաժանտ բերելու համար քիմիագիտական աշխատանոցը վազեց, իսկ հիւանդապահը փեղկերն ու վարագոյրները գոցեց :

— Դուն հիւանդին քովէն մի զատուիր, հրամայեց Գուժ հիւանդապահին :

Ապա հոն գտնուողներուն դառնալով ըսաւ .

— Պարոններ, խնդրեմ, մեզ առանձին ձգեցէք :

Սենեակին մէջ գտնուողները անմիջապէս դուրս ելան, իսկ օգնականը ձեռքը բնաժանտին շիշը բռնած ներս մտաւ :

— Հոս եկուր, Մէնար, ըսաւ Գուժ անոր :

Եւ գոյն անկիւն մը քաշելով աւելցուց .

— Մէնար, բարեկամս, դուն ալ բժիշկ ես եւ պահ մը վերջը իրողութիւնը պիտի գուշակես . . . : Այս խեղճ մարդը թունաւորուած է . . . :

— Թունաւորուա՞ծ . . . : Զարմանալի բան . . . ի՞նչպէս կ'ըլլայ . . . ի՞նչ տուինք որ իրեն . . . :

— Այո, Մէնար, սթրիքնինով թունաւորուած է :

— Ի՞նչ, սթրիքնին ըսիք, սթրիքնին, թոթովեց օգնականը ափ ի բերան մնացած :

—Եկուր որ տեսնես, աւելցուց երիտասարդ բժիշկը դարձեալ հիւանդին քով դառնալով : Տես, լրթմաշկը (սխանօղ) սկսաւ, հիմա ամբողջ մարմինը լեզակի պէս կաս կարծր պիտի կարի . . . :

Մորթէնի դէմքը որ մինչեւ այն ատենը պատի պէս ճեփ ճերմակ էր, սկսաւ կապուտնալ :

— Այո, այո, սթրիքնինով թունաւորուած ըլլալու ախտանշանն է, թոթովեց օգնական բժիշկը հիացմամբ իր վարպետին երեսը նայելով :

Ցնցումները աւելի չեշտուեցան, եւ յետոյ, կամաց կամաց, ախտանշանները աներեւութանալ սկսան . շնչառութիւնը իր բնական վիճակը ստացաւ . հիւանդը հանդարտեցաւ :

Գուժ յանկարծակիի չեկաւ, առաջուընէ գուշակած էր արդէն խեղճ մարդուն թունաւորուած ըլլալը : Բայց գիտական փաստերով հաստատելու համար իր համոզումը, Մէնարի հետ ախտաքննութեան սկսաւ :

Ձեռքի նշդրակը մէկէն ի մէկ գետնի քարերուն վրայ ձգեց . հիւանդը տեղէն վեր ցատկեց : Օգնականը գնաց մէկէն ի մէկ վարագոյրը բացաւ . Մորթէն դարձեալ վեր ցատկեց : Գուժ ձեռքը անոր ուսին դրաւ . հիւանդը այս անգամ ալ ցնցուեցաւ :

Գիտական այս երեք փորձերն ալ բացայայտօրէն կը հաստատէին Գուժի տեսակէտը : Թունաւորուած մարդուն զգայարանքները գերագրգռուած ըլլալով ոչ լոյսի կրնային հանդուրժել, ոչ շշուկի եւ ոչ ալ շօշափումի :

Քանի մը վայրկեանի հանգարտ վիճակէ մը ետք, դարձեալ ախտանշանները սկսան երեւան ելլել : Բիբերը սկսան մեծնալ, իսկ կոպերը բոլորովին իրարմէ բաժնուեցան :

— Բնաժանտը օգուտ չունեցաւ, անգամ մըն ալ քլօրօֆօրմը փորձենք, ըսաւ Գուժ :

Բայց քլօրօֆօրմն ալ որեւէ արդիւնք չտուաւ :

Շատ չանցած, խեղճ մարդուն աչքերը կոպերէն դուրս ինկան եւ շնչառութիւնը դադրեցաւ . . . :

— Խեղճին գործը լմնցաւ, ելք չկայ, պիտի չկրնանք ազատել, փսփսաց Գուժ : Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս մարդը սթրիքնին կը խմէ . . . ո՞ւրկէ գտաւ, ի՞նչ ըրաւ . . . :

Այս ըսելով, բժիշկը դողդոջուն քայլերով սենեակին մէջ սկսաւ երթեւեկել : Յանկարծ կանգ առաւ . . . : Թեւերը բազկաթոռի մը վեր բարձրացուց . . . : Փորձարկութեանց աշխատանոցը վազեց, մէկ ձեռքովը բողջակին գաւաթը առաւ, միւսովն ալ շիշը եւ խոհանոցէն բերած մը մէյ մը գաւաթը աչքէ անցուց, մէյ մըն ալ շիշը :

— Մէնար, լեզակողին պատրաստելու համար ջուրը այս գաւաթէն առիր, այնպէս չէ՞, հարցուց՝ օգնականը իր քովը կանչելէ ետք :

— Այո, պարոն, դուք ըսիք որ հոնկէ առնեմ . . . եւ եռացնեմ . . . :

Գուժ առանց գոյն մտիկ ընելու մտքը գաւաթին մէջի հեղուկին մէջ թաթխելով բերանը տարաւ :

— Այո, սթրիքնինի համ կայ, բայց բաղն ալ այսչափ լեղի կ'ըլլայ, փսփսաց :

ՓԻԼ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բաբիկեան Պ. Զենոպեան քսան ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐ

Յարութիւն Բէֆէլեան երեսուն ֆրանք կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին, «Այնճարի» «Յառաջ» վարժարանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ :
Օժանդակութեամբ Կայանի *կրթ. կազմի*
Կիրակի (13 *Փետրուար*) *, ժամը* 14.30-*ին, 4րդ Թաղապետարանի սրահը*, 2 Փըլաս Պօտուայէ (*մեթրօ* Օթէլ տը Վիլ) :
ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Մասնակցութեամբ կայանի մանուկնե-րու եւ պատանիներու :
Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ *թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն :*
Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Արիս Վրդ. Շիրվանեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ
Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (*Յունուար* 26) *առաւօտ ժամը* 10*ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ*, Փլաս տը լա Մատըլէն :
Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նպաստավաճառատան մը մէջ աշխատե-լու համար, վաճառորդ մը կ'ուզուի, այր կամ կին միջին տարիքի : Դիմել՝
ՀՐԱՉԵԱՆ
6, Րիւ Լամարթին, Փարիզ (9) :
(*Մեթրօ Քատէ*) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միու-թեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20*ին, Մշակոյթի Տան մէջ :*

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5*ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :*

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20*ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :*

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13*ին :*

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27*ին :*

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ* 6, *կէսօրէ ետք ժամը* 2.30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30*ամեակին առթիւ, Փե-տրուար* 5*ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :*

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հան-դէսը Մարտ 27*ին :*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22.37*ին* Ֆրանս էնթէռ (*ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ*) *կայանէն՝*
ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ
իր մահուան երեսնամեակին առթիւ :Էմիլիօն Ժան Սալվեանի, իրագործում Ֆի-լիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Բագարի :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական *ընկեր - ընկերուհիներուն համար, որուն մաս - նակցութեան նուազագոյն տարիքը* 18, *եւ սակը՝* 200 *ֆրանք :*
Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5*էն մինչեւ* 13 *: Արձանա - գրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մար - միններուն մօտ :*

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջե - լով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տրւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յուն - ուար 30*ին առաւօտեան ժամը* 8-12:
Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայե - րէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամե - րուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին :
ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 *նոր ֆրանք*

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հաս - ցէով, (մի գործածէք* Յառաջի *չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար - թով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Յառաջ, այսպէս.—
CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի *շքեղ սրահներուն մէջ :*
Առաջնակարգ նուագախումբ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն »

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան Թեկնածուն »

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿ

Հովանաւորութեամբ՝ — Նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ — Պ. ԳԱՌԶՈՒԻ

Կիրակի Փետրուար 20, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

GEORGE V — 31, AVE. GEORGE V — PARIS

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի

«ՍՕՍԻ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նոր պարերով :

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները

U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18

Մուտքի տոմս 10 Ն. Ֆրանք — Ուսանողներու համար 5 Ն. Ֆ.

C. C. P. PARIS 8.019-72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
ՍՈՒՍԱՄ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 27 JANVIER — 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10520 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.520

ՀԱՅ ՀՈԳԻՆ

Արարչակերտ գործերով անօրինակ հարուստ հայ հազարամեակները՝ անօրինակ խեղճ ու խիստ են այդ գործերու գրաւոր գնահատութեամբ :

Ամէն մէկ հայ դար հարկադրաբա՛ր ունեցած է իր այն իմացեալ դէմքերը, որոնք այդ դարու հայկականութիւնը այնպէս են դարբնած, զայն՝ ա՛յնքան հայօրէն հոգեւուն ընծայած, որ իբրեւ անխաթար հա՛յ դար օղակուի՝ ե՛ւ նախորդող, ե՛ւ յաջորդող հա՛յ դարերուն :

Եւ եթէ հարկադրաբար կան պատմակերտ հայ դէմքերը, նոյնքան հարկադրաբար կան անոնց այն արուեստի գործերը, որոնց մասին, սակայն, միայն ժլատ, միայն սեղմ ու սուղ տողեր են մնացած, մեզի հասած :

Նաեւ անցնող հայ դարը՝ հարազատ հայելին եղաւ հայ անցեալի յատկապէս այս առանձնայատկութեան :

Այսօր, այլեւս անհնար է կազմել ցանկը իրենց արուեստի գործերով աներկբորդ այն դէմքերուն, որ անցնող հարիւրամեակին՝ ողջ հայ իրականութիւնը կերպարանափոխեցին :

Բացարձակ այս ճշմարտութեան դիմաց՝ չկայ մէկ հատիկ ամբողջական երկ, ուր գտնուէր գէթ հպանցիկ գնահատականը դէմքերու ու դէպքերու, որոնք անպատճառ ու անառարկելի կերպով էին արժանի՝ գրոց յիշատակի :

Չկա՛յ ամբողջականը : Եւ չկան՝ մասնաւոր գլուխները անցնող հարիւրամեակին :

Միայն ցանուցիր յուշեր ու պատահական վկայութիւններ կը գտնուին այն մասին, թէ ո՛վքեր եւ ի՛նչպէս արարչակերտեցին Հայ Զարթօնքը, Հայ Յեղափոխութիւնը, եւ շուրջ հազարամեակի մը գերեզմանումէն վերընձիւղած Անկախ Հայաստանը, — կարծրախարիսխ հիմը Հայ Պետութեան :

Եւ միայն գուշակութիւններ կարելի է ընել այն մասին, թէ ի՛նչպէս եւ որո՛ւ շնորհիւ՝ ապազգային վարդապետութեան մը տիրապետութեան անհեզօրէն անընդմէջ տասնամեակներուն՝ տոկաց Հայ Ոգին — ազգայի՛ն արժէքներով, ազգայի՛ն իտէալներով, ազգայի՛ն հողով :

Միւս կողմէն, ընդհանրապէս տարտամ, երբեմն՝ նաեւ աղօտ բառեր միայն կը ծամծմուին այն մասին, թէ ի՛նչպէս եւ որո՛ւ շնորհիւ՝ ապահայացնող քանի տարբեր երկնակամարներու տակ, անցնող յիսնամեակին, այնուամենայնիւ կերտուեցաւ Հայ Սփիւռքը — ազգայի՛ն արժէքներով, ազգայի՛ն իտէալներով, ազգայի՛ն հողով :

Որակային հասկակից չունեցող նման վիթխարի նուաճում հնարաւոր էր բացատրել՝ վիթխարի՛ դէմքերով, վիթխարի՛ դէպքերով :

Եղա՛ն անոնք :

Սակայն, չեղաւ՝ անոնց ճշմարտեալ վկայագրութիւնը :

Ո՞ւր որոնել անօրինակ այս առեղծուածի բանալին, ո՞ւր գտնել անոր բացատրութիւնը, բայց եթէ ոչ՝ այն պայծառ պատգամին, որ մերն է շնորհիւ հա՛յ անցեալի իմացեալ իմաստութեան :

Ըսինք արդէն — երեւոյթը յատուկ չէ բացառաբար անցնող այս հարիւրամեակին :

Այդպէս են մեր բոլո՛ր դարերը, մեր երե՛ք հազարամեակները, մեր բովանդա՛կ ազգային պատմութիւնը :

Որովհետեւ՝ այդպէս ենք մե՛նք, մեր հա՛յ խառնուածքով, հա՛յ առաքինութիւններով, մեր հա՛յ հոգիով :

Արժեզուրկ չէ մեզի համար Խօսքը : Բնա՛ւ ու երբե՛ք :

Սակայն առաջադաս է Գործին : Ամբողջի՛ն ու մի՛շտ :

Աւելի սեղմ. — զուտ հա՛յ գաղափարութեամբ, վճռականը ոչ թէ դաւանողին ԸՍԱԾՆ է, այլ՝ անոր ԸՐԱԾԸ :

Հայուն համար ամբողջովի՛ն ու մի՛շտ արժեզրկուած է այն դաւանանքը, որուն առաքեալը ընդունակ է քարոզելու, բայց անընդունակ՝ քարոզը անձնապէս կիրարկելու :

Մեղանչո՞ւմ կ'ըլլայ ճշմարտութեան դէմ եթէ ըսենք, թէ ո՛չ ոք մեզի պէս ու մեզի չափ չհարազատացուց, չսեփականացուց ահաւոր ուժականութիւնը խաչելութեան խորհուրդին :

Խաչեալի խորհուրդին ազգովի՛ն հաւատացինք ոչ անոր վարդապետած Խօսքին շնորհիւ, այլ անո՛ր համար, որ անձնապէս խաչուեցաւ Խօսքը վարդապետողը :

Հայ հաւատքի անսպառելի կարողութիւնը կը բխի հոգեկան ա՛յն ծարաւէն, որ անհատապէս կիրարկուած գործով, անձնապէս վկայուած գրկանքով, ենթակայացած զոհաբերումով կը յագենայ միա՛յն :

Այլապէս՝ ծարա՛ւ կը մնայ Հայ Հոգին : Կը խռովի ու կը խորթանայ : Եւ անվրէպ՝ ապահայացման ճախճախուտներու մէջ կը խրի :

Հայ Սփիւռքը կը պահուի անաղարտ միայն ա՛յն ատեն ու ա՛յնքան, որքան ատեն ու որքան անաղարտ կը պահպանուի Հայ Հոգին :

Հնաւա՛նդ այն Հայ Հոգին, որ կը հեշտի մեծաշռինդ Խօսքէն, երբ ան խոստում է միայն, բայց ոչ՝ օրինակելի օրինակը Խօսքը խոստացողին :

Կենդանի, ուստի՝ կենարար գործն է միայն, որ կը դիւթէ՛, կը հմայէ՛, կը կախարդէ՛ Հայ Հոգին : Եւ հայօրէն՝ Հայ Պատմութիւն կ'արարչակերտէ :

Ո՛չ : Սպառած չէ մարդկային իրականութեան յեղափոխական կարողականութիւնը : Այդ իրականութեան միայն ֆիզիքական, միայն տնտեսական, միայն իմացական, միայն քաղաքական երեւոյթները չեն, որ ենթակայ են բարեփոխութեան, փոխակերպութեան, յեղափոխութեան :

Հայ Հողի վրայ թէ ի սփիւռս աշխարհի՝ Հայ Հոգին ունի սեփական առաքելութիւն : Եզակի ու անկրկնելի :

Հարկաւոր է, սակայն, որ նախ մե՛ր մէջ պայծառանայ եւ զմե՛զ սպառազինէ անսպառ ուժականութիւնը դեռ չպարզուած, հազարամեակներու իր մայլցումին մէջ անընկե՛ր մնացած, էութեամբ եւ առաքելութեամբ իսկ եզակի՛ ու աներկրո՛րդ այդ Հայ Հոգին :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Առջի առաւօտ Փեքինի բոլոր օրաթերթերուն առաջին էջին վրայ տպուած հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէր թէ ծանր տագնապ մը ծայր տուած է Ժողովրդային Ազատագրական բանակին եւ Չինաստանի Համայնավար կուսակցութեան միջեւ : Հաղորդագրութիւնը, որ տեղեկագիր մըն է, կարդացուած է վերջերս Փեքինի մէջ գումարուած բանակի քաղաքական գործունէութեան ժողովին : Տեղեկագրին հեղինակն է Հսիաօ - Հուա, բանակի քաղաքական բաժնի պետը, այլ խօսքով սպայակոյտին մէջ «կուսակցութեան աչքը» : Ճանչցուած է իբրեւ կատաղի համայնավար ու Մաօ Ցէ Թունկի աջ բազուկը :

Իր տեղեկագրին մէջ Հսիաօ - Հուա ծագած այս տագնապը կը բաղդատէ նախընթաց երկու նման դէպքերու հետ. — 1929-ին, երբ տարակարծութիւններ ծագեցան կարմիր բանակի սպայակոյտին եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ, եւ 1959 - 1960ին, շատ աւելի ծանր, որ վերջ գտաւ Չին բանակի գլխաւոր ղեկավարներուն, յատկապէս մարէշալ Փէնկ Թէհ Հուայի պաշտօնազրկումով :

« Այսօր, ինչպէս այն ատեն, յայտարարած է Հսիաօ Հուա, կը մնայ գիտնալ « թէ արդեօք զէնքը պիտի ղեկավարէ կուսակցութիւնը կամ թէ կուսակցութիւնը պիտի ղեկավարէ զէնքը » : Հարկ է այնպէս ընել, կը շարունակէ զօրավարը, որ «զէնքերը մնան միշտ ամէնէն աւելի վստահելի մարդոց ձեռքերուն մէջ եւ կուսակցութիւնը միշտ ալ «բացարձակ իշխանութիւն» մը ունենայ բանակին վրայ» :

Քաղաքական դէտերը այն մտավախութիւնը կը յայտնեն, թէ նման ապշացունց տեղեկագրի մը հրատարակութիւնը կրնայ մատնել Վիէթնամի պատերազմին համար Չինաստանի արտաքին քաղաքականութեան կարեւոր մէկ անկիւնադարձը : Իրապէս, քաղաքական դէտերը ցարդ Փեքինի քիչ շատ խոհեմ քաղաքականութեան կարեւոր տարրը կը համարէին կարմիր բանակը :

Այսօր, համաձայն այս տեղեկագրին, Կառավարութեան եւ Կուսակցութեան ղեկավարները բանակը կը նկատեն նուաղած եւ կրաւորական՝ Քորէայի պատերազմին յաջորդող 12 տարիներու ընթացքին : Զայն կը կոչեն «սնափառ», «ինքնագոհ» : Կը ներկայացնեն զայն «զանգուածէն անջատուած», ինքը, որ դեռ տարի մը առաջ ներկայացուած էր համայնավար աշխատանքի լաւագոյն օրինակը : Դեռ աւելին, տեղեկագիրը կը յայտնէ, թէ «զինուոր մը որ չի վախնար մահէն», շատ աւելի բարձր է քան թշնամիի զօրութենէն վախցող լաւագոյն թէքնիքէնը : Չինական բանակի ուժը հարկ է կայանայ իր զինուորներու քաջութեան եւ քաղաքական բարձր գիտակցութեան մէջ» : Տեղեկագրին համաձայն Չինաստանի հիւլէական բանակը կը մնայ «Մաօ Ցէ Թունկի միակ մտածումը» եւ այս զէնքը անպարտելի կը դարձնէ ժողովրդային բանակը :

Վճռական այս հաստատումներուն եւ ամբաստանութիւններուն ստեղծած «խորհրդաւոր» կացութիւնը, բոլոր մարզերուն մէջ կուսակցութեան առաջնութեան այս նոր հաստատումը շատ աւելի ծանրակշիռ հանգամանք մը կը ստանայ անով, որ Հսիաօ Հուա երբ այս տեղեկագիրը կարդացած է ներկայ չեն եղած չին զինուորական ականաւոր ղեկավարները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ պաշտպանութեան նախարար Մք Նամարա յայտարարած է, թէ «1967 - 1971 տարիներուն ապսպրուած հրթիռներով, Ամերիկա ի վիճակի պիտի ըլլայ քանդելու միաժամանակ Խորհ. Միութիւնն ու Ժողովրդային Չինաստանը, առանց նոյնիսկ ամբարձիկ օդանաւեր գործածելու» :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ Թագաւորը, Ֆայսալ, Յունուար 27էն սկսած չորս օր պաշտօնական այցելութեամբ Յորդանան պիտի մնայ : Միջ - արաբական ներկայ այս կացութեան մէջ Հիւսէյն - Ֆայսալ տեսակցութիւնը առանձին կարեւորութեամբ կը ներկայանայ : Այս այցելութիւնը կը յաջորդէ Ֆայսալի Պարսկաստան ճամբորդութեան եւ կ'ըսուի թէ այս բոլոր տեսակցութիւնները մաս կը կազմեն ապագայ « Իսլամական Դաշնակցութեան» մը ծրագրին : Նշենք նաեւ թէ յառաջիկայ ամիսներուն Ֆայսալ պաշտօնական այցելութեամբ պիտի մեկնի նաեւ Թուրքիա ու Փաքիստան :

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբեր մը հերքեց Գահիրէի ամերիկեան գործակալութեան այն լուրը, որուն համաձայն Միացեալ Նահանգներ Հանոյի հետ բանակցելու նոր փորձ մը կատարած էին եւ որոշած չվերսկսիլ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները, ցորչափ պատասխան մը չստանան Հիւսիսային Վիէթնամի ղեկավարներէն : Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց սակայն թէ նախագահ Ճոնսըն Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները վերսկսելու որոշում չէ տուած տակաւին :

ԳԱՆԳԷՍԻ ափերուն վրայ հաւաքուած միլիոններով բազմութեան մը ներկայութեան, կրօնական յատուկ արարողութիւններով, առջի օր Լալ Պահատուր Շասթրիի մոխիրները սփռեցին սրբազան գետին մէջ :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ աջակողմեան օրաթերթի մը մէջ հրատարակուած է Կոստանդին Թագաւորին ուղղուած նամակ մը, «Սպաներ» ստորագրութեամբ, որ կը զգուշացնէ Թագաւորը համայնավարական վտանգի մը դէմ : Նամակը կը շեշտէ յատկապէս. — « Յաջողելով, վերջին երկու տարիներու ընթացքին, մուտք գործել պետական մեքենային եւ զինեալ ուժերուն մէջ, համայնավարները կը պատրաստեն այն Ք. օրը, երբ պիտի ձերբակալեն սպաներն ու ձեռք առնեն իշխանութիւնը : Իսկ ինչ կը վերաբերի մեզի, անարգուած ու անտեսուած ինչպէս ենք, այլեւս ըսպառած են մեր համբերութեան սահմանները » :

ՀՌՈՄԻ մէջ բացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան ԺԱ. համագումարը : Պիտի քննուին ներքին պառակտումները եւ ճնշում կատարուի կեդրոն - ձախին կառավարական տագնապը լուծելու համար :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի երդումը կատարեց առջի օր : Նանտա, որ առժամապէս յաջորդած էր Շասթրիի, Ներքին նախարար կը մնայ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ որեւէ ձեւով կը մերժէ բանակցիլ Սպանիոյ հետ, Ճիպրալթարի վրայ իր իրաւունքներուն մասին : Ամէն պարագայի մէջ, չի վիճիր այդ մասին պարտադրանքի տակ :

ՓԻԼԻՓՓԻՆԵԱՆ բանակը որ 42 հազար զինուորականէ կազմուած է քառասուն հազար աստիճանաւոր ունի, 131ի պարզ զինուորի համար : Ասոնց 37 հազարը տասնապետ եւ վաշտապետ, 540 ենթասպայ եւ 3500 բարձրաստիճան զինուորական եւ զօրավար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Քոնկրէին ներկայացուած պիւտճէն ցոյց կու տայ որ հանրային ծախքերը հարիւրէն վեց յաւելում պիտի կրեն, բայց ուղղակի տուրքերը պիտի չաւելնան :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նոր նախարարը՝ Էպան յայտարարած է թէ իր երկիրը պատրաստ է Թաշքէնդի նման ժողովի մը մասնակցիլ արաբական պետութեանց հետ : Կ'ըսուի թէ այս ուղղութեամբ նախագահ Պուրկիպայի մէկ բանագնացը միտքերը կը շօշափէ :

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահ Սարակաթ, երկարատեւ խորհրդակցութիւններէ ետք կըրկին Ալտօ Մորոյի յանձնեց նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը : Մորօ տակաւին չէ յայտարարած թէ ստանձնած է այդ պաշտօնը, թէեւ ձեռնարկած է ձախ - կեդրոնի կառավարութիւնը կազմող չորս կուսակցութիւններուն հետ բանակցութիւններու : Այս առիթով Մորօ յայտարարած է իտալական մամուլին, — « Կը վերահաստատեմ արտաքին քաղաքականութեան մեր ուղեգիծը — լիովին յարգելով Ատլանտեան Ուխտը — տեւաբար եւ բոլոր ուժերով ձգտիլ Իտալիոյ թէ համայն աշխարհի խաղաղութեան ու ապահովութեան :

ՅՈՒՇԵՐ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բաջութիւն եւ համարձակութիւն կը զգամ հետեւեալ օրն իսկ տեսնելու արտաքինով համակրելի եւ անշուշտ դիւրահաղորդ ընկերվարական այդ հոյակապ դէմքը :

Հասցէն՝ Խտուարտ Ժորիս, Զինդ Եագօպ Սթրաաթ փողոց, թիւը մոռցած եմ, թէեւ իր ձեռքով գրած այցաքարտը տեղ մը ի պահ ունիմ :

Կը մտնեմ պատկառելի դրատուն մը, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նուէր ըրած է՝ ի փոխարէն այն վնասին, զոր կրած է Ժորիս, նուիրական գործի մը համար կորսնցուցած ըլլալով իր հանդստաւէտ պաշտօնը :

Կը բարեւեմ ֆրանսերէն, քանի որ Ֆլամաներէն չեմ գիտեր : Անմիջապէս ըսեմ թէ պելճիքացի Խտուարտ Ժորիս ծագումով Ֆլաման է, բայց ինք պատասխանեց ֆրանսերէն : Ինքզինքս ներկայացուցի իբր հայ ուսուցիչ : Անմիջապէս կանչեց իր կինը, գեղանի ֆլամանուհի մը, որ այնքան տաք ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի եւ ինծի ընկերացող Բալուի Սագրատ գիւղացի Գրիգորին, որուն մականունը մոռցեր եմ :

Քաղաքավարական սովորական քանի մը խօսքերու փոխանակութենէ ետք յայտնեցի այցելութեանս նպատակը, որ էր Եըլտըզի դէպքին հետեւող իր դատավարութիւնը լսել իրմէ եւ խօսքը տուի իրեն : Սկսաւ պատմել շատ պարզ եւ անսեթեւեթ լեզուով.

— « Տիկին Ժորիս, կ'երեւի ինձմէ աւելի ճարպիկ, յաջողած է մեր շնիկին հետ փախչիլ եւ ազատիլ ձերբակալութենէ : Ես ձերբակալուեցայ եւ նետուեցայ բանտ, որուն սենեակէն ներս խուժող սառնաշունչ հովերէն եւ ձիւնէն կը սարսիմ ու կը դողդղամ, անշուշտ մասնաւորապէս ցուրտէն, եւ ինչո՞ւ չէ նաեւ Թուրքիոյ նման երկրի մը դժնդակ պայմաններէն ու մանաւանդ անարդարութենէն :

« Ամէն առտու կարմիր դահճապետին լրտեսապետը՝ Արաբ Իզզէթ կ'այցելէ ինծի եւ կ'աշխատի Դաշնակցութենէն թելադրուած ըլլալս իրեն յայտնելու, զիս ազատ արձակելու խոստումով, պայմանաւ որ նման յայտնութիւն մը ընեմ :

« Վերջապէս առաջնորդուեցայ դատարան, ուր ինքզինքս գտայ ամենազարհուրելի տեսարանի մը առջեւ : Մարդկային մարմինի բզիկ բզիկ եղած եւ յօշոտուա՛ծ քսմնելի ու սարսռազդեցիկ կտորներ, մարմնէն անջատուած գլուխներ, թեւեր, բազուկներ, սրունքներ, անգլուխ իրաններ, ոտքեր, արիւնով շաղախուած ձեռքեր, այլանդակուած դէմքեր, միսի եւ ոսկորի կոյտեր : Աղեղարշ տեսարան, զոր մարդկային երեւակայութիւնը չի կրնար ստեղծել, առանց տեսնելու նման ահաւոր պատկեր մը, եթէ նախապէս չէ տեսած :

« Դատաւորը կը հարցնէ .— Պ. Ժորիս, այս դժբախտ զոհերուն ներկայացուցած սա ահաւոր տեսարանին առջեւ կեցած, դուն որեւէ ցաւի զգացում չե՞ս ունենար, քանի որ քու մասնակցած մահափորձիդ անմեղ զոհերն են անոնք :

— Այո՛, տէր դատաւոր, ոչ միայն ցաւ կը զգամ, այլ եւ հոգւոյս խորէն կուլամ, որ մեծ մարդասպանին անքաւելի մեղքերուն համար կը զոհուին այս անմեղները : Անոնք անշուշտ ընտանիքի հայրեր են, որոնց մահուլը տուներ կը մխան այսօր :

« Դատաւորը կրկին հարցուց.

— Ուրիշ ցաւ չե՞ս զգար : Կը պատասխանեմ. — Այո, շատ ցաւ կը զգամ, որ հարիւր հազար զոհերու եւ այս անմեղներուն կեանքին պատճառ մեծ մարդասպանը ողջ մնաց այդ մահափորձէն :

« Գիտէի թէ մեծ մարդասպանը՝ Ապտիւլ Համիտ վարագոյրին ետեւը կ'ունկնդրէր դատավարութիւնը :

« Կը հարցնէ դատաւորը .— Դուն Պելճիքացի, հասարակաց ի՞նչ շահ ունէիր այդ մահափորձին կազմակերպիչներուն հետ, որոնք բոլորովին տարբեր ազգութեան կը պատկանին :

— Ես իբրեւ մարդասէր, տեսայ դժբախտ ժողովուրդի մը համատարած ցաւը եւ հինգ հարիւր տարուան տառապանքը յոռի վարչութեան մը տակ եւ պարտք զգացի մասնակցիլ այդ մահափորձին :

«Դատավարութեան վերջաւորութեան առաջնորդուեցայ բանտ, որուն դրան երկու կողմը սպասող երկու բանտապահներ իրարու հետ խօսած ժամանակը իմացայ « ասիլաճագ, ասիլաճագ » ; (պիտի կախուի, պիտի կախուի) : Թէեւ Թուրքերէն չէի գիտեր, բայց գիտցածս բաւական էր, դոնէ հասկնալու այդ երկու բառերը : Որքան ալ խօսքը իմ մասիս ըլլալու մասին թեթեւ համոզում մը ունեցայ, այսու հանդերձ մտածեցի թէ ինծի պէս նոյն յանցանքով բանտարկեալներ ալ կային, թերեւս անոնցմէ մէկուն համար ալ կրնային ըլլալ այդ երկու ցուրտ բառերը :

« Հետեւեալ առտու պարզուեցաւ իրականութիւնը : Ֆրանսայի Պոլսոյ դեսպանը հաղորդեց թէ մահուան դատապարտուած եմ եւ մահավճիռը պիտի գործադրուի քանի մը օրէն, երբ ամբողջ դատավարութիւնը աւարտէր : Դեսպանը հարցուց թէ՝ որեւէ կտակ ունէի՞ : Խնդրեցի իրմէն, որ մահավճռիս գործադրութիւնը քանի մը օրեր յետաձգուի, մինչեւ որ մօրս գրած վերջին նամակիս պատասխանը ստանամ :

« Երկրորդ օրը յայտնեց դեսպանը թէ կարգադրած է յետաձգումի խնդիրը : Անմիջապէս մօրս հաղորդեցի գոյժը :

« Մահավճռիս լուրը մօրս գրած նամակիս միջոցաւ անմիջապէս շրջան ընելով ամբողջ Պելճիքայի մէջ, ժողովուրդը կը մտնուի ծայրայեղ յուզումի : Անմիճապէս ամբոխին կողմէ կը պաշարուին Պրիւքսէլի Թուրք դեսպանատունը եւ միւս քաղաքներուն հիւպատոսարանները :

« Պելժ կառավարութիւնը ինքզինք անզօր կը զգայ ժողովրդային ցասումը զսպելու, եւ կը վախնայ, որ մահավճռի գործադրութեան գոյժը հասածին պէս ամբոխի կիրքին զոհ երթան դեսպան եւ հիւպատոսներ եւ թերեւս Եւրոպայի մէջ յառաջ գան քաղաքական բարդութիւններ, հետեւաբար պելճիքական կառավարութիւնը կը դիմէ ֆրանսական կառավարութեան միջամտութեանը՝ Թուրք կառավարութեան մօտ, կանխելու համար հաւանական ծանր դէպքեր, որոնք յառաջ կրնան գալ :

Ֆրանսական կառավարութեան անունով իր Կ. Պոլսոյ դեսպանը ազդու դիմում մը կը կատարէ Բարձրագոյն Դրան մօտ, ազատ արձակելու համար Ժորիսը, յայտնելով մահավճռին հետեւելիք ծանր դէպքերը, որոնք կրնան պատերազմի պատճառ դառնալ : Միանգամայն ի լրոյ իմացած է թէ Պոլսոյ մէջ մէկէ աւելի տեղեր ռումբեր պիտի պայթին : Այս վերջինը արդէն Ապտիւլ Համիտի յուզումը կը հասցնէ գերագոյն աստիճանին :

Այսուհանդերձ ազատ կ'արձակուի Խտուարտ Ժորիս, որ «Օրիան Էքսփրէս»ով կը մեկնի Պրիւքսէլ, սակայն Վիէննա հասածին պէս դրամը կը սպառի, բայց Կովկասէն չէք մը կը ստանայ :

Հարցուցի թէ ո՞վ ղրկած էր չէքը.

— Շապպա, Շապպա,— թոթովեց Խտուարտ Ժորիս :

— Շահպազ յարեցի, Բարսեղ Շահպազ :

— Այո՛, պատասխանեց :

Յայտնեցի թէ Բարսեղ Շահպազի հանդիպած եմ 1908ին եւ իրարու դարձած ենք շատ մտերիմ բարեկամներ :

Յաճախ զիրար տեսնելու փոխադարձ խոստումով՝ հրաժեշտ կ'առնեմ իրմէն եւ իր ազնիւ տիկնոջմէն : Դժբախտաբար Փարիզ մեկնումիս հետեւանքով այլեւս չկրցի զինքը տեսնել եւ 1913ին Կ. Պոլիս վերադարձէս տարի մը ետք Համաշխարհային առաջին պատերազմին իմացած ըլլալով, որ մեռած է, յօդուածներէս մէկուն մէջ յիշած էի իր մեռած ըլլալը, զոր Փարիզի « Յառաջ » թերթը հերքեց եւ հաստատեց թէ Խտուարտ Ժորիս շատ քաջառողջ վիճակի մէջ է, եւ պատրաստելու վրայ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը :

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

10 Դեկտ. 1965, Ֆրեզնօ, Քալիֆ.

ԽՄԲ.— Մահափորձի համար կառքը Վիէննայէն գնած էր Ակնունին եւ ղրկած էր Պոլիս՝ Ժորիս Պելճիքացիին, որ նոյնպէս Քրիստափորի գործակիցներէն էր :

ԱՄԵՐԻԿԱ, ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԻՊՐՈՍԻ ՎԷՃԻ ՄԱՍԻՆ

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃ ՈՒ ԿՌԻՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ճոնսընի նամակը, որ այնքան բուռն վիճաբանութեանց նիւթ դարձաւ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին, ինչպէս Անգարայի եւ Պոլսոյ թրքական մամուլին մէջ, դեռ կը շարունակէ զբաղեցնել գերագրգռուած միտքերը :

Զիրար կը մեղադրեն, զիրար կը նախատեն եւ սպառնալիքներ ... օրուան կառավարութեան ուղղեալ :

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը, Կիւրսէլ, վերջերս ընդունեցաւ ընդդիմադիր պետերէն Պէօլիւքպաշին եւ իր օգնականը, Հիւսէյին Աթմամն : մէկ ժամ տեսակցութենէ ետք, երբ այս վերջինները կը հեռանային Չանգայայի պալատէն, լրագրողները շրջապատեցին զանոնք : Այս առթիւ լրագրողներուն առաջին հարցումն եղաւ.

— Ի՞նչ կը խորհիք Ճոնսընի նամակին մասին :

Այս նամակը քոմփլէքս մը ստեղծած է Թուրքիոյ ղեկավարներուն մտքին մէջ : Ուրեմն, ազատ եւ անկախ կարծուած Թուրքիան չի կրնար գործել իր կամքով եւ ցանկութեամբ, եւ մէկ սաստ բաւական է որ տեղը նստի :

Եւ ահա Պէօլիւքպաշի կը պատասխանէ.

— Ոչ միայն Ամերիկա, այլեւ Ռուսիա եւս արգելք եղաւ Թուրքիոյ զօրահանումին, Կիպրոսի մէջ : Թուրքիոյ օրինաւոր իրաւունքն էր զինուորապէս միջամտել Կիպրոսի մէջ, բայց Ամերիկայէն զատ Ռուսիա եւս արգելք եղաւ : Հետեւաբար ոչ միայն Միսթր Ճոնսընի նամակը, այլ եւ Խորհ. Ռուսիոյ տուած ծանուցագիրը պէտք է կարդացուին եւ հրապարակուին, որպէսզի Թուրք ազգը ամէն բանի տեղեակ ըլլայ : Այս կերպով ամէնուն ալ գոյնը մէջտեղ կ'ելլէ, եւ կարելի չըլլար մէկ կողմը սեւ ցոյց տալ, միւս կողմն ալ վարդագոյն : Ահա թէ ինչո՛ւ կը պահանջենք որ մեր զօրահանումին դէմ Ռուսիոյ տուած ծանուցագիրն ալ հրապարակուի :

Լրագրողները հարցուցին .— Ովքե՞ր արդեօք մամուլին յանձնած են Ճոնսընի նամակը :

— Առ այժմ չեմ կրնար բան մը ըսել, պատասխանեց Պէօլիւքպաշը :

ՌՈՒՍԻՈՅ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐՆ ԱԼ

Համաձայն Թրքական թերթերու տեղեկատուութեան՝ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ յայտարարեց թէ Ճոնսընի նամակէն եւ Ինէօնիւի պատասխանէն ետք կառավարութիւնը պիտի հրատարակէ նաեւ Խորհ. Ռուսիոյ տուած ծանուցագիրը, 1964 Օգոստոս 9 թուակիր : Արդարեւ, երբ Թրքական ճէթերը սաւառնած էին

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

« Տրուած պայմաններն ու այս պարագան հաղորդելով հանդերձ, բարեկամական ձեւով մը ձեզի կը տեղեկացնենք նաեւ, թէ Անգարայի կառավարութիւնս կը փափաքի վերջնիշեալ պետութեան հետ ձեռնարկել առեւտրական փոխանակութեանց, մեր կառավարութեան բացարձակ անկախութեան եւ գերիշխանութեան ամերիկեան կառավարութեան կողմէ պաշտօնապէս վաւերացումովը պայմանաւորուած :

« Ցամենայնդէպս, ռուսական կառավարութիւնն ալ արդէն նման կարգադրութիւն մը կատարած է Անգլիոյ հետ : Մընացեալ պարագաներուն մասին ալ ձեր մէկին ու մանրամասնել տեղեկութիւններուն սպասելով, ամենախոր յարգանքներս կը յայտնեմ :

« Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի Արտաքին Նախարար՝

ՄՈՒՀԹԱՐ »

Ռուս Արտաքին Կոմիսարութեան յանձնուած այս ծանուցագիրը, լոյս կը սփռէր բազմաթիւ խնդիրներու վրայ :

Այդ ծանուցագրին մէջ, որոշապէս կը յայտնուէին այն ձգտումները, զորս Թուրքիա ունէր տրուած պայմաններուն տակ մօտենալու համար ռուսական կառավարութեան, թէեւ այլապէս ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ ակներեւ էր Թուրք կառավարութեան դիրքին մէջ, իր ցուցաբերած կտրուկ, քաջ եւ վճռական կեցուածքով :

Ծանուցագրին մէջ կան այնպիսի հատուածներ, որոնք մեծ արժէք ու կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, որոնք մենք եւս պիտի անդրադառնանք յառաջիկային, երբ պատեհ առիթը ներկայանայ :

Այժմ, կրկին վերադառնանք Անգարայի Թուրք Ազգ. Կառավարութեան Արտաքին Նախարար Մուհթար Պէյի յայտարարութեան :

ԲԱՆԱՎԷՃ ԹՈՒՐՔ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԻՆ ՄԻՋԵՒ

Արտաքին նախարարը, Ազգ. Մեծ Ժողովի իր տեղեկատուութեան մէջ անդրադարձած է նաեւ իր եւ խորհրդային դեսպանատան խորհրդականին միջեւ պատահած բանավէճին :

« Այստեղի Բոլշեւիկեան դեսպանատան խորհրդականը օր մը ինծի հետ տեսակցելու եկաւ : Զինքը ընդունեցայ եւ ան հետեւեալ հարցումը ըրաւ.

— « Դաշնակցականներուն անկումէն եւ Հայաստանի մէջ Համայնավար կառավարութեան մը հիմնումէն ետք ի՞նչ կը մտածէք ձեր կնքած դաշնագրին մէջ կատարելիք փոփոխութիւններու մասին » :

«ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՀԱՅԵՐՈՒՆ »

« Ես անոր այդ հարցումին պատասխանեցի հետեւեալ կերպով.

— Նման հարցում մը դարմանք կը պատճառէ ինծի եւ իսկական անակնկալ մը կը հանդիսանայ, քանի որ Դաշնակցականներուն հետ ստորագրուած այդ համաձայնագիրը իրականութեան մէջ կը համապատասխանէ նաեւ նոյնինքն Ռուսերու պաշտպանած այն տեսակէտին, թէ « ժողովուրդները պէտք է որ ազատ ըլլան իրենց իսկ կամքով վճռելու իրենց ապագան ու ճակատագիրը » : Հետեւաբար, Հայաստանի կառավարութիւնը, ուզէ Դաշնակցական ըլլայ կամ Համայնավար, մեզի համար որեւէ տարբերութիւն չըներ, քանի որ ան կը համապատասխանէ նաեւ խորհ. կառավարութեան որդեգրած ու պաշտպանած եւ քարոզած սկզբունքին ու քաղաքականութեան : Մենք, առենին ուզեցինք զինուորական շարժում մը կատարել, առաջարկեցինք միութիւն մը ստեղծել, մեր այդ առաջարկներն ու ձեռնարկը լռութեամբ դիմաւորուեցան : Հայերը բիրտ ուժի դիմեցին, խժդժութիւններ ի գործ դրին, վերջապէս միջամտութեան ստիպողութիւնը ծագեցաւ, հարկադրուեցանք զէնքով փոխադարձելու եւ այսօրուան կացութիւնը ստեղծուեցաւ :

« ... Այս պարագան, ձեզի համար ալ շատ ցանկալի կացութիւն մըն է : Այդ ձեւով շատ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ ձեզի համար Հայաստանը համայնավարացնել : Այս բանին համար ձեռնտու պայմաններ ստեղծուած են ներկայիս : Մենք ենք որ յառաջացուցինք այդ պայմանները : Դուք ոչ մէկ դեր ու բաժին ունեցած էք անոնց ստեղծման մէջ : Հետեւաբար, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ կը փորձէք փոփոխութեան ենթարկել այնպիսի կացութիւն մը, զոր ստեղծած ենք մենք մեր զէնքին ուժով եւ կ'ուզէք մեզ զրկել առաւելութիւններէ եւ շահերէ, որոնք, ըստ մեր կարծիքին, երբեք ալ չեն խաչաձեւեր միւս կողմէ խորհրդային շահերը :

(52 Շար.)

կիպրոսի վերեւ եւ ամբակոծած անոր զինուորական դիրքերը, խորհ. կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը տուած էր Թուրքիոյ եւ պահանջած որ Կիպրոսի դէմ սկսած զինուորական գործողութիւնները դադրին:

«Խորհրդային այս ծանուցագիրն է որ պիտի հրապարակուի, Ճոնսընի նամակին եւ Ինէօնիւի պատասխանին հետ, կը դրբեն թրքական թերթերը, որպէսզի Կիպրոսի խնդրին մէջ մեծ պետութիւններու ցոյց տուած ընթացքը ամբողջովին լուսաբանուի: Վարչապետ Տէմիրէլ այս մասին ըսաւ լրագրողներուն.

— Տերակոյտէն եաք, եթէ Ազգ. Ժողովէն ալ արտօնութիւն առնենք, այդ բոլոր փաստաթուղթերը պիտի հրապարակենք փութով, եւ իրենց լիակատար պատճէններով: Որեւէ անպատեհութիւն չենք տեսներ նաեւ խորհրդային ծանուցագրին հրապարակումին մէջ»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՈՄՓԼԷՔՍԸ

Օտար երկու պետութեանց (Ամերիկա եւ Ռուսիա) նամակները այնքան դայթակղութիւն ստեղծած են ինչպէս թուրք ժողովուրդին մեծամեծներուն, որ չեն ուզեր մարսել սաստը կամ զգուշութեան հրաւէրը ու կը շարունակեն աղմկել Ազգ. Ժողովին մէջ: Ի վերջոյ վարչապետ Տէմիրէլ բեմ կը բարձրանայ յայտարարելու համար անոնց որ կը պնդեն թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը կը գտնուի Ամերիկայի ազդեցութեան տակ:

— Այս ցաւալի զրպարտութիւնը կ'ուզեն տարածել մեր հասցէին: Ամերիկեան ազդեցութեան տակ եղած չենք բացարձակապէս: Եթէ այդպիսի բան մը կայ, պատրաստ ենք ճակատաբաց ներկայանալու Բարձրագոյն Ատեանին: Դժբախտաբար պետական փաստաթուղթեր կը հրապարակուին, մամուլին կը յանձնուին: Ահա այսպիսի վարչական մեքենայ մը փոխանցուեցաւ մեզի:

Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ յիշեցուց թէ նամակներու խնդիրը նախորդ կառավարութեան կը պատկանի, եւ ոչ թէ իրենց:

Ահմէտ Թահթաղըլըճ քննադատեց արտաքին նախարարին խօսքերը:

— Պետութեան դաղափարականը յաւիտենական է, ըսաւ սխալ է առարկել թէ այսինչ նամակը այնինչ կառավարութիւնը կը չահագրգռէ: Մի մոռնաք որ այդ նամակը ղրուած է Թուրք Հանրապետական կառավարութիւններուն, եւ քանի որ պետութիւնը շարունակական է, կարելի չէ որեւէ պետական խնդիր նախորդին վերագրել: Պատասխանատուութիւնը հասարակաց է: Մեր մաղթանքը այն է որ այդ նամակները ներքին եւ պառակտիչ վէճի մը նիւթ չհայթայթեն: Այդ պարագային է որ վնասակար կ'ըլլան:

Ֆարուք Իօնտէր ըսաւ.

— Այս դէպքերը դայթակղութիւն մը կը կազմեն եւ կը վտանգեն պետութեան հեղինակութիւնը եւ պատկառանքը: Դեռ չենք մոռցած Զօր. Թուրալի նամակին թողած ազդեցութիւնը, ահաւասիկ երկրորդ մըն ալ, եւ միեւնոյն թերթին մէջ: Կը նշանակէ թէ թերթ մը ցուցափեղկը կը դառնայ պետական գաղտնիքներուն: Անընդունելի բան: Պէտք է պատժել յանցապարտները:

Ջէթին Ալթան առարկեց.

— Կառավարութիւնը հակասութեան մէջ ինկած է: Մէկ կողմէ խորհրդարանը արգիլեց նամակներու ընթերցումը, եւ միւս կողմէ անոնք մամուլին մէջ երեւցան: Իբր Տերակոյտ եւ իբր Ազգ. Ժողով՝ յանցաւորի դիրքին մէջ կը գտնուինք: Ո՞վ յանձնեց այդ նամակը մամուլին, կա՛մ կառավարութիւնը, կա՛մ նախարարներէն մէկը, կա՛մ Ամերիկացիք:

Ժողովին նախագահը կը սաստէ, իսկ Ջէթին Ալթան կը շարունակէ.

— Ես ինքզինքս յանցաւոր կը զգամ այս յայտարարութեան համար: Դուք ալ նոյն բանը պէտք է զգաք, թերեւս ալ դուք ըրած էք: Չէք անդրադառնար թէ պետական գաղտնիքները թղթատարութեան վերածուեցան, նամակ, նամակ, անվերջ նամակ: Եթէ կառավարութիւնը չի կրնար պահպանել գաղտնի փաստաթուղթերը, ուրեմն զօրաւոր չէ պէտք եղածին պէս: Չենք ուզեր այսպիսի կառավարութիւն մը:

Վիճաբանութիւնները այնքան կը սաստկանան, որ ի վերջոյ վարչապետ Տէմիրէլ, դարձեալ կը բարձրանայ բեմ.

— Մի պոռաք, ինչ որ կ'ըսեմ իրականութիւն է: Պէտք է բարեկարգել այս բոլորը, պէտք չէ ուրանալ դանոնք: Չենք խորհիր թէ Թուրքիա նամակներով կը կառավարուի: Բացարձակապէս կը ժխտենք այն մեղադրանքը թէ կառավարութիւնը ամերիկեան ազդեցութեան տակ կը գտնուի: Թող չչահագործեն այս ձրի մեղադրանքը և դայն չտարածեն ամբողջ երկրին մէջ: Մենք պատրաստ ենք այդպիսի բանի մը համար մինչեւ Բարձրագոյն Ատեանին ներկայանալու: Ձգեցէք որ այս գեղեցիկ հայրենիքը ծաղկի եւ զարգանայ խաղաղութեան եւ բարօրութեան ճամբուն մէջ: Չենք թողուր որ Թուրքիա կառավարուի ներքին եւ արտաքին ազդեցութիւններով:

Նախագահը բուռ համարեց վիճաբանութիւնները եւ փակեց նիստը: Ընդդիմադիրները բողոքեցին նախագահ Պիլկինի դէմ, որ սակայն ձայն չհանեց, «ծոմապահ» ըլլալուն համար:

«ՄԻԼԼԷԹԻՆ ՄԱԼԸ ՏԷՆԻԶ, ԵՄԷՅԷՆ ՏՈՄՈՒԶ»

Նոր նիւթի մը մէջ նոյն... պատերազմական մթնոլորտը: Տերակուտականները բռունցք կը ցցեն, իրարու վրայ կը յարձակին, սպառնալիք, նախատինք, մասնաւորաբար կառավարութեան դէմ: Ինէօնիւ «սիրտիս խորէն վախ կը զգամ» կ'ըսէ, խօսք մը որ վրդովում ստեղծելու պատրուակ մըն է:

Մուճիպ Աթաքլը կը յայտարարէ ընդհանուր ժխորի մը մէջ.

— Երկիրը տագնապի մէջ է, մասնաւոր խմբակ մը, որ զուրկ է բարոյականէ եւ բարեխղճութենէ, առիթ տուած է այս տագնապին:

— Խօսքդ ե՛տ առ, խօսքդ ե՛տ առ:

Ընդհանուր աղմուկ, պոռչտուք, ամէն մէկը իր նստարանը կը ծեծէ կատաղութենէն:

— Ես խօսքս կ'ուղղեմ անոնց որ կ'ընդունին ակնարկութիւնս իբրեւ իրենց ուղղեալ: Անոնց որ ազգին հարստութիւնն ալ կ'ուզեն աւարի տալ, անոնց որ միլլէթին մալը տէնիզ՝ եմէյէն տոմուզ կ'ըսեն: Անոնք քաղաքային պատերազմ կ'ուզեն եւ կը ջանան զանազան զրկութիւններով տիրանալ իրենց նպատակին: Թող գիտնան թէ քաղաքային պատերազմին եւ ժողովուրդին արիւնհեղութենէն առաջ՝ իրենց գլուխներն են, որ անձայն եւ անաղմուկ պիտի փրթին:

Թէլիվէլի յարձակեցաւ Մայիս 27ի կոմիտէին վրայ, մերժելով կոմիտէին անդամներուն օրինական հանդամանքը ծերակոյտին մէջ:

Կրակ կտրեցան այս ծերակուտականները, որոնց վրայ «մեռեալի հող է ցանուած»:

Տէլիվէլի շարունակեց.

— Պոռալ կանչելու պէտք չկայ, իմ վերջին բարեւս է որ կուտամ ձեզի: Աղէկ մտիկ ըրէք, մթնոլորտը մի խանդարէք: Եթէ յեղափոխութիւնը կայ, ամէնուս կուգայ: Մենք քուէով եկած ենք հոս, ոչ թէ կրկնապատիկ թռչակ ստանալու:

Մայիսեան կոմիտէն կը փրփրի, մինչ Տէլիվէլի կը շարունակէ.

— Թողունք սպառնալիքները: Յեղափոխութիւնը միայն մեզի պիտի չվնասէ, այլ ամբողջ ժողովուրդին: Մենք կը նախընտրենք սակայն ապրիլ ոչ թէ յեղափոխութեան սպառնալիքի տակ, այլ բանտերու մէջ:

Տերակոյտը մինչեւ Փետրուար արձակուրդ ստացաւ:

× Թուրքիոյ քաղաքական վարիչներուն այս զրգռութիւնները տարածուած են մինչեւ բանտերը: Գրած էինք թէ ծանր ըմբոստութիւն մը ծագած է Անգարայի բանտին մէջ, եւ գաղումի ընթացքին բաղմանուած ու վիրաւորուած են շատեր:

Ըմբոստութիւն ծագած է նաեւ Սուլթան Ահմէտի բանտին մէջ (Պոլիս): Ըմբոստները կաւիճով գրած են պատերուն վրայ, «մենք ալ կ'ուզենք ազատ արձակուիլ, մենք ալ այս երկրին զաւակներն ենք, փղութիւն ընողը այս հայրենիքին զաւակը չէ՞ միթէ»:

Ըմբոստութիւն ծագած է նոյնպէս Իսպարթի բանտին մէջ, 540 բանտարկեալներ կը պահանջէին ազատ արձակում:

× Կարկուտ տեղացած է Պոլսոյ մէջ: Եշիլ գիւղէն օդանաւ մը մեկնած պահուն՝ կայծակը զարկած է օդանաւը:

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ

—o—

Կարգ մը գիտական հաստատութիւններ, Քոլոմպոսի կողմէ Ամերիկայի յայտնաբերման 500ամեակի նախօրեակին, հրատարակեցին քարտէս մը, որուն համաձայն Ամերիկա գտնուած է Նորվեկացի Վիքինկներու կողմէ: Այս յայտարարութիւնը եւ ցոյց տրուած փաստերը չունենալով որեւէ գիտական հիմ, հերքուեցան անմիջապէս: Վերջերս ճափոնցի գիտնականները յայտարարեցին, թէ Քոլոմպոսէն առաջ իրենք արդէն ճանչցած էին Նոր Աշխարհը: Անոնց այս պնդումը նոյնպէս զուրկ է հիմնական տուեալներէ եւ անշուշտ պիտի հերքուի, որովհետեւ դեռ գոյութիւն չունի պատմական արժէք ներկայացնող փաստ մը, որ հաստատէ Ճափոնցիներու վերջին պահու բրած յայտարարութիւնը: Քոլոմպոսն է այն միակ անձը, որ յայտնաբերեց Նոր Աշխարհը:

Անոր այս գիւտէն յետոյ է որ, մարդկութիւնը ճանչցաւ մինչեւ 1493 անծանօթ մնացած ցեղերը, որոնք կ'ապրէին այդ երկրամասին մէջ: Քոլոմպոսի առաջին ճամբորդութեան ընթացքին յայտնաբերուեցաւ Պահամա կղզին, Քուպայի հիւսիսային ափը, Հայիթի կղզին, որ սկիզբը կոչուեցաւ Իսփանիոլա: Այդ կղզիին վրայ հիմնուեցաւ Նոր Աշխարհի առաջին քաղաքը, որ անուանուեցաւ Լա Նովիտատ (Ծնունդ): Վերադառնալով Սպանիա Քոլոմպոս մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Սպանիոյ Ֆերտինանտ թագաւորին եւ Իզապելա թագուհիին կողմէ: Համատացած որ ալ գտնուած է Հնդկաստանի ճամբան, Քոլոմպոս իր շուրջը հաւաքեց ոսկի գտնելու տենդէն բռնուած արկածախնդիրներ եւ 1493ին հասաւ Փորթօ Ռիքօ, Սան Տոմինկօ եւ Կուատելուփ կղզիները: Այս վերջին կղզիին բնիկները բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուին եկուորներուն: Այս պատճառով Քոլոմպոս զանոնք անուանեց մարդակերներ, իսկ անոնց սկզբնական անունը քարիպներ էր: Անոնք հուժկու մարդիկ էին եւ իրենց աւելի սարսափելի տեսք մը տալու համար, աչքերուն շուրջը կարմիր ներկ քսած էին: Բնիկներու դիմադրութիւնը կը փշրուի: Մեծ մասը կը ջարդուի, իսկ ազատողներն ալ զոհ կ'երթան հիւանդութիւններու եւ համաճարակներու:

Այս կղզիներուն մէջ Սպանացիները չըգտան ակնկալուած ոսկին, սակայն գըտան շատ շահաւէտ գործ մը՝ ստրուկներու առեւտուրը: Բնիկ ժողովուրդին պակասը եկան լեցնելու Եւրոպայէն բերուած արկածախնդիրներ եւ դատապարտեալներ, իսկ դար մը ետք, Ափրիկէէն բերուած ստրուկները:

Ա. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Շիշին ջուրէն ափին մէջ քիչ մը լեցնելով անոր համն ալ նայելէ ետք ըսաւ.

— Մէնար, շուտ, պաշտօնէութիւնը հոս կանչել տուր:

Վայրկեանի մը մէջ հիւանդանոցին բոլոր պաշտօնեաները աշխատանոց կանչըւեցան:

— Ձեր մէջէն ո՞վ բերաւ այս ջուրը, հարցուց Գուէթ կտրուկ շեշտով մը:

Բոլոր պաշտօնեաները հարցական նայուածքով մը իրարու երես նայեցան:

— Չըսէ՞ք, ձեր մէջէն ո՞վ բերաւ այս շիշն ու դաւաթը, կրկնեց Գուէթ ջղայնացած ձայնով մը:

Հիւանդապահներէն մին դրան կողմը վազեց:

— Ո՞ւր կ'երթաս, պոռաց բժիշկը:

— Երթամ, այս առտուան հիւանդապահը պիտի կանչեմ, պարոն:

— Ո՞ր հիւանդապահը:

— Ձեզի ջուր բերողը:

— Ո՞վ է այդ մարդը:

— Անունը թէպէտ ըսաւ, բայց միտքէս ելաւ...:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ընկերոջդ անունը կը մոռնաս, հարցուց Գուէթ կասկածամտութեամբ:

— Ընկերս չէ, պարոն, այդ մարդը այսօր եկաւ հիւանդանոց, պատասխանեց հիւանդապահը: Առջի օրը հիւանդապահ Մարթէն ինկաւ ոտքը կոտրեց եւ վարչութիւնը անոր տեղը ուրիշ նոր մը բերաւ:

— Նոր հիւանդապա՞հ մը մի, կմկմաց Գուէթ մտածել սկսելով:

— Այո, պարոն:

— Աղէկ, աղէկ, գնա գտիր եւ ինծի բեր, ըսաւ Գուէթ իր պաղարիւնութիւնը գտնելով:

Եւ առանց ջուրին շիշը ձեռքէն ձգելու, հիւանդին քով դարձաւ:

Հիւանդապահը քանի մը վայրկեան ետքը վերադառնալով ըսաւ.

— Պարոն, ամէն կողմ փնտռեցինք, բայց չգտանք:

— Շատ լաւ, շատ լաւ, երբոր երեւան ելլէ, ինծի ղրկեցէք, վերջացուց Գուէթ: Եւ իր օգնականին հետ քիմիագիտական աշխատանոցը քաշուեցաւ:

— Մէնար, ըրէ քիչ մը ծծմբային թթու (ասիտ սիւլֆիւրիք) եւ քիչ մըն ալ կարմիր պաղլեղ (պիքրոմատ տը բօթաս) տուր ինծի, ըսաւ Գուէթ:

— Շատ լաւ, պարոն, պատասխանեց օգնականը զարմացմամբ:

Գուէթ իր բժշկական պաղարիւնութիւնը ստացած էր: Քիմիագիտական փորձերու յատուկ սրուակ մը առաւ, շիշին ջուրէն քիչ մը անոր մէջը լեցուց եւ անոր վրան ալ քանի մը կաթիլ ծծմբային թթու կաթեցուց, յետոյ, դեղագործի փոքրիկ բահով մը քանի մը կտոր կարմիր պաղլեղ աւելցուց վրան:

Սրուակին մէջի հեղուկը անմիջապէս գոյնը փոխեց: Նախ կարմրեցաւ եւ ապա կարմրորակ մանիշակագոյն երանգ մը ստացաւ:

Երկու մարդիկը իրարու երես նայեցան:

Կամաց կամաց այս գոյնն ալ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ: Կարմրորակ մանիշակագոյնը սեւ գինիի գոյն ստացաւ...: Պահ մը վերջը այդ գոյնն ալ փոխուելով, հեղուկը դեղնորակ կարմիրի դարձաւ:

— Ո՜հ, պարոն, իրաւ այդ ջուրին մէջ թոյն կայ եղեր, կակազեց օգնական բժիշկը դեփ դեղին կտրած:

— Այո, եւ այս ջուրը ես պիտի խմէի եթէ քիչ մը առաջուան թունաւորման դէպքը պատահած չըլլար, ըսաւ Գուէթ:

Եւ ապա, իր օգնականին թեւը բռնելով աւելցուց.

— Մտիկ ըրէ, Մէնար, դուն ալ բժիշկ ես եւ ուրիշներու վիճակէն կը հասկնաս: Կը խնդրեմ, այս դէպքին վրայ մարդու խօսք մի բանար...: Թշնամիներու կողմէ լարուած դաւադրութիւն մըն էր ասիկա, այնպիսի դաւադրութիւն մը որուն մասին չեմ կրնար բացատրութիւն տալ քեզի: Ինչ որ ալ ընենք, սա խեղճ մարդը պիտի չկրնանք մահէն ազատել: Զարագործները չափէն աւելի դրած են սթրիքնինը մահը անխուսափելի է: Երդում ըրէ ինծի որ այս մասին մարդու բան պիտի չըսես:

Երիտասարդ բժիշկը, որ իր վարպետը շատ կը սիրէր, այս խօսքերէն չափէն աւելի յուզուած, ըսաւ.

— Հոգ մի ընէք, պարոն, երդում կ'ընեմ որ մարդու բան պիտի չըսեմ...: Արդէն խեղճ մարդը արիւնամիզութիւն պիտի ունենայ...: Իր մահը առոր կը վերագրենք...:

— Այո, Մէնար, դուն ալ առանձ տեղեկագիր մը կը ստորագրես, ես ալ, ըսաւ Գուէթ:

Եւ ապա օգնականին ձեռքը սեղմելով աւելցուց.

— Շնորհակալ եմ, բարեկամս: Ես գործ ունիմ, պիտի երթամ, դուն հսկէ սա խեղճին վրայ. ես կէսօրէն ետք դարձեալ կուգամ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

—o—

Գ. Լեւոն Փիշմիշեան, Տէր եւ Տիկին Սիսակ Հիւսէյնճեան, Գ. Անդրանիկ Հիւսէյնճեան, Տիկին Մարիամ Հիւսէյնճեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Հիւսէյնճեան, Տէր եւ Տիկին Վալթէր Եուրկենսարիքս, Վահան եւ Ատոմ Խիտավէրտեան ընտանիքները, ինչպէս նաեւ Ելակոգեան եւ Մալխասեան ընտանիքները եւ ընտանեկան համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քրոջ դուստրին եւ ազգականին՝

ՆՈՅԵՄԻ ՓԻՇՄԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21ին, 51 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 28) ժամը 14·15-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թոնիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Նշան Բէօսէեան Մօնմօրանսիէն, տասը ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին, ողբացեալ Անդրամիկ Իզմիրլեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ :

Օժանդակութեամբ Կայանի կրթ. կազմի

Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14·30-ին, 4րդ Թաղապետարանի սրահը, 2 Փըլաս Պօտուայէ (մեթրօ Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկներու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն :

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Արիս Վրդ. Շիրվանեան :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ ժողովուրդին թէ՝ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը եւ գլխաւոր դասը՝ հրաւիրուած են մաս կազմելու հաւաքարար կատարուելիք աղօթքին : Հայերը կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ մաս կազմելու այս հաւաքական աղօթքներուն :

Պաշտամունքը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Քաղաքապետարանի մօտիկ եկեղեցւոյն մէջ :

ՍԵՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10-ին : Քարոզ 11ին :

Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Եպիսկոպոսին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկ.ը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջաններու հայ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի առաւօտ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ : Կրօն. Ընկ. մասնաւոր հրաւէրով, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգշն. Տէր Դաւիթ Ծայրագոյն Վարդապետ Սահակեան :

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ. — Պ. Սիրունեան եւ զաւակը՝ Ժանօ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԱՆԻՒՇԱ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22·37ին Ֆրանս էնթէռ (ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ) կայանէն՝

ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

իր մահուան երեսնամեակին առթիւ : Էմիսիոն Ժան Սալվեանի, խրագործում Ֆիլիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Բազարի :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տրւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. —

Բարեպաշտուհի տիկին մը ողբացեալ Յակոբ Սիվրիհիսարեանի հոգւոյն համար կը նուիրէ տասը ֆրանք : Տիկին Մ. Զըլպաղեան Կ. Խաչին տասը : Յ. Սաեփանեան տեղւոյս Աղքատախնամին քսան : Դ. Դաւիթեան եկեղեցւոյս տասը : Այրի Տիկին Ժ. Տէյրմէնճեան, ամուսնոյն Յակոբի հոգւոյն համար եկեղեցւոյ տասը : Գ. Նաճարեան տեղւոյս Աղքատախնամին երեսուն եւ Ազգ. Առաջնորդարանին 20 : Պ. Նաճարեան եկեղեցիին տասը, Պոլժիտ եւ Ժան Բլօտ փոքրիկ Նաճարեաններ, եկեղեցւոյս տասը : Ողբ. Երիցուհի Բարունակեանի թաղման առթիւ, Յ. Հէքիմեան չապիկներու համար քսան : Տիկին Հ. Մխիկճեան եկեղեցւոյս տասը : Ժ. Տ. Վարդանեան եկեղեցւոյս տասը : Երիցուհի Աստղէ երկու օրինակ «Եկեղեց. Պատմութիւն Հայոց» տասը : Տիկին Փերուզ Եազմաճեան եկեղեցւոյս տասը : Կ. Խաչին տասը եւ տեղւոյս Աղքատախնամին տասը : Տիկին Շաքէ Թօնկուրեան եկեղեցւոյ տասը : Տիկին Աննա Վարպետեան չապիկի համար հինգ, Տէր եւ Տիկին Յ. Խապէնէճեան Զրօրհնէքի Խաչին կնքահայրութեան համար երեսուն : Բարեպաշտուհի Տիկին մը չապիկի համար քսան : Ողբ. Սիրանուշ Վարժէմէզեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Գուրպանեան եւ զաւակները Դպրաց Դասուն երեսուն եւ տեղւոյս Աղքատախնամին քսան ֆրանք :

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ — Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զամլաչ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքտեղին :

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տը Ֆէթի չքեղ սրահներուն մէջ : Առաջնակարգ նուագախումբ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էն 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, խրագործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ Ֆէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպըր :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվառեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

եւ Ալֆորվիլի ԿՈՎԿԱՍ ժողովրդական խումբը

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ATTRACTIONS — ԽԱՂԵՐ BAR — ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ BUFFET

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԱՐԻՒՆՈՏ ԴԱՇՏԸ"

Թատերգութիւն եօթը արար

Անդրէասի եւ իր շրջանի գիւղերու, ըմբոստական կեանքէն էջ մը տպրուած կեանքէ, կենդանի « Յուշարձան » մը, սերունդներէ սերունդ :

Մաքուր տպագրութիւն

Դիմել հեղինակին կամ նամակով

Գին 10 փրանք

Հասցէ՝

KEFELIAN HAROUTIOUN
22, Rue Lacretelle
PARIS (15e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Restaurant du Désir

— * —

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

— * —

Maison ETEM

15, Passage du Désir, PARIS (Xe)
(Entrées Fbg. St-Martin
50 Bd. de Strasbourg)
Métro : Gare de l'Est

Ouvert tous les jours sauf Dimanche

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 28 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10521 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.521

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԷՆ ԵՏՔ

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակը ամէն տեղի պէս, մեր շրջանին մէջ եւս յառաջ բերաւ ցնցում մը:

Ակնկալութիւններ ունէինք, որոնք չիրականացան: Ամէն տեղ, իբրեւ հիւրընկալուած տարր, բերած էինք բարոյական եւ նիւթական մեր նպաստը, ու կ'ակնկալէինք, որ մեր դատին արդնչութեամբ պահանջի մը պարագային, հիւրընկալներ պիտի կանգնէին մեր կողքին: Փաստերը այլ բան ցոյց տուին սակայն: Համակրանքները մնացին, առաւելագոյն պարագային, պղատոնական:

Երեւոյթը մղեց մեր բազմութիւնները սերունդին ճակատագրով քիչ մը աւելի հետաքրքրուելու:

Ու տակաւ, պարզապէս կորուստէ փրկելու համար մեր վաղուան ուժերը, որոնցմով, տարբեր ճակատի մը վրայ պիտի մղենք մեր գոյութեան պայքարը եւ մեր դատը:

Հասած ենք տեղ մը, ուր մեծ ու փոքր, եւ բոլոր հոսանքները, անխտիր, կը գտնեն թէ Սփիւռքեան մեր գաղութներուն համար լինել չլինելու ճակատագրական հարցն է որ դրուած է մէջտեղ:

Կամ պիտի ապրեցնենք մեր յաջորդները իբր հայ եւ կամ խաչ պիտի քաշենք մեր ակնկալութեանց վրայ:

Ամբողջ երեսուն եւ աւելի տարիներ յոգնեցանք, պայքարեցանք, չարքաշօրէն աշխատեցանք եւ շինեցինք մեզի համար տնտեսութիւն մը:

Ցլեակներ էինք, երբ ոտք դրինք այս ափերուն վրայ, չէն գաղութ մը դարձանք երեսուն տարիներ ետք: Քսան կամ քսանըհինգ հազար էինք երբ եկանք Հարաւային Ամերիկա, այժմ մեր քանակը կը հասնի քառասուն հազարի: Հասած են նորեր, որակով աւելի բարձր, ընդունակ կեանքի մէջ նոր նուաճումներ արձանագրելու:

Բան մը սակայն պակսեցաւ անոնց:

Հայեցի հիմնական դաստիարակութիւն էր տակաւ:

Հայրեր ու մայրեր արցունքոտ աչքերով հաստատեցին, որ աւելի միջավայրին կը պատկանէին հասնող սերունդները քան իրենց:

Ուծացում եւ ազգային ոգիի բեկում, մնացին խրողութիւններ:

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակի առթիւ, խլրտաց հայ հոգին սակայն:

Սեւ թուականը դարձաւ լոյսի եւ յոյսի նոր թուական մը:

Հիներուն հետ եւ անոնց չափ ցնցուեցաւ նորերու հոգին եւս:

Հայ անունը շրջան ըրաւ սկսաւ անոնց շրթներուն վրայ նոյնպէս: Ամէնէն մեկուսացածներն անգամ մօտեցան մեր գաղութներուն, եւ բան մը ըրաւ փորձեցին յօղուտ ցեղին, որմէ հեռացած մնացեր էին: Այս փաստը ունեցան հիները, ըլլայ ազգային մարմիններ, թէ ոսկական ազգայիններ:

Հողեփոխութիւնը սկսաւ այդ օրէն:

Այժմ կ'ապրինք խանդավառ յոյսերու ժամանակամիջոց մը, Եկած ենք այն եզրակացութեան, թէ մեր դիզած ոսկիները, մեր բարձրացուցած անձնական շէնքերը, մեր ձեռք բերած նիւթական ամէն տեսակ յաջողութիւնները կրնան օր մը ազգային հարստութիւն չըլլալ, եթէ երբեք ձուլուին մեր յաջորդները:

Պէտք է խորհիլ հասնող սերունդները հայ պահելու մասին:

Գաղափարը նոր չէր: Ան հռչակուած էր հինէն, երբ աւելի հեռատեսներ հրնչեցուցած էին ահազանգ:

Բայց լռուած ըլլալ կը թուի այլեւս ու նոր հետաքրքրութիւն մը ծայր տալ սկսած է հանդէպ հայ դպրոցին, հայ կրթական գործին, որ կը նշանակէ հանդէպ նոր սերունդի ճակատագրին:

Այս ուղղութեամբ անմոռանալի անուններ պիտի մնան Արտաշէս Սէֆէրեան, Գրիգոր Ճամպազեան, Տիարպէքիրեան եղբայրներ, Գարակէօզեաններ, եւ ուրիշներ, որոնք իշխանական նուիրատուութիւններով կը բարձրացնեն կրթական հաստատութիւններ, որոնց մէջ վաղը աւելի ստուար թիւով հայ փոքրիկներ, Ֆիզիքական աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ պիտի շարունակեն իրենց ուսումը: Անոնց ամբողջին հայ մնալով պիտի իրագործուած ըլլան առաջադրութիւնները բարերարներուն:

Երէկ Վիսենթէ Լոփէսի մէջ կատարուեցաւ կրթական նոր շէնքի մը բացման հաւաքոյթը, այսօր Վ. Ալսինայի շրջանին մէջ երրորդ անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ նոյն ձեւի հանդիսութիւն մը, վաղը, հերթը պիտի գայ Ֆլորէսի, որ նոյնպէս պահանջ ունի տիպար շէնքով եւ սրահով վարժարանի մը:

Պիտի հասնինք, կամ լաւ եւս պէտք է հասնինք բոլորին ալ: Ունինք կարիքներ պզտագակող եւ սրբազան, որոնք կը սպասեն նոր բարերարներու:

Հայը տուած է միշտ եւ իր տուածը եղած է օրհնաբեր, երբ մանաւանդ ան յատկացուած է կրթական եւ մշակութային նպատակներու:

Ձեռք ձեռքի, կողք կողքի պիտի տանինք մեր պայքարը, ընելով մեր լաւագոյնը, պարզապէս պահելու համար հայ դիմագիծը հասնող սերունդներուն, որոնց հետ պէտք է ուխտենք խօսիլ հայերէն, ու մղել զիրենք դէպի հայ կեդրոններ:

Յիսնամեակը ցնցեց երէցները եւ միջին տարիքի մեր գաղութները, ան որոշ չափով ազդեց նաեւ քանէն վեր երիտասարդութեան մէկ հատուածին վրայ, կը մնայ նոր թափով մը փրկել մնացածները եւ փոքրերը:

Այդ սրբազան առաջադրութեան յաջողութեան մէջ մեր դպրոցներուն վերապահուած կարեւոր դեր մը կայ:

Սատարենք մեր բոլոր հնարաւորութիւններով անոնց վերելքին:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԻՇՏ ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը կարդաց զեկոյցը, ուր կ'ըսուի դիւանագրաբար. — «Ծանուցագիրը, որ Յունուար 23ին յանձնուեցաւ Մարոքի կառավարութեան Ռապաթի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ, կապ ունի այն դիմումներուն որոնք կատարուած են առաջին օրէն իսկ, մարոքեան կառավարութեան մօտ: Նոյեմբեր չորսին էր արդէն որ դիւանագիտական այս գործունէութիւնը սկսաւ: Ֆրանսայի դեսպանը, Նոյեմբեր 5ին տեսաւ Մարոքի թագաւորը, Ֆէզի մէջ, ապա Փարիզ վերադարձաւ խորհրդակցութեան համար կանչուած ըլլալով: Երբ դեսպանը վերադարձաւ Ռապաթ, ըստ ֆրանսական կառավարութեան հրահանգներուն, շարունակեց իր դիմումները մարոքեան իշխանութեանց մօտ: Նոյեմբեր 16ին է որ մարոքեան արդարութիւնը ստացաւ ձերբակալման միջազգային հրամանագիրը Ուֆքիրի դէմ: Յաջորդ օրը՝ 17, յանձնուեցաւ յանձնարարութիւնը (ճոմիսիոն ռոկաթուար) Զօր. Ուֆքիրի եւ հրամանատար Տլիմիի ուղղութեան համար: Մարոքեան կողմէ, ոչ մէկ հետեւանք տրուեցաւ: Անկէ ի վեր շփումները միշտ պահուեցան մարոքեան իշխանութեանց հետ, ոչ միայն դիմումներուն հետեւանք տրուելու համար այլեւ Պեն Պարքայի հարցին դատական զարգացման համար եւ ուրեմն անոր քաղաքական անդրադարձումներուն համար ֆրանքօ-մարոքեան յարաբերութեանց վրայ: Ի չգոյէ համապատասխան գործունէութեան մարոքեան կառավարութեան կողմէ, Յունուար 23ին ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց ետ կանչել Ռապաթի իր դեսպանը: Արտաքին նախարարին զեկուցումը կը ճշդէ կառավարութեան դիրքը Պեն Պարքայի առեւանգման հարցին մէջ:

«Այդ դիրքը հետեւեալն է. — Ֆրանսական կառավարութիւնը նախ նկատեց որ բացուած դատական քննութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձուց մարոքեան կառավարութիւնը կամ ամէն պարագայի մէջ անոր մէկ անդամը, ֆրանսական հողի վրայ առեւանգումին եւ անհետացման մասին, մարոքեան անձնաւորութեան մը: Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ միայն անոր հետեւանքները քաղել ինչ կը վերաբերի մարոքեան կառավարութեան հետ իր յարաբերութեանց, այդ էր օրինակ մեր դեսպանին ետ կանչուիլը: Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատեց յետոյ որ ոստիկանութեան եւ դատական հարցաքննումին քննութիւնը ցոյց կու տայ որ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ մասնակցած են Պեն Պարքայի առեւանգման եւ աւելին՝ որ խնդրոյ առարկայ Ֆրանսացիներուն մէջ կը գտնուին քանի մը գործակալներ կամ պաշտօնեաներ յատուկ սպասարկութեանց կամ ոստիկանութեան սպասարկութեանց:»

Այս պատմականէն ետք, կառավարութեան զեկոյցը կը շեշտէ որ. — «Կառավարութիւնը, որու պաշտօնը չէ արդարութեան տեղը անցնիլ եւ որու կը պատկանի յայտնաբերել եւ դատել յանցաւորներն ու մեղսակիցները, պարտականութիւնն ունի սակայն իր սպասարկութեանց ամբողջական գործակցութիւնը բերելու արդարութեան: Այդ պատճառաւ ամէնէն յատուկ հրահանգները տրուած են եւ վերանորոգուած բոլոր պաշտօնէութեանց: Այսպէս պէտք է ըլլայ եւ պիտի ըլլայ կառավարութեան դիրքը մինչեւ քննութեան վերջաւորութիւնը: Կառավարութիւնը նկատեց, վերջապէս, որ Պեն Պարքայի առեւանգման պարագաները եւ մանաւանդ քանի մը գործակալներու եւ ոստիկաններու գիտակից կամ անգիտակից մասնակցութիւնը, ցոյց կու տան լրատուութեանց եւ ոստիկանութեան սպասարկութեանց կազմին եւ կազմակերպութեան մէջ թերիներ, ինչ կը վերաբերի արդարութեան հետ իրենց յարաբերութեանց: Այդ պատճառաւ որոշուած է ձեռնարկել անոնց վերակազմակերպութեան: Այսպէս ՍՏԵՔԻ (արտաքին տեղեկատուութեան եւ հակալրտեսական սպասարկութիւն) սպասարկութիւնները արդէն իսկ մաս կը կազմեն զինուորական նուիրապետութեան, որ ի վիճակի է լաւագոյն ձեւով հակակշռել: Նոյն նպատակաւ, կառավարութիւնը Լէոն Նոյէլի յանձնեց ուսումնասիրել եւ առաջարկել այն միջոցները որոնք ոստիկանութեան սպասարկութեանց վերանորոգման կը վերաբերին: Կառավարութիւնը անկէ ետք ձեռք կ'առնէ իրեն անհրաժեշտ նկատած միջոցները»:

Այս զեկոյցը ցոյց կու տայ թէ կառավարութիւնը մասամբ կը քաշուի Պեն Պարքայի հարցի քննութենէն եւ ապաւինած է դատական իշխանութիւնները, որ ընեն ինչ որ պէտք է:

Միւս կողմէ, Ֆրանսուա Մօրիաք, նախագահ Ֆրանսա - Մաղրեպ ընկերութեան իր հրաժարականը տուած է: Գրական «Ֆիկառոյի» իր շաբաթական Պլոք

ՄԱՏԼԷՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Չորեքշաբթի առաւօտ, Մատլէնի հըսկայ եկեղեցին դրեթէ լեցուած էր ֆրանսացի թէ հայ երկիւղած հասարակութեամբ մը:

Կը պատարագէր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, իսկ օրուան փառաւոր քարոզը արտասանեց գերապայծառ Ժ. Մարօլլօ: Յիշենք որ 1959, Ապրիլ 12ին, այս անգամ Սաքրէ Քէօրի Մայր տաճարին մէջ, Գերպ. Մարօլլօ Ապրիլեան Եղեռնի շուրջ, նոյնպէս արտասանած էր քարոզ մը զոր հրատարակած էինք (1959 Ապրիլ 24) ամբողջութեամբ եւ ֆրանսերէն:

Չորեքշաբթի օր ալ, Գերպ. Մարօլլօ խօսեցաւ նոյն նիւթին շուրջ: Այս անգամ ալ ամբողջութեամբ եւ ֆրանսերէն պիտի հրատարակենք իր ճառը զոր հաճոյքով յանձնեց մեզի: Մեր ընթերցողները թերեւս յիշեն թէ ընդհ. գիծերու մէջ, երկու քարոզները շատ չեն տարբերիր, բայց Օէվր տ'Օրիանի ընդհ. տնօրէնին խօսքերը այնքան տպաւորիչ են որ ինչպէս կը գրէր այդ առթիւ Նարդունի. — «Պէտք է աւանդաբար կարդալ այս գրութիւնը, որ մեր ցաւին վկայութեան մէջ կը ցոլացնէ նաեւ ստեղծագործ ժողովուրդի մը քաղաքակրթական կարելիութիւնները: Հաւատք կը ներշնչէ այս կտորը: Ուրեմն գոց պէտք է սորվեցնել մեր նոր սերունդին: Չմոռնալ եւ տոկալ: Այս է որ կը պատգամէ Գերպ. Մարօլլօ»:

Նորին մէջ, ծերունի գրագէտը չի վարանիր յայտնելէ թէ ամերիկեան սպասարկութիւնները մաս ունին Պեն Պարքայի հարցին մէջ, նպատակ ունենալով վարկաբեկել նախագահ տը Կոլը:

Հարցաքննութիւնը կը շարունակուի: Ֆիկոնի տունը ձայներիզ մը գտնուած է որ պիտի ունկնդրուի դատաւոր Զոլլինկէրի գրասենեակը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Իրաք-պարսկական խառն յանձնախումբ մը կազմուած է կարգադրելու համար երկու երկիրներու սահմանային միջադէպերը: Յանձնախումբը պիտի զբաղի նաեւ այլ հարցով մը՝ Քիւրտեր որ ետ մղուած են իրաքեան բանակէն եւ ապաստան գտած Պարսկաստան:

ՀՌՈՄԻ մէջ կը շարունակուին համայնավար կուսակցութեան ԺԱ. համագումարի աշխատանքները: Ժողովը լսած է Ամենտոլայի տեղեկագիրը բայց մասնաւորաբար ծափահարած Սուսլովը, որ ողեկոչած է Վիէթնամը եւ դատապարտած Ամերիկան: Միւս կողմէ իտալացի համայնավարները կ'ուզեն ձեռք երկարել Վատիկանի եւ կաթողիկէներուն, դեմոկրատ - քրիստոնեաներու գլխուն վրայէն, զորս շատ ամերիկասէր կը նկատեն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ գործադուլներու շարք մը ծայր տուած է: Այս շարժումը կը զուգադիպի կառավարական օրինագիծի մը ժուժկալութեան վերաբերեալ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, նախագահ Ճոնսըն սեւ կին մը նշանակած է իբրեւ դաշնակցային դատաւոր Նիւ Եորքի հարաւային թաղամասին:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ կը շարունակեն աւերներ ստեղծել Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն մէջ: Սարթի նահանգը ողբալի շրջան հռչակուած է:

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ յայտարարեց թէ տասնօրեայ կերպով, Հնդկաստան պիտի գործադրէ Թաշքենտի համաձայնագիրը:

ՄԱԿ-ի բացը Քոնկոյի եւ Միջին Արեւելքի ծախքերուն համար Սեպտ. 30ին հասած է 55 միլիոն 200 հազար տոլարի, ըստ Ու Թանի տեղեկագրին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԶՄԻԹԻ ԵՒ ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

(Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ)

Ա.

« Իզմիթ, Պրուսա եւ Քասթեմունիի ծայրայոյն արեւմտեան մասը 250·000 Հայութիւն տարագրութեան ենթարկուած։ Անոնք 48 ժամէն բռնութեամբ տեղահանուեցան դէպի Հալէպ, Տէր Զօր, Համա, Մուսուլ եւ նոյնիսկ մինչեւ Հաւրան ղրկուելու համար։ Զէթէնները խումբերը կ'երթային անոնց եւեւէն »· (Ֆոն Թիգքա, 1915 Սեպտեմբեր 17/30, Կ· Պոլիս), Տոյչլանտ ունտ Արմենիէն=Հայաստան եւ Գերմանիա, էջ 159։

Իզմիթի Սանճագի եւ Պրուսայի նահանգի Հայոց թիւը Օսմանեան ցոյց կուտայ 165·000։ Իսկ Թուրք կառավարութիւնը՝ 120·853։

Քննենք մանրամասնութիւնները · — Մեր ունեցած թիւերն են (1903) ըստ Պատրիարքարանին, Իզմիթի շրջանը 90·482, Պրուսայի շրջանը՝ 104·160։ Այդ թիւերուն մէջ հաշուած են 1903 - 1915 աճումի տոկոսը, որով ընդհանուր գումարը կ'ըլլայ Իզմիթի Սանճագին եւ Պրուսայի Վիլայէթին մէջ, 1915ին, ապրող Հայերու թիւը՝ 194·542։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

Վարչական (պետական) բաժանումով, Իզմիթը (Գոճա Էլի) անկախ սանճագ էր, կապուած՝ ուղղակի ներքին նախարարութեան եւ կը բաղկանայ վեց գազաներէ (գայմագամութիւն) եւ 11 նահիէներէ (միւտիւրլիք)։

Ուրեմն Իզմիթի միւթէսարըֆին հրամանները ուղղակի կուգային ներքին նախարարութենէն (Թալաաթէն) կամ պետութեան ապահովութեան ընդհ· տնօրէնութենէն (Ազիզ պէյ), յարեւնման նացիներու «Զիհերհայթ Տինսթ»ին (ապահովութեան ծառայութիւն)։

Պրուսայի նահանգը կը բաղկանար՝ 5 սանճաղներէ (միւթէսարըֆութիւն)· — Պրուսա, Էրթօղրուլ, Քէօթահիա, Աֆիոն Գարահիսար եւ Պալըքէսիր։

Այս հինգ սանճաղները միասնաբար կը բաղկանային 32 գայմագամութիւններէ եւ 61 միւտիւրլիքներէ։ Կը նշանակէ թէ Պրուսայի նահանգին վալին, որ ենթակայ էր ներքին նախարարին, եւ անոր ստորադաս վարչական պաշտօնեաները՝ վեց միւթէսարըֆներ, 32 գայմագամներ եւ 61 միւտիւրներ, բոլորն ալ իրենց արիւնոտ մասնակցութիւնը ունեցան Հայերու ցեղասպանութեան, իրենց ենթակայ շրջաններուն մէջ։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Նախ տանք հայաբնակ գիւղերու եւ աւաններու բնակչութիւնը այբուբենական կարգով Իզմիթի եւ Պրուսայի մէջ, իրենց եկեղեցիներով· —

Ատ - Հիսար՝ 67 ընտանիք, 272 Հայ, Ս· Երրորդութիւն եւ Ս· Աստուածածին եկեղեցիներ։ Ալմալը՝ ութսուն ընտանիք, 471 Հայ, Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցի։ Ատափազար՝ 2·103 ընտանիք, 12·463 Հայ, Ս· Կարապետ, Ս· Հրեշտակապետ, Ս· Լուսաւորիչ, Ս· Ստեփանոս եկեղեցիներ։ Արամ գիւղ՝ 64 ընտանիք, 347 Հայ։ Արմաշ՝ երեք հարիւր ընտանիք, 1·505 Հայ, Զար Խափան Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Արսլան Պէկ՝ 655 ընտանիք, 3218 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Գարամուսալ՝ 250 ընտանիք, 1378 Հայ։ Գեղամ գիւղ՝ 113 ընտանիք, 596 Հայ։ Գըլըճ գիւղ (Եալովա)՝ 167 ընտանիք, 802 Հայ, Ս· Սարգիս եկեղեցի։ Գընճըլար՝ 450 ընտանիք, 2466 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Գուրտպէլէն՝ 828 ընտանիք, 3950 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Եալաք Տէրէ՝ 225 ընտանիք, 1125 Հայ, Ս· Հրեշտակապետ եկեղեցի։ Զաքար գիւղ՝ 86 ընտանիք, 404 Հայ։ Էշմէ՝ 185 ընտանիք, 965 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Թամլըք՝ 79 ընտանիք, 426 Հայ, Ս· Ստեփանոս եկեղեցի։ Ժամավայր՝ 51 ընտանիք, 264 Հայ։ Իզմիթ՝ 892 ընտանիք, 4635 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Խաչ գիւղ՝ 33 ընտանիք, 202 Հայ։ Խասկալ՝ 180 ընտանիք, 811 Հայ, Ս· Յակոբ եկեղեցի։ Հայոց գիւղ՝ 190 ընտանիք, 1007 Հայ։ Հոմիւ գիւղ՝ 49 ընտանիք, 288 Հայ։ Մանինիշակ՝ 118 ընտանիք, 591 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Մէրտէկէօզ՝ 299 ընտանիք, 1080 Հայ, Ս· Կարապետ եկեղեցի։ Մեծ Նոր գիւղ՝ 1500 ընտանիք, 6748 Հայ, Ս· Կարապետ եկեղեցի։ Միջագիւղ Կէյվէ՝ 231 ընտանիք, 1203 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Միջագիւղ (Պրուսա) 540 ընտանիք, 2994 Հայ, Ս· Կարապետ եկեղեցի։ Նոր Գիւղ Թամլըք՝ 19 ընտանիք, 74 Հայ։ Նոր Գիւղ (Նիկիա) քառասուն ընտանիք, 148 Հայ։ Նոր Գիւղ (Սապանճա), 15 ընտանիք, 62 Հայ։ Շաք – Շաք՝ 147 ընտանիք, 658 Հայ, Ս· Նիկողոս եկեղեցի։ Չէնկիլէր՝ ութ հարիւր ընտանիք, 4135 Հայ, Ս· Մինաս եկեղեցի։ Չուքուր գիւղ՝ վաթսուն ընտանիք, 420 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Պարտիզակ՝ 1557 ընտանիք, 9054 Հայ, Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցի, Ս· Թադէոս։ Պըչկը Տէրէ՝ Ս· Խաչ եկեղեցի։ Սապանճա՝ 65 ընտանիք, 300 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Տաղ գիւղ՝ 57 ընտանիք 389 Հայ, Ս· Նշան եկեղեցի։ Տէօնկէլ՝ 75 ընտանիք, 419 Հայ, Ս· Սարգիս եկեղեցի։ Քարցի՝ 286 ընտանիք, 1264 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Քէրէմէթ (Պրուսա)՝ 209 ընտանիք, 2040 Հայ, Ս· Աստուածածին եկեղեցի։ Օվաճըղ՝ հինգ հարիւր ընտանիք, 3333 Հայ, Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցի։ Ֆէրիզլի՝ 208 ընտանիք, 889 Հայ։ Ֆընտըգլը՝ 18 ընտանիք, 88 Հայ, Ս· Գէորգ եկեղեցի։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Պրուսա՝ Ս· Աստուածածին։ Պէնլի՝ Ս· Յակոբ Մծբնայ։ Սէօլէօզ՝ Ս· Հրեշտակապետ։ Կէմլէյիկ՝ Ս· Թադէոս – Բարդուղիմէոս։ Իսկ Եէնիշէհիր, Ենիճէ, Ճէրահ, Իզնիք նոր գիւղ, այս գիւղերու եկեղեցիներուն անունները չենք կրցած ըստուգել։

ՊԱԼԸՔԷՍԻՐ - ՊԱՆՏՐՄԱ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Պալըքէսիր՝ Ս· Աստուածածին։ Պանտըրմա՝ Ս· Աստուածածին, Ս· Մինաս։ Քիրմասթի՝ Ս· Լուսաւորիչ։ Միխալիճ՝ Ս· Սարգիս։ Էտինճիք՝ Ս· Յարութիւն։ Հայ - Գիւղ՝ Ս· Սարգիս։ Պիգա՝ Ս· Գէորգ։

ՊԻԼԷՃԻԿ ԳԱԻԱՌԱԿ 10 ԵԿԵՂԵՑԻ

Պիլէճիք, Կէօլպազ, Նոր-Գիւղ, Թիւրքմէն, Ասարլըք, Կէնի Փազար, Մուրատ Չայ, Զալկարա, Ալընճա, որոնց եկեղեցիներուն անունները չկրցանք ճշդել։

ՔԷՕԹԱՀԻՈՅ ՇՐՋԱՆ 11 ԵԿԵՂԵՑԻ

Քէօթահիա՝ Ս· Աստուածածին։ Աֆիոն Գարահիսար՝ Ս· Աստուածածին (Թուրք զինուորներու հանրատունի վերածուած)։ Էսքի Շէհիր՝ Ս· Երրորդութիւն։ Ուշագ՝ Ս· Աստուածածին։ Թաւշանլու՝ Ս· Ստեփանոս։ Արսլան Պէյ՝ Ս· Յարութիւն։ Եէնիճէ՝ Ս· Խաչ։ Չիֆթլիկ (անունը չըկրցանք ճշդել)։

Եկեղեցիներու թիւը Պրուսայի եւ Իզմիթի շրջանին մէջ 88 է, մինչ Օսմանեան միայն 81 կ'ըսէ, — 7 պակաս։ Իսկ բնակչութեան թիւը կուտայ 165·000, ինչ որ գարձեալ պակաս է։ Վերջին տասը տարուան աճումը նկատի առնուած չէ։ Ասկէ զատ կան նաեւ կաթոլիկներու եւ բողոքականներու 12 եկեղեցիները, որով եկեղեցիներուն ճիշդ գումարը կ'ըլլար հարիւր եւ բնակչութեան թիւը 1914ին՝ 194·542։

ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

1901ին հայ դպրոցներու թիւն էր·— Իզմիթի շրջան՝ 38 դպրոց, 8507 աշակերտ, 212 ուսուցիչ։ Պիլէճիքի շրջան՝ 10 դպրոց, 1263 աշակերտ, 21 ուսուցիչ։ Քէօթահիոյ շրջան՝ հինգ դպրոց, 1174 աշակերտ, 23 ուսուցիչ։ Պալըքէսիր - Պանտըրմա՝ ութ դպրոց, 1334 աշակերտ, 35 ուսուցիչ։ Արմաշ՝ երկու դպրոց, երեք հարիւր աշակերտ, վեց ուսուցիչ։

Ընդհ· գումար՝ 63 դպրոց, 12·578 աշակերտ, 297 ուսուցիչ։

Առանց հաշուելու վերջին 14 տարուան յաւելումը դպրոցներու եւ աճը աշակերտներու եւ ուսուցիչներուն, որոնք անըւազն տասը առ հարիւր աւելցած են։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԻՒՆԸ Ի՞ՆՉ ԹԻՒԵՐ ՀԱՂՈՐԴԵՑ ՀԵՌԱԳՐՈՎ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պրուսայի վալին հետեւեալը հեռագրեց ·

« Տարագրուած Հայերու թիւերու մասին մանրամասնութիւն չունինք»(*)։ Այս հեռագիրը տարագրութեան առաջին օրերէն է,— «Սէվքիէրինէ պաշլանըլան էրմէնիլէրին» կ'ըսէ բնագրին մէջ։

Քաղաքներուն մէջ (Հայերու) հետեւեալ թիւերը արձանագրուած էին ·—

Խիւտավէնտիկեար վիլայէթի (Պրուսա) Խիւտավէնտիկեարի Սանճագի մէջ, — Կեդր· Գազա (գաւառակ)՝ 6415, Կէմլէյիկ՝ 3307, Փազար Քէօյ՝ 22600, Գարաճա Պէյ՝ 974, Մուտանիա՝ 99, Ադրանոս (Օրխան Էլի)՝ վեց, Քիրմասթի՝ 995։ Գումար՝ 34·397։

Էրթօղրուլ Սանճագի մէջ·— Էրթօղրուլ գազա՝ 7727, Սէօյիւտ գազա՝ 7676, Ինէ Կէօլ գազա՝ 7244, Ենի Շէհիր գազա՝ 1710։ Գումար՝ 24·357։

Քէօթահիա Սանճագի մէջ·— Կեդր· Գազա՝ 2759, Էսքի Շէհիր՝ 3878, Սիմաւ՝ ····, Ուշագ՝ 1092։ Գումար՝ 7725։

Հայերու ընդհ· գումար՝ 66·483։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար·)

(*) Սէվքիէրինէ պաշլանըլան՝ էրմէնիլէր մըգտարը հագգընտա մալիւմաթը միւֆասսըլէ վարիտ օլմամըշ տըր »։

ԾԱՆՕԹ·— Թուականը չի տար։ Թիւեր պահանջելու հեռագիրներու թուականը, 12 Մայիս եւ Հոկտ· 1915։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ», հանդիսարան բանասիրական, գրական, գիտական - բարոյական։ Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան թիւ 8 - 10, Օգոստոս – Հոկտեմբեր, 1965 Վենետիկ (Իտալիա)։

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

Ի՞նչ բան է որ ծանր եւ անընդունելի կը տեսնէք, Դաշնակցական կառավարութեան հետ մեր ստորագրած համաձայնագրին մէջ։ Իսկ գալով հողամասերու խնդրին, արդէն յայտնած ենք եւ հաստատած, թէ այդ ուղղութեամբ պիտի կատարուի հանրաքուէ, որուն մասին մասնաւոր եւ առանձին յիշատակութիւններ ալ կան ստորագրուած համաձայնագրին մէջ, որոշ տրամադրութիւններով։

« Հետեւաբար, նկատելով որ յայտնած ենք նաեւ, թէ յառաջիկային ի պահանջել հարկին հանրաքուէ ալ կրնայ կատարուիլ այն հողամասերուն մէջ, որոնք ներկայիս կը գտնուին մեր զրաւմանը ներքեւ, կը նշանակէ, թէ այլեւս խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ պնդում մը բռնագրաւման եւ ապատակումի մասին։ Այդ հողամասերը մեր երկրին կցուած են վերջնական համաձայնագրով եւ յառաջիկային կասկածի ու վարանումներու տեղի չտալու համար ալ, Հայաստանի Դաշնակցական կառավարութեան հետ ստորագրուած այդ համաձայնագրին մէջ մասնաւոր յօդուածներ եւ տրամադրութիւններ դրուած են հաւանական հանրաքուէի մը մասին։ Կը տեսնուի, թէ նուաճողական պարագայ մը գոյութիւն չունի երբեք։ Մենք երբեք այդպիսի նպատակ մը չունինք։ Կը խոստանանք նաեւ ու յանձնառու կ'ըլլանք ամէն տեսակ նիւթական ու տնտեսական օժանդակութիւն կատարել Հայաստանի։ Կը խոստանանք նաեւ պաշտպանել զիրենք, արտաքին ամէն տեսակ յարձակումի եւ բռնաբարումի առջեւ։

«ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹԷ ԴԱՇՆԱԿ, ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԵՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ ԱՆՓՈՓՈԽ ···»

« Ուրեմն, ո՞ր պայմաններն են, զորս ծանր եւ անընդունելի կը գտնէք դուք, պահանջելով փոփոխութեան ենթարկել զանոնք։ Ստորագրուած համաձայնագրին մէջ ո՞ր կէտերը վնասակար են Հայերուն համար եւ թէ ո՞ր յօդուածներն են ստորագրուած դաշնագրին, որոնց համար իմ կարծիքս կը հարցնէք այսօր »։

« Իմ այս հարցումիս, անիկա պատասխանեց հետեւեալ խօսքերով·

— « Ահաւասիկ, կ'ուզէք անոնց բոլոր զէնքերը հաւաքել, զիրենք ապազինել, զինաթափ ընել, չի՞ բաւեր ···» ։

« Ես ալ, հետեւեալ պատասխանը տուի·

« — Եթէ այդ Հայերը համայնավար են, այլեւս զէնքի պէտք չունին։ Համայնավար ըլլալով, բարեկամացած կը նկատուին Ռուսերուն հետ եւ պատերազմելու կարիք չկայ հետեւաբար։ Բնականաբար, բարեկամ եղած են նաեւ մեզի։ Իսկ մենք, ստորագրուած դաշնագրով ալ իրենց հասկցուցած ենք ու փաստած, թէ որեւէ նուաճողական նպատակ պիտի չհետապնդուի մեր կողմէ։ Այդ պատճառաւ ալ, թրքական յարձակողականի մըն ալ վախը չեն կրնար ունենալ։ Արդէն, ծանր հրետանիները կարենալ պահելու պարագան ալ ցոյց կուտայ այլապէս, թէ մենք երբեք չենք մտածեր նոր զինուորական գործողութիւններու մասին։ Հետեւաբար, հարկ է որ Հայերը յանձնեն իրենց զէնքերը։ Եթէ այս պայմաններն են զորս դուք ծանր եւ անընդունելի կը գտնէք, կուզամ ձեզի յայտնել, թէ մենք երբեք պիտի չհրաժարինք ստորագրուած դաշնագրին այդ տրամադրութիւններէն, որքան ատեն որ կարող ենք զանոնք գործադրելու կամ պարտադրելու, Հայաստանի գլուխը գտնուող կառավարութիւնը Համայնավար ըլլայ թէ Դաշնակցական»։ (Ծափահարութիւններ)։

Այս առթիւ, մասնաւորաբար հարցուցի իրեն, թէ «այդ առաջարկը մեզի կը ներկայացնէ Մոսկուայէն ստացուած հրահանգի՞ մը համաձայն, թէ ոչ պարզապէս իր անձնական կարծիքն է »։

« Սապէս պատասխանեց ·

« — Անիկա իմ անձնական կարծիքս է։ Սակայն, կը համապատասխանէ միւս կողմէ այն սկզբունքին, որ ուղիղ համեմատական է Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ ինծի տրուած հրահանգին ընդհանուր գիծերուն »։

ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՄԷՋ

Արտաքին նախարար Մուհթար պէյ ապա իր տեղեկագրութիւնը շարունակեց հետեւեալ ձեւով ·

« — Անցեալները յայտնած էի, թէ ռուսական կառավարութիւնը անտարակոյս ջանք պիտի չխնայէր Կովկասեան հանրապետութիւնները համայնավարացնելու աշխատանքներուն մէջ, որքան ատեն որ անոնք համայնավար կը մնան եւ անկէ կախեալ են բնականօրէն անտեսական եւ քաղաքական առընչութիւններով։

(53 Շար·)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

Հայ գրագէտներու նամակները (մինչեւ իսկ անոնք, որոնք արժանացած են այսպէս կոչուած ակադեմական հրատարակութեան) ընդհանուր առմամբ դեռ ամբողջական ձեւով չեն հրատարակուած։ Արդարեւ դեռ բազմաթիւ նամակներ կան ցրուած պետական կամ անձնական դիւաններու եւ մամուլի էջերուն մէջ։ Կան որ ալ պարզապէս անծանօթ մնացած են։

Այսուհանդերձ մեծ է այն աշխատանքը, որ վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած է հայ գրողներու նամակները հաւաքելու եւ հրատարակելու ուղղութեամբ։

Վերջերս Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Դանիէլ Վարուժանի նամականին, որ կը պարունակէ 228 նամակներ։

Այս նամակները աւելի յստակ կը պատկերացնեն Վարուժանի տիպարը իբրեւ գրագէտ եւ հանրային գործիչ։ Բանաստեղծը մեր առջեւ կը կենայ շրջապատուած առօրեայ հոգերով եւ խնդիրներով, որոնք, սակայն, ոչ մէկ ձեւով կը նսեմացնեն բանաստեղծին դիմագիծը։ Կարելի չէ, օրինակ, առանց սրտի ցաւի կարդալ, թէ ինչպէս Գանտի մէջ ուսանող բանաստեղծը ապրած է շատ նեղ պայմաններու մէջ, ստիպուած էր ամէն ամիս Վենետիկի Մխիթարեան հայրերուն զեկուցել կատարած նոյնիսկ ամէնէն փոքր ծախքերուն, օրինակ գնած թուղթին կամ մելանին մասին։ Բայց այդ նոյն օրերուն Վարուժան բանաստեղծական թեւերով կը յաջողէր վեր բարձրանալ մինչեւ համազգային եւ համամարդկային բովանդակութեան խոհերը, երկնել «ցեղին սիրտ»ին հայրենաշունչ էջերը եւ «Գողգոթայի ծաղիկներուն» առնական, խրոխտ կչռոյթները։ Այդ ժամանակ է, որ իր նամակներուն մէկուն մէջ կը գրէ. «Միակ նպատակս է հայրենիքիս օգտակար դառնալ, ահա գաղափարականը՝ որ զիս կ'ոգեւորէ եւ կը կանգնէ, այդ միայն իրմով կ'ապրիմ, իրմով եմ յաղթական, օր մը գուցէ ան զիս թողու, կամ իր փլատակին տակ գլուխս ծռէ եւ ոգս կոտրէ. է, լաւ, այն ատեն ես կ'անիծեմ յոյսը եւ իր հեղինակը, եւ այս կուխս վախճանը կը փնտռեմ իմ անարգ փտութեան մէջ։ Փարթամ կեանք մը ապրելու ձըգտում չունիմ եւ ոչ ալ գիտութիւնն է, որ ինծի ճշմարտութիւնը կը խոստանայ. գիտեմ, որ առաջինին մէջ սիրտը կը մեռնի եւ երկրորդին մէջ միտքը կը խաթարի»։

Դանիէլ Վարուժանի նամականին կենդանի պատկերացում կուտայ անոր գեղարուեստական որոնումներուն, ստեղծագործական ծրագիրներուն մասին։ Առաջին բանաստեղծական գիրքը՝ «Սարսուռները» հրատարակելէն անմիջապէս ետք, 1907ին արդէն կը հաղորդէ «վիպերգներու ամբողջ շարք մը գրելու» մտադրութիւնը։ Անոնցմէ մէկը, ըստ երեւոյթին, պիտի ըլլար Արտաշէսի մասին ծրագրած գործը («Մտադիր եմ իր վրայ վիպերգ մը գրել, հոգեբանական կտոր մը գուցէ»)։

Վարուժան ունեցած է նաեւ Տիգրան Մեծի ժամանակներէն դիւցազներգութիւն մը գրելու միտքը։ Այս եւ ուրիշ գործեր պիտի կազմէին «Դիւցազնավէպեր» գիրքը, որ բանաստեղծը դեռ 1911ին նամակի մը մէջ յիշատակած է իբրեւ «հրատարակելի գործ»։

Նամակներուն մէջ արժէքաւոր տուեալներ կան նաեւ «Արմենուհի» բանաստեղծութեան ստեղծագործական պատմութեան եւ այն մասին, որ «Հացին երգը» յղացած է 1909ին՝ Եւրոպայէն հայրենիք վերադառնալէ անմիջապէս ետք։ Յատկապէս կարեւոր են «Հեթանոս երգեր»ուն հետ կապուած Վարուժանի խոհերն ու կարծիքները։ Հեթանոսական անցեալին մէջ կ'որոնէր հերոսականը, ազնիւը եւ գեղեցիկը («յաղթութիւններ վաստակելու համար հերոսներ պէտք էին՝ այլ ոչ դիւանագիտութիւն»)։ Ահա թէ ինչո՛ւ, հակառակ առերեւոյթ օրուան իրականութենէն հեռանալու հանգամանքին, բանաստեղծը իր այս գործը կը գնահատէ իբրեւ «զուտ ապրուած կեանքէ» քաղուած ստեղծագործութիւն, «աւելի վերլուծող, աւելի խորիմաստ եւ հոգեբանական երգերով»։

Կարդալով Վարուժանի նամակները, պահ մը կը շնչես գրական այն մթնոլորտը, որ մշտապէս շրջապատած է բանաստեղծին, կը տեսնես, թէ ինչպէս անոր բնական տաղանդը միացած է յամառ եւ յարատեւ ընթերցանութեան, ուսումնասիրութեան հետ, որոնց հաղուագիւտ ներդաշնակութիւնը անոր ստեղծագործական դիմանկարին ամէնէն բնորոշ կողմերէն մէկն է։ Բանաստեղծը խորապէս կը ճանչնար, ինչպէս ինք կ'ըսէ 1914ի նամակի մը մէջ, «Հնդիկներէն մինչեւ Հոմեր եւ Հոմերէն մինչեւ Մեթերլինկ»։ Թափանցած էր Շէյքսփիրի եւ Կէօթէի, Միլթընի, Ռուսսոյի եւ Թոլսթոյի ստեղծագործութիւններուն ամէնէն բարդ հարցերուն մէջ։ Այդ մասին բազմաթիւ խորիմաստ միտքեր կան ցրուած նամակներուն մէջ։ Հետաքրքիր են յատկապէս վիպապաշտութեան մեծ ներկայացուցիչներուն՝ Պայրընի, Հիւկոյի, Միցկեւիչի գործերուն ուղղուած հիացիկ տողերը, որոնք անշուշտ ստեղծագործական խառնուածքի ընդհանրութեան արտայայտութիւն են։ «Պայրընի ամբողջ գործերը ունիմ առջեւս, շուրջս եւ մէջս»։ Մեծ Անգլիացիին ստեղծագործութեան մէջ «ամենահիանալին», ըստ Վարուժանի, բանաստեղծութիւններն են, որոնց ազդեցութենէն յամենայն դէպս պիտի փորձէ զերծ մնալ. «պիտի ջանամ անոնց տուած ներշնչումը ինծի օգտակար ընել՝ առանց անոնցմէ ազդուելու. այդ մասին ամէն ընդդիմութիւն պիտի ընեմ»։

Առհասարակ, համաշխարհային գրականութեան խոր ուսումնասիրութիւնը եւ ըմբռնումը երբեք պատճառ չեղաւ, որ բանաստեղծը կտրուի ազգային հողէն, եւ անոր համար միշտ խէժալ մնայ «Արեւելքի երփնաւեղ գեղեցկութիւնն Արեւմուտքի մեծութեան եւ նրբութեան հետ» ներդաշնակելու երազը։

Վարուժան ունէր արուեստի մէջ ազգայինի եւ համամարդկայինի յարաբերութեան շատ ճիշդ ըմբռնում մը. 1906ին այսպէս ձեւակերպած է այդ յարաբերութեան «օրէնքը». «Մեր գրականութեան մէջ արուեստը հայ պէտք է ըլլայ, իսկ անոր յատակը կամ հիմը կազմող գաղափարը՝ համամարդկային ... Այսպիսով, մեր պարզացումը յառաջդիմական տարրերու վրայ հաստատած պիտի ըլլանք, առանց մեր ազգային յատուկ դրոշմը կորսնցուցած ըլլալու»։ Ուրիշ տեղ մը կը գրէ. «Միտքը Եւրոպայի, բայց սիրտ՝ Հայ։ Գաղափարիս մէջ կ'ընտրեմ Պայրընը կամ Նիցչէն, բայց արուեստին մէջ կը նախընտրեմ Քուչակը»։

Գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն օրինաչափութիւններուն լաւագոյն ըմբռնումը երեւան կուգայ նաեւ այն պարագաներուն, երբ Վարուժան կ'անդրադառնայ իր գրական մտածողութեան եւ աշխատանքի սկզբունքներուն, եղանակներուն, այսինքն մեթոտին։ Լ. Խաճանեանին գրած մէկ նամակին մէջ (1909) «անտրամաբանական» համարելով «գրական դպրոցներու բաժանումը», հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ անոնց համադրութեան անհրաժեշտութիւնը. «Եթէ գեղեցիկը արտայայտելու տարբեր ձեւերուն մէջ կը կայանան գեղարուեստական դպրոցները, ես կարծեմ թէ բնութեան եւ հոգւոյն գեղեցկութիւնները մէկ կերպով ճշգրտօրէն կ'արտայայտուին — դանոնք նկարել ինչպէս որ են։ Իրապաշտ գուցէ կոչէք զիս. կ'ընդունիմ, բայց իրապաշտութիւնը գեղեցկութեան հասնելու ամէնէն ուղիղ գիծն է։ Իրապաշտութեան մէջ պէտք է փնտռել բոլոր միւս դպրոցները, որոնք իր ստորաբաժանումներն են լոկ. բնութիւնը իր խորհրդաւորութիւնները ունի, իր անսանձ մրրիկները ունի, կամ իր միջօրէի արեւուն միակերպ խաղաղութիւնը. ատոնք փոխնիփոխ նկարելով ինչպէս որ են, ինչպէս որ մեր հոգիին վրայ փոխնիփոխ կը ցոլան, մենք փոխնիփոխ կ'ըլլանք խորհրդապաշտ, ռոմանթիկ, դասական, հետեւաբար գեղեցկութիւնը անթերի արտադրելու համար ես պիտի սիրէի տալ այս բոլորը միաժամայն, բնութիւնը ինչ որ է եւ ինչպէս որ է՝ մէկ քերթուածի, մէկ տունի, նոյնիսկ մէկ տողի մէջ մերթ ըլլալով միեւնոյն անգամ դասական եւ խորհրդապաշտ, ռոմանթիկ եւ գաղափարապաշտ»։

Կարեւոր եւ շահեկան նիւթ կը պարունակեն նաեւ կարգ մը գրագէտներու՝ Վարուժանին յղած նամակները։ Այդ նամակներուն բովանդակութենէն կ'ուզենք հոս յիշատակել միայն մէկ երկու՝ Վարուժանի տաղանդին մեծութեան եւ փայլուն հեռանկարներուն միտքը. «Դուք մեր մեծագոյն բանաստեղծներէն մին պիտի ըլլաք, տարակոյս չունիմ» — կը գրէր Արշակ Չօպանեան 1906ին եւ գրեթէ նոյն ժամանակ Վահան Թէքէեան Վարուժանի բանաստեղծութիւններուն մասին կը յայտնէր. «Այնչափ զանոնք սիրեցի եւ այնչափ հիացայ անոնց վրայ, որ կը քաշուիմ բառերով յայտնելու մտածումս, նկուն մնալէ վախնալով»։ Տարի մը ետք Ռուբէն Զարդարեան կը գրէ. «Եւ Դուք, յոյսով եմ, պիտի ըլլաք հայրենի մեծագոյն ու խկատիպ երգիչներէն մէկը»։ Եւ ապա, քանի մը ամիս ետք, «Ձեր մէջ կը տեսնեմ աւելի հայ, աւելի Հայաստանցի մը եւ բոլոր հոգւովս կը հետեւիմ ձեր յաջողութիւններուն ու կատարելագործման»։

ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը Վիեննայի Մխիթարեան մատենադարանի տնօրէնութենէն ստացած լուսապատճէնը «Եփրատ» շաբաթաթերթին, որ հրատարակուած է 1871 - 72ին, Պոլիս։

Լուսապատճէնը կ'ընդգրկէ թերթին 16 համարները, որոնք խմբագրած է Յակոբ Պարոնեան։ Այդ թիւերուն մէջ կան երգիծաբանին գրչին պատկանող տասնեակ մը քրոնիկներ, գրախօսականներ, յօդուածներ, որոնք դուրս մնացած են մինչեւ այժմ լոյս տեսած գրագէտին հաւաքածոներէն։

×

Օփերայի դահլիճին մէջ, Յունուար 18ին, Գոհար Գասպարեան, որ վերջերս համերգներու շարք մը տուաւ Պուլկարիոյ եւ Պոլսոյ մէջ, շատ յաջող երգահանդէս մը տուաւ։ Ցայտագիրը կը բաղկանար օտար դասական եւ հայկական երգերէ։

×

Երեւանի նոր թաղերէն է Նորքը։ Քանի մը ամիսներու ընթացքին նորակառոյց շէնքերու մէջ բնակութիւն հաստատեցին 15 հազար անձեր։ Նոր թաղամասին բնակչութեան թիւը 65 հազարի պիտի հասնի կարճ ժամանակուան ընթացքին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

ԲԶԷԶ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳԻՏԷ

Ժամը տասներկուք ու կէսն էր եւ դեռ Մօպրէ կը քնանար երբ դուռը զարնուեցաւ։

Գուլթ քիթը բերանը կախած խմբագիրին սենեակը մտաւ։

Հիւանդանոցէն ելլելէն ետք անմիջապէս ընկերոջը քով վազած էր անոր վէրքը քննելու համար։

— Ատոր համա՞ր եկար, հարցուց Մօպրէ։

— Ուրիշ ըսելիքներ ալ ունիմ, բայց Լեւոնին սպասենք որ երկու անգամ չըպատմեմ։ Քիչ մը առա՛ջ հեռաձայնեցի իրեն, հիմա ուր որ է կուգայ։

Այս միջոցին ճարտարապետը ներս մտնելով հարցուց.

— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ հեռաձայնեցիր։

Գուլթ գնաց դուռը աչքէ անցուց եւ բանալին դարձուց։

— Ատ ի՞նչ է, կ'երեւայ թէ արտասովոր բաներ մը պատահած են, կմկմաց Մօպրէ։

— Այո, զիս թունաւորել ուզեցին, սիրելիս, խօսք առաւ Մօրիս առանց յառաջաբանի։

Լեւոն արդէն կռահած ըլլալով որ մահափորձին կարգը Մօրիսի պիտի գար, ժպտեցաւ։

— Ո՞վ, գոչեց Փիէր։

— Այդ մասին բան մը պիտի չկրնամ ըսել, որովհետեւ ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՞վ էր, սակայն յայտնի է։ Տեսէք ինչպէս պատահեցաւ ...

Այս ըսելով, Մօրիս, քանի մը բառով գլխուն եկածը պատմեց ընկերներուն։

Մօպրէ աչքերը խոշոր խոշոր բացած մտիկ ըրաւ ..., իսկ Ջարտաք, բազկաթոռի մը վրայ երկնցած, աչքերը կէս մը գոց, անդրդուելիօրէն կը մտածէր ...։ Ուշիմ արեւելքցին դէպքերը վերլուծել եւ հետեւութիւններ հանել սկսած էր արդէն ...։

— Հրաշքով, հրաշքով էր որ մահէն ազատեցայ, եզրակացուց բժիշկը։ Տա խեղճը իմ տեղս տուժեց ...

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, եթէ Սթրիքնինով թունաւորուած ջուրը խմէիր, խըմած ատենդ համէն պիտի հասկնայիր մէջը թոյն դրուած ըլլալը եւ բերնէդ դուրս պիտի թափէիր, գիտել տուաւ Ջարտաք մէկէն ի մէկ տեղէն վեր ցատկելով։ Սթրիքնինը լեղի կ'ըլլայ ...։

— Ճիշդ է ըսածդ, բայց սովորութիւն ըրած եմ, ամէն անգամ բող դնել կուտամ ջուրիս մէջ, բողն ալ սթրիքնինի չափ լեղի է ...։

— Ատկէ սա կը հետեւի թէ մեր թշնամիները գիտեն եղեր որ խմած ջուրիդ մէջ բող կը խառնես ..., եզրակացուց Ջարտաք։

— Այնպէս պիտի ըլլայ, կմկմացին բըժիշկն ու խմբագիրը միաբերան։

— Հը ... այդ պարագային ... կ'երեւի թէ ...

Ջարտաք հազիւ այս բառերը արտասանած, մէկէն ի մէկ խօսքը կտրեց։

— Տեսա՞ր, Փիէր, տեսա՞ր, երէկ քեզ սպաննել ուզեցին, այսօր ալ զիս թունաւորել փորձեցին, շարունակեց Մօրիս։

Եւ ապա Լեւոնի դառնալով աւելցուց.

— Լեւոն ջան, աչքդ չորս բաց, վաղը կարգը քուկդ է։

Եւ ձեռքը ընկերոջը ուսին դրաւ։

— Այդ կողմէն հոգ մի ըներ, մեր մարդիկը վաղուան գործ չեն ձգեր, պատասխանեց Լեւոն կատարեալ պաղարիւնութեամբ։ Իմ կարգս քեզմէ առաջ եկաւ ու անցաւ ...։

— Իրա՞ւ կ'ըսես ..., բացագանչեցին Մօրիս եւ Փիէր միաբերան։

— Փիէրը թիւ մէկն էր, բայց դուն թիւ երեքն ես, թիւ երկուքը ես եղայ ..., շարունակեց Լեւոն։ Եւ եթէ կը հաճիս ուսս այնքան մի սեղմեր ... վէրքս կը ցաւցնես ...։ Երէկ գիշերուան դաշոյնին վէրքը դեռ չէ անցած ...։

— Բաց, սա բաճկոնդ հանէ որ անգամ մը աչքէ անցընեմ, գոչեց բժիշկը։

Եւ քաջ երիտասարդին բաճկոնը բանի կերպով կոնակէն հանելով վէրքը քննեց։

— Բան մը չէ, սկոթուկ մը, ըսաւ Լեւոն բաճկոնը հանելու դժկամակելով։

— Իրաւ թեթեւ է եղեր։ Բայց պատմէ նայինք, ի՞նչպէս պատահեցաւ։

Լեւոն հակիրճ կերպով եղելութիւնը պատմեց, Բղէզի անակնկալ կերպով օգնութեան փութացած ըլլալն ալ պատմեց։

— Քաջ եւ ազնուասիրտ տղայ մըն է սա լակոտը, ըսաւ Մօրիս։

— Ժամ առաջ Փարիզէն պէտք է մեկնինք, եզրակացուց Մօպրէ։ Իպրահիմը Ալժերիոյ մէջ մեզի կը սպասէ։ Հոն այս տեղին պէս ոստիկանային խիստ հսկողութիւն չկայ, կռիւի դաշտերնիս ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ պիտի կրնանք սա մեծապատիւ Սեւ Արծիւներուն դասը տալ։ Իսկ եթէ հոս մնալու ըլլանք, գիտցած ըլլաք որ ատոնց հետ գլուխ պիտի չկրնանք ելլել։

— Ճաշէն վերջ ես դարձեալ հիւանդանոց պիտի երթամ, ըսաւ Մօրիս։ Սա խեղճ Մարթէնը անգամ մըն ալ տեսնել կ'ուզեմ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւ-չիւքեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրա-կի (30 Յունուար) հոգեհանգստեան յա-տուկ պաշտօն կատարել կուտան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ իրենց յաւէտ ողբացեալ եղբօր, մօրեղբօր
ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ
մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:
Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէ-միրճեան, Պ. Մովսէս Տէմիրճեան եւ ըն-տանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Յունուար 30) Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի իրենց հօր եւ եղբօր
ՕՆՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:
Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ արարո-ղութեան:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն փոքրիկն Անդրանիկ Մարգար-եան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հօր՝ Դաւիթ Մարգարեանի (Վա-լանս):

×

Պ. Գոսմանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Ստեփան Գոս-մանեանի, Ժոնքըրէթ (Վօքլիւզ):

ՎԵՆԵՏԻԿ
ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փետրուար 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին տեղի կ'ունենայ թատերա-կան ներկայացում, վարժարանիս սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին ազգայիննե-րը:
Կը ներկայացուի «ՊՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ» թատերգութիւն՝ Հայ մելիքական շրջա-նին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Արիս Վրդ. Շիրվանեան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգա-բարձութիւնը կը ծանուցանէ ժողովուր-դին թէ՝ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը եւ դպրաց դասը՝ հրաւիրուած են մաս կազ-մելու հաւաքարար կատարուելիք աղօթ-քին: Հայերը կը հրաւիրուին իրենց ներ-կայութեամբ մաս կազմելու այս հաւաքա-կան աղօթքներուն:
Պաշտամունքը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 20.45ին, Քաղաքապե-տարանի մօտիկ եկեղեցւոյն մէջ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10-ին: Քարոզ 11ին:
Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Ե-պիսկոպոսին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկ.ը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջաններու հայ հասարակու-թեան թէ, այս Կիրակի առաւօտ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ տեղ-ւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ: Կրօն. Ընկ. մասնաւոր հրաւէրով, կը պա-տարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգշն. Տէր Դաւիթ Ծայ-րագոյն Վարդապետ Սահակեան:
Երգեցողութիւնը կը կատարուի Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, ղեկա-վարութեամբ Պ. Օփլագի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Պ. Սիրունեան եւ զաւակը՝ Ժանօ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստ-եան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրա-կի առաւօտ յետ պատարագի իրենց կնոջ եւ մօր՝
ՎԱՆԻՔԱ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին:
Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խում-բի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ա-ռաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքա-տեղին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ:
Օժանդակութեամբ Կայանի *կրթ. կազմի Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14.30-ին, 4րդ Թաղապետարանի սրահը*, 2 Փը-լաս Պոտուայէ (*մեթրօ* Օթէլ տը Վիլ):
ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Մասնակցութեամբ կայանի մանուկնե-րու եւ պատանիներու:
Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ *թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատ-մութեան հերոսական էջերէն:*
Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պան-եէօ-Քաշանի մասնաճիւղին իր 30ամ-եակին առթիւ, Շաբաթ (Փետր. 5) ժամը 18էն սկսեալ:
Սալ Վոտէ (*աղջկանց դպրոց*)
60թեռ, Րիւ տ'Արքէօյլ (*Պանեէօ*)
Հաճելի մթնոլորտ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Անակնկալներ:
Տոմսերը գրաւոր ապահովել Օր. Ի. Պասմաճեանէ,
95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաշան)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարմիր Բանակի զինուորներէն, Կարա-պետ Սուրեան, ծնած Եոզղաթի Զորխու-տան *գիւղը: Կը բնակէր Հայաստանի Հոկտեմբերեան շրջանի Նոր Արմաւիր գիւղը, ուրկէ մեկնած է բանակ: Հօրը ա-նունը՝ Հաճի, մօրը՝ Շահխաթուն: Փըն-տռողն է մայրը, Հայաստան, Նոր Ար-մաւիր: Գրել մօրաքրոջը հետեւեալ հաս-ցէով.—*
Կը խնդրուի Սփիւռքի հայ մամուլէն արտատպել բարեսիրաբար:
CHNORHIK KOOSMANIAN
84, Jonquerette
VAUCLUSE — FRANCE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան կը փնտռ-ռէ իր եղբայրը Արամ կամ Վահրամ Խա-չատուրեան, իրենց հօրը անունն է՝ Ար-թին, մայրը՝ Եսթեր: Բնիկ Ատանայի կամ Մարաշի: Ռոզա ծնած է 1911ին եւ լսած է որ հայրը ջարդուած է Ատանա: Ինք եղած է Մարաշի որբանոցը եւ հոն ի-մացած է թէ իրմէ մեծ եղբայր մը ունե-ցած է: Կը կարծէ թէ մայրը Ամերիկա գաղթած է 1915ի ջարդերուն ատեն: Ինք որբանոցէն ետք անցած է Պէյրութ, ապա Փարիզ հաստատուած: Կը կարծուի թէ եղբայրը Խ. Միութիւն է կամ Պալքան-ներ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տե-ղեկացնել՝ Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան,
52, Rue des Elouviers
78 — ST. GERMAINE-EN-LAYE
FRANCE

ՄՈՒՇՏԱԿԻ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

PH. VASSILIADES

64, Rue d'Hauteville
PARIS - X[e]

PRO 41-37

SPECIALITES GARNITURES
pour CONFECTIONNEURS

FOURRURES EN GROS

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էն 24
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ
Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ
«Եռագոյններուն»
Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»
Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ
Սալ տէ Ֆէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:
Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդխմանեան եւ իր խումբը:
Ջերմութիւնը ապահովուած է
Buffet Bar

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22.37ին Ֆրանս էնթէռ (*ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ*) *կայանէն՝*
ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ
իր մահուան երեսնամեակին առթիւ: Էմի-սիոն Ժան Սալվեանի, իրագործում Ֆի-լիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Քազարի:

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջե-լով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիս-կոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տըւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յուն-ուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:
Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայե-րէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամե-րուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին:
ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պար-հանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի *շքեղ սրահներուն մէջ:*
Առաջնակարգ նուագախումբ:

EMPRUNT
1966
BONS
5,75%
A 6-10 OU 15 ANS
GARANTIS PAR L'ETAT
CLOTURE SANS PREAVIS
Charbonnages de France
Pub. MORIN 3

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ
Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձեւով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ
Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՈՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:
Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցել ութեան *վիզա*— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ-ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն
ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.
Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 ֆրանք
Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով
30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուրիստական *պանդոկ*
Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիքէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:
Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 29 JANVIER

1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10522

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.522

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԽԻՍՏ Է

Երրորդ օր Լիւքսանպուրկի մէջ բացուեցաւ Վեցերու ժողովը, որ այս անգամ կոչուած է լուծելու տագնապը, որ ստեղծուեցաւ անցեալ Յունիսին :

Գերմանիա սակայն, կարծրացուցած է իր դիրքը եւ տրամադիր չի թուիր տեղի տալու Ֆրանսայի բոլոր պահանջներուն : Նախքան մեկնիլը, Արտաքին նախարար՝ Շրէօտէր Պոնի Խորհրդարանին առջեւ պարզեց իր քաղաքականութիւնը : Գերմանիոյ դիրքը շատ վճռական պիտի ըլլայ : Այսպէս արտայայտուած է Շրէօտէր արժանանալով խորհրդարանի երեք կուսակցութեանց հաւանութեան : Միակ վերապահութիւնը եղած է յանձնարարել Արտաքին նախարարին որ ճկուն ըլլայ. — «Լիւքսանպուր կ'երթանք, ըսած է Շրէօտէր, որպէսզի փորձենք կարգադրել Արտաքին նախարարներու քուէարկութեան ձեւը եւ նախարարներու խորհուրդին եւ յանձնախումբին յարաբերութիւնները : Պիտի ջանանք այնպէս ընել որ կարենանք Պրիւսէլ վերադառնալ կանոնաւորապէս վերսկսելու համար աշխատանքները եւ զբաղիլ առկախ հարցերու լուծումով» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ ապալինման ժողովը վերսկսած է առջի օր : Նախագահ Ճոնսըն առանձին նամակով մը եօթը կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը առաջարկած է.— Ա) Դաշինք մը որ արգիլէ հիւլէական զէնքեր տալ ոչ-հիւլէական պետութեանց : Բ) Միջազգային երաշխաւորութիւններ հիւլէական խաղաղ գործունէութեան համար : Գ) Քննութեան դրութեան մը հաստատումը : Դ) միջազգային համաձայնագիր մը որ կը նախատեսէ չբարձրացնել եւ նոյնիսկ չեղչել հիւլէական զէնքերու պահեստները : Ե) Ռազմավարական յարձակողական եւ պաշտպանողական ռմբաձիգներու Պլոքաժ : Զ) Միջազգային ապահովութեան ամրապնդում : Է) Միջոցներ գտնել սահմանափակելու համար մրցակցութիւնը ազգերու միջեւ, սուղ զէնքեր շինելու յաճախ վարկի ցնորական պատճառներով : Պապն ալ պատգամ մը ղրկած էր :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. Յունաստան կը մնայ մինչեւ Փետրուար 2 : Ըստ դէտերու, որոշ լաւատեսութիւն մը կայ Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար, շահակից պետութեանց միջեւ : Այս առթիւ կը յիշուի որ Անգարայի Թուրք դեսպաններու ժողովին զեկոյցը չի յիշատակեր Կիպրոսի համար դաշնակցային պետութեան մը հաստատումը ոչ ալ կղզիին բաժանումը : Կարեւոր քայլ մը կը նկատուի այս տագնապին լուծումին համար :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ հարցը տեղքայլ կ'ընէ : Ֆիկոնի մօտ գտնուած ձայներիզին ունկնդրութիւնը բաւական յուսախաբութիւնը պիտի լուծի, լսեցաւ սենարիոյի Պեն Պարքայի սպանութեան նկարագրութիւնը պիտի լուծի, լսեցաւ Սենարիոյի մը ունկնդրութիւնը : Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնը անգամ մը եւս հերքեց որ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները (Սի Ի Ա, Սէնթրըլ Ինթելիճընս Էճընսի) որեւէ կապ ունեցած ըլլայ այս խնդրին հետ : Փարիզի մէջ ալ թէ ձախ ընդդիմութիւնը կը շարունակէ օգտագործել այս հարցը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Ներկայացուցիչներու ժողովին արտաքին յանձնախումբը երեւան հանած է որ «Փիասթրի գայթակղութիւն» մը կայ Վիէթնամի մէջ : Ըսուած է թէ Ամերիկայի տնտեսական օգնութիւնը Վիէթնամի կը գողցուի Վիէթնամցիներու եւ Ամերիկացիներու կողմէ :

1915

« UNE ANNEE, QUE POUR L'HONNEUR DE L'UMANITE, ON VOUDRAIT POUVOIR EFFACER DU CALENDRIER »

Allocution prononcée, le 26 Janvier 1966, en l'église de la Madeleine à Paris, par Mgr. G. MAROLLEAU, Protonotaire apostolique, Directeur général de l'Oeuvre d'Orient, à l'occasion du cinquantenaire des massacres du peuple arménien.

Excellences Révérendissimes,

Mes Seigneurs,

Mes Frères,

La cérémonie à laquelle vous assistez, les chants que vous y entendez, comme le pontife qui la célèbre et les prêtres qui l'accompagnent, appartiennent à l'Eglise arménienne, l'une des cinq églises orientales dont les rites sont infiniment chers à l'Eglise romaine parce qu'ils témoignent de sa catholicité.

Aussi, n'est-ce pas sans raison que, dans le cadre de la fête patronnale de l'Oeuvre d'Orient, nous avons voulu, *cette année*, que l'Eglise arménienne fut à l'honneur. Elle qui a tellement été à la peine !

1965, en effet, a marqué le 50ème anniversaire des abominables massacres de ce peuple, *voué à l'extermination par les Turcs*, sans que le monde civilisé ait osé élever la voix pour leur en demander compte. Pardonner ne signifie pas oublier. Nous pensons, en revanche, que le jour n'est pas éloigné où la cause de ces martyrs sera introduite à Rome. Ce sont ces victimes dont je voudrais ce matin exalter la mémoire en mettant sous vos yeux le drame qu'elles subirent.

Cher Monseigneur Amadouni, si Paris est le cœur de la France où vous avez trouvé, avec les débris de vos populations meurtries, une seconde patrie, cette église de la Madeleine n'était-elle pas toute désignée pour une pareille manifestation ? On ne saurait être plus près du Cœur du Christ que lorsque l'on est à ses pieds, comme la sainte de la pénitence et de l'amour !

Et, où donc, mieux qu'au contact de ce Cœur qui a tant aimé les hommes jusqu'à répandre son sang pour eux sur la Croix, pourrions-nous évoquer le sacrifice de ces 1.500.000 Arméniens : évêques, prêtres, religieux et religieuses : hommes, femmes et enfants, sans distinction d'âge, de qualité ou de *confession*, confondus les uns les autres dans le même holocauste, et qui ont préféré mourir plutôt que de renier leur foi !

Daigne le Cœur de Jésus que l'Eglise nous fait invoquer comme la « force des martyrs » et le « salut de ceux qui espèrent en Lui », nous communiquer ses grâces, afin que *nous puisions*, dans l'exemple qui nous a été donné, la volonté de rester dignes de ces chrétiens, nos frères, et de marcher sur les traces empreintes de leur sang qu'ils nous ont laissées comme un héritage précieux entre tous.

1915 : une année que, pour l'honneur de l'humanité, on voudrait pouvoir effacer du calendrier, parce qu'elle marque le calvaire d'un peuple entier, *le vôtre*. L'Europe est en guerre, accablée par le fléau qu'elle a déchaîné. Et c'est le moment que choisit la Turquie pour liquider la question arménienne en supprimant cette nation, jusqu'à la rayer de la carte du monde.

Comment ? Par la déportation et le massacre, prémédités, soigneusement organisés et accomplis, *partout*, avec une sauvagerie et une brutalité capables de rivaliser avec les pires persécutions du paganisme antique, si tant est même qu'elles ne les dépassent point.

Tous les moyens sont bons dès lors qu'il s'agit de justifier la fin. Mais, tôt ou tard, la Vérité finit par reprendre ses droits. L'Histoire, depuis longtemps, a jugé : tout le monde sait aujourd'hui, à n'en pouvoir douter, que la vraie raison de ces crimes fut partout la même : la volonté farouche d'exterminer le peuple arménien *parce que chrétien*.

N'attendez pas de moi, mes frères, la litanie de ces événements affreux. Il y faudrait des heures et je ne dispose que de quelques instants. Ces tueries, vous les connaissez. Et je gagerais qu'aujourd'hui encore, il en est bien peu, parmi les Arméniens ici présents, dont les familles n'aient pas eu à compter de victimes.

D'ailleurs, vous le savez, d'un bout à l'autre de la Turquie, de Trébizonde à Alep, de Smyrne à Diarbékir, aucune ville, aucun village arménien ne furent épargnés. La méthode ne variait pas : on commençait, sous prétexte d'imaginaires travaux et de routes à faire, par mobiliser la jeunesse, tous ceux qui eussent été capables de résister, de sorte à pouvoir mieux les massacrer.

Puis on arrête les hommes en masse et d'abord les notables. On en forme des caravanes pour des destinations toujours inconnues. Lamentables convois que l'on poussera sur les routes, à travers les montagnes et jusque dans le désert de Syrie, attachés les uns aux autres comme un vil bétail, tenaillés par la faim, la soif, sous un soleil implacable. Malheur aux faibles, aux vieillards qui ne peuvent plus suivre, à ceux que les mauvais traitements ont épuisés : on les achève impitoyablement sous les yeux de leurs compagnons de misère.

Combien sont-ils ainsi sur les chemins ? Cinq mille, dix mille, vingt mille à la fois ! C'est un vrai fourmillement humain. Ils viennent de Sivaz, de Césarée, de Marache, de Kharpout, d'Adana, de vingt autres lieux encore, de partout... Les lugubres caravanes se rejoignent, s'entrecroisent. On les mêle, à dessein, pour mieux pouvoir séparer, à l'étape, les membres d'une même famille, ceux à qui restait la consolation d'être unis dans le malheur.

Voyez-les cheminer, escortés de gardes sans pitié. Maintenant, on les divise par groupes d'une centaine chacun. De temps à autre, on en détache dix que l'on emmène à l'écart et que l'on massacre. Roués de coups, conspués, souillés de crachats et d'immondices quand ils traversent des villages musulmans, ils ne peuvent même pas se faire illusion sur le sort qui les attend. Des charrettes les accompagnent, chargées de tout un matériel de boucherie, de pelles, de pioches dont on se servira pour dissimuler les cadavres quand on ne pourra les jeter dans un ravin ou dans une citerne profonde.

Une fois au terme du calvaire, on obligera encore les victimes à se dévêtir afin de mieux pouvoir les piller. Et c'est le massacre : des scènes abominables, honteuses, que je renonce à mettre sous vos yeux. Il ne reste plus qu'à culbuter les corps déchiquetés et ensanglantés dans des puits, dans des charniers, ou à les éparpiller sur les sables du désert, comme à Deir el Zor, où, dix ans plus tard, leurs ossements gisaient encore, accumulés.

Le destin des jeunes filles et des femmes était pire. On s'en emparait comme d'un butin de choix. On les distribuait, en passant dans les villages, au plus offrant. Vendues, achetées, revendues à des prix exorbitants, leur destinée était d'aller peupler les harems, vouées à des travaux serviles, toujours pour être esclaves.

Pauvres mères arméniennes de 1915 qui virent les petits qu'elles portaient arrachés de leurs bras. Sous les yeux de ces malheureuses, on leur broyait la tête contre les rochers, ou bien, on les coupait en deux. Etonnez-vous, après cela, que certaines d'entre elles, folles de terreur, aient jeté leurs petits dans l'Euphrate pour leur épargner des supplices auxquels elles les savaient d'avance promis.

Tant il est vrai que ce qui spécifie ces massacres, c'est la frénésie avec laquelle on s'est acharné d'une manière diabolique contre la femme et le prêtre, ces deux êtres dignes de respect parce que sacrés, la première, par sa faiblesse et son dévouement : le second, par sa mission et son caractère.

J'ai parlé de victime : je me trompe. C'est *de martyrs* qu'il s'agit. Qu'il soit bien entendu, toutefois, qu'en prononçant ce mot, je ne préjuge en rien des décisions de l'Eglise. Elle seule a le pouvoir de mettre sur les autels, les martyrs qu'elle propose à notre vénération et qu'elle nous montre, des palmes à la main et revêtus de robes empourprées du sang qu'ils ont versé pour Elle, escortant l'Agneau de leur glorieuse phalange.

Mais, ceci dit, mes frères, qu'est-ce donc que le martyre sinon le témoignage rendu à la vérité au prix de tourments, acceptés s'il le faut jusqu'au sacrifice de la vie ? *Les martyrs sont des témoins*. C'est dans ce sens que Pascal a pu dire qu'il croyait volontiers les histoires dont les témoins se font égorger. Pour nous, chrétiens, le martyre c'est *le témoignage* rendu à Jésus-Christ et à sa doctrine quand on est sommé de la renier. Et que l'on affirme et *scelle* de son sang.

Martyrs, témoins, ces légions d'hommes, de femmes et d'enfants parfois, qui, depuis son origine jusqu'à nos jours, sont la gloire de l'Eglise dont ils jalonnent l'histoire. Condamnés en haine du nom chrétien, au milieu des tortures, sous la dent des bêtes ou suppliciés par le fer et le feu, ils ont tout accepté, enduré tous les tourments, donné leur sang et leur vie pour rester fidèles à Dieu.

Et n'est-ce pas là ce qu'ont fait ces chrétiens arméniens dont j'évoquais à l'instant la douloureuse passion ? Ils se savaient traqués, condamnés d'avance au massacre, à cette boucherie, *parce que chrétiens*. Pas même besoin, pour eux, d'un simulacre de procès. Comment l'eussent-ils ignoré quand, avant de les exterminer, on promettait la vie sauve, voire même des honneurs, à qui accepterait de renier sa foi chrétienne et de se faire musulman. Mais, il faut le *crier*, à la gloire de votre peuple, les défections ne furent que l'exception. L'immense majorité, *presque tous*, doit-on dire, restèrent fidèles à Jésus-Christ et gravirent avec Lui leur calvaire jusqu'au bout, heureux d'être jugés dignes de mêler leur sang au sien, transfigurés déjà par la certitude des joies éternelles, telles ces jeunes filles et ces femmes que les bourreaux virent venir à eux, vêtues de blanc et un cierge à la main, comme les vierges de l'Evangile allant au devant de l'Epoux.

(*La fin dans notre prochain numéro*)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

(Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իզմիրի սանճագին մէջ արձանագրը-ուած Հայերուն թիւն է.—

Իզմիր սանճագի գաղաները՝ Իզմիր (կեդր. գազա) 23.430, Աստափազար՝ 16.034, Կէյվէ՝ 8274, Եալովա՝ 3.253, Գարամուսալ՝ 2753, Գանտըրա՝ 626:

Ընդհ. գումար 54.370:

(ԾԱՆՕԹ.— Այս թիւին մէջ չեն 10.000է աւելի զինուորագրուած Հայերը եւ նախ քան տարագրութիւն բանտարկուած մօտ վեց հազար Հայերը):

Նկատողութիւններ (միւլահազաթ).—

Սանճագին միւթէսարըֆը, Թահսին, հեռագրով կ՚աւելցնէ թէ տարագրութիւ-նը որոշուած Հայերը ամբողջութեամբ սէվք (աքսոր) եղած են:

Թրքական բնագրին մէջ կ՚ըսուի.—

«Միւթէսարըֆը Լիվանըն Թահսինին Թախմին էթտիյի էրմէնիլէրին հէման քեաֆֆէսի սէվք իտիլմիշ տիր»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՃԷՆԸ

Արձանագրութեան մը համաձայն, տարագրուած Հայերուն բնակավայրի չըր-ջանը (աքսորավայրը) հասնողներու թիւը յիշուած է հետեւեալ ձեւով.—

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ, ԱՔՍՈՐԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ, ԹԻՒ, ԱՅՐ, ԿԻՆ

«Բնակավայր» հասնողներուն եկած թուականը եւ տեղեկութիւններ, 11 Ապ-րիլ 1915 թուականով, Տէր Զօրի միւթէսարըֆին հաղորդուած է հեռագրով:

Վերոյիշեալը ցուցակի նմոյշ մըն է, որ գրկուած է «էմնիէթը Ումումիէ»էն(*):

Ցուցակով առաջին հեռագիրը Տէր Զօ-րէն եկած,— 500 անձեր եկան զանազան քաղաքներէ, Աստափազարէն, Իզմիթէն եւ Պրուսայէն»:

Նիկոմիդիոյ (Իզմիթի) շրջանին մէջ Պարտիզակ քաղաքը եւ շրջանը Աթէնքի մը մանրանկարն էր, մշակութային տեսակէտով, իր հայ եւ օտար դպրոցներով եւ գրականութեան ու մշակութային անձե-րով:

Տուած է նշանաւոր մտաւորականներ եւ կրթական մշակներ, Մխիթարեան վարժ-տակաւոր Հայրեր՝ ինչպէս Հայր Ղուկիա-եան, Հայր Մ. Պօտուրեան, Թորգոմ Արքեպիսկ. Գուշակեան, Մինաս Ծալեան, Աբրահամեան (փրոֆ.), Վահան Վրդ. Տէր-Մինասեանց, Վերածին, Գէորգ Մեսրոպ, Տոքթ. Սերոբեան եւ անուանի եւ անձնազոհ Առաջնորդը՝ Ստեփանոս Արքեպիսկ. Յովակիմեան:

Ուրախալի է որ այս մշակութային շըր-ջանէն կրցած են վերապրիլ երկոտասնեակ մը մտաւորականներ, ուսուցիչ, խմբա-գիր, բժիշկ, գեղագործ, քիմիագէտ, գրագէտ, գրող, թարգմանիչ, գործիչ, պատուելի եւ կուսակցական ղեկավար, որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք, Պոսթըն, Ֆրանսա, Յունաստան եւ այլ վայրեր:

Պրուսայի նահանգի եւ Իզմիթի սանճա-գի պատուական Հայութիւնը եւս զոհ գը-նաց Թուրք պետութեան սարքած դաւա-դրութեան: Թրքական չէթէական կազմա-կերպութիւններ սկսան կազմուիլ գաղտ-նի կերպով, համաշխարհային Ա. Պատե-րազմի առաջին օրերուն իսկ, տարագրու-թենէն եօթը ամիս առաջ:

Ահա քանի մը գաղտնի հեռագիրներ այդ շրջանին մէջ մարդասպան աւազա-կախումբերու պատրաստութիւնը վկա-յող.—

13 Նոյեմբեր 1914

Միտհաթ Շիւքրի Պէյ էֆէնտիին,

Յարգելի եղբայրս

Իզմիթի, Պրուսայի, Պանտրմայի, Պալըքէսիրի եւ յարմարագոյն վայրերու մէջ, պատասխանատու քարտուղարներու (Իթթիհատի) միջոցաւ, գաղտնի կերպով (մահրէմանէ), մէկ շաբթուան մէջ ստո-րեւ պահանջուած մասնաւոր յատկանիշ-ները ունեցող անձերը կանչեցէք եւ իմա-ցուցէք թէ զանոնք հաւաքելը կարելի պի-տի ըլլա՞յ:

Ստոր. (Թէշքիլաթը Մախսուսէի Կեդ-րոնի անդամներէն)

ԱԶԻԶ, ԱԹԸՖ, ՆԱԶԸՄ, ԽԱԼԻԼ

×

Պատասխան Նոյեմբեր 15ի

ԻԶՄԻԹԻ Միւթէսարըֆութեան (կա-ռավարիչին) 3 պետերու (չեթէապաշիներու) սերկերտէ ընտանիքներուն 15ական ոսկի տուէք: Դրամը փոքրին յանձնուած է: Այս հեռագիրը ուղարկող պաշտօնեա-յին (սէվք մեմուրը) ցոյց կուտաք աւա-զակութեան գործին համար հարիւր հո-գիէ բաղկացեալ անձերը, զինուորի ծած-կանունին տակ ճամբայ կը հանէք եւ հոս կը տեղեկացնէք: Բանտարկեալները բան-տէն դուրս հանելու համար նախարարու-թիւնը հրաման պիտի դրկէ:

Ստոր. ԽԱԼԻԼ (էնվէրին հօրեղբայրը):

Պալըքէսիրէն Իթթիհատի քննիչ Մուսա գրած էր 20 Նոյեմբեր 1914 նամակ մը, ուղղուած՝ Միտհաթ Շիւքրիի, յանձնուե-լու համար Տոքթ. Նազըմին, եւ որուն մէջ յիշուած է, թէ ներքին նախարարու-թիւնը եւ Իթթիհատը չէթէներ կը կազմա-կերպեն:

Պրուսայի Իթթիհատի ներկայացուցիչը (մուրախխաս) 19 Դեկտեմբեր 1914 թը-ւակիր պաշտօնագիր մը ուղարկած է Իթ-թիհատի ընդհանուր կեդրոնին, եւ որուն մէջ յիշատակուած է, թէ ոճրագործները եւ աւազակները «Թէշքիլաթը Մահսուսէ»ին մէջ պիտի արձանագրուին: (Ճա-նիլէր վէ շաքըլլարըն Թէշքիլաթը Մախ-սուսէյէ մուգայյէտ օլաճագլար տըր):

Թրքական պատերազմական ատեանը արձանագրած է, որ «այդ չէթէները հայ տարագիրները բնաջնջելու համար գոր-ծածուեցան»:

(Տես «Թագվիմը Վէքայի» թիւ 3540, Դատական Արձանագրութիւններ):

Ինչպէս Ֆոն Թիզա գրած էր, այդ աւա-զակները ընկերացած էին շրջանին տարա-գիրներուն եւ ամէն տեսակ չարիք, սպա-նութիւն, բռնաբարութիւն, ինչքերու գրաւում եւն. կատարած էն(**):

Այդ 150.000է աւելի ժողովուրդին մէկ կոտորակը միայն հասաւ Հալէպ, Տէր Զօր, նոյնիսկ մինչեւ Միյատին եւ Ապուքէմալ: Քանի մը հազար փախան Ամանոսի լեռնային շրջանը, եւ օրական չոր հացի մը փոխարէն գործեցին Գերմանացիներու շինած Այրանի, Պաղչէի փապուղիներուն մէջ. սակայն հոն եւս հանգիստ չթողուեցան եւ ներքին նախարարութե-նէն ու Հալէպի երկաթուղիի քոմիսերու-թենէն պաշտօնագիրներ եկան, զանոնք կրկին տարագրելու համար: Նման հրա-մանագրեր կը կրեն՝ 6 Նոյեմբեր 1917, 27 Դեկտեմբեր 1917, 13 Մարտ 1918, 19 Մարտ 1918 եւ 1 Ապրիլ 1918 թուա-կանները:

Աժամարար ջարդէն ազատածներն ալ սպաննուեցան, Այրանէն Մարաշ երկա-րող ճամբուն անտառապատ վայրերուն մէջ, այս ձեւով:

Արիւնարբու եւ անմարդկային աւա-զակներու կարգին էին՝ Գարամուսալի գայմագամ Նէճաթին, ժանտարմըրիի հրա-մանատար Մէհմէտ Ճէմալը, միւֆթի Ահ-մէտը, Պարտիզակի կառավարիչ Ալի Շու-բուրի կոչուած աւազակապետը, չեթէ-պաշիներէն Մեհմեաչէ կոչուած հրէշը եւ այլ հարիւրաւորներ, որոնցմէ ոչ մէկը դատուեցաւ կամ պատժուեցաւ:

Հարիւրաւոր գլխաւոր ոճրագործներէն մէկ քանիին անունները.— Իզմիթի միւ-թէսարըֆը Մազհար պէյ, Կեդր. բանտի տնօրէն Իպրահիմ պէյ կոչուած հրէշը, որ իր աւազակներով եւ աւազակապետներով տարագրեց Իզմիթի, Պարտիզակի, Օվաճըգի, Աստափազարի եւ շրջականերու Հայերը, բանտարկելով այրերը եւ պէշերնե-րը զանոնք չարչարելով: Անոր կ՚ընկերա-նար ժանտարմայի հրամանատար Ֆայիք պէյ:

Գլխաւոր պատասխանատուներ էին նա-եւ Պրուսայի Իթթիհատական պատասխա-նատու քարտուղար՝ Տոքթ. Ահմէտ Միտ-հաթ (պէտք չէ շփոթել ասիկա Իթթիհա-տի Կեդրոնի քարտուղար Միտհաթ Շիւք-րիի հետ): Պրուսայի երեսփոխանը՝ Ալի Րիզա: Պրուսայի Վալին՝ Օսման պէյ, Պրուսայի ժանտարմայի հրամանատար Իսմայիլ Հագգը: 4 Օգոստոս 1915ին Զէն-կիլէրի 1200 ընտանիքներէն այրերը գա-տեցին եւ գիւղէն դուրս սպաննեցին: Պրուսայէն՝ երեք հարիւրի մօտ այրեր «Պանտրմա պիտի ղրկուին» ըսելով երե-սուն մղոն հարաւ, Ապրանոս, այժմուան անունով Օրխան-էլի բերին եւ չարչա-րանքով սպաննեցին: Այդ բոլորը տեղի կ՚ունենային ներքին նախարարութեան, պատերազմական նախարարութեան եւ Իթթիհատ կուսակցութեան Մերքէզը Ու-մումէն ղրկուած հրահանգներով:

Ամբողջ Պրուսայի նահանգին մէջ գըտ-նուեցաւ մէ՛կ Թուրք միայն, Ֆայիք Ալի քանաատեղծը, եղբայրը՝ ուրիշ Թուրք գը-րագէտի մը Սուլէյման Նազիֆի, եւ որ ըլլալով Քէօթահիայի կառավարիչ, ժա-մանակաւոր կերպով մինչեւ իր հրաժա-րումը, մօտ տասը ամիս, մասամբ պաշտպանեց Քէօթահիոյ Հայերը եւ հոն փախստական տարագիրները: Բայց մէկ տարի չանցած, Իզմիթի երեսփոխան Ֆէ-րիտ եկաւ, եւ շարունակեց իր պետու-թեան հայասպան գործը:

Հայը հատուցում կը պահանջէ ամե-նայն իրաւունքով:

Ազատածներուն մօտաւոր թիւն էր.— Պանտրմա — Պալըքէսիր հինգ հազար, Պիլէճիք եւ շրջակայքէն երկու հազար, Կէյվէ եւ շրջակայքէն հազար, Աստափա-զար, Իզմիթ, Պարտիզակ եւ շրջակայքէն 7500: Գումար՝ 15.500:

Որով հարիւրին տասը միայն ազատած է այդ շրջանի 150.000 հայ բնակիչներէն:

Բայց անձերու կորուստէն, նիւթական վնասը եղած է աւելի քան 250.000.000 ոսկի տոլար, նուազագոյնը՝ թրքական թիւերը հիմ բռնելով: Մնացորդացին մէկ մասն ալ զոհ գնաց Մուսթաֆա Քեմալի չէթէներուն, 1920 Ապրիլէն-Օգոստոս:

Եւ Հայը կը մնայ պահանջատէր իր այդ բոլոր կորուստներուն:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Էմնիյէթը Ումումիէն կեդր. ոստիկանութիւնն է, որ կապուած էր ներքին նախարարութեան: Այդ մարմնոյն ներկայացուցիչները կը հաղորդէին գաղտնի տեղեկութիւնները գաւառներէն:

(**) Բնագրին մէջ կ՚ըսէ. «Այդ աւազակները գալպա-գուշագըր (լայնատարած, բարձր գօտիներ) կը կրէին» «էրմէնիլէրի թագթիլ վէ իմհա, վէ էշեալարըն նէհպ խաղմա»:

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—*—

1915-1918ի տարիներուն Ուրֆայի եւ ընդհանուր Հայութեան ահաւոր Գողգոթայի շրջանին, Թուրքերը կը հիմնէին որբանոց մը Ս. Սարգիս վանքին մէջ: Անոնց աշխատանքի խարիսխը կը կազմէր՝ հայ մատաղ պատանիներն ու մանուկները որսալ, մասնաւորաբար թըրքացման ճանապարհով՝ օրէ օր պատերազմի եւ համաճարակի հետեւանքով յառաջ եկած պարապը լեցնել, մինչ երկիրը կը պարպուէր առողջապահական եւ ներքին հասարակական կեանքը տարրական կազմակերպութենէ զուրկ ըլլալուն պատճառաւ: Արեւելեան նահանգները հայ գաղթականութենէն եաք ամայացած էին Թուրք եւ քիւրտ ազգաբնակչութենէն ալ, այս վերջինները զոհ սովին ու վարակիչ հիւանդութեանց: Գոյութիւն չունէր որ-նունդի գոյքն մատակարարութիւն, փոխադրութեան միջոց, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ արեւելեան ճակատէն խուժող բազմահազար խոլամ գաղթականները պատսպարելու վայրեր: Հաւաքականութիւն մը ձգուած իր ճակատագրին՝ բոլորին մահ կը սպառնար, տասնեակ հազարաւորներ փողոցներու, ճամբաներու, մզկիթներու մէջ կը մահանային, զուրկ տարրական խնամքէ, ոջիլն ու աղտեղութիւնը ժանտախտ եւ թիֆիւս յառաջացուցած էին ամէն տեղ՝ փոխարինելով եաթաղանը, որ անխնայ սրածեց Հայը: Մահուան մանգաղը կը հնձէր բարբարոս բազմութիւնները եւ կարծես շինարար ու աշխատունակ ժողովուրդին վրէժը կը լուծէր: Քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւնը գլուխը կորսնցուցած՝ մեռելները թաղելու անգամ չէր հասներ, անգամ հայ գաղթականներու չէն ու պայծառ ձգած բնակարանները չէր նախատեսած պահել եւ ի պահանջել հարկին օգտագործել:

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱՒՈՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

«Այսուհանդերձ, նորէն ալ ճիշդ չըլ-լար այդ երկիրները համայնավարացնելու ռուսական նպատակներն ու ձեռնարկները դիտել միայն մեր այս տեսանկիւնէն:

«Արդէն, Ռուսերն ալ, դաշնակցելու եւ զինակցութեան մասին մեր ներկայա-ցուցած առաջարկին պատասխանելու ժա-մանակ, մեզի երբեք պայման չէն դրած ընդունիլ համայնավարութիւնը եւ զայն կիրարկել երկրէն ներս, ոչ ալ առաջար-կած ռուսական համայնավարութիւնը իբ-րեւ անհրաժեշտ նախապայման, դաշնակ-ցելու համար:

«Միւս կողմէ, այն աջակողմեան հո-սանքը, որ սկսած էր յայտնուիլ համայ-նավարութեան մէջ, շատ բնական էր որ Ռուսական Կառավարութիւնը պիտի ար-գիլէր մեզի նման առաջարկ մը ներկայա-ցնել:

«ՄԵՐ ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՃԱՄԲԱՆ ՊԱՅՔԱՐՆ Է ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ»

«Ռուսիոյ հետ մեր ունեցած համաձայնութեան հիմը կը կազմէ միասնական պայքարը, ընդդէմ կայսերապաշտութեան: Այդ նպատակին հետապնդմանը մէջ, մենք միշտ ալ պիտի գտնուինք Ռուսերու կողքին: Նոյնիսկ դրամատիրութեան դէմ պայքարին մէջ Ռուսերուն որդեգրած սկզբունքներն անգամ մենք չենք կրնար իւրացնել եւ զանոնք տատայի կի-րարկել մեր երկրին մէջ: Որովհետեւ, մեր երկրին մէջ նման սկզբունքներու կի-րարկման համար գետին ու կալուած չըկայ:

«Մենք այս բոլորը պատմեցինք ռուս դեսպանին, տակաւին Անգարա հասած օրըն իսկ, դեռ կօշիկին փոշին իսկ չթօթափած, որպէսզի յառաջիկային տարակարծութեան եւ շփոթումի նիւթ չգտնան երկու երկիրներու միջեւ: Աշխարհակալութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ, մենք կրնանք համաձայնիլ եւ դաշնագրութիւն ստորագրել որեւէ երկրի հետ: Եւ սակայն, դրամատիրութեան դէմ պայքարի խնդրին մէջ չենք կրնար մեզի համար քաղաքական ասպարէզ դարձնել այն սկզբունքները, զորս այդ երկիրը ունի իրեն համար եւ իր պայմաններուն ու պարագաներուն յատուկ»: (Ծափահարութիւններ):

«Եթէ հարկ ըլլայ պայքար չղթայազերծել դրամատիրութեան դէմ եւ առկա հիւանդութեան ձեւին տակ կամ իբրեւ անհրաժեշտութիւն ներկայանայ եւ ստիպողութիւն մը դառնայ երկրին մէջ, այդպիսի ընկերային յեղաշրջում մը պէտք է որ կատարուի այս երկրին իսկ զաւակներուն կողմէ, որոնք ծանօթ են երկրին իսկական կացութեան ու վիճակին, ճանչցած են նկարագիրն ու հոգին անոր ժողովուրդին, գիտեն թէ ինչ են նաեւ անոր ձգտումները:

«Այս պայմաններէն ու պարագաներէն դուրս, եւ ոչ մէկը արտօնուած է, ոչ մէկ պատճառով ու ոչ մէկ պատրուակով, համայնավարութիւն կատարելու այս երկրին մէջ եւ այս կառավարութիւնը, որ մեծագոյն պատասխանատուութիւնները ստանձնած է եւ բեռնաւորուած այս երկրին ապահովութիւնն ու երջանկութիւնը երաշխաւորելու համար, երբեք պիտի չթոյլատրէ նման բան մը, ինչ որ ալ ըլլայ»: (Ծափահարութիւններ):

(54 Շար.)

—o—

Շուները հարսնիք էին սարքած չնայած ցեղի մը դիակներուն վրայ, ամէն քայլափոխի, դիակներ, դիակներ, յօշոտուած, բզկտուած, լեռներէն եւ դաշտերէն գայլերը արձակ համարձակ խուժած էին քաղաք ու գիւղ, անոնց սահմռկեցնող կաղկանձիւնն ու վայնասունը աշխարհ էր բռնած: Մարդիկ կը սոսկային ցերեկներն անգամ երթեւեկել: Գեհենի կրակն էր թափած ամբողջ Սուրիոյ եւ Միջագետքի տարածքին, մահուան եւ կոտորածի ուրուականը կը հալածէր ու անխնայ կը մանգաղէր համայն ազգաբնակչութիւնը առանց ցեղի, դաւանանքի եւ հասակի խտրութեան:

Այս ահաւոր աղէտը սանձած էր հրէշածին Թուրքը եւ ինքն ալ ակամայ զոհը դարձաւ այդ արեան ճապաղիքներուն մէջ գլորուելով...

Ահա այս ահաւոր դժոխային նախճիրէն սարսափած՝ կը տեսնէր անհետացումը իր իսկ ժողովուրդին ու հոգեվարքի գալարման մէջ փրկութեան կռուան մը կը փնտռէր: Այդ մղձաւանջին մէջ Հայու տոկուն, առաքինի, ազնիւ լուսաւոր պատկերը կը ցցուէր անոր առջեւ: Ինչպէս դարերու ընթացքին իր գարշելի գոյութիւնը ապահոված էր իր տիրապետութեան տակ բազմացեղ ազգերը բռնութեամբ թրքացնելով և իսլամացնելով, այդ օրերուն հաւաքեց հայ մանուկներն ու պատանիները՝ անոնց հոգիին մաքրութեան վրայ ուզեց մակարդելով վերականգնել անհետացման դատապարտուած վատոյլ ցեղը:

Ուրֆայի Ս. Սարգիս վանքին մէջ բացուած էր Թրքական որբանոց մը, որբերն ու անոր մէջ ծառայողներու մեծամասնութիւնը հայ խլեակներ էին, հայ մայրիկներ գիշերները վանքի եկեղեցիին խորանին առջեւ աղօթելով ու լալագին պաղատելով կը զօտեպնդէին իրենց հաւատքը, ցերեկները եռանդով կը խնամէին հայ մանուկները մեծ գուրգուրանքով ու նուիրումով, իրենց հոգիին անսպառ, բիւրեղացած ակերէն կը կաթեցնէին անոնց հոգիներուն մէջ, ջերմեռանդ հաւատքով զանոնք պատրաստելու Հայութեան յարութեան, վերապրելու անխորտակելի վճռականութեամբ: Այս նուիրեալ հայ մայրիկները, աննման, անզուգական օրհնուած հայ մայրիկները ոչ միայն խնամեցին որբանոցին մէջ գտնուող հայ մատաղատի մանուկները, այլեւ սրբագործուած ձեռքերը երկարեցին այդ հաստատութենէն դուրս, շատ հեռուներ, կամաց կամաց Թուրք հարէմներէն, քիւրտ եւ արաբ տուներու մէջ գտնուած հայորդիները հաւաքեցին՝ իրենց արդէն վտանգուած կեանքը աւելի վտանգի ենթարկելու գնով, զանոնք որբանոց մտցուցին, շատեր ուղղակի իրենց ողջ մնացած, հրաշքով ազատուած ազգականներուն եւ բարեկամներուն յանձնելով: Այս յանդուգն ու խիզախ աշխատանքի ընթացքին տարիներով իրենց զննող ու պրպտող աչքերով էին ցուցակագրած այն բոլոր մանուկները, որոնք տակաւին կը սպասէին իրենց փրկութեան:

1918ի վերջաւորութեան երբ անգլիական բանակը կը հասնէր Ուրֆա, այս մայրիկներն էին որ նետուեցան հրապարակ, մէկիկ մէկիկ հաւաքեցին այն փոքրիկները, որոնք տարիներէ ի վեր տառապած, չարչարուած ու լլկուած էին բարբարոս ջարդարարներու ճիրաններուն մէջ, նոր հիմնուած որբանոցներու մէջ անոնք դարձան հարազատ մայրեր:

Այդ համբուրելի ու պաշտելի մայրիկներէն մէկն էր Ազնիւ Հայթայեան, ծնած Մելքոնեան - Քէօր Մրքոյենց: Ան դաստիարակուած էր հօրենական տան յեղափոխական մթնոլորտին մէջ, եղբայրները Հնչակեան էին: Հին հայրենասէրներու փաղանգէն՝ Յարութիւնը խիզախ, յանդուգն ու քաջ, Ուրֆայի Հնչակեան առաջին առաքեալներէն էր, իրենց տան մէջ է կազմուած յեղափոխական կազմակերպութիւնը, ան, մինչեւ իր մահը մնաց հաւատարիմ ու նուիրեալ, նահատակուեցաւ իր գաղափարին ու պաշտած ազգին ու հայրենիքին ազատութեան համար:

Ազնիւ՝ իր նոր բոյնին մէջ տեսաւ Հ.Յ. Դաշնակցութեան Ուրֆայի կազմին սաղմնաւորումն ու զարգացումը, դարձաւ կանացի կազմին մղիչ ուժերէն, տքնեցաւ կազմակերպութեան ուռճացման եւ տարածման, որ յետագային դարձաւ կարեւոր օժանդակ ուժ մը ժողովուրդին զինուորման աշխատանքին համար:

Ու քանի քանի հայ մայրիկներ Ուրֆայի որբանոցէն մինչեւ աքսորավայրերու բոլոր երկայնքին ու լայնքին ինքզինքնին զոհեցին հայ մանուկ մը փրկելու, Հայութեան գոյութիւնն ու ոգին անաղարտ պահելու համար դարձան պահապան հրեշտակներ ու նահատակուեցան անխղճօրէն, բայց յաղթանակը տարին Հայութիւնը պահելով:

Պատիւ բոլոր այն հայ մայրիկներուն, որոնք ազգը իբրեւ պաշտամունք դաւանեցան եւ ահաւոր կորուստէ մը փրկեցին՝ անսահման նուիրումով ու զոհաբերութեամբ:

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

o

ՎԻԷՆ, (Ցառաջ). — Մեր գաղութի կեանքին հետ սերտօրէն կապուած է Կապոյտ Խաչը: Յարատեւօրէն աշխատելով, ան գաղութիս սկզբնական շրջանէն, մինչեւ այսօր, նախախնամական դեր է կատարած:

Կարելի է ըսել թէ առանց յուսալքուելու, միշտ պատնէշին վրայ կեցած՝ յաջողած է հայախօս նոր սերունդ մը հասցնել:

Պատիւ մեր անխոնջ Խաչուհիներուն եւ իրենց դպրոցներուն:

Այս է պատճառը, որ Կապոյտ Խաչի ձեռնարկները կը քաջալերուին, ու հասարակ Վիէնի մեր հայրենակիցներու կողմէ:

Այսպէս՝ մեր Խաչուհիներու տարեկան մեծ պարահանդէսը — անցնող 18 Դեկտեմբերին — աննախընթաց յաջողութիւն ունեցաւ: Իսկ Յունուար 9ին, Կիրակի, Մանուկներու Օրուան տօնակատարութիւնը, եթէ չունեցաւ միեւնոյն յաջողութիւնը, սակայն ունեցաւ գոհացուցիչ նիւթական արդիւնք եւ մանաւանդ մանուկները ուրախացնելու մեծ գոհունակութիւն մը:

Հանդէսին բացումը կատարեց Կապոյտ Խաչի վարչութեան անունով՝ Տիկին Մարի Պասմաճեան, ապա դպրոցներու ուսուցիչը՝ կարգադրեց գեղարուեստական շատ համեստ յայտագիր մը, որուն մասնակցեցան աշակերտները իրենց արտասանութիւններով եւ խմբական երգերով:

Օր. Նեա Ռոտիքեան (դաշնակով) ընկերակցութեամբ փոքրիկ Պետրոսեանի (Թմբուկ) եւ Օր. Արուսեակ Պետրոսեան իր «Սարի սիրուն եար» մեղմանուշ երգով, Վիէնի համար իսկական հաճելի նորութիւն մը, ճոխացուցին համեստ յայտագիրը, եւ արժանացան խանդավառ ծափերու:

Դպրոցական երեք աշակերտներ՝ Մաջոյեան, Պետրոսեան եւ Օր. Ալիս Քոլըեան, ճարտարօրէն ներկայացուցին ընտանեկան կեանքէ վերցուած այժմէական պատկեր մը:

Կարգն եկած էր, տօնածառին կնքահայր մը տալու: Պ. Յակոբ Կօշկակարեան (Վալանսէն) յիսուն ֆրանքի նուէրով կնքահայր հռչակուեցաւ:

Սրահին մէջ ունէինք ուրիշ հիւր մը եւս, ընկեր Մ. Միրզէ, որ հրաւիրուեցաւ խօսք առնելու եւ իր կրակոտ խօսքերէն կայծ մը հաղորդելու ներկայ բազմութեան եւ ի մասնաւորի հայ ծնողքներուն:

Ինչպէս այլեւս սովորութիւն դարձած երկար տարիներէ ի վեր, տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը որուն արդիւնքը բարձրացաւ 450 Ֆրանքի:

Մանուկներու բազմութիւնը, անհամբեր կը սպասէր Կաղանդ Պապուկին որուն երեւումը բեմին վրայ — ծանրաբեռնուած — ողջունուեցաւ ծափերով, ճիչ ու կանչով եւ փոքրիկներու երգով:

Կաղանդ Պապուկը (ընկեր Յակոբ Պետրոսեան) բոլոր փոքրիկներուն նուէրներ բաշխելով եւ մեծերուն նոր տարուան մաղթանքներ կարդալով, աներեւութացաւ բեմին ետեւ:

ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Կիրակի, Յունուար 16ին Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը գաղութիս ազգայինները հրաւիրած էր ընդհ. ժողովի, ընտրելու համար նոր վարչութիւն մը եւ լսելու հրաժարեալ վարչութեան բարոյական եւ նիւթական զեկոյցները:

Ժողովը տեղի ունեցաւ, ջերմութենէ զուրկ, Հայ Մարդկան Միութեան ընդարձակ ակումբին մէջ: Եւ հակառակ տիրող ցուրտին, մօտաւորապէս 40 – 50 հոգի պատասխանած էին հրաւէրին:

Օրուան դիւանը կազմուելով (Հ. Զաքարեան եւ Ա. Լուսարեւեան) ներկաները ունկնդրեցին Պ. Ճիհանշահեանի (քարտուղար) գրաւոր զեկուցումը, եւ ապա, Պ. Ա. Գալայճեանի (գանձապահ) նիւթական զեկուցումը:

Միեւնոյն առիթով, տեղեկացանք նաեւ որ Հայ Ազգ. Միութիւնը հարիւր Ֆր.ի գումարը յատկացուցած է Ֆէյզէնի աղքատներու օգնութեան սնտուկին:

Բաւական ժամանակ յատկացուեցաւ, անտեղի կերպով, զանազան ծրագիրներու, նորանոր առաջարկներու եւ անիմաստ դիտողութեանց:

Վիէնի հոգեւոր հովիւ Լեւոն Վարդապետ Քէչէճեան, ստիպուած ըլլալով շուտով մեկնելու, յորդոր կարդաց ներկաներուն ընտրութիւնը կատարել կատարեալ լրջախոհութեամբ, որպէսզի Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը դառնայ շուտով գաղութիս միակ եւ օրինաւոր ներկայացուցիչը — իր շուրջը սփռելով համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն:

Ներկաներու մէջ, բացի 36 անդամագրեալ անձնաւորութիւններէ, կային նաեւ ոչ անդամ հայրենակիցներ:

Ուրեմն, միայն 36 անդամներու քուէներով — վերջապէս — ընտրուեցաւ եօթը հոգինոց նոր վարչութիւնը, առանց երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներու պարտադրանքին:

Ահա կազմի անդամները՝ Մ. Ալթունեան, Մուշեղ Մուրատեան, Ա. Գալայճեան, Հ. Զաքարեան, Յ. Դանիէլեան, Գր. Կարապետեան եւ Գր. Թէրզիեաղուլեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ. — Կարելի է ըսել թէ ընդհ. դպրոցական վերամուտի հետ մեր Նոր Սերունդի տղաքն ալ սկսած են իրենց Հայեցի ինքնազարգացման գործին:

Շաբաթական իրենց հերթական ժողովներէն առաջ — Ուրբաթ իրիկունները, մեր երկու սեռէ երիտասարդները, որոշ կանոնաւորութեամբ կը հետեւին հայկական դասախօսութեանց շարքին: Իրենց դասախօսը — հայերէն լեզուի հիմնական կանոններու յաճախակի բացատրութիւններով, կ՚աշխատի անսայթաք կարդալ սորվեցնել եւ քերականական կանոնները պարզաբանել:

Հ. Մ. Ը. Մ. — Մարզական եղանակի սկզբնաւորութենէն ասդին, մեր մարզիկները տոնդակլի մեծ արդիւնքներու չեն տիրացած, սակայն յոյս կայ որ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն հասած նոր ուժերով, ընդհուպ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը սթափելով՝ կարենայ լաւագոյն դիրքերու հասնիլ: Այս առթիւ, կրնամ յայտնել որ յառաջիկայ Շաբաթ իրիկուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ ընտանեկան պարահանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Դուք ալ գիշերուան ընթրիքին մեզի եկէք, մէկ կողմէն կը ճաշենք, միւս կողմէն կը խորհրդակցինք...: Սա ալ չմոռնամ ըսելու որ այսօրուան միջադէպին մասին կնոջս բան մը չըսէք:

— Այո, այո, պէտք չէ այդ մասին խօսք բանալ, ընաւ տեղը չկայ; պարապ տեղը գող պիտի ելլէն, հաստատեց Զարտաք:

Բժիշկը մեկնեցաւ:

— Լեւոն, հոս կեցիր որ ցերեկուան ճաշը միասին ընենք, խօսք տուաւ Փիէր Մօպրէ բժիշկին մեկնելէն ետք, Բզէզը ցերեկէն ետք հոս պիտի գայ, հետերնիս տանելնիս իմացնելու ենք իրեն:

Ժամը երեքին Բզէզ ներս մտնելով բարեւեց իր բարերարները:

— Բարի լոյս, վարպետ: Բարի լոյս, պարոն Զարտաք:

— Բարի լոյս, Բզէզ: Ըսէ նայիմ լակոտ, ճամբորդելը կը սիրե՞ս:

— Վարպետ, քեզի բան մը ըսե՞մ, կեանքիս մէջ չեմ ճամբորդած որ ճամբորդելուն ինչ ըլլալը գիտնամ...: Մինակ անգամ մը Նանթէր գացած եմ..., բայց ինծի անանկ կուգայ որ ճամբորդելը աղուոր բան է:

— Ալժերիա, երթալ կ՚ուզե՞ս:

— Ի՞նչ, Ալժերիա՞, բացագանչեց պատանին:

— Գիտե՞ս Ալժերիան ուր կը գտնուի:

— Ատիկա ալ գիտնալը բա՞ն է, վարպետ: Ինչո՞ւ հինգ տարի դպրոցին դրասեղանները ծեծեցինք: Կ՚ուզէ՞ք, աշխարհագրութեան դասս տա՞մ: Մտիկ ըրէք ուրեմն:

Այս ըսելով, ուշիմ պատանին դասի ելած աշակերտի մը պէս վրան գլուխը շտկելով եւ ոտքերը քովէ քով բերելով, անգամ մը հազալէ ետք, ճառ մը արտասանելու պէս հետեւեալը խօսեցաւ.

— Էօհէ, էօհէ, Ալժերիա, Ափրիկէի ամէնէն հարուստ եւ քաղաքակրթուած երկիրներէն մին է Ալժերիա, որ կը տարածուի Թունուզի եւ Մարոքի մէջտեղ:

— Շունչ առ, պզտիկ, դիտել տուաւ կատակախօս խմբագիրը:

— Ալժերիա կը բաժնուի երեք գաւառներու. Ալժէ, Օրան եւ Կոնսթանթին: Ալժերիա ունի վեց միլիոն բնակիչ, որոնց չորս միլիոնը բնիկ ցեղերէ, արաբ կամ պէրպէր: Բերքերն են արմտիք, որթատունկ, ձիթենի, ծխախոտ, սնկենի եւ արմաւենի: Ունի պղինձի եւ երկաթի հարուստ հանքեր...: Միջերկրականի ծովեզերքէն մինչեւ հիւսիսային Աթլասի գօտին Թէյ անունով դաշտավետն մը կը տարածուի, որ...

— Օհօ, երկան ըրիր..., կը բաւէ, կը բաւէ, գոչեցին երկու բարեկամները քահքահ խնդալով:

— Որ երկրին ամէնէն արգասաբեր մասն է... շարունակեց Բզէզ նեղացած, իսկ Աթլասի հարաւակողմը կը տարածուի Սահարա անունով աւազուտ անապատը, ուր տեղ տեղ կը գտնուին ովասիսներ...

— Հասկցանք, հասկցանք, գլուխ մի արդուկեր, ընդմիջեց խմբագիրը ձեռքովը անոր բերանը գոցելով:

— Մի նեղանար, տղաս, մէջ բերաւ Զարտաք: Գիտե՞ս որքան Ֆրանսացիներ կան որ Ալժերիոյ ուր գտնուիլը չեն գիտեր:

— Պարոն Զարտաք, պարապ տե՞ղը դպրոցին դրասեղանները մաշեցուցինք... փափաց Բզէզ խրոխտաբար:

Մօպրէ, առանց անոր իմաց տալու ճամբորդութեան բուն նպատակը, վերջին դէպքերը պատմեց պատանիին:

Փարիզցի լակոտը, աչքերը խոշոր խոշոր բացած, զայն մտիկ ըրաւ:

— Եւ որովհետեւ հոն ասոնցմէ աւելի վտանգաւոր արկածներ պիտի ունենանք, միտքերնիս դրինք որ քեզ ալ հետերնիս տանինք, եզրակացուց Մօպրէ:

— Ատիկա աղէկ մտածեր էք, վարպետ: Ըսել է արկածալից վիպասանութեա՞ն մը պիտի սկսինք...: Ինչ աղուոր բան...: Վիքթոր Հիւկօ..., Ժան Վալժան, Ժաւէրը՞... ետքը՞... Կրօնին... Գօղէթ մէր, Կաւրօշ, Իէնարտիէ, Մարիուս: Մօղէթ...: Ինչ աղուոր բան...: Ե՞րբ կ՚երթանք, վարպետ:

— Վաղը գիշեր...:

— Ըսել է առաջ Տիժօնէն պիտի անցնինք, ետքը Մաղօնէն եւ ետքն ալ Լիօն:

— Եւ Մարսիլիայէն շոգենաւ պիտի առնենք...:

— Ա՜յ... վա՜յ... վա՜յ... վա՜յ....

— Ի՞նչ եղաւ...:

— Երեսնուդ վարդի ջուր... վարպետ ...Շոգենաւին մէջ էօ... էօ... փսխելարանութիւն...:

— Կը վարժուիս, տղաս:

— Եւ ետքն ալ Ալժերիոյ մէջ կապիկի նմանող սեւ մարդոց ծուռ ու մուր երեսը՞ պիտի տեսնենք:

— Այո:

— Թնջուկ մազերով կնիկներ ու լակոտներ, պորտապար... օխ օխ... գործ ունինք...:

— Ի՞նչ կայ որ...:

— Գիտէ՞ք, վարպետ, Մոնմարթրի մէջ ես անգամ մը պորտապար տեսայ...: Զխպնացներ... իրաւ որ շատ շանեցայ, վարպետ...: Զզուելի բան...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Mme Veuve Andrée Kétchian
Mr et Mme Michel Kétchian
Mr Georges Kétchian
Mr et Mme Guy Douhay

Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն եւ հօր սիրացեալ

ՕՆՆԻԿ - ԺԱՆ ՔԷՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ այս Կիրակի (30 Յունուար) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ այս յիշատակելի արարողութեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Տրջ. կոմիտէն, իր շրջանի բոլոր մարմինները, ու ընկերները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Տրջ. վարչութիւնը եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Շաւարշ Նարդունիին, իր մօր կսկծալի մահուան առթիւ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Տրջ. կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ի ֆոնտին եւ յիսուն ֆրանք «Հայաստան» թերթի ֆոնտին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կեդր. վարչութեան իր մասնաճիւղերով Տէսինի եւ Վիէնի իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ, իր մօր ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Մանուկներու Օր» - ուան առթիւ.— Պ. Ճ. Պահատուրեան 100, Պօյաճեան եղբայրներ 100, ոմն 100, Փոքրիկն Ս. Տիմէնճեան յիսուն, Պ. Պըղտիկեան յիսուն, Պ. Էքինճեան յիսուն, Լիոնի Նոր Սերնդականներ 35, Պ. Սիմոնեան երեսուն, Պ. Պասմաճեան երեսուն, Պ. Հրաչ երեսուն, Օր. Հ. Յովհաննէսեան, Պ. Կէնճեան, փոքրիկն Ներկիզեան, Պ. Համասեան, փոքրիկն Խաչէրեան քսանական ֆրանք :

Փոքրիկն Աճէմեաններ, եւ Պ. Պ. Սարայտարեան, Մանուկեան, Ներկիզեան, Պօղոսեան, Սարըգարապետեան, Թումլեան, Մանճըլըքեան, Գասպարեան, Փանոսեան, Դաւիթեան, Շիշիրեան, Ղազարեան, Վիսիլի, Տօնապետեան, Կէնճեան, Գրիգորեան տասնական ֆրանք :

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԹԻՒ

Պ. Պ. Կ. Ճնկըտըրեան, Ա. Մաղաքեան Հարիւրական, Տօքթ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչէրեան, Պ. Փ. Յովհաննէսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Քէլէկեան քսանական, Պ. Միսքճեան, Տիկին Տէր - Յակոբեան տասնական ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ողբ. Տիգրանուհի Մեսրոպեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Աղնիւ Օղանեան, Ազգ. Առաջնորդարանին քսան ֆր., Ծնունդի առթիւ Յ. Յակոբեան Ազքատախնամին տասը, Տիկին Մ. Մէյլէմճեան, չափիկի ի նպաստ տասը, Այրի Տիկին Ս. Զիթճեան Ջրօրհնէքի համար հինգ եւ եկեղեցւոյ հինգ, Տիկին Վ. Վարդանեան եկեղեցւոյ տասը, չափիկներու համար հինգ, Կ. Խաչին հինգ եւ Պօմոնի Աղքատախնամին հինգ, Այրի Տիկին Ե. Թրիկեան եղբօրը Արմենակ Մինասեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ, կը նուիրէ եկեղեցւոյս տասը եւ Ջրօրհնէքի կնքահայրութեան համար տասը: Տէր եւ Տիկ. Ս. Քէհեաեան իրենց ողբ. մօր Խաթունի հոգւոյն համար եկեղեցիին տասը, Յ. Կուտուզեան իբրեւ խըղպին տասը, Տիկին Կուտուզեան իրենց ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ եկեղեցիին տասը, Գ. Պաղտասարեան իբրեւ խըղպին եկեղեցւոյս յիսուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւրքչեան իբրեւ խըղպին քսան: Տէր եւ Տիկին Ս. Հրաչեան, իբրեւ խըղպին 10, Ն. Քորթօշեան չափիկներու ի նպաստ 10:

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Պոլսոյ Օտտայի հոգեւոր հովիւը՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՎՐԴ.

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեան 25 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, իրենց սիրելի ննջեցեալներուն հոգւոյն համար :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ :

Օժանդակութեամբ Կայանի *կրթ. կազմի Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը* 14.30-*ին, 4րդ Թաղապետարանի սրահը,* 2 Փըլաս Պօտուայէ (*մեթրօ* Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկներու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ *թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն :*

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պանթէօ - Բաշանի մասնաճիւղին իր 30ամեակին առթիւ, Շաբաթ (Փետր. 5) ժամը 18էն սկսեալ :

Սալ Վոտէ (*աղջկանց դպրոց*)
60րթեռ, Րիւ տ'Արքէօյլ (*Պանթէօ*)

Հաճելի մթնոլորտ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Անակնկալներ :

Տոմսերը գրաւոր ապահովել Օր. Ի. Պասմաճեանէ,
95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Բաշան)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22.37ին Ֆրանս Էնթէռ (*ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ*) *կայանէն՝*

ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

իր մահուան երեսնամեակին առթիւ: Էմիսիոն Ժան Սալվեանի, իրագործում Ֆիլիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Քազարի :

ՎԵՆԵՏԻԿ
ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փետրուար 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին տեղի կ'ունենայ Թատերական ներկայացում, վարժարանիս սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին ազգայիններ :

Կը ներկայացուի «ՊՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ» թատերգութիւն՝ Հայ մելիքական շրջանէն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱԴԱՅԵԼԱԿԱՆ

Տրամ երեք արար
Գրեց՝ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Գին 15 ֆր. դիմել անձամբ «Յառաջ»ի վարչութեան կամ հեղինակին՝
14, Ave. Pauline
94 — CRETEIL (FRANCE)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15էն 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»
Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ Ֆէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :
Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին :

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի շրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ գայլիկները պիտի ներկայացնեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ :

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ. երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայ կակաւ նուագախումբով »

Պատրաստուած Հայ Արիներուն նուագախումբին կողմէ
Հայերէն գաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ

Գունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ :

Պիւֆէ — *Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք*

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Տրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Էքս ան Փրովանսի Հ. Յ. Դ. Քեռի խումբը այս Կիրակի ժամը 16ին, իրենց սովորական հաւաքատեղին: Նոյն ժողովին ներկայ պիտի գտնուին Տրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները եւ Կարտանի *Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբը Կիր. (6 Փետր.) ժամը 16ին, իրենց սովորական հաւաքատեղին, ներկայ պիտի գտնուին Տրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարմիր Բանակի զինուորներէն, Կարապետ Սուրեան, ծնած Եոզղաթի Չորխոնտան *գիւղը: Կը բնակէր Հայաստանի Հոկտեմբերեան շրջանի Նոր Արմաւիր գիւղը, ուրկէ մեկնած է բանակ: Հօրը անունը՝ Հաճի, մօրը՝ Շահխաթուն : Փնտռողն է մայրը, Հայաստան, Նոր Արմաւիր: Գրել մօրաքրոջը հետեւեալ հասցէով.—*

Կը խնդրուի Սփիւռքի հայ մամուլէն արտատպել բարեհաճաբար :

CHNORHIK KOOSMANIAN
84, Jonquerette
VAUCLUSE — FRANCE

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին: Քարոզ 11ին :

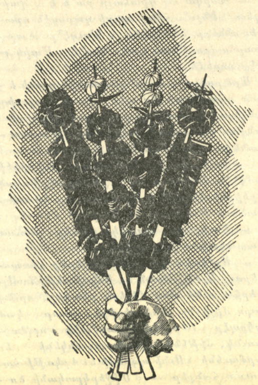
Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Եպիսկոպոսին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ կամ Վահրամ Խաչատուրեան, իրենց հօրը անունն է՝ Արթին, մայրը՝ Եսթեր: Բնիկ Ատանայի կամ Մարաշցի: Ռոզա ծնած է 1911ին եւ լսած է որ հայրը ջարդուած է Ատանա: Ինք եղած է Մարաշի որբանոցը եւ հոն իմացած է թէ իրմէ մեծ եղբայր մը ունեցած է: Կը կարծէ թէ մայրը Ամերիկա գաղթած է 1915ի ջարդերուն ատեն: Ինք որբանոցէն ետք անցած է Պէյրութ, ապա Փարիզ հաստատուած : Կը կարծուի թէ եղբայրը Խ. Միութիւն է կամ Պալքաններ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան,

52, Rue des Elouviers
78 — ST. GERMAINE-EN-LAYE
FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 30 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10523 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.523

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

Լիւքսանպուրկի ժողովը բարելաւ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուած է հակառակ նախատեսութեանց եւ գերմանական կարծրացման։ Առաջին նիստին ծեծուած է քուէարկութեան եղանակի ձեւը։ Եզրակացութեան չեն յանգած, Ֆրանսա անդրջող կը մնայ իր երկու սկզբունքներուն վրայ.— Ա) Եւրոպական տնտեսական հաւաքականութիւնը եւ վեց պետութեանց իւրաքանչիւրը շահ ունին որ որոշումները միաձայնութեամբ տրուին։ Բ) Ոչ ոք փափաքն կամ կամքն ունի վնասելու ոեւէ մէկ անդամի կենսական շահերուն։

Սփաք իր համաձայնութիւնը տուած է անմիջապէս, Լընդ (Հոլանտա) եւ Շրէօտէր (Գերմանիա) ոչ մէկ առարկութիւն ըրած են։ Կ՚առաջարկուէր սակայն թէ եթէ բաւարար ժամանակաշրջանի մը ընթացքին կարելի չըլլայ միաձայնութեամբ որոշում մը տալ, քուէարկութիւնը կ՚ըլլայ մեծամասնութեան սկզբունքին վրայ։ Բայց կարելի չեղաւ համաձայնիլ բաւարար բառին շուրջ։ Շրէօտէր յայտնած է թէ բաւարար շրջանը միայն որոշ տեւողութիւն կրնայ ունենալ եւ անկէ ետք քուէարկութիւնը կը կատարուի որակեալ մեծամասնութեամբ։ Ի վերջոյ Ֆրանսա ծրագիր մը առաջարկած է, ուր կը պարզուի Ֆրանսայի տեսակէտները, հիմնուած ծանօթ իր սկզբունքներուն վրայ։ Ֆրանսա կը պահանջէ որ փոքրամասնութիւնը յարգուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ օդանաւային Լուֆթհանզա ընկերութեան մէկ օդանաւը ինկած է երբ կը պատրաստուէր իջնել Պրէմի օդակայանը, հաւանաբար մշուշին պատճառաւ։ Անմիջապէս կրակ առած է եւ 46 ճամբորդները ողջ-ողջ այրած են։ Անոնց մէջ կային իտալացի եօթը լողորդ դրեթէ բոլորն ալ ողիմպիական ախոյեաններ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ սրտի նոր տագնապի մը զոհ գացած է սենտիքաներու նախագահը, որ հրահանգած էր փոխադրութեան միջոցներու գործադուլը։ Բանտարկուած էր, ապա հիւանդանոց փոխադրուած սրտի տագնապի մը հետեւանքով։ Չդիմացաւ սակայն երկրորդ տագնապի մը։

ՏԻԿ. ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ մեծ դժուարութեանց կը բախի իր վարչապետութեան առաջին օրերէն իսկ։ Սովի հետեւանքով ըմբոստական շարժումներ ծագած են զանազան գաւառներու մէջ, ուր բրինձի պարենաչափը զեղչուած էր։

ՄԱՐՈՔ սկսած է բանագնացներ ղրկել աշխարհի չորս կողմը, լուսաբանութիւններ տալու համար Պէն Պարքայի հարցին շուրջ։ Ռապաթի համար, այս հարցը զուտ ֆրանսական է եւ դատական, ոչ թէ քաղաքական։ Միւս կողմէ Փարիզի մէջ դատաւոր Զոլլինկէր կը շարունակէ իր հարցաքննութիւնները։ Լոյս տեսած է անծանօթ մը, որ տեղեկութիւններ տուած է «զուգահեռ» ոստիկանական ցանցերու մասին եւ մանաւանդ փաստ. Լըմարշանի ցանցին։ Այս խնդրին առթիւ, Պոնի Ինտուսթրիէ Քուռիէռը կը գրէ. «արդեօ՞ք ժամանակը եկած չէ որ Պոն կրկին միջամտէ ֆրանսական կառավարութեան մօտ Աոկուի առեւանգման մասին»։ Ծանօթ է որ «կազմակերպութիւն գաղտնի բանակի» (Օ. Ա. Էս) նախկին ղեկավարը առեւանգուած էր Միւնիխի մէջ 1963ին եւ անկէ ի վեր բանտն է։

1915

« UNE ANNEE, QUE POUR L'HONNEUR DE L'UMANITE, ON VOUDRAIT POUVOIR EFFACER DU CALENDRIER»

Allocution prononcée, le 26 Janvier 1966, en l'église de la Madeleine à Paris, par Mgr. G. MAROLLEAU, Protonotaire apostolique, Directeur général de l'Oeuvre d'Orient, à l'occasion du cinquantenaire des massacres du peuple arménien.

Ah ! laissez-moi détacher de ce martyrologe une page émouvante entre des dizaines d'autres que j'aurais pu choisir pareillement : celle qui relate les souffrances et la mort de Mgr. Maloyan, archevêque arménien de Mardine et de ses compagnons. Ce récit vous prouvera que je n'exagère rien quand j'affirme qu'il s'agit bien là de martyrs.

Ecoutez d'abord ce qu'il écrivait, à ses fidèles, le 1er Mai 1915 : « Nous venons avant tout vous exhorter à raviver votre foi et fortifier votre espérance dans la Sainte Croix, arborée sur le rocher de Pierre, sur lequel Notre Seigneur a fondé son Eglise immortelle, Eglise fécondée par le sang des martyrs. Puissions-nous, pauvres pêcheurs que nous sommes, avoir le grand honneur d'être dignes de mêler notre sang à celui des héros innocents de la chrétienté, si la volonté du Très-Haut en a décidé ainsi, quel que soit le genre de l'exil ou du martyre qui nous attend ».

Il ne se trompait pas. Le 3 Juin, la ville est entièrement cernée. Interdiction de sortir sous peine de mort. On se saisit de l'évêque et de douze de ses prêtres. En trois jours, plus de 400 notables sont arrêtés et les rejoignent en prison.

Entre temps, Mgr. Maloyan s'étant vigoureusement élevé lorsqu'on leur a proposé la liberté s'ils consentaient à apostasier, a été roué de coups. Jeté à terre, on l'y a traîné. On lui arrache les ongles des orteils, on lui flagelle la plante des pieds de douze coups de fouet. A chaque coup, il criait : « Mon Dieu ayez pitié de moi ! »

Le 10 Juin, le triste convoi prend le chemin de Diarbékir. C'est dans ce lamentable état, nu-tête, les pieds sanglants et nus, enchaîné, que l'évêque ferme le cortège qui comprend son clergé et ses fidèles, eux-mêmes attachés par des cordes et des anneaux de fer, comme le bétail d'un troupeau. Ils quittent Mardine sous les huées de milliers de fanatiques qui insultent ces chrétiens, se ruent à leur suite pour leur jeter des pierres et pire encore !

On les pousse maintenant à coups de baïonnette, de crosse de fusil. En route, plusieurs sont tués à coup de poignard. De peine et de misère, après six heures de marche, à travers les buissons d'épines, par des sentiers rocailleux, la caravane arrive en vue du village kurde de Cheikhan. On la fait s'arrêter mais c'est pour avertir ces malheureux d'avoir à faire une dernière prière et qu'on les exécutera une heure plus tard.

Pour la seconde fois, l'apostasie leur est proposée. Tous, unis à leur évêque, la repoussent d'une même voix : « Nous mourrons pour Jésus-Christ ! », « Tuez-moi, crie à la soldatesque, un laïc qui sort des rangs, et vous verrez comment meurt un chrétien ! »

Alors, se passa une scène indescriptible, que je devrais vous lire à genoux. Parce qu'elle est digne des premiers chrétiens entassés dans l'arène du Colisée, et qui prient en attendant que surgissent les bêtes qui vont se jeter sur eux et les mettre en pièces. L'évêque et ses prêtres purent circuler à travers les rangs, donner une dernière absolution. Puis, l'évêque prit un pauvre morceau de pain qui restait, le consacra et, aidé de son clergé, en distribua les saintes parcelles à ceux qui allaient mourir.

Plusieurs soldats rapporteront, dans la suite, qu'au moment de la consécration et de la communion, une nuée couvrit ces martyrs et les cacha totalement aux yeux des musulmans, comme si Dieu eût voulu ainsi dérober les choses saintes au regards des impies.

Réconfortés par le pain des forts, ils peuvent désormais marcher au supplice : aucun d'eux ne faiblira. Deux groupes, d'une centaine chacun, furent aussitôt emmenés par les bourreaux et successivement massacrés à coups de massue, de cimeterre, de dague, de poignard.

Restaient encore deux cents chrétiens, dont Mgr. Maloyan. On les réserva pour le lendemain. L'angoisse, la faim, les souffrances ajoutent encore à la dernière station de ce chemin de croix. Il faut se mettre en route. Après deux heures de marche, parvenus à une vallée profonde, tous y furent massacrés. C'était le 11 Juin, en la fête du Sacré Cœur de Jésus.

Non pas tous. La cruauté a de ces raffinements. A la dernière minute, on avait contraint Mgr. Maloyan de monter à cheval et de précéder le groupe. Ainsi refuserait-on au Pasteur la suprême consolation de mourir au milieu de son troupeau. Encore quelques heures et le sacrifice sera consommé. On arrive au but. Seul, au milieu de ses bourreaux, l'évêque leur demande où se trouvent ses enfants. « Morts !» lui répond-t-on. Alors, sans aucun trouble, Mgr. Maloyan se prépara à paraître devant Dieu. Soudain, il fut frappé d'une balle au cou et tomba, baignant dans son sang. Il était mort. C'était la quatrième année de son épiscopat et la quarante sixième de son âge.

Voici, mes frères, le funèbre bilan que l'on publiait en 1918. Sur 2 millions et demi d'Arméniens, à peine 800.000 avaient pu échapper à la tragédie et survivre. Sur 16 diocèses que comptaient les Arméniens catholiques en Turquie, 14 sont complètement détruits, dévastés ; les deux autres, à demi ruinés. Cinq évêques tués et quatre autres morts à la suite des déportations. 127 prêtres, 58 religieuses et des fidèles sans nombre, massacrés impitoyablement.

J'ai parlé ici des catholiques. J'aurais pu en dire tout autant des Arméniens non-unis à Rome. Avec cette différence que, les chiffres que je viens de citer, doivent être, pour eux, *multipliés par dix et davantage encore !* Evêques, prêtres, fidèles : eux aussi, ils ont partagé et subi le même sort. Ils ont horriblement souffert et préféré mourir plutôt que de renier Jésus-Christ !

Vous, qui nous faites l'honneur de les représenter parmi nous ce matin, Monseigneur l'Archevêque Manukian, permettez-moi de vous offrir l'hommage de notre vénération et de notre admiration.

Ces hécatombes datent désormais d'un demi siècle : Arméniens, mes Frères, ne les oubliez jamais, en dépit des années qui passent et des générations qui se succèdent. Ce sont là des titres de noblesse à transmettre à vos enfants. Gardez vivante, au cœur, la fidélité à votre langue, à ce qui fut votre patrie. Tels les enfants d'Israël, déportés aux bords des fleuves de Babylone et jurant que leur main droite se dessècherait plutôt qu'ils ne viennent jamais à oublier Jérusalem !

Mais, c'est votre fidélité à Dieu qui traduira et exprimera le mieux ces fidélités de la terre. Fils de martyrs, à vous d'être, à votre tour, les témoins de vos pères. Ils ont été, eux, par leur sacrifice immense, le grain de blé jeté en terre, écrasé, et qui ne fructifie qu'à la condition de se perdre. Tertullien nous affirme que le sang des martyrs est une semence. Vous devez, vous autres, *en être la moisson !*

Aimez-vous les uns les autres, aidez-vous réciproquement, comme de véritables frères. Soyez dignes de ce passé en demeurant fidèles à votre rite arménien qu'il faut garder et dont vous devez être fiers ; en gardant votre foi, les traditions et les qualités de votre race qui font les familles vraiment chrétiennes. Dieu ne vous demande pas le témoignage du sang, mais, *à nous tous*, il nous demande le témoignage de notre vie, celui d'un humble et continuel effort, pour que, là où nous sommes, nous aussi, nous devenions des saints ! Renouvelez-lui, ce matin, la consécration de vos personnes, de vos foyers, de votre peuple.

Et, permettez-moi de penser et de souhaiter que ce sang répandu à flots par un peuple entier, sans distinction d'appartenance à une confession religieuse et qui a confondu dans le même sacrifice tous les chrétiens arméniens, *unis ou non* à Rome, sera aussi, au lendemain du Concile, le gage de cette Unité de l'Eglise dont nos prières, à tous, appellent la réalisation et dont, *vos deux communautés*, donnent un si vivant et si réconfortant exemple.

×

Arrivée à Mardine, par l'un de ces convois de misère, une partie arménienne d'Erzeroum, parvint à échapper aux Turcs et à se réfugier auprès de l'évêque syrien, qui s'efforçait de remplacer, pour les Arméniens, leur Pasteur disparu, Mgr. Maloyan. « Monseigneur, lui dit-elle, en lui découvrant les plaies et les traces de coups qu'elle portait, j'ai souffert pour le Christ : voici mes blessures. Mais pour le Christ aussi, je suis prête à mourir. C'est là mon soutien ». En achevant ces mots, l'enfant traça sur elle, comme pour s'en envelopper, un grand signe de croix.

Voilà, mes Frères, la réponse d'un peuple martyr ! Et je suis sûr, Arméniens qui m'écoutez, que ce serait encore la vôtre. Vos pères ont donné à Dieu le témoignage de leur sang. C'est pour l'amour de Jésus crucifié, de sa Croix, à laquelle votre dévotion est si grande, que vous avez enduré les deuils, les séparations, le démembrement de vos familles, la misère, les larmes, tant de souffrances dans votre chair, dans votre cœur. Et les tristesses d'un exil dû à l'injustice des hommes ! Ce sont là vos blessures.

Mais, c'est aussi pour Jésus-Christ que vous voudrez rester dignes de vos morts. Vous seriez prêts, aujourd'hui, comme eux naguère, à tout risquer plutôt que de renier votre foi. *Vous souvenir et tenir !* Que ce soit là votre force et votre espérance, en attendant la justice divine qui ne manque jamais de se manifester !

Oui ! Et avec cette petite Arménienne, votre compatriote, signons-nous tous, de ce signe de la Sainte Croix, symbole de la justice qui est aussi miséricorde.

Au nom du Père et du Fils et du Saint Esprit. Amen !

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ ···

Ս. ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

19 Յունիս 1964 Կիրակի·

Վաչէ - Վահեան մեհեանի բագինը կործանելէ վերջ, անոր տաճարը Ս. Երրորդութիւն անունով եկեղեցիի փոխակերպուած է : Այս տաճարը՝ Հայոց աշխարհին առաջին եւ մայր եկեղեցին եղած է :

Մամիկոնեանները Աշտիշատի մէջ, իրենց անձնական ծախքով երկրորդ եկեղեցի մըն ալ կառուցանել տուած են : Այս նոր տաճարը, բարձրաւանդակէն դէպի հիւսիս Բարքէ լերանց կողին վրայ շինուած է, եւ Ս. Սահակ Պարթեւ Հայրապետը այս եկեղեցիին մէջ թաղուած է :

Այսօր թէեւ եկեղեցին բոլորովին կործանած է, սակայն ձեռքս եղած տուեալներու օգնութեամբ մեծ Հայրապետին հանգստարանը գտնելու դժուարութիւն չեմ քաշեր :

Բարքէ լեռներու վրայ, մեծ խորհուրդին առջեւ կանգնած եմ··· Սրտառուչ ու պատմական է վայրկեանը··· Մեծ Հայրապետին յիշատակին առջեւ կը խոնարհիմ ու ծնրադիր հողը կը համբուրեմ եւ ապա կիրակնօրեայ պաշտամունքը՝ իր բարբառով կը վերաձայնեմ ···

— Ով մեծ Հայրապետ, դարաւոր քունդ խռովելու եկայ··· Դու մենաւոր ու լուռ՝ երանութեան մէջ խունկով օծուն, ես ալ ուսման կարօտ աշակերտ մը, Սրբավայր հանգստարանիդ մէջ՝ ԱՅԲ - ԲԷՆ - ԳԻՄԸ սերտելու, եւ ես եկայ ···:

— Ես պանդուխտ ու տարագիր, հեռաւոր հորիզոններու տակ՝ որբ ու սպաւոր այս ջինջ օդին ու ջուրին կարօտ, մոլորեալ թափառական մըն էի դարձեր··· Այսօր այս աշխարհի զուլալ ջուրերովը զովացած, մաքուր օդովը կուրծքս նորոգուած՝ չուքիդ ապաստան ··· եւ ես եկայ ···:

Դուն չատ տքնեցար, երգ ու տաղեր յօրինեցիր· եկեղեցիդ ակունքներով զարդարեցիր ··· Վաստակդ պտղաբերած է : Զաւակներդ պարծանքով քեզմով կը հպարտանան··· Երախտագէտ հօտիդ համբոյրները գերեզմանիդ քարին դրոշմելու, ես եկայ ···

Ոսկեղենիկը ամենուրեք կը բարբառի, Աստուած Հայոց լեզուով կը խօսի ··· Աւետարան, Նարեկ, Սաղմոս ու Շարական՝ կոթողներդ կանգուն կը մնան ··· Անոնց ճարտարապետը դուն եղար, ՄԵՍՐՈՊՆ ալ վարպետը· Մեծ վարպետէն կարօտի ողջոյնը քեզի, ես բերի ···:

Ծաղկեցուցած անդաստանիդ մէջ, հանապազ վարդեր կը բացուին··· Անոր երկնակամարին վրայ պահապան հրեշտակ մը յար կը թեւածէ--- Պարթեւական տոհմին լուսաշող Արեւն է ան··· Այդ ծաղկունակ պարտէզէն, փունջ մը ծաղիկ որպէս ընծայ քեզի ես բերի ···

Օրօրոցէն ձայնդ լսեցի· գիրոցին մէջ քեզ ճանչցայ ու սիրեցի ··· եւ ուխտեցի աղօթքներովդ զաւակներդ մխիթարել : Այսօր՝ Հայրական օրհնութիւններդ ստանալու, եւ ես եկայ ···:

Օրօրոցէն մինչեւ Աշտիշատ լեռներ ման եկայ ··· Փշոտ ճամբաներէն փուշեթաթաւ ես անցայ ··· Գաղթաներ չրջեցայ···: Այսօր ցեղիդ դիւցազնութեան յուշամատեանը պանթէոնիդ որպէս ընծայ, ես բերի ···:

Արեգակը Բդնունեաց լեռներու կատարէն մեզ կ'ողջունէ : Մինչ ես վարժապետին առջեւ ծնրադիր դաս կը սերտեմ ··· Ալեւոր ծերունին դարաւոր քունէն արթնցած, պանդխտութենէ վերադարձած իր որդին կուրծքին սեղմած, ջերմ համբոյրներով անոր ճակատը կը պսակէ ··· Մեծ պապուս տաք արցունքներով մկրտուած, անմահներու դիրկը հանգչելու, ես կ'երթամ ···:

Կիրակնօրեայ վերացումի պահուն, պապ ու թոռնիկ մենք կ'աղօթենք·· Արածանին իր երգը երգելով կը ճամբորդէ ··· Մեղմիկ զեփիւռը Սօսեաց անտառէն անոյշ բուրումներով, որպէս խունկ՝ մեր պաշտամունքը կը սրբագործէ ···:

Երգս՝ պատարագ, աղօթքս՝ մատաղ, յոգներս զոհ՝ Մեծ Հայրապետին ես ընծայ, ու ես կ'երթամ ···:

Ան ու ես՝ մենք մինակ, հին յիշատակներով վերակենդանացած ենք : Ան սրբացած վեհափառ նահապետ··· Ես թանձրացեալ հաւատաւոր ուխտաւոր ··· Հայոց մեծ նահապետին կարօտի ողջոյնը Ս. ՄԵՍՐՈՊԻՆ, ես կը տանիմ ···:

Հիւսիսայդ մը կը փայլի, Պարթեւական սիլուէթ մը կը ծառանայ· Թաժ մը գլխուս վրայ կը հանգչի··· Ձայն մը հայրական ու տիրական կ'օրհնէ զիս ··· Վահագնի հանդոյն որպէս դիւցազուն վեր կը թռչիմ ··· Մեծ Հայրապետին օրհնութիւնը հայկազանց աւետելու· ու ես կ'երթամ ···:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱՃԸՄԵԱՆ

ԷՋ ՄԸ Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԷ

ԽՕՍԱՐԱՆ

1893ին հրատարակ հանած Պ. Դուրեանի «Ընդարձակ կենսագրութեան » մէջ Բարսեղ Էքսէրճեան կը յիշատակէ նաեւ վաղամեռիկ բանաստեղծին յօդուածները՝ խոստովանելով, որ անոնք եւս իր աշխատութեան համար աղբիւր ծառայած են : Ցետագային, մեր դարուն սկիզբները, թերթերու մէջ երեւցած տեղեկութիւններու համաձայն, Էքսէրճեան մտադիր էր հրատարակել բանաստեղծին գործերուն նոր հաւաքածոն, ուր պիտի զետեղուէին նաեւ Դուրեանի յօդուածները : Դժբախտաբար, այդ հրատարակութիւնը չիրականացաւ, եւ Դուրեանի յօդուածներուն ճակատագիրը մնաց անծանօթ : Այլեւայլ առիթներով հրատարակուած են Դուրեանի բանաստեղծութիւնները, նամակները եւ «Տարագիր ի Սիպերիա» ողբերգութիւնը, բայց անոր յօդուածները դուրս մնացած են բազմաթիւ հրատարակութիւններէ եւ գրագէտներու ուշադրութենէն :

Ահա ինչու հարկ կը համարինք հրատարակել «բուն ժողովրդական հանճարին» հրապարակախօսական արտայայտութիւններէն մէկը՝ «Խօսարան» յօդուածը, որ լոյս տեսած է Կ. Պոլսոյ «Օրագիր ծիլն Աւարայրոյ» թերթի 1869 Նոյեմբեր 26ի համարին մէջ :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

Այս օրերս (1869 Նոյեմբեր 15) Սամաթիա սոյն «լուսարանին կարեւորութիւնը զգաց եւ գործադրեց»:

Շատ քիչ անգամ տեսնուած է զգալ եւ գործադրել բառերուն համընթացութիւնը, որուն չարժանիլին վրայ ուրիշ միջոցով կը խօսինք :

Սամաթիա սոյն յառաջդիմութեան քայլափոխին մէջ ալ անդրանկութեան պսակը ընդունեց, Սամաթիա նիւթական մոխրին տակ վառ պահեց բարոյական կայծը, եւ այսօր փլատակաց մէջէն իր հարուածեալ գլուխը վերցուցած լոյս կը պոռայ· սոտկ կուտայ, մինչդեռ հովէն խարխուլ հիւղակին հողէ կանթեղը կանուխ կը մարի· կ'աշխատի, կը յոգնի, կը մսի, կը քրտնի իր զաւակին բարոյականը եւ ապագայն վաստկելու համար : Վերջապէս Սամաթիոյ թաղը միւս թաղերէն աւելի ձայն, հուր եւ ճիգ կ'արտայայտէ եւ ապագային մէջ ալ դաստիարակ մայրեր կը խոստանայ յամօթ միւս մեծ եւ հարուստ թաղերուն : Սամաթիացին զգաց, որ ազգի մը դաստիարակութեան եւ յառաջդիմութեան աղբիւրը կիրթ մօր ստինն է, զգաց եւ գործադրեց, աղջկանց վարժարան մը կանգնեց անձնուէր եւ ազգասէր անձի մը(*) ջանքով եւ ահա այսօր ալ վերածնութեան տաճարին մէջ ուրիշ լուսեղէն սիւն մըն ալ կանգնեց :

Խօսարան :

Այս բառը միմիայն եւրոպական թերթերու մէջ գրեթէ կը կարդայինք, այս յարկը սամաթիացին զգաց, այս յարկը սամաթիացին ունեցաւ :

Խօսարանը ազգային խնդրոյ քաւարանն եւ գաղափարներու կրթարանն է, յառաջդիմութեան բաժակ մը, ուր մտքերը հիւթէն կը զտուի :

Խօսարանն իր մէջ ապագային նախազգաց ձայներն ունի : Սկզբունքներու ընդհարումը լոյս կը ժայթքէ· հոն կը սրուին գաղափարները, հոն կը ցրուին սխալ ըմբռնումները, հոն կը փթթին հանճարները, հոն կ'ուղղուին կարծիքները, հոն կը հիւսուին գեղեցիկ միտումները, հոն կը կապուին միտքն ու սիրտը, հոն կ'արտայայտի լոյս եւ կայ, վերջապէս հոն կը կազմուի ներկայն եւ յուսադրուի ապագայն :

Լուսաւորութեան կանթեղին իւղը մեր քիրտն է, եթէ մեր հուրը մարի, այն ալ կը մարի :

Ուրեմն աշխատինք, որ քրտնինք, առանց յոգնելու չզգացուիր այնչափ հանգըստեան քաղցրութիւնը : Սամաթիա Պոլսոյ արուարձաններուն նախնի Աթէնքը եղած է, պէտք է, որ Պոլսոյ միւս թաղերն ալ անոր չաւղին հետեւին, այլ ընդհակառակն անոնցմէ շատերը վարժարանաց ուրիշ կարեւոր յարկեր յարելու տեղ, նոյնիսկ վարժարաններն ալ անկարգ ու կիսափակ պահելու անփոյթ ու մութ վիճակի մը մէջ կը ծփան ·

Շատերնիս գրեթէ կ'զգամք, որ խօսարանը վերոյիշեալ յառաջդիմութեան ջահերը կ'արդարէ· ուրեմն ինչո՞ւ կը դանդաղինք իւրաքանչիւր թաղի մէջ խօսարաններ բանալու, ո՞վ կ'արգիլէ մեզ— ոչ մարդ եւ ոչ օրէն :

Թատրոնին ծուռ նայեցանք պատճառելով, թէ սիրային դէպքեր կը գործադրուին թատերաբեմին վրայ եւ անոր քաղաքակրթական եւ բարոյական օգուտներուն աչք գոցեցինք, երեւէ ձգեցինք, բարին ու չարը, արդարն ու անիրաւը, վսեմն ու նուաստը եւ աշխարհային դարձուածքներն ու գաղտնիքները մեր առջեւ պարզող այն գեղեցիկ տեսարանը թողուցինք, որ մթագնի, յաւիտենական սէր մրմնջող այն սրտաշարժ քնարը թողուցինք, որ փշրտի, թէպէտեւ հոն զգացինք հին գլխոյ անկումը եւ նորին վերականգնումը :

Վերջապէս այս յարկն ալ փակեցինք կամ քակեցինք :

Պատճա՞ռ :

Վանքի թատերաբեմին վրայ դերասանուհի մը « կը սիրեմ զքեզ» կ'ըսէ եղեր: Խեղճը չէ կարող նշմարել այն արցունքը, զոր այն խօսքին վրայ հեղինակը թափած է եւ արտասանողն ալ կը փղձկի գուցէ :

Բայց վերոյիշեալ «ըծախնդիր» հին գլուխը «օրթա օյինի» եւ ուրիշ խայտառակ ներկայացմանց հանդիսատես կ'ըլլայ եղեր — այդ հոգ չէ ···

Թատրոնը իրեն չյաճախելուն երկրորդ պատճառ մըն ալ աւելցուց յետոյ՝ սոտկ:

Թատրոնը թէպէտ ինկաւ, բայց նորէն հոգի կ'առնու, վասնզի փլատակին մէջ դեռ լոյսը պլպլայ :

Գալով խօսարանին՝ իր բեմին վրայ առայժմ ոչ կին (բայց կը փափաքինք, որ ունենայ) եւ ոչ դրանը մէջ սոտկ ունի (Աւագագրերուն մերկ զաւակաց նկարագիրը եթէ միտքերնիս բերենք, պիտի ըսենք, թէ այն սոտկին վրայ, որ արցունք կը կաթէ՝ նա սրտի հատոր չէ) :

Ինչո՞ւ ուրեմն միւս թաղերն ալ չեն շարժիր այս ապահով «լուսարանին» կառուցմանը ձեռնարկելու, փոխանակ գիշերները երեկոյթներու եւ Կիրակի օրերը սրճանոցներու մէջ անօգուտ եւ անդարծաղրելի առարկութիւններով եւ խնդիրներով զբաղելու (խնդիրները եթէ ազգա-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«ՀԱՅԵՐԸ ԿՈՅՐ ԳՈՐԾԻՔԸ ԵՂԱԾ ԵՆ ԿԱՅՍԵՐԱՊԱՇՏ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ···»

« Արդէն, այս ուղղութեամբ ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի Ռուսական Կառավարութեան եւ մեր կառավարութեան միջեւ : Եթէ կար մէկը, որ հակառակը պիտի պնդէր այս իրողութեան, անպայման ու անպայման թելադրուած պիտի ըլլար այլ մասնաւոր նպատակներէ »:

« ··· Բնականաբար, նման մտածումներ չեն կրնար ներշնչուած ըլլալ իսկական հայրենասիրութենէն եւ անկեղծ զգացումներէ : Հարկ կը տեսնեմ չեշտելու այս պարագան, որ դուրս կը մնայ մեր այսօրուան նիւթէն :

(« Շնորհակալ ենք» կ'ըսեն ներկաները) :

« Ձեզի ծանօթ է, թէ Հայաստանի մէջ հաստատուած է երեւութական համայնավարութիւն մը եւ իշխանութեան գլուխը բերուած է Պէյզատէեան անուն Արտաքին Կոմիսար մը : Մենք, տակաւին մեր ներկայացուցիչը չունինք Հայաստանի մէջ : Եւ սակայն, քանի մը օրէն պիտի նշանակենք զայն ու պիտի ղրկենք : Միայն թէ, մեր Բանակը հաղորդակցութեան սպայ մը ունի Երեւանի մէջ : Այդ սպան տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի Բանակներու Ընդհ. Հրամանատար Զօրավար Տիւրոյի (Դրօ) հետ : Այդ տեսակցութեան ընթացքին, Զօրավար Տիւրօ ըսած է մեր հաղորդակցութեան սպային :

« Ասկէ ետք, ես երբեք բանակ պիտի չպահեմ : Այժմ մեր մօտ մնացածներն ալ պիտի ղրկեմ իրենց երկիրները : Որովհետեւ Դաշնակներու տիմարութեան պատճառաւ, երկիրը եւ ժողովուրդը քանդուեցան ու թշուառ վիճակի մը մատնուեցան : Հայերը մինչեւ այսօր կոյր գործիքներ եղան աշխարհակալ պետութիւններու ձեռքին մէջ, որոնք իրենց սեփական շահերն են որ կը հետապնդեն միայն : Եւ սակայն իրենց հետեւած այս ուղին միշտ աղէտի տարած է զիրենք եւ յուսախաբութիւն յառաջացուցած : Մասնաւորաբար ուշադրութիւն ընծայեցէք հոգեկան ու զգացական հետեւեալ արտայայտութեան ու բացատրութեան· — Մենք մոռցանք, թէ որքան մօտը կը գտնուինք Թուրքերուն : Եւ սակայն, այսուհետեւ մեր փրկութիւնը կը կայանայ անոնց հետ եղբայրօրէն ապրելուն մէջ միայն : Հետեւաբար, ես, անձնապէս, ամէն տեսակ վտանգ աչք առնելով, լուծարքի պիտի ենթարկեմ այն բանակները, որոնք կը գտնուին Հայաստանի մէջ» :

« Խիստ հաւանաբար, այդ խօսքերը արտասանուած են այդ մարդուն կողմէ, ամենայն անկեղծութեամբ : Եւ սակայն, մենք չէինք կրնար փոփոխութեան ենթարկել մեր այն քաղաքական դիրքաւորումը, զոր ունէինք Հայաստանի նկատմամբ, որքան ատեն որ ատոնց գործնապէս կիրարկումը ցոյց չէ տրուած մեզի, Հայերուն կողմէ : Այդ օրերու Արտաքին նախարար Պէյզատէեանէն ստացած էինք հեռագիր մը, ուր կը կարդայինք հետեւեալ տողերը ·

« — Երբ Դիլիջանի շրջանին մէջ ծագած ըմբոստութիւնը ծաւալելով տարածուեցաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ, ապստամբները ձերբակալեցին Դաշնակները, որոնք կը գտնուէին իշխանութեան գլուխը » :

« Նկատելով որ յիշեալ հեռագիրը ուղղակի Թուրքերէնով գրուած էր Հայերուն կողմէ, չէինք կրնար խմբագրումի կամ թարգմանական սխալանքի հաւանականութիւն մը նկատի ունենալ այս պարագային :

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԶՈՀ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱՑՈՒՄԷՆ···»

« Դաշնակցականները, այս ստորնութեան դիմելով, իրենց սեփական շահերը փնտռեցին Հայաստանէն դուրս եւ արտասահման փախան : Միեւնոյն ժամանակ, Կիւմրիւի (Աղեքսանդրապոլ, այժմ Լենինական) հաշտութեան պատուիրակութիւնն ալ Դաշնակներուն կողմնակից ըլլալով, անոնք ալ իրենք իրենց ստորագրեցին հաշտութեան դաշնագիրը »:

« ··· Ըմբոստումէ զուրկ Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ Հայկական կառավարութեան տուած ու բերած է միայն անօթութիւն եւ ուրիշ ոչինչ, ամէն անգամի նման, այս անգամ ալ ներկայացուած առաջարկներն ու պայմանները ստորագրեց ու վաւերացուց զանոնք : Հայաստանի կառավարութիւնը, մինչեւ այսօր Դաշնակից պետութեանց ձեռքին մէջ կոյր գործիք մըն էր միայն : Այս կառավարութեան համայնավարացումը, դէպի համայնավարացում կատարուած յեղաշրջումը, վստահ ենք թէ մեծ գոհունակութեամբ մը պիտի դիմաւորուի Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ » :

Մուհթար պէյ, այս տեղեկութիւնները տալէ ետք, վերսկսաւ ընթերցմանը այն հեռագրին, զոր ստացած էր Հայաստանի Արտաքին Կոմիսար Պէյզատեանէն :

(55 Տար.)

յին կամ օգտակար ըլլան, առոր խօսք չունինք):

Գաղղիոյ եւ կայսրուհւոյն(**) եւ Աւստրիոյ կայսեր (***) եկած ատեն ներկայացման խնդիր մը յուզեցինք, եւ այն խնդրոյն մէջ չյաջողելովնիս ազգին արժանապատուութեան վնաս մը եղած ըմբռնեցինք, մինչդեռ անդին Քրիստոնեայ մեր եղբայրները հարստահարելով եւ անոնց արտաքին ճիչերը մեզ հասած ատեն անտարբեր կենալով, այս՝ թէ մարդկութեան եւ թէ ազգութեան արժանապատուութեանը վնասող կացութեան մէջ անյաջող եւ պարտաւելի դեր մը կատարեցինք եւ դեռ կը կատարենք:

Ակէ կրնա՞նք հետեւցնել թէ՝ Հայը փառք մը կ'ակնկալէր այն ներկայացման մէջ — ոչ, այլ կրնանք ըսել, թէ Հայը դեռ իր արժանապատուութեան կէտերուն լաւ վերահասու եղած չէ:

Խօսարանի մէջ այս եւ ուրիշ տեսակ խնդիրները կը յուզուին եւ կը պարզուին, առանց ազգային թերթերուն կարօտելու եւ հեղինակ մը իր գրածը կարդալով աւելի ազդում եւ զգացում կը պատճառէ, որչափ ուրիշ մը զայն կարդալով. առաջինը իր ոգին շատերուն կը ներշնչէ, իսկ երկրորդը միայն իրեն (այն ալ պակաս):

Խօսարանը կանոնաւոր եւ համեստ վիճաբանութեան բեմ մը կը ներկայացնէ:

Հրապարակային լաւ կամ գէշ խօսք մը՝ արդիւնք մը կ'արտադրէ՝ մէկին կամ շատին նկատմամբ:

Խօսարանին մէջ գաղափար մը անզօր չարտայայտիր, այլ կամ պիտի զարնէ եւ կամ պիտի զարնուի եւ ինչպէս վերը ըսինք՝ այս հարուածէն լոյս մը պիտի բղխի, այս լոյսը պիտի ծաւալի, այս լոյսը պիտի խմորի, եւ մեր գլխուն մէջ կեդրոնանալով մեր ճակատը զեղուլ եւ այրել պիտի սկսի, եւ այն ատեն պիտի ըսենք, թէ «մեր գլուխները տկար են այս լոյսը զսպելու համար, կամ աշխատիլ հարկ է եւ կամ «մեռնիլ», պիտի զգանք, թէ մարդ եւ ազգ ենք, եւ հարկ է գործադրել այն բաները, զոր կը պահանջեն այս երկու մեծ սկզբունքները: Հոն պիտի սորվինք հաւասարութիւն՝ ազատ մտածում՝ ընկերականութիւն, եղբայրութիւն, վերջապէս բոլոր մահու եւ կենաց խնդիրները իրենց հետեւանքներովը մեր առջեւ պիտի զատուին եւ այն ատեն ընտրութիւնս ընդհանուր եւ ազատ պիտի ըլլայ, միատեղ պիտի վճռենք եւ պիտի վճռենք, վերջապէս Հայը հոն պիտի ամփոփի եւ պիտի սփոփի:

Լրագիրները խնդիր մը կ'առաջարկեն եւ խօսարանները մէջ նոյն խնդիրը կանոնաւոր վիճաբանութեան ենթարկելով կը պարզեն եւ կը գործադրեն:

Լրագրաց միջոցով ազգօգուտ խնդիրներ շատ առաջարկուած կան, բայց միջոց չըլլալուն պատճառաւ, անզգայութեան մառախուղին մէջ թաւալած ու թաղուած են:

Խօսարանը ազգային թէ առաջարկութեան եւ թէ գործադրութեան կեդրոնականութիւնը իր մէջ կը պարունակէ, եւ քանի որ հասարակաց կամքը կը յաղթի, ուրեմն ազգին տարտամ վիճակն ալ կը յանգի:

Կարծեմ մերովաննն կրցանք բաւական բացատրել խօսարանին կարեւորութիւնը եւ արդիւնաւոր արտադրութիւնը:

Ուրեմն միւս ազգային թաղերուն նախանձոտ նայուածքը կը հրաւիրենք նախաքայլ Սամաթիոյ խօսարանաց եւ յառաջադիմութեանը վրայ:

Մենք, երիտասարդներ, մենք պիտի հանդիսանանք լուսոյ դրօշակիրները, թող մեր ալեւոր հայրերը ապագային առագը իրենց կենաց սեւ կամարին վրայ նշմարելով գոնէ իջնան այն անցելոյն փոսը: Ինչպէս որ մենք մեր հայրերուն նախապաշարեալ գաղափարներուն վրայ կը խղճանք, մեր զաւակներն ալ մեր գաղափարներուն վրայ պիտի խղճան, որոնք դեռ հին գլխոյ մը մրուրն ու մնացորդն են, սրբենք մեր ճակատը եւ ծաւալենք մտածումնիս հոն, ուր որ կը հասնի:

Ահա մեզի ազգատութեան մէջ յառաջադիմութեան միջոց մը, ձեռնարկենք քանի որ գործադրելի եւ դիւրամատչելի է:

Պիտի խօսինք ինչ որ կ'զգանք, պիտի տանք ինչ որ ունինք:

Ինչո՞ւ դանդաղինք այն խնդրոյ եւ ձեռնարկաց մէջ, որ առանց մեր կենաց վնաս մը տոթելու մեր եւ ապագային բարոյական եւ նիւթական կեանքը կ'ապահովեն:

ուրիշ առիթով դեռ կը խօսինք:

(*) 1869 Յունուար 6ին բացուեցաւ Ագապեան գիշերօթիկ աղջկանց վարժարանը, տնօրէն՝ Կ. Փանոսեան:

(**) Էօժէնի Պոլիս այցելած է 1869 Հոկտեմբերին:

(***) Ֆրանց - Եոզէֆ Պոլիս այցելած է 1869 Հոկտեմբերին:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄԱՀԻՑ ԴԷՊԻ ԿԵԱՆՔ»

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ հրատարակուած գիրքերու շարքին առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ «Մահից դէպի կեանք» հատորը, որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի, «Հայաստան» հրատարակչականին կողմէ, Երեւան: Հատորը յուշագրութեան մը նկարագիրը ունենալով հանդերձ, կը ներկայացնէ երբեմնի հայահոծ եւ հայաշունչ բնավայրի մը՝ Մալղարայի դիմագիծը, 1915ի նախորդող եւ յաջորդող դէպքերը՝ խօսուն եւ պատկերաւոր գոյներով:

Հեղինակը՝ Օննիկ Փանիկեան (Օ. Զարմունի), որ տարիներէ ի վեր Երեւան կը գտնուի, համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին Պուլկարիոյ մէջ, ուր հաստատուած էր ծանօթ դէպքերէն ետք, հրատարակած էր չորս հատորներ — «Տանիկ կը փնտռեմ», «Փորձ երկրնքի տակ», «Երդ Յաւերժութեան» եւ «Աձու»:

Վերոյիշեալ հատորներուն մէջ բանաստեղծը կ'արտայայտէր նուրբ զգայնութիւններ: Մելամաղձիկ թէեւ, բայց հեռու յուսաբեկ ոլորտներէ, բանաստեղծը լոյսը կը փնտռէր ստուերներու մէջ:

Այսօր, արձակագիր Օ. Փանիկեան «Մահից դէպի կեանք» հատորով կ'ուրուագծէ բնավայրի մը ամբողջական եւ հարազատ պատկերը:

Առաջին առթիւ նշմարելի է գրագէտին պատմելու շնորհը: Արդարեւ պարզ եւ զուսպ, այլ խօսքով քնարական աւելորդ զեղումներէ զերծ անսեթեւեթ լեզուով մը, որ հակառակ նիւթին եղերական բնոյթին օժտուած է նաեւ հայու նշմարելի հիւմըրով՝ արդիւնք լաւատես տրամադրութեան եւ հոգեխառնութեան, կը ներկայացնէ տիպարներ եւ իրադարձութիւններ:

Գրքին յատկապէս առաջին բաժնին մէջ, ուր հեղինակը քաղցրութեամբ, կարօտով եւ սրտաթրթիռ ապրումներով կը նկարագրէ իր ծննդավայրը՝ Մալղարան, շարքով կը տողանցեն բնաշխարհի մը տիպարները՝ իրենց այլազան հոգեբանութիւններով, աշխարհահայեացքներով եւ զբաղումներով: Օ. Փանիկեան վրձինի քանի մը թեթեւ հարուածներով —հարսնացու - կալոցի թուռմ, արհեստի յէշտակում, քանի մը յատկանշան խօսակցութիւններ եւ նկարագրական ժլատ տողեր — կը յաջողի կենդանի եւ այլապէս խօսուն դարձնել տիպար մը: Եւ, տիպարները այլազան ու բազմազան են այս հատորին մէջ:

Գրքին երկրորդ յատկանիշը պէտք է նկատել բարքերու եւ կենցաղի ցուցադրութիւնը՝ հարազատ գոյներով: Արդարեւ, սեղմ այլ խօսուն, բարախուն գրչով մը, որ երբեք չդանդաղիր անյարկի մանրամասնութիւններու եւ չոր ու ցամաք յիշատակութիւններու վրայ, կը բնութագրէ երբեմնի հայկական Մալղարան իրրեւ բնաշխարհ մը, որ կ'ապրի ազգային կեանքի եռուն աշխատանքներով, ինքնատիպ այլ նահապետական բարքերով, օրինակելի կենցաղով:

Ապրուած կեանքի մը պատմութիւնը ըլլալով հանդերձ, այս հատորը անուղղակի կերպով կը պատկերացնէ Արեւմտահայութեան 1915ի նախորդող եւ յաջորդող օրերը — Պալքանեան պատերազմ, տեղահանութիւն եւ աքսոր, դէպի անապատ, Տէր Զօր, Ջարդ, վերադարձ, կրկին գաղթ, օտար աստղերու տակ պանդխտութիւն եւ, վերջապէս, վերադարձ դէպի հայրենիք:

Նման բովանդակութեամբ հարիւրաւոր հատորներ լոյս տեսան արտասահմանի մէջ վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին: Դէպքերու անմիջական կամ մօտաւոր ազդեցութեան տակ գրի առնուած այդ յուշագրութիւնները գրեթէ առանց բացառութեամբ եղերական օրերը ներկայացուցին այնպիսի գրչով մը, որ սրտաճմլիկ, յուսաբեկ տրամադրութիւններ կը ստեղծէր իր շուրջը: Այսպէս կոչուած լալկան շեշտը տիրապետող դարձաւ ամենուր: «Մահից դէպի կեանք»ը, շնորհիւ հեղինակին լաւատես տրամադրութեան կամ հոգեխառնութեան, եղերական եւ ամէնէն մռայլ պահերուն իսկ կ'ուրուագծէ լոյսի նշոյլ մը, յոյսի ներշնչում մը:

Եւ, զարմանալի ալ չէ. բանաստեղծ Օ. Փանիկեան միշտ լոյսը փնտռած է ստուերներու մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Դեկտեմբեր վերջին իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Արտաշէս Բալայեան: Բնիկ Շուշեցի, ողբացեալը 79 տարեկան էր: Բժշկական ուսումը կատարած էր Գերմանիա, ապա Պաղտատէն Ամերիկա անցած էր: Իր երէց եղբօր ընկեր Գերասիմ Բալայեանի յիշատակին կարեւոր գումար մը նուիրած է Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Թանգարանին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Լեւոն Արզարեան, որ ռահվիրաներէն կը նկատուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզական շարժումին: Իր մարզական կրթութիւնը ըստացած էր Հալէպի գերմանական վարժարանին մէջ, որ յետագային վերածուած է «Հայկազեան» ազգ. վարժարանի: Երկար տարիներ եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն անդամ, առաւելաբար վարելով սկաուտ - խմբապետի պաշտօն: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 17ին: Դամբանականներ խօսած են Տաճատ Արք. եւ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի, շրջանային վարչութեան ատենապետ՝ եղբ. Յովհաննէս Շահինեան:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Զարգացումը, կը յայտարարէ ճափոն մանկավարժ մը, այն բանն է որ կը մնայ մարդուն երբ ամէն բան մոռցած է:

ԷՌԻՕ

×

Խելացի երջանկութիւն չկայ:

ԺԱՆ ՌՈՍԹԱՆ

×

Գիտուն մարդը հասկցած է կարգ մը ճշմարտութիւններ, զարգացած մարդը հասկցած է կարգ մը սխալներ:

ԱԼԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

ԵՐԴՈՒՄԸ

Լեւոն Զարտաք եւ Փիէր Մօպրէ իրիկուան ընթրիքէն յետոյ երկու տիկիններէն եւ բժիշկէն հրաժեշտ առնելով Վիքթոր-Հիւկօ պողոտան իջան:

Էթուալ հրապարակը հասնելնուն պէս, Զարտաք ինքնաշարժ մը կանչեց:

— Տո՞ւն պիտի երթաս, հարցուց Մօպրէ:

— Այո, պատասխանեց Լեւոն:

— Ժամը դեռ հազիւ տասն ու կէսն է ... վերջին օրերնիս է... Թերեւս մէկ մըն ալ Փարիզին երեսը չկարենանք տեսնել ... : Եկուր երթանք սրճարաններու փողոցը վերջին պտոյտ մը ընենք:

Ճարտարագէտը հաւանութիւն յայտնեց եւ ինքնաշարժը քանի մը վայրկեան ետք Քաֆէ Նափոլիթէնի առջեւ կանգ առաւ:

Օդը զեղեցիկ էր եւ երկու բարեկամները սրճարանին պատշգամին մէջ սեղանի մը առջեւ մէկ մէկ աթոռ գրաւեցին:

Զարտաք եւ Մօպրէ ցած ձայնով խօսակցելով սուրճերնին խմելու վրայ էին, երբ երկու հոգի, պատշգամին դիմացի մայթէն անցնելով եկան պատշգամին աջ կողմի գրան մէջ կանգ առին:

— Անոնցմէ մին երկայնահասակ մարդ մըն էր որ գլխուն թաղիքէ գլխարկ մը դրած էր եւ գլխարկը այնքան վար քաշած էր որ, դէմքը տեսնել անկարելի կը դառնար, իսկ միւսը՝ գեղեցիկ մանկամարդուհի մըն էր:

Երկայնահասակ մարդը կինը իր թեւին սեղմելով ականջին ի վար բաներ մը փսփսաց:

— Ո՞ւր, հարցուց մանկամարդուհին սպաներէն լեզուով:

— Ահա, սա դիմացի սրճարանին պատշգամին մէջ ...:

Մանկամարդ կինը յանկարծական շարժումով մը այն կողմը դարձաւ:

— Զգոյշ եղիր, Մանուէլա, կէս աչքով նայէ, ուշադրութիւննին իմ վրաս չհրաւիրես, եթէ զիս տեսնեն, կը ճանչնան, յարեց մարդը ցած ձայնով մը: Բավլօդ սպաննողը խոստացած էի քեզի մատնել, ահա այս երկու մարդոցմէն մին է ... տեսա՞ր ... աղէկ նայէ որ դէմքը միտքէդ չելլէ ...: Սա աջ կողմինը տեսա՞ր:

— Այո, այո, այդ երկուքէն ո՞րն է, հարցուց գեղանի կինը դողդոջուն ձայնով մը:

— Նայէ, նայէ, թեւը վեր վերցուց, սիկառ մը կը վառէ ...: Տեսա՞ր: Ահա ան է ...:

Իրաւ ալ, Մօպրէ թեւը վեր բարձրացընելով լուցկի մը վառած էր:

Մանկամարդ կինը որեւէ պատասխան չտուաւ. իր նայուածքը դնաց կանգ առաւ խմբագիրին վրայ եւ այդպէս, երկար ատեն, առանց բերանը բանալու, անծանօթ կինը լաւ մը դիտեց անոր դէմքին բոլոր գիծերը: Ապա իր խօսակցին դառնալով, ցած ձայնով այլ վճռական ու ըսպառնական շեշտով մը, ոխն ու վրէժը իր ձայնին մէջ, ըսաւ.

— Այդ մա՞րդն է... աղէկ... : Եթէ երեսը դիմակ ալ դնելու ըլլայ, դարձեալ զինքը պիտի կրնամ ճանչնալ ...:

Եւ անլսելի ձայնով մը ականջներուն տակէն մռլտաց.

— Իմ սիրելի Բավլօյիս սպանիչը դըտայ: Ո՜հ, Բավլօ, Բավլօս, սուրբ Աստուածամօր վրայ երդում կ'ընեմ որ քու վրէժդ ես պիտի առնեմ ...:

Ապա, իր խօսակցին դառնալով հարցուց.

— Սա քովի միւս մարդը ո՞վ է:

— Մի՞ւսը, մի՞ւսը ... անիծեալ Հայ մը... ո՞ւրկից ուր դէմերնիս ելաւ, պատասխանեց երկարահասակ մարդը վայրագ ատելութեամբ մը լեցուած: Առջի գիշեր ուսիս վրայ նշան մը ձգեց ...: Դուն անիկա ինծի ձգէ, ես անոր գործը կը կարգադրեմ, Մանուէլա ...:

ԸՆԴԵԼԵՌՆԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Ուղեւորները Լիոնի կայարանի ճաշասրահին մէջ ճաշի նստած էին:

Տիկին Շապան, Տիկին Գութ եւ իր ամուսինը, Զարտաք եւ Փիէր Մօպրէ ճաշարանին ամէնէն մեծ սեղանը գրաւած էին:

Երեք ընկերներն ու երկու կիները, իրենց խորհրդածութիւններով զբաղուած, առջի բերան լուռ ու մունջ ճաշի սկսան եւ չկրցան լսել այն մասնակի այլ զուարճալի խօսակցութիւնը որ տեղի կ'ունենար իրենց սեղանին ծայրը նստող Բղէզի եւ «Նունու»ի միջեւ:

Բղէզ թէ կ'ուտէր, թէ կը խօսէր ... կամ աւելի ճիշդը, մէկ բերան կ'ուտէր, երեք բերան կը խօսէր ...: Միջոց մը ան իր ձայնը այնքան բարձրացուց որ, քըրքիջներու եւ գդալ ու պատառաքաղներու աղմուկը խափանեց իր սուր ու պայծառ ձայնովը:

Իր սրամիտ ասացուածքները երեք ընկերներուն ուշադրութիւնը գրաւեցին: Մօպրէ անոր մէկ պատրաստաբանութիւնը լսելով քահ քահ մըն էր արձակեց: Միւսներն ալ սկսան խնդալ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Նախկին ցանկերու ընդհ. գումար	56.654
Տէր եւ Տիկին Բարդէն	
Տէր - Սարգիսեան	300
Եկեղեցասէր մը ոմն	250
Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Սեսիլ Հայթայեան	250
Պ. Վ. Զիթունի	200
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թոքաթլեան	170
Պ. Յովհ. Սարաֆեան	100
Տիկին Մարգարեան	100
Պ. Կրոնիկ Ալեան	100
Յովհաննէսեան ընտանիք	100
Պ. Մ. Պալճեան	100
Պ. Մ. Իքիպաշեան	100
Տիկին եւ Պ. Տոքթ. Պարոյէ (Լըման)	100
Տիկին Գալօեան	50
Պ. Այտուրիկեան	50
Տիկին Վարդենի Մխիթարեան	50
Պ. Բարթօղլու	50
Օրիորդներ Ռօզին եւ Քրիստին Տամլամեան	50
Տէր եւ Տիկին Եափըարտաշեան	50
Պ. Արման Եափըարտաշեան	50
Տիկին Ծաղիկ Զամասանեան (Լըման)	50
Տէր եւ Տիկ. Քէպապճեան	40

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պան - եէօ - Բաշանի մասնաճիւղին իր 30ամ - եակին առթիւ, Շաբաթ (Փետր. 5) ժամը 18էն սկսեալ :

Սալ վ.ոտէ (աղջկանց դպրոց)
60բեռ, Րիւ տ'Արճէօյլ (Պանթէօ)

Հաճելի մթնոլորտ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Անակնկալներ :

Տոմսերը դրաւոր ապահովել Օր. Ի. Պասմաճեանէ,
95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Բաշան)

« Լիոն եւ շրջակայքի մէջ տուն շի - նելու համար մասնաւոր պատրաս - տուած հողեր եւ վիլլաներ, նմա - նապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)
Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահու - թեամբ.
Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ :

Օժանդակութեամբ Կայանի կրթ. կազմի Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14.30-ին, 4րդ Թաղապետարանի սրահը, 2 Փըլաս Պոտուայէ (մեթրօ Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկնե - րու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատ - մութեան հերոսական էջերէն :

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միու - թեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս - նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շա - բաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

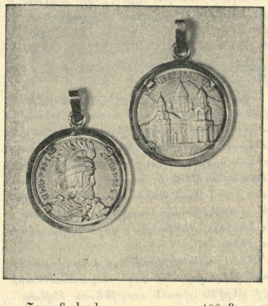
×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թա - տերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հան - դէսը Մարտ 27ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՃՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վար - չութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանա - կում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր - ընկերուհիներուն համար, որուն մաս - նակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանա - գրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մար - միններուն մօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Տիկ - նանց Յանձնախումբի թատերական ներ - կայացումը Մարտ 22ին, Երեքշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 9ին, Թէաթր տէ գ'Առ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Կարտանի Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբը Կիրակի (6 Փետրուար) ժամը 16ին, իրենց սովորական հաւաքատեղին, ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փետրուար 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին տեղի կ'ունենայ Թատերա - կան ներկայացում, վարժարանիս սրահին մէջ : Սիրով կը հրաւիրուին ազգայիննե - րը :

Կը ներկայացուի «ՊՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ» թատերգութիւն՝ Հայ մելիքական շրջա - նին :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՉՈՐՍ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17.30ԷՆ 24
3, Avenue Gabriel AMBASSADEURS Métro : Concorde
ՊԼՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
եւ Ալֆորվիլի ԿՈՎԿԱՍ ժողովրդական խումբը
ԵՒ
ROSY ARMEN
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ATTRACTIONS
ԽԱՂԵՐ BAR
ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ BUFFET

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ
Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձեւով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ
Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (Licence 61) — ամերիկեան ԼԼՈՅՏ ընկերութեան AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :
Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա. — Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ-ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն
ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան նաշն ու պանդոկը.
Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 ֆրանք
Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով 30 օր տեւողութեամբ : ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուրիսթական պանդոկ
Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիկներ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք. :
Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԱԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՕԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԱԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)